

„Prabhupada“

Satsvarupa Dasa Gosvamis

AUTORINĖS TEISĖS:

Tai yra elektroninė šios spausdintos knygos versija, skirta susipažinimui, ir neskirta **PERPARDAVIMUI**.

Ši elektroninės knygos versija skirta tikrai asmeniniam nekomerciniam vartojimui, remiantis tarptautiniais „Fair Use“ autorių teisių principais. Jūs galite naudoti šią elektroninę spausdintos knygos versiją susipažinimui informacijos tikslais: asmeniniam vartojimui, trumpiems citavimams akademinuose darbuose, moksliniuose tyrinėjimuose, studentų darbuose, pristatymuose ir panašiai. Jūs galite platinti šią versiją kitiems internetu nekeisdami autorių teisių informacijos bei šio dokumento ir jo turinio. Jūs negalite panaudoti daugiau negu dešimt procentų (10%) šios knygos bet kokiose visuomenės informavimo priemonėse be specialaus raštiško autoriaus teisių saugotojų leidimo.

Citatas nurodyti tokiu būdu: „, Cituota iš: knygos pavadinimas, autorius, autorinės teisės priklauso Bhaktivedanta Book Trust International, www.krishna.com .“

Šios knygos ir elektroninio dokumento autorinės teisės priklauso Bhaktivedanta Book Trust International, 3764 Watseka Avenue, Los Angeles, California 90034, USA. Visos teisės yra saugomos. Jeigu turite klausimų, pastabų, norite susisiekti ar susipažinti su daugybe kitų šios kolekcijos knygų, aplankykite leidėjų interneto svetainę www.krishna.com.

PRABHUPADA

Jis pastatė namus, kuriuose gali
gyventi visas pasaulis

Satsvarupa Dasa Gosvamis

Mokslininkai apie Šrilą Prabhupadą

Šrilos Prabhupados gyvenimas – akivaizdžiausias įrodymas, kad tiesos skelbėjas gali išlikti vitališka, savita asmenybe ir net, nebijau to žodžio, – savotišku „originalu“... Sulaukęs, dažno iš mūsų supratimu, garbingo amžiaus, kai daugelis žmonių ilsisi ant laurų, jis pasišovė įvykdyti savo dvasinio mokytojo priesaką ir išsirengė į sunkią ir varginamą kelionę jūra, į Ameriką. Žinoma, Šrila Prabhupada tėra vienas iš daugelio tūkstančių dvasinių mokytojų. Bet jis vienas toks iš tūkstančių, o gal ir milijonų.

Harvey Cox
Harvardo universiteto
Teologijos profesorius

Ne taip dažnai į rankas pakliūva toks asmeniškasis ir išsamus biografinis veikalas, pasakojantis apie dvasinį mokytoją, kuris davė pradžią naujam dvasiniam sąjūdžiui, ir, ko gero, dar nė vienas autorius, rašydamas biografiją, neturėjo tiek daug amžininkų pateiktos faktologinės medžiagos. Mes, religijos istorijos tyrinėtojai, dar ilgus dešimtmečius eksploatuosime šią turtingą aukso gyslą.

dr. Thomas J. Hopkins
Franklino ir Maršalo koledžo
Religijos studijų katedros vedėjas
(Lankasteris, Pensilvanija)

Ši knyga galbūt geriau nei kiti liudijimai atskleidžia tuos nepaprastus Šrilos Prabhupados asmenybės bruožus, kurie kėlė didžiulį jo mokinių

susižavėjimą ir meilę. Jam buvo būdingi ne tik didžiulė dorovinė tvirtybė, nuolankumas, šventumas, bet ir neapsimestinis visko, kas žemiška, atsižadėjimas. Skirtingai nei daugelis šiuolaikinių guru, jis tenkinosi tuo pačiu, ką turėjo jo mokiniai... Šrilos Prabhupados gyvenimas, kaip matyti iš šios knygos puslapių, įkūnijo jo paties puoselėjamą idealą, – idealą, kurio turėtų siekti žmogus. Visuotinės veidmainystės ir cinizmo amžiuje, jo gyvenimas yra retas ir taip reikalingas mums pavyzdys.

dr. J. Stillson Judah
Profesorius emeritas
Ramiojo vandenyno religijotyros
instituto religijos istorijos dėstytojas
(Berklis, Kalifornija)

Nė kiek neabejoju, kad Svamio Bhaktivedantos biografija pakerės skaitytojus. Knygoje pateikiama daugybė faktų, padedančių suprasti, kaip augo ir plėtojosi naujas Vakarams religinis sąjūdis. Čia gausu dokumentinės medžiagos – tiek daug skaitytojas nesužinos apie jokią kitą religinį sąjūdį.

Ypač svarbu tai, kad knygoje ISKCONas iškyla ne vien kaip „nauja“ religija, kurios pasekėjai telkiasi prie dviejų Šiaurės Amerikos pakrančių, o kaip tarptautinis sąjūdis, giliai įsišaknijęs religinėje Indijos tradicijoje. Šis religinis sąjūdis indiškas ta prasme, kad kilo iš Indijos ir toliau gyvenimo bei plėtojasi.

dr. Robert D. Baird
Ajovos universiteto religijotyros
fakulteto religijų istorijos
profesorius

Knygos puslapiai pasakoja apie dvasinį mokytoją, aiškiaregį, suvokusį, prie kokios bedugnės artėja šiuolaikinė civilizacija, ir gaivinusį dvasines vertybes, kurias užgožė šiandieninėje materialistinėje visuomenėje vyraujantis vartojimo kultas ir hedonizmas. Knyga supažindina skaitytoją su šventuoju, kuris, eidamas per gyvenimą, visiems, ką sutiko, parodė gyvenimo prasmę ir dovanuoja ne abstrakčią filosofiją, o praktinį gyvenimo būdą.

Shaligram Shukla
Džordžtauno universiteto
Lingvistikos profesorius

PRABHUPADA

Jo Dieviškosios Kilnybės A. Č. Bhaktivedantos Svamio Prabhupados knygos

lietuvių kalba:

Bhagavad-gītā, kokia ji yra
Śrīmad-Bhāgavatam, 1 Giesmė (2 tomai)
Kṛṣṇa, Aukščiausiasis Dievo Asmuo (2 tomai)
Viėšpaties Caitanyos mokymas
Atsidavimo nektaras
Savęs pažinimo mokslas
Śrī Īsopanišada
Anapus laiko ir erdvės
Pamokymų nektaras
Yogos tobulybė
Akistata su mirtimi

anglų kalba:

Bhagavad-gītā As It Is
Śrīmad-Bhāgavatam, 1–10 Giesmės
Śrī Caitanya-caritāmṛta
Kṛṣṇa, The Supreme Personality of Godhead
Teachings of Lord Caitanya
The Nectar of Devotion
The Nectar of Instruction
Śrī Īsopaniśad
Easy Journey to Other Planets
Teachings of Lord Kapila, the Son of Devahūti
Teachings of Queen Kuntī
The Science of Self-Realization
The Path of Perfection
Kṛṣṇa Consciousness: The Topmost Yoga System
Perfect Questions, Perfect Answers
Transcendental Teachings of Prahlaḍa Mahārāja
Kṛṣṇa, the Reservoir of Pleasure
The Journey of Self-Discovery
Life Comes From Life
The Perfection of Yoga
Beyond Birth and Death
On the Way to Kṛṣṇa
Rāja-vidyā: The King of Knowledge
Elevation to Kṛṣṇa Consciousness
Kṛṣṇa Consciousness: The Matchless Gift
A Second Chance
Message of Godhead
Žurnalas „Back to Godhead“ (įsteigėjas)

PRABHUPADA

Jis pastatė namus, kuriuose gali
gyventi visas pasaulis

Satsvarupa Dasa Gosvamis

THE BHAKTIVEDANTA BOOK TRUST

Prabhupada (Lithuanian)

Skaitytojus, susidomėjusius knyga, Tarptautinė Krišnos sąmonės bedrija kviečia rašyti arba apsilankyti centruose:

ISKCON

Raugyklos g. 23-1, 01140, Vilnius

tel. +370-5-2135218

vilnius@pamho.net

www.gauranga.lt

www.krishna.lt

ISKCON

Savanorių pr. 37, 44255, Kaunas

tel. +370-37-222574

krsna.info@gmail.com

www.nitaigauracandra.lt

ISKCON

Kauno Vedų kultūros centras

Panerių g. 187, 48437, Kaunas

tel. +370-37-360710

info@veducentras.lt

www.veducentras.lt

Knygas anglų kalba galima užsisakyti adresu:

Bhaktivedanta Library Services

Petite Somme 2, 6940 Durbuy, Belgium

www.blservices.com

Copyright © 2007 The Bhaktivedanta Book Trust International, Inc.

www.krishna.com

www.bbt.info

ISBN 978-91-7149-500-6

Knyga išleista 2007 m.

Turinys

	Įvadas	ix
<i>Pirmas Skyrius</i>	Vienas mūšio lauke	1
<i>Antras Skyrius</i>	Ir sėkla sudygo...	25
<i>Trečias Skyrius</i>	Juos galėjo vesti tik jis	77
<i>Ketvirtas Skyrius</i>	Kiekviename mieste ir kaime	127
<i>Penktas Skyrius</i>	Čia iškils šventykla: pirma dalis	177
<i>Šeštas Skyrius</i>	Čia iškils šventykla: antra dalis	205
<i>Septintas Skyrius</i>	Rytai susijungia su Vakaraais	235
<i>Aštuntas Skyrius</i>	Paskutinis nurodymas	277
	Apie autorių	323
	Vardų ir terminų glosarijus	325
	Kaip tarti sanskritą	331

Įvadas

Jo Dieviškoji Kilnybė A. Č. Bhaktivedanta Svamis, plačiau žinomas Šrilos Prabhupados vardu, pelnė pasaulinę šlovę po to, kai 1965 metais atvyko į Ameriką. Prieš išvykdamas iš Indijos jis buvo parašęs tris knygas ir išventinęs tik vieną mokinį. Per kitus dvylika metų jis parašys daugiau nei šešiasdešimt knygų ir duos išventinimą daugiau nei keturiems tūkstančiams mokinių. Prieš Prabhupadai paliekant Indiją, vargu ar kas tikėjo, kad jam pavyks įgyvendinti savo viziją ir įkurti pasaulinę Krišnos *bhaktų* bendriją. Bet štai vos per dešimtį metų jis įkuria Tarptautinę Krišnos sąmonės bendriją, kurios veiklai pats vadovauja, ir pastato daugiau nei šimtą šventyklų įvairiose pasaulio šalyse.

Prieš išplaukdamas į Ameriką, Prabhupada niekada nebuvo užsienyje, tačiau per paskutiniuosius dvylika gyvenimo metų jis ne sykį apkeliauja pasaulį, skelbdamas žinią apie Krišnos sąmonę.

Nors gali atrodyti, kad didžiausias Šrilos Prabhupados nuopelnas pasauliui – dvasinio sąmonės perversmo sukėlimas – sietinas su paskutiniaisiais jo gyvenimo metais, šiam žygdarbiui jis ruošėsi visus šešiasdešimt devynerius metus. Ir nors amerikiečiams Prabhupados pasirodymas ir jo mokymas buvo naujas ir nepažįstamas reiškinys – „Jis atsirado kaip džinas iš Aladino lempos“, – iš tikrųjų Prabhupada buvo ištikimas ilgą amžės kultūros tradicijų atstovas.

Šrila Prabhupada gimė 1896 metų rugsėjo pirmą dieną Indijoje, Kalkutos mieste. Tikrasis jo vardas – Abhajus Čaranas De. Jo tėvas Gouras Mohanas De vertėsi audinių prekyba, motina buvo vardu Radžani. Laikydami bengalų tradicijų, tėvai paprašė astrologo sudaryti vaiko horoskopą ir labai nudžiugo išgirdę, kad jų sūnaus laukia šviesi ateitis. Maža to,

astrologas išpranašavo, kad, sulaukęs septyniasdešimties, Abhajas nukeliaus anapus vandenyno, taps žymiu religijos skelbėju ir pastatys šimtą aštuonias šventyklas.

Abhajas gyveno indų kvartale, šiaurinėje Kalkutos dalyje, Harisono gatvėje, šimtas penkiasdešimt pirmame name. Berniuko tėvas Gouras Mohanas De priklausė aristokratiškajai *suvarna-vanikos* prekybininkų bendruomenei. Giminytės ryšiais Gouras Mohanas De buvo susijęs su turtinga Malikų gimine, kuri ištisus šimtmečius prekiaavo su britais auksu ir druska. Kadaisė Malikai priklausė De giminei, kurios pradininku laikomas senovės išminčius Gautama, tačiau mogolų viešpatavimo laikais, dar prieš Indijai tampant Britanijos kolonija, vienas musulmonų valdovas turtingai ir įtakingai De giminės šakai suteikė Maliko („pono“) titulą. Vėliau kažkelintos kartos De giminės dukra ištekėjo už Malikų šeimos nario, ir šeimos labai suartėjo.

Lokanathai Malikui priklausė visas gyvenamųjų namų kvartalas abipus Harisono gatvės. Viename šio kvartalo triaukštyje užėmęs kelis kambarius ir gyveno Gouras Mohanas su šeima. Priešais De namus, kitoje gatvės pusėje, stovėjo Radha-Govindos šventykla, kurioje Malikų šeima jau pusantro šimtmečio garbino Radhos ir Krišnos Dievybes. Malikai nuolatos aukojo Dievybėms ir apeigas atliekantiems šventikams dalį savo parduotuvių pelno. Kasryt prieš pusryčius Malikų šeima ėjo į šventyklą nusilenkti Dievybėms Radhai ir Govindai. Jie atnešdavo Dievybėms didžiulį padėklą ryžių, *kačorių* ir daržovių, o vėliau išdalindavo *prasada* žmonėms, ryte atėjusiems iš kaimyninių namų pasveikinti Dievybių. Kas rytą į šventyklą su mama, tėvu ar tarnu ateidavo ir Abhajas Čaranas.

Gouras Mohanas buvo tyras *vaišnavas* ir auklėjo sūnų Krišnos sąmonės dvasia. Pats išaugęs *vaišnavų* šeimoje, Gouras Mohanas niekada nevalgė mėsos, žuvies, kiaušinių, negėrė nei arbatos, nei kavos. Jis buvo šviesaus gymio, ramaus ir santūraus būdo. Vakare, prieš užrakindamas savo audinių parduotuvę, Abhajaus tėvas palikdavo vidury kambario ant grindų indą su ryžiais žiurkėms, kad šie išbadėję padarai negrauztų jo prekių. Grįžęs namo, Gouras Mohanas skaitydavo „Čaitanja-čaritamritą“ ir „Šrimad-Bhagavatam“ (pagrindinius Bengalijos *vaišnavų* šventraščius), kartodavo mantrą maldos karoliais ir garbindavo Viešpaties Krišnos Dievybę. Jis buvo švelnus ir geros širdies, niekada Abhajaus nebaudė. O kai iš tikrųjų reikėdavo sudrausminti sūnų, pirma paaiškindavo: „Tu esi mano sūnus, ir aš privalau pasakyti, kad elgiesi netinkamai. Tai mano pareiga. Net Čaitanja Mahaprabhu gaudavo barti nuo savo tėvo. Taigi suprask mane teisingai?“

Prabhupados atmintyje visam laikui išliko tėvo, garbinančio Krišną, paveikslas. Prabhupada dažnai prisimindavo, kaip, vėlai vakare po darbo

grįžęs namo, tėvas atsisėdavo priešais altorių ir atlikdavo Viešpačiui Krišnai *arati**.

„Kai tėvas darydavo *arati*, – vėliau prisimins Prabhupada, – mes jau miegodavom. Varpelio garsai „ding, ding, ding“ pasiekdavo mūsų ausis, ir, praplėšę akis, pamatydavom priešais altorių nusilenkusį tėvą.“

Gouras Mohanas norėjo, kad sūnus užaugtų *vaišnavu*: jis norėjo, kad Abhajas tarnautų Radhai ir Krišnai, kad taptų „Bhagavatam“ pamokslininku ir išmoktų groti *mridanga*. Jų namuose dažnai apsilankydavo *sadhu*, ir Gouras Mohanas visada paprašydavo jų palaiminti sūnų: „Palaiminkit mano sūnų, kad Šrimati Radharani apdovanotų jį Savo malone.“ Kartą Abhajaus mama prasitarė norinti, kad užaugęs sūnus taptų britų teisininku (tai reiškė, kad jis turėtų važiuoti mokytis į Londoną). Vienam iš Abhajaus dėdžių labai patiko tokia mintis, tačiau Gouras Mohanas nenorėjo apie tai nė girdėti. Išvažiavęs į Angliją, Abhajas ims dėvėti angliškus drabužius, perims jų manieras. „Jis pradės gerti vyną ir nevaržomai bendrauti su moterimis, – nesutiko Gouras Mohanas. – Man nereikia jo pinigų.“

Gouras Mohanas sūnui linkėjo kitokio likimo ir pradėjo jį atitinkamai auklėti nuo ankstyvos vaikystės. Jis pasamdė profesionalų *mridangos* mokytoją, kad šis išmokytų Abhajų klasikinių *kirtanos* ritmų. Radžani į tai žiūrėjo skeptiškai: „Kam tokį mažą vaiką mokyti groti *mridanga*? Kokia iš to nauda?“ Tačiau Gouras Mohanas troško, kad jo sūnus augtų dainuodamas *bhadžanus*, grodamas *mridanga* ir skelbdamas „Šrimad-Bhagavatam“ žodį.

Radžani pagimdė Abhajų būdama trisdešimties. Kaip ir vyras, ji buvo kilusi iš gilias tradicijas turinčios Gaudijos *vaišnavų* šeimos. Ji buvo tamsesnio gymio negu jos vyras ir, priešingai nei vyras, ūmaus bei karšto būdo. Jų šeimoje viešpatavo santaika ir ramybė, Abhajui neteko matyti šeimyninių konfliktų ar pajusti tėvų nepasitenkinimo vienas kitu. Radžani buvo dora ir religinga moteris, Vedų tradicijų požiūriu pavyzdinga žmona ir motina, pasiaukojusi vyrui ir vaikams. Abhajas visada atsiminė naivias ir jaudinančias mamos pastangas maldomis bei įžadais apsaugoti jį nuo pavojų.

Kaip ir Gourui Mohanui, Radžanei Abhajas buvo mylimiausias vaikas. Tačiau jei Gouro Mohano meilė reikėsi švelnumu ir troškimu suteikti sūnui dvasinį auklėjimą, tai Radžanės meilę rodė jos pastangos apsaugoti Abhajų nuo pavojų, ligų ir mirties. Abhajui gimus, Radžani davė įžadą valgyti kaire ranka, kol sūnus tai pastebės ir paklaus, kodėl ji taip daranti.

* Šventykoje atliekamos Dievybių garbinimo apeigos, kurių metu Dievybėms aukojama ugnis, smilkalai ir vanduo, Jos vėduojamos vėduokle bei *čamara*.

Šio įžado ji laikėsi tol, kol pagaliau vieną dieną Abhajus paklausė, kodėl ji valganti ne ta ranka. Radžanei tai buvo tarsi dar vienas ženklas, kad jam nieko bloga nenutiks. Ji tikėjo, kad jos įžado galia apsaugos sūnų nuo bet kokios blogybės, bent jau iki tol, kol jis apie tai paklaus. Radžani dažnai vesdavosi Abhajų prie Gangos ir pati jį maudė. Kai Abhajus susirgo dizenterija, Radžani išgydė berniuką maitindama karštais *puriais* ir keptais baklažanais su druska. Kartais susirgęs Abhajus ožiuodavosi ir negerdavo vaistų. Tačiau motinos ryžtas buvo stipresnis už Abhajaus užsispyrimą – ji jėga supildavo vaistus į sūnaus burnytę. Į Abhajaus nenorą lankyti mokyklą tėvas žiūrėjo atlaidžiai, tačiau Radžani šiuo klausimu nepalenkiama – ji netgi pasamdė žmogų lydėti Abhajų į mokyklą.

Šiaurės Indijoje dauguma žmonių laiko Viešpatį Krišną aukščiausiu Dievo pavidalu. Taip teigia ir Vedų šventraščiai, visų pirma „Bhagavad-gita“ – plačiausiai skaitomas Vedų literatūros tekstas. Taigi natūralu, kad Abhajus nuo mažens augo Krišnos sąmonės pripildytoje aplinkoje. Be to, jo tėvas buvo labai religingas žmogus, ir vėliau, prisimindamas tėvą, Prabhupada pavadins jį „tyru Krišnos tarnu“. Dar nepradėjęs vaikščioti sūnų Gouras Mohanas ėmė nešiotis į šalimais esančią Radhos ir Krišnos šventyklą – Radha-Govinda *mandirą*. Vėliau Prabhupada prisimins, kaip jis su tėvu „išstisęs valandas stovėdavo prie Radha-Govindos šventyklos durų ir meldavosi Dievybėms. Dievybės buvo tokios gražios, su įžambiomis lotoso žiedlapio formos akimis.“

Labiausiai iš religinių švenčių Abhajui patiko *Ratha-jatra* – kasmet Kalkutoje rengiamas festivalis Viešpaties Džaganathos garbei. Radha-Govindos *mandiras* surengdavo didžiausią *Ratha-jatrą* visoje Kalkutoje. Dievybės – Džaganatha (Krišna), Balarama ir Subhadra buvo įkeliamos į atskirus vežimus ir keliaudavo pasivažinėti Harisono gatve, o paskui grįždavo atgal į šventyklą.

Į šventę susirinkusiems žmonėms šventyklos dvasininkai išdalindavo milžiniškus kiekius Viešpačiui Džaganathai paaukoto maisto – *prasadam*.

Ratha-jatra buvo švenčiama visuose Indijos miestuose, tačiau pagrindinis *Ratha-jatros* festivalis, į kurį kiekvienais metais suplūsdavo milijonai piligrimų, vyko Džaganatha Puryje, už trijų šimtų mylių į pietus nuo Kalkutos. Jau daug šimtmečių šią dieną Puryje susirenka minios žmonių, norinčių dalyvauti šventinėje vežimų procesijoje, rengiamoje amžinųjų Viešpaties Krišnos žaidimų garbei. Didžiulė žmonių minia maždaug tris kilometrus gatve tempia tris medinius, maždaug penkiolikos metrų aukščio vežimus su Dievybėmis. Abhajus buvo girdėjęs, kad prieš keturis šimtmečius Purio *Ratha-jatros* festivalyje ekstazės apimtas šoko ir Hare Krišna mantrą giedojo patsai Viešpats Čaitanja. Abhajus net susižinojo

stotyje į Purį važiuojančių traukinių grafiką ir išsiklausinėjo, kokia bilieto į Purį kaina. Jis svajojo, kaip vieną dieną, susitaukę pinigų, važiuos į Purį.

Abhajus norėjo turėti savo vežimą ir surengti savo *Ratha-jatrą*, ir, žinoma, pagalbos kreipėsi į tėvą. Gouras Mohanas nupirko jam naudotą, maždaug metro aukščio *rathą* (vežimą). Jie drauge sukonstravo kolonas, uždėjo ant jų medžiaginių kupolą ir kaip įmanydami stengėsi, kad šis būtų kuo panašesnis į Puryje tempiamų didžiųjų vežimų kupolus. Į žaidimą Abhajus įtraukė ir savo draugus. Pirmiausia prie jo prisijungė sesutė Bhavatarini, bet paradui vadovavo jis pats. Kaimynystėje gyvenančioms moterims buvo prie širdies Abhajaus žaidimas, ir jos mielai sutiko pagaminti daugybę šventinių patiekalų, kad per savo *Ratha-jatrą* Abhajus galėtų dalinti *prasada*, kaip daroma tikroje šventėje.

Abhajaus *Ratha-jatra*, kaip ir festivalis Puryje, vyko aštuonias dienas. Susirinko visi šeimos nariai. Buvo surengta tikra procesija – kaimynų vaikai traukė vežimą giedodami mantras, grodami *mridangomis* bei *karatalais*.

Kai Abhajui sukako šešeri, jis paprašė tėvo Dievybės, kurią galėtų garbinti pats savarankiškai. Nuo pat ankstyvos vaikystės jis matė tėvą, atliekantį *pudžą* namuose, šventikus, garbinančius Dievybes Radha-Govindos šventykloje, ir galvojo: „Kada gi aš galėsiu šitaip garbinti Krišną?“ Gouras Mohanas padovanojo sūnui mažutes Radhos ir Krišnos Dievybes. Nuo tos dienos viską, ką valgė, mažasis Abhajus aukojo Radhai ir Krišnai. Mėgdžiodamas tėvą ir Radha-Govindos šventiką, jis aukojo Dievybėms ugnį, o vakare guldė Jas miegoti.

Kai septintojo dešimtmečio pabaigoje Šrila Prabhupada ėmė organizuoti didžiulius *Ratha-jatros* festivalius Amerikos miestuose ir instaliuoti Radha Krišnos Dievybes ISKCONo šventyklose, jis sakė, kad visko išmokęs iš savo tėvo. Tiesa, tėvas nemokė jo spausdinti ir platinti transcendentinės literatūros. Tačiau šito jis išmoko iš savo dvasinio mokytojo, kurį sutiko vėliau, jau būdamas jaunuolis.

Abhajui besimokant koledže, tėvas surengė sūnaus vestuves su Radharani Data – prekybininko, su kuriuo jį siejo verslo reikalai, dukra. Kelerius metus po vedybų jaunavedžiai gyveno atskirai, kiekvienas savo šeimoje, todėl atsakomybė už šeimos išlaikymą neiškart užgulė Abhajaus pečius. Pirmiausia jis turėjo baigti koledžą.

Tačiau ketvirtame kurse Abhajus ėmė manyti, kad turėtų atisakyti koledžo baigimo diplomo. Tuo metu jis jau prijautė nacionaliniam atgimimo judėjimui, kovojusiam už tautines mokyklas ir savivaldą.

Metais aukštesniame kurse mokėsi aistringas patriotas Subha Čandra Bouzas, kuris vėliau tapo Indijos nacionalinės armijos kovai su britų vieš-

patavimu Indijoje lyderiu. Abhajus įdėmiai klausėsi aistringų Bouzo kalbų, raginusių studentus prisijungti prie Indijos nepriklausomybės judėjimo. Jam patiko Bouzo tikėjimas dvasiniu pradū, jo entuziazmas ir ryžtas. Abhajaus nedomino politinė veikla, tačiau nepriklausomybės judėjimo siekis buvo labai artimas jo sielai. Nepriklausomybės idėja, *svaradža*, apie kurią nedaugelis drįso kalbėti atvirai, bet kuri sklandė ore, rado atgarsį beveik visų studentų, tarp jų ir Abhajaus, širdyse.

Ypač Abhajų traukė Mohando Gandžio asmenybė. Gandis visur nešiojosi „Bhagavad-gitą“ ir sakė, kad visada vadovaujasi šia išminties knyga. Jis nevarato nei alkoholio, nei kitų kvaišalų, nevalgė mėsos, netenkino savo lytinių geismų – neturėjo jokių žalingų įpročių. Gandis gyveno paprastai kaip *sadhu*, bet Abhajui jis darė kur kas didesnį įspūdį nei elgetaujantys vienuoliai, lankydavęsi jo tėvo namuose. Abhajus skaitė Gandžio kalbas ir domėjosi viskuo, ką šis darė. Jam atrodė, kad Gandis yra būtent tas žmogus, kuris gali sujungti dvasingumą su praktine veikla.

Gandis ragino indų studentus mesti mokslus. „Anglų mokyklos ugdo vergo mąstyseną, – sakė jis. – Jos paverčia mus marionetėmis, kurias už virvelių tampo anglai.“ Ir vis dėlto koledžo diplomas buvo sėkmingos karjeros pagrindas. Ilgai svarstęs, 1920-ais metais, po ketverių metų studijų koledže, Abhajus sėkmingai išlaiko egzaminus, bet diplomo atsisako. Taip jis išreiškia protestą prieš britų valdymą ir pritarimą Gandžio idėjoms.

Džalanvala Baghe įvykus kruvinoms žudynėms, kai britų kareiviai sušaudė šimtus į taikią demonstraciją susirinkusių beginklių žmonių, Gandis ėmė raginti indus pradėti nepaklusimo judėjimą ir boikotuoti viską, kas angliška. Atsisakęs diplomo, Abhajus ketino labiau įsitraukti į Gandžio nepriklausomybės judėjimą. Toks sūnaus poelgis nenudžiugino Gouro Mohano, tačiau jis nepuolė Abhajui priekaištauti. Jam labiau rūpėjo sūnaus ateitis, o ne Indijos politinės kovos baigtis, todėl įtakingo šeimos draugo daktaro Kartikos Čandro Bouzo padedamas jis surado Abhajui gerą darbą. Daktaras Bouzas, garsus chirurgas, turėjęs ir vaistų verslą – „Bouzo laboratoriją“ Kalkutoje – mielai priėmė Abhajų į savo firmą skyriaus vadovu.

Šrila Prabhupada dažnai su jauduliu prisimins pirmąjį susitikimą su savo dvasiniu mokytoju Bhaktisidhanta Sarasvačiu Thakura 1922-ais metais. Iš pradžių Abhajus nė nenorėjo su juo susitikti – vadinamieji *sadhu*, kurie užsukdavo į tėvo namus, jam buvo palikę nekokį įspūdį, tačiau galiau-

siai leidosi draugu įkalbamas, ir jiedu nuėjo į Gaudijos *mathā*. Ten juos nuvedė ant stogo, kur Abhajus ir susitiko su Bhaktisidhanta Sarasvačiu.

Vos tik Abhajus su draugu pagarbiai nusilenkė *sadhu* ir atsisėdo, šis tarė: „Jūs esate išsilavinę jaunuoliai – turite skelbti Viešpaties Čaitanjos mokymą visam pasauliui.“

Abhajų nustebino netikėtas *sadhu* raginimas pamokslauti jau pirmo susitikimo metu. Bhaktisidhanta Sarasvatis padarė Abhajui didelį įspūdį, bet Abhajus panoro jį išbandyti ir nusprendė užduoti keletą klausimų.

Abhajus vilkėjo baltą *khadi* rūbą, kuris tuometinėje Indijoje reiškė, kad žmogus priklauso Gandžio judėjimui už politinę nepriklausomybę. Išreikšdamas visų indų nacionalistines nuotaikas, Abhajus paklausė: „Kas šiandien išgirs Čaitanjos mokymą? Mes esame pavergta šalis. Pirmiausia Indija turi tapti nepriklausoma. Kaip galime skleisti Indijos kultūrą, kai mus pačius valdo anglai?“

Šrila Bhaktisidhanta atsakė, kad Krišnos sąmonė nepriklauso nuo Indijos politinės padėties. Krišnos sąmonė neturi nieko bendra su tuo, kas valdo šalį. Krišnos sąmonė yra tokia svarbi žmonijai, kad negalima laukti, kol Indija taps nepriklausoma.

Abhajų pribloškė jo drąsa. Tuo metu visa Indija kunkuliavo aistromis, ir, rodės, kiekvienas indas būtų pritaręs Abhajaus žodžiams. Daugelis garsių Bengalijos lyderių, *sadhu*, net ir patsai Gandis – išsilavinę ir dvasingi žmonės, – ko gero, būtų pateikę *sadhu* tą patį klausimą, kad įsitikintų, ar jis pats tiki tuo, ką kalba.

Bet Šrila Bhaktisidhanta tvirtino, kad vyriausybė ir valdžia yra laikini dalykai. Tikroji realybė – tai Krišnos sąmonė, ir ji amžina, o mūsų tikrasis „aš“ yra mūsų amžinoji siela. Jokia žmogaus sukurta politinė sistema negali padėti žmonijai. Taip sako Vedų šventraščiai ir didieji praeities dvasiniai mokytojai. Jei mums iš tikrųjų rūpi žmonijos gerovė, sakė jis, turime pakilti virš laikinų rūpesčių ir padėti žmonėms pasiruošti kitam gyvenimui – padėti jiems atkurti amžiną ryšį su Aukščiausiuoju.

Abhajus pajuto, kad prieš jį stovi žmogus, neturintis nieko bendra su lig tol matytais ir labai abejotinais *sadhu*, todėl įdėmiai klausėsi Šrilos Bhaktisidhantos argumentų, o jie atrodė vis įtikimesni. Bhaktisidhanta Sarasvatis citavo „Bhagavad-gitos“ posmus, kuriuose Viešpats Krišna ragina atmesti visas kitas religines pareigas ir nusilenkti Jam, Aukščiausiam Dievo Asmeniui. Viešpats Krišna ir Jo mokymas, išdėstytas „Bhagavad-gitoje“, nuo mažų dienų buvo įaugęs į Abhajaus širdį, jo šeima visada garbino Viešpatį Čaitanją Mahaprabhu, kurio misijai buvo pasišventęs Bhaktisidhanta Sarasvatis. Ir vis dėlto išgirdęs, kaip Bhaktisidhanta paaiškino Krišnos mokymą, Abhajus buvo priblokštas.

Abhajus pasijuto visiškai nuginkluotas, bet jį tai džiugino. Po dvi valan-

das trukusio pokalbio su Bhaktisidhanta Sarasvačiu Abhajus ir jo draugas nusileido laiptais ir išėjo į gatvę. Šrilos Bhaktisidhantos žodžiai apie tai, kad judėjimas už nepriklausomybę yra laikinas ir todėl netobulus siekis, giliai įsirėžė į jo širdį. Jis pajuto, kad širdis linksta ne prie patriotinių idealų, o prie Bhaktisidhantos Sarasvačio misijos. Abhajus panorio tapti jo sekėju. „Geriau būčiau nevedęs“, tada pagalvojo jis. Šis *sadhu* prašė jo pamokslauti, ir jis galėjo pasinerti į šią veiklą, tačiau jautė, kad palikti šeimą būtų neteisinga.

„Jis nepaprastas! – tarė Abhajus savo draugui. – Viešpaties Čaitanjos mokymas yra patikimose rankose.“

Vėliau Šrila Prabhupada prisimins, kad būtent tą vakarą jis ėmė laikyti Bhaktisidhantą Sarasvatį savo dvasiniu mokytoju. „Ne formaliai, – sakė Prabhupada, – o širdyje. Aš supratau, kad sutikau iš tikrųjų šventą žmogų.“

Po pirmojo susitikimo su Bhaktisidhanta Sarasvačiu Abhajus pradėjo daugiau bendrauti su Gaudijos *mathos bhaktais*. Jie davė Abhajui knygų ir papasakojo apie savo dvasinį mokytoją. Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio tėvas, Bhaktivinoda Thakura, buvo iškilus *vaišnavas*, Viešpaties Čaitanjos pradėtos mokinių sekos atstovas. Iki gimstant Bhaktivinodai, Viešpaties Čaitanjos mokymas buvo nustelbtas daugybės apsišaukusių mokytojų, priklausiusių įvairioms sektoms. Visi jie skelbėsi esą Viešpaties Čaitanjos pasekėjai, nors buvo radikaliam nukrypę nuo Jo tyro mokymo. Vaišnavizmas buvo diskredituotas. Bhaktivinoda Thakura, aukšto rango valdžios pareigūnas, parašė nemažai knygų apie vaišnavizmą ir apgynė šio filosofinio mokymo reputaciją. Jis skelbė, kad Viešpaties Čaitanjos mokymas yra aukščiausia teizmo forma ir priklauso ne kuriai vienai sektai, religijai ar tautai, o visai žmonijai. Jis išpranašavo, kad Viešpaties Čaitanjos mokymas pasklis po visą pasaulį ir troško išvysti tą dieną.

Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis skelbė svarbiausias Viešpaties Čaitanjos mokymo tiesas – jis pamokslavo, kad Viešpats Krišna yra Aukščiausias Dievo Asmuo ir kad Jo švento vardo kartojimas yra svarbesnis nei visos kitos religinės apeigos ar ritualai. Praėjusiais amžiais būta kitų Dievo pažinimo būdų, tačiau šiame Kali amžiuje vienintelis veiksmingas Dievo pažinimo būdas – tai Harė Krišna mantros kartojimas. Remdamiesi tokiais šventraščiais, kaip „Brihan-naradija Purana“ ir „Upanišados“, Bhaktivinoda Thakura ir Bhaktisidhanta Sarasvatis ypatingai pabrėžė maha mantros – *Harė Krišna Harė Krišna Krišna Krišna Harė Harė Harė Rama Harė Rama Rama Rama Harė Harė* – reikšmę.

Abhajui buvo pažįstamos šios citatos, jis žinojo mantrą ir žinojo apie ką rašoma „Gitoje“. Tačiau tik dabar, su užsidegimu skaitydamas senųjų

ačarijų raštus, jis suvokė Viešpaties Čaitanjos misijos didybę. Tarsi iš naujo įvertinęs paveldėto vaišnavizmo gelmę, Abhajus ėmė suvokti, kokią dvasinę naudą šios žinios gali suteikti žmonėms, gyvenantiems daugybei kančių pasmerktoje epochoje.

* * *

Verslo tikslais Abhajus su šeima persikėlė gyventi į Alahabadą. Būtent čia 1932 metais jis gavo dvasinį išventinimą ir tapo Bhaktisidhantos Sarasvačio mokiniumi. Kiti trisdešimt jo gyvenimo metų Indijoje – tai istorija apie tai, kaip jame brendo vienintelis troškimas – propaguoti Krišnos sąmonę visame pasaulyje taip, kaip jam sakė dvasinis mokytojas.

Tačiau pamokslininko veiklą Abhajui nebuvo paprasta suderinti su šeimyninėmis pareigomis. Jo žmona buvo labai religinga moteris, bet jos nežavėjo Krišnos sąmonės pamokslavimo idėja. Netgi tada, kai į jų namus susirinkdavo *vaišnavai*, ir Abhajus skaitydavo „Bhagavad-gitą“, ji mėliau likdavo savo kambaryje antrajame aukšte ir gerdavo arbatą. Bet, nepaisant žmonos užsispyrimo, Abhajus tikėjosi kada nors palenkti ją savo pusėn.

Kaip vaistais prekiaujančiam verslininkui, Abhajui tekdavo dažnai keliauti traukiniais, ypač po Šiaurės Indiją. Jis svajojo, kad praturtėjęs galės aukoti pamokslavimo tikslams ir bent taip prisidėti prie Bhaktisidhantos Sarasvačio misijos. Tokios mintys skatino jį dirbti.

Abhajus neturėjo galimybės keliauti su savo dvasiniu mokytoju ar dažnai su juo matytis, tačiau, jei tik galėdavo, stengėsi verslo keliones į Kalkutą planuoti tuo metu, kai ten būdavo Bhaktisidhanta Sarasvatis. Tokiu būdu per ketverius metus jis susitiko su savo dvasiniu mokytoju apie dvylika kartų.

Filosofiniuose disputuose Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis sutriuškindavo bet kokius argumentus, ir netgi jo paties mokiniai nedrįsdavo kreiptis į mokytoją su klausimais, kai šis būdavo vienas. Tačiau Abhajui Bhaktisidhanta Sarasvatis visada buvo labai malonus, nors jiedu susitikdavo gana retai. Vėliau Prabhupada prisimins: „Dvasios broliai dažnai mane kritikavo, kad kalbu su dvasiniu mokytoju pernelyg familiariai, ir primindavo anglišką patarlę – „kvailiai visa galva puola ten, kur angelai nedrįsta žengti“. „Kvailys?“ – mažčiau aš. – „Gal ir kvailys, bet toks jau esu. Mano guru maharadžas visada buvo man labai malonus.“

1935 metais, šešiasdešimt antrojo Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio gimtadienio proga, Abhajus parašė eilėraščių ir esė, kuriuos perskaitė savo dvasios broliams Bombėje. Abhajaus kūriniai buvo puikiai įvertinti ir

išspausdinti Gaudijos *mathos* žurnale „Harmonist“. Vienas dvasios brolis pavadino Abhajų *kaviu* – „poetu išminčiumi“, ir ši pravardė jam priliupo. Tačiau tikrąją šlovę Abhajus pelnė tuomet, kai jo pirmasis išspausdintas kūrinys pateko į Bhaktisidhantos Sarasvačio rankas. Bhaktisidhanta Sarasvatis buvo labai patenkintas. Vienas eilėraščio posmas jam taip patiko, kad skaitė jį visiems savo svečiams:

*Kad absoliutas jaučia,
Tu įrodei
ir majavados
miglą išsklaidei.*

Šiuo paprastučiu ketureiliu Abhajui pavyko perteikti savo dvasinio mokytojo mokymo, kuris buvo nukreiptas prieš impersonalizmo filosofiją, esmę. Šis posmas liudijo, kaip puikiai Abhajus supranta savo guru. Bhaktisidhantai Sarasvačiui patiko ir Abhajaus esė, kurią jis perskaitė savo artimiausiems mokiniais. „Spausdinkite viską, ką jis parašys,“ pasakė jis „Harmonist“ redaktoriui.

Vienas svarbiausių Abhajaus susitikimų su dvasiniu mokytoju įvyko 1935 metais Vrindavanoje. Abhajus buvo nebe naujokas, o tikras mokinyš ir kiek galėjo stengėsi padėti įgyvendinti savo dvasinio mokytojo misiją netgi gyvendamas šeimininį gyvenimą. Kartą, vaikštinėdamas su Abhajumi ir dar keliais mokiniais šventosios Radha *kundos* pakrante, Šrila Bhaktisidhanta prasitarė Abhajui, kas slėgė jo širdį. Jo mokiniai ėmė pyktis tarpusavy, ir tai labai jį nuliūdino. „Gaudijos *mathos* centre Kalkutoje jie nepasidalina kambarių ir turto. Jeigu jie jau dabar nesutaria, kas bus mirus jų dvasiniam mokytojui?“ Abhajus neturėjo nieko bendra su tuo konfliktu, jis netgi tiksliai nežinojo, kas ten vyksta, tačiau dvasinio mokytojo žodžiai sunkia našta užgulė jo širdį.

Nusiminęs Šrila Bhaktisidhanta tarė Abhajui: „Ten kilis gaisras.“ Vieną dieną Gaudijos *mathoje* Kalkutoje išplieks grupinių interesų gaisras, kuris greitai apims visą *mathą* ir ją sunaikins. Abhajus klausėsi ir nežinojo, ką pasakyti. „Gerai būtų, – tada pasakė Bhaktisidhanta Sarasvatis, – nuimti nuo šventyklos sienų marmurą ir jį parduoti. Jei galėčiau tai padaryti ir už gautus pinigų spausdinti knygas, – tai būtų išeitis.“

Tada Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis pasisuko į Abhajų ir tarė: „Aš noriu išspausdinti kelias knygas. Jei tik kada turėsi pinigų, spausdink knygas.“

Stovėdamas ant Radha-kundos kranto ir žvelgdamas į savo dvasinį mokytoją, Abhajus pajuto, kad šie žodžiai pakeis jo gyvenimą: „Jei tik kada nors turėsi pinigų, spausdink knygas.“

* * *

Šrila Bhaktisidhanta pasitraukė iš šio mirtingojo pasaulio 1936 metų gruodžio mėnesį. Likus mėnesiui iki Bhaktisidhantos mirties, Abhajus parašė jam laišką. Abhajus manė, kad, būdamas vedęs, negali viso laiko skirti dvasinei tarnystei ir norėjo žinoti, kuo galėtų būti naudingas. Todėl laiške jis klausė: „Gal galėtumėt man pasakyti, kaip konkrečiai galėčiau jums tarnauti?“

Po dviejų savaitių Abhajus gavo atsakymą:

Esu įsitikinęs, kad, mokėdamas anglų kalbą, gali supažindinti su mūsų filosofinėmis idėjomis, hindi ir bengalų kalbų nesuprantančius žmones. Tai bus naudinga ir tau pačiam, ir tavo klausytojams. Neabejoju, kad puikiai pamokslautum anglų kalba.

Perskaitęs šias eilutes, Abhajus suprato, kad Šrila Bhaktisidhanta pakartojė tą patį, ką jam sakė pirmojo susitikimo metu 1922 metais. Šis laiškas Abhajui buvo patvirtinimas – dabar jis neabejojo savo gyvenimo tikslu.

Šrilos Bhaktisidhantos išpranašautas „gaisras“ *mathoje* kilo tuoj pat po jo mirties. Keli vyresnieji mokiniai susiginčijo dėl to, kuris vadovaus *mathai*. Ginčas netrukus peraugo į bylinėjimąsi dėl šventyklų turto. Būdamas verslininkas ir šeimos žmogus (*grihastha*), Abhajus beveik nedalyvavo Gaudijos *mathos* veikloje, ir tai dabar jam išėjo į naudą. Jis laikėsi peštynių nuošaly, tačiau jam buvo labai nesmagu dėl savo dvasios brolių, kurie pamynė dvasinio mokytojo nurodymą būti vieningiems. Jam buvo skaudu matyti, kaip žlunga Bhaktisidhantos Sarasvačio sukurtas vieningas šventyklų ir leidyklų tinklas.

Netrukus kilo dar didesnis gaisras – prasidėjo antrasis pasaulinis karas. Laikydami „nebendradarbiavimo“ taktikos, anglai nuskandino didžiąją dalį indų krovinių laivų, gabenusių maisto produktus, ir sunaikino beveik visą rytų Indijoje surinktą ryžių derlių – bijojo, kad maisto produktai neatitektų priešams ir pasmerkė indus badauti, paliko juos be laivų, kurie buvo taip reikalingi prekybai. Tai buvo pats baisiausias iš visų per pusantro šimtmečio Bengaliją sekinusių badmečių.

Abhajui pavyko aprūpinti šeimą maistu, kad žmona ir vaikai nemirtų badu, tačiau aplink jis matė, kaip gatvėse ir pakelėse elgetos grūdasi prie

pačių pasigamintų viryklių, bandydami išsivirti kokio nors viralo, kaip jie miega po medžiais ar tiesiog po atviru dangumi. Jis matė, kaip alkani vaikai rausiasi šiukšlynuose, tikėdamiesi rasti ko nors valgomo. Nedaug trūko, kad žmonės imtų kovoti dėl atmatose rasto grobio su gatvės šunimis, tačiau netrukus ir tokie reginiai Kalkutos gatvėse nieko nebestebino.

Šis badmetis tarsi patvirtino Abhajui Šrilos Bhaktisidhantos žodžius. Viešpats pasirūpino, sakė jis, kad pasaulyje visiems užtektų pavalgyti; dėl to, kad kažkas badauja, kaltas žmonių godumas ir netikęs vadovavimas. „Pasaulyje visko yra pakankamai, – sakė Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis, – vienintelis dalykas, ko trūksta, – tai Krišnos sąmonė.“ Tada dvasinė šventraščių tiesa Abhajui pasirodė kaip niekad aktuali, ir jis panūdo surasti būdą, kaip ją praktiškai pritaikyti, nes buvo įsitikinęs, kad ji gali išgelbėti žmoniją nuo didžiausių blogybių. Abhajus jautė turįs ką pasakyti karo išsekintiems žmonėms ir nusprendė išspausdinti leidinį, kuris leistų jiems pažvelgti į pasaulį sudrebinusius įvykius šventraščių akimis. Abhajus ketino prabilti taip pat drąsiai ir tiesiai, kaip jo dvasinis mokytojas. Jam netrūko minčių, be to, jis jau buvo susitaupęs pinigų.

Kalkutoje, savo buto priėškambaryje, Abhajus sugalvodavo, rašydavo, o vėliau redaguodavo ir spausdindavo būsimą žurnalą. Jis pavadino žurnalą „Back to Godhead“ („Atgal pas Dievą“): „Vykdymas tiesioginė savo dvasinio mokytojo Šri Šrimad Bhaktisidhantos Sarasvačio Gosvamio Prabhupados valią, spaudai parengė ir išleido Abhajus Čaranas De.“

Kad išleistų pirmąjį žurnalo numerį, Abhajus kelis syk kreipėsi į vyriausybės pareigūnus, prašydamas leidimo įsigyti popieriaus. Abhajaus nebau gino, kad jo balsą nustelbs milijardai kitų balsų, kad jis neturi nei paramos, nei pinigų, nei pagalbininkų – jis tvirtai tikėjo savo guru ir Viešpačiu Šri Krišna. Jis buvo įsitikinęs savo misijos svarba, todėl dar karo metais, aplink griaudėjant sprogimams ir žūstant žmonėms, jis išleido pirmąjį žurnalo numerį, „nes pasauliui būtinai kažkas turėjo apie tai prabilti“.

Penktasis dešimtmetis Indijoje buvo svarbių politinių įvykių laikotarpis. 1947 metais šalis galų gale išsikovojo ilgai svajotą nepriklausomybę. Tačiau šią džiaugsmo akimirką netrukus nustelbė naujas košmaras – šalies padalijimas į Indiją ir Pakistaną tapo ginkluotų susirėmimų, nusinešusių šimtų tūkstančių žmonių gyvybes, priežastimi. Vėliau Prabhupada prisimins: „1947 metais mes tapome induistų ir musulmonų nesantaikos liudininkais. Induistai kovojo prieš musulmonus, musulmonai – prieš induistus. Jų kova pareikalavo daugybės gyvybių. Žmonės žuvo, o po mirties niekas neskirstė, kuris buvo induistas, o kuris – musulmonas, – valdžios pareigūnų potvarkiu visi žuvusieji buvo sumesti į vieną krūvą ir drauge išvežti už miesto.“

Abhajas netikėjo taikios ateities pažadais. Jis netikėjo, kad iškovota nepriklausomybė išspręs problemas. Kas gali pasikeisti visuomenėje, jei jos vadovai nususukę nuo Dievo? Žurnalo „Back to Godhead“ straipsnyje „Gandžio ir Džinos pokalbiai“ Abhajas rašė: „Karas tarp induistų ir musulmonų, tarp krikščionių ir krikščionių, tarp budistų ir budistų tęsis tol, kol žmonija pati susinaikins.“ Jis norėjo pasakyti, kad žmonės, kuriuos valdo savanaudiški interesai ir juslinių malonumų troškimas, niekada nesiliaus kovoje tarpusavyje. Vienybė bus galima tik tada, kai žmonės suvoks dvasinę pasaulio prigimties esmę ir ims tarnauti Aukščiau-siajam.

Abhajas nesiliovė rašęs net tada, kai jam nepavykdavo surinkti pakan-kamai pinigų naujam žurnalo numeriui išleisti. Didžiausias Abhajaus pro-jektas buvo parašyti „Bhagavad-gitos“ komentarus, be to, jis nuolat propa-gavo Viešpaties Čaitanjos mokymą savo laiškuose. Abhajas rašė laiškus politikams, įtakingiems pažįstamiems, skaitytų straipsnių autoriams – kiekvienam, kurio veikla patraukdavo jo dėmesį vartant laikraščius. Va-dindamas save nuolankiu jų tarnu, laiškuose Abhajas dėstė savo požiūrį apie tai, kaip, grįžus prie autentiškos Krišnos sąmonės persmelktos Indi-jos kultūros ištakų, galima būtų sėkmingai išspręsti visas problemas. Kar-tais jis sulaukdavo kokio vyriausybės tarnautojo ar jo sekretoriaus atsaky-mo, tačiau dažniausiai Abhajaus laišškai likdavo be atsako.

Abhajui, be abejonės, ne sykį buvo kilusi mintis įtraukti į dvasinę tar-nystę Mohandą Gandį. Savo drąsa, asketizmu, poelgiais, bylojančiais apie aukštą moralę, ir pasiaukojimu tautai Gandis pelnė begalinį žmonių pasi-tikėjimą ir turėjo jiems didžiulę įtaką. Be to, dar jaunystėje pats Abhajas buvo Gandžio pasekėjas ir juto jam ypatingą trauką. 1947 metais gruodžio septintą dieną Abhajas parašė Naujajame Delyje gyvenusiam Gan-džiui ilgą laišką. Jis žinojo, kad Gandžio ir daugelio jo buvusių pasekė-jų keliai išsiskyrė: kai jie atėjo į valdžią, Gandžio idėjos apie induistų bei musulmonų vienybę bei tradicinės žemdirbystės puoselėjimą jiems nebeat-rodė svarbios. Jo nebepalaikė nei induistai, nei musulmonai. Septyniasde-simt aštuonerių metų Gandis jau neturėjo nei fizinės, nei moralinės jėgos.

Abhajas nesitikėjo, kad jo laiškas kada nors pasieks Gandį, bet vis dėlto jam parašė. Pasivadinęs „nepažįstamu draugu“, Abhajas rašė: „kaip nuo-širdus draugas, prašau Jūsų kuo greičiau nusišalinti nuo politinės veiklos, jei nenorite sulaukti negarbingos mirties.“ Abhajas išreikė pagarbą ir susi-žavėjimą jo darbais, tačiau įspėjo, kad, jei Gandis nepasitrauks iš politinės arenos ir nesusies savo gyvenimo su „Bhagavad-gitos“ mokymu, jo veikla

praras prasmę. Ypač dabar, kai gyvenimas eina į pabaigą, įspėjo Abhajas, laikas pasitraukti iš politikos ir atsidėti Absoliučios Tiesos paieškoms. Abhajas prašė Gandžio bent mėnesį atidėti visus reikalus į šalį ir drauge su juo pastudijuoti „Bhagavad-gitą“.

Jis niekada negavo atsakymo į savo laišką, o maždaug po mėnesio, sausio trisdešimtą dieną, Gandis buvo nužudytas. Prieš mėnesį rašytas Abhajaus laiškas pasirodė pranašiškas.

Abhajas vis daugiau laiko skyrė rašymui bei pamokslavimui, ir jo verslo bei šeimos reikalai ėmė šlyti. Abhajui atrodė, kad vienas „Šrimad-Bhagavatam“ posmas yra skirtas būtent jam. Jame Krišna sako: „Iš savo *bhaktos*, kuris man ypatingai brangus, Aš palaipsniui atimu viską. Tada nuo jo nusisuka draugai bei giminės, laikydami jį nevykėliu“ ir, išskyrus Krišną, jam nieko nebelieka. Kai Abhajaus verslą Alahabade užsmaugė skolos, jis pabandė atidaryti įmonę Laknou. Iš pradžių reikalai klostėsi gerai, ir, rodė, verslas ima sektis, tačiau netrukus ir jis žlugo.

Abhajas, kaip ir anksčiau, išlaikė žmoną bei vaikus, kurie gyveno Kalkutoje, tačiau jie matėsi vis rečiau. Abhajas vėl persikraustė į Alahabadą, bet farmacijos verslui nebeskyrė tiek dėmesio ir laiko, kiek anksčiau. Jam labiau rūpėjo pamokslininko veikla.

Kartą vienas Abhajaus klientas iš Džhansio ligoninės pakvietė jį skaityti paskaitą Gitos *mandire*, ir Abhajas mielai sutiko. Džhansio auditorijai – daugiausiai tai buvo medicinos studentai ir medikai – Abhajaus paskaita patiko, tačiau ji buvo vertinama grynai socialiniu ir kultūriniu požiūriu. Čia dažnai buvo rengiamos programos ir kviečiami įvairūs lektoriai, tačiau niekam nė į galvą neatėjo, kad Abhajas bandys Džhansyje įkurti nuolatinį centrą. Bet Abhajas turėjo aiškią ateities viziją ir buvo ambicingas žmogus. Visus verslo reikalus Alahabade perdavęs sūnui, Abhajas nutarė pamėginti Džhansyje įkurti dvasinį judėjimą.

Abhajui jau buvo penkiasdešimt šešeri, ir jis manė, kad atėjo metas rimtai pradėti vykdyti dvasinio mokytojo nurodymus. Vienam savo pažįstamam Džhansyje jis tarė: „Visas pasaulis, pone Mitra, laukia dvasinės revoliucijos.“ Dėl nuolatinės nesantaikos ir kovos dėl valdžios bei turto misionieriška veikla Abhajaus dvasinio mokytojo įkurtoje Gaudijos *mathoje* nutrūko, todėl Abhajas nutarė pats įkurti *bhaktų* bendruomenę, kuri imtųsi misionieriškos veiklos viso pasaulio mastu. Nors Abhajas teturėjo vieną ar du aktyvius pagalbininkus, jam pavyko gauti leidimą naudotis apleistos šventyklos patalpomis, ir čia jis pradėjo kurti tai, ką įsivaizdavo kaip dvasinę Jungtinių tautų bendriją. Jis parašė įstatus ir oficialiai užregistravo savo judėjimą, pavadinęs jį Bhaktų lyga.

Tvarkydamas naujuosius savo reikalus, Abhajas netikėtai gavo telegramą apie įmonės Alahabade apiplėšimą. Jo tarnai išvogė pinigus, vaistus, viską, kas buvo bent kiek vertinga. Perskaitęs telegramą, jis kurį laiką nepratarė nė žodžio. Paskui nusijuokė ir garsiai padeklamavo „Šrimad-Bhagavatam“ posmą: „Nuoširdžiam savo *bhaktui* Krišna dovanoja malonę, sužlugdydamas visas jo materialias viltis.“ Kai draugas Džhansyje pasiūlė Abhajui grįžti į Alahabadą, šis atsakė: „Ne, visa tai man tik į naudą. Iš pradžių mane apėmė neviltingis, bet dabar suprantu, kad Krišna padėjo man nugalėti labai stiprų prisirišimą, ir dabar galiu visiškai atsidėti Šri Šri Radha-Krišnai ir paskirti Jiems visą savo gyvenimą.“

Nuvažiavęs į Kalkutą aplankyti šeimos, Abhajas galutinai atsisakė bet kokių šeimyninių įsipareigojimų. Kalkutoje jis dar turėjo šiokių tokių verslo reikalų ir atvyko čia ketindamas surinkti lėšų misionieriškai veiklai Džhansyje. Tačiau čia jį vėl įtraukė šeimos rūpesčių verpetas – dar ne visi vaikai buvo vedę, reikėjo mokėti už nuomą, apmokėti sąskaitas. Jeigu jis ir plėtotų savo verslą Kalkutoje, šeima pareikalautų viso jo uždarbio, ir net jeigu jis sutiktų su šeimos reikalavimu gyventi namuose, svarbiausia problema vis tiek liktų neišspręsta – jie nenorėjo praktikuoti dvasinės tarnystės.

Kokia iš to prasmė, galvojo Abhajas, jei jie netaps *bhaktais*. Žmonai ir giminaičiams buvo ne prie širdies Abhajaus pamokslavimas Džhansyje. Jie norėjo, kad Abhajas daugiau laiko skirtų verslui ir šeimai. „Kodėl tu visą laiką kalbi apie Dievą?“ – neslėpė nepasitenkinimo jo uošvis. Tačiau nepaisydamas šnairų jų žvilgsnių, Abhajas, kaip ir Džhansyje, kviesdavo į namus draugus ir jiems pamokslavo, skaitydamas „Bhagavad-gitą“. O jo žmona ir kiti šeimos nariai, kaip ir anksčiau, kitame kambaryje gėrė arbatą. Vėliau Prabhupada prisimins: „Dariau viską, ką galėjau, kad ji prisijungtų prie manęs, padėtų man skleisti Krišnos sąmonę. Tačiau ji buvo nepalenkiamą. Galų gale, išgyvenęs su ja trisdešimt metų, supratau, kad nesulauksiu iš jos jokios paramos.“

Abhajas ne sykį prašė žmonos atsisakyti įpročio gerti arbatą – tai buvo nepriimtina griežtai *vaišnavų* šeimai. Galų gale jis tarė: „Apsispręsk, kas tau svarbiau – aš ar arbatą. Jei renkiesi arbatą, aš išeinu.“ O ji juokaudama atsakė: „Ką gi, tada teks prarasti vyrą.“

Vieną dieną ji padarė nedovanotiną klaidą. Ji iškeitė jo „Šrimad-Bhagavatam“ tomą į arbatinius sausainius. Kai, grįžęs namo, Abhajas ėmė ieškoti šventraščių, ji prisipažino ką padariusi. Abhajas buvo sukrestas. Šis įvykis paskatino jį galutinai apsispręsti palikti šeimą. Jis ryžtingai nutraukia visus santykius su šeima ir palieka verslą.

* * *

Šeštasis dešimtmetis Abhajui buvo sunkių išbandymų metas. Jis grįžta į Džhansį, tačiau jam tenka išsikraustyti iš savo patalpų, nes gubernatoriaus žmona primygtinai reikalauja, kad čia vietoj Bhaktų lygos įsikurtų moterų klubas. Neturėdamas nei pastogės, nei rimtesnės paramos, jis palieka Džhansį, tačiau savo vizijos, – sukurti pasaulinę *bhaktų* bendriją, – neatsisako. Abhajus persikelia į Delį ir kurį laiką apsistoja Gaudijos *mathos ašrame* pas savo dvasios brolius, bet vėliau nuo jų atsiskiria ir gyvena kaip keliaujantis *sadhu*, trumpam apsistodamas tai vienoje, tai kitoje šventykloje ar turtingų ir svetingai jį sutinkančių žmonių namuose. Jis neturi nei savo pastogės, nei maisto, nei drabužių – šiuo požiūriu tai sunkiausias jo gyvenimo laikotarpis. Nuo vaikystės Abhajus buvo pratęs prie gerų gyvenimo sąlygų: namuose niekada netrūko maisto, drabužių, nebuvo rūpesčių dėl būsto. Jis buvo mylimiausias tėvo vaikas, dvasinis mokytojas Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis taip pat rodė jam ypatingą prielankumą. Tačiau tą dešimtmetį jis jautėsi vienas kaip pirštas.

Abhajus nesiliovė rašęs ir ieškojo turtingų rėmėjų, kuriems pamokslavo „Bhagavad-gitos“ tiesas. Bet jam rūpėjo ne pastogė. Jis užsibrėžė tikslą spausdinti transcendentinę literatūrą ir įkurti galingą judėjimą Krišnos sąmonei skleisti. Tam reikėjo pinigų. Todėl jis kreipėsi į turtingus žmones, ėjo į jų biurus, namus, rodė savo rankraščius ir pasakojo apie savo misiją. Bet nedaugelis norėjo jį paremti. O ir jį parėmusiųjų aukos dažniausiai neviršydavo penkių-dešimties rupijų. Ir vis dėlto galiausiai Abhajui pavyko surinkti reikiamus pinigus savo žurnalui „Back to Godhead“ spausdinti.

Neturėdamas pinigų drabužiams, žvarbią žiemą Delyje Abhajus pravaikščiojo be palto. Jis reguliariai ateidavo į spaustuvę ir tikrindavo signalinį „Back to Godhead“ egzempliorių. Kai spaustuvės savininkas paklausė Abhajaus, kodėl jis taip atkakliai, nepaisydamas, rodos, neįveikiamų kliūčių, siekia išleisti savo žurnalą, Abhajus atsakė: „Tai mano misija.“ Jis įstengdavo sumokėti spaustuvininkui tik mažomis dalimis.

Išėjęs „Back to Godhead“ žurnalui, Abhajus vaikščiojo miesto gatvėmis ir pats pardavinėjo žurnalus. Dažniausiai jis eidavo į arbatinę ir siūlydavo nusipirkti „Back to Godhead“ greta jo atsėdusiam lankytojui. Jo straipsniai kritikavo materialistines bei ateistines tendencijas šiuolaikinės visuomenės gyvenime ir buvo iliustruoti pavyzdžiais iš realaus gyvenimo. Neretai jam tekdavo išgirsti neigiamų komentary, kartais mandagių, kartais aštrių, ir jie paskatino Abhajų parašyti straipsnį: „Laiko stoka – lėtinė šiuolaikinio žmogaus liga“. Nors Abhajus buvo įsitikinęs, kad turi kuo skubiau vykdyti savo misiją, ir nors gyveno baisaus skurdo sąlygomis, jis neleido sau prabilti į skaitytoją iš „Back to Godhead“ puslapių įkyriai, aštri ar fanatišku tonu. Jis rašė tikėdamasis rasti skaitytoją, pasiruošusį

išgirsti jo skelbiamą filosofiją ir trokštantį rasti tiesą, ypač kai ji pagrįsta logika, pateikta tinkamai ir autoritetingai.

Abhajus ne tik pardavinėjo žurnalą arbatinėse ir dalino jį savo rėmėjams – nemaža egzempliorių jis nemokamai išsiuntinėdavo paštu tiek pačioje Indijoje, tiek į užsienį. Jau seniai Abhajus galvojo apie plačią anglų kalba skaitančią auditoriją už Indijos ribų ir norėjo užmegzti su ja ryšius. Susiradęs užsienio bibliotekų, universitetų, kultūros centrų bei vyriausybinių įstaigų adresus, išsiuntinėjo tiek savo žurnalo egzempliorių, kiek leido jo kišenė. Abhajus parašė laišką vakarų skaitytojams, išreikšdamas viltį, kad jie bus labiau linkę jį išklaudyti negu jo tautiečiai.

Abhajus išsiuntė keletą „Back to Godhead“ egzempliorių ir savo šalies prezidentui, daktarui Radžendrai Prasadui. Jis taip pat pridėjo laišką, įspėdamas apie pavojų, iškilsiantį atėjus į valdžią ateistams: „Todėl prašau jūsų išgelbėti žmones nuo besiantinančios katastrofos.“ Abhajus prašė Jo Ekselencijos bent jau perskaityti atsiųstų „Back to Godhead“ straipsnių antraštes ir sutikti duoti redaktoriui interviu. „Šis žurnalas – tai vienišo žmogaus šauksmas tyruose,“ rašė Abhajus. Jo Ekselencija niekada neatsakė į laišką.

Net per negailestingą Naujojo Delio vasaros karštį, kai temperatūra pakildavo iki keturiasdešimt penkių laipsnių, Abhajus kasdien išeidavo į gatves platinti savo žurnalo. Kartą, gavęs saulės smūgi, jis paslikas nukritogatvėje ir gulėjo be sąmonės, kol jį rado draugas ir nuvežė pas gydytoją. Kitą sykį Abhajų ragais sužeidė karvė, ir niekieno nepastebėtas jis ilgai tįsojo pakelėje. Po tokių įvykių Abhajus ne kartą klausė savęs, ar vertėjo mesti verslą ir išeiti iš namų, ir kodėl nuo to laiko, kai jis atsidavė Krišnos valiai, gyvenimas tapo toks sunkus. Po daugelio metų, kai jo pradėtas Krišnos sąmonės judėjimas išplis visame pasaulyje, kai turės daug mokinių bei sekėjų, Abhajus pasakys: „Tada šito nesupratau, bet dabar žinau, kad anuomet prieš mane iškilę sunkumai buvo didžiausias mano turtas. Tai buvo Krišnos malonė.“

Abhajus spausdino ir platino „Back to Godhead“ Delyje, bet pats nutarė apsigyventi Vrindavanoje, už šimto trisdešimties kilometrų į pietus nuo Naujojo Delio. Gaudijos *vaišnavams* Vrindavana yra švenčiausia vieta visatoje, nes prieš penkis tūkstančius metų čia savo vaikystę praleido Viešpats Krišna. Prieš penkis šimtmečius Vrindavanoje gyveno svarbiausi Viešpaties Čaitanjos pasekėjai. Čia jie rašė knygas, kūrė šventyklas ir nurodė vietas, kur Krišna apreiškė savo dieviškuosius žaidimus – giriose, ganyklose bei Jamunos upės pakrantėse. Abhajus norėjo rašyti straips-

nus ramioje, dvasinėje Vrindavanos aplinkoje ir iš čia važinėti į Delį plautinti žurnalo bei rinkti aukų iš turtingų rėmėjų. Jis išsinuomavo kuklų, nebrangų kambarėlį Vamši-Gopaladži šventykloje ant Jamunos kranto ir čia pasinėrė į unikalios atmosferos gaubiamą Vrindavanos gyvenimą.

Abhajus matė Vrindavaną ne tokią, kokia ji atrodo paprasto žmogaus akimis. Jis buvo tyras Krišnos *bhaktas* ir patirdavo dvasinį džiaugsmą tiesiog vaikščiodamas purvinais Vrindavanos skersgatviais ar pamatęs Krišnos *murti*, kurias gali išvysti kiekvienoje gatvėje – tūkstančiuose šventyklų ir namų. Iš jo kambarėlio, įrengto mansardoje, atsivėrė vaizdas į šalimais tekančią Jamuną, kuri popiečio saulės nutvieksta atrodė tarsi plati lenkta juosta. Vakarais pro langą nuo Jamunos dvelkė gaivus vėjelis, ir buvo girdėti maldos Keši *ghatoje*. Iki jo atsklisdavo varpų gaudesys iš aplinkinių miesto šventyklų. Kartais, atidėjęs rankraščius į šalį, jis išeidavo pasivaikščioti į Vrindavanos gatves, kur virte virė gyvenimas, ir įsiliedavo į vietinių gyventojų bei piligrimų minią. Visur aplink skambėjo Harė Krišna mantra, ir praeiviai sveikinosi su juo, kaip čia įprasta: „Džai Radhė!“ ir „Harė Krišna“.

Vrindavana – tai Krišnos buveinė, o Abhajus – Krišnos tarnas. Vrindavanoje jis jautėsi kaip namie, tačiau nesiliovė galvojęs apie pamokslavimą. Jis troško, kad ir kiti žmonės patirtų vidinę ramybę bei Vrindavanos palaimą. Krišna, Aukščiausias Dievo Asmuo, visas sielas kviečia grįžti į Savo amžinąją buveinę, tačiau net ir Indijoje nedaugelis apie tai susimąsto. O už Indijos ribų žmonės nieko nėra girdėję nei apie Vrindavaną, nei apie Jamuną, ir nežino, ką reiškia neturėti materialių troškimų. Apie tai turi sužinoti viso pasaulio žmonės, manė Abhajus. Vrindavana buvo taikos ir ramybės buveinė, tik niekas apie ją nežinojo ir nenorėjo žinoti. Tačiau iš tikrųjų, patys to nesuvokdami, visi ieško Vrindavanos.

Norėdamas papasakoti pasauliui apie amžinosios Vrindavanos didybę, Abhajus be perstojo dirbo, rengdamas spaudai naujus žurnalo „Back to Godhead“ numerius. Ilgainiui važinėti iš Vrindavanos į Delį pasidarė sudėtinga. Paprastai jis išvažiuodavo į Delį rytiniu traukiniu ir, kadangi neturėjo ten kur pernaktuoti, tos pačios dienos vakare grįždavo į Vrindavaną. Kelionė atimdavo didelę dienos dalį ir, be to, brangiai kainavo. Retsykais koks nors religingas žmogus priglausdavo jį nakvynei, tačiau, net ir labai taupydamas, Abhajus vos ne vos įstengdavo sumokėti už važinėjimą, žurnalo spausdinimą ir paštą. Per pusmetį išleidęs dvylika „Back to Godhead“ numerių, Abhajus vėl liko be cento kišenėje. Spaustuvininkas pasakė, kad negali spausdinti jo žurnalų vien iš draugystės. Abhajus grįžo į Vrindavaną ir, nors nebeturėjo jokios vilties ką nors išspausdinti, nesiliovė rašęs.

Vieną dieną ypač aštriai pajutęs veriančią vienatvę, Abhajus parašė eilė-

raštį bengalų kalba, kuri pavadino „Vrindavana bhadžana“. Pirmieji eilėraščio posmai – tai asmeninio gyvenimo apmąstymas.

1

Esu visai vienas Vrindavanos *dhamoje*,
Ir čia, vienvėje, man daug kas nušvinta.

Aš turiu viską – žmoną, sūnų, dukterų ir anūkų,
Bet kai nėra pinigų, visas šeimos grožis pranyksta.
Krišna leido man išvysti materialios gamtos esmę
Ir šiandien Jo malone materialusis pasaulis man tapo beprasmiš.
Yasyāham anugr̥h̥ṇāmi hariṣye tad-dhanam śanaiḥ:
„Kas man yra ypatingai brangus, iš to palaipsniui Aš atimu viską“,
Kaip galėjau suprasti tada, kad mane lydėjęs skurdas –
Man didžiausia malonė.

2

Matydami, kad praradau viską, iki paskutinio skatiko,
Nuo manęs nusigrėžė žmona, giminės, draugai ir broliai.
Bet iš tokios nelaimės aš juokiuos. Sėdžiu vienvėj ir juokiuos.
Ar šioje *maja samsaroje* išties myliu ką nors?
Kur dabar mane mylintys tėvai?
Kur išėjo mano protėviai, visa giminė?
Kas perduos man žinią nuo jų, sakykite, kas?
Tik sąrašas vardų beliko iš šios giminės.

Vieną naktį Abhajus susapnavo sapną, ilgam įsirėžusį jo atmintin. Šį sapną jis kelis syk sapnavo ir anksčiau, dar gyvendamas su šeima. Sapne pasirodė Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis, lygiai toks, kokį Abhajus pažinojo, – aukštas, liesas, mokslininko įspūdį sudarantis *sanjasis*, nužengęs tiesiai iš dvasinio pasaulio, iš Krišnos palydovų būrio. Jis pašaukė Abhajų vardu ir mostu pakvietė ateiti. Paskui vėl pakvietė jį vardu ir mojo. Jis prašė Abhajaus tapti *sanjasiu*. Eikš, ragino jis, tapk *sanjasiu*. Abhajus nubudo apstulbęs. Jis prisiminė savo pirmąjį susitikimą su Bhaktisidhanta Sarasvačiu Kalkutoje ir jo prašymą, kuri vėliau jis dar kartą pakartojo laiške: tapti pamokslininku ir supažindinti vakarų pasaulį su Krišnos sąmone. Jam atrodė, kad šis sapnas turi tiesioginį ryšį su jo mokytojo prašymu. Tapus *sanjasiu*, atsivers kelias pamokslauti Vakaruose; antraip, kam dvasinis mokytojas būtų šito prašęs? Vedų socialinėje sistemoje sulaukęs penkiasdešimties vyras turi atsižadėti turto bei šeimos ir tapęs vienuoliu, *sanjasiu*, atsidėti maldai, Viešpaties šlovinimui ir misionieriškai veiklai.

Abhajas nusprendė, kad dvasinis mokytojas jam sako: „Tapk *sanjasiu*, tada galėsi įvykdyti savo misiją. Atėjo laikas.“

Abhajas svarstė. Duodamas *sanjasos* įžadus, *vaišnavas* aukoja savo kūną, protą bei kalbos dovaną Viešpaties tarnystei ir atsižada bet kokios kitos veiklos. Abhajas jau gyveno kaip atsižadėjęs vienuolis, tačiau juto, jog davus *sanjasos* įžadus, jo padėtis visuomenėje igytų svarumo, be to, tai įkvėptų jį misijai, kuri laukė priešaky. Norint pradėti dvasinį judėjimą ir būti vadovaujančiu pamokslininku, reikia tapti *sanjasiu*, – taip moko Vedos ir didieji praeities *ačarjos*. Anksčiau Abhajas tam nepritarė, tačiau dabar manė kitaip. Jis kreipėsi patarimo į Mathuroje gyvenusį savo dvasios brolių Kešava Maharadžą, kuris įkalbėjo Abhajų nedelsiant duoti *sanjasos* įžadus.

Vėliau Prabhupada prisimins: „Gyvenau Vrindavanoje vienas ir rašiau. Mano dvasios brolis tikino mane: „Bhaktivedanta Prabhu, turi tai padaryti. Neatsižadėjęs pasaulio, netapsi tikru pamokslininku.“ Tai dvasinis mokytojas kalbėjo mano dvasios brolio lūpomis, ir aš, nors nenoromis, sutikau.“

Po išventinimo apeigų Vrindavanoje Abhajas tapo Abhajum Čaranaravinda Bhaktivedanta Svamiu. Tačiau šis žingsnis neišsprendė svarbiausių jo problemų. Jis juto atsakomybę pamokslauti, tačiau niekas, ar beveik niekas, nenorėjo jo klausytis. Šia prasme, ir jam tapus *sanjasiu*, niekas nepasikeitė.

Ir vis dėlto vienas dalykas pasikeitė – Bhaktivedanta Svamis nutarė rašyti knygas. Kai vienas bibliotekininkas pasiūlė jam rašyti knygas (nes knygos išlieka ilgam, o laikraštį ar žurnalą žmonės perskaito ir išmeta), jo žodžius Bhaktivedanta Svamis priėmė kaip savo dvasinio mokytojo nurodymą, perduotą bibliotekininko lūpomis. Vėliau tą patį patarimą jis išgirdo iš pažįstamo indų armijos karininko, kuriam labai patiko žurnalas „Back to Godhead“. Šių abiejų žmonių patarimus Prabhupada priėmė kaip savo dvasinio mokytojo nurodymą.

Bhaktivedanta Svamis apsisusto ties „Šrimad-Bhagavatam“, nes ji yra svarbiausias ir autoritetingiausias *vaišnavų* šventraštis. Nors Vedų išminties kvintesencija laikoma „Bhagavad-gita“, kurioje glaustai išdėstyti dvasinio mokslo pagrindai, „Bhagavatam“ labai detaliai paaiškina visą Vedų filosofiją. „Bhagavatam“ komentarus bengalų kalba buvo parašė ir Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis, ir Bhaktivinoda Thakura. Be to, ši nepriekaištingą Vedų šventraštį komentavo dauguma didžiųjų praeities *ačarjų*. „Bhagavatam“ vertimas į anglų kalbą su komentarais vieną dieną galėtų sukelti perversmą viso pasaulio žmonių širdyse. Jei Bhaktivedantai Svamiui pavyktų išleisti bent kelias knygas, jos taptų rimtu pagrindu pamokslaujant; jis vyktų į užsienį nebe tuščiomis, labiau pasitikėdamas savimi.

Bhaktivedanta Svamis grįžo į Delį turėdamas naują tikslą. Indijos tipografijos ir leidybos centras buvo įsikūręs Čandni Čouke, viename iš senojo Delio rajonų, ir Bhaktivedanta Svamis nutarė, kad geriausia būtų apsiyventi kur nors greta. Tada galėtų derėtis su spaustuvėmis dėl sąlygų ir spausdinti knygas. Senos pažintys su spaustuvininkais padėjo jam užmegzti draugiškus ryšius su gretimame rajone esančios Radha-Krišnos šventyklos savininku, kuris nemokamai apgyvendino jį viename šventyklos kambarėlių. Tai buvo tirštai indų ir musulmonų apgyvendintas Čipivados rajonas. Dabar Bhaktivedanta Svamis galėjo dirbti ir Vrindavanoje, ir Delyje. Naujų planų įkvėptas ir gavęs kiek aukų, jis vėl ėmė leisti „Back to Godhead“. Tuo pat metu jis pradėjo versti ir komentuoti

Bhaktivedanta Svamis svarstė projekto apimtį: dvylika „Bhagavatam“ giesmių – iš viso aštuoniolika tūkstančių posmų – sudarys mažiausiai šešiasdešimt tomų. Jis tikėjosi pabaigti šį darbą per penkerius-septynerius metus. „Jei Viešpats duos man sveikatos, – rašė jis, – užbaigsiu šį darbą ir įvykdysiu Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio valią.“

Sanjasos įžadai, ketinimas parašyti ir išleisti „Šrimad-Bhagavatam“ bei troškimas pamokslauti Vakaruose buvo glaudžiai tarpusavy susiję. Norint pamokslauti, ypač jei jis ketina vykti į Vakarų, reikia knygų. Vakaruose spausdinama milijonai knygų, tačiau nė viena negali prilygti šiai, užpildančiai dvasinę tuštumą žmonių gyvenimuose. Bhaktivedanta Svamis ketino ne tik parašyti knygas, bet ir pats nuvežti jas į Vakarų pasaulį, o taip pat išmokyti vakariečius – iš knygų ir savo pavyzdžiu – pažadinti širdyse tyrą meilę Dievui.

Nors Bhaktivedanta Svamis daug ir dažnai pamokslavo anglų kalba, jis puikiai suprato, kad toli gražu netobulai dėsto mintis svetima kalba, o redaktorius, kuris pataisytų stiliaus klaidas, neturėjo. Tačiau jis manė, kad stiliaus trūkumai – ne kliūtis išleisti „Šrimad-Bhagavatam“. Delsti negalima. „Kilus gaisrui, rašė jis, – degančio namo gyventojai skuba pagalbos pas kaimynus. Ir net jei kaimynai yra kitataučiai ir nemoka jų kalbos, nelaimės ištikti žmonės sugeba paaiškinti, kas nutiko, ir kaimynai supranta jų kalbą, tegu ji išreikšta ir netobula forma. Tokia pat abipusio supratimo dvasia būtina ir skleidžiant transcendentinį „Šrimad-Bhagavatam“ mokymą apnuodytoje šiandienos pasaulio atmosferoje.“

Bhaktivedanta Svamis vertė „Šrimad-Bhagavatam“ su didele pagarba autoriui Šrilai Vjasadevai, stengdamasis nieko neiškreipti, ir tai yra didelės jo vertimo privalumas. Žinoma, jis pateikė „Bhagavatam“ per savo supratimo prizmę, tačiau nesiekė pranokti dvasinių praeities mokytojų. Bhaktivedanta Svamis griežtai laikėsi *paramparos* principo ir šia prasme neleido sau padaryti jokių „nusižengimų nei gramatikai, nei stiliui“. Jis

žinojo, kad, pažeidus mokinių sekos tradicijas, jo „Bhagavatam“ komentariai neturės jokios vertės.

Savo kambarėlyje Čipivados šventykloje prie blausios šviesos, kuri krito nuo palubėje kybančios lemputės, Bhaktivedanta Svamis spausdino ištisas dienas ir naktis. Jis sėdėjo ant plonyčio kilimėlio, tiesiog ant grindų, priešais save ant kelioninės dėžės pasistatęs spausdinamąją mašinėlę. Spausdintų lapų šūsnis vis augo, ir, kad vėjo gūsis jos neišsklaidytų, teko lapus prislėgti akmenimis. Valgis ir miegas užimdavo tik trumpas akimirkas. Bhaktivedanta Svamis buvo įsitikinęs, kad „Šrimad-Bhagavatam“ sukels perversmą pasiklydusioje visuomenėje. Tai vertė jį gerai apgalvoti ir pasverti kiekvieną sakinį, kiekvieną žodį. Tačiau laikas spaudė.

Bhaktivedanta Svamis tebegyveno Vrindavanoje, bet persikėlė į Radha-Damodaros šventyklą. Dabar tiesiog pro savo kambario langą jis matė altorių ir Vrindavana-Čandrą – maždaug metro aukščio juodo marmuro Krišnos Dievybę, kurią prieš šimtmečius garbino Krišnadasa Kaviradža. Tai buvo geresnė vieta už kambarėlį Vamši Gopaladži šventykloje – dabar jis gyveno Dživos Gosvamio šventykloje, kurioje kadaise susitikdavo Rupa, Sanatana, Raghunatha, Dživa Gosvamiiai bei kitos iškilios sielos, valgė *prasada*, kartojo Viešpaties vardus ir kalbėjo apie Viešpatį Krišną bei Viešpatį Čaitanją. Geresnės vietos versti „Šrimad-Bhagavatam“ nebūtum radęs.

Radha-Damodaros šventykloje Bhaktivedanta Svamis pats gaminosi valgį, ir atsisėdęs valgyti *prasada*, pro lango groteles matė Rupos Gosvamio antkapį. Jis juto Rupos Gosvamio buvimą čia, ir tai vertė jį galvoti apie savo pareigą dvasiniam mokytojui, kuris, kaip ir mokinių sekos pirm-takai, troško, kad Krišnos sąmonės judėjimas pasklistų visame pasaulyje. Žiūrint į Rupos Gosvamio *samadhi*, Bhaktivedantą Svamį pagaudavo įkvėpimas, ir jis imdavo melstis visai dvasinių mokytojų *paramparai*, prašydamas nukreipti jį tinkama linkme. Iš jų gauti asmeniškai nurodymai jam buvo absoliuti tiesa, ir jokia valdžia, jokie leidėjai negalėjo sutrukdyti jų įvykdyti. Šrila Rupa Gosvamis norėjo, kad jis vyktų į Vakarus. Toks buvo ir Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio noras, todėl Krišnos valia jis atsidūrė Radha-Damodaros šventykloje ir gavo jų palaiminimus. Apsigyvenęs čia, Bhaktivedanta Svamis pajuto, kad įžengė į amžinąją buveinę, kuri atsi-veria tik tyriems Viešpaties *bhaktams*. Ir vis dėlto, nors Gosvamiiai leido jam gyventi ir bendrauti su jais jų žygių vietose, Bhaktivedanta juto, kad jis turi išvykti – išvažiuoti iš Radha-Damodaros ir iš pačios Vrindavanos skleisti *ačarjy* žodį ten, kur žmonės užmiršo Dievą.

Parašyti knygas buvo tik pusė darbo – reikėjo jas išspausdinti. Leidėjų nedomino šešiasdešimt „Bhagavatam“ tomų, o Bhaktivedantos Svamio

nedomino niekas kitas, išskyrus knygas. Norėdamas išspausdinti knygas, jis buvo priverstas vėl prašyti aukų, nes turėjo pats sumokėti už jų leidimą.

Vienos leidyklos spaustuvininkas patarė Bhaktivedantai Svamiui nuvykti į Gorakhpurą ir parodyti savo rankraščius Hanumanui Prasadui Podarui, žinomam religinės literatūros leidėjui. Bhaktivedanta Svamis nuvažio aštuonis šimtus kilometrų ir gavo iš jo keturis tūkstančius rupijų pirmojo „Šrimad-Bhagavatam“ tomo leidimui.

Bhaktivedanta Svamis pats skaitė ir taisė signalinį egzempliorių, ir, kai pirmasis tomas jau buvo spausdinamas, jis vis dar teberašė paskutiniuosius skyrius. Spaustuviėje „O.K. Press“ paruoštą signalinį egzempliorių jis nešdavosi į savo kambarį Čipivadoje, pataisydavo ir vėl grąžindavo į spaustuvię.

1962-ais metais Bhaktivedanta kasdien po kelis syk ateidavo į spaustuvię. Rajone virte virė prekyba, gatvėse, tiesiog tarp ratų, žaidė vaikai. Neaukštas, smulkaus sudėjimo Bhaktivedanta Svamis ryžtingu žingsniu praeidavo pro daugiabučius namus, puodžių dirbtuves, grūdų pardavėjus, saldumynų krautuvielles, smulkias spaustuves, o virš jo galvos suposi elektros laidai, skraidė balandžiai ir ant virvių, pririštų prie namų balkonų, plaukstėsi išdžiaustyti skalbiniai. Galų gale jis prieidavo „O.K. Press“ spaustuvię, įsikūrusią priešais nedidukę mečetę. Atnešdavo pataisytą signalinį egzempliorių ir nekantraudavo pamatyti, kaip spausdinama jo knyga.

Kai knygos tiražas buvo parengtas, Bhaktivedanta Svamis išėjo parduoti knygas, kaip anksčiau parduodavo „Back to Godhead“ žurnalą. Netrukus jis sulaukė palankių atsiliepimų apie knygą iš Hanumano Prasado Podaro ir garsaus induizmo filosofo daktaro Radhakrišnano. Prestižinis „Adjar Library Bulletin“ išspausdino plačią recenziją, pastebėdamas „didžiulę autoriaus erudiciją ir puikų dalyko išmanymą“. Prabhupadą sveikino ir jo dvasios broliai, rimtai studijavę filosofiją. Jam netgi pavyko gauti užsakymą – Amerikos pasiuntinybė išreiškė norą įsigyti aštuoniolika „Bhagavatam“ egzempliorių, kuriuos ketino išplatinti Amerikoje per Kongreso biblioteką. Jo knygas noriai pirkto įvairios organizacijos, tačiau netrukus susidomėjimas knyga atvėso. Vienintelis „Bhagavatam“ platinotojas, pats Bhaktivedanta Svamis, per dieną gatvių teparduodavo kelis egzempliorius, o jam reikėjo surinkti lėšų kito tomo leidimui. Laisvu nuo šių darbų laiku jis vertė antrąjį „Bhagavatam“ tomą ir rašė komentarus. Tačiau dirbdamas tokiais tempais ir parduodamas vos kelias knygas per dieną, jis nebūtų galėjęs pabaigti savo darbo ir iki pat gyvenimo pabaigos.

Bhaktivedanta Svamis išsiuntinėjo „Bhagavatam“ egzempliorius žinioms politiniams veikėjams, ir gavo palankius atsiliepimus iš Utar Pradešo gubernatoriaus Šri Bivanato Dasos ir Indijos viceprezidento daktaro Zakiro Husaino, su kuriuo jam netgi pavyko asmeniškai susitikti, o po

kelių mėnesių jis turėjo progos susitikti su šalies ministru pirmininku Lalu Bahaduru Šastriu.

Tai buvo oficialus susitikimas parlamento rūmų sode, kur būrio padėjų apsuptas ministras pirmininkas priėmė pagyvenusį *sadhu*. Bhaktivedanta Svamis, kuris su savo akiniais atrodė panašus į mokslininką, žengė į priekį ir pristatė save ir savo knygą „Šrimad-Bhagavatam“. Tą akimirką, kai jis įteikinėjo ministrui pirmininkui pirmąjį „Bhagavatam“ tomą, spragtelėjo fotoaparatas, ir fotografas įamžino autorių ir ministrą pirmininką, su šypsena imantį knygą.

Kitą dieną Bhaktivedanta Svamis parašė ministrui pirmininkui Šastriui laišką ir netrukus gavo atsakymą su paties ministro pirmininko parašu:

Gerbiamas Svamidži, labai dėkoju už jūsų laišką. Taip pat esu Jums labai dėkingas už man padovanotą „Šrimad-Bhagavatam“. Esu įsitikinęs, jog tai, ką darote, yra labai svarbu. Būtų puiku, jei šią knygą įsigytų valstybinių įstaigų bibliotekos.

Pasinaudojęs teigiamais atsiliepimais kaip reklama, Bhaktivedanta Svamis kreipėsi į galimus rėmėjus, norėdamas surinkti lėšų kitų tomų leidimui. Ir štai pagaliau su rankraščiu ir pinigais rankose jis vėl atėjo į spauduvę ir pasinėrė į knygų leidybos darbą – pirkto popierių, taisė signalinius egzempliorius, sekė, kad spaustuvininkas laikytųsi grafiko ir kiekviena knyga būtų baigta laiku. Per savo atkaklumą Bhaktivedanta Svamis, kuris faktiškai neturėjo jokių pajamų, vos daugiau nei per dvejus metus sugebėjo išleisti tris solidžius „Šrimad-Bhagavatam“ tomus kietais viršeliais.

Jei viskas taip būtų klojėsi ir toliau, su nuolat akademinuose sluoksniuose augančiu autoritetu Bhaktivedanta Svamis būtų greitai pelnęs savo tėvynainių pripažinimą ir šlovę. Bet jo žvilgsnis krypo į Vakarus. Ir dabar, kai buvo išspausdintas trečiasis „Bhagavatam“ tomas, jis pajuto, kad yra pasirengęs išvykti. Jam buvo šešiasdešimt aštuoneri, taigi delsti nebuvo kada. Praėjo keturiasdešimt metų nuo tos dienos, kai Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis pirmąsyk paprašė jauno vedusio žmogaus iš Kalkutos skleisti Krišnos sąmonę Vakaruose. Tada jaunajam Abhajui Čaranui šitai atrodė neįmanoma. Bet dabar šeimos saitai jo nebeapančiojo, ir kelias į Vakarus, nors jis ir neturėjo pinigų, buvo atviras.

Dabar, kai didžiausi sunkumai buvo įveikti, beliko paskutinė kliūtis – reikėjo gauti bilietą ir oficialų leidimą išvykti. 1965 metais labai netikėtai viena po kitos išsisprendė ir šios problemos.

Vrindavanoje Bhaktivedanta Svamis susitiko su Mathuros verslininku ponu Agarvalu ir pokalbyje lyg tarp kitko, beje, kaip ir kiekvienam sutiktajam, Svamis papasakojo apie savo ketinimą vykti į Vakarus. Nors ponas Agarvalas buvo susipažinęs su Bhaktivedanta Svamiu vos prieš keletą

minučių, jis pasisiūlė surasti Amerikoje žmogų, galintį laiduoti už Svami ir jo vardu atsiųsti oficialų pakvietimą – jo sūnus Gopalas dirbo inžinieriumi Pensilvanijoje. Bhaktivedanta Svamis iškart priėmė pasiūlymą ir paprašė padaryti tai kiek galima greičiau.

Bhaktivedanta Svamis grįžo į Delį, kur, išnaudodamas mažiausią gali- mybę, vėl pardavinėjo savo knygas. Vieną dieną didžiam jo nustebimui iš užsienio reikalų ministerijos atėjo pranešimas, kad jam suteiktas leidi- mas vykti į Jungtines Valstijas. Jis pats nebuvo pateikęs jokių dokumen- tų, jokio prašymo išvažiuoti, todėl nutarė nueiti į ministeriją ir išsiaiškin- ti, kas ten vyksta. Ministerijoje Bhaktivedantai Svamiui buvo parodytas jo vardu atsiųstas oficialus kvietimas aplankyti Jungtines Valstijas. Kvietimą buvo pasirašęs ponas Gopalas Agarvalas iš Pensilvanijos valstijos miesto Batlerio. Agarvalas oficialiai garantavo apmokėsiąs visas svečio viešėjimo Amerikoje išlaidas.

Bhaktivedanta Svamis jau turėjo laiduotoją. Dabar reikėjo gauti pasą, vizą, valstybinio banko leidimą išvažiuoti ir pinigų bilietui. Gauti pasą nebuvo sunku. Su pasu ir iškvietimu Bhaktivedanta Svamis nuvyko į Bom- bėjų, tačiau šįkart ne platinti knygų ar rinkti lėšų jų spausdinimui, o ieš- koti, kas padėtų nuvažiuoti į Ameriką. Čia jis kreipėsi į Sumatę Morardžę, garlaivių kompanijos „Sindija“ savininkę, kuri paaukėjo nemažą sumą antrojo „Šrimad-Bhagavatam“ tomo leidimui. Jis parodė ponios Morar- džės sekretoriui ponui Čoksiui laidavimo raštą, kuris Čoksiui padarė įspūdį, ir šis nuėjo pranešti apie Svamio atvykimą poniai Morardžei.

– Atvyko tas pats svamis iš Vrindavanos, – pranešė jis kompanijos savi- ninkei, – kuriam Jūs paaukvojote pinigų knygai išleisti. Dabar jis turi lai- duotoją ir ketina vykti į Ameriką. Jis prašo, kad leistumėte jam perplaukti vandenyną jūsų laivu „Sindija“.

– Ne, Svamidžis jau per senas plaukti į Ameriką. Jis ten nieko nepeš, – atsakė poniai Morardži.

Čoksis perdavė Bhaktivedantai Svamiui ponios Morardžės žodžius, bet buvo akivaizdu, kad jie Svamio neįtikino. Sumati Morardži norėjo, kad Svamis liktų Indijoje ir baigtų rašyti „Šrimad-Bhagavatam“. „Kam vykti į Ameriką? – gūžtelejo pečiais ji. – Tegu užbaigia savo darbą čia.“

Tačiau Bhaktivedanta Svamis buvo pasiryžęs vykti. Jis paprašė pono Čokσιο pasistengti įtikinti ponią Morardžę, ir net pamokė, ką jai sakyti: „Manau, šis ponas tvirtai apsisprendęs vykti Ameriką ir ten propaguoti Viešpaties Krišnos mokymą...“ Tačiau ir šįkart Morardži nesutiko:

– Svamidžis yra silpnos sveikatos. Be to, amerikiečiams nebūdingas jautrumas, ir vargu, ar jie panorės klausyti Svamidžio.

Susinervinęs, kad ponas Čoksis nesugebėjo jos įtikinti, Svamis pareika- lavo, kad poniai priimtų jį asmeniškai. Morardži jį priėmė, ir Bhaktive-

danta Svamis, jau gerokai pabalusiais plaukais, pakartojo savo kategorišką prašymą: „Duokit man bilietą.“

Sumati Morardži susirūpinusi paklausė:

– Svamidži, imtis tokio žygio jūsų amžiaus žmogui... Ar jūs nebijote?

– Ne, – atsakė jis ir mostelėjo ranka tarsi dukrai, norėdamas išsklaidyti jos abejones, – nebijau!

– Žinot, ką apie tai galvoja mano sekretorius? Jis sako, kad Svamidžis važiuoja ten mirti.

Bhaktivedanta Svamis nutaisė išraišką, tarsi norėdamas paneigti kvailą gandą, ir dar sykį paprašė bilieto.

– Gerai, – tarė ji, – kai gausite valstybinio banko leidimą išvykti, aš išsiųsiu jus savo laivu.

Bhaktivedantos Svamio veidas nušvito, ir jis patenkintas išėjo iš ponios Morardžės kabineto, o nustebę tarnautojai nulydėjo jį nepatikliais žvilgsniais.

Ponios Morardžės paliepimu sekretorius sutvarkė likusius reikalus. Bhaktivedanta Svamis neturėjo šiltų rūbų, todėl ponas Čoksis nuėjo drauge su juo į parduotuvę ir nupirko Svamidžiui vilnonį megztinį bei kitų vilnonių drabužių. Bhaktivedantos Svamio prašymu Čoksis atspausdino jam penkis šimtus lankstinukų su aštuoniais Viešpaties Čaitanjos posmais ir „Šrimad-Bhagavatam“ reklama.

Ponia Morardži paskyrė jam kajutę savo laive „Džaladuta“, kuris turėjo išplaukti iš Kalkutos rugpjūčio tryliktą dieną. Ji pasirūpino pasodinti Svamidžį į tokį laivą, kurio kapitonas suprastų ir atsižvelgtų į vegetaro ir *brahmano* poreikius, ir paliepė „Džaladutos“ kapitonui Arunui Pandjai pakrauti į laivą daugiau vaisių bei daržovių specialiai Svamiui. Paskutiniąsias dvi dienas iki kelionės ponas Čoksis praleido su Bhaktivedanta Svamiu Bombėjuje: reikėjo paimti iš spaustuvės lankstinukus, nupirkti šiltų rūbų, nuvežti Svamį į traukinių stotį ir išlydėti į Kalkutą.

Kai Bhaktivedanta Svamis atvyko į Kalkutą, iki „Džaladutos“ išplaukimo dar buvo likusios dvi dienos. Šiame mieste jis praleido didžiąją savo gyvenimo dalį, tačiau dabar neturėjo kur eiti. Viskas buvo taip, kaip jis rašė savo „Vrindavana bhadžane“: „Aš turiu viską – žmoną, sūnų, dukterų ir anūkų, bet kai nėra pinigų, visas šeimos grožis pranyksta.“ Šiame mieste jis užaugo apsuptas meilės ir dėmesio, bet tos dienos jau seniai praėity. Jis apsistojo pas žmogų, kurio beveik nepažinojo, o likus dienai iki išvykimo, išvažiavo į Majapurą aplankyti Šrilos Bhaktisidhantos kapo ir vėl grįžo į Kalkutą. Dabar jis buvo pasirėngęs.

Su savimi Bhaktivedanta Svamis vežėsi lagaminą, skėtį ir kruopų atsargų. Jis nežinojo, kas jo laukia Amerikoje – gal jie ten valgo tik mėsą? Tokiu atveju jis buvo pasiryžęs maitintis virtomis bulvėmis ir kruopomis,

kurias vežėsi. Svarbiausiu jo bagažu – keletu dėžių su knygomis – pasirūpino „Sindijos“ krovinių pervežimo tarnyba. Du šimtai tritomių „Bhagavatam“ – vien mintis apie knygas įkvėpė jam pasitikėjimą.

To pasitikėjimo Bhaktivedanta Svamiui ypač reikėjo išvykimo dieną. Jis ryžosi staigiam ir drąsiam gyvenimo posūkiui, bet buvo jau senas. Vyko į nepažįstamą šalį, kur gal būt bus sutiktas labai atšiauriai. Viena yra būti neturtingu ir nežinomu Indijoje, ir visai kas kita – Amerikoje. Netgi dabar, Kali *jugoje*, kai Indijos politiniai vadovai išsižadėjo savo tradicinės kultūros ir ėmė mėgdžioti Vakarus, Indija tebeliko Indija: čia iki šiol išliko Vedų civilizacijos trupinėlių. Indijoje jis galėjo susitikti su milijonieriais, gubernatoriais, ministru pirmininku – tereikėjo priėti prie jų kabinetų durų ir palaukti, kol bus priimtas. *Sanjasis* čia buvo gerbiamas, „Šrimad-Bhagavatam“ buvo gerbiama.

Amerikoje viskas bus kitaip. Ten jis – niekas, kažkoks svetimšalis. Ten niekas niekada nematė *sadhu*, ten nėra šventyklų, nėra *ašramų*, kuriuose gali nemokamai apsistoti. Tačiau pagalvojus apie knygas, kurias vežėsi su savimi – knygas, kuriose anglų kalba išdėstytos transcendentinės žinios, – jam sugrįždavo pasitikėjimas. Susipažinęs su amerikiečiais, jis padovanos jiems lankstinuką: „Šrimad-Bhagavatam“ – iš Indijos atėjusi taikos ir geros valios žinia“.

Išaušo rugpjūčio tryliktoji. Už kelių dienų *Džanmaštamis* – Viešpaties Krišnos apsidėšimo diena. Pastaraisiais metais jis švęsavo *Džanmaštami* Vrindavanoje. Dauguma Vrindavano gyventojų niekada nesutiktų išvykti iš Vrindavano – jie jau seni, jie rado čia dvasinę ramybę. Bhaktivedanta Svamis irgi bijojo mirti toli nuo Vrindavano. *Vaišnavų sadhu ir našlės anksčiau duodavo įžadus nekelti kojos iš Vrindavano, neišvažiuoti net į Mathurą, nes kas miršta Vrindavanoje, tas pasiekia gyvenimo tobulumą. Be to, Vedų tradicija skelbė, kad sanjasiui nedera važiuoti į mlečų šalį. Tačiau Bhaktisidhantės Sarasvačio troškimas pamokslauti Vakarų šalyse buvo aukščiau visko, nes tokia buvo ir Viešpaties Krišnos valia. Be to, Viešpats Čaitanja Mahaprabhu išpranašavo, kad Harė Krišna mantra pasklis po visą pasaulį – po visus miestus ir kaimus.*

Į Kalkutos uostą Bhaktivedanta Svamis nuvažiavo taksi. Su savimi jis turėjo lagaminą, skėtį ir „Čaitanja-čaritamritos“ tomą bengalų kalba, kurį ketino skaityti kelionėje. Galbūt laive bus galimybė pasigaminti valgi, jei ne – jis pabadaus, priimdamas tai kaip Krišnos valią. Jis pasitikrino, ar turi visus dokumentus: bilietą, pasą, vizą, banko leidimą išvykti iš šalies ir laiduotojo adresą. Pagaliau visa tai įvyko.

Vėliau Prabhupada dažnai prisimins: „Išvykti iš šalies buvo nelengva, tačiau šiaip ar taip Krišnos malone aš išvažiavau iš Indijos, kad pradėčiau Krišnos sąmonės judėjimą visame pasaulyje. Likti Indijoje aš tiesiog

negalėjau. Aš norėjau ten pradėti judėjimą, bet nesulaukiau nė mažiausios paramos.“

Priplaukoje stovėjo juodas nedidukas krovininis laivas, matęs ne vieną audrą. Nuo laivo denio į priplauką buvo nuleistas trapas. Prekinio laivo jūreiviai smalsiais žvilgsniais pasitiko šafrano spalvos rūbais vilkintį pagyvenusį *sadhu*, kai šis, taręs keletą atsisveikinimo žodžių taksi sėdinčiam bendrakeleiviui, ryžtingu žingsniu pasuko laivo link.

Vienas mūšio lauke

Kalkuta, balandžio 13 d., 1965 m.

„Džaladuta“ – garlaivių kompanijos „Sindija“ reisinis krovininis laivas su viena keleivine kajute. 1965 metų rugpjūčio ir rugsėjo mėnesius trukusios kelionės iš Kalkutos į Niujorką metu šioje kajutėje, kaip liudija įrašas laivo žurnale, plaukė „Šri Abhajas Čaranaravinda Bhaktivedanta Svamis“, šešiasdešimt devynerių metų amžiaus, gavęs „nemokamą bilietą ir maitinimą“.

„Džaladuta“, kurios įgulai vadovavo kapitonas Arunas Pandja, išplaukė iš Kalkutos uosto rugpjūčio tryliką dieną, penktadienį, devintą valandą ryto. Laivu plaukė ir kapitono žmona. Savo dienoraštyje Bhaktivedanta Svamis rašė: „Kajutė gana patogė. Ačiū Viešpačiui Šri Krišnai už tai, kad pašnibzdėjo Sumatei Morardžei, kaip viską sutvarkyti. Jaučiuosi čia puikiai.“ Bet jau rugpjūčio keturiolikąją jo dienoraštyje atsiranda kitoks įrašas: „Susirgau jūros liga, svaigsta galva, pykina. Bengalijos įlanka. Liūtys. Vis labiau ir labiau pykina.“

Devynioliką dieną, kai laivas pasiekė Ceilono (dabartinės Šri Lankos) sostinę Kolombą, Bhaktivedanta Svamis pajuto palengvėjimą – jūros liga praėjo. Kapitonas pasiūlė jam išlipti į krantą ir pasidairyti po miestą. Vėliau laivas pasuko į Kočina, Indijos vakarų pakrantės uostą. Tais metais *Džanmaštamis*, Viešpaties Krišnos apsireiškimo diena, buvo švenčiama rugpjūčio dvidešimtą dieną*. Pasinaudodamas proga, Bhaktivedanta Svamis papasakojo laivo įgulai apie Viešpaties Krišnos filosofiją. Taip pat jis pavaišino jūreivius *prasada*, kurią pats pagamino laive. Rugpjūčio dvide-

* Šios religinės šventės švenčiamos pagal mėnulio kalendorių (vert. past.).

šimt pirmąją Bhaktivedantai Svamiui suėjo septyniasdešimt metų. Savo gimtadienį jis sutiko jūroje, be jokių iškilmių. Tą pačią dieną laivas atplaukė į Kočina, ir čia į laivą buvo pakrautas iš Bombejaus atkeliavęs Bhaktivedantos Svamio bagažas su „Śrīmad-Bhagavatam“ tomiais.

Dvidešimt trečią dieną laivas įplaukė į Raudonąją jūrą, kur Bhaktivedantos Svamio laukė sunkūs išbandymai. Dienoraštyje jis rašė: „Lyja, nepraeina jūros liga, svaigsta galva, vargina galvos skausmai, pykina, dingo apetitas.“ Per dvi dienas jį ištiko du širdies smūgiai. Bhaktivedanta Svamis ištvėrė sunkumus, galvodamas apie savo misiją, tačiau po antrojo širdies smūgio ėmė manyti, kad dar vieno jau nebeišgyvens.

Antrąją naktį Bhaktivedanta Svamis susapnavo sapną. Viešpats Krišna irklavo valtį ir apreiškė jam daugybę pavidalų: „Niekio nebijok ir drąsiai eik pirmyn,“ – tarė Jis. Bhaktivedanta Svamis pajuto, kad Viešpats Krišna jį globoja. Širdies smūgis nebeapsikartojo.

Rugsėjo pirmą dieną „Džaladuta“ įplaukė į Sueco kanalą, o kitą dieną sustojo Port Saide. Bhaktivedanta Svamis su kapitonu apžiūrėjo miestą. Miestas Svamiui patiko. Rugsėjo šeštąją jo sveikata ėmė taisyti ir po ilgos pertraukos jis vėl pradėjo reguliariai valgyti. Jis pats pasigamino *kačorius* ir *purius*. Dienoraštyje rašė, kad pamažu grįžta įėgos.

Penktadienis, rugsėjo 10 d.

Šiandien laivas nebesupa, ir jaučiuosi geriau. Bet širdyje slogu – aš ilgiuosi Vrindavanos ir savo Viešpačių Šri Govindos, Gopinathos, Radhos Damodaros. Mano vienintelė paguoda – „Šri Čaitanja-čaritamrita“. Skaitant apie Viešpaties Šri Čaitanjos žaidimus mane užlieja nektaro banga. Aš palikau Bharatabhumį [Indiją], kad įgyvendinčiau Šri Bhaktisidhantos Sarasvačio, kuris vykdė Čaitanjos valią, nurodymą. Nesu tinkamas šiam darbui, bet išdrįsau jo imtis, norėdamas įvykdyti Jo Dieviškosios Kilnybės nurodymą. Čia, toli nuo Vrindavanos, visas viltis dedu tik į Jų malonę.

Kelionė vandenynu 1965 metais buvo viena ramiausių „Džaladutos“ kelionių. Kapitonas Pandja sakė, kad per visus vandenynne praleistus metus jis nebuvo matęs ramesnio Atlanto. Bhaktivedanta Svamis atsakė, kad ramybė – tai Viešpaties Krišnos malonė. Ponia Pandja prašė Bhaktivedantos Svamio grįžti su „Džaladuta“ į Indiją, kad ir jų kelionę namo lydėtų sėkmė. Bhaktivedanta Svamis rašė dienoraštyje: „Jeigu Atlanto vandenynas būtų parodęs tikrąjį savo veidą, aš, ko gero, būčiau miręs. Bet Viešpats Krišna pasirūpino mūsų laivu.“

Praėjus trisdešimt penkioms dienoms po išvykimo iš Kalkutos, 1965 metų rugsėjo septynioliką dieną pusė šeštos „Džaladuta“ pasiekė Sandraugos prieplauką Bostone, kur buvo numatytas trumpas sustojimas. Paskui laivas turėjo plaukti į Niujorką.

Bostone Bhaktivedanta Svamiui reikėjo praeiti Jungtinių Valstijų Imigracijos ir muitinės tarnybos patikrinimą. Jo viza galiojo du mėnesius, ir tarnautojas spaudu pažymėjo numatytą išvykimo iš Jungtinių Valstijų datą. Kapitonas Pandja pakvietė Bhaktivedantą Svamį pasivaikščioti po Bostoną – mieste jis norėjo užsukti į kelias parduotuves. Perėję pėsčiųjų tiltą, jie atsidūrė judriame prekybos kvartale su senomis bažnyčiomis, didelėmis parduotuvėmis, administraciniais pastatais, barais, pigios literatūros knygynais, naktiniais klubais ir restoranais. Bhaktivedanta Svamis probėgšmais apžiūrėjo miestą, bet labiausiai įsimintinas įvykis trumpo sustojimo šiame mieste metu, nekalbant apie tai, kad jis pirmą kartą įkėlė koją į Amerikos žemę, buvo Sandraugos prieplaukoje parašytas eilėraštis bengalų kalba „Markine Bhagavata-dharma“ („Krišnos sąmonės sklaidimas Amerikoje“). Štai ištrauka iš „Markine Bhagavata-dharma“:

Brangus Viešpatie Krišna, Tu toks maloningas šiai niekam tikusiai sielai!
Bet nesuprantu, kodėl atvedei mane į šią šalį – dabar gali daryti su manimi
ką panorėjęs.

Matyt, Tu turi kažkokį planą, antraip, kam būtum siuntęs mane į šį siaubingą kraštą?

Čia dauguma žmonių užvaldyti materialių neišmanymo ir aistros *gunų*. Paskendę materialių jausmų pasaulyje, jie manosi esą laimingi. Jiems patinka toks gyvenimas, todėl jie abejingi transcendentinei Vasudevos [Krišnos] žiniiai. Neįsivaizduoju, kaip jie pajęgs suprasti šią žinią.

Bet žinau, kad Tavo nepriežastine malone viskas tampa įmanoma, nes Tu esi neprilygstamas mistikas.

Kaip jie pajus atsidavimo tarnystės skonį? O Viešpatie, aš tik meldžiu Tavo malonės – suteik man jėgų, kad galėčiau įtikinti juos Tavo žinios svarbumu.

Tavo valia visos gyvosios būtybės užvaldytos iliuzinės energijos, ir jei tik Tu panorėsi, Tavo valia jos galės išsivaduoti iš iliuzijos gniaužtų.

Prašau Tavęs – išvaduok jas. Tik Tau panorėjęs, jos įstengs suvokti Tavo žinią...

Kaip aš joms padėsiu suvokti šią Krišnos sąmonės žinią? Aš nevykėlis, neišmanėlis – puolęs žmogus. Palaimink mane. Tik tavo palaiminimas padės man juos įtikinti – pats to padaryti nepajėgsiu.

Šiaip ar taip, o Viešpatie, Tu atvedei mane čia, kad papasakočiau jiems apie Tave. Ir dabar tik nuo Tavęs priklauso, ar man pavyks tai padaryti.

O visų pasaulių dvasinis mokytoju! Aš tegaliu pakartoti Tavo žinią. Jei nori, kad jie mane išgirstų, padėk man.

Tik Tavo nepriežastine malone mano žodžiai taps tyri. Esu įsitikinęs, prasišverbusi į žmonių širdis, ši transcendentinė žinia užlies juos džiaugsmu, ir jie išsivaduos iš kančių bei nelaimių.

O Viešpatie, aš esu tarsi lėlė Tavo rankose. Ir jei jau atvedei mane čia šokti – priversk mane, priversk mane šokti, Viešpatie, priversk mane šokti taip, kaip Tu nori.

Aš neturiu nei atsidavimo, nei žinių, tačiau aš turiu stiprų tikėjimą į šventą Krišnos vardą.

Mokytojas man davė Bhaktivedantos vardą, ir dabar, jei nori, gali padėti man jį pateisinti.

Pasirašo: nelaimingiausias ir menkiausias elgeta
A. Č. Bhaktivedanta Svamis,
„Džaladutos“ laivas, Sandraugos prieklauka,
Bostonas, Masačusetso valstija, JAV
Rugsėjo 18 d., 1965 m.

Rugsėjo devynioliktą dieną „Džaladuta“ įplaukė į Niujorko uostą ir prisivartavo Bruklino prieklaukoje ties Septynioliktoja gatve. Bhaktivedanta Svamis, kaip ir milijonai kitų turistų bei imigrantų, išvydo stulbinančius Manheteno dangoraižius, Empire State Building'ą ir Laisvės statulą.

Jis buvo apsirengęs kaip Vrindavanos gyventojas: dėvėjo *kanti malą* (karolių) ir paprastą medvilninį *dhoti*, rankose turėjo *džapa malą* (maldos karolių), o pečius buvo apsigaubęs senu vilnoniu *čadaru*. Jo oda buvo aukso spalvos, galva nuskusta, tik ties pakaušiu palikta plaukų sruoga (*šikha*), kaktoje nupiešta balta vaišnavų *tilaka*. Jis avėjo baltus guminius batelius smailiais galais kaip dauguma *sadhu* Indijoje. Bet kad Niujorko gatvėse pamatytum ką nors panašaus – niekas nė nesapnavo... Ko gero, jis buvo pirmasis *vaišnavas sanjasis*, atvykęs į Niujorką, ir dar su tokiais drabužiais. Kita vertus, Niujorko gyventojai įpratę nesistebėti atvykėliais, kad ir kaip keistai jie atrodytų.

Dabar Bhaktivedanta Svamis galėjo pasikliauti tik savimi. Jo rėmėjas ponas Gopalas Agarvalas gyveno kažkur Pensilvanijoje. Žinoma, kažkas turėjo jį pasitikti. Tačiau tą akimirką, kai išlipo į krantą, jis nežinojo, ką daryti – „aš nežinojau, kur pasukti – kairėn ar dešinėn.“ Atlikus įprastus uosto formalumus, jį pasitiko Agarvalo atsiųstas Kelionių agentūros atstovas.

Su keturiasdešimt rupijų kišenėje, kurių, kaip pats sakė, Niujorke užtektų tik kelioms valandoms, ir dar dvidešimčia dolerių, kuriuos gavo už kapitonui Pandjai parduotus tris „Bhagavatam“ tomus, su skėčiu ir lagaminu rankoje vis dar lydimas kelionių agentūros atstovo, Bhaktivedanta Svamis patraukė į „Port Authority“ autobusų stotį, iš kur turėjo vykti į Batlerį.

Bhaktivedanta Svamis atvyko į Agarvalų namus ketvirtą valandą ryto, ir Gopalas pasiūlė jam numigti ant sofos. Agarvalų bute buvo nedidukė svetainė, valgomasis, virtuvėlė, du miegamieji antrame aukšte ir vonios kambarys. Jie turėjo du mažus vaikus. Gopalas Agarvalas ir jo amerikietė

žmona Seli Batleryje gyveno jau keletą metų ir, jų nuomone, buvo nemažai pasiekę. Kadangi bute buvo ankštoka, Agarvalai nutarė, kad būtų geriau, jei Svamis apsigyventų Krikščionių jaunimo sąjungos bendrabutyje, o dieną ateitų pas juos. Žinoma, svarbiausia priežastis buvo ne vietos stygius, o jis pats. Kaip Svamis pritaps Batleryje?

Seli: *Mūsų pažįstamų ratą sudarė intelektualūs žmonės, ir Svamis visus juos pakerėjo. Jie neturėjo nė menkiausio supratimo, apie ką jo galima paklausti. Jiems trūko žinių. Jis buvo tarsi vizija, nužengusi iš knygos puslapių. Ir kas gi galėjo tikėtis, kad pas kažką svečiuose Batleryje, Pensilvanijoje, pamatys svamį? Tai buvo kažkas neįtikėtina. Indų svamis vidutinių amerikiečių šeimoje. Mano tėvai atvažiavo iš kažin kur, kad jį pamatytų. Mes turėjome nemažai pažįstamų Pitsburge, ir jie taip pat suskubo mūsų lankyti. Tai buvo tikrai neįprastas dalykas – Svamidžis mūsų bute. Tačiau juos domino ne pats Svamis, kaip žmogus, – jie važiavo pas mus tiesiog iš smalsumo.*

Jis turėjo spausdinamąją mašinėlę (tai buvo vienas iš nedaugelio jo daiktų) ir skėtį – tai irgi kėlė visų smalsumą. Svamis visada su savimi nešiojosi skėtį. Be to, oras buvo vėsokas, o Svamio galva – plikai skusta, todėl jis mūvėjo kažkieno pasiūtą kepurę, kuri buvo panaši į maudymosi kepurėlę. Tai taip pat buvo savotiška sensacija. Jis buvo labai aštraus proto – dusyk pamatęs žmogų, jo nebeužmiršdavo. Jis tikrai buvo nepaprastas. Jei kada gatvėje pamatydavo pas mus sutiktą žmogų, visada pašaukdavo jį vardu ir pamajuodavo. Svamis buvo labai protingas. Visi jį pamėgo. Jo protas kėlė nuostabą. Žmonės negalėjo atsistebėti jo sugebėjimu atsiminti jų vardus. Ir jo humoru. Jis visada atrodė toks rimtas, bet turėjo gerą jumorą jausmą. Nors iš pažiūros Svamis darė rūstaus žmogaus įspūdį, jis buvo žavingas.

Svamis buvo pats maloniausias iš visų mano svečių. Kai negalėjau skirti jam laiko, jis kartodavo mantrą, ir aš žinojau, kad jis yra visiškai laimingas. Kai negalėjau su juo kalbėtis, jis tiesiog kartodavo maldas. Su juo būdavo labai lengva, nes žinojau, kad jis niekada nenuobodžiauja. Jo buvimas niekada nekeldavo įtampos, ir jis man nebuvo našta. Su juo viskas buvo paprasta. Kai būdavau užsiėmęs vaikais, jis tiesiog kartojo mantrą. Tai buvo puiku. Kai turėjau kokių nors reikalų, jis kartojo mantrą ir buvo laimingas. Argi ne puiku? Jis buvo nuostabus svečias. Draugai mūsų namuose visada rūkydavo, bet jis sakydavo: „Nieko tokio. Nekreipkite į mane dėmesio.“ Jis taip ir sakė: „Nekreipkite į mane dėmesio“, nes suprato, kad mes kitokie. Aš niekada šalia jo nerūkiu. Jaučiau, kad man nedera rūkyti prie Gopalo tėvo, panašiai jaučiausi ir su Svamiu. Jis niekam nekėlė jokių problemų.

Rugsėjo dvidešimt antros dienos „Battle Eagle“ laikraštyje pasirodė

straipsnis: „Laisvai angliškai kalbantis induizmo kulto sekėjas pasakoja, kokių tikslu atvyko į Vakarus“. Agarvalų namus aplankė fotografas ir nufotografavo Svamiį, stovintį svetainėje su atversta „Šrimad-Bhagavatam“ rankose. Po nuotrauka buvo antraštė: „*Bhakti-jogos* ambasadorius“.

Straipsnis prasidėjo taip:

„Vakar nediduku automobiliu į Batlerio Krikščionių jaunimo sąjungoje surengtą susitikimą atvyko šviesiai rudo gymio vyras nublukusiais oranžiniais rūbais ir baltomis maudymosi šlepetėmis. Tai A.Č. Bhaktivedanta Svamis, atkeliavęs iš Indijos pamokslauti Vakarų pasaulio žmonėms.“

Straipsnyje „Šrimad-Bhagavatam“ buvo pavadinta „bibline literatūra“, o Bhaktivedanta Svamis – „išsilavinusiu pamokslininku“. Toliau jame buvo rašoma:

„Mano misija – atgavinti amerikiečių Dievo sąmonę, – sako Svamidžis. – Dievas yra visų gyvų būtybių, gimstančių tūkstančiais skirtingų pavidalų, Tėvas, – aiškina jis. – Žmogaus gyvenimas yra aukščiausia evoliucijos pakopa, ir, jei mes nesuprasim Dievo mokymo, mums vėl teks pereiti visas evoliucijos pakopas...“ Bhaktivedanta gyvena kaip vienuolis, jokia moteris negali paliesti jo maisto. Agarvalų bute Batleryje, kaip ir šešias savaites trukusios kelionės per vandenyną metu, jis pats gaminasi maistą žalvariniame kelių aukštų inde, kuriame vienu metu galima ant garų išsivirti daržovių, ryžių ir išsikepti „duonos“. Jis yra griežtas vegetaras ir geria tik pieną, kuris, pasak jo, yra „stebuklingas maistas kūdikiams ir seniems...“ Jei amerikiečiai skirtų daugiau dėmesio savo dvasiniam gyvenimui, jie būtų žymiai laimingesni, sako jis.

Seli: Maistui pasigaminti jis naudojo tik vieną ugnį. Apatinėje puodo dalyje, kur paprastai virdavo dalas, susidarydavo garai, ant kurių buvo troškinamos daržovės. Visą savaitę kasdien pusė dvylikos jis paruošdavo savo nuostabiuosius pietus, o apie dvyliktą pietų pareidavo Gopalas. Dažniausiai aš jam sutepdavau sumuštinį ir jis vėl išeidavo į darbą. Netrukus supratau, kad ir mes galime valgyti tai, ką gamino Svamis, ir jis pradėjo ruošti pietus mums visiems. Ak, kaip mums patiko jo maistas!

Mums buvo labai smagu supažindinti Svamiį su Amerika. Jis nebuvo matęs nieko panašaus. Buvo tikras malonumas drauge su juo eiti į universalinę parduotuvę. Jam patiko atidarinti okros ar šaldytų pupelių pakelius – šių daržovių nereikėjo nei plauti, nei pjaustyti – viskas buvo paruošta. Jis kasdien galėjo atsidaryti šaldiklį ir pasiimti ko norėjo. Jį stebėti buvo tikras malonumas. Kai valiau butą dulkių siurbliu Svamis sėdėjo ant sofos ir susidomėjęs stebėjo mane. Mes ilgai kalbėjomės apie siurblij. Jam buvo labai įdomu.

Svamis kiekvieną dieną ruošė savo šventinius pietus – tai buvo tikras malonumas. Mums buvo smagu drauge gaminti. Aš padėdavau jam su-

pjaustyti daržoves, jis barstydavo jas prieskoniais, ir mes juokdavomės. Jis buvo kaip reta malonus žmogus. Netrukus jaučiausi tarsi jo dukra, o jis – tarsi mano uošvis. Svamis iš tikrųjų tapo labai man artimas. Jis viskuo džiaugėsi. Man jis labai patiko. Buvo nuostabus žmogus.

Kai Svamis atvyko, mūsų sūnui Bridžui buvo šeši ar septyni mėnesiai, o indai tiesiog dievina berniukus. Bridžas Svamiui labai patiko. Jis matė pirmuosius mūsų sūnaus žingsnius. Kai Bridžas pirmąsyk pabandė žengti, ir jam pavyko, Svamis atsistojo ir ėmė ploti. Buvo tikra šventė. Vėliau mažylis įsikando Svamio šlepetes. „Koks siaubas, – tada pagalvoju, – apsiaęs tomis šlepetėmis jis vaikščiojo po visą Indiją, o mano vaikas jas čiulpia.“ Žinot, kaip galvoja mamos.

Beveik kas vakarą jis sėdėdavo kaimynų sodelyje. Kartais ir mes sėdėdavome drauge su juo, o kartais likdavome svetainėje. Prisimenu istoriją su mūsų mažąja dukryte Pamela – jai tada buvo treji metukai. Veždavau ją į sekmadieninę mokyklą, kur vaikams pasakojo apie Jėzų. Nuo tada, kai tik mergaitė pamatydavo Svamidžį su jo šafraniniais drabužiais, sakydavo „Svamis Jėzus“. Kai mes pagaliau supratome, ką ji sako, Svamis nusišypsojo ir pridūrė: „... ir vaikelis rodys jiems kelią.“ Buvo tikrai juokinga.

Bhaktivedanta Svamis skaitydavo paskaitas įvairiai miesto auditorijai, taip pat ir „Lions“ klube. Jis skaitė paskaitą Krikščionių jaunimo sąjungoje ir dvasinėje Šv. Fidelio seminarijoje Hermane (Pensilvanijos valstijoje), taip pat nuolatos pamokslavo į Agarvalų namus ateinantiems svečiams. Jis įsitikino, kad amerikiečiams puikiausiai galima pamokslauti, tačiau jautė, kad jam reikia paramos iš Indijos.

Batleryje Svamis pragyveno visą mėnesį. Kadangi iki išvykimo iš Amerikos buvo likęs dar vienas mėnuo, Svamis nusprendė vykti į Niujorką ir, kol dar nesibaigė vizos galiojimo laikas, pabandyti pamokslauti ten. Bet prieš tai jis dar norėjo nuvykti į Filadelfiją, kur buvo susitaręs susitikti su Pensilvanijos universiteto sanskrito profesoriumi daktaru Normanu Braunu.

Gyvendamas kaip sanjasis, Bhaktivedanta Svamis įpratė neturėti pastovios gyvenimo vietos. Jis buvo keliaujantis pamokslininkas ir nesigailėjo palikęs ramų gyvenimą Batlerio Krikščionių jaunimo sąjungoje. Nebuvo jam gaila skirtis ir su jaukais Agarvalų namais, kur gamino valgi ir kalbėdavosi su Sele apie dulkių siurblius, šaldytą maistą ir amerikiečių gyvenimo būdą.

Tačiau laikas, praleistas Batleryje, nepraėjo veltui. Čia Svamis sužinojo, kaip gyvena amerikiečiai, įsitikino, kad yra pakankamai stiprios sveikatos ir kad jo pamokslavimas randa atgarsį amerikiečių širdyse. Savo džiaugsmui, jis įsitikino, kad Amerikoje yra visko, ko reikia jo vegetariškai mity-

bai, ir kad amerikiečiai supranta jo anglų kalbą. Buvo aišku, kad iš vienkartinųjų paskaitų tai šen tai ten maža naudos, tačiau žmonės jo klausėsi, nors vargu ar jis galėjo tikėtis išvengti oficialių religijų pasipriešinimo.

Spalio aštuonioliką dieną jis išvyko iš Batlerio į Niujorką, ketindamas trumpam stabtelėti Filadelfijoje.

Seli: Per mėnesį aš spėjau pamilti Svamį. Kažkuria prasme aš jaučiausi jo globėja, ir staiga jis sugalvojo išvykti į Filadelfiją. Aš net negalėjau įsivaizduoti – taip jam ir pasakiau – negalėjau įsivaizduoti, kad net dvi dienas jo nematysiu. Jis ketino ten skaityti paskaitas, o po to vykti į Niujorką. Bet Niujorke jis nieko nepažinojo. Jei Filadelfijoje „reikalas neišdegs“, jis vyks tiesiai į Niujorką, o ten jis nieko neturi. Man tai galvoje netilpo. Jau vien nuo tos minties darėsi silpna.

Pamenu tą naktį, kai jis išvyko – buvo maždaug antra valanda nakties. Drauge su Svamiu sėdėjome laukdami Gopalo, kuris turėjo jį nuvežti į Pitsburgo autobusų stotį. Gopalas davė Svamiui saują smulkių pinigų, o aš, pamenu, aiškinau jam, kaip įmesti monetą į automatą, norint nusi-maudyti autobusų stoties duše – juk jis maudėsi kelis sykius per dieną. Gopalas taip pat aiškino jam, kaip tai daroma, ir kaip naudotis auto-matais Niujorke. Jis paaiškino Svamiui, ką galima valgyti ir ko ne, įdavė jam ryšulėlį su pinigais, ir tai buvo viskas, ką jis turėjo palikdamas mūsų namus.

* * *

Niujorke Bhaktivedanta Svamis nieko nepažinojo, tačiau turėjo adresą ir telefoną, kuriuo galėjo kreiptis. Tai buvo daktaro Ramamurčio Mišros adresas. Svamis jam parašė dar Batleryje, pridėdamas draugo iš Bombėjaus įduotą rekomendacinį laišką, o vėliau jam paskambino, ir daktaras Mišra maloniai pasikvietė jį į Niujorką.

Iš Filadelfijos į Niujorką atvykusį Bhaktivedantą Svamį „Port Authority“ autobusų stotyje pasitiko daktaro Mišros mokinys ir tiesiai iš stoties nuvežė į mieste vykusį indų festivalį. Ten Svamis susitiko su daktaru Mišra ir Raviu Šankaru, bei jo broliu, šokėju Udajum Šankaru. Vėliau daktaras Mišra nusivežė Bhaktivedantą Svamį į savo namus Riversaido gatvėje, Hudsono upės pakrantėje. Jis gyveno trisdešimt trečiajame name, keturioliktame aukšte. Buto langai buvo dideli, su vaizdu į upę. Bhaktivedanta Svamis apsigyveno atskirame kambaryje. Daktaras Mišra buvo teatrališka, spalvinga asmenybė: svaidė ugningus žvilgsnius, gyvai gestikuliuo rankomis ir nuolat visur kaišiojo žodelyčius „nepakartojama“, „žavinga“. Jis troško visiems įtikti – atitikti skirtingiausių žmonių įsivaizdavimus, koks yra tikrasis guru, ir Niujorko gyventojų buvo vadinamas

„prabangiojo rajono svamiu“. Nors ir *sanjasis*, daktaras Mišra nedėvėjo šafrano spalvos *dhočių* ir *kurtų*, o vilkėjo pagal užsakymą pasiūtus Neru stiliaus švarkus ilgais skvernais ir plačias baltas kelnes. Jis buvo kur kas tamsesnio gymio už Bhaktivedantą Svamiį, vešlių juodų plaukų ir puikiau-siai galėjo tikti Bhaktivedantai Svamiui į sūnus – jam buvo tik keturias-dešimt ketveri. Atvykus Bhaktivedanta Svamiui, daktaras Mišra sunkiai sirgo, ir Svamio atvykimas pasirodė esąs geriausi vaistai.

Ramamurtis Mišra: *Jo Šventenybė Prabhupada Bhaktivedanta Gosva-midžis tiesiog pakėrėjo mane savo meile. Jis buvo tikras meilės įsikūniji-mas. Iš manęs buvo belikę vieni kaulai, o jis tiesiogine to žodžio prasme grąžino man gyvenimą – išgydė savo maistu, o svarbiausia savo meile Viešpačiui Krišnai. Aš visada tingėjau gaminti, o jis keldavosi ir eidavo į virtuvę.*

Daktarui Mišrai labai patiko, kad Svamis valgi gamino preciziškai, tarsi vaistinininkas. Patiko patiekalų įvairovė ir Svamio požiūris į maistą.

Ramamurtis Mišra: *Jis duodavo man ne paprastą duoną – jis duodavo man prasadam. Tai buvo gyvybės šaltinis. Svamis mane išgelbėjo. Tada jau buvau beveik save palaidojęs, tačiau Svamio įprotis valgyti tuo pačiu laiku – alkanas tu, ar ne – man buvo tikra atgaiva. Jis ateidavo ir sakydavo: “Štai bhagavat-prasadam“, o aš atsakydavau: “Puiku.“*

Kartais Bhaktivedanta Svamis pasakodavo daktarui Mišrai apie savo atvykimo į Ameriką tikslą ir savo dvasinio mokytojo viziją – kad Kriš-nos sąmonė pasklis Vakarų pasaulyje. Jis prašė Mišros jam padėti, tačiau daktaras visada sakydavo esąs labai užsiėmęs savo mokomąja veikla, o be to, neketinąs ilgai užsibūti šioje šalyje. Po kelių savaičių, kai Bhaktivedan-tos Svamio buvimas ėmė kelti jam nepatogumų, daktaras Mišra perkėlė svečių į savo hatha jogos studiją, įsikūrusią šimtuojų numeriu pažymėtame name Septyniasdešimt antroje gatvėje, netoli Centrinio parko. Tai buvo didelė patalpa penktajame centrinės pastato dalies aukšte su greta esan-čiu biuru ir atskiru kambariuku, kuriame ir įsikūrė Svamis. Ten nebuvo nei vieno lango.

Daktaro Mišros filosofinės pažiūros buvo visiškai priešingos Svamio įsi-tikinimams. Aukščiausiu Absoliučios tiesos aspektu jis laikė beasmenį Brahmaną, o Bhaktivedanta Svamis, teistinės Vedų filosofijos sekėjas, tvirtino, kad aukščiausias Absoliučios tiesos pažinimas yra jos asmeni-nio aspekto pažinimas. „Bhagavad-gitoje“ sakoma, kad beasmenis Brah-manas yra pavaldus Bhagavanui ir randasi iš Bhagavano, kaip kad saulės šviesa sklinda iš saulės planetos. Taip mokė didieji senovės Indijos *ačarjai* Ramanudža ir Madhva. Daktaras Mišra buvo Šankaros pasėkėjas, o Šan-kara teigė, kad beasmenis Absoliučiosios tiesos aspektas yra aukščiausia Absoliučios tiesos išraiška ir kad Dievo Asmuo tėra iliuzija. Bhakti-

vedantos Svamio teistinė filosofija teigė, kad individuali siela (*atma*) yra amžinas Aukščiausiosios dvasinės būtybės (*Bhagavano*) tarnas, o daktaro Mišros požiūriu, gyvoji būtybė neturi individualumo. Kitaip sakant, daktaras Mišra manė, kad kiekviena gyva būtybė yra tapati Dievui, Aukščiausiajam Brahmanui, todėl nėra jokio reikalo melstis „išoriniam“ Dievui. Kaip sakė daktaras Mišra, „viskas yra viena“.

Bhaktivedanta Svamis su juo kategoriškai nesutiko: jei mes visi esame Aukščiausieji, kodėl kenčiame ir kovojame už būvį materialiam pasaulyje? Daktaras Mišra atsakydavo, kad Aukščiausiasis tik laikinai yra pakliuvęs į iliuzijos pinkles – praktikuodamas *hatha* jogą ir meditaciją, žmogus palaipsniui nušvinta ir ima suvokti, kad visa visatis aplink jį yra Aukščiausiasis. Bhaktivedanta Svamis vėl prieštaraudavo: jei Aukščiausiasis yra pakliuvęs į iliuzijos pinkles, tai reiškia, kad iliuzija yra galingesnė už Dievą, galingesnė už Aukščiausiajį.

Bhaktivedanta Svamis vadino daktarą Mišrą majavadžiu, nes, pasak Mišros, iliuzija yra galingesnė už Absoliučią tiesą, o tai prieštarauja logikai. Svamio manymu, impersonalizmo filosofija ne tik nepriimtina, bet netgi įžeidžianti Dievo Asmenį.

Bhaktivedanta Svamis neturėjo nė grašio ir kol kas priklausė nuo savo bičiulio majavadžio, su kuriuo dalinosi maistu, kalbėjo filosofinėmis temomis ir kurio svetingumu naudojosi, malonės. Tačiau kaip tai jam buvo ne prie širdies! Jis atvažiavo į Ameriką, kad tiesiai ir drąsiai pasakotų žmonėms apie Krišną, bet visur susidurdavo su kliūtimis. Batleryje jam teko taikytis prie savo šeimininkų, tipiškų vidutiniosios klasės amerikiečių, kad neįžeistų jų jausmų; čia jis negalėjo kalbėti dėl kitų priežasčių. Svamį sutiko maloniai, tačiau jis kėlė grėsmę. Daktaras Mišra neleido savo mokiniams klausytis Svamio kalbų apie Krišną, kaip apie Aukščiausiajį Dievo Asmenį.

Lapkričio aštuntą dieną Bhaktivedanta Svamis parašė laišką savo dvasios broliui Tirthai Maharadžui, tapusiam Gaudijos *mathos* vadovu, ir priminė jų dvasinio mokytojo Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio norą įkurti pamokslavimo centrus Vakarų šalyse. Pats Šrila Bhaktisidhanta ne sykį bandė tai padaryti, siųsdamas savo mokinius *sanjasius* į Angliją ir kitas Europos šalis, bet, kaip pažymėjo Bhaktivedanta Svamis, „be jokių apčiuopiamų rezultatų“. Svamis rašė, kad Amerikoje buvo įsikūrusios kelios *majavadžių* grupės – turėjo čia savo patalpas, nors ir negalėjo pasigirti gausiu pasekėjų skaičiumi. Jis kalbėjęs su Svamiu Nihilananda iš Ramakrišnos misijos, kurio nuomone, amerikiečius turėtų sudominti *bhakti* joga.

Jeigu Gaudijos *mathos* vadovai norėtų atidaryti savo centrą Niujorke, Bhaktivedanta Svamis noriai sutiktų jam vadovauti. Neturint patalpų,

rašė jis, čia nepavyks įkurti misionieriško centro. Jeigu dvasios broliai prisijungtų ir jį paremtų, drauge jie galėtų įkurti centrus daugelyje Amerikos miestų. Bhaktivedanta Svamis pabrėžė, kad kitos grupės, nors ir nesivadovauja autentiška dvasine Indijos filosofija, yra įsigijusios nemaža pastačių, o Gaudijos *matha* Amerikoje neturi nė vieno centro.

Po trijų savaitių Bhaktivedanta Svamis gavo Tirthos Maharadžo atsakymą. Bhaktivedanta Svamis rašė apie savo viltis ir planus pasilikti Amerikoje, tačiau pabrėžė, kad dvasios broliai turėtų juo pasitikėti ir suteikti jam paramą. Tačiau dvasios broliai nenorėjo dirbti drauge. Gaudijos *mathos* vadovams labiau rūpėjo išlaikyti savo pastatus, nei bendradarbiauti skleidžiant pasaulyje Viešpaties Čaitanjos mokymą. Taigi ar galima buvo tikėtis, kad dvasios broliai pritaris jo idėjai įkurti pamokslavimo centrą Niujorke? Greičiausiai jie palaikys tai asmenine Svamio iniciatyva. Ir vis dėlto, nors beveik nesitikėjo, kad jam pavyks, Svamis pabandė uždegti misionierišką dvasios brolių dvasią, primindamas apie jų dvasinio mokytojo Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio Thakuros norą skleisti Krišnos sąmonę Vakarų šalyse. Pagaliau sulaukęs Tirthos Maharadžo atsakymo, Svamis įsitikino, kad šis nieko gera nežada. Dievo broliai neprieštaravo jo norui įkurti misiją Niujorke, tačiau mandagiai pranešė, kad Gaudijos *matha* neturi galimybės šiam reikalui suteikti finansinę paramą.

* * *

Savo vienišų pasivaikščiojimų po Manheteną metu Bhaktivedanta Svamis susipažino su keliais vietiniais gyventojais. Vienas jų buvo ponas Rubenas, Turkijos žydas, dirbęs metro kontrolieriumi. Jie susitiko parke. Bhaktivedanta Svamis sėdėjo ant suoliuko. Pamatęs šventąjį iš Indijos, ponas Rubenas, draugiškas ir nemažai po pasaulį keliavęs žmogus, prisėdo šalia ir jį užkalbino.

Ponas Rubenas: *Atrodė, kad jis žinojo, jog turės šventyklas, pilnas pasekėjų. Būdavo, jis įsistebeilija į tolį ir sako: „Aš ne skurdžius, aš – turtingas žmogus. Šventyklos ir knygos jau yra, tik mus nuo jų skiria laikas.“ Jis visada sakydavo apie save „mes“ ir pasakodavo apie žmogų, pasiuntusį jį į Ameriką, – savo dvasinį mokytoją. Tada Amerikoje jis dar neturėjo pažįstamų, tačiau sakė – „aš niekada nebūnu vienišas.“ Man jis atrodė labai vienišas, tarsi klajojantis pranašas Elijas. Nemanau, kad tada jis turėjo bent vieną pasekėją.*

Sausio trisdešimtą dieną Rytinę pakrantę užgriuvo smarki pūga. Niujorką užvertė sniegu: sniego danga siekė aštuoniolika centimetrų, vėjo greitis – iki dvidešimt trijų metrų per sekundę. Neapšildomuose būstuose

gyvenusius žmones Niujorko savivaldybės aprūpino šiltomis patalpomis ir maistu. Kenedžio aerouostas buvo uždarytas. Užkirstas eismas keliuose ir geležinkeliuose. Dėl oro sąlygų per aštuonias dienas dukart buvo paskelbta ypatingoji padėtis.

Pats Bhaktivedanta Svamis buvo bejėgis atšaukti stichines nelaimes ar pasaulyje vykstančius karus, apie kuriuos skelbė laikraščių antraštės, – jo įsitikinimu, tai buvo Kali amžiaus požymiai. Materialus pasaulis visada kupinas kančių. Bet jei jis galėtų atvežti į kurį nors Niujorko namą Radhą ir Krišną... Aukščiausiojo Viešpaties valia viskas įmanoma. Netgi įsibėgėjęs Kali *jugai*, gali prasidėti aukso amžius ir žmonės gali lengviau atsikvėpti. Jeigu amerikiečiai perimtų Krišnos sąmonę, jais pasektų visas pasaulis. Žvelgdamas į pasaulį šventraščių išminties akimis, Bhaktivedanta Svamis brovėsi per pūgą ir mynė siaurą takelį, bandydamas surasti paramą Krišnos sąmonės misijai.

Pažiūrėjęs į Svamį iš šalies – mažutė figūrėlė, einanti Manheteno gatvėmis ir alėjomis tarp daugybės tokių pat figūrėlių, užsienietis su bebaigiančia galioti viza, – galėjai susidaryti tik išorinį įspūdį. Tai buvo sunkios kovos ir sunkių išbandymų dienos, tačiau Svamis visą laiką išsaugojo transcendentinę sąmonę. Jo nepaveikė Manheteno sąmonė, jis visiškai priklausė nuo Krišnos, kaip tada, „Džaladutoje“, kai jį ištiko širdies smūgiai ir tik „Čaitanja-čaritamrita“ suteikė jėgų išgyventi.

Jam jau šypsojosi sėkmė. Žinoma, jis norėjo įkurti Niujorke Radha-Krišnos šventyklą, tačiau jo sėkmė buvo ir tai, kad jis visada galvojo apie Krišną, netgi 1965 ir 1966 metų žiemą Niujorke, nepaisydamas, ar žmonės jį pripažįsta, ar ne. Nebuvo dienos, kad jis neprisėstų prie Krišnos knygos „Šrimad-Bhagavatam“ vertimo, nebuvo dienos, kad jis nepaaukotų Krišnai maisto ar nepamokslautų „Bhagavad-gitos“ filosofijos.

Viešpats Krišna sako „Bhagavad-gitoje“: „Kas mato Mane visur ir viską regi manyje, tas niekada Manęs nepraras ir nebus prarastas Man.“ Krišna patikina savo tyrus *bhaktus*: „Mano *bhaktas* niekada nepražus.“ Bhaktivedanta Svamis niekada tuo neabejojo. Buvo tik neaišku, ar amerikiečiai pastebės, kad tarp jų yra tyras Viešpaties *bhaktas*. Tuomet atrodė, kad niekas nepriims jo rimtai.

* * *

Vasario penkioliktą dieną Bhaktivedanta Svamis išsikėlė iš daktaro Mišros jogos studijos į tame pačiame pastate dviem aukštais žemiau esantį trys šimtai septintąjį kambarį. Pasak daktaro Mišros, Svamis išsikėlė, norėdamas gyventi atskirai ir būti nepriklausomas nuo daktaro Mišros vadovaujamos Jogos draugijos.

Tačiau trys šimtai septintasis kambarys niekada nebuvo skirtas nei gyventi, nei įrengti *ašramui* ar skaityti paskaitoms. Tai buvo mažutis, siauras kambarėlis be baldų ir telefono. Jo durys buvo įstiklintos dide-liu matiniu stiklu, kaip įprasta senuose biuruose, su matiniu švieslangiu virš durų. Gultą Bhaktivedanta Svamis pasitiesė tiesiog ant grindų priešais metalinę skrynią, kuri dabar atstojo jam rašomąjį stalą. Miegojo jis ant grindų. Čia nebuvo sąlygų pasigaminti maistą ar nusiprausti, todėl jis kasdien eidavo pas daktarą Mišrą.

Kai Bhaktivedanta Svamis gyveno penki šimtai pirmajame kambaryje, daktaro Mišros jogos *ašrame*, daktaras apmokėdavo visas jo išlaidas. Dabar Svamis turėjo už viską susimokėti pats: tai, ką uždirbdavo pardavinėdamas knygas, išleisdavo kasdieninėms reikmėms ir nuomai, kurią sudarė septyniasdešimt du doleriai už mėnesį. Nedidelis paketėlis maltų čili pipirų Vest Ende kainavo dvidešimt penkis centus – dešimteriopai brangiau negu Indijoje. Jis neturėjo pastovių pajamų, išlaidos padidėjo, o gyvenimo sąlygos suprastėjo. Ir vis dėlto dabar jis turėjo savo kampą. Dabar galėjo pamokslauti kaip pats norėjo.

Bhaktivedanta Svamis atvyko į Ameriką papasakoti žmonėms apie Krišną ir nuo pat pradžių išnaudojo tam menkiausias progas – ar susirinkus draugams Agarvalų svetainėje, ar prieš oficialius susirinkimus Batteredio „Lions“ klube, sanskrito mokytojo Normano Brauno paskaitoje, ar daktaro Mišros vadovaujamoje jogos draugijoje. Tačiau jis neskyrė daug reikšmės pamokslavimui ten, kur žmonės susirinkdavo paklausti jo tik tą vienintelį kartą. Tai buvo svarbiausia priežastis, kodėl jam buvo reikalingos nuosavos patalpos Niujorke: kad žmonės galėtų nuolat pas jį ateiti, kartoti Harė Krišna mantrą, drauge su juo valgyti *prasada* ir klausytis jo paskaitų pagal „Bhagavad-gitą“ ir „Šrimad-Bhagavatam“.

Persikėlęs iš jogos studijos į mažą kambarėlį keliais aukštais žemiau, Bhaktivedanta Svamis gavo tai, ko norėjo – savo patalpas – tačiau, kad ir kaip būtų norėjęs, negalėjai jų pavadinti šventykla. Ant durų kabėjo užrašas su jo vardu – jį galėjo surasti kiekvienas, kas norėjo. Bet kas čia eis? Šventykla turi spindėti prabanga, ji turi traukti žmones prie Krišnos, o trys šimtai septintasis kambarys buvo visiška priešingybė: čia dvelkė niekuo neprisidengtu skurdu. Netgi besidomintis dvasiniais dalykais žmogus vargu ar jaukiai jaustųsi sėdėdamas ant plikų tarsi siauras traukinio vagonas kambario grindų.

Vienas daktaro Mišros mokinys padovanojo Svamiui juostinį magnetofoną, ir Bhaktivedanta Svamis įrašė keletą solinių *bhadžanų*, kuriuos giedojo grodamas karatalais. Taip pat jis įrašė ilgą filosofinį esė „Įvadas Gitopanišadai“. „Netgi jei niekas neateis, – sakė jam Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis, – kartok mantrą keturioms sienoms.“ O kadangi naujoje vie-

toje, kur jį atvedė Viešpats, Svamis galėjo laisvai pamokslauti, jis nusprendė, nesvarbu, ateis kas ar ne, triskart per savaitę (pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais) skaityti paskaitas.

Pirmieji Svamio klausytojai buvo žmonės, jau anksčiau girdėję apie Svamį ar sutikę jį daktaro Mišros jogos studijoje. Ir nors jo patalpos buvo labai skurdžios, šie susitikimai atvėrė duris į naują gyvenimo etapą.

* * *

Septintojoje Žemutiniojo Ist Saido gatvėje, šešiasdešimt ketvirtajame name buvo įsikūręs „Paradokso“ restoranas, kuriame rinkosi makrobiotinės dietos propaguotojo Džordžo Ozavos sekėjai. Blausiai žvakių apšviestoje pusrūsio patalpoje stovėjo nedideli pietų staliukai. Maistas buvo nebrangus, bet restoranas turėjo gerą reputaciją. Arbata buvo nemokama, ir galėjai jos gerti kiek nori. „Paradoksas“ buvo daugiau nei restoranas – jis buvo dvasinis ir kultūrinis centras, restoranėlių Grinvič-vilidže ar dvidešimtųjų metų Paryžiaus kavinių tipo sambūrių vieta. Galėjai prakiurksoti čia visą dieną nieko neužsisakęs, ir niekas neišprašydavo tavęs lauk. „Paradokse“ besilankanti publika priklausė kažkokiai mistikų brolijai, ir visi kaip vienas domėjosi rytų mokymais. Kai „Paradoksą“ pasiekė gandai apie naująjį svamį, apsigyvenusį pas daktarą Mišrą, žinia kaip mat apskriejo visus jo lankytojus.

Laisvasis menininkas Harvis Kouenas ir „Paradokso“ darbuotojas Bilas Epšteinas buvo draugai. Kelis syk apsilankęs Svamio paskaitose šalia daktaro Mišros studijos, Harvis smulkiausiai papasakojo Bilui ir kitiems draugams savo išpučius. Bilas Epšteinas buvo patrauklus jaunuolis ilgais juodais, garbanotais plaukais, apžėlęs barzda. Veržlus ir romantiškas, jis domėjosi absoliučiai viskuo. Bilas trykšte tryško energija ir jautė pareigą pranešti „Paradokso“ lankytojams visas dvasines miesto naujienas. Ir kai jis susidomėjo naujuoju svamiu, natūralu, svamis tapo pagrindiniu „Paradokso“ lankytojų kalbų objektu.

„Paradokso“ publika buvo jauni, viskam atviri žmonės, kurių nė iš tolo nesulyginsi su vyresnio amžiaus konservatyvių pažiūrų priemiesčių gyventojais, iki tol ateidavusiai į Bhaktivedantos Svamio paskaitas. Tais laikais ilgi plaukai ir barzdos dar buvo neįprastas reginys, ir, kai „Paradokso“ lankytojai ėmė rinktis į Svamio paskaitas Vest saide, kai kurie iš senųjų Svamio lankytojų nejuokais sunerimo. Vienas jų vėliau prisimins: „Pas Svamį Bhaktivedantą ėmė rinktis visai kitokia publika. Jis atrado juos Baueryje ar kažkokiose mansardose. Ateidavo užsimaukšlinę keistas kepurės, susisupę į pilkus pledus – jie mane baugino.“

Iš „Paradokso“ pas Svamį ėmė lankytis Deividas Alenas, dvidešimt vie-

nerių metų nuotykių ieškotojas, ką tik persikėlęs į miestą. Jį viliojo eksperimentai su narkotikais, apie kuriuos daug rašė to meto laikraščiai. Svamio auditorija jam pasirodė kaip „būrelis nervingų senučių iš Vest Saido“.

Deividas: Tada mūsų dar nevadino hipiais. Tačiau žmonėms, kurie anksčiau rinkdavosi pas Svamį, mes atrodėme keisti. Jiems buvo sunku rasti bendrą kalbą su mumis. Aš manau, kad tuo metu daugelis iš Indijos atvykusių mokytojų suburdavo aplink save vyresnio amžiaus pasekėjus. Neretas jų gyveno iš turtingų našlių aukų. Bet Svamis iš karto pasirinko jaunų ir neturtingų žmonių auditoriją. Paskui Bilas Epšteinas ir kiti pradėjo kalbėti, kaip būtų gerai, jei Svamis persikraustytų arčiau centro – į Žemutinį Ist Saidą. Būtent ten, o jokiū būdu ne čia, virė tikrasis gyvenimas. Svamis buvo reikalingas ten, centre. Centras buvo būtent tai, ko reikėjo, – ten gyvenantys žmonės buvo subrendę jo mokymui. Ten virė gyvenimas. Ten netrūko energijos.

Kai Bhaktivedantos Svamio nebuvo namie, kažkas įsilaužė į jo trys šimtai septintąjį kambarį ir pavogė spausdinamąją mašinėlę bei juostinį magnetofoną. Bhaktivedantai Svamiui grįžus namo, durininkas pranešė apie vagystę: nežinomas įsilaužėlis išdaužė stiklą, įsibrovė į jo kambarį ir, pasiėmęs vertingus daiktus, paspruko. Bhaktivedanta Svamis klausėsi sargo, ir kuo toliau, tuo labiau jam atrodė, kad durininkas ir buvęs tas vagis. Žinoma, jis nieko negalėjo įrodyti, ir jam beliko susitaikyti su skaudžia netektimi.

Bhaktivedanta Svamis nebenorėjo pasilikti šiame kambaryje. Draugai siūlėsi jam nupirkti naują spausdinamąją mašinėlę ir magnetofoną, bet ar jis galėjo būti tikras, kad durininkas ir vėl jo neapvogė? Harvis Kouenas ir Bilas Epšteinas ragino jį kraustytis į centrą, tikindami, kad tarp ten gyvenančių jaunų žmonių jis suras dėkingesnių klausytojų. Pasiūlymas buvo vertas dėmesio.

Harvis ketino kraustytis iš Bauerio į Kaliforniją ir pasiūlė savo vietą mansardoje, kuria dalijosi su Deividu Alenu. Bhaktivedanta Svamis sutiko.

Besiruošiant išsikelti iš Septyniadešimt antrosios gatvės, vienas Bhaktivedantos Svamio pažįstamas, dirbęs tame pastate elektriku, perspėjo jį: „Baueris – ne vieta padoriam žmogui. Tai ištvirkėlių irštva.“ Iš Svamio kambario pavogė daiktus, tačiau persikelti į Bauerį – tikrai ne išeitis. Bet Bhaktivedantos Svamio taip lengvai neišgąsdinsi.

* * *

Persikraustęs į Bauerį, Bhaktivedanta Svamis dirbo potamsėje patalpoje – taip šiame kvartale gyveno šimtai valkatų bei visuomenės atstumtųjų. Kaip ir jie, Svamis neturėjo nei pastovių pajamų, nei pastovios gyvenamosios vietos, bet jo sąmonė buvo kitokia. Jis vertė į anglų kalbą „Šrimad-Bhagavatam“, kreipdamasis į pasaulį Bhaktivedantos komentarais. Kad ir kur jis gyventų – keturioliktame Hudzono pakrantės daugiabučio aukšte ar mansardos kampe Baueryje, – jo pareiga buvo skelbti Krišnos sąmonę, kuri taip reikalinga žmonijai. Jis ir toliau dirbo ties savo vertimu ir nesiliovė galvojęs apie tai, kaip įkurti Niujorke Viešpaties Krišnos šventyklą. Visa jo sąmonė buvo sutelkta į Krišnos misiją, ir jam nerūpėjo kur gyventi. Namai jam buvo ne plytų ar rastų konstrukcijos, o į lotosą panašių Krišnos pėdų prieglobstis. Gyvendamas miesto pakrašty, Bhaktivedanta Svamis sakė savo draugams: „Aš visur jaučiuosi kaip namie“, o be Krišnos prieglobsčio, visas pasaulis virsta negyvenama dykuma.

Žinia apie tai, kad Svamis persikraustė į Bauerį, greitai apskriejo centrą, eidama iš lūpų į lūpas „Paradokso“ restorane, ir vakarais pas Svamį ėmė rinktis svečiai, kurie drauge su juo giedojo mantrą. Muzikinės *kirtanos* čia tapo ypač populiarios, nes naująją Svamio kongregaciją sudarė daugiausiai vietiniai muzikantai ir menininkai, kuriuos labiau traukė transcendentinė muzika, o ne filosofija. Svamis kas rytą skaitė „Šrimad-Bhagavatam“ paskaitas, kurių paklausti ateidavo Deividas Alenas, Robertas Nelsonas ir dar vienas vaikinai. Kartais lankytojus, besidominčius jo kulinarinio meno paslaptimis, Svamis mokydavo gaminti. Jis visada mielai leisdavosi į pokalbius su smalsiais pašnekovais ar savo naujuoju kambario draugu.

Kaip ir anksčiau, vakaro programas Bhaktivedanta Svamis rengdavo pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais. Daugeliui senesnių Svamio pažįstamų buvo nepatogu atvažiuoti į naują jo gyvenamąją vietą, be to, tai buvo Baueris. Kaskart tik įėjęs į laiptinę, galėjai suklipti ant čia miegoti suvirtusių ir kelią užtvėrusių valkatų, o norint pakilti keturiais laiptų maršais į Svamio kambarį, tekdavo perlipti per penkis ar šešis paslikus kūnus. Vis dėlto tai buvo kažkas dar nepatirta. Bet kas galėjo čia ateiti, prisijungti prie būrelio hipių ir žiūrėti, kaip Svamis veda *kirtaną*. Blausiai apšviestame kambaryje smilko smilkalai. Užklysdavo ir daug atsitiktinių praeivių, kurie dirstelėję tuojau išeidavo.

Dauguma Bhaktivedantos Svamio naujųjų draugų Baueryje buvo muzikantai ar muzikantų draugai. Muzika buvo jų gyvenimas – muzika, narotikai, moterys ir dvasinė meditacija. Harė Krišna mantra buvo ir muzika, ir tuo pačiu meditacija, taigi Svamio programos pataikė tiesiai į jų širdis.

Svamio programų lankytojams Baueryje garsas buvo siela, o siela –

garsas, muzika jiems buvo neatskiriama nuo meditacijos. Tačiau Bhaktivedantai Svamiui muzika be Dievo vardo buvo ne meditacija, o jausmų tenkinimas, geriausiu atveju, ją galėjai palyginti su stilizuota impersonalistų meditacija. Bet jis džiaugėsi, kai muzikantai ateidavo su savo instrumentais ir pritardavo jo *kirtanai*, klausėsi ar dainavo drauge. Būdavo ir taip, kad koks nors muzikantas užsukdavo pas Svamidžį padainuoti anksti ryte, po nakties, praleistos grojant su bičiuliais. Jis neprieštaravo jų troškimui išgauti kuo stipresnį garsą, priešingai, jis pats suteikdavo jiems galimybę pajusti garsą. Garsas, pasak Vedų, yra pirmasis materialiosios kūrinijos pradmuo. Garso šaltinis yra Dievas, kuris niekada nepraranda asmenybės aspekto. Todėl jo tikslas buvo raginti žmones kartoti transcendentinį Dievo Asmens vardą. Kaip jie tai darys – per džiazą, folklorą, roką ar indišką meditaciją, – buvo nesvarbu. Svarbiausia, kad jie giedojo Harė Krišna mantrą.

Nors rajonas, kuriame gyveno Svamis, garsėjo prasta reputacija, čia niekas nedrumstė jo ramybės. Neretai grįžęs namo, prie durų jis rasdavo miegančius ar be sąmonės tįsančius valkatas, ir, kad įeitų į butą, turėdavo juos peržengti. Kartais ant jo tiesiogine to žodžio prasme užvirsdavo „prisilupęs“ ir jau ant kojų nesilaikantis valkatėlė, kartais jam pavymui atskriedavo kandi replika ir ją palydintis šaipus kvatojimas. Blaivesni valkatos pasitikdavo jį prie durų ar palydėdavo juokingais klouno gestais, bet visada pasitraukdavo iš kelio, o Bhaktivedanta Svamis praeidavo pro juos ir padėkodavo už jam reiškiamą pagarbą.

Žinoma, mažai kas iš Bauerio gyventojų ar tiesiog praeivių, kuriems teko sutikti išėjusį pasivaikščioti Svami, žinojo, kas tas pagyvenęs Indijos *sadhu* su šafrano spalvos drabužiais, skėčiu ir rudo popieriaus maišeliu su produktais.

* * *

Bhaktivedanta Svamis sėdi po savimi sukryžiaavęs kojas, nugara atsišliejęs į lentyną, ant kurios stovi pamerktos gėlės; jis apsigaubęs pilkšvos spalvos *čadaru*, kuris laisvai krinta ant jo kūno plačiomis klostėmis; atrodo rimtas ir drauge liūdnokas. Tokį Svamiį įamžinusi nuotrauka drauge su straipsniu pasirodė laikraščio „Village Voice“ birželio mėnesio numeryje. Straipsnyje buvo rašoma:

A. Č. Bhaktivedanta Svamis ir jo amerikiečiai sekėjai – gyvas ir įdomus mistiškų Rytų ir praktiškų Vakarų sankirtos pavyzdys. Aukštos kultūros ir išsilavinimo septyniiasdešimtmetis Svamis jau metus gyvena Amerikoje, pamokslaudamas taikos, geros valios bei artumo Dievui filosofiją ir bandydamas surinkti lėšų savo bažnyčiai Amerikoje... Kaip ir jo mokymas, Svamis

sukelia protingo ir tiesaus žmogaus įspūdį. Jis moko, kaip priartėti prie Dievo ir siūlo kartoti šventus Dievo vardus.

Nors Svamis atvyko į Ameriką, ketindamas surasti Dievą pamynusio materializmo – ligos, kaip sako jis, kuri jau pažeidė ir Indiją, – šaknis, jis išlieka realistas. „Jeigu kur nors pasaulyje ir yra vieta, kur galima surinkti pinigų šventyklai, tai ji yra čia.“ Amerikoje Svamis nori įkurti Tarptautinę Krišnos sąmonės bendriją, kuri bus atvira visiems – taip pat ir moterims.

Straipsnio autorius buvo Hovardas Smitas. Pirmą kartą apie Svamį jis išgirdo iš draugo, paskambinusio jam telefonu ir papasakojusio, kad vienoje iš Bauerio mansardų apsigyveno vertas dėmesio šventasis iš Indijos. „Gali užsukti pas jį bet kada, – pasakė jo bičiulis. – Jis visada ten. Neabejoju, tau bus įdomu. Iš visko sprendžiant, jis ketina pradėti masinį religinį judėjimą.“

Hovardas Smitas: *Taigi nuvažiavau tenai ir užkopiau į vieną iš tų nenupasakojamų menininkų mansardų. Pačiame mansardos kampe pastebėjau indiškos medžiagos užuolaidėlę ir pasukau tiesiai tenai. Dirstelėjęs vidun, pamačiau Svamį Bhaktivedantą. Jis sėdėjo sukryžiuavęs kojas, buvo apsirengęs šafrano spalvos drabužiais, ant jo kaktos ir nosies buvo nupiešti kažkokie ženklai. Ranką Svamis laikė maišelyje su maldos karoliais. Jis spinduliavo ypatingu orumu, bet tuo pačiu atrodė visiems prieinamas. „Labas“ – tariau. Jis pažvelgė į mane, ir aš paklausiau: „Svamis Bhaktivedanta?“ Jis linktelėjo. „Aš Hovardas Smitas“ – prisistačiau.*

Mes pradėjom kalbėtis, ir jis man išsyk labai patiko. Iki tol buvau matęs ne vieną svamį ir negaliu pasakyti, kad jie man patiko. Manau, neteisinga priskirti juos vienai kategorijai „tie svamiai iš Indijos“. Jis buvo neįtikėtinai paprastas ir, ko gero, dėl to man taip patiko. Su juo jaučiausi tarsi su savu žmogumi. Jis darė atviro bei sąžiningo žmogaus įspūdį. Matė mane pirmą sykį ir iškart paklausė patarimo. Jis visai nepažinojo šalies.

Tada pamaniau, kad Svamio idėjos tikrai gali virsti realybe, nes matėsi, kad jis veiklos žmogus. Jis nepūtė miglos į akis ir neskraidė padebesiais. Gal jo siela ir buvo panirusi į mistiką, bet pokalbio metu jis buvo labai praktiškas.

Tada jis pasakė man girdėjęs iš kelių žmonių, kad laikraštis „Voice“ turi gerą reputaciją ir kad jį skaito žmonės, galintys susidomėti jo filosofija. Atsakiau, kad jis, ko gero, teišus. Svamis paklausė manęs, ar esu ką skaitęs apie Indijos kultūrą. „Ne, nieko apie tai neišmanau,“ – atsakiau. Mes dar šiek tiek pasišnekėjom, ir jis pasakė turįs knygų anglų kalba, kurias išvertė dar gyvendamas Indijoje. Jis padavė jas man ir tarė: „Jei norite sužinoti daugiau, perskaitykite šias knygas.“

Aš supratau, kad kalbuosi ne su keistuoliu, kuriam prisisaipnavo, jog matė Dievą, ir kuris dabar nori pranešti apie tai visam pasauliui. Jis buvo

labai išsilavinęs žmogus, kur kas labiau išsilavinęs už mane. Ir man patiko jo kuklumas. Išsyk pajutau jam simpatiją.

Jis paaiškino man viską, ką norėjau sužinoti: kodėl jis taip rengiasi, ką reiškia ženklas ant jo kaktos ir kam reikalingas karolių maišelis. Man patiko jo atsakymai. Viskas, apie ką jis kalbėjo, atrodė labai logiška. Paskui jis ėmė pasakoti apie šventyklas, kurias įkurs visose pasaulio šalyse: „Taip, mums dar reikia nueiti ilgą kelią. Bet aš labai atkaklus.“

Bhaktivedanta Svamis nė akimirksnio neprarado vilties įkurti „savo bažnyčią Amerikoje“, kaip ją pavadino laikraštis „*Village Voice*“. Jo paskaitos ir *kirtanos* traukė žmones, ir galų gale aplink jį susibūrė nuolatinių klausytojų ratas. Bet paramos iš Indijos nebuvo ko tikėtis. Jis reguliariai susirašinėjo su Sumate Morardže, savo dvasios broliais bei Indijos valdžios atstovais, tačiau jų atsakymai neteikė vilčių.

Jeigu Krišnos sąmonei lemta paplisti Amerikoje, šitai įvyks be Indijos valdžios ar Indijos rėmėjų pagalbos. Krišna leido suprasti Bhaktivedantai Svamiui sumanęs kitokį planą. Svamis turi visą dėmesį ir visas jėgas skirti jaunimui, kuris rinkosi į jo mansardą Baueryje. Svamis rašė Sumatei Morardžei:

Bandau oficialiai įregistruoti savo draugų ir pasekėjų grupę, kuri vadinsis „Tarptautinė Krišnos sąmonės bendrija“.

* * *

Iš visų draugų ir pasekėjų daugiausiai dėmesio Bhaktivedanta Svamis skyrė savo kaimynui Deividui Alenui. Jis norėjo suteikti Deividui progą tapti pirmuoju tikru *vaišnavu* Amerikoje. Kada nors jam reikės grįžti į Indiją ir tada jis būtinai pasiims Deividą į Vrindavaną. Jis norėjo, kad Deividas pamatytų, kaip Dievybės garbinamos šventyklose. Svamis norėjo, kad kada nors Deividas tęstų jo darbą ir pamokslautų Vakarų šalyse.

– Man labai džiugu girdėti, – vieną vakarą skaitydamas paskaitą tarė Bhaktivedanta Svamis, – kai mūsų misteris Deividas sako: „Svamidži, aš noriu pasinerti į dvasinį gyvenimą *dabar, tuojau pat*. – Jis pamėgdžiojo staigaus noro pagauto Deivido intonaciją ir nusijuokė. – Kantrybės, kantrybės, sakau jam. Tu pasinersi. Kai iš tiesų norėsi, Dievas tau padės. Jis yra tavo širdyje. Jis paprasčiausiai nori išbandyti tavo nuoširdumą. Jei tu išties nuoširdus, Jis tau sudarys sąlygas dvasiškai tobulėti.“

Kurį laiką Deividas ir Svamis gyveno drauge labai darniai. Svamis susitelkęs dirbo savo nišoje už pertvaros, o Deividas karaliavo likusioje erd-

vėje. Tačiau Deividas neketino liautis vartojęs narkotikus – marihuaną, LSD, amfetaminą, – ir Svamiui beliko tik toleruoti. Jis ne kartą sakė Deividui, kad narkotikai ir haliucinacijos neturi nieko bendra su dvasiniu gyvenimu, tačiau Deividas jo negirdėjo. Diena po dienos tarp jų gilėjo praraja.

Vis dėlto Bhaktivedanta Svamis ketino paversti mansardą pirmąja Radhos ir Krišnos šventykla ir tikėjosi, kad Deividas jam padės. Nors šis rajonas, ko gero, buvo baisiausia vieta pasaulyje, Bhaktivedanta Svamis ėmė kalbėti ketinąs atsivežti iš Džaipuro ar Vrindavanos Dievybes ir įkurti tikrą šventyklą, tegu ir Baueryje. Jis tikėjosi, kad Deividas padės. Pagaliau, jie buvo lygiateisiai mansardos gyventojai, taigi Deividas neturėjo pasirinkimo, tačiau jis privalėjo mesti savo blogus įpročius.

Bhaktivedanta Svamis bandė padėti Deividui, tačiau šis buvo nesukalbamas. Jis ritosi bedugnėn, o su juo ir Svamio planai įkurti mansardoje šventyklą. Būdavo, kad ir nepaveiktas narkotikų jis imdavo šėlti po mansardą, o kartais paskęsdavo melancholijoje. Sykį po LSD dozės jis visiškai pamišo. Pasak Karlo Jorgenso, vieno iš pastovių Svamio lankytojų, „jis tiesiog pasiuto – priešais Svamį stovėjo beprotis.“ Viskas tenlink ir krypo – „jis buvo trenktas vaikėzas, kuris visuomet perdozuodavo narkotikų.“ Tačiau tikros beprotybės priepuolis prasidėjo visai netikėtai.

Bhaktivedanta Svamis ramiai tarškino spausdinamąją mašinėle, kai Deividas staiga „nutrūko“. Iš jo krūtinės prasiveržė dejonės, jis ėmė blaškytis pirmyn atgal po tuščią mansardą. Dejonės tuoj peraugo į klyksmą, staugimą ir siautulį. Jis įsiveržė už pertvaros pas Svamį. Tą akimirką Bhaktivedantai Svamiui į akis žvelgė ne Deividas – mielas vaikinai, kurį jis ketino nusivežti į Indiją ir kuriam norėjo parodyti Vrindavanos brahmanus, – o nepažįstama žmogysta aptemusia nuo narkotikų sąmone ir paklaikusiomis bepročio akimis.

Bhaktivedanta Svamis pabandė jį prakalbinti: „Kas atsitiko?“. Tačiau Deividas neturėjo ką pasakyti. Tai buvo ne kažkoks nesutarimas. Tai buvo beprotybė...

Bhaktivedanta Svamis nieko nelaukdamas išėjo iš mansardos ir paskubomis nusileido laiptais. Jis nepasiėmė daiktų ir nė negalvojo, kur eis ir ar sugrįš. Jis neturėjo laiko svarstymams. Sukrėstas to, kas įvyko, jis tiesiog išėjo iš mansardos, palikęs iš proto besikraustantį Deividą. Kaip visada, prie durų kiurksojo būrelis skarmalių, kurie, rodydami jam jau įprastinius klouno reveransus, paslaugiai jį praleido. Jie buvo įpratę, kad Svamis tai išeina, tai ateina, eina apsipirkti, sugrįžta, ir nekibdavo prie jo. Tačiau šiandien jis ėjo ne apsipirkti. Kur – nežinojo nė pats. Jis išėjo į gatvę, neturėdamas nė menkiausio supratimo kur eiti.

Ne, į mansardą jis negrįš. Bet kur eiti? Virš galvos nuo stogo prie stogo plasnojo balandžiai, užė automobiliai, gatvė šlitinėjo pigios ir prastos degtinės prisimaukę valkatos, be kurių Baueris buvo tiesiog neįsivaizduojamas. Bhaktivedantos Svamio namai staiga virto šurpiu beprotamiu, tačiau ir gatvė už namų slenksčio buvo ne ką saugesnė vieta. Svamis buvo išmuštas iš vėžių. Jis galėjo paskambinti į daktaro Mišros studiją – ten jį tikrai priglaustų. Bet šis gyvenimo puslapis buvo jau užverstas – jis rado kažką geriau. Jis jau turėjo savo pastovią auditoriją, skaitė pas jį besirenkantiems jauniems žmonėms paskaitas, ir jie drauge giedojo mantrą. Argi viskas taip ir baigsis? Po devynių Amerikoje praleistų mėnesių žmonės pagaliau sureagavo į jo pamokslavimą ir *kirtanas*. Jis negali dabar visko mesti.

A. Č. Bhaktivedanta Svamis Maharadžas, kuris Vrindavanoje buvo visų gerbiamas mokslininkas ir *bhaktas*, kuriam buvo atviros net Indijos viceprezidento bei kitų įžymių asmenų durys, tą akimirką suprato, kad Amerikoje neturi nė vieno įtakingo pažįstamo. Staiga jis pasijuto esąs toks pat benamis kaip ir Bauerio gatvių valkatos. Tiesą sakant, net ir daugelio jų padėtis buvo geresnė – jie bent turėjo pastovią pastogę nakvynės namuose. Jų gyvenimas buvo sumautas, bet jie turėjo kur prisiglausti. Jei atsidurdavai Baueryje be jokio konkretaus tikslo – ne apsipirkti ar pargrįžti namo, – ši gatvė galėjo virsti tikra pekla. Tai tikrai nebuvo ta vieta, kur gali sustoti ir susimąstyti kur eiti ir ar turi draugą, pas kurį galėtum pasiprašyti nakvynės. Šiandien jis išėjo ne į kinų kvartalą apsipirkti ir ne pasi-vaikščioti. Jei jis negali grįžti į mansardą, vadinasi, jis nebeturi namų.

Kaip sunku darėsi pamokslauti Amerikoje tarp visų šių bepročių! Tada, kai „Džaladuta“ įplaukė į Bostono priepilauką, Svamis parašė pranašiškas eilutes: „Brangus Viešpatie Krišna, nesuprantu, kam atvedei mane į šią šalį. Dabar daryk su manimi ką nori. Matyt, Tu turi kažkokį planą, antraip, kam būtum siuntęs mane į šį siaubingą kraštą.“ Kur dabar jis skaitys paskaitas? Kas bus su Deividu? Gal jam sugrįžti ir pasikalbėti su vaiku? Tai buvo pirmas priepuolis su agresijos protrūkiu, nors ir anksčiau buvo situacijų, kai Deividas „nutrūkdavo“. Jis niekaip negalėjo atprasti palikinėti muilą duše ant grindų. Bhaktivedanta Svamis prašė jo dėti muilą į vietą, nes tai pavojinga. Bet Deividui pro vieną ausį įeidavo, pro kitą išeidavo. O Svamis vis primindavo, kol vieną dieną pykčio pritvinkęs Deividas ėmė rėkti. Ir vis dėlto Deivido elgesyje nebuvo tikro priešiško. Netgi šiandieninis incidentas kilo ne dėl asmeninio priešiško – vaikas tapo savo paties auka.

Bhaktivedanta Svamis paspartino žingsnį. Jis gali nemokamai plaukti su „Sindija“ į Indiją. Jis gali grįžti į Vrindavaną. Bet jo dvasinis mokytojas prašė jo atvykti čia. „Šrilos Šrimad Bhaktisidhantos Sarasvačio Thakuros

valia, – rašė jis plaukdamas Atlanto vandenynu, – šventas Viešpaties Gaurangos vardas pasklis visose Vakarų pasaulio šalyse.“ Iki sutemų reikėjo susirasti kur apsistoti – reikėjo surasti būdą, kaip pamokslauti toliau. Štai ką reiškia dirbti be valdžios paramos, be jokios religinės organizacijos pagalbos, be užtarėjo – visada esi pažeidžiamas ir nesaugus.

Bhaktivedanta Svamis laikė šią situaciją Krišnos išbandymu. „Bhagavad-gitoje“ Krišna ragina visada pasikliauti Juo: „Kad ir ką darytum, pasikliauk Manimi, ir aš visada tave saugosiu. Tarnauk man su meile ir visada atmink Mane... Mano malone tu įveiksi visus materialaus pasaulio sunkumus.“

Jis nusprendė paskambinti Karlui Jorgensui, nuolatiniam vakaro programų lankytojui, ir paprašyti jo pagalbos. Išgirdęs Svamio balsą telefonu – įvyko kažkas rimta! – Karlas tučtuojau pakvietė Svamį pas save. Jis su žmona Eva gyveno netoliese, Centrinėje gatvėje, už penkių kvartalų į vakarus nuo Bauerio, visai prie kinų kvartalo. Ten jis ir lauks Svamio.

* * *

Praėjo savaitė, o Karlui ir jo draugams vis dar nepavyko rasti Svamiui padoresnį būstą. Tada Bhaktivedanta Svamis pasiūlė Karlui nueiti pas Maiką Grantą ir paprašyti jo pagalbos. Maikas buvo jaunas muzikantas ir gyveno Baueryje. Jis dažnai pasirodydavo Svamio programose ir gyvai domėjosi jo mokymu. Jis atrodė nuovokus vaikiną – turėtų ką nors sugalvoti.

Išklausęs Svamio istoriją, Maikas pasijuto įpareigotas jam padėti. Taigi kitą rytą jis nuėjo į laikraščio „Village Voice“ redakciją, pasiėmė šviežutėlį laikraštį ir atsivertė reklaminius skelbimus. Vienas skelbimas pasirodė jam visai tinkamas, ir jis paskambino šeimnininkui. Tai buvo nedidukė krautuvėlė pirmajame aukšte, Antrosios aveniu gatvėje. Parduotuvės šeimnininkas, ponas Gardineris, sutarė susitikti su Maiku. Turėjo pasirodyti ir Karlas su Svamiu.

Ponas Gardineris ir Maikas atvyko pirmieji. Maikui iškart į akis krito neįprasta iškaba virš vitrinės su ranka rašytu užrašu „Neįkainojamos dovanos“. Ji čia kabo nuo tų laikų, paaiškino šeimnininkas, kai patalpos buvo naudojamos kaip antikvarinių suvenyrų parduotuvė. Maikas papasakojo jam apie Svamį. Pristatė jį kaip dvasinį mokytoją iš Indijos, daugelio knygų autorių ir sanskritologą. Šeimnininkui tai, rodės, padarė įspūdį. Kai atvyko Svamis ir Karlas, Maikas juos supažindino su ponu Gardineriu, ir šis jiems aprodė mažą krautuvėlę. Trijulė bandė blaiviai įvertinti krautuvėlės privalumus ir trūkumus. Tai buvo negyvenamos tuščios ir tamsios – elektra buvo atjungta – patalpos, kurias verkiant reikėjo perdažyti. Pro-

gramoms tai būtų visai puiki vieta, bet vargu ar ji tinkama gyventi Svamiui. Kaina buvo patraukli – šimtas dvidešimt penki doleriai per mėnesį. Tada visai nelauktai ponas Gardineris parodė nedidelį butuką antrajame to paties pastato aukšte, iškart už krautuvėlės, perėjus kiemą. Dar septyniasdešimt vienas doleris per mėnesį, ir butas jų paslaugoms – žinoma, ponas Gardineris jį suremontuos. Bendra nuomos suma sudarytų šimtas devyniasdešimt šešis dolerius per mėnesį. Karlas su Maiku nutarė, kad tokią sumą jie sukrapštys.

Bhaktivedantai Svamiui šovė mintis padaryti Gardinerį pirmuoju oficialiu jo besiformuojančios Krišnos sąmonės bendrijos globėju. Pokalbio metu Svamis padovanojo ponui Gardineriui „Šrimad-Bhagavatam“ tritomį ir atvertęs pirmąjį puslapį pasirašė: „A. Č. Bhaktivedanta Svamis“. Gavęs dovaną iš paties autoriaus rankų, ponas Gardineris jautėsi ypatingai pagerbtas. Jis sutiko tapti naujos Krišnos sąmonės bendrijos globėju ir kas mėnesį aukoti bendrijai dvidešimt dolerių.

Išdažyti butą Gardineriui truko savaitę. Per tą laiką Maikas pasirūpino, kad patalpose vėl būtų įjungta elektra bei vanduo ir prijungtas telefonas. Jiedu su Karlu surinko iš draugų pinigų pirmajam nuomos mokesčiui. Kai viskas buvo paruosta, Maikas paskambino Svamiui į Karlo namus.

Ir štai atėjo diena, kai Svamis galėjo kraustyti į naująją vietą. Keli tuo metu aplink jį besisukinėję vaikinai palydėjo Svamį į mansardą Baueryje. Galbūt jie ir nebuvo pasirengę tapti Svamio mokiniais, bet abu mielu noru prisidėjo prie pinigų už nuomą rinkimo ir paaukėjo porą valandų, kad padėtų Svamiui įsikurti naujoje vietoje.

Jie supakavo visus Svamio daiktus mansardoje ir pėsčiomis leidosi atgal. Apsikrovę Svamio daiktais, šeši Bauerio gatve traukiantys žmogėnai atrodė tarsi į Afriką susiruošusi ekspedicija. Maikas tempė sunkų juostinį magnetofoną „Roberts“ ir netgi Svamis nešė du lagaminus. Viskas įvyko taip greitai, kad jie tik pusiaukelėje, kai Maikui nutirpo rankos, atsitokėjo: „Kodėl mes nesusiradome mašinos?“

Buvo birželio pabaiga. Virš Bauerio džiunglių negailestingai kepino padūmavusi vasaros saulė. Keistas karavanas, nusitęsęs vos ne per visą kvartalą, iš lėto slinko į priekį, kartais trumpai stabtelėdamas atsipūsti. Svamidžis vos vilko savo lagaminus pro, rodė, begalinę virtinę parduotuvėlių, tiekiančių produkciją restoranams, pro elektros prekių krautuves abipus Grend, Brum ir Spring gatvių. Retsykiais jis stabtelėdavo pailsėti ir paleisdavo lagaminus iš rankų. Pagaliau jis palieka Bauerį. Jo pažįstamas elektrikas iš Septyniasdešimt antrosios gatvės gali būti ramus, nors, vargu ar jis pritartų ir šiam pasirinkimui Antrojoje Aveniu. Bent jau jis nebegyvens tarp valkatų. Svamidžis ėjo toliau – pro benamius, besitrinančius aplink Gelbėjimo armijos prieglaudą, pro duris atlapojusias užėigas,

sustodamas prie šviesoforų, drauge su visiškai jam nepažįstamais žmonėmis laukdamas, kol užsidegs „žalia“, ir akies krašteliu sekdamas už jo nusitęsusių karavaną.

Bauerio dailininkai ir muzikantai laikė Svamių „dvasinių aukštumų pasiekusia“ asmenybe. Jie juto iš Svamidžio dvelkiančią dvasinę jėgą ir labai norėjo jam padėti susirasti patalpas, kuriose jis toliau galėtų tęsti savo dvasinę praktiką bei pamokslauti. Dabar Svamiui tikrai būtų striuka be jų pagalbos, tačiau jie žinojo, kad Svamidžis yra „aukštesniame lygyje“ – jam nereikia jokių globėjų arba, kaip jis pats sakė, Jį globoja Dievas.

Pasiekę Bauerio ir Hiustono gatvių sankirtą, Svamis ir jo jaunieji draugai pasuko dešinėn ir patraukė rytų kryptimi. Svamis ėjo įsmeigęs žvilgsnį į tolį – pagaliau pasimatė pietinis Antrosios aveniu galas. Iki jo beliko kvartalas. Ten, ties sankryža, jis pasuks kairėn, paėjęs dar kvartalą šiaurės kryptimi, pereis Pirmąją gatvę ir – naujieji namai. Vos praėjęs įėjimą į metro jau galėjai matyti krautuvėlę „Neįkainojamos dovanos“. Svamis tvirčiau suspaudė lagaminus ir paspartino žingsnį. Ties Antrosios aveniu ir Hiustono gatvių kampu sulaukęs reikiamo momento, paskubom perėjo gatvę. Jau buvo matyti žaliuojančios medžių viršūnės virš aukštos tvoros, supusios jo naujųjų namų kiemą. Medžiai augo nedideliame kiemelyje aplink pastatą ir stiebėsi viršun, tarsi išsikerojusios piktžolės.

Į gatvę išeinančioje pastato pusėje bus programų salė, o jis pats įsikurs kiemo gilumoje esančioje dalyje, kur galės užsiimti vertimu. Šiaurinėje pusėje pastatas jungėsi su masyviu devynaukščių prekių sandėliu. Šešiaaukštis namas su „Neįkainojamų dovanų“ krautuvėle šalia jo atrodė tarsi prie milžino prilipęs nykštukas. Pietinėje pusėje, kur bus naujoji Bhaktivedantos Svamio šventykla, nebuvo jokių pastatų. Už aklinos pilko cemento sienos, kur kirtosi Pirmoji gatvė ir Antroji aveniu, buvo įrengta automobilių aikštelė ir „Mobil“ degalinė, besiribojanti su Pirmąja gatve. Priėjęs krautuvėlę, Bhaktivedanta Svamis pamatė du nedidukus žibintus, puošiančius siaurą įėjimą.

Jis nežinojo, kas čia jo laukia. Tačiau jis jau matė palankius ženklus, kurie bylojo, kad jauni amerikiečiai, nors kartais jie virsta tikrais pamišėliais, gali dalyvauti Viešpaties Čaitanjos *sankirtanos* judėjime. Kas žino, gal naujieji namai ir bus ta vieta, kur jam galų gale pavyks padėti pamatą Tarptautinei Krišnos sąmonės bendrijai.

Ir sėkla sudygo ...

Rajonas, į kurį persikraustė Bhaktivedanta Svamis, buvo ne toks nusku-
ręs ir apgailėtinas kaip kaimyninis Baueris, bet ir jo negalėjai pavadinti
nuostabia vieta. Tiesiai priešais „Neįkainojamų dovanų“ langus buvo įsi-
kūrusi brolių Veitsnerių ir Peperio antkapių parduotuvė. Prietamsėje vit-
rinoje dunksojo paminklinių akmenų pavyzdžiai. Iš šiaurės prie brolių
Veitsnerių ir Peperio antkapių parduotuvės glaudėsi „Semo užkandinė“.
Greta užkandinės stovėjo keturaukštis pastatas su užrašu A.I.R., už jo –
Beno Horouvitso „Paminklai“ (vėl antkapiniai akmenys), o gatvės gale –
Švarco laidojimo biuras. Kito kvartalo pradžioje ant keturiasdešimt trečio
namo kabanti nudriskusi brezento iškaba skelbė, kad čia įsikūręs Proven-
zano Lanzos laidojimo biuras. Už jo buvo įsitaisiusi mažmeninė bazė
„Kosmos“ (importuotojai), o dar už kelių kvartalų, į priešingą pusę nuo
centro, akį rėžė juodai balta Ist Vilidžo teatro iškaba.

Toje pačioje gatvės pusėje kaip ir „Neįkainojamos dovanos“, tik kokiu
kvartalu toliau, stovėjo Kristaus gimimo bažnyčia, senas triaukštis pasta-
tas, ką tik perdažytas mėlynai, su aukso spalvos kryžiumi ant stogo. Dvi-
dešimt šeštuoju numeriu pažymėtas šešiaaukštis pastatas Antrojoje aveniu
su purvinos žalios spalvos gaisrinėmis kopėčiomis fasado pusėje glaudėsi
prie stambaus devynaukščio – ugniai atsparių Naikerbokerio sandėlių.

Antroji aveniu buvo pagrindinė rytų Manheteno transporto arterija.
Šviesoforas Hiustono ir Antrosios gatvių sankryžoje prieš pat Bhaktive-
dantos Svamio duris reguliavo sunkvežimių, taksi ir automobilių srautus.
Nuo aušros iki vėlaus vakaro čia netilo pro šalių lekiančių mašinų gausmas,
kurį kartais pajvairindavo čaižus stabdžių spieгимas. Minutėlei išsirikia-
vusios glaudžiomis eilėmis, bamperis prie bamperio, mašinos apmirdavo

įtemptam laukime, bet štai pasigirdavo nekantrūs išpėjamieji signalai, sugergždavo perjungiami bėgiai, suriaumodavo varikliai – ir vėl ausis užguldavo lekiančių pro šalį mašinų virtinių gaudesys. Į tokį beprotišką triukšmą sunku buvo nekreipti dėmesio.

Dvidešimt šeštame Antrosios aveniu name buvo dvi negyvenamos patalpos, išeinančios į kiemą: viename gale, šiaurės pusėje, – savitarnos skalbykla, o kitame, pietų pusėje, – kažkada buvusios „Neįkainojamos dovanos“. Dabar jų niekas nenaudojo. Tiek į vienas, tiek į kitas patalpas vedė siauros durys: abi turėjo didžiules vitrinas, abi buvo nudažytos niūria spalva. Po iškaba „Neįkainojamos dovanos“ – kvadratinė, gal dviejų metrų vitrina, kurioje dar prieš porą savaitių puikavosi krūva degtukų dėžučių su ketvirto ir penkto dešimtmečių kino žvaigždžių nuotraukomis. Iškaba buvo vienintelis nostalgiškas prisiminimas apie suvenyrų parduotuvę, kuri neseniai išsikėlė į kitą vietą. Po vitrina, šaligatvyje buvo įmontuotas dvivėris geležinis dangtis, po kuriuo leidosi akmeniniai laiptai, vedantys į rūšį ir katilinę. Šaligatvis buvo išklotas skirtingos formos ir dydžio plytelių fragmentais. Plyteles klojo skirtingais metais, ir kai kur plytelės jau buvo suskilinėjusios ar nusėdusios. Įtrūkimuose ir duobėse susikaupė sudžiūvęs purvas, kuriame blizgėjo smulkios stiklo šukės. Šaligatvio pakrašty riogsojo purvinos juodos spalvos gaisro gesinimo hidrantas. Tarp įėjimo į skalbyklą ir įėjimo į buvusią antikvarinių suvenyrų krautuvelę buvo paradinės durys į dvidešimt šeštąjį namą. Jos vedė į holą, kuriame kabėjo pašto dėžutės ir vidaus telefonai, o toliau, už kitų durų, kurios visad buvo rakinamos, – koridorius ir laiptinė arba išėjimas į kiemą.

Durys į buvusią suvenyrų parduotuvę – tamsus medžio rėmas su per visą aukštį įrėmintu stiklu – buvo vitrinos kairėje. Jos vedė į ilgą ir siaurą tuštut tuštutėlę patalpą. Dešinėje, iškart už durų, po vitrina buvo nedidelė pakyta, kaip tik tokio aukščio, kad ant jos galėjai sėdėti. Tolimajame šio tuščio ir purvino kambario gale į kiemą žvelgė du grotuoti ir aiškiai seniai plauti langai. Kairiame kampe ant tualetu kabinos, tiesiai priešais išėjimą, buvo pritvirtintas mažutis praustuvas. Durys kairėje šoninėje sienoje vedė į koridorių, per kurį galėjai išeiti į kiemą.

Kiemas, apšodintas krūmais ir aukštais medžiais, buvo grįstas cemento plytelėmis, kurios sudarė geometrinį piešinį. Čia stovėjo sodo stalielis, greta iš betono buvo išlietas baseinėlis paukščiams ir ant kuolo iškeltas inkilas, o kiemo vidury – dvi krūmokšnių klombos. Iš šiaurės ir pietų kiemą juosė aukšta siena; priešais ir už namo stūksojo gyvenamieji namai. Iš lopinėlio žydro dangaus virš galvos leidosi rami, idiliška nuotaika.

Bhaktivedantos Svamio langai galiniame pastate išėjo į kiemą. Dabar jis čia gyvens, dirbs ir garbins Viešpatį. Naujų draugų iš Bauerio padedamas, jis susitvarkė kambarį ir įsikūrė. Galiniame kambaryje, kur bus jo kabine-

tas, ant grindų prie sienos jis pasidėjo ploną pagalvėlę su dramblių atvaizdais ir savo nedažytą metalinį lagaminą, kuris drauge buvo ir jo darbo stalias. Ant dėžės jis pasistatė spausdinamąją mašinėlę, o aplink ją susidėjo popierių ir knygas. Čia bus jo darbo zona. Rankraščius, suvyniotus į šaf-rano spalvos audinį, „Šrimad-Bhagavatam“ tritomius ir keletą asmeninių daiktų Svamis susidėjo į spintą priešais stalą, o ant sienos virš darbo stalo pakabino indišką kalendorių, kuriame buvo pavaizduotas Viešpats Krišna (grojantis fleita berniukas ir šalia jo karvutė; Viešpats Krišna, stovintis ant žemės rutulio, kuris atrodo tarsi nedidelė kalva po Jo pėdom). Rytinėje sienoje žiojėjo du langai, ir rytinės saulės spinduliai, prasiskverbę pro gaisrines kopėčias, skersais dryžiais krito ant grindų.

Kitas kambarys buvo visiškai tuščias, išskyrus dekoratyvinį kavos staliuką, kuris dabar tapo Bhaktivedantos Svamio altoriumi. Čia jis pastatė įrėmintą Viešpaties Čaitanjos ir Jo pasekėjų atvaizdą. Ant sienos pakabino keturrankio Viešpaties Višnu ir Anantos Šešos – dangiškos gyvatės – paveikslėlį iš indiško kalendoriaus ir, kaip ir Baueryje, ištempė virvę dra-
bužiams džiauti.

Abu kambariai ką tik išdažyti, grindys išklotos kietmedžio parketu. Vonia, kaip ir siaura baldais apstatyta virtuvė, švari ir praktiška. Čia, prie virtuvės lango, Bhaktivedanta Svamis dažnai stovės užsižiūrėjęs į tolį virš kiemą juosiančios sienos. Jis persikraustė į naująją vietą, nežinodamas, ar įstengs sumokėti nuomą už kitą mėnesį.

Dar prieš kelerius metus iki čia atvykstant Bhaktivedantai Svamiui, į Žemutinį Ist Saidą plūstelėjo naujų gyventojų banga. Nors bandant paaiškinti šį reiškinį, buvo atlikta daugybė sociologinių bei kultūrinių tyrimų, iki šiol lieka neaišku, kodėl staiga jie atsikraustė būtent čia, tarsi instinkto vedamas milžiniškas būrys paukščių ar gyvūnų, ir kodėl po kele-rių metų išnyko.

Pirmieji Prabhupados lankytojai buvo menininkai, muzikantai ir inte-
lektualai – labai panašūs į tą publiką, kuri rinkosi pas Svamį Baueryje. Vėliau pasirodė naujoji maištinga vidutiniosios klasės amerikiečių karta. Kadangi čia buvo daugiau nuomojamų patalpų, ir nuoma buvo pigesnė negu kaimyniniame Grinvič Vildže, jie okupavo visą Žemutinį Ist Saidą, kurį nuomos agentai netrukus praminė Ist Vildžu. Buvo nemaža ir tokių, kurie nė neieškojo buto, tiesiog apsigyveno daugiabučių laiptinėse. Susiža-
vėjusi pigiais būstais ir bohemiško gyvenimo perspektyva, jaunoji viduti-
niosios amerikiečių klasės karta – visą šalį apėmusio judėjimo avangardas, jaunuoliai, kuriuos spauda netrukus pakrikštys „hipiais“, – virtinėmis traukė į šį lindyinių kvartalą, taip protestuodami prieš miesčioniškus visuomenės idealus.

Tarsi paklūsdami instinkto šauksmui, paskui vyresniusius hipius čia

ėmė plūsti ir iš namų pabėgę paaugliai, o įkandin jų – policija, konsultantai, socialiniai ir labdaros darbuotojai, ėmė kurtis jaunimo bendrabučiai ir narkologiniai centrai. Šv. Morkaus aikštėje gimė naujas komercinis verslas – atsirado specializuotos hipių parduotuvėlės narkomanams, plakatų, plokštelių parduotuvės, meno galerijos, knygynai, kuriuose buvo visko – nuo cigarečių popieriaus iki hipių stiliaus drabužių ir psichodelinę nuotaką sukuriančio apšvietimo.

Hipiai traukė į Žemutinį Ist Saidą įsitikinę, kaip kažkada ir jų protėviai imigrantai, kad čia yra „pažadėtoji žemė“. Kai prieš ištisą amžių imigrantai iš Europos pirmąsyk išvydavo tolumoje dunksančio Manheto kontūrus ir Laisvės statulos siluetą, Niujorko uostas jiems atrodė tarsi vartai į turtingą neribotų galimybių šalį. Panašiai ir dabar, 1966-ais metais, kupini naujų vilčių jauni amerikiečiai veržėsi į Niujorką, ir jau pats jų atrastos mistinės žemės – Žemutiniojo Ist Saido lindyinių kvartalo – vaizdas jų krūtines pripildydavo džiaugsmingo virpulio.

Kaiminystė, kur gyveno atsikraustę hipiai ir senieji kvartalo šeiminkai: puertorikiečiai, lenkai bei ukrainiečiai, nebuvo rami. Čia jau įsitvirtinusios etninės mažumos jautė priešišumą atėjūnams, kurių, priešingai nei jų pačių, *niekas nevertė* gyventi šiame skurdžiame užkampyje. Iš tiesų daugelis jaunųjų hipių buvo kilę iš imigrantų šeimų, kurių ištisos kartos sunkiai skynėsi kelią, kad galėtų vadintis vidutiniosios klasės amerikiečiais. Ir vis dėlto jaunosios kartos migravimas į Žemutinį Ist Saidą savo mastu prilygo puertorikiečių, lenkų bei ukrainiečių imigravimui į Jungtines Valstijas, nors pačios priežastys skyrėsi.

Hipiai bodėjosi miesčionišku tėvų gyvenimo būdu – idiotišku iš televizijos ekrano deklaruojamu optimizmu ir metė iššūkį efemeriškiems vidutiniosios amerikiečių klasės troškimams ir idealams. Jie buvo nusivylę savo tėvais, mokytojais, dvasininkais, politiniais lyderiais, žiniasklaida, jie buvo nepatenkinti Amerikos politika Vietnamo atžvilgiu. Juos žavėjo radikalios politinės ideologijos, vaizdavusios Ameriką kaip žiaurų, egoistišką išnaudotoją, kuris turi arba pasikeisti, arba mirti. Jie ieškojo tikros meilės, siekė tikros taikos, troško tikro gyvenimo ir tikros dvasinės sąmonės.

Tą vasarą, kai Bhaktivedanta Svamis atvyko į dvidešimt šeštą Antrosios aveniu namą, per Žemutinį Ist Saidą jau ritosi 7-ojo dešimtmečio jaunimo maišto banga. Čia jie buvo laisvi – laisvi gyventi paprastai ir skurdžiai, laisvi atrasti save per meną, muziką, narkotikus ir seksą. Visi aplink tik ir kalbėjo apie dvasinius siekius. LSD ir marihuana atvėrė jiems naujas sąmonės sferas. Ypač madingos tapo rytų kultūros ir religijos. Jie tikėjo, kad narkotikai, joga, brolybės idėja ar tiesiog laisvė būtinai padės jiems pasiekti prašviesėjimą. Reikėjo tik išlikti atviram viskam ir kurti savo kosminę filosofiją, remiantis tiesioginiais išgyvenimais ir eksperimentais su

narkotikais, permaišomais su atmintyje įstrigusiomis atsitiktinai skaitytų knygų nuotrupomis. Net jei gyvenimas atrodė beprasmis, jie bent jau galėjo didžiuotis, kad išėjo iš absurdiško žaidimo, kuriame žaidėjas iškeičia dūšią į materialius turtus ir padeda pratęsti supuvusios socialinės sistemos egzistavimą.

Taigi 1966-aisiais Žemutiniojo Ist Saido gatvėmis slampinėjo tūkstančiai jaunuolių, kurie buvo ne šiaip sau apkvaitę nuo narkotikų ar marihuanos (nors buvo ir tokių), bet ieškojo gyvenimo prasmės. Jie niekino visuomenės primetamus idealus ir pilką milijonų „padorių“ amerikiečių kasdienybę.

Bhaktivedanta Svamis labai stebėjosi, kad klestinčioje Amerikoje tiek daug gyvenimu nusivylusio jaunimo. Tai tik patvirtino, kad materiali gerovė – amerikietiško gyvenimo simbolis – nepadaro žmonių laimingų. Bhaktivedantai Svamiui buvo akivaizdu, kad gyvenimo tragizmą sukelia ne kažkokie socialiniai, politiniai, ekonominiai ar kultūriniai veiksniai. Ne skurdžių būstų sąlygos ir ne jaunimo maištas buvo svarbiausios priežastys. Tai buvo tik simptomai, kurie bylojo apie giliai slypintį visuotinį nepasitenkinimą, nuo kurio išgydyti galėjo tik Krišnos sąmonė. Jis užjautė kiekvieną iš tų kenčiančių jaunuolių ir žinojo universalų būdą, kaip jiems padėti.

Kol Bhaktivedanta Svamis nepersikraustė į Žemutinį Ist Saidą, jis nesigilino į jaunimo judėjimą Amerikoje. Jis netgi niekada neplanavo įsikurti būtent čia, tarp tiek jaunų žmonių. Tačiau per dešimt mėnesių, nuo tada, kai atvyko iš Kalkutos, aplinkybių verčiamas arba, kaip jis pats sakė, „Krišnos valia“ kraustėsi iš vienos vietos į kitą. Dvasinio mokytojo nurodymu jis atvyko į Ameriką, ir Krišnos valia atsidūrė Žemutiniame Ist Saide. Jo misija čia išliko tokia pat, kaip ir Baueryje, kaip ir daktaro Mišros studijoje, kaip ir Indijoje. Jis griežtai laikėsi savo dvasinio mokytojo nurodymų ir filosofinio Vedų mokymo, ir jo pažiūroms negrėsė 7-ojo dešimtmečio visuomenėje vykę radikalūs pokyčiai. Jei jau taip nutiks, kad kultūriniame Amerikos gyvenime vykstantys pokyčiai paskatins jaunimo susidomėjimą jo mokymu, jis bus laimingas. Jei tai nutiks, vadinasi, tokia Krišnos valia.

Tiesą sakant, dėl pražūtingos Kali amžiaus įtakos – nesvarbu, kad vyko hipių revoliucija – tai buvo blogiausias laikotarpis dvasiniam tobulėjimui. Bhaktivedanta Svamis ėmėsi užduoties, kurios nesiėmė atlikti nė vienas iš didžiųjų praeities mokytojų – persodinti Vedų kultūrą į pačią jai netinkamiausią dirvą. Jis suprato, kad jo laukia ypatingai sunkus darbas. Ir vis dėlto netgi šiame dvasiniam tobulėjimui nepalankiame amžiuje, prieš Bhaktivedantai Svamiui persikeliant į Žemutinį Ist Saidą, Amerikos visuomenėje ėmė kilti nepasitenkinimo ir protesto prieš Kali *jugos* kul-

tūrą bangos, kurios išmetė į Žemutiniojo Ist Saido krantą minias jaunų žmonių, ieškojusių to, ko jiems negali duoti sena vaga plaukęs gyvenimas – jie ieškojo alternatyvų ir dvasinio pasitenkinimo. Šiems jauniems žmonėms, nepanorusiems eiti standartiniu materialistiniu keliu ir susirinkusiems čia, Niujorko Žemutiniajame Ist Saide, gal atsitiktinai, o gal apvaizdos valia, buvo lemta tapti Bhaktivedantos Svamio kongregacija, kuriai savo mažoje krautuvėlėje jis dalins „neįkainojamas dovanas“ – *kirtanas* ir dvasines žinias.

Praktiškai niekas ir nepastebėjo, kad atsikraustė Bhaktivedanta Svamis. Kaimynai kalbėjo, kad suvenyrų krautuvėlę greta skalbyklos išsinuomojo kažkoks atvykėlis. Vitrinoje atsirado keistas paveikslas, bet niekas nežinojo, kas vyksta. Niekas nežinojo, kas yra ta „Bhagavad-gita“, o kas buvo apie ją girdėjęs, pamanė sau: „Turbūt literatūros apie jogą knygynėlis ar kas nors panašaus.“ Kaimynystėje gyvenusieji puertorikiečiai retsykais sustodavo prie vitrinos ir apžiūrinedavo Harvio Koueno paveikslą, vaizduojantį Viešpatį Čaitaną šokantį su palydovais, ir bereikiškais žvilgsniais nueidavo sau. „Mobil“ degalinės savininko visiškai nejaudino, kas ir kur įsikelia – kas jam darbo! Tai nė kiek nerūpėjo ir antkapių pardavėjams bei laidojimo biuro priešais savininkui. O nepalaujamu srautu plūstančių mašinų ir sunkvežimių vairuotojams namas, kuriame gyveno Svamidžis, išvis neegzistavo. Ir vis dėlto atsirado jaunų žmonių, kuriems šis paveikslas sukėlė susidomėjimą, kurie prieidavo prie vitrinos perskaityti ant lapo popieriaus parašyto skelbimo. Kai kas iš jų netgi buvo girdėjęs apie „Bhagavad-gitą“, tačiau kaip su ja susijęs paveikslas, vaizduojantis Viešpatį Čaitaną ir jo palydovus, buvo mįslė. Kažkas nutarė nueiti į Bhaktivedantos Svamio paskaitas ir išsiaiškinti, kas ten vyksta.

Vieną liepos rytą Hovardas Vyleris skubėjo pas draugą į Penktąją gatvę, į jo ramų butą, kur tikėjosi pailsėti. Iš Moto gatvės jis pasiekė Hiustono gatvę, pasuko dešinėn ir patraukė rytų kryptimi per Bauerį. Užleisdamas kelią svirduliuojantiems benamiams jis ėjo Antrosios aveniu pusėn priešais gatve atlekiančių mašinų srautą.

Hovardas: *Perėjau Bauerį ir dar nepriėjęs Antrosios aveniu pamačiau Svamidžį. Aukštai iškelta galva jis guviai žingsniavo šaligatviu, ranką įkišęs į maldos karolių maišelį. Aš apstulbau. Tai buvo tas pats, kas išvysti gatvėje garsų aktorių iš daug kalbų sukėlusio filmo. Jis atrodė nenusakomo amžiaus. Vilkėjo tradicinius šafrano spalvos rūbus ir neįprastus baltus batelius riestomis nosimis. Hiustono gatvėje jis atrodė kaip džinas, išlindęs iš Aladino lempos.*

Hovardas buvo dvidešimt šešerių metų augalotas vaikas ilgais, tam-

siais plaukais, vešlia barzda ir nešiojo akinius juodais rėmeliais. Jis dirbo anglų kalbos dėstytoju Ohajaus universitete ir buvo ką tik grįžęs iš kelionės po Indiją, kur ieškojo tikro guru. Bhaktivedanta Svamis taip pat pastebėjo Hovardą, ir beveik tuo pat metu jiedu sustojo. Hovardas instinktyviai paklausė:

– Jūs iš Indijos?

– Taip, o jūs? – nusišypsojo Bhaktivedanta Svamis.

Hovardas: *Aš pasakiau, kad nesu iš Indijos, bet ką tik keliavau po ją ir esu labai susidomėjęs šia šalimi ir induizmo filosofija. Jis papasakojo, kad atvyko iš Kalkutos ir jau apie dešimt mėnesių gyvenęs Niujorke. Jo akys buvo stebėtinai aiškios ir atviros – kaip vaiko, ir netgi vidury Hiustono gatvės, kuria kaukdami švilpė sunkvežimiai, jis spinduliavo netrikdoma ramybe, kurios šaltinis buvo kažkur labai toli nuo šio milžiniško, triukšme paskendusio miesto.*

Tą dieną Hovardas taip ir nenuėjo pas draugą. Jis grįžo į savo namus Moto gatvėje ir papasakojo Keitui bei Vuoliui, su kuriais drauge gyveno, ir visiems savo pažįstamiems apie neįtikimiausiu būdu tarsi iš po žemių prieš jį išdygusį guru. Jis papasakojo jiems, kaip jiedu stovėjo bei kalbėjosi ir kaip Svamis pasakė gyvenęs netoliese, Antrojoje aveniu, ir ketinąs ten skaityti paskaitas.

Hovardas: *Nuėjau su juo iki kampo. Jis parodė pastatą su maža krautuvelė pirmame aukšte Pirmosios ir Antrosios gatvių sankryžoje prie pat „Mobil“ degalinės. Anksčiau ten buvo antikvarinių daiktų parduotuvė. Virš vitrinės kabėjo iškaba „Neįkainojamos dovanos“. Tada aš dar nesu-pratau, koks pranašiškas buvo šis pavadinimas. „Ar, jūsų nuomone, čia geras rajonas?“ – paklausė jis. – „Manau, taip,“ – atsakiau. Aš neturėjau nė menkiausio supratimo, apie ką jis kalbės savo paskaitose, bet buvau tikras, kad visi mano draugai apsidžiaugs, jog kaimynystėje įsikūrė svamis iš Indijos.*

Gandas apie naująjį svamį greitai apskriejo apylinkes. Dabar Karlui Jorgensui ir kitiems jaunuoliams buvo ne taip paprasta ateidinėti pas Svamį iš Bauerio ir kinų kvartalo – jie turėjo ir kitų reikalų, – tačiau dvidešimt penkerių metų komiksų rašytojas iš Bauerio Rojus Diubua, sužinojęs, kad Svamis persikraustė, nutarė būtinai užsukti į jo naująją vietą. Svamio neužmiršo ir Džeimsas Grynas bei Bilas Epšteinas – jie taip pat ketino jį aplankyti. „Paradokso“ restoranas ir toliau atliko savo šviečiamąją funkciją, ir nemažai jo lankytojų užsidegdavo noru ateiti į Svamio paskaitas. Dar kiti, kaip antai Styvenas Guarino, pamatė Svamio skelbimą vitrinoje. Styvui buvo dvidešimt šešeri, jis dirbo miesto socialinio draudimo skyriuje prie Penktosios gatvės ir Antrosios aveniu sankryžos. Vieną dieną per pietų pertrauką eidamas namo, jis pastebėjo vitrinoje Svamio skelbimą.

Jis buvo ką tik perskaitęs pigų „Bhagavad-gitos“ leidimą ir nutarė žūt būt ateiti į Svamio paskaitą.

Tą dieną, kai drauge su Svamiu stovėjo prie vitrinos, Hovardas taip pat atkreipė dėmesį į nedidelį skelbimą:

„BHAGAVAD-GITOS“ PASKAITOS
 A. Č. BHAKTIVEDANTA SVAMIS
 PIRMADIENIAIS, TREČIADIENIAIS IR PENKTADIENIAIS
 19.00 – 21.00

- Ar atsivesi draugų? – paklausė Prabhupada.
- Būtinai, – pažadėjo Hovardas. – Pirmadienį vakare.

* * *

Buvo šiltas vasaros vakaras, ir krautuvėlės langai, išeinantys į kiemą, bei priekinės durys buvo plačiai atlapoti. Prie įėjimo stovėjo sustatytos poros nudėvėtų sportbačių. Ant grindų sėdėjo jaunuoliai, vilkintys juodus džinsus ir sportinius marškinėlius plačiomis blankiomis juostomis. Daugelis jų buvo iš Žemutiniojo Ist Saido; jie gyveno visai greta Svamidžio. Nedidelis kambarys buvo praktiškai tuščias – nei paveikslų, nei baldų, nei kilimų, nei kėdžių, tik keli šiaudiniai kilimėliai ant grindų. Kambario vidury palubėj kabojo vienintelė plika elektros lemputė. Buvo septynios valandos, susirinko daugiau negu tuzinas žmonių. Staiga atsivėrė galinės durys, ir į kambarį įėjo Bhaktivedanta Svamis.

Jis nedėvėjo jokių marškinių, kūną dengė šafrano spalvos audinys, bet rankos ir dalis krūtinės buvo plikos. Jo oda buvo lygi, gelsvai rudos spalvos, ir kuo ilgiau jaunuoliai jį nužiūrinėjo – plikai skustą galvą, ausis ilgais speneliais, rimtą veido išraišką, – tuo labiau Svamis jiems buvo panašus į Budą, panirusį meditacijoje, kaip paprastai jis vaizduojamas paveiksluose. Nors jau gerokai pagyvenęs, Svamis buvo tiesios laikysenos, atrodė žvalus ir energingas. Jo kaktoje gelsvu moliu buvo nupieštas vaišnavų ženklas. Pastebėjęs plačiapetį barzdotą Hovardą, Bhaktivedanta Svamis nusišypsojo:

- Jūs atsivedėte draugų?
- Taip, – sububeno Hovardas savo sodriu bosiuoku.
- Labai gerai.

Bhaktivedanta Svamis nusiavė baltus batelius, atsisėdo ant plono kilimėlio, nužvelgė savo klausytojus ir mostu nurodė visiems sėstis. Jis padavė vaikams kelias poras iš žalvario lietuviškų lėkštelių ir parodė, kaip mušti ritmą: vienas... du... trys. Svamis pradėjo groti – pasigirdo neįprasti garsai

– ir dainuoti: Harè Krišna, Harè Krišna, Krišna Krišna, Harè Harè / Harè Rama, Harè Rama, Rama Rama, Harè Harè. Dabar atėjo klausytojų eilė. „Dainuokite,“ – pasakė jis. Kai kas jau mokėjo mantrą, jiems ėmė pritarti kiti, o po kelių posmų jau dainavo visa salė.

Dauguma čia atėjusių vaikinių ir kelios merginos jau ne sykį ir ne du leidosi į psichodelinę kelionę, trokšdami išplėsti sąmonę ir atrasti naujas būties sferas. Su beatodairiška drąsa jie nėrė į audringas ir uždraustas LSD, pejoto bei stebuklingų grybų sukeliamas bangas. Pasiryžę rizikuoti bet kuo, jie nenorėjo klausytis jokių įspėjimų. Vis dėlto jų beprotiška drąsa turėjo ir vieną teigiamą savybę – jie troško atrasti kitas savojo „aš“ dimensijas, ištrūkti už kasdienės būties ribų, net jei nežinojo, kas jų laukia už tos ribos ir ar galės jie kada nors sugrįžti į komfortišką kasdienybę.

Tačiau kad ir kokias tiesas jie atrasdavo, jos nepatenkino jų alkio, kad ir kokius pasaulius jie išvysdavo savo psichodelinėse kelionėse, jie neišvengiamai grįždavo į Žemutinį Ist Saidą. Dabar jie nutarė pabandyti Harè Krišna mantrą.

Kai Svamio rankose suskambėjo lėkštelės, ir jis savo skambiu balsu pradėjo *kirtaną*, jie išsyk pajuto, kad vyksta kažkas nepaprasto. Tai buvo dar vienas šansas „pakilti“, ir jie noriai pakluso juos pagavusiai *kirtanos* tėkmei. Jie norėjo visiškai „atsijungti“ ir pajusti, ką duoda mantra. Daugumai jaunuolių mantra asociavosi su mistinėmis „Upanišadomis“ ir „Gita“, kurios prabilo į juos paslaptینگais žodžiais: „Amžina siela... Iliuzijos nepripažinimas“. Kad ir kokia ji yra, ta indiška mantra, manė jie, mes pasiruošę susilieti su jos garsais. Ir tegul jos bangos nuneša mus toli toli ir aukštai aukštai. Mes atsiduodame jai, ir trokštame patirti jos poveikį. Nesvarbu, kas nutiks, mes norime paskęsti jos garsuose. Buvo malonu juose skęsti, ji negalėjo padaryti nieko blogo. Tai buvo kažkas neįtikėtinai nuostabaus ir su niekuo nesulyginama.

Bhaktivedanta Svamis giedojo nugrimzdęs į vidinės ekstazės būseną, tačiau drauge stebėjo savo pirmąją margą klausytojų grupelę. Jis mynė kelią neišvaikščiojote žemėje. Dzingsint žalvarinėms lėkštelėms, Svamiui atliepiantis choras darėsi vis drąsesnis, ir Harè Krišna mantros giesmė bangavo užliedama šiltą vasaros vakarą. Kai kuriuos kaimynus Svamio grupė ėmė nervinti. Susidomėję dainavimu prie durų susirinko ir vitriną aplipo puertorikiečių vaikai. Ėmė temti.

Nors mantra atrodė egzotiška, visi žinojo, kad tai yra kažkokia senovinė Dievą garbinanti malda. Tai buvo ne rokas ir ne džiazas. Prieš juos sėdėjo šventasis, *sanjasis*, kuris vykdė viešas religines apeigas. Bet reginys buvo išties keistas: senas svamis iš Indijos vienoje Žemutinio Ist Saido krautuvėlių gieda senovišką mantrą apsuptas būrio jaunų ir jam pritariančių hipių iš Amerikos.

Bhaktivedanta Svamis nesiliovė dainuoti. Aukštai iškelta galva, kiek pakreipęs ją į šoną, jis nežymiai krūpčiojo nuo tą akimirką išgyvenamų emocijų. Jis vedė *kirtaną*, o nuo jo dvelkė tyras atsidavimas Viešpačiui ir pasitikėjimas savimi. Amerikiečiai jam pritarė. Prie atvirų durų ir vitrinos susirinko dar daugiau praeivių. Kažkas laidė pašaipias replikas, bet garsiai skambančią mantrą buvo sunku perrėkti. *Kirtanos* fone net automobilių signalai skambėjo tarsi švelnus stakato. Variklių riaumojimas ir sunkvežimių bilsmas tebedrebino gatvę, tačiau gatvės triukšmas tarsi nutolo ir niekam netrukdė.

Blausiai apšviestame tuščiame kambaryje grupelė žmonių dainavo mantrą, bandydami atkartoti Svamio melodiją. Silpnas, nuolat iš ritmo išsimušantis choras netrukus peraugo į garsų ir darnų giedojimą. Jie plojo delnais ir dainavo mantros žodžius iš visos širdies, trokšdami atskleisti mantros paslaptį. Tai buvo ne kažkoks penkių minučių bandomasis pasirodymas. Tuo momentu šis Svamis tapo jų vedliu, rodžiusiu jiems kelią į paslaptinę ir nežinomą karalystę. Hovardas ir Keitas buvo vieninteliai, kuriems *kirtana* nebuvo negirdėtas ir nematytas dalykas – jie jau girdėjo, kaip jos atliekamos Kalkutoje. Tačiau tokios *kirtanos* – pačiame Žemutiniojo Ist Saido vidury su tikru svamiu – dar niekas niekada nebuvo girdėjęs.

Jų galvose viskas susipynė kaip voratinklis: psichodeliniai troškimai išvysti Dievą, jų pačių fantazijos, induizmo mokymų nuotrupos ir įsivaizdavimas, kad „TAI“ yra akinantis impersonalus švytėjimas. Bhaktivedanta Svamis jau buvo susidūręs su panašia publika Baueryje ir žinojo, kad šie jaunuoliai neturi nei mokiniui deramo nuolankumo, nei apskritai jokio supratimo apie tai, ką daro. Bet jis leido jiems dainuoti, kaip jiems norėjosi. Kada nors ir jie pajus pagarbą dvasiniam garsui, jie įgis žinių, jų širdys apsisvalys, ir tada, kartodami Harė Krišna mantrą ir jos klausydami, jie patirs ekstatinę būseną.

Kirtana baigėsi. Giedojimas kuriam laikui priverstė juos užmiršti aplinkinį pasaulį, tačiau dabar Žemutinysis Ist Saidas vėl įsiveržė į kambarį. Vaikai, susispietę prie durų, pradėjo tarškėti ir juoktis. Vėl į kambarį plūstelėjo mašinų gausmas. Kažkas iš kaimynų ėmė šaukti, reikalaudamas ramybės. Buvo jau po pusės aštuonių. Pusvalandis praėjo kaip viena akimirka.

* * *

Svamio paskaita buvo labai paprasta, ir vis dėlto negalinčiam nustygti vietoje jaunimui ji pasirodė pernelyg filosofinė. Kažkam ji buvo išvis nepriimtina – tik išgirdę pirmuosius Svamio žodžius, jie nesivaržyda-

mi pakilo ir priedury apsiavę nėrė į gatvę. Kiti išėjo, kai tik suprato, kad giedojimas pasibaigė. Nepaisant to, kol kas tai buvo geriausia jo auditorija. Liko ir keli senieji klausytojai iš Bauerio. Atėjo guru ieškoję vairinai iš Moto gatvės. Daug kas iš atėjusiųjų buvo skaitę „Bhagavad-gitą“, bet nesigėdijo prisipažinti nieko nesupratę.

Kieme karštas ir triukšmingas liepos vakaras. Vaikams atostogos, ir jie iki vėlumos zuja kieme. Kažkur čia pat loja didžiulis šuo – „Au! Au! Au!“ – ausyse spengia nuo mašinų ūžesio, po langais spiegia mergaitės. Tokio-mis sąlygomis sunku skaityti paskaitą. Tačiau, nors vaikai, mašinos ir šuo blaškė jo dėmesį, jis norėjo, kad durys būtų atdaros. Jei kas nors jas užver-davo, Svamis klausė: „Kodėl uždarote? Juk gali dar kas nors ateiti.“ Jis pasitikinčiu balsu kalba toliau, cituodamas posmus sanskrito kalba, pri-kausęs klausytojų dėmesį, stengdamasis jiems perteikti savo neatidėlio-tiną žinią, o nepaliumama garsų kakofonija kėsinasi užgošti kiekvieną jo žodį...

– Au-au-au!

– Jiiiiiiiiiii! Jaaaaaa! – mažų mergaičių spygsmai erzina viso kvartalo gyventojus. Netoliese pro langą pasigirsta vyro balsas:

– Dinkit iš čia! Škac!

– Jie kelia triukšmą, – pasakė Bhaktivedanta Svamis.

– Tas vyras jas tuojau nuvis, – įsiterpė Rojus, vienas iš vaikinių, atėjusių į šventyklą.

Bhaktivedanta Svamis tarė:

– Tikrai, tie vaikai labai trukdo. Paprašykit jų...

– Taip, vyrukas kaip tik... jis tuojau juos nuvis, – bandė paaiškinti Rojus.

– Jie tikrai labai triukšmauja, – pakartojo Bhaktivedanta Svamis.

– Jis juos jau nuvijo.

Vyras nuvijo vaikus, bet jie greitai sugrįš. Kaip juos išvarysi iš gatvės – jie čia gyvena. Ir didelis šuo nesiliauja lojęs. O kas sustabdys mašinas? Nuo jų niekur nedingsi. Prabhupada pasinaudoja mašinos palyginimu: štai Antrąja aveniu pralėkė mašina. Ji jau išnyko mums iš akių, tačiau juk nemanome, kad ji nebeegzistuoja, ar kad ji neegzistavo, kol nepate-ko į mūsų akiratį; panašiai, kai Krišna iškeliauja iš mūsų planetos į kitą, tai nereiškia, kad Jis nebeegzistuoja, nors kai kam gal taip ir atrodo. Jis tiesiog tampa mums nematomas. Krišna ir Jo inkarnacijos periodiškai nužengia tai į vieną, tai į kitą planetą iš nesuskaičiuojamos jų daugybės nesuskaičiuojamoje daugybėje materialaus pasaulio visatų.

Svamis kalba, ir kiekvieną jo žodį palydi pro šalį lekiančių mašinų riau-mojimas. Durys plačiai atvertos, ir jis, sakytum, stovi ant upės, plukdan-čios smalkių, asfalto, dundančių ratų ir nepaliumamai plūstančių mašinų

bangas, kranto. Jis nukeliavo nemažą kelią – nuo Jamunos krantų Vrindavanoje, kur per amžių amžius rinkdavosi ir apie Krišnos sąmonę kalbėdavosi didūs šventieji ir išminčiai. Bet Svamio klausytojai gyvena *čia*, todėl jis atvyko čia, prie pašėlusios mašinų, lekiančių Antrąja aveniu, upės, visu balsu pasakoti apie Viešpaties Čaitanjos mokymą.

Jis nepailsta kartoti: kad ir ką padarysite Krišnos sąmonėje, tegu ir menkiausą dalykėlį, tai atneš jums amžiną gėrį. Tik dabar – ne daktaro Mišros studijoje ir ne Baueryje – jis ima raginti savo klausytojus visiškai paskirti gyvenimą Krišnos sąmonei ir tapti *bhaktais*. Jis tikina juos...

„Visiškai nesvarbu, ką žmogus veikė iki šiol, kokias nuodėmes jis padarė. Iš pradžių niekas nėra tobulas, bet kas pašvęs gyvenimą Viešpaties tarnystei, tas tikrai taps tyras.“

Staiga tarpdury išdygsta kažkoks Bauerio gatvės valkata. Jis švilpiniuoja kažkokią melodiją ir šūkaloja girtu balsu. Sutrikę Svamio klausytojai nežino ką daryti.

– Labutis! Palaukit truputį... Aš turiu čia tokį daikčiuką, – pareiškia jis.

– Netrukdykite, sėskitės. Mes rimtai kalbamės, – tarė jam Bhaktivedanta Svamis.

– Aš atnešiu jį čia. Į bažnyčia. Gerai? Greitai sugrįšiu.

Jis pražilęs, apšepęs, purvinais drabužiais. Šventykloje pasklinda degtinės tvaikas. Jis susvirduliuoja ir pradingsta už durų.

Bhaktivedanta Svamis tyliai nusijuokia ir tęsia paskaitą.

...Bet po penkių minučių senasis valkata sugrįžta ir visiems garsiai praneša apie savo atvykimą:

– Sveiki!

Jis kažką nešasi. Laviruodamas tarp susėdusių klausytojų, jis braunasi į kambario gilumą, kur sėdi Svamis. Prieina prie tualetu durų, atidaro jas, padeda tenai du tualetinio popieriaus ritinius, uždaro duris, tada pasisuka į kriauklę, padeda ant jos keletą popierinių rankšluosčių, po ja – dar kelis tualetinio popieriaus ritinius ir kelis popierinius rankšluosčius. Jis atsisuka veidu į Svamį ir jo klausytojus. Svamis žiūri į jį ir klausia: „Ką tai reiškia?“ Valkata tyli; jis atliko savo darbą. Svamis nusijuokia ir padėkoja svečiui, kuris jau patraukė durų link. „Ačiū. Labai jums ačiū.“ Valkata išeina į gatvę. „Štai pavyzdys, – dabar Prabhupada kreipiasi į savo klausytojus, – kad žmogus iš prigimties linkęs tarnauti. Tas žmogus, nors ir ne visai blaivus, matyt pamanė: „Čia kažkas vyksta. Padarysiu ir aš ką nors.“ Tai įvyksta savaime. Tokia žmogaus prigimtis.“

Jaunuoliai susižvalgė. To tai jie tikrai nesitikėjo. Iš pradžių jie dainavo skimbčiojant lėkštelėms, paskui Svamis, kuris buvo panašus į Budą, pasakojo jiems apie Krišną ir giedojo maldas, o dabar dar ši idiotiška istorija su valkata. Bet Svamis absoliučiai ramus; jis atrodo nesutrikdomas. Jis

sėdi ant grindų tarsi nebijotų nieko pasaulyje ir dėsto savo folosofiją apie sielą, apie tai, kad jie visi taps šventaisiais, net ir tas senas girtuoklis!

Praėjo daugiau negu valanda; šuo tebeloja ir vaikai tebespygauja. Svamis atsakinėja į klausimus, po to pradeda naują *kirtaną*, ir Žemutiny-sis Ist Saidas vėl liaujasi egzistavęs. Jie gieda, skamba žalvario lėkštelės. Bhaktivedantos Svamio balsas atsiskiria nuo choro, paskui vėl susilieja. *Kirtana* trunka dar pusvalandį ir baigiasi.

Susirinkusieji tebesėdi priešais Svamį. Kažkoks vaikinai atneša jam obuolį ir medinį dubenėlį su peiliu. Kol dauguma jų bando susivokti savo emocijose ir įvertinti mantras poveikį, tarsi būtų išbandę naują narkotiką, Svamis perpjauna obuolį perpus, puseles dar perpus ir pjausto tol, kol griežinėlių yra pakankamai. Pasiėmęs skiltelę, jis paprašo vaikinuko siųsti dubenėlį per rankas, kad visi pasivaišintų. Jis atlošia galvą, grakščiu jude-siu, neprisiliesdamas pirštais prie lūpų įsimeta griežinėlių į burną ir sučiaupęs lūpas susimąstęs kramto.

Svamio klausytojai taip pat tylomis valgo obuolį. Svamis atsistoja, apsi-auna ir išeina pro šonines duris.

* * *

„Savo organizaciją pavadinsime ISKCONu – Tarptautine Krišnos sąmo-nės bendrija,“ – sugalvojęs tokią santrumpą Bhaktivedanta Svamis paten-kintas nusijuokė.

Jis ėmė rengtis juridiskai registruoti bendriją dar pavasarį, kai gyveno Baueryje. Tačiau jis kalbėjo apie „Tarptautinę Krišnos sąmonės bendriją“, rašė apie ją savo laiškuose į Indiją, pasakojo, duodamas interviu laikraš-čiui „Village Voice“ dar iki tol, kol ji buvo oficialiai registruota. Vienas iš Svamio naujųjų draugų pasiūlė Svamiui, jo manymu, vakariečiams priim-tinesnį pavadinimą: „Tarptautinė Dievo sąmonės bendrija“. Tačiau žodis „Dievas“ labai miglotai įvardija sąvoką, o „Krišna“ – tikslus ir moksliskas; dvasine prasme „Dievo sąmonė“ skamba silpnai ir nenurodo į asmenį. O jeigu vakariečiai nežino, kad Krišna yra Dievas, Tarptautinė *Krišnos* sąmonės bendrija, kuri šlovins Jį „kiekviename mieste ir kaime“, apie Jį papasakos.

„Krišnos sąmonė“ – taip Bhaktivedanta Svamis pats išvertė frazę iš „Padjvali“, kurią šešioliktame amžiuje parašė Šrila Rupa Gosvamis: *Krišna-bhakti-rasa-bhavita* – „patirti nepaprastai malonų meilės tarnys-tės Krišnai skonį ir paskęsti jame.“

Bendrijos registravimo liudijime išdėstyti bendrijos tikslai bylojo apie Bhaktivedantos Svamio ketinimus. Jų buvo septyni, kaip ir Bhaktų lygos,

kurią jis buvo įkūręs 1954 metais Džhansyje, prospekte. Tada jam taip ir nepasisekė, tačiau tikslai nepasikeitė.

Septyni Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos tikslai:

- (a) sistemingai skleisti dvasines žinias ir mokyti žmones dvasinės praktikos metodų, siekiant atstatyti sutrikusią pusiausvyrą visuomenės vertybių sistemoje, siekiant visų žmonių vienybės ir taikos pasaulyje;
- (b) skleisti Krišnos sąmonės filosofiją, kurią skelbia „Bhagavad-gita“ ir „Šrimad-Bhagavatam“;
- (c) siekti, kad bendrijos nariai palaikytų vienas su kitu glaudžius ryšius ir išsiugdytų artumą Krišnai – pirmapradei būtybei, kad bendrijos nariai ir visa žmonija imtų suvokti, jog kiekviena siela yra neatsiejama Dievo (Krišnos) dalelė;
- (d) skleisti ir skatinti *sankirtanos* judėjimą – visuotinį švento Dievo vardo kartojimą, vykdamą Viešpaties Čaitanjos Mahaprabhu nurodymą;
- (e) pastatyti bendrijos nariams ir apskritai žmonių visuomenei miestą transcendentinių Viešpaties Krišnos žaidimų vietoje;
- (f) suburti narius į darnią šeimą, kad jie išmuktų drauge paprastai ir natūraliai gyventi;
- (g) kad būtų įgyvendinti minėti tikslai, spausdinti ir platinti periodinius leidinius, žurnalus bei knygas.

Nesvarbu, ką apie šiuos tikslus galvojo ISKCONo nariai ir įkūrėjai, Bhaktivedantai Svamiui jie atrodė realūs ir pasiekiami. Kaip sakė metro kontrolierius ponas Rubenas, kuris susitiko su Bhaktivedanta Svamiu Manhetene ant parko suoloelio 1965-aisiais: „Rodėsi, jis žinojo, jog turės šventyklas, pilnas pasekėjų... – „Šventyklos ir knygos jau yra, sakė jis, tik mus nuo jų skiria laikas.“

Žinoma, nė vienas iš pirmųjų jo pasekėjų, pasirašiusių po ISKCONo įstatais, neįsivaizdavo, kaip išsipildys ši Bhaktivedantos Svamio svajonė, ir vis dėlto tie septyni punktai nebuvo tušti religiniai postulatai, surašyti, siekiant įtikinti kelis Niujorko valdžios pareigūnus. Bhaktivedanta Svamis ketino įgyvendinti juos visus iki vieno.

* * *

Dėl to, kad čia būdavo Svamis, dėl to, kaip jis kalbėjo, ir dėl to, kad čia vyko *kirtanos*, krautuvėlė visi pradėjo vadinti „šventykla“. Bet ji tebebuvo tuščios ir varganos parduotuvės patalpos. Mintis kaip nors ją papuošti šovė į galvą Moto gatvės vaikinams.

Hovardas, Keitas ir Vuolis sumanė padaryti Svamiui staigmeną, kai šis nusileis iš savo kambarelio į vakarinę *kirtaną*. Vuolis nukabino savo užuolaidas ir nunešė jas išplauti į savitarnos skalbyklą (nuo jų nutekėjo rudas

kaip derva vanduo), po to nudažė jas purpurine spalva. Savo kambaryje Moto gatvėje Hovardas ir Keitas buvo pasikabinę iš Indijos atsivežtus plakatus, paveikslus ir didelį dekoratyvinį šilko pano. Vaikinai surinko visus paveikslus, gobelenus, smilkalines bei kitus egzotiškus daiktus ir drauge su purpurinėmis užuolaidomis nunešė juos į krautuvėlę, o čia atsiraitoję rankoves ėmėsi darbo.

Jie sukalė iš lentų pakylą, ant kurios Svamis galėtų sėdėti, ir apmušė ją sena aksomo staltiese. Virš pakylos, ant galinės sienos tarp į kiemą išeinančių langų, pakabino purpurines užuolaidas, o iš šonų – oranžines. Ant vienos oranžinės užuolaidos, kaip tik virš tos vietos, kur sėdės Svamis, ovalo formos rėmuose pakabino didelį Radhos ir Krišnos paveikslą, kurį aliejiniiais dažais ant drobės nutapė Džeimsas Grynas. Nupiešti paveikslą jo paprašė Bhaktivedanta Svamis, ir kaip pavyzdį davė „Šrimad-Bhagavatam“ aplanką su primityvoku indišku piešiniu. Radhos ir Krišnos figūros atrodė kiek abstrakčios, tačiau Žemutiniojo Ist Saido meno žinovų, dažnai besilankusių krautuvėlyje, nuomone, tai buvo puikus darbas.

Keitas ir Hovardas nebuvo tikri, ar Svamiui patiks jų iš Indijos atsivežti paveiksai ir reprodukcijos, todėl pakabino juos prie įėjimo, toliau nuo Svamiui įrengtos vietos. Vienoje reprodukcijoje, kuri labai populiari Indijoje, buvo pavaizduotas Hanumanas, skrendantis per dangų ir nešantis Viešpačiui Ramačandrai kalną. Vaikinai nė nenučiuokė, kas tas Hanumanas, ir iš jo viršutinės lūpos nusprendė, kad tai katinas. Kitoje reprodukcijoje buvo pavaizduota šešiarankė būtybė – dvi žalsvos spalvos rankos laikė lanką ir strėlę; pora melsvų rankų laikė fleitą, o trečia aukso spalvos rankų pora laikė lazdą ir sanjasio puodelį.

Vakarop viskas buvo paruošta: jie apkalė pakylą, pakabino užuolaidas, dekoratyvinį šilko pano, paveikslus ir dabar puošė pakylą gėlėmis ir žvaidėmis. Kažkas atnešė pagalvėlę Svamiui atsistėti ir nublukusiu audiniu apmuštą minkšto krėslą nugarėlę atsiremti.

Pridurmui kitų daiktų Robertas Nelsonas, vienas Svamio draugų iš daktaro Mišros studijos, nutarė paaukoti iš senelio gautą rytietišku motyvų belgų gamybos kilimą. Jis atvilko kilimą iš savo garažo priemiestyje į Antrąją aveniu metro ant pečių. Netgi Rafaelis ir Donas – hipiai, kuriems, rodės, terūpėjo nemokamas maistas ir nakvynė – ir tie, prisidėjo prie šventyklos papuošimo.

Visus darbus pavyko išsaugoti paslapy, ir vaikinai nenustygo vietoje laukdami, kokia bus Svamio reakcija. Tą vakarą, kai Svamis įėjo į šventyklos kambarį pradėti *kirtanos* ir pamatė, kaip jis išpuoštas (čia netgi smilko smilkalai), jo antakiai kilstelėjo iš pasitenkinimo. „O jūs darote pažangą,“ tarė jis žvalgydamasis ir plačiai nusišypsojo. „Taip, pridūrė jis, tai ir yra Krišnos sąmonė.“ Jo nuostaba ir pasitenkinimas vaikinams buvo

geriausias atpildas už nuoširdų triūšą. Svamis užlipo ant pakyls – vaikinai sulaiškė kvėpavimą, baimindamiesi, kad ji nesugriūtų – atsėdėjo ir apžvelgė susirinkusius *bhaktus* bei dekoracijas.

Jis buvo patenkintas. Tačiau ūmai jo veido išraiška pasikeitė – jis tapo labai rimtas, ir nors vaikinai žinojo, kad priešais juos sėdi tas pats Svamidžis, juokas greitai nuščiuvo ir džiaugsmu spindėjusiose akyse atsirado neaiškus nerimas. Matant jo rimtą išraišką, prieš kelias akimirkas kun-kuliavęs džiaugsmas ūmai pasirodė vaikiškas. Kaip saulę užtemdo užjėjęs debesis, taip Svamio džiaugsmingą išraišką pakeitė rimtis, ir vaikinai tuoj nurimo ir surimtėjo. Svamis paėmė *karatalus* ir vėl nusišypsojo plačia pri-tariančia šypsena. Vaikinių širdys atlėgo.

Šventykla tebebuvo mažutė blausiai apšviesta krautuvėlė su nelygio-mis, sutrūkinėjusiomis grindimis, po kuriomis gyveno tarakonai. Tačiau kadangi dauguma daiktų, puošusių patalpą, buvo atvežti iš Indijos, ji atrodė kaip tikrų tikriausia šventykla, ypač, kai ant pakyls sėdėjo Sva-midžis. Dabar kiekvienas, kas į ją ateidavo, išsyk patekdavo į nedidelės Indiškos šventyklos atmosferą.

Bhaktivedanta Svamis apžvelgė savo pasekėjų grupę. Jį sujaudino jų pastangos įrengti jam pagarbią vietą ir išpuosti Krišnos krautuvėlę. Tai, kad *bhaktai* aukoja aukas Krišnai jam buvo įprastas dalykas. Tačiau *čia* jis dar nebuvo to matęs. Niujorke ėmė dygti *bhakti* sėkla, ir kaip sodininką, besirūpinantį savo daigeliais, jį, žinoma, sujaudino tokia Krišnos malonė. Žvilgsniu permetęs ant sienų iškabintus paveikslus, jis tarė: „Rytoj juos peržiūrėsiu ir pasakysiu, kurie tinkami, o kurie – ne.“

Kitą dieną Bhaktivedanta Svamis atėjo apžiūrėti šventykloje iškabintų meno kūrinių. Vienoje įrėmintoje akvarelėje buvo pavaizduotas vaikinai, grojantis būgnu, ir šokanti mergina. „Šitas tiks,“ – pasakė Svamis. Tačiau kitas paveikslas su moterimi jam pasirodė pernelyg pasaulietiškas: „Ne, šitą nukabinkit.“ Jis nuėjo prie galinės sienos. Hovardas, Keitas ir Vuolis su nerimu sekė paskui. Priėjęs prie šešiarankės būtybės, jis tarė:

– O, šitas puikus.

– Kas tai? – paklausė Vuolis.

– Tai Viešpats Čaitanja, – atsakė Svamidžis.

– Kodėl jis su šešiom rankom?

– Todėl, kad Jis parodė esąs ir Rama, ir Krišna. Štai šios rankos yra Ramos, anos – Krišnos.

– O kitos dvi? – paklausė Keitas.

– *Sanjasio*.

Jis priėjo prie kito paveikslo:

– Šis taip pat labai geras.

– O kas čia? – pasiteiravo Hovardas.

– Hanumanas.

– Jis katinas?

– Ne, – atsakė Svamidžis. – Hanumanas yra beždžionė.

„Ramajanoje“ Hanumanas šlovinamas kaip narsus ir ištikimas Viešpaties Ramačandros tarnas. Milijonai indų garbina Viešpaties Ramos inkarnaciją ir Jo tarną Hanumaną, kurio žygiai yra neišsemiama teatro vaidinimų, kino bei paveikslų tema ir šventyklų garbinimo objektas. Paklausę, kas yra Hanumanas, vaikinai iš Moto gatvės pasijuto tokie pat neišmanėliai, kaip ir pagyvenusios ponios iš priemiesčio, kai Svamis paklausė, ar kuri nors iš jų yra mačiusi Krišnos paveikslą, o jos tik išpūtė akis. Mistikai iš Žemutiniojo Ist Saido negalėjo atskirti Hanumano nuo katino, ir jie parsivežė iš Indijos, kuri jų vaizduotėje sukosi kaip hašišo šalis, Viešpaties Čaitanjos Mahaprabhu paveikslą nė nežinodami, kas jis toks. Tačiau tarp šių vaikinių ir pagyvenusių ponių iš priemiesčio buvo esminis skirtumas: hipiai iš Žemutiniojo Ist Saido tarnavo Svamiui ir giedojo su juo Harė Krišna mantrą. Jie nepakentė materialistinės gyvensenos ir nesirgo viską pinigais matuojančios vidutiniosios klasės sindromu. Svamidžio pažadas padėti išplėsti jų sąmonę ir paversti ją Krišnos sąmone užkabino jų jautrią stygą. Jie juto, kad asmeninis bendravimas su juo pakylėja ir sutaurina jų būtį. Kaip ir Bauerio valkata, per Bhaktivedantos Svamio paskaitą atnešęs dovanų tualetinio popieriaus, jie nebuvo visiškai normalūs, tačiau Bhaktivedanta Svamis matė, kad juos veda Krišna, kuris glūdi kiekvienos būtybės širdyje. Bhaktivedanta Svamis žinojo, kad mantros kartojimas ir jo paskaitos apie Krišną būtinai juos pakeis į gerą.

* * *

Atėjo 1966-ųjų rugpjūtis. Prabhupada buvo geros sveikatos. Jis jautėsi laimingas. Niujorko gyventojai skundėsi karštais orais, tačiau Bhaktivedanta Svamis, Vrindavanoje įpratęs prie keturiasdešimties laipsnių karščio, jautėsi kuo puikiausiai. „Kaip Indijoje,“ – sakė Svamidžis. Jis vaikščiojo be marškinių ir jautėsi laisvai, tarsi namie. Svamis manė, jog Amerikoje jam teks misti virtomis bulvėmis, nes be mėsos čia daugiau nieko nebus, tačiau ir čia jis galėjo valgyti ryžius, *dalą* ir *čapačius* – gaminosi pats tame pačiame triaukščiame puode, kaip ir Indijoje. Nuo to laiko, kai persikėlė į Antrąją aveniu, nenutrūko ir „Šrimad-Bhagavatam“ vertimo darbas. O dabar Krišna siuntė jam šiuos jaunus žmones, kurie gamino valgi, spausdino, reguliariai klausėsi jo paskaitų, giedojo su juo Harė Krišna mantrą ir nuolat klausinėjo, ar nereikia padaryti dar ko nors.

Kaip ir anksčiau, Prabhupada buvo pamokslininkas atsiskyrėlis: jis galėjo pasilikti, bet galėjo ir išeiti. Jis rašė knygas, jausdamas savo paslap-

tingą artumą Krišnai ir buvo visiškai nepriklausomas nuo pas jį į krautuvėlę besirenkančių vaikinių. Tačiau dabar jis įkūrė Tarptautinę Krišnos sąmonės bendriją, kuri buvo jo dvasinis kūdikis. Dvasine prasme atsakymų į egzistencinius klausimus ieškantys jaunuoliai (kai kurie jų jau visą mėnesį kasdien kartoję mantrą) buvo tarsi kūdikiai, bandantys žengti pirmuosius žingsnius, ir Svamis jautėsi už juos atsakingas. Jie laikė jį savo dvasiniu mokytoju, patikėjo jam savo dvasinį gyvenimą, ir nors dar negalėjo laikytis visų principų, kurių laikosi brahmanai ir vaišnavai Indijoje, jis jais tikėjo. Svarbiausias principas, anot Rupos Gosvamio, vienaip ar kitaip atminti Krišną. Žmonės turi kartoti Harė Krišna mantrą ir su meile tarnauti Viešpačiui. Jie turi panaudoti Krišnos tarnystei viską, ką turi. Ir Prabhupada laikėsi šio pagrindinio Krišnos sąmonės principo kaip niekas kitas visoje vaišnavizmo istorijoje.

Nors Prabhupada įtraukė vaikus į savo veiklą – jie gamino maistą, spausdino mašinėle, jam pačiam darbo nesumažėjo. Priešingai, iš šimto atėjusiųjų į šventyklą, atsirasdavo tik viena kita nuoširdi siela, norėjusi jam padėti; kiti norėjo ne tarnauti, o pasiginčyti. Kalbėdamasis su jais ir gindamas Krišną nuo majavadžių filosofijos, Prabhupada kartais imdavo šaukti ir mosuoti kumščiais. Taip jis tarnavo Šrilai Bhaktisidhantai Sarasvačiui Thakurai. Jis atvyko į Ameriką ne tam, kad likusį gyvenimą nugyventų ramiai ir tyliai. Buvo aišku, kad kasdien jis turės vis daugiau darbo, sulauks vis daugiau pasekėjų ir įgis daugiau priešų.

Kiek jam pavyks padaryti, priklausė nuo Krišnos. „Aš jau senas, – sakė jis, – ir bet kada galiu iškeliauti.“ Bet jeigu Svamis „iškeliautų“ dabar, nėra abejonių, su juo iškeliautų ir Krišnos sąmonė, nes kol kas Krišnos sąmonės bendrija buvo jis pats: kai vedė *kirtanas*, kurių metu ekstatinės būsenos apimtas nežymiai linguodavo galvą į priekį ir atgal; kai ėjo per kiemą į šventyklą ar iš jos į savo kambarį; kai šypsodamasis valandų valandas diskutavo filosofinius klausimus – jis buvo vienintelis dar labai mažos ir gležnos Krišnos sąmonės oazės Niujorko Žemutiniajame Ist Saide saugotojas.

Galiniame savo buto kambaryje Prabhupada paprastai sėdėdavo vienas, ypač naktimis – antrą, trečią ar ketvirtą valandą, kai visi dar miega. Tokiu metu kambaryje viešpatavo tylą, ir jis dirbo jausdamas glaudų ryšį su Krišna. Jis sėdėdavo ant grindų prie savo stalo-lagamino ir šlovino Krišną spausdinamas „Šrimad-Bhagavatam“ vertimą ir savo komentarus.

Tame pačiame kambaryje jis priimdavo svečius. Bet kas, bet kuriuo paros metu galėjo pasibelsti į jo duris ir užteiti pasikalbėti su juo akis į akį. Tokiomis akimirkomis jis atsitraukdavo nuo spausdinamosios mašinėlės; išklaUSDavo, atsakinėjo į klausimus, ginčijosi ar juokaudavo. Sve-

čias galėjo išsėdėti visą pusvalandį, kol kas nors kitas pabelsdavo į duris, ir Svamidžis pakviesdavo jį prisijungti. Nauji svečiai ateidavo, anksčiau atėjusieji išeidavo, o Svamis sėdėdavo ir kalbėdavo.

Dažniausiai apsilankymai pas Prabhupadą buvo oficialaus pobūdžio – svečiai užduodavo filosofinius klausimus, ir jis atsakinėjo, kaip po paskaitos krautuvėlėje. Tačiau kartais – ypač trečiadienio, ketvirtadienio, šeštadienio ir sekmadienio vakarais, kai nebūdavo paskaitų šventykloje, Svamidžio laiku disponavo vaikinai, kurie, rodės, tampa rimtais jo pasekėjais. Jie dažnai užduodavo asmeninius klausimus: kaip jis jautėsi pirmąsyk atsідuręs Niujorke? O kaip Indijoje: ar turi tenai mokinių? Ar jo šeimos nariai – Krišnos *bhaktai*? Koks buvo jo dvasinis mokytojas? Su jais Svamis kalbėdavo kitaip – ramiau, nuoširdžiau, su jumoru.

Vieną vakarą Prabhupada papasakojo, kaip jis susitiko su savo dvasiniu mokytoju. Jis pasakojo ir apie savo vaikystę Indijoje, kaip pradėjo farmacinę verslą, kaip 1959 metais nutraukė saitus su šeima ir tapo *sanjasiu*. Vaikinams buvo be galo įdomu, tačiau dalykai, apie kuriuos pasakojo Svamis, jiems buvo visiškai nepažįstami, ir Svamiui nuolat tekdavo aiškinti, kas yra *mridanga*, kas yra *sanjasa* ir t. t. Jų pokalbis nuolat šokinėjo nuo vienos temos prie kitos: jie kalbėjosi apie indiškus prieskonius, apie indiškus būgnus ir net apie indų moteris. Tačiau, kad ir kokią Svamidžis paliesė temą, jis visada kalbėjo per *šastry* prizmę. Jis neapribodavo pokalbių trukmės, galėdavo kasdien kalbėti valandų valandas, jei tik klausytojams buvo įdomu.

Vidurdienį priekinis Svamidžio kambarys virsdavo valgomuoju, o vakarais čia buvo garbinamas Viešpats. Dvylikos kvadratų kambarys su kietmedžio parketu visada spindėjo švara. Išskyrus kavos staliuką prie sienos, tarp dviejų langų, pro kuriuos buvo matyti kiemas, kambaryje nebuvo jokių baldų. Kasdien kartu su Prabhupada čia pietaudavo koks tuzinas žmonių. Maistą gamino Keitas – jis visą rytą praleisdavo virtuvėje.

Iš pradžių Keitas gamino tik Svamiui. Jis išmoko puikiai pagaminti *dalą*, ryžius bei *sabdžį* triaukščiame Svamio puode, ir paprastai to, ką jis pagamindavo, pakakdavo dar vienam ar dviem svečiams. Tačiau netrukus svečių ėmė ateiti vis daugiau ir daugiau, ir Svamidžis paprašė Keito gaminti daugiau, jau nebe jo puode. Galų gale Keitas ėmė kasdien gaminti tuzinui alkanų žmonių. Kasdien punktualiai kaip laikrodis į šventyklą pavalgyti prisistatydavo Rafaelis ir Donas. Nors Svamidžio paskaitos menkai juos domino, jie jautėsi čia tarsi pensiono gyventojai ir neretai dar atsivesdavo vieną ar du bičiulius – šie tarsi netyčia užklysdavo į krautuvėlę. Iš darbo socialinio aprūpinimo agentūroje ateidavo Styvas, pasirodydavo vaikinai iš Moto gatvės, kitų svečių.

Virtuvėje visada buvo rinkinys tradicinių indišκών prieskonių: šviežių čili pipirų, imbiero šaknies, kmynų, ciberžolės ir asafetidos. Keitas įsisavino vegetariškos virtuvės paslaptis ir išmokė jų savo draugą Čaką, kuris tapo jo padėjėju. Vaikiniai dažnai susigrūsdavo ankštos virtuvės tarpdury stebėti, kaip ploni, į lietinius blynus panašūs *čapačiai* ant atviros ugnies išsiučia kaip futbolo kamuolys, o tada gula į garuojančią jau iškeptų *čapačių* krūvą.

Kai aukščiausios kokybės *basmati* ryžiai virsdavo balta puria mase, ir ant mažos ugnies ramutėliai pukšėjo *sabdžis*, ateidavo kulminacinis momentas – *čauščo* gaminimas. Keitas gamino *čauščą* būtent taip, kaip jam parodė Svamidžis: dėjo ant ugnies metalinį dubenėlį, puspilnį lydyto sviesto, ir įmesdavo į jį kmynų. Kai kmynai stipriai patamsėdavo, Keitas įberdavo ir pačirškindavo čili, o kai iš dubenėlio imdavo virsti aitrūs kvapą gniaužiantys dūmai, *čauščas* būdavo paruoštas. Virtuvinėmis žnyplėmis Keitas nukeldavo dubenėlį – čirškantis sviestas rūkdavo kaip raganiaus katiliukas – ir nešdavo prie sandariai uždaryto puodo su kunkuliuojančiu *dalū*. Kilstelėjęs puodo dangtį, staigiu judesiu supildavo *čauščą* į verdantį *dalą* ir tuoj pat vėl jį užvoždavo... PUCH! Supiltas į *dalą*, *čauščas* sukeldavo sprogimą, kurį tarpdury susispietę vaikinai sutikdavo džiaugsmo šūksniais. Tai buvo ženklas, kad pietūs gatavi. Paskutinioji maisto gamtinimo operacija būdavo tokia nenusėjama, kad sykį puodo dangtis su trenksmu iššovė į lubas, o ant Keito rankos liko nudegimų žymės. Kai kurie kaimynai skundėsi stipriais ir aitriais kvapais, bet *bhaktams* jie labai patiko.

Kai pietūs būdavo paruošti, vonioje nusiplovęs rankas ir išsiskalavęs burną Svamidžis įeidavo į priekinį kambarį – visada basas, su kulknis siekiančiu šafrano spalvos *dhočiu*, iš po kurio švysčiojo minkštučiai rožiniai padai. Jis priedavo prie kavos stalelio, virš kurio kabojo paveikslas, vaizduojantis Viešpatį Čaitaną ir Jo pasekėjus, o jo paties pasekėjai stovėjo aplink jį prie sienos. Keitas atnešdavo didžiulį padėklą su krūvelėmis po maždaug tuziną sukrautų *čapačių* ir padėdavo ant žemės priešais altorių, kur jau stovėjo puodai su *sabdžiu*, ryžiais ir *dalū*. Svamidžis pradėdavo kalbėti bengališką maldą, kuri sakoma aukojant Viešpačiui maistą. Visi susirinkusieji nusilenkdavo, galva paliesdami žemę kaip ir jis, ir paskui jį kartojo maldą. Kvapnūs valgių garai tarsi smilkstančių smilkalų dūmeliai kilo į viršų priešais Viešpaties Čaitanos atvaizdą, o Svamio pasekėjai, liesdami kaktomis medines grindis, tyliai kalbėdavo maldos žodžius.

Po to visi drauge susėsdavo ir valgydavo tą patį *prasadam*. Be to, Svamidžis dar suvalgydavo bananą ir išgerdavo puodelį karšto pieno. Jis pjaustė bananą griežinėliais į puodelio kraštą, ir jie krito tiesiai į karštą pieną.

Bhaktivedanta Svamis ragino vaikus valgyti tiek, kiek telpa, ir toks

jo nusiteikimas sukurdamo linksmą nuotaiką ir šeimyninę atmosferą. Čia negalėjai krapštinėtis lėkštėje ar vangiai žiaumoti iš mandagumo. Vaikiniai kirto pasigardžiuodami, ko ir norėjo Svamidžis. Jei kiemo nors veide nebuvo pasitenkinimo, Svamis kreipdavosi į jį vardu ir šypsodamas ragino: „Kodėl nevalgai? Valgyk *prasadam*.“ Ir jis imdavo juoktis. „Kai plaukiau laivu į jūsų šalį,– imdavo pasakoti jis,– galvojau, kaip amerikiečiai valgys tokį maistą?“ Jaunuoliai tiesdavo lėkštes norėdami dar, ir Keitas prikraudavo jiems po antrą porciją ryžių, *dalo, čapačių ir sabdžio*.

Galų gale tai buvo dvasinis maistas. Reikėjo valgyti daug. *Prasadas* apvalo ir išvaduoja iš *majos* gniaužtų. Be to, buvo skanu ir sveika. Prieskonių prisodrintas maistas buvo skanesnis už amerikietišką. *Prasadam* turėjo tokį poveikį, kaip ir *kirtana*. Nuo jo, rodės, taip pat išauga sparnai.

Visi valgė dešine ranka, pagal indų papročius. Keitas ir Hovardas išmoko valgyti dešine ranka keliaudami po Indiją. Jie jau buvo ragavę panašių valgių, tačiau tokių skanių kaip pas Svami, jiems neteko valgyti net ir Indijoje,– pareiškė jie Svamiui ir visiems susirinkusiesiems.

Šventykloje dažnai lankėsi dar labai jaunas vaikinukas Stenlis, ir Svamis tarsi rūpestingas tėvas stebėjo, kad jis būtų pavalgęs. Stenlio mama susitiko su Svamidžiu ir pasakė jam leisianti sūnui gyventi vienuolyne, jeigu Svamidžis pažadės asmeniškai rūpintis Stenlio mityba. Svamis pažadėjo. Per pietus jis vis ragino berniuką imti daugiau *čapačių*, kol jo apetitas tiek pasitaisė, jog sukirsdavo iškart dešimt (ir būtų valgęs dar daugiau, jei Svamidžis jo nebūtų stabdęs). Bet dešimties *čapačių* norma Stenliui buvo išimtis – paprastai jis sakydavo: „Dar... Imkit dar.“ Kai pavalgęs Svamidžis pakildavo ir išeidavo iš kambario, Keitas pakviesdavo porą savanorių suplauti indus, o kiti išsiskirstydavo.

Kartais sekmadieniais Svamidžis pats ruošdavo šventinius pietus ir gamindavo ypatingus indiškus patiekalus.

Styvas: *Svamidžis pats gamino prasadam ir aptarnavo mus savo bute, viršuje, priekiniame kambaryje. Mes susėdavome eilėmis, ir, pamenu, Svamis basas vaikščiojo su samčiu tarp eilių ir pats krovė mums į lėkštes valgius iš skirtingų puodų. Jis klausė, kam ko įdėti ir kas nori pakartoti. Jam labai patiko mus vaišinti. Tai buvo nepaprasti patiekalai, o už saldumynus ir aštrius valgius – saldžius ryžius ir kačorius – nebuvo nieko skaniau. Net kai mūsų lėkštės būdavo pilnut pilnutėlės ir maistas virsdavo per kraštus, jis vėl apeidavo eiles ir siūlė įdėti daugiau.*

Kartą Svamidžis priėjo prie manęs ir paklausė, ko dar norėčiau – gal saldžių ryžių? Tuo metu aš kiek ne taip supratau, ką reiškia dvasinis gyvenimas – maniau, kad turiu atsisakyti to, kas man labiausiai patinka, todėl paprašiau tik paprastų ryžių. Tačiau net ir tie „paprasti“ ryžiai buvo kažkas neįtikėtino – geltoni su apkepto sūrio rutuliukais.

Vakarais, kai nebūdavo programų, Svamidžio kambarys skendėjo tyloje. Jis ramiai leido vakarą, tarškindamas mašinėle ir versdamas „Śrīmad-Bhagavatam“ ar nevaržomoje aplinkoje kalbėdamasis su vienu ar dviem svečiais. Dešimtą valandą jis eidavo miegoti. Tačiau programų vakarais – pirmadieniais, trečiadieniais ir penktadieniais – jo bute virė tikras šurmulyš. Jis buvo nebe vienas. Naujieji jo pasekėjai padėjo jam, stengdamiesi drauge su juo įtikinti žmones, kaip svarbu kartoti Harė Krišna mantrą ir klausytis Krišnos sąmonės filosofijos.

Pirmadienio, trečiadienio ir penktadienio vakarais vykdavo vakaro *kirtanos*. Keli *bhaktai* dar prieš prasidedant programai nusileisdavo į pirmąjį aukštą pasitikti svečių, papasakoti jiems apie Svamį ir mantras prasmę. Tačiau be Svamio programa neprasidėdavo. Niekas nemokėjo groti būgnu ir niekam nė į galvą nešovė, kad galėtų vesti *kirtaną*. Ji prasidėdavo septintą valandą, kai į šventyklą ateidavo Svamis.

Išsimaudęs ir apsirengęs švariais namų audimo indiškais drabužiais, su strėlės formos vaišnavų ženklais ant rankų ir viso kūno Svamis išeidavo iš savo kambario ir nusileisdavo į šventyklą, – tai buvo dar viena džiugi galimybė garbinti Krišną. Nedidukė šventykla būdavo pilnutėlė laukinių, į brahmanus nė iš tolo nepanašių, bet atviros širdies jaunų amerikiečių.

* * *

Keitas, kaip visada, gamino virtuvėje pietus, tačiau šiandien Svamidžis stovėjo prie viryklės ir stebėjo savo mokinį. Keitas akimirką atitraukė nuo virtuvės ir paklausė:

– Svamidži, ar galiu tapti jūsų mokiniu?

– Gali, – atsakė Svamidžis. – Kodėl gi ne? Tavo vardas bus Krišna dasa.

Tai buvo pirmas prašymas, kad Svamidžis taptų jų mokytoju, ir Svamidžis pirmą kartą sutiko duoti dvasinį įšventinimą. Bet tai buvo dar ne viskas. Svamis paskelbė, kad netrukus jis atliks įšventinimo ceremoniją. „Kokio įšventinimo, Svamidži?“ – paklausė kažkas iš vaikinių. „Paaiškinčiau vėliau,“ – atsakė Svamidžis.

Pirmiausiai jiems reikėjo pasidaryti maldos karolius. Keitas nuėjo į „Tandy“ odos galanterijos parduotuvę ir nupirko maždaug centimetro diametro medinių karoliukų bei špūlę tvirto siūlo jiems suverti. Kur kas geriau, sakė Svamidžis, kartoti mantrą su karoliais, tiksliau, šimto aštuonių karoliukų maldos vėrinium. Tada dvasine veikla užimama ir lytėjimo juslė, be to, jie kaip ir Indijos vaišnavai galėtų skaičiuoti, kiek kartų ištaria šventus vardus. Kai kurie *bhaktai* Indijoje, sakė jis, turi karolius iš daugiau nei tūkstančio karoliukų, ir kasdien kartoja daug ratų šventų vardų. Jis pamokė vaikus, kaip perrišti kiekvieną karolį dvigubu mazgu. Šimto

aštuonių karoliukų skaičius turi simbolinę reikšmę: yra šimtas aštuonios „Upanišados“, šimtas aštuonios pagrindinės *gopės* – artimiausios Viešpaties Krišnos *bhaktės*.

Išventinimo metu, sakė jis, mokinys turi duoti įžadus. Vienas jų – kasdien kartoti tam tikrą mantrą ratų skaičių. Gauti išventinimą galėjo bent tuzinas iš šventykloje besilankančių vaikinių, tačiau griežtos atrankos sistemos nebuvo – išventinimą galėjo gauti visi, kas norėjo.

Styvas: *Nors vykdžiau visus Svamidžio reikalavimus, jaučiau, kad išventinimas – didžiulė atsakomybė. Troškau būti nepriklausomas ir abejočiau, ar tapti išventintu mokiniu.*

Svamidžio draugų požiūris į išventinimą labai skyrėsi. Vieniems jis atrodė labai rimtas žingsnis, kitiems – tik pramoga, naujas nuotykis. Likus kelioms dienoms iki ceremonijos, įsitaisę kieme ir verdami maldos karolius, Vuolis ir Hovardas įsišnekėjo.

– Tai tik formalumas, – samprotavo Vuolis, – tu pasirenki Svamidžį savo dvasiniu mokytoju, ir tiek.

Hovardui buvo neaišku:

– Ir kas iš to?

– Niekas tiksliai nežino, – atsakė Vuolis. – Tiesiog Indijoje taip daroma. Negi nenori tapti jo mokiniu?

– Nežinau. Jis tikrai geras dvasinis mokytojas, bent jau man taip atrodo. Jis man iš tiesų patinka, ir patinka jo filosofija, taigi kažkuria prasme ir be išventinimo jis yra mano dvasinis mokytojas. Neįsivaizduoju, ką išventinimas pakeis...

– Ir aš... – atsakė Vuolis, – ko gero, nieko. Mano galva, tai tik formalumas.

* * *

Rugsėjo aštuntąją buvo *Džanmaštamis* – Viešpaties Krišnos apsieiškimo diena. Pernai Bhaktivedanta Svamis *Džanmaštami* sutiko jūroje, „Džaladutai“ tik išplaukus iš Kolombo. Dabar, lygiai po metų, jis turėjo nedidelį būrelį jaunuolių, kurie drauge su juo dainavo Harė Krišna mantrą. Jis pakvies juos, ir jie drauge surengs *kirtaną*, skaitys šventraščius, visą dieną pasninkaus, o vakare iškels puotą. Kitą dieną jis atliks išventinimo ceremoniją.

Šeštą ryto Svamidžis nusileido į šventyklą ir ketino skaityti paskaitą, kaip visad, bet kažkuris iš vaikinių paprašė jo paskaityti ką nors iš savo rankraščių. Svamidžis, rodė, kiek susidrovėjo, bet neslėpė, kad jam buvo malonu išgirsti prašymą paskaityti savo komentarus „Bhagavad-gitai“. Paprastai jis skaitydavo kokį nors posmą iš daktaro Radhakrišnano vers-

tos ir Oksforde išleistos „Gitos“. Nors savo komentaruose Radhakrišnanas dėstė impersonalistinę filosofiją, jo vertimas, pasak Svamidžio, buvo ganėtinai tikslus. Bet tą rytą jis pasiuntė Rojų atnešti jo rankraščių ir visą valandą skaitė iš mašinėle spausdintų lapų.

Švenčiant Džanmaštamį, reikėjo laikytis tam tikrų taisyklių: visą dieną pasninkauti, kartoti šventus Viešpaties vardus, skaityti ir diskutuoti Krišnos sąmonės filosofiją. Jei kam nors pasidarys silpna, sakė jis, virtuvėje padėta vaisių. Bet geriau nevalgyti iki vidurnakčio, kaip daro *bhaktai* Indijoje. Indijoje, sakė jis, Viešpaties Krišnos gimtadienį švenčia milijonai žmonių – ir indai, ir musulmonai. Šią dieną kiekvienoje šventykloje Viešpaties žaidimų garbei rengiamos šventinės iškilmės.

– O dabar, – pagaliau tarė jis, – paaiškinsiu, ką reiškia dvasinis iššventinimas. Tai reiškia, kad dvasinis mokytojas imasi atsakomybės už savo mokinio dvasinį gyvenimą, o mokinys pasirenka mokytoją ir turi gerbti jį kaip patį Dievą. – Jis padarė pauzę. Visi tylėjo. – Ar yra klausimų?

Klausimų nebuvo. Svamis pakilo ir išėjo.

Bhaktai buvo suglumę. Kaip suprasti Svamidžio žodžius? Savaičių savaitėm jis kalė jiems į galvas, kad tas, kuris tvirtina esąs Dievas, yra nepranašesnis už šuni*.

– Nieko nebesuprantu, – tarė Vuolis.

– Manai, mes suprantam, – atsakė Hovardas. – Trenkė kaip perkūnas iš giedro dangaus.

Jie prisiminė Keitą. Jis protingas vyrukas. Reikia pasikalbėti su juo. Tačiau Keitas ligoninėje. Kuo daugiau jie kalbėjo, tuo painiau viskas atrodė. Svamidžis visiškai išmušė juos iš vėžių. Galų gale Vuolis nusprendė nueiti pas Keitą į ligoninę.

Keitas įdėmiai išklausė Vuolio istoriją: kaip Svamidžis liepė jiems pasninkauti, kaip skaitė iš savo rankraščių, kaip pažadėjo paaiškinti, kas yra iššventinimas ir kaip visi ištempę ausis laukė... o Svamidžis kad rėš: „mokinys pasirenka dvasinį mokytoją ir turi gerbti jį kaip patį Dievą. Ar yra klausimų?“ Ir išėjo iš kambario.

– Nežinau, ar vis dar tebenoriu būti iššventintas, – prisipažino Vuolis, – mes turėsime garbinti jį kaip Dievą.

– Taip, bet jūs tai ir darote – vykdate viską, ką jis pasako, – pastebėjo Keitas ir patarė dar pasikalbėti su Svamidžiu prieš iššventinimą. Grįžęs į šventyklą, Vuolis dar pasitarė su Hovardu, ir jiedu nudrožė pas Svamidžį.

– Ar tai, apie ką Jūs kalbėjote šiandien ryte, – paklausė Hovardas, – reiškia, kad mes turime laikyti savo dvasinį mokytoją Dievu?

– Tai reiškia, kad dvasiniam mokytojui turi būti rodoma tokia pat

* Žodžių žaismas. Skaitomas atbulai žodis „God“ (Dievas) reiškia „šuo“ (*God-dog*).

pagarba, kaip Dievui, nes Jis yra Dievo atstovas. Šia prasme tarp jų nėra skirtumo, nes dvasinis mokytojas nuoširdžiam mokiniui gali atskleisti Dievą. Ar aišku?

Dabar buvo aišku.

Tą dieną daugelis kandidatų į mokinius keletą valandų plušo, verdami ryškiai raudonus medinius karolius. Pririšę siūlo galą prie lango rėmo ar radiatoriaus, jie vėrė karoliukus, po kiekvieno užmegzdami tvirtą mazgą ir pakartodami Harė Krišna mantrą. Tai buvo dvasinė tarnystė – jie kartojo mantrą ir vėrė karolius įšventinimo ceremonijai. Kiekvieno karoliuko užvėrimas jiems atrodė ypatingos reikšmės įvykis.

Svamidžis sakė, kad Indijoje *bhaktai* kasdien kartoja mažiausiai šešiasdešimt keturis vėrinio ratus. Vieną ratą sudaro šimtas aštuoni karoliukai, ir kiekvieną karoliuką suėmus tarp pirštų pakartojama Harė Krišna mantra. Svamidžio dvasinis mokytojas yra sakęs, kad tas, kuris kasdien nepakartoja šešiasdešimt keturių ratų, yra puolusi siela.

Iš pradžių kai kurie vaikinai manė, jog ir jie privalės kasdien pakartoti šešiasdešimt keturis ratus ir išsigando: tai užims visą dieną! Kaip eisi į darbą, jei turi sukartoti šešiasdešimt keturis ratus? O ir kas sugebės tiek pakartoti? Tada kažkuris prisiminė Svamidžį sakius, kad vakariečiams pakaks sukartoti trisdešimt du ratus. Vuolis buvo girdėjęs Svamidžį kalbant apie dvidešimt penkis ratus, bet ir dvidešimt penki ratai atrodė neįmanoma užduotis. Tada Svamidžis pasakė, kad jie turės kasdien pakartoti šešiolika ratų mantros, bet jokių būdu ne mažiau. Visi, kas gaus įšventinimą, turės duoti šį įžadą.

Visą dieną vaikinai vėrė karolius, kartojo mantrą ir skaitė, neretai čia pat užsnūdami, o vienuoliktą valandą vakaro Svamis pasikvietė juos į savo kambarį. Kai jie ėjo pas Svamidžį vorele per kiemą, pajuto, kaip juos užliejo neįprasta ramybė, kuria buvo permelktas visas oras. Net Hiustono gatvėje už tvoros buvo tylu. Naktis buvo rami, be mėnesienos.

Palaukęs, kol jo mokiniai susėdo ant grindų ir pradėjo valgyti *prasadam* iš popierinių lėkštelių, Svamidžis atsisėdo drauge ir ėmė pasakoti jiems Viešpaties Krišnos gimimo istoriją. Krišna apsireiškė Žemėje būtent šią dieną prieš penkis tūkstančius metų. Lygiai vidurnaktį Jis gimė Devaki ir Vasudevai karaliaus Kamsos kalėjime. Vasudeva iš karto nunešė Jį į Vrindavaną, ir ten Jį užaugino piemuo Nanda Maharadža.

Svamidžis kalbėjo ir apie tai, kad norint dvasiškai tobulėti, reikia apsi-
valyti. „Nepakanka vien kartoti šventąjį vardą,“ sakė jis, „reikia būti švariam tiek išore, tiek vidumi. Kas kartoja šventą vardą, būdamas tyros širdies, tas būtinai pasieks dvasinį tobulumą. Materialių malonumų troškimai užteršia gyvosios butybės sielą. Tačiau ir užsiteršusi gyva būtybė

gali tapti tyra, jei vadovausis Krišnos nurodymais ir visus savo darbo vaisius skirs Jam. Tik pradėjus praktikuoti Krišnos sąmonę, dažnai kyla pagunda atsipalaiduoti, tačiau norint dvasiškai tobulėti, negalima jai pasiduoti; turime dėti vis daugiau ir daugiau pastangų, turime puoselėti meilę Krišnai.“

Maikas Grantas: *Apie įšventinimą sužinojau likus vos dienai iki pačios ceremonijos. Buvau pasinėręs į savo muzikos pasaulį ir jau kurį laiką nesilankiau šventykleje. Ėjome Antrąją aveniu su vienu vaikinuku, kuris ketino gauti įšventinimą, ir jis man užsiminė, kad netrukus bus kažkokios įšventinimo apeigos. Aš jo paklausiau, ką reiškia tas įšventinimas, ir jis atsakė: „Kiek žinau, tai reiškia, kad tu turi laikyti savo dvasinį mokytoją Dievu.“ Mane tai pribloškė – nežinojau ką ir galvoti. Bet aš nepriemiau jo žodžių už gryną pinigą. Be to, tai, kaip jis pranešė tą naujieną – taip atsainiai, lyg tarp kitko, – neleido man suvokti šio įvykio reikšmingumo. Jis manęs paklausė, ar kartais aš neketinąs gauti įšventinimą, ir aš taip pat nerūpestingai atsakiau: „Ko gero. O kodėl gi ne? Pabandysiu.“*

Džeinė, Maiko draugė, nebuvo tikra, kad galės tapti nuolankia mokine, o ir pats žodis „iššventinimas“ ją gąsdino, bet jai patiko Svamis, ypač drauge su juo gaminti *prasadam*. Taigi Maikas ją įtikino: jei jis gauna įšventinimą, jį turinti gauti ir Džeinė.

Karlas Jorgensas studijavo rytų filosofiją, todėl ši tą žinojo apie įšventinimą, ir geriau nei kas kitas suprato, koks atsakingas tai žingsnis. Išgirdęs, kad Svamidžis ketino iššventinti vaikus, jis labai nustebo ir neskubėjo papildyti norinčiųjų tapti iššventintais mokiniais gretas. Karlas žinojo, kad, gavęs įšventinimą, mokinys privalo laikytis tam tikrų principų: atsakyti nesantuokinių lytinių santykių, bet kokių svaigalų ir mėsos, be to, jis įsipareigoja propaguoti religinį mokymą. Kai Svamis persikėlė į Antrąją aveniu, Karlas šiek tiek atitolo nuo jo, bet į iššventinimo ceremoniją nutarė ateiti.

Bilas Epšteinas nė neketino dėtis rimtu mokiniu. Įšventinimas jam tebuvo dar viena pramoga, ir jis jautėsi turįs teisę traktuoti jį kaip nori: rimtai ar ne – tai jo valia. Jis manė, kad galima gauti įšventinimą net jei nežiūri į tai rimtai. Jam buvo įdomu pabandyti.

Džeimsas Grynas laikė save pernelyg užsiteršusiu ir nevertu iššventinimo: „Už ką man duoti įšventinimą?“ Tačiau Svamis paprašė jo tą dieną kažką atnešti į šventyklą. „Aš atėjau, ir visi pamanė, kad noriu gauti įšventinimą. Kodėl gi ne, pamaniau?“

Stenlis buvo labai prisirišęs prie Svamio ir *bhaktų*. Jis paklausė mamos, ar gali prašyti Svamio iššventinimo, ir ji pritarė sūnui.

Styvui reikėjo laiko pagalvoti.

Keitas gulėjo ligoninėje.

Briusas pradėjo vaikščioti į Svamio programas vos prieš savaitę, ir jam dar buvo ankstoka.

Čakas nutarė savaitę pailsėti nuo pernelyg tvarkingo gyvenimo šventyklėje ir apie įšventinimą nieko nežinojo.

Svamis nė vienam neliepė nusiskusti ar bent jau nusikirpti ir pakeisti drabužius. Nė vienas iš jų neatnešė Svamiui tradicinės *guru dakšinos* – dovanos, kurią ką tik įšventintas mokinys atneša savo mokytojui ir kuri yra padėkos ir paklusnumo išraiška. Galima sakyti, niekas nepadėjo Svamidžiui atlikti kasdieninės ruošos darbų; jam pačiam teko gaminti šventinius patiekalus, pačiam reikėjo viskuo pasirūpinti įšventinimo ceremonijai. Jis gerai suprato jų mentalitetą ir nenorėjo jiems primesti ko nors prievarta. Kai kurie iš įšventintų mokinių tik po įšventinimo apeigų sužinojo – kai patys paklausė, – kad visi, kas gauna įšventinimą, privalo laikytis keturių principų: nevalgyti mėsos, atsisakyti nesantuokinių lytinių santykių, nevartoti svaiginamų medžiagų ir nelošti azartinių lošimų. „Džiaugiuosi, kad pagaliau apie tai paklausėte,“ – tada pasakė Svamidžis.

Ceremonija turėjo tapti tikru aukojimu, būtent tokiu, kaip jį aprašo Vedos. Aukuras bus uždegtas Svamidžio bute, pirmame kambaryje. Vidury kambario *bhaktai* įrengė aukojimo altorių – dešimties centimetrų aukščio ir daugiau nei pusės kvadratinio metro ploto pakylą, sudėtą iš plytų ir apipiltą žemėm. Žemė atkeliavo iš kiemo, o plytos – iš apleisto ir apgriuvusio namo kaimynystėje. Aplink aukurą gulėjo vienuolika bananų, indai lydyto sviesto, sezamo sėklų, miežių grūdų, penkių spalvų dažų miltelių ir pundelis prakurų. Vienuolika kandidatų vos sutilpo kambaryje ir sėdėjo susispaudę aplink aukurą. Koridoriuje prie atvirų durų susispietę svečiai smalsiai stebėjo kas vyksta viduje. Niekas, išskyrus Svamį, nebuvo matęs šių neįprastų apeigų. Viskam vadovavo Svamidžis. Keli vaikinai, bandydami nusipiešti kaktoje vaišnavų *tilakas*, tik išsiterliojo, ir Svamidžis priėjęs kiekvienam kaktoje kruopščiai nupiešė siaurą V raidės ženklą.

Paskui Svamidžis atsisėdo priešais altorių ir apžvelgė savo mokinius. Jie nekuo tesiskyrė nuo kitų Žemutiniojo Ist Saido hipių, kurie mielai dalyvavo įvairiausiuose renginiuose: dvasiniuose, kultūros, muzikos – kokiuose tik nori. Kai kam tai tebuvo žaidimas, kiti buvo visa širdimi atsidavę Svamiui. Bet visi netvėrė smalsumu. Jis paprašė vaikinių, kol vyks apeigos, pusbalsiu kartoti Harė Krišna mantrą, ir tolygus jų balsų gaudesys lydėjo kiekvieną mistikos apgaubtą Svamio – Vedų ritualui vadovaujančio žynio – judesį.

Pirmiausia jis uždegė smilkalus. Paskui atliko apsivalymo vandeniui ritualą. Kaire ranka paėmęs šaukštelį, jis pasėmė iš nedidelio indelio vandens ir užlašinęs tris lašus ant dešinio delno, pakėlė jį prie lūpų ir išgėrė.

Šią procedūrą jis pakartojo triskart. Pasėmęs vandens ketvirtąsyk, jo nebegėrė, o nukratė ant grindų. Tada pasiuntė indelį su šaukšteliu ratu, kad gaunantieji išventinimą padarytų tą patį. Jei kuris užlašindavo vandens ne į tą ranką ar ne taip, kaip reikia, jį gėrė, Svamidžis kantriai taisė.

– O dabar, – tarė jis, – kartokite paskui mane.

Mokiniai ėmė kartoti paskui Svamidžį apvalomosios mantros žodžius:

*om apavitrah pavitro vā
sarvāvasthām gato 'pi vā
yah smaret puṇḍarikākṣaṁ
sa bahyābhyantrah śuciḥ
śrī-viṣṇuḥ śrī-viṣṇuḥ śrī-viṣṇuḥ*

Išventinamieji užsikirsdami stengėsi kartoti žodžius, kurių niekada anksčiau nebuvo girdėję. Paskui Svamidžis išvertė: „Kas visada atmena Aukščiausiąjį Dievo Asmenį su nuostabiomis tarsi lotoso žiedlapiai akimis – net jei jis užsiteršęs, net jei jis išvaikščiojo visus gyvenimo klystkelių, – tas tampa tyras tiek išore, tiek vidumi.“ Svamidžis triskart kartojo apsi-valymo vandeniui ritualą, ir puodelis keliavo iš rankų į rankas, o kam-barys gaudė nuo monotoniškos Harė Krišna mantros vibracijos. Kai puodelis sugrįžo, Svamidžis dar triskart pakartojo mantrą *om apavitrah*... tada iškėlė ranką – gausmas nutilo, ir jis pradėjo kalbėti.

Po paskaitos Svamidžis paliepė mokiniams po vieną padavinėti savo maldos karolius ir su kiekvienu vėrinium kartojo mantrą: Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė / Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė. Drauge su juo mantrą kartojo ir visi susirinkusieji. Sukartojęs visą ratą, jis kvietė karolių savininką ir rodė kaip kartoti. Po to sakė jo dvasinį vardą. Išventintas mokinsys ėmė karolius, lenkėsi iki pat grindų ir sakė maldą:

*nama om viṣṇu-pādāya kṛṣṇa-preṣṭhāya bhū-tale
śrimate bhaktivedānta-svāmin iti nāmine*

„Reiškiu pagarbą Jo Dieviškajai Kilnybei A. Č. Bhaktivedantai Svamiui, kuris yra labai brangus Viešpačiui Krišnai, nes rado prieglobstį prie Jo lotoso pėdų.“

Išventinimą turėjo gauti vienuolika mokinių, taigi buvo vienuolika karolių, ir mantros kartojimas truko daugiau negu valandą. Kiekvienam savo mokiniui Svamidžis davė po kaklo vėrinį, kuris, pasak jo, yra tarsi šuns antkaklis, liudijantis, kad *bhaktas* yra ištikimas Krišnos šuo.

Gavęs naujus karolius ir dvasinį vardą, Vuolis, dabar jau Umapati, grįžo į savo vietą greta Hovardo ir sušnibždėjo: „Tai bent. Gera gauti savo

karolius. “Visiems aplink aukurą susėdusiems mokiniams Svamidžis paeiliui dalino karolius ir sakė jų dvasinius vardus. Hovardas tapo Hajagriva, Vuolis – Umapati, Bilas – Ravindra Svarupa, Karlas – Karlapati, Džeimisas – Džaganatha, Maikas – Mukunda, Džeinė – Džanaki, Rojus – Raja Rama, o Stenlis – Strijadhiša. Kitas Stenlis – kažkur dirbantis vaikinys iš Bruklino ir Dženis, studentas iš Monrealio, nors ir nepriklausė artimiausių pasėkėjų ratui, taip pat tą vakarą buvo šventykloje ir drauge su kitais gavo įšventinimą. Jiems Svamidžis davė Satjavratos ir Džanardanos vardus.

Prasidėjo ugnies aukojimas. Jis apibarstė iš žemės supiltą pakylą dažu milteliais. Sulaikę kvėpavimą, mokiniai stebėjo kiekvieną magijos gaubiamą Svamidžio judesį: kaip jis paima prakurų, pamirko jas lydytame svieste, padega nuo žvakės liepsnos ir ant pakylos užkuria nedidelį lauželį. Tada Svamidžis suberia sezamo sėklas ir grūdus į vieną indą, užpila trupučiu lydyto sviesto, sumaišo ir pasiūnčia dubenėlį ratu. Kiekvienas aplink aukurą sėdintis mokinys paima iš dubenėlio po saują grūdų – juos mes į ugnį. Svamis ima kalbėti maldas sanskrito kalba ir prašo mokinius kartoti paskui jį. Kiekvieną maldą Svamidžis užbaigia žodžiu „*svāhā*“, kartodamas jį triskart. Tardami šį žodį, įšventinimą gaunantys mokiniai meta sezamo ir grūdų žiupsnį į ugnį. Svamidžis vis palieja ugnį lydytu sviestu, įmeta daugiau šakelių ir kartoja maldas, kol ugnis gerai įsideda. Kambaryje skamba maldos, liejasi sviestas, ugnis vis labiau įsiplieskia, darosi vis karščiau.

Maždaug po penkiolikos ar dvidešimties minučių Svamidžis paprašė mokinių sumesti į ugnį bananus. Vienuolika bananų beveik užgesino ugnį, ėmė virsti tiršti dūmai. Keli vaikinai pašoko nuo laužo ir kosėdami išbėgo į gretimą kambarį, svečiai pasitraukė į prieškambarį. Bet Svamidžis vis tiek supylė likusį sviestą ir sėklas į ugnį. „Šie dūmai negrauzia akių, – pasakė jis. – Kiti grauzia, šie – ne.“ Netgi kai mokinių akys ėmė ašaroti, jis neleido atidaryti langų. Taigi dūmai neturėjo pro kur pasklisti po namą, ir niekas iš kaimynų nesiskundė.

Svamidžis plačiai nusišypsojo, pakilo ir priešais ritualinę ugnį – liepsnojančią Višnu liežuvį – ėmė ploti ir dainuoti Harė Krišna mantrą. Siūbuodamas į šonus, jis pradėjo šokti priešais ugnį. Mokiniai pakilo ir prisijungė prie jo. Dūmai išsisklaidė. Dabar jis liepė mokiniams paliesti maldos karoliais *Panča tatvos* paveiksle pavaizduoto Viešpaties Čaitanjos pėdas. Dabar jau buvo galima atidaryti langus. Kai ceremonija baigėsi, ir kambaryje beveik nebeliko dūmų, Svamidžis nusijuokė: „Kambarys taip prirūko, jog pamaniau, kad kaimynai iškvies gaisrines“.

Svamidžis buvo laimingas. Jis paliepė visiems mokiniams ir svečiams išdalinti *prasadam*. Ugnis, maldos, įžadai ir Harė Krišna mantra apvalė atmosferą. Jis pralaužė ledus. Vakarų pasaulyje atsirado pirmieji įšventin-

ti mokiniai. Pasibaigus šventei, dauguma mokinių išsiskirstė po namus, palikę savo dvasinam mokytojui pačiam tvarkyti patalpas.

Po trijų dienų Svamis atliko sutuoktvių apeigas, kurios buvo labai panašios į išventinamąsias. Susituokė du jo mokiniai – Mukunda ir Džanaki. Svamidžis buvo patenkintas. Po truputėlį jis klojo savo misijos – Krišnos sąmonės judėjimo – pamatus. Jis jau išventino mokinius, surengė sutuoktuves, vaišino svečius Krišnos *prasadam*. „Jei turėčiau pinigų,“ – pasakė jis savo mokiniams, – „rengčiau tokias šventes kasdien.“

* * *

Per *Radhaštamį* – Šrimatės Radharanės, amžinosios Viešpaties Krišnos palydovės, apsiareiškimo dieną – Prabhupada surengė antras išventinimo apeigas. Keitas tapo Kirtanananda, Styvas – Satsvarupa, Briusas – Brahmananda, o Čakas – Ačjutananda. Prabhupados kambaryje vėl buvo surengta šventė su ugnies apeigomis ir didele puota.

Netoliese, Dešimtojoje gatvėje, gyveno Alenas Ginsbergas. Vieną dieną savo pašto dėžutėje jis rado įdomų pakvietimą:

Kartokite transcendentinius garsus
Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė
Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė.
Kartodami šiuos garsus, nuvalysite proto
veidrodį dengiančias dulkes.

Tarptautinė Krišnos sąmonės bendrija
Laukiame Jūsų kasdien 7.00 val. Pirmadieniais,
trečiadieniais ir penktadieniais 19.00 val.
Ateikite patys ir atsiveskite draugus

Svamidžis paprašė vaikinių išplatinti šias skrajutes visoje apylinkėje.

Kartą vakare, netrukus po to, kai gavo pakvietimus, prie krautuvėlės „Volkswagen“ markės mikroautobusu atvažiavo Alenas Ginsbergas su savo kambario draugu Piteriu Orlovskiu. Mantra Alenas susižavėjo dar prieš keletą metų, kai pirmą kartą išgirdo ją *Kumbha-melos* šventėje Alahabade, Indijoje. Nuo tada Alenas dažnai ją dainavo. *Bhaktai* nustebo, išvydę savo kuklioje krautuvėlėje visame pasaulyje pagarsėjusį poemos „Kauksmas“ autorių, vieną iš bitnikų judėjimo lyderių. Ginsbergo propaguojamas laisvas seksas, marihuana ir LSD, kvietimas praturtinti pilką kasdienybę narkotikų sukeliomomis dvasinėmis vizijomis, jo politinės idėjos, beprotystės, maištavimo, nuogumo tyrinėjimai ir pastangos sukurti harmoningą vienminčių bendriją darė stiprų poveikį jauniems amerikie-

čiams, ypač Žemutiniojo Ist Saído gyventojams. Nors vidutiniojo sluoksnio akimis Alenas Ginsbergas buvo odiozinė asmenybė, garsėjanti skandalinga reputacija, vis dėlto jis buvo pasaulinio masto garsenybė ir be jokios abejonės įžymiausia persona, kada nors peržengusi jų krautuvėlės slenkstį.

Alenas ir Piteris atėjo į *kirtaną* gana anksti – Svamidžis dar nebuvo nusileidęs. Jie atnešė naują fisharmoniją: „Nedidelė dovanėlė *kirtanom*s,“ – pasakė Alenas. Jis stovėjo tarpdury ir kalbėjosi su Hajagriva. Jis pasakojo Hajagrivai, kaip dainavo Harė Krišna mantrą įvairiose pasaulio šalyse: taikos žygiuose, poezijos vakaruose, Prahos demonstracijoje, rašytojų sąjungoje Maskvoje. „Pasaulietinė *kirtana*,“ – sakė Alenas, – „bet vis dėlto Harė Krišna.“ Ir štai įėjo Prabhupada. Alenas ir Piteris susėdo drauge su Svamio pasekėjais ir prisijungė prie *kirtanos*. Alenas ėmė groti fisharmonija.

Svamidžis linktelėjo galva ir sudėjo delnus, išreikšdamas pritarimą ir pasveikindamas juos. Po *kirtanos* jie trumpai pasikalbėjo, ir Svamidžis sugrįžo į savo kambarį. Alenas užsiminė Hajagrivai, kad norėtų dar kada nors užsukti pasikalbėti su Svamiu, ir Hajagriva pakvietė jį ateiti kitą dieną ir pasilikti paragauti *prasadam*.

– Ar tau neatrodo, kad Svamidžis pernelyg egzotiškas Niujorkui? – paklausė Alenas.

Hajagriva susimąstė:

– Galbūt.

Paskui Hajagriva paprašė Aleną padėti Svamidžiui prasitęsti vizą – jos galiojimo laikas jau buvo besibaigęs. Svamidžis atvyko su du mėnesius galiojančia viza ir kaskart prasitęsavo ją dar dviems mėnesiams. Taip tęsėsi visus metus, bet paskutinį kartą jo prašymą pratęsti vizą atmetė.

– Mums reikalingas advokatas, užsiimantis imigracijos klausimais, – pasakė Hajagriva.

– Aš už viską sumokėsiu, – pasisiūlė Alenas.

Kitą rytą Alenas Ginsbergas atėjo su čekiu ir dar viena fisharmonija. Prabhupados kambaryje, viršuje, jis pagrojo savo paties sukurtą melodiją, pagal kurią dainavo Harė Krišna mantrą. Po to jie kalbėjosi.

Alenas: *Jaučiausi su juo kiek nesmagiai, juk nieko apie jį nežinojau. Atsinešiau fisharmoniją, kurią norėjau padovanoti, ir šiek tiek pinigų. Nuostabu, kad jis atvyko čia papasakoti žmonėms apie Harė Krišna mantrą, galvojau aš, – tai pateisins mano dainavimą. Aš žinojau, ką darau, bet neturėjau teologinių žinių, kad paaiškintčiau mantras prasmę kitiems, o Svamidžis jų turėjo. Kaip tik tai, ko reikia, pamaniau. Dabar aš galiu visur dainuoti Harė Krišna, o jei kas susidomės mantra, galėsiu nusiųsti pas Svamį Bhaktivedantą. Jei kas norės sužinoti technines subtilybes ar mantras istoriją, pasiųsiu pas jį.*

Svamis papasakojo man apie savo mokytoją, apie Čaitanją ir apie mokinių seką. Jo galvoje tiek visko tilpo – visko, kam buvo atsidėjęs ir ką darė. Jis jau tada vertė šventraščius. Atrodė, kad sėdi prie jų dieną naktį. Manau, jis turėjo vieną ar du padėjėjus.

Svamidžis sutiko Aleną labai šiltai. Pacitavęs „Bhagavad-gitos“ posmą, kuriame Krišna sako, kad paprasti žmonės visada seka garsiu žmogumi, jis paprašė Aleno ir toliau, kai tik turės galimybę, dainuoti Harė Krišna mantrą, kad jo pavyzdžiu pasektų kiti. Svamidžis papasakojo jam, kaip Viešpats Čaitanja pirmą kartą Indijos istorijoje surengė pilietinį nepaklusnumo judėjimą, kaip surengė eitynes, kurių metų *bhaktai* dainavo Harė Krišna mantrą, tokiu būdu protestuodami prieš musulmonų valdžią. Alenas buvo sužavėtas. Jam labai patiko kalbėtis su Svamidžiu.

Alenas: *Svarbiausia jo savybė, ištirpdžiusi visus skirtumus tarp mūsų, buvo iš jo sruvenantis gerumas. Jam vienam būdingas nesavanaudiškas gerumas, labai artimas absoliučiam pasiaukojimui. Kad ir kokie intelektualūs klausimai ir abejonės gimdavo mano galvoje, kad ir koks ciniškas buvo mano „ego“ požiūris, ši jo savybė visada mane nuginkluodavo. Iš jo sklido unikalus žavesys dėl jo atsivadavimo savo darbui, ir tas žavesys neleisdavo įsižiebtį konfliktui dėl mūsų pažiūrų skirtingumo. Nors aš daug kur su juo nesutikau, man buvo malonu su juo bendrauti.*

* * *

Svamidžis pamokslavo pačiame narkotikų kultūros centre. Aplink gyveno jauni žmonės, kurie desperatiškai bandė pakeisti savo sąmonę – nesvarbu, vartodami narkotikus ar kitais būdais, kas tik buvo prieinama. Svamidžis pažadėjo jiems, kad kartodami Harė Krišna mantrą, jie lengvai pasieks aukščiausią sąmonės lygmenį, kurio taip geidžia. Pamokslaudamas šiems jaunuoliams, Svamis neišvengiamai turėjo palyginti *bhakti jogos* praktiką ir narkotinių išgyvenimų patirtį, bent jau tam, kad jie suprastų, jog tai absoliučiai skirtingi keliai. Jis puikiai žinojo, kad daugelis indų „*sadhu*“ vartoja gandžą ir hašišą, neva jie padeda pasinerti į meditaciją. Dar prieš jam išvykstant iš Indijos, turistai hipiai Delio gatvėse jau buvo tapę įprastu reginiu.

Indija viliojo hipius mistikos apgaubta kultūra ir lengvai prieinamais narkotikais. Čia jie susipažindavo su į save panašiais indais, kurie tvirtino, kad hašišo rūkymas yra dvasinis veiksmas, ir grįždavo į Ameriką su absurdišku Indijos dvasinės kultūros supratimu.

Tai buvo visas gyvenimo būdas. Vietos parduotuvėse narkomanai galėjo apsirūpinti kokiomis tik nori priemonėmis. Marihuanos, LSD, meskalino, kokaino ir stiprių narkotikų, tokių, kaip heroinas ir barbituratai, galė-

jai lengvai įsigyti gatvėse ar parkuose. Neoficialiuose laikraščiuose buvo spausdinamos svarbiausios naujienos iš narkotikų pasaulio, komiksai, kurių pagrindis herojus – kapitonas Kaifas, bei kryžiažodžiai, kuriuos galėjo įminti tik narkomanas „su stažu“.

Svamidžiui teko aiškinti jiems, kad Krišnos sąmonė yra kur kas daugiau už jų dievinamas LSD keliones. „Manote, kad LSD sukels ekstazę ir pažadins aukščiausią sąmonę? – paklausė jis kartą šventykloje susirinkusios auditorijos. – Tada įsivaizduokite kambarį, nuo grindų lig lubų prikrautą LSD. Tokia yra Krišnos sąmonė.“ Jaunuoliai nuolat ateidavo į šventyklą ir klausdavo Svamio mokinių: „Ar šitas dalykas padeda jums „pakilti?“ Ir mokiniai atsakydavo: „O, taip. Galima „pakilti“ jau nuo pirmųjų mantros garsų. Patys pabandykit.“

Ko gero, daugiausiai triukšmo sukėlusius eksperimentus su LSD atliko Timotis Lyris ir Ričardas Olpertas, Harvardo psichologijos dėstytojai. Jie tyrinėjo narkotikų poveikį žmogui, spausdino savo tyrimų rezultatus moksliniuose žurnaluose ir pasisakė už LSD vartojimą, siekiant suvokti savąjį „aš“ ir žmogui duotas galimybes. Kai Timotį Lyrį atleido iš darbo Harvarde, jis nutarė tapti nacionaliniu LSD apaštalu ir vienu metu buvo komunos Milbruke, Niujorko valstijoje, vadu.

Išgirdę apie Svamį, apsigyvenusį Žemutiniajame Ist Saide ir dalinančią savo pasekėjams mantrą, nuo kurios „pakylama“, Milbruko komunos nariai pradėjo lankytis krautuvėlyje. Vieną vakarą į *kirtaną* pas Svamidžį atėjo gal koks dešimt hipių iš Milbruko. Jie visi dainavo – ne todėl, kad norėjo garbinti Krišną, o kad „pakiltų“. Po paskaitos jų lyderis paklausė apie narkotikus. Prabhupada atsakė, kad narkotikai nereikalingi dvasiniam gyvenimui, kad jie nepažadins dvasinės sąmonės, o visos narkotikų sukeltos religinės vizijos tėra haliucinacijos. Suvokti Dievą nėra taip paprasta; jo nepažinsi paprasčiausiai išgėręs tabletes ar prisirūkęs. Harė Krišna mantros kartojimas yra apvalomasis procesas, kuris leidžia atsiverti grynai sąmonei. Narkotikai tik dar labiau užteršia sąmonę ir užkertą kelią į savęs pažinimą.

– Ar pats kada nors bandėte LSD? – klausimas suskambo tarsi iššūkis.

– Ne, – atsakė Svamidžis. – Niekada jos nevartojau, netgi nerūčiau ir negėriau arbatos.

– Jei niekada nebandėte, kaip galite kalbėti? – Milbruko vaikinai triumfuojančiai apžvelgė salę. Du ar trys nusikvatojo ir spragtelėjo pirštais, manydami, kad įvarė Svamį į kampą.

– Aš nevartojau, – pakartojo Svamidžis išdidžiai nuo pakylos, – bet mano mokiniai išbandė juos visus – ir marihuaną, ir LSD, – ir viską metė. Galite jų pačių paklausti. Hajagriva, papasakok.

Hajagriva išsitiesė ir savo griausmingu balsu prabilo:

– Taip, kad ir kaip aukštai jūs „pakiltumėte“ nuo LSD, jūs neišvengiamai sugrįšite atgal. Tai tas pats, kas keliauti kosminiu laivu į atvirą kosmosą (jis panaudojo Svamidžio palyginimą). Jūsų kosminis laivas gali nukeliauti labai toli nuo žemės – tūkstančius mylių, jūs galite keliauti dienų dienas, tačiau kelionė neišvengiamai turi baigtis. Laivas turi nusi-leisti. LSD leidžia atsiplėsti nuo žemės ir pakilti, bet mes visada privers-ti grįžti. Tai ne dvasinė sąmonė. Kai iš tiesų tavo sąmonė tampa dvasine, Krišnos sąmone, tu nebe nusileidi atgal. Kadangi tu eini pas Krišną, tau nereikia sugrįžti atgal. Tada tu visą laiką skrendi aukštyn.

Svamidžis sėdėjo galiniame kambaryje su Hajagriva, Umapati ir kitais mokiniiais. Vakaro programa jau baigėsi, ir Milbruko kompanija išėjo.

– Krišnos sąmonė toks puikus dalykas, Svamidži, – tarė Umapati. – Tu kyli vis aukščiau ir aukščiau, ir nenusileidi.

Svamizis nusišypsojo:

– Taip, būtent taip.

– Nesibaigiantis skrydis, – pasakė Umapati juokdamasis, ėmė juoktis ir kiti. Kažkas pradėjo ploti rankom ir kartoti: „Nesibaigiantis skrydis. Amžinas skrydis.“

Tas pokalbis įkvėpė Hajagrivą ir Umapatį sukurti naują reklaminę skrajutę:

Nesibaigiantis skrydis!
Amžinas kaifas

Praktikuokite Krišnos sąmonę
Išplėskite savo sąmonę, kartodami
* TRANSCENDENTINIUS GARSUS *

HARĖ KRIŠNA HARĖ KRIŠNA KRIŠNA KRIŠNA HARĖ HARĖ
HARĖ RAMA HARĖ RAMA RAMA RAMA HARĖ HARĖ

Skrajutėje buvo aiškinami Krišnos sąmonės pranašumai prieš kitus būdus „pakilti“. Joje buvo vartojamos tokios frazės kaip „amžinas kaifas“ bei „įsikirskit“, ir pasisakoma prieš „dirbtinos stimuliacijos metodus siekiant suvokti savąjį „aš“ ir išplėsti sąmonę“. Kažkam nepatiko, kad skrajutė „pernelyg pataikauja hipių skoniui“, bet Svamidžio manymu čia nebuvo nieko blogo.

* * *

Spalis, 1966 m.

Tompkinso skveras buvo pagrindinis Žemutiniojo Ist Saido parkas. Pie-

tuose jis ribojosi su Septintąja gatve, kurioje stūksojo rausvo smiltakmenio gyvenamieji keturaukščiai ir penkiaaukščiai. Šiaurinėje pusėje, Dešimtojoje gatvėje, stovėjo tokie pat daugiabučiai, tik gal kiek padoresni, ir senučiukas namukas, kuriame buvo įsikūręs Niujorko viešosios bibliotekos filialas. „B“ aveniu, į kurią išėjo parkas rytinėje pusėje, stovėjo Šv. Brigitos bažnyčia, pastatyta dar 1848 metais, kai apylinkėje gyveno airiai. Bažnyčia, mokykla ir klebonija vis dar užėmė didžiąją kvartalo dalį. Vakarinėje parko pusėje driekėsi „A“ aveniu su daugybe konditerijos krautuvėlių, prekiavusių visokiais galais: laikraščiais, žurnalais, cigaretėmis, gazuotu vandeniu ir t.t. Čia buvo ir keletas barų, kelios bakalėjos ir keli slavų restoranai, kurių pigūs barščiai priviliodavo ne tik ukrainiečius, bet ir hipius.

Keturių hektarų parko plote augo daug aukštų medžių, tačiau maždaug pusė parko buvo grįsta plytelėmis. Abipus parko takelių sunki pusantro metro aukščio kalto metalo tvora saugojo veją. Išraizgytas daugybės metalo tvora aptvertų takelių ir su daugybe vartų parkas atrodė tarsi labirintas.

Oras buvo šiltas, be to, buvo sekmadienis, ir parke susirinko nemažai žmonių. Kur pažvelgsi, visi suolai palei takus nusėsti besišnekučiuojančių žmonių. Paprastai čia rinkosi pagyvenę žmonės, daugiausia ukrainiečiai, kurie, nepaisant šilto oro, vilkėjo senamadiškais kostiumais ir megztiniais. Jie sėdėjo su giminaičiais ir šnekėjosi. Ir knibždėlynas vaikų – daugiausia puertorikiečių ir juodaodžių, bet šmėkščiojo ir šviesiaplaukių vaikėzų atšiauriais veidais iš landynių. Jie siautė aplink ant dviračių, žaidė kamuoliu ir laidė skraidančias lėkštes. Krepšinio ir rankinio aikštelės okupuotos paauglių. Ir kaip visada, po parką lakstė palaidi šunys.

Nuo senų laikų parke buvo išlikęs nedidelis marmurinis belvederis (keturios kolonos su stogu ir geriamo vandens fontanas) su iškalta data „1891 m.“, liudijančia apie jo amžių. Iš keturių pusių ant statinio pūkavosi žodžiai: VILTIS, TIKĖJIMAS, DOSNUMAS ir SANTŪRUMAS. Tačiau dabar ant pastato kažkieno iškeverzoti juodais dažais mirguliavo primityvūs piešiniai, neįskaitomi vardai ir inicialai. Šiandien vieną iš suoliukų užsiėmė muzikantai su lotynų amerikiečių būgnais, ir jų trunkūs ritmai drebino visą parką.

Čia rinkosi ir hipiai. Jie labiausiai išsiskyrė iš kitų. Barzdoti bohemiški vyrukai ir jų jaunutės draugės ilgais palaidais plaukais bei nutrintais mėlynais džinsais vis dar buvo neįprastas reginys. Netgi Žemutiniojo Ist Saido „katilė“ jų buvimas kėlė įtampą. Jie buvo kilę iš pasiturinčių šeimų ir į landynių kvartalą juos atvedė tikrai ne skurdas. Dėl šios priežasties tarp jų ir nevisateisių imigrantų nuolat kildavo konfliktai. Visiems žinomas hipių polinkis į psichodelinius narkotikus, maištavimas prieš tėvus ir materialią gerovę, jiems būdinga avangardistinė pasaulėjauta kėlė kvarta-

lo kaimynų pašaipas – čia jie buvo atstumta mažuma. Tačiau hipiai buvo užsiėmę savo reikalais – jie norėjo sukelti „meilės ir taikos“ revoliuciją, ir nors kaimynai jų nemėgo, bent jau toleravo.

Tomkinso parke rinkosi įvairios jaunimo ir hipių grupės. Čia susitikdavo draugai, kurie kažkada drauge mokėsi ar vartojo tuos pačius narkotikus. Kitus vienijo požiūris į meną, literatūrą, politiką ir metafiziką. Čia susitikdavo ir įsimylėjęliai. Buvo ir tokių, kurių, rodės, nesiejo niekas bendra, išskyrus troškimą daryti tai, kas šaus į galvą. Čia buvo ir vienišių – sėdi kaip koks atsiskyrėlis ant suoloelio, analizuodamas kokaino poveikį, dėbsodamas viršun į keistai šlamančius medžių lapus ir į žydrą dangų virš stogų ar žemyn – į šiukšles po kojų, o jo protas bejėgiškai blaškosi tarp siaubo ir prašviesėjimo, tarp pasidygėjimo ir haliucinacijų, kol narkotikai liaujasi veikę ir jis vėl tampa paprasčiausiu praeiviu. Kartais įsmeigę apdėjusius žvilgsnius į tuštumą jie prasėdėdavo parke visą naktį ir tik brėkstant rytui išsitiesdavo ant suoliuko nusnūsti.

Sekmadieniais parke susirinkdavo ypatingai daug hipių. Kai kurie hipiai tiesiog eidavo per jį į Šv. Marko aikštę, į Grinvič Vildžą ar „Leksingtono aveniu“ metro stotelę prie „Astor pleis“, į metro Hiustono gatvės ir Antrosios aveniu sankryžoje, į autobuso, važiuojančio į miesto centrą, stotelę Pirmojoje ar Antrojoje aveniu, o gal Devintojoje, iš kur autobusus važiuoja per visą miestą. Daugelis ateidavo į parką tiesiog šiaip sau, kad netūnotų namie, ateidavo susitikti su draugais ir praleisti laiką gryname ore – „susistumti“ dozę, papliurpti ar paklaidžioti parko labirintais.

Kad ir kaip būtų skyręsi hipių interesai ar polinkiai, visus juos traukė Žemutiniojo Ist Saído mistika. Tai buvo ne tik purvinų landynių kvartalas – tai buvo geriausia pasaulyje vieta, kur galėjai atlikti eksperimentus su savo sąmone. Nepaisant purvo, nuolatinės smurto grėsmės ir ankštumos rausvo smiltainio daugiabučiuose, Žemutinysis Ist Saídas buvo revoliucijos, kurios tikslas – išplėsti sąmonę, centras. Jei negyvenai čia ir nevartojai psichodelinių narkotikų ar nerūkei marihuanos, ar bent jau nemirei iš dvasinio alkio – troškimo atrasti savo laisvą religiją, vadinasi, buvai visiškai profanas, stovintis ant žemiausio žmonijos evoliucijos laiptelio, įsikibęs sudūlėjusių „padoraus“ amerikiečio materialisto idealų. Šis požiūris vienijo visas Žemutiniojo Ist Saído hipių grupes.

Prie šio margo maskarado prisijungė ir Svamis su savo mokinais. Trys ar keturi *bhaktai* atėjo į parką kiek anksčiau, parinko vietą *kirtanai*, patiesė Roberto Nelsono dovanotą rytietišką kilimą, susėdo ir pradėjo skambinti *karatalais* ir dainuoti Harė Krišna mantrą. Prie jų bemat atrūko berniūkščiai su dviračiais. Jie sustojo prie pat kilimo krašto ir apžergę savo „eržilus“ su įžūliu smalsumu įsipitino į *bhaktus*. Aplink pasiklausyti susirinko ir praeiviai.

Tuo metu Svamidžis su pustuziniu mokinių ėjo į parką – už aštuonių kvartalų nuo krautuvėlės. Brahmananda nešėsi fisharmoniją ir Svamio būgną. Kirtanananda, kuris Svamiui paprašius, buvo nusiskutęs galvą ir vilkėjo besiplaikstančius skaisčiai geltonos spalvos rūbus, darė dar didesnę įspūdį. Vairuotojai stėjo kelio pakrašty, o keleiviai nukarusiais žandikauliais spoksojo į jo iššaukiančius drabužius ir skustą galvą. Kai *bhaktai* žygiavo pro parduotuvę, pirkėjai kumščiaavo vienas kitą, rodydami į juos pirštais. Sukišę nosis prie langų gyventojai vėpsojo į Svamį ir jo grupelę tarsi į kokį paradą. Puertorikiečių berniukščiai ypač audringai reiškė savo emocijas. „Ei, Buda!“ – šūkaliojo jie. „Ei, užmiršai nusivilkti pižamą!“ Jų čaižūs riksmi priminė indėnų karo šūksnius, kuriuos jie buvo girdėję Holivudo vesternuose.

– Ei, ar-rabai! – suriko kažkoks šmaikštuolis ir ėmė imituoti tai, kas, jo manymu, buvo rytietiškas šokis. Niekas iš minios neturėjo nė menkiausio supratimo ne tik apie Krišnos sąmonę, bet ir apie Indijos kultūrą bei papročius. Jų akimis Svamio mokiniai buvo kvaištelėjusius ir išsidirbinėjančių hipių kompanija. Bet ką galvoti apie Svamį, jie nežinojo. Jis buvo kitoks. Tačiau ir jis atrodė įtartinas. Tiesa, kai kas, kaip antai Irvingas Holpernas, gimęs ir užaugęs Žemutiniajame Ist Saide, juto simpatiją šiam svetimšaliui, „rodė, labai padoriam žmogui su kilniais ketinimais.“

Irvingas Holpernas: *Dauguma žmonių „svamio“ sąvoką siejo su kažkokiais įspūdingais triukais. Jie tarsi laukė, kada šie vaikinai atsiguls ant vinių prismaigstytų kilimėlių ar kažko panašaus. Tačiau savo priešiš-kumą jie nukreipė į malonų, taikų, gerų manierų ir akivaizdžiai geranorišką žmogų.*

– Hipiai!

– Ar jie komunistai?

Vaikėzai laidė pašaipias replikas, o vidutinio amžiaus ir pagyvenę žmonės lingavo galvomis ar dėbčiojo į juos abejingomis, tuščiomis akimis. Pakeliui į parką juos lydėjo keiksmi, šurkštūs juokeliai ir įtampa, bet tąkart jų niekas nelietė.

Įvairių etninių kultūrų gyventojai pamanė, kad Svamis ir jo mokiniai išėjo į gatvę keistais, nematytais drabužiais, norėdami tiesiog pakvailioti, patraukti į save dėmesį ir „pajuokinti svieto“. Jie buvo įsitikinę, kad tai natūrali kiekvieno normalaus ir save gerbiančio vietinio gyventojų reakcija.

Taigi dar Svamiui su palyda nepasiekus parko, jų kelionė jau virto nuotykiu. Tačiau Svamidžio tai visai netrikdė. Jis kelis syk paklausė: „Ką jie sako?“, ir Brahmananda paaiškino. Jis visada vaikščiojo aukštai pakėlęs galvą ir atkišęs smakrą. Tokia laikysena darė labai aristokratiško ir ryžtingo žmogaus įspūdį. Jis viską matė per dvasinę prizmę – kiekviena gyva

būtybė yra dvasinė siela, ir viskas, kas mus supa, yra Krišnos valioje. Tačiau ir be to, grynai praktiškai, jo nebaugino miesto chaosas. Galų gale, juk jis buvo visko matęs Kalkutos vaikas.

Kai Svamidžis atėjo į parką, *kirtana* čia jau vyko apie dešimt minučių. Palikęs savo baltus guminius batelius prie kilimo, jis kaip šventykloje žengė ant kilimo ir atsisėdo greta savo pasekėjų, kurie liovėsi dainavę ir klausiamai sužiūro į jį. Jis vilkėjo rožinį megztinį ir pečius buvo apsigaubęs rankomis austa skraiste. Jis šypsojosi. Permetęs mokinius žvilgsniu, jis ėmė ploti ritmą: „viens... du... trys.“ Kažkas pradėjo groti karatalais, iš pradžių ne į taktą, tačiau Svamidžis laikė ritmą garsiai plodamas, ir netrukus mokiniai pagavo jį – plojo ir nemokėsiškai žvangino karatalais lėtą, vienodą ritmą drauge su juo.

Jis dainavo maldas, kurių niekas lig tol nebuvo girdėjęs. Vande 'ham śri-guroḥ śri-yuta-pada-kamalaṁ śri-gurūn vaiṣṇavaṁś ca. Jo balsas skambėjo kaip fisharmonija, atskleisdamas visus įmantrios bengališkos melodijos niuansus. Sėdėdamas ant kilimėlio po didžiuliu ažuolu, Svamidžis dainavo paslaptingas sanskrito maldas. Jo mokiniai nemokėjo nė vienos mantros, išskyrus Harė Krišna, bet jie pažinojo Svamidžį. Jie plojo ritmą, įdėmiai įsiklausydami į melodiją, o nuo gatvės sklido mašinų ūžesys ir iš kažkur toli aidėjo lotynų amerikų ritmai.

„Śrī-Rūpaṁ sāgrajātam“ dainavo Svamidžis, atbėgo šunys, akis išspringinę stypsojo vaikai, kažkas rodė į Svamidžį pirštais: „Ei, bičiuli, kas tas šventikas?“ Jo balsas mokiniams buvo tarsi priebėga, kurioje jie galėjo pasislėpti nuo šio pasaulio dualybių. Jo mokiniai dzingino karatalais, o jis dainavo solo: „śrī-rādhā-kṛṣṇa-pādān“.

Svamidžis maldomis šlovino Śrīmatės Radharanės – mylimiausios gopių draugės – tyrą santuokinę meilę Krišnai. Kiekviename žodyje, kuris per amžių amžius buvo perduodamas mokinių seka iš lūpų į lūpas, glūdėjo jam vienam tesuvokiama gili transcendentinė prasmė. Saha-gaṇa-lalitā-śrī-viśākhānvitāṁś ca. Mokiniai laukė, kada Svamidžis pradės dainuoti Harė Krišna mantrą, tačiau nors ir negalėjo jam pritarti, Svamidžio balsas nešė juos į tas pačias aukštumas.

Aplink rinkosi vis daugiau ir daugiau žmonių – ko ir norėjo Svamidžis. Jis norėjo, kad žmonės dainuotų ir šoktų drauge su juo, o dabar to norėjo ir jo mokiniai. Jie norėjo būti su juo. Jiems atrodė, kad vienintelis jų troškimas – ateiti čia su Svamidžiu, susėsti pievelėje ir dainuoti. Jis visada bus su jais ir ves *kirtaną*.

Pagaliau Svamidžis pradėjo dainuoti mantrą: Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė / Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė. Dabar atėjo jų eilė – pasigirdo žemi nesuderinti balsai, tačiau Svamidžis absoliučiai tiksliai atkartoją melodiją ir grąžino juos į vėžes. Jo

balsas buvo stiprus ir skambėjo iškilmingai. Dabar mokiniai atsiliepė drąsiau, skambindami *karatalais* ir plodami viens-du... trys, viens-du...trys. Po to Svamidžis vėl dainavo vienas, o mokiniai, įdėmiai įsiklausydami į kiekvieną jo žodį, mušė ritmą – kas delnais, kas *karatalais* – ir stengėsi pagauti jo žvilgsnį, kuris sekė juos iš jo išminties ir *bhakti* gelmių. Iš meilės Svamiui jie atsiskakė gyvenimo, kuris juos supo, ir prisijungė prie jo, kad drauge dainuotų šventus vardus. Svamidžis grojo nediduku būgneliu, kaire ranka laikydamas jo dirželį ir spausdamas būgną prie savęs, o dešine išgaudamas vingrius *mridangos* ritmus.

Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė / Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė. Praėjo pusvalandis, bet Svamidžis nė kiek nepavargo, dainavo kaip anksčiau, vesdamas juos paskui, o aplink rinkosi vis daugiau žiūrovų. Keletas hipių prisėdo ant kilimo krašto, kaip ir Svamio mokiniai, sukryžiaję po savim kojas. Jie klausėsi, plojo ir bandė dainuoti mantrą drauge su *bhaktais*. Praeiviai spietėsi aplink, ir *kirtanos* dalyvių grupelė vis didėjo.

Kaip visada, Svamidžio *kirtana* pritraukė muzikantus.

Irvingas Holpernas: *Aš pats drožiu fleitas ir groju savo padarytais instrumentais. Kai Svamis atėjo į parką, aš prisijungiau prie jų ir pradėjau groti, o jis pasveikino mane. Kai prie mūsų prisijungdavo naujas muzikantas ir sugrodavo pirmąją natą, Svamidžis sveikindamas jį iškel-davo rankas. Rodė, tarsi jis stovėtų ant dirigento pakylės ir ruošytųsi diriguoti Niujorko filharmonijos orkestrui. Aš turiu omeny gestą, kurį pažįsta kiekvienas muzikantas. Tu jauti, kai žmogus nori su tavimi groti, ir tau malonu groti drauge. Jis mokėjo kalbą, kurią tarpusavyje vartojo muzikantai, – iškart tą supratau ir labai nudžiugau.*

Parke beveik visada trynėsi vieniši muzikantai ir išgirde, kad jie gali prisijungti prie Svamio ir kad jis mielai juos priims, patraukė link *kirtanos* garsų. Vienas saksofonistas atėjo dėl to, kad čia gerai skambėjo mušamieji. Kiti, kaip antai Irvingas Halpernas, nutarė, kad tai dvasinis dalykas, be to, muzika buvo maloni. Prie *kirtanos* prisijungus muzikantams, susirinko dar daugiau žiūrovų. Svamis dainavo solo, paskui pritarė ir drauge su *bhaktais*; ką tik prisijungę prie *kirtanos* žmonės dainavo ir solo ir *bhaktų* partiją, taigi netrukus *kirtana* virto pratisai gaudžiančiu choru. Po pietų čia jau buvo susirinkę daugiau negu šimtas žmonių. Svamiui pritarė gal koks tuzinas muzikantų savo muzikiniais instrumentais: lotynų amerikės būgneliais, bambukinėmis ir metalinėmis fleitomis, lūpinėmis armonikėlėmis, mediniais ar metaliniais barškučiais, tambūriniais ir gitaromis.

Reikėjo jį pamatyti! Jis stengėsi dainuoti garsiai, kad visi jį girdėtų, jo antakiai buvo suraukti, veidas įtemptas, venos smilkiniuose išsipūtusios, o apatinis žandikaulis, kai jis dainuodavo „Harė Krišna“, atsikišęs į priekį.

Jo išorėje buvo kažkas labai patrauklaus. Matėsi, kad jis įdeda į dainavimą visas jėgas, jo balsas buvo įtemptas, ir visa jo išorė liudijo apie susitelkimą. Tai buvo ne jogos pratimų šou ar tyli pacifistų demonstracija, o tyras mantros, kurią į vakarus atnešė A. Č. Bhaktivedanta, giedojimas. Tai buvo kažkas nauja, nematyta ir kiekvienas galėjo prisijungti. Aplinkinių kvartalų gyventojams, rodėsi, patiko Svamio *kirtana*. Aplinkui susirinko tiek žmonių, kad čia su savo vėžimėliais atskubėjo net ledų parduvejai. Šalia Prahupados įsitaisė penkių-šešių metų šviesiaplaukių berniukų kompanija. Greta stovėjo akis išpūtęs jaunas lenkas. Kažkas nuo metalinių grotelių ant rusenančių anglių uždegė smilkalų, ir tarp fleitistų, būgnininkų ir *kirtanoje* dainuojančių žmonių ėmė raitytis salsvas dūmelis.

Svamis davė mokiniams ženklą, ir šie pakilo šokti. Aukštas, liesas Strijadhīša, su išsipūtusiomis kišenėmis nuo skrajučių „Nepaliaujamas skrydis“, šoko iškėlęs į viršų rankas. Greta šoko Ačjutananda. Jis vilkėjo juodą megztinį, ant kaklo kabojo stambūs maldos karoliai, ir jo ilgi smulkiai garbanoti plaukai visiškai išsitaršė. Jo pavyzdžiu pasekė ir Brahmananda. Jis ir Ačjutananda pasisuko vienas į kitą ir iškėlė rankas, kaip Viešpaties Čaitanjos paveikslė. Tie, kas turėjo fotoparus, prasibrovė į priekį. Vaikiniai šoko „svamio pa“, stambūs maldos karoliai siūbavo į taktą jiems ant kaklo, ir jie atrodė tarsi angelai.

Brahmananda: *Jei jau atsisotau, pamaniau, tai kol Svamis groja būgnu, turiu šokti. Mano galva, atsisėsti jam grojant, būtų įžeidimas. Todėl šokau visą valandą.*

Indams būdingu galvos linktelėjimu Svamidžis išreiškė savo pritarimą ir pats iškėlė rankas, ragindamas prisijungti prie šokančiųjų. Pradėjo šokti daugiau jo mokinių, pabandyti nutarė ir keli hipiai minioje. Svamidžis norėjo, kad *kirtanoje* šoktų ir dainuotų visi. Jie šoko siūbuodami į šonus ant kilimo basomis mindžikuodami nuo vienos ant kitos kojos.

Jaunuoliai šoko iškeltomis į viršų rankomis, ištiesę pirštus į mėlyną dangų, pakibusį virš pageltusios rudens lapijos. Tai vienur, tai kitur minioje galėjai matyti ekstazės apimtų veidų: kažkokia mergina dainavo užmerktomis akimis, grojo kastanjetėmis ir mįslingai siūbavo galvą. Į ją nepritariamai skersakiavo pagyvenusi lenkė sudžiūvusiu, raukšlėtu veidu, galvą apsigobusi skarele. Minioje stoviniavo grupelės pagyvenusių moterų, ryšinčių senamadiškas skarele, kai kurios dėvėjo akinius nuo saulės ir gyvai dalijosi įspūdžiais, rodydamos pirštais į tai, kas patraukė jų dėmesį *kirtanoje*. Kirtanananda vienintelis vilkėjo *dhotį* ir atrodė kaip Prabhupada jaunystėje. Rudeninė popiečio saulė švelniai glostė juos savo šiluma. Auksiniai jos spinduliai krito ant šokančių žmonių figūrų, kurios metė ilgus, šaltus šešėlius.

Fisharmonija skambėjo be pertraukos. Vaikinas su kareiviška striuke

grojo medine fleita atonalias improvizacijas. Ir vis dėlto visų instrumentų skambesys liejosi į vieną melodiją, o jos fone skambėjo Svamidžio balsas. Taip truko keletą valandų. Prahupada sėdėjo tiesus kaip styga, bet sulig kiekvienos mantros eilutės pradžia trukteldavo pečiais. Jo mokiniai sėdėjo ant kilimo greta jo, ir jų akys degė religine ekstaze. Ir štai pagaliau Svamidžis nutilo.

Jis pakilo, ir mokiniai jau žinojo – dabar Svamidžis kalbės. Buvo keturios valandos. Rudeniška vakaro saulė tebekybojo virš parko. Aplink įsiviešpatavo ramybės atmosfera, susirinkę žmonės, rodės, dar labiau susitelkė ir nuo mantros garsų jų širdys atitirpo. Svamidžis kreipėsi į juos ir padėkojo už dalyvavimą *kirtanoje*. Jis paaiškino, kad Harė Krišna mantros giedojimo praktiką prieš penkis šimtus metų Vakarų Bengalijoje pradėjo Čaitanja Mahaprabhu. „Harė“ reiškia „O, Viešpaties energija“, „Krišna“ – tai Viešpaties vardas, „Rama“ – taip pat Aukščiausiojo Viešpaties vardas, reiškiantis „didžiausią palaimą“. Svamidžio mokiniai sėdėjo prie jo kojų ir klausė. Raja Rama žiūrėjo į Svamidžį prisidengęs ranka nuo saulės, Kirtanananda sėdėjo palenkęs galvą į šoną, tarsi į žemę bandantis įsiklausyti paukštis.

Svamidžis stovėjo aukšto ažuolo šešėlyje oratoriaus poza, laisvai sunėręs prieš save rankas; jo šviesūs šafrano spalvos rūbai krito grakščiomis klostėmis ir jis atrodė oriai. Medis Svamidžiui už nugaros buvo idealus fonas. Saulės spinduliai, prasiskverbę pro tankią lapiją, žaidė ant storo jo kamieno. Toliau, alėjos gale virš medžių viršūnių, bolavo Šv. Brigitos varpinė. Svamidžiui iš dešinės stovėjo apvalaina vidutinio amžiaus moteriškė su dar prieš ketvirtį amžiaus iš mados išėjusia suknele ir šukuosena. Iš kairės stovėjo hipė aptemptais džinsais, o šalimais – juodaodis vaikiną juodu megztuku, ant krūtinės sunėręs rankas. Čia pat jaunas tėvas laikė kūdikį, už jo – jaunas barzdotas gatvės *sadhu* su per vidurį sušukuotu sklastymu ir du niekuo neišsiskiriantys trumpai kirptais plaukais vidutiniosios klasės vyriškiai su panelėmis. Daugelio žmonių dėmesį, nors jie stovėjo arti Svamidžio, patraukė kiti dalykai ir jie ėmė žvalgytis į šalis.

Svamidžis pradėjo pasakoti apie tris lygmenis – jausminių, proto ir intelekto, virš kurių atsiveria dvasinė sfera. Kartodami Harė Krišna mantrą mes pakylame į dvasinių lygmenį, ir tai yra pats lengviausias būdas atgavinti savo amžiną palaimos kupiną sąmonę. Jis pakvietė visus susirinkusiuosius į Antrojoje aveniu rengiamas programas ir užbaigė savo trumpą kalbą sakydamas: „Ačiū visiems. Prisijunkite prie mūsų ir dainuokite drauge.“ Jis vėl atsisėdo ir pradėjo *kirtaną*.

Septyniadešimtmečiui kelias valandas mušti būgną ir dainuoti visu balsu buvo gana rizikinga, bet dėl Krišnos jis buvo pasirengęs rizikuoti. Viskas ėjosi pernelyg gerai, kad jis liautųsi. Jis atkeliavo iš Vrindava-

nos, išgyveno sunkias dienas Jogos bendrijoje kuri neturėjo absoliučiai nieko bendro su Krišna, ir visą žiemą praleido niekam nežinomas. Amerika laukė mantros ištisus šimtmečius. Ji atėjo į Ameriką ne dėl susižavėjimo kupinų Toro ir Emersono atsiliepiamų apie „Gitos“ ir „Puranų“ vertimus į anglų kalbą, ne iš garsiosios Vivekanandos kalbos apie induizmą Čikagoje Pasauliniame religijų kongrese 1883 metais. Ir dabar, kai jis pagaliau atnešė į šią šalį *krišna-bhakti*, kuri pasruvo tarsi Gangos upė, skubanti į jūrą, jam nevalia sustoti.

Jis visa siela juto beribį Viešpaties Čaitanjos troškimą išvaduoti paklydusias sielas. Jis žinojo, kokia jo dvasinio mokytojo ir Viešpaties Čaitanjos Mahaprabhu valia, nors griežta kastų sistema besivadovaujantys Indijos brahmanai vargu ar pritartų Svamidžio bendravimui su šiais neliečiamaisiais – pamišusiais nuo narkotikų mėsdžiais amerikiečiais bei jų draugėmis. Tačiau Svamidžis tvirtino, kad jis nėra per plauką nenusižengė šventraščių priesakams. „Bhagavad-gitoje“ aiškiai pasakyta, kad Krišnos sąmonę reikia skleisti visų rasių žmonėms. Bet kuris žmogus yra dvasinė siela ir nepriklausomai nuo to, kur gimė, jis gali pakilti į dvasinį lygmenį, jei kartos šventus Viešpaties vardus. Kad ir kokias baidas nuodėmes slepia jų praeitis, šie žmonės turi teisę gauti Krišnos sąmonę. *Kirtanos* Tomkinso parke taip pat buvo Krišnos planas: tai buvo vienas iš planetos kampelių, čia susirinkę hipiai – žmonių dalis, o Harė Krišna mantra – šio amžiaus *dharma*.

Kai Svamidžis grįžo į namus Antrojoje aveniu, prie krautuvėlės durų būriavosi žmonės iš parko. Dauguma jų buvo jauni žmonės. Jie laukė, kol Svamidžis grįš ir atidarys „Neįkainojamų dovanų“ duris. Jiems knietėjo sužinoti daugiau apie šokį ir mantrą, apie pagyvenusį Svamį ir jo mokinius, surengusius parke šį įspūdingą pasirodymą. Pagaliau jie sugūžėjo į „Neįkainojamas dovanas“. Baikščiausieji ir neryžtingiausieji liko gatvėje, vaikštinėjo pirmyn atgal žvilgčiodami pro duris ar vitriną ir stengdamiesi įžiūrėti paveikslus ant sienų.

Svamidžis užlipo ant pakylos ir atsisėdo. Prieš jį dar niekad nebuvo susirinkusi tokia daugybė žmonių. Jis vėl pradėjo kalbėti apie Krišnos sąmonę. Žodžiai iš jo liete liejosi; jis citavo sanskrito šventraščius ir aiškino to, ką jie matė parke, prasmę. Jis sakė, kad kiekvienas žmogus turi visada kartoti šventą vardą, kaip kad šiandien jie visi kartojo parke.

Buvo visai vėlu, kai jis pagaliau grįžo į savo kambarėlį. Vienas mokinių atnešė jam puodelį karšto pieno, o kažkuris pasakė, kad neblogai būtų dainuoti parke kiekvieną savaitę. „Kiekvieną dieną“, – pataisė Svamidžis. Nors kambarėje buvo daugiau nei dešimt žmonių, Svamidžis išsitiesė ant

savo plonyčio kilimėlio. Jis kalbėjo dar kelias minutes, paskui jo balsas pritilo, mintys ėmė trūkinėti, rodėsi, jis jau ėmė snausti. Mokiniai ant pirštų galų išslinko iš kambario ir tyliai užvėrė duris.

* * *

Harė Krišna mantra darėsi vis populiareesnė – ji nuolat skambėjo parke *kirtanose*, žodžiai Harė Krišna mirgėjo laikraščio puslapiuose. „Harė Krišna bumas“, – taip tą laikotarpį pavadino Hajagriva. Žemutiniojo Ist Saido hipiai laikė mantras giedojimą „kiečiausiu“ dalyku ir netgi tai, kad Svamio mokiniai nevarėjo LSD, nė kiek nesumažino jos populiarumo. Svamidžio mokiniai garsėjo kaip šventieji, kurie neša žmonėms taikią giesmę, nemokamai dalina maistą ir priglaudžia nakvynei. Pas juos galėjai paragauti egzotiškiausių vegetarinių valgių (reikėjo tik laiku ateiti), o krautuvėlėje, lentynoje prie pat durų, visada gulėjo indiškų knygų.

Klubuose vietiniai muzikantai grojo mantras melodiją, kurią nugirdo parke ar šventykloje. Žemutinis Ist Saidas buvo muzikantų ir dailininkų kvartalas, o dabar jis dar tapo ir Harė Krišna kvartalu.

Vakaro *kirtana* visada sutraukdavo daug žmonių. Vakarais į krautuvėlę prigužėdavo tiek žmonių, kad nebūdavo kur atsisėsti. Grupinis giedojimas buvo kažkoks kerintis dalykas, tačiau po *kirtanos*, kai turėdavo prasidėti paskaita, daug kas išeidavo. Dažnai klausytis paskaitos likdavo pusė visų atėjusiųjų, pasitaikydavo, kad žmonės pakildavo ir išeidavo paskaitai įpusėjęs.

Kartą Alenas Ginsbergas atsivedė į programą Edą Sandersą ir Tulį Kaperbergą iš grupės „Fugs“. „Fugs“ buvo vietinė muzikantų grupė, kuri pelnė populiarumą nešvankia lyrika. Tarp populiariausių Edo Sanderso dainų buvo „Žemutiniojo Ist Saido lindynių deivė“, „Paliesk mane“, „Negaliu pakilti“. Raudonplaukis Edas šokiravo savo šukuosena ir ugninio raudonumo barzda. Per *kirtaną* jis grojo gitara. Svamio mokiniai netvėrė džiaugsmu, kad pas juos pasirodė tokie įžymus svečiai.

Tačiau kaip tik tą vakarą Svamidžis ėmė kalbėti apie seksualinių malonumų iliuziškumą. „Seksualiniai malonumai prirakina mus grandinėmis šiame materialiam pasaulyje“, – pasakė Svamidžis ir, kaip paprastai, pacitavo vieną Jamunačarjos posmų: „Nuo tada, kai įgijau Krišnos sąmonę, vien mintis apie artumą su moterim man kelia pasibjaurėjimą ir aš nusispaunu“. „Fugs“ daugiau niekada nepasirodė šventykloje. Kritiškai kalbėti apie lytinius malonumus Žemutiniojo Ist Saido hipiams buvo neprotinga strategija, ypač norint tarp jų rasti pasekėjų. Tačiau Prabhupada neketino nuolaidžiauti hipiams ir keisti mokymo. Kai sykį Umapati

užsiminė Prabhupadai, kad jo mintis apie seksą – jog jis skirtas tik vaikams pradėti – gąsdina amerikiečius, Bhaktivedanta Svamis atsakė: „Aš negaliu keisti mokymo, kad įtikčiau amerikiečiams.“

– O kaip dėl sekso? – vienoje vakaro programų kažkur iš kampo grūste prisigrūdusioje šventykloje paklausė ISKCONo advokatas Styvas Goldsmitas.

– Lytinius santykius galima turėti tik su savo žmona, – atsakė Svamidžis, – tačiau ir jie ribotini. Lytiniai santykiai skirti tik pradėti vaikams, kurie gimtų su Krišnos sąmone. Mano dvasinis mokytojas dažnai sakydavo: „kad tapčiau Krišną suvokiančių vaikų tėvu, esu pasirengęs šimtus kartų suartėti su moterimi.“ Tačiau šiame amžiuje tai padaryti nėra lengva, todėl jis visą gyvenimą liko *brahmačaris*.

– Bet juk lytinis potraukis – didžiulė jėga, – niekaip negalėjo sutikti advokatas. – Jūs gi neimsite neigti, kad egzistuoja natūrali trauka tarp vyro ir moters.

– Būtent todėl, – atsakė Prabhupada, – kiekvienoje kultūroje yra įkurta santuokos institucija. Galite vesti ir ramiai gyventi su žmona, bet jus neturite teisės naudotis ja kaip sekso mašina. Lytiniai santykiai turi būti ribojami iki karto per mėnesį vaikams pradėti.

Hajagriva, sėdėjęs Svamidžiui iš kairės, greta muzikinių lėkščių, neišlaikė:

– Kartą per mėnesį? – ir nutaisęs juokingą grimasą garsiai pridūrė, – jau geriau visai tai užmiršti.

– Būtent. Šaunuolis, – ir Svamidžis ėmė juoktis. Pasigirdo juokas ir auditorijoje.

– Geriausia apie tai iš vis negalvoti. Geriau kartoti Harė Krišna mantrą, – jis ištiesė ranką, tarsi kartotų mantrą su maldos karoliais. – Ji mus apsaugos nuo nereikalingų rūpesčių. Sekso troškimas – tarsi niežėjimas. Jei imsi kasytis, niežėjimas tik sustiprės. Reikia išmokti jį pakeisti ir melstis Krišnai, prašant pagalbos. Tai nėra lengva. Materialiame pasaulyje seksas suteikia didžiausią malonumą, bet jis ir labiausiai mus supančioja.

Tačiau Styvas Godsmitas nesutikdamas purtė galvą. Svamidžis pažvelgė į jį ir nusišypsojo:

– Jūs vis netikite?

– Ne. Suprantate, yra įrodyta, kad slopinti lytinį troškimą yra pavojinga. Egzistuoja netgi teorija, kad net karai kyla dėl to.

– Dėl to, kad žmonės valgo mėsą. – Nutraukė jį Svamidžis. – Kol jie nesiliaus valgę mėsą, nesiliaus ir karai. Kol vyrai valgys mėsą, tol jie nesugebės pažaboti lytinio troškimo.

Styvas Godsmitas buvo įtakingas ISKCONo draugas ir rėmėjas, tačiau

Prabhupada neketino koreguoti Krišnos sąmonės filosofijos, kad įtiktų amerikiečiams.

* * *

Vienuliktą valandą vakaro šviesa degė vieninteliame namo lange – Svamidžio virtuvėje. Tą valandą Svamidžis nemiegojo. Jis mokė Kirtananandą ir Brahmanandą gaminti, nes rytoj (sekmadienį) jie ketino surengti vaišes. Kirtananada pasiūlė pavadinti jas „Meilės puota“, ir Svamidžis jam pritarė, nors kai kuriems mokiniams iš pradžių toks pavadinimas nuskambėjo keistokai. *Bhaktai* visoje apylinkėje išklįjavo plakatus, kviečiančius į šventę, taip pat pakabino skelbimą vitrinoje, o Svamidžis pažadėjo pagaminti vaišes mažiausiai penkiasdešimčiai žmonių. Jis pasakė, kad „Meilės puotos“ turi tapti svarbia ISKCONo veiklos dalimi. Kaip nesykį jis sakė, maistas, paaukotas Krišnai, tampa dvasiniu, ir tas, kuris valgo *prasada*, gauna didžiulę dvasinę naudą. *Prasadam* reiškia „malonę“.

Svamidžis asmeniškai vadovavo kiekvieno patiekalo gaminimui. Jo mokiniai viens po kito nešė paruoštus valgius tiesiog puoduose į salę ir dėjo priešais Viešpaties Čaitanjos paveikslą. Čia jau stovėjo puodai su chalva, *dalu*, dviejų rūšių *sabdžiais*, *puriais*, *samosom*, saldžiais ryžiais, obuolių *čatniu*, *gulabdžamunais* (saldžiais rutuliukais) – „ISKCONo kulkomis“. Svamis pavadino juos „ISKCONo kulkomis“, nes jie buvo tikras ginklas kare su maja. Jis netgi pasirūpino, kad stiklainis su sirupe plaukiojančiomis „ISKCONo kulkomis“ visada stovėtų priekiniame kambaryje, kur jo mokiniai galėjo ateiti ir išsigriebti rutuliuką, neklausdami jo leidimo. Jie galėjo imti tiek rutuliukų, kiek norėjo.

Į pirmąsias „Meilės puotas“ žmonių susirinkdavo nedaug, tačiau *bhaktams* šventinis prasadas kėlė tokį entuziazmą, kad jie nė kiek dėl to nesikrimto – jie buvo pasirengę patys viską suvalgyti.

Satsvatrupa: *Svamidžis pagamino vadinamuosius „brahmano spageti“.* *Tai svieste virti ir cukraus sirupe išmirkyti ryžių miltų makaronai. Dar buvo chalvos, pušpana ryžių su sūrio rutuliukais, samosų, kepintų mung pupelių su druska ir prieskoniais, purių ir gulabdžamunų. Žiūrint į juos, varvėjo seilė, sakė Hajagriva. „Taip,– sakė jis juokaudamas,– žiūrint į juos, tekėjo seilės.“*

Šventiniai valgiai sukeldavo stiprius pojūčius. Mes visą savaitę tramdėme savo jausmus, laikėmės griežtų taisyklių, kovojome su liežuvio įgeidžiais, todėl sekmadieninė puota mums buvo savotiškas atpildas. Svamidžis ir Krišna sekmadieniais davė mums galimybę pajusti dvasinės ekstazės skonį, nors mes tebuvome pradinukai ir, kaip anksčiau, gyvenome materialiaame pasaulyje. Prieš pradėdamas valgyti prasadam, aš meldžiausi: „O

Viešpatie, leisk man visą laiką būti Krišnos sąmonėje, – čia viskas taip nuostabu, o aš taip žemai puoless. Leisk man tarnauti Svamidžiui, leisk man džiaugtis šia švente ir patirti transcendentinę palaimą“. Tada pradėdavau valgyti – vieną nuostabų skonio pojūtį keitė kitas, dar nuostabesnis: stebuklingi ryžiai, mano mėgstamos daržovės, duona, o pabaigai visada pasilikdavau gulabdzamunus. Valgydamas galvojau: „galėsiu įsidėti kiek panorėsiu“. Visą laiką žvilgčiojome į didžiulius puodus, norėdami būti tikri, kad juose tiek valgio, kad visiems užteks lig soties. Sekmadieninės puotos mums buvo dar vienas patvirtinimas, kad padarėme teisingą sprendimą. Mes nė nebandėme slėpti, kokį džiaugsmą ir pasitenkinimą jos mums teikė. Prasada buvo labai svarbi mūsų gyvenime.

Netrukus sekmadieniais žmonių šventykloje ėmė daugėti. Vaisės buvo nemokamos, ir garsas apie nepaprastus valgius kaip mat aplėkė apylinkę. Į puotas gausiai rinkosi vietiniai hipiai, retsykliais pasirodydavo ir smalsumo vedami aukštesnių Niujorko visuomenės sluoksnių gyventojai ar kurio nors *bhakt*o tėvai. Kai šventykloje pritrūkdavo vietos, svečius sodindavo kieme. Jie nešėsi popierines lėkšteles su *prasada* į sodą už namo ir įsitaisydavo po gaisrinėmis kopėčiomis, prie sodo stalelio ar dar kur, o suvalgę vėl atėdavo į šventyklą „pakartoti“. *Bhaktai* stovėjo prie *prasados* puodų, ir svečiai viens po kito prieidavo įsidėti daugiau. Kaimynai buvo nelabai patenkinti, kad sekmadieniais sodas prigužėdavo svečių, ir *bhaktai*, norėdami juos nuraminti, kiekvienam nunešdavo lėkštę su *prasada*. Svamidžis nenusileisdavo valgyti į šventyklą, valgė savo kambaryje ir patenkintas klausydavo *bhaktų* kalbų apie tai, kaip puikiai pavyko programa.

Sykį *bhaktai* taip supuolė prie katilų, kad vos nesuvalgė visko patys, visiškai užmiršę apie svečius, ir Kirtananandai teko gerai juos išbarti už egoizmą. Po truputį jie ėmė suvokti, kad sekmadieninės puotos skirtos ne jų malonumui, o pritraukti žmones prie Krišnos sąmonės.

* * *

Bhaktivedanta Svamis pradėjo leisti žurnalą „Back to Godhead“ dar gyvendamas Indijoje. Nors straipsnius jis ėmė rašyti dar ketvirtame dešimtmetyje, pirmąjį savo žurnalo numerį išleido Kalkutoje 1944 metais. Jis parengė ir išspausdino žurnalą pats vienas, be niekieno pagalbos, vykdydamas savo dvasinio mokytojo nurodymą propaguoti Krišnos sąmonę anglų kalba. Tuo metu jis turėjo savo vaistinę ir iš farmacijos verslo šiaip taip įstengdavo kas mėnesį sutaupyti po keturis šimtus rupijų savo žurnalui. Jis pats jį rašė, redagavo, spausdino, finansavo ir pardavinėjo. Tuo laikotarpiu žurnalas „Back to Godhead“ buvo svarbiausias Bhaktivedantos Svamio literatūrinis darbas ir pagrindinė pamokslavimo priemonė. Jis

svajojo apie masinį žurnalo tiražą ir kūrė planus, kaip paskleisti Viešpaties Čaitanjos mokymą visame pasaulyje. Jis sudarė stambiausių pasaulio šalių sąrašą ir ties kiekviena nurodė skaičių, kiek žurnalų turėtų būti išplatinama kiekvienoje šalyje. Siekdamas įgyvendinti šį projektą, jis ėmė rinkti aukas, bet lėšos, kurias jam pavyko surinkti, buvo tik lašas jūroje. Vėliau, 1959 metais, jis visą dėmesį paskyrė „Šrimad-Bhagavatam“ vertimui ir spausdinimui. Ir štai dabar jis norėjo vėl atgaivinti „Back to Godhead“. Šįsyk jis spausdins žurnalą nebe vienas – jis patikės šią atsakomybę savo mokiniams.

Vienas Svamidžio mokinių Gargamunis nugirdo, kad užmiesčio klubas Kvinse parduoda nedideles spausdinimo stakles „A. B. Dik“. Ši žinia sudomino Svamidžį, ir jis drauge su Gargamuniu bei Kirtanananda išsinuomotu mikroautobusu nuvyko į Kvinšą apžiūrėti staklių. Jos buvo senos, bet neblogai prižiūrėtos. Klubo vadovas prašė už jas pustrėčio šimto dolerių. Svamidžis rūpestingai apžiūrėjo stakles ir ėmė pasakoti klubo vadovui apie savo dvasinę misiją. Staklių šeimininkas prasitarė turįs dar vienas stakles, kurios iš esmės klubui nereikalingos. Tada Svamidžis pasiūlė jam pustrėčio šimto dolerių už abejas stakles, jei jau jos nebereikalingos, – klubo vadovas turįs jiems padėti, kadangi Svamidžis ketina spausdinti ir platinti labai svarbią dvasinę žinią visos žmonijos labui. Klubo vadovas sutiko. Svamidžis liepė Gargamuniui ir Kirtananandai pakrauti stakles į mikroautobusą. Dabar ISKCONas turėjo savo spaustuvę.

„Back to Godhead“ žurnalo redaktoriais Svamidžis paskyrė Hajagrivą ir Rają Ramą. Daug metų jis laikė „Back to Godhead“ žurnalo leidimą asmenine tarnyste savo dvasiniam mokytojui, tačiau dabar jis suteiks šią galimybę jaunimui – Hajagrivai, dėsčiusiam koledže anglų kalbą, ir Raja Ramai, profesionaliam rašytojui. Dabar tai bus jų tarnystė jų pačių dvasiniam mokytojui. Netrukus Hajagriva ir Raja Rama parengė spaudai pirmą žurnalo numerį.

Buvo laisvas vakaras – nei *kirtanos*, nei paskaitos. Svamidžis sėdėjo savo kambaryje ir vertė „Šrimad-Bhagavatam“. Apačioje jau keletą valandų dirbo staklės – buvo spausdinamas pirmasis „Back to Godhead“ numeris. Raja Rama padarė spausdinimo trafaretus ir, kol staklės spausdino, stovėjo greta ir jaudulio apimtas tikrino kiekvieno atspausdinto puslapio kokybę. Jis vis glostė sau barzdą ir kažką murmėjo panosėje. Atėjo laikas peržiūrėti puslapius ir sukomplektuoti žurnalo egzempliorius. Su tomis pačiomis plokštėmis buvo galima atspausdinti šimtą egzempliorių, ir štai visi šimtas egzempliorių po dvidešimt aštuonis puslapius ir dar žurnalo

viršelis bei nugarėlė krūvelėmis buvo išdėlioti ant dviejų paprastų nedažytų suoliukų, kuriuos vasarą sukėlė Rafaelis. Keli *bhaktai* konvejerio būdu dėliojo ir segė puslapius; jie perdavinėjo viens kitam iš išdėliotų krūvelių puslapius, kol galų gale suolo gale stovėjusio Gargamunio rankose atsidurdavo visi egzemplioriaus puslapiai. Gargamunis braukė ant akių krin-tančius ilgus plaukus ir segė jam siunčiamus lapus. Segtuvą ir sąvaržėles iš savo darbo kabineto Švietimo ministerijoje jam atvilko Brahmananda. Netgi Hajagriva, kuris visada išsisukdavo nuo juodo darbo, ir tas, buvo čia, vaikščiojo pirmyn ir atgal, išilgai „konvejerio“ ir tikrino puslapius.

Staiga prasivėrė galinės durys ir vaikinių nuostabai tarpdury pasirodė Svamidžio veidas. Jis pažiūrėjo į vaikus, atlapojo duris ir įėjo į kambary. Tai buvo pirmas kartas, kai Svamidžis nusileido žemyn laisvą vakarą. Į juos plūstelėjo šiltos meilės Svamidžiui banga ir visi sukrito prieš jį ant kelių. „Ne, ne,“ – tarė Svamidžis iškeldamas rankas ir bandydamas juos sustabdyti. – „Dirbkite toliau.“ Kai vaikinai pakilo ir pamatė tarp jų stovintį Svamidžį, jie nežinojo ko griebtis. Be abejonės, jis atėjo pažiūrėti, kaip jiems sekasi spausdinti „Back to Godhead“, ir jie nuščiuvę vėl įniko į darbą. Prabhupada ėjo per krūvelėmis išdėliotų puslapių eilę, švelniai braukdamas popierių ranka, kol galiausiai atsidūrė prie jau susegtų žurnalo egzempliorių. „ISKCONo spauda“, – tarė jis.

Apipavidalinti žurnalo viršelį ėmėsi Džaganatha. Jis tušu nupiešė Radhą ir Krišną koncentrinį apskritimų fone. Piešinys buvo labai panašus į jo nutapytą paveikslą, kabojusį šventykloje. Pirmajame puslapyje puikavosi devizas, kurį Prabhupada daug metų naudojo savo žurnale „Back to Godhead“: „Dievas yra šviesa, o neišmanymas – tamsa. Kur pasirodo Dievas, ten išsisklaido tamsa.“

Pirmasis ir svarbiausias Prabhupados nurodymas redaktoriams buvo leisti žurnalą reguliariai, kas mėnesį. Jie privalą išleisti naują žurnalo numerį kas mėnesį, netgi jei negalės parduoti visų egzempliorių ar teparrašys du puslapius.

Jis pasikvietė Hajagrivą ir davė jam savo paties verstą „Šrimad-Bhagavatam“ tritomį. Pirmajame kiekvieno tomo puslapyje jis parašė: „Šriman Hajagrivai dasai Brahmačariui su mano palaiminimu. A. Č. Bhaktivedanta Svamis.“ Hajagriva padėkojo, bet pasakė neturįs pinigų sumokėti už knygas.

– Ir nereikia, – atsakė Prabhupada, – spausdinkite žurnalą. Dirbkite iš širdies ir tegu jis tampa toks pats populiarus kaip „Time“.

Prabhupada norėjo, kad straipsnius žurnalui rašytų visi jo mokiniai. „Nepatingėkit ką nors parašyti.“ Jis norėjo, kad „Back to Godhead“ taptų jo mokinių pamokslavimo tribūna. Brahmananda ir Gargamunis dar tą patį vakarą apžergė dviračius ir išlėkė platinti pirmąjį savo žur-

nalą. Jie užsuko į kiekvieną prekių narkomanams krautuvėlę Žemutiniajame Ist Saide, nusigavo netgi iki Keturioliktosios gatvės ir Vest Vilidžo, kol išplatino visus iki paskutinio egzemplioriaus. Pamokslavimo ribos išsiplėtė. Dabar visi Svamidžio mokiniai galėjo prisidėti prie pamokslavimo veiklos: spausdinti, redaguoti, rašyti, rinkti tekstą ir platinti žurnalus. Be abejonės, tai buvo Svamidžio planas, bet dabar jis buvo nebe vienas.

Netrukus po sutuoktusių Mukunda ir Džanaki išsikraustė į Vakarų pakrantę.

Mukunda sakė Svamidžiui norįs vykti į Indiją studijuoti indiškos muzikos meno, tačiau keletą savaitių praleidęs Oregone nuleido inkarą San Franciske. Vaikinui gimė geresnė idėja. Jis sumanė išsinuomoti patalpas ir pasikviesti Svamidžį, kad šis pradėtų Harė Krišnos judėjimą Heit Ešberyje, taip pat kaip Žemutiniam Ist Saide. Jis sakė, kad čia puikios galimybės skleisti Krišnos sąmonę.

Kartais vaikinams vakarais susirinkus jo kambaryje, Svamidžis klausė, kaip sekasi Mukundai ir ar jau galima pas jį vykti. Jau keletą mėnesių kelionė į Vakarų pakrantę buvo aptariama, kaip tolesnės veiklos galimybė. Ir štai pirmą 1967 metų sausio savaitę iš Mukundos atėjo laiškas. Jis išsinuomojo parduotuvės patalpas Frederiko gatvėje, pačiame Heit Ešberio centre. „Tuojau paversime jas šventykla,“ – rašė jis. Perskaitęs laišką, Svamidžis tarė: „Išvykstu.“

Mukunda rašė apie „Genčių sueitį“ San Francisko Heit Ešberyje. Tūkstančiai hipių iš visos šalies plūdo būtent į šį kvartalą, kur Mukunda išsinuomojo krautuvėlę. Čia jaunimo renesanso banga buvo kur kas didesnė už apsemusiąją Niujorką. Sukant galvą, kaip surinkti lėšų naujai šventyklai, Mukundai gimė mintis surengti „Mantra-Rock Dance“, kuriame dalyvaus žinomos roko grupės, bet svarbiausias pasirodymas, žinoma, bus Bhaktivedanta Svamis ir jo Harė Krišna mantra.

Drauge su laišku Svamiui Mukunda atsiuntė ir lėktuvo bilietą, tačiau kai kurie *bhaktai* negalėjo susitaikyti su mintimi, kad Svamidžis išskris. Tie, kurie negalėjo išvažiuoti iš Niujorko, atkalbinėjo Svamidžį vykti į San Franciską. Jie nebuvo tikri, ar *bhaktai* Vakarų pakrantėje sugebės tinkamai juo pasirūpinti. Svamidžis koncertuos su roko muzikantais? Regis, Mukunda ir naujieji jo draugai šiek tiek perlenkė lazda. Be to, San Franciske netgi nėra normalios šventyklos. Ten nėra ir leidyklos, ir žurnalo „Back to Godhead“. Kam jam išvažiuoti iš Niujorko, ir dar į tokio tipo renginį, neaišku su kokiais žmonėmis toje Kalifornijoje? Kaip jis gali palikti juos vienus Niujorke? O kas bus su jų dvasiniu gyvenimu be jo? Keli nepatenkinti mokiniai nedrąsiai, užuolankomis prabilo Svamidžiui apie savo būgštavimus, kurie nuskambėjo beveik kaip kaltinimas vien dėl

minties juos palikti, ir pranašavo, kad jei jis išvyks, Niujorke viskas žlugs, o San Franciske vis tiek nieks neišdegs. Ir tada jie suprato, kad Svamidžis jau apsisprendęs. Jis nepriklauso Niujorkui. Jis priklauso Krišnai. Ir jis važiuoja pamokslauti ten, kur jį siunčia Krišna. Jis nebuvo prisirišęs ir visada buvo pasirengęs keliauti ir dalinti Harė Krišną mantrą kuo platesniam žmonių ratui.

Brahmananda: Žinia apie tai, kad jis ketina išvykti, mus tiesiog pribloškė. Niekad neįsivaizdavau, kad Krišnos sąmonė gali išplisti už Žemutiniojo Ist Saido ribų, jau nekalbant apie Niujorką. Maniau, Krišnos sąmonė neatskiriama nuo Žemutiniojo Ist Saido, kad ji čia liks amžiams.

Sausio viduryje *bhaktai* rezervavo Svamidžiui lėktuvo vietą ir ėmėsi pakuoti jo rankraščius bei daiktus. Ranačora – naujas *bhaktas*, atėjęs į šventyklą iš Tomkinso parko, – surinko pinigų bilietui lėktuvu ir *bhaktai* nusprendė, kad jis turi skristi drauge su Svamidžiu kaip jo tarnas. Svamidžis sakė išvykstant tik kelioms savaitėms ir norįs, kad jam išvykus, mokiniai ir toliau rengtų programas.

Kol vaikinai surado taksi, kuris nuvežtų jį į oro uostą, Svamidžis laukė savo kambaryje. Diena buvo apniukus ir šalta. Užė radiatoriai. Jis ketino pasiimti tik nediduką lagaminą – šiek tiek drabužių ir knygų. Dar kartą atidarė sieninę spintą, norėdamas įsitikinti, kad rankraščiai tvarkingai sudėti. Jam išvykus, Kirtanananda prižiūrės jo daiktus ir butą. Prisėdo prie darbo stalo. Per pastaruosius šešis mėnesius prie šio stalo spausdindamas „Bhagavad-gitą“ ir „Šrimad-Bhagavatam“ jis praleido daugybę valandų. Čia jis šnekučiavosi su daugybe svečių ir mokinių. Tačiau šią dieną jis čia nebesikalbės su draugais ir nebespausdins iš rankraščių – po kelių minučių jis išvyksta.

Tai jo antroji žiema Niujorke, ir jis pagaliau pradėjo Krišnos sąmonės judėjimą. Prie jo prisijungė nemažai nuoširdžių jaunuolių ir merginų. Žemutiniame Ist Saide juos jau gerai pažinojo – apie juos rašė ne vienas laikraštis. Ir tai buvo tik pradžia.

Būtent dėl to Svamidžis paliko Vrindavaną. Iš pradžių jis nebuvo tikras, kad ištvers Amerikoje daugiau nei du mėnesius. Batleryje jis pirmąsyk papasakojo apie savo knygas. Paskui Niujorke jis pamatė, kaip sekasi daktarui Mišrai ir koks didžiulis pastatas priklauso majavadžiams. Jie rinko iš žmonių pinigus, nors negalėjo atskleisti amerikiečiams tikrosios „Gitos“ esmės. Ir vis dėlto amerikiečiai yra ieškantys žmonės.

Tie mėnesiai Amerikoje buvo labai sunkūs. Dvasios broliai nenorėjo jam padėti, nors tokia buvo jų Guru Maharadžos Šrilos Bhaktisidhantos

Sarasvačio Thakuros ir Viešpaties Čaitanjos valia. Tačiau Svamidžis vykdė Viešpaties Čaitanjos valią ir todėl buvo tikras, kad Viešpats dovanos jam savo malonę, ir jam pasiseks įgyvendinti savo viziją.

Dvidešimt šeštas namas Antrojoje aveniu – puiki vieta. Čia jis pradėjo judėjimą, ir vaikinai pratęs jo pradėtą darbą. Kai kurie jų jau aukojo šventyklai savo atlyginimus. Ir tai buvo tik pradžia.

Bhaktivedanta Svamis pažvelgė į laikrodį, užsivilko žieminį tvido palatą, užsidėjo kepurę, apsiavė, įkišo dešinę ranką į karolių maišelį ir pradėjo kartoti mantrą. Jis išėjo iš kambario, nusileido laiptais ir perėjo kiemą. Kieme buvo šalta ir tylu. Medžiai stovėjo visiškai nuogi, nė lapelio ant šakų. Svamidžis išėjo į gatvę.

Jis išvyko, kai Brahmananda, Rupanuga ir Satsvarupa buvo darbe. Jie negalėjo net išlydėti Svamidžio, net atsisveikinti su juo.

Juos galėjo vesti tik jis

San Franciskas, sausio 16 d., 1967 m.

Kai oro uosto garsiakalbiai pranešė, kad nusileido dvidešimt pirmasis „United airlines“ reisas iš Niujorko, koks pusšimtis hipių, atėjusių pasi-tikti Svamio, glaudžiai susispietė ir apmirė iš susijaudinimo. Akimirką jie atrodė tarsi išsigandę, nežinodami ko tikėtis – koks bus jis, tas Svamis.

Rodžeris Segalas: *Netgi San Francisko oro uostui mes atrodėme ganėtinai šokiruojančiai. Mukunda stovėjo apsisiautęs mago Merlino mantija, išmarginta kvadratais, Semas vilkėjo marokiečių avikailius su kapišonu – nuo jo netgi trenkė avimi. Aš buvau užsitraukęs namie siūtą mėlyną baltais taškeliiais rūbą – kaip japonų samurajų. Visiems ant kaklo karojo karoliai. Odinės kelnės, batai, kareiviškos striukės, veidai su mažais apskritais akiniais nuo saulės – žodžiu San Francisko fantasmagorija visu grožiu.*

Iš visos minios Svamidžis pažinojo tik kelis žmones: Mukundą, jo žmoną Džanaki, Ravindrą Svarupą ir Rają Ramą – visi iš Niujorko. Čia buvo ir Alenas Ginsbergas. (Prieš kelias dienas Auksinių vartų parke vyko „Human Be-In“ festivalis, sutraukęs daugiau nei du šimtus tūkstančių žmonių į „Genčių sueitį... linksmai parėkauti ir dalyvauti „Taikos šokyje“. Alenas buvo vienas šio renginio organizatorių).

– Svamidžis bus patenkintas, – visiems priminė Mukunda, – jei, jam einant pro vartus, visi dainuos Harė Krišna mantrą.

Jie visi jau žinojo Harė Krišna mantrą ir buvo girdėję apie tai, kaip Svamidžis dainavo ją Niujorko parke, o daugelis buvo skaitę straipsnį apie Svamidžį ir *kirtaną* neoficialiame vietos laikraštyje „The Oracle“. Tą rytą jie susirinko Auksinių vartų parke (daugelis atėjo perskaitytę Mukundos

skrajutę) ir dar prieš vykdami į oro uostą apie valandą dainavo mantrą. Dabar daugelis jaunuolių – taip pat paraginti Mukundos skrajučių – stovėjo čia su smilkalais ir gėlėmis rankose.

Įėję į oro uosto pastatą ir kildami ekskavatoriumi, ką tik atskridusieji keleiviai nustebę ir priblokšti žiūrėjo į būrį dainuojančių žmonių su gėlėmis. Tačiau pastarųjų žvilgsniai abejingai slydo per beveidę paprastų, išvargusių kelevių minią, ieškodami to vienintelio, dėl kurio čia ir susirinko. Staiga jie pamatė tiesiai jų link ateinantį Svamidžį ryškiais šafrano spalvos rūbais.

Svamidžis išgirdo mantrą garsus dar neįėjęs į oro uosto pastatą, ir jo veidas nušvito šypsena. Su nuostaba ir džiaugsmu jis žvelgė į jį pasitinkančių žmonių veidus – tarp jų buvo tik keli pažįstami. Jį pasitiko apie penkiasdešimt žmonių, ir visi dainavo Harė Krišna, nors jis dar niekada su jais nekalbėjo.

Hipiai sustojo dviem eilėmis abipus siauro praėjimo, kuriuo turėjo praeiti Svamis. Kai Svamis ėjo pro juos, į jį nusitiesė dešimtys rankų su dovanomis – smilkalais ir gėlėmis. Jis šypsodamas ėmė viską, ką jam tiesė. Ranačora stovėjo nuošalyje ir stebėjosi. Alenas Ginsbergas su didžiausia puokšte gėlių žengė link Svamidžio, ir Bhaktivedanta Svamis gracingu judesiu priėmė dovaną iš jo rankų. O tada Svamidžis ėmė dalinti gautas dovanas visiems, kas į jį tiesė rankas. Taip, apsuptas tunto jaunuolių, nepaliaujamai skanduojančių mantrą, jis perėjo visą oro uosto salę.

Prie bagažo išdavimo juostos Svamidžiui teko kiek palaukti, ir jis atidžiai įsižiūrėjo į jį apspitusių žmonių veidus. Rankų mostu viršun iškeltais delnais jis davė jiems ženklą dainuoti garsiau, mantra nusirito nauja banga, o jis stovėjo tarp jų plodamas ir pritardamas. Tada Svamidžis iškėlė virš galvos rankas ir ėmė gracingai šokti, siūbuodamas į šalis, žengdamas žingsnelį tai į vieną, tai į kitą pusę.

Keista grupelė, kartu su Svamidžiu laukusi, kol atkeliaus jo bagažas, oro uosto darbuotojams ir keleiviams kėlė prieštarigus jausmus: vienus erzino, kitiems pakėlė ūpą ir pralinksmino. Atsiėmęs lagaminą, Svamis su savo palyda išėjo į gatvę, kur jų laukė juodas 1949 metų modelio „Cadillac Fleetwood“. Svamidžis su Mukunda ir Alenu Ginsbergu atsisėdo galinėse sėdynėse. Iki paskutinės akimirkos, kai automobilis pajudėjo iš vietos, Svamidžis šypsodamas dalino gėles visiems atėjusiems pasitikti žmogaus, atnešusio Krišnos sąmonę į Vakarus.

Kadilakas priklausė Harviui Kouenui, tam pačiam Kouenui, kuris maždaug prieš metus perleido Svamiui savo mansardą Baueryje. Automobilį vairavo pats Harvis, bet jis buvo užsimaukšlinęs vairuotojo kepurę, kurią nusipirko Gelbėjimo armijos parduotuvėje, dėvėjo juodą kostiumą, buvo užsiauginęs barzdą, ir Svamidžis jo nepažino.

- Kur Harvis?
- Jis prie vairo, – tarė Mukunda.
- Tai tu? Nepažinau tavęs.

Harvis šyptelėjo:

- Sveiki atvykę į San Franciską, Svamidži.

Svamidžis džiaugėsi, kad pasitaikė proga atvykti su savo dvasinio mokytojo Bhaktisidhantos Sarasvačio ir Viešpaties Čaitanjos misija į dar vieną stambų Vakarų pasaulio miestą. Kuo toliau į vakarus, tuo materialistiškesni žmonės ten gyvena. Bet Viešpats Čaitanja sakė, kad Krišnos sąmonę reikia skleisti visame pasaulyje. Svamidžio dvasios broliai dažnai svarstydavo, ką galėtų reikšti Viešpaties Čaitanjos žodžiai, kad ateis laikas, kai Krišnos vardą žmonės kartos kiekviename mieste ir kaime. Gal šią jo pranašystę reikia suprasti simboliškai, samprotavo jie, nes ką dar galėtų reikšti „Krišna kiekviename mieste?“ Tačiau Bhaktivedanta Svamis šventai tikėjo šiais Viešpaties Čaitanjos žodžiais, o taip pat savo dvasinio mokytojo nurodymu. Ir štai dabar jis čia, tolimuosiuose Vakaruose, San Franciske, kur žmonės jau dainuoja Krišnos vardą. Jie pasitiko jį džiaugsmingai, su gėlėmis ir *kirtana*. Ir tokių miestų Vakaruose daug.

Šventyklos patalpos, kurias išsinuomojo Mukunda su draugais, buvo Frederiko gatvėje, Heit Ešberio rajone. Tai buvo mažytė krautuvėlė, kaip ir Antrojoje aveniu Niujorke, su dideliais langais į gatvę. Lange kabėjo iškaba „Šri Radhos ir Šri Krišnos šventykla“. Kaimyninio namo trečiajame aukšte jie išnuomojo ir trijų kambarių butą Svamidžiui. Tai buvo nedidelės, tuščios ir apleistos patalpos su į gatvę žvelgiančiais langais.

Lydimas kelių automobilių, prisigrūdusių *bhaktų* ir tiesiog smalsuolių, Svamidžis privažiavo penki šimtai aštuonioliktaį namą Frederiko gatvėje ir įžengė į šventyklą. Vienintelė šventyklos puošmena buvo keli dryžuoti patiesalai iš Madraso ant sienų. Svamidžis atsisėdo ant jam padėtos pagalvėlės ir pradėjo *kirtaną*, o po to kreipėsi į visus susirinkusius trumpa kalba, prašydamas jų praktikuoti Krišnos sąmonę.

Po paskaitos jis išėjo iš šventyklos ir pro gretimas duris pakilo į savo butą trečiame aukšte. Paskui jį nusekė ne tik mokiniai ir gerbėjai, bet ir dviejų stambiausių San Francisko laikraščių „Chronicle“ ir „Examiner“ žurnalistai. Kol keli mokiniai gamino Svamidžiui pietus, o Ranačora išpakavo mokytojo daiktus, Svamidžis kalbėjosi su žurnalistais, kurie susėdę ant grindų užsirašinėjo jo žodžius.

– Ten apačioje Jūs visus kvietėte prisijungti prie Krišnos sąmonės. Ar Jūs kviečiate ir Ešberio bohema, ir bitnikus? – paklausė vienas žurnalistas.

- Taip, visus. Ir jus, – atsakė Svamidžis. – Mes kviečiame visus. Ir

narkomanus, ir hipius. Tačiau kai žmogus tampa mokiniu, jis pasikeičia, tampa visiškai kitu žmogumi.

– Ką reikia daryti, norint tapti jūsų mokiniu? – toliau klausinėjo žurnalistas.

– Savo mokiniams keliu keturis reikalavimus: jie neturi gyventi su merginomis, vartoti svaigalų, net gerti kavos ir arbatos, taip pat rūkyti. Draudžiu jiems valgyti mėsą ir lošti.

– Ar Jūs draudžiate jiems vartoti LSD, marihuaną bei kitus narkotikus?

– LSD taip pat yra svaigalai. Draudžiu juos vartoti savo mokiniams kaip ir bet kuriuos kitus narkotikus. Mokau jaunuolius anksti keltis ir pirmiausiai nusimaudyti. Triskart per dieną mes renkamės šventykloje ir giedame šventus Dievo vardus. Mūsų judėjimas ugdo asketiškumą. Tai religinis ir mokslinis judėjimas.

Nors Bhaktivedanta Svamis jau ne kartą įsitikino, kad žurnalistai savo straipsniuose nė neužsimena apie jo filosofiją, jis pasinaudojo proga papasakoti susirinkusiems apie Krišnos sąmonę. Net jei žurnalistams neįdomu – įdomu jo mokiniams.

– Didžiausia šiuolaikinės civilizacijos yda ta, – tęsė Svamis, – kad ji gviešiasi to, kas jai nepriklauso, ir laiko tai savo nuosavybe. Dėl to kyla nereikalingų problemų. Iš tikrųjų viskas visatoje priklauso Dievui. Kai žmonija suvoks šią tiesą, kai supras, kad Dievas – geriausias gyvų būtybių draugas ir visų aukų objektas, tik tada žemėje įsiviešpataus taika.

Žurnalistai išėjo, bet Svamidžis tebekalbėjo su jo kambaryje susirinkusiais jaunuoliais. Mukunda, dabar ilgaplaukis ir barzdotas, bet su karoliais, kuriuos gavo iš Svamidžio per įšventinimo ceremoniją, pristatė jam kelis savo draugus ir paaiškino, kad jie gyvena drauge ir nori padėti Svamidžiui supažindinti San Francisko jaunimą su Krišnos sąmone. Mukundos žmona, Džanaki, paklausė Svamidžio, kaip jis jautėsi skrisdamas lėktuvu. Svamidžis atsakė, kad skristi lėktuvu jam netgi patiko, išskyrus tai, kad užguldavo ausis. „Iš viršaus namai atrodo tokie mažyčiai, kaip degtukų dėžutės,“ – pasakojo jis, rodydamas jų dydį nykščiu ir smiliumi.

Svamidžis atsišliejo į sieną ir ėmė nusiiminėti girliandas, kurias tą dieną gavo iš jį pasitikusių žmonių, kol ant jo kaklo liko tik karoliukai – papras-ti ir pigūs, su mažučiu skambalėliu viduryje. Jis apčiuopė juos, patyrinėjo kokybę ir ėmė sukinėti tarp pirštų.

– Tai ypatingas daiktas, – tarė jis, žiūrėdamas į karoliukus, – nes jis padarytas su meile.

Jis vis apžiūrinėjo karoliukus, tarsi ši dovana būtų svarbiausias dienos įvykis.

Kai Svamidžiui atnešė pietus, jis išdalino kambaryje susirinkusiems jaunuoliams po truputį *prasados*, ir tada Ranačora tiesmukai, be jokių užuolankų paliepė visiems išeiti iš kambario ir leisti Svamidžiui ramiai pavalgyti bei pailsėti.

O gatvėje ir krautuvėlėje visi tik ir kalbėjo apie Svamidžį. Jis nei vieno nenuvylė – buvo būtent toks, kaip nupasakojo Mukunda. Ypač jiems patiko Svamio žodžiai, kad į viską reikia žiūrėti per Krišnos sąmonės prizmę.

Tą vakarą apie Svamidžio atvykimą į San Franciską buvo pranešta per televiziją, vienuoliktos valandos vakaro žinių laidoje, o kitą dieną apie jį jau rašė laikraščiai. „The Examiner“ antrajame puslapyje išspausdino straipsnį „Svamidžis kviečia hipius“. Čia buvo ir kelios nuotraukos: šventykla, prigužėjusi Svamidžio pasėkėjų, ir pats Svamidžis – rimtas ir orus. Svamidžis paprašė Mukundos garsiai perskaityti straipsnį.

Apie Svamidžį rašė ir stambiausias San Francisko laikraštis „Chronicle“. Straipsnis buvo pavadintas „Svamis hipių karalijoje – šventasis San Franciske įkuria šventyklą“, ir prasidėjo tokiais žodžiais: „Vakar hipių rojuje San Franciske šventasis iš Indijos, kurį jo draugas bitnikų poetas Alenas Ginsbergas pavadino konservatyviausiu šios religijos atstovu, pradėjo savo misionierišką veiklą.“

Svamidžiui nepatiko, kad jį pavadino konservatyviu:

– Konservatyvus? Ką jis turi omeny?

– Turbūt jūsų požiūrį į seksą ir narkotikus, – tarė Mukunda.

– Šia prasme, žinoma, mes esame konservatyvūs, tačiau tai reiškia, kad mes laikomės *šastry* nurodymų. Mes negalime nusižengti „Bhagavad-gitos“ tiesoms. Vis dėlto konservatyviu manęs negalima pavadinti: Čaitanja Mahaprabhu buvo toks griežtas sau, kad netgi nepažvelgdavo į moteris, o mes kviečiame prisijungti prie šio judėjimo visus, nepaisydami nei lyties, nei kastos, nei socialinės padėties. Mes kviečiame kartoti Harė Krišna mantrą visus. Štai čia ir yra Čaitanjos Mahaprabhu malonė – liberalumas. Kokie gi mes konservatoriai?

* * *

Bhaktivedanta Svamis pakilo iš lovos ir įjungė šviesą. Buvo pirma valanda nakties. Jis nubudo be žadintuvo skambučio, niekas jo nepažadino – atsikėlė pats. Kambaryje buvo šalta ir tylu. Apsigobęs pečius *čadaru*, tylutėliai atsisėdo prie rankraščių prikimšto metalinio lagamino, kuris jam atstojo stalą, ir, paėmęs maldos karolius, labai susitelkęs ėmė kartoti Harė Krišna mantrą.

Svamis kartojo mantrą maždaug valandą, po to ėmė rašyti. Per dvejus metus, po to kai išleido trečią pirmosios „Šrimad-Bhagavatam“ giesmės tomą, jis neišspausdino nei vienos knygos, nors vertė kiekvieną dieną. Jis jau pradėjo versti antrąją „Šrimad-Bhagavatam“ giesmę, bet daugiausiai dėmesio skyrė „Bhagavad-gitai“. „Bhagavad-gitos“ vertimą su savo komentarais Bhaktivedanta Svamis buvo parengęs dar iki penkiasdešimtųjų metų Indijoje, tačiau vienintelis jo rankraščio egzempliorius paslaptinai dingo. 1965-aisiais, praėjus keliems mėnesiams po atvykimo į Ameriką, jis iš naujo pradėjo šį darbą ir savo kambarėlyje Septyniiasdešimt antrojoje gatvėje, Niujorke, įrašė į diktofoną „Bhagavad-gitos“ įvadą anglų kalba. Dabar jo dėžėje gulėjo tūkstančiai rankraščio lapų – visas „Gitos“ vertimas ir komentarai. Jei jo mokinys iš Niujorko, Hajagriva, anksčiau dirbęs anglų kalbos dėstytoju, galės suredaguoti tekstą, o kiti mokiniai jį išspausdins, tai bus didelė pergalė.

Tačiau išspausdinti knygą Amerikoje, pasirodo, ne taip jau paprasta – netgi sunkiau negu Indijoje. Nors Indijoje Svamis buvo visiškai vienas, per trejus metus jam pavyko išspausdinti tris tomus. Čia, Amerikoje, jis turėjo nemažai pasekėjų, bet kuo didesnis pasekėjų būrys, tuo didesnė atsakomybė. Be to, nei vienas iš jo pasekėjų nerodė ypatingo entuziazmo spausdinti bei redaguoti rankraščius ir derėtis su vietos leidėjais dėl spausdinimo sąlygų. Ir vis dėl to, nors išspausdinti „Gitą“ buvo mažai vilties, Bhaktivedanta Svamis ėmėsi kito projekto – išversti „Čaitanja-čaritamritą“ – vieną svarbiausių bengalų vaišnavų šventraščių, pasakojantį apie Viešpaties Čaitanjos gyvenimą ir Jo mokymą.

Užsidedęs akinius, Svamidžis atsivertė knygą ir įjungė diktofoną. Jis įdėmiai perskaitė bengalų ir sanskrito tekstus, tada paėmė mikrofoną, paspaudė įrašymo mygtuką – užsidedė raudona indikatoriaus lemputė – ir pradėjo diktuoti: „Tūkstančiai žmonių sekė paskui dainuojantį ir šokantį Viešpatį.“ Jis diktavo trumpomis frazėmis, spaudė pauzės mygtuką, galvojo, vėl diktavo. „Vieni juokėsi, kiti šoko... dar kiti dainavo... Kai kurie puolė prieš Viešpatį Čaitanją ant žemės, reikšdami Jam savo pagarbą.“ Svamidžis diktavo, akimirkai susimąstęs nutildavo, paskui vėl spustelėdavo diktofono mygtuką. Sėdėjo tiesus, kartkartėmis lengvai siūbuodamas ar linksėdamas galva į žodžių taktą. Kartais jis žemai palinkdavo prie knygos puslapio ir įdėmiai žvelgdavo per skaitymui skirtus akinius.

Praėjo valanda. Svamidžis tebedirbo. Namą gaubė tyli tamsa; šviesa degė tik Svamidžio lange, tylą drumstė tik jo balsas ir perjungiamų mygtukų traškesys bei veikiančio diktofono ūžesys. Ant plonyčio išblukusios oranžinės spalvos megztinio Svamidžis buvo užsimetęs pilką vilnonį *čadara*. Jis neseniai atsikėlė, ir jo šafrano spalvos *dhotis* buvo suglamžytas. Jis atsisėdo prie savo „stalo“ ir įniko į darbą nesimaudęs ir netgi nesi-

prausęs veido. Jis brangino šias ryto valandas, tai buvo vienintelis metas, kai gatvė buvo nuščiuvisi ir Radha-Krišnos šventykla skendėjo tyloje.

Čia aplinka – naktis, su ja nusileidusi tyla ir Svamidžis, palinkęs virš savo transcendentinio literatūrinio darbo, – mažai kuo skyrėsi nuo ryto valandų Radha-Damodaros šventykloje Vrindavanoje, Indijoje. Tiesa, ten jis neturėjo diktofono, bet dirbo tomis pačiomis valandomis ir vertė tą patį šventraštį – „Čaitanją-čaritamritą“. Kažkada jis jau buvo pradėjęs versti ir komentuoti jos posmus. Vėliau, remdamasis tais posmais, jis parašė kelias esė ir štai dabar, atsidūręs už tūkstančių kilometrų nuo tų vietų, kur vyko Viešpaties Čaitanjos žaidimai, pradėjo rašyti pirmąjį angliškosios „Čaitanja-čaritamritos“ skyrių. Jis pavadino knygą „Viešpaties Čaitanjos mokymas“.

Svamidžis griežtai laikėsi senos dienotvarkės, kuri buvo įaugusi jam į kraują: kėlėsi dar prieš auštant ir rašė, dėstydamas Krišnos sąmonės filosofiją, kurią gavo per *paramparą*. Užmiršęs visą aplink, jis pasinerdavo į laikui nepavaldžią transcendentinę Vedų išmintį. Tai buvo jo pagrindinė tarnystė Bhaktisidhantai Sarasvačiui. Troškimas išspausdinti kuo daugiau knygų ir išplatinti jas visame pasaulyje ragino kasnakt pabusti ir imtis vertimo darbo.

Bhaktivedanta Svamis vertė knygas iki aušros. Tada susitvarkydavo ir nusileisdavo į šventyklą, į ryto *kirtaną*.

* * *

Nepaisydamas kai kurių savo mokinių iš Niujorko prieštaravimų, Svamidžis vis dėlto nusprendė dalyvausiąs muzikiniame šou „Mantra-Rock Dance“, kuris turėjo įvykti „Avalono“ šokių salėje. Niujorke *bhaktai* manė, kad San Francisko pasekėjai labai neatsakingai elgiasi, kviesdami savo dvasinį mokytoją į tokį renginį. Juk aišku, kas ten dedasi – elektrinių gitarų riaumojimas ir kurtinantis būgnų tvatinimas, akinantys prožektoriai ir šimtai nuo narkotikų apdujusių hipių. Kas tokioje vietoje išgirs tyrą jų mokytojo žinią?

Tačiau San Franciske Mukunda su savo bičiuliais jau keletą mėnesių ruošėsi „Mantra-Rock Dance“. Jie tikėjosi, kad šis renginys pritrauks tūkstančius jaunuolių, ir Radha-Krišnos šventykla San Franciske užsidirbs tūkstančius dolerių. Niujorke Bhaktivedanta Svamis dar dvejojo ar dalyvaus šou. Tačiau San Franciske, nenorėdamas pasekėjams numušti ūpo, jis nė žodžiu neužsiminė apie savo abejones.

Semas Spyrstras, Mukundos draugas ir vienas „Mantra-Rock Dance“ organizatorių, dėstė tik atvykusiam iš Niujorko Hajagrivai, savo planus:

– Čia, San Franciske, gimsta nauja muzikos kryptis. „The Grateful

Dead“ jau išleido pirmąją savo plokštelę. Jų dalyvavimas šiame renginyje bus puiki reklama, o mums kaip tik to ir reikia.

– Bet Svamidžis sako, kad netgi Ravi Šankaras yra *maja*, – bandė prieštarauti Hajagriva.

– Klausyk, viskas jau sutarta, – patikino jį Semas. – Scenoje pasirodys garsios grupės, ir tada Alenas Ginsbergas pristatys San Franciskui Svamidžį. Jis pasakys keletą žodžių, pradės dainuoti Harė Krišną mantrą, ir prie jo prisijungs visos grupės. Po to Svamidžis išeis. Salėje susirinks apie keturis tūkstančius žmonių!

Bhaktivedanta Svamis nebijojo, kad dalyvavimas „Mantra-Rock Dance“ pakenks jo reputacijai. Jis užlipsis į sceną, padainuos mantrą ir išeis. Svarbiausia, kad mantrą išgirstų kuo daugiau žmonių. Kas čia bloga, kad tūkstančiai į roko koncertą susirinkusių jaunuolių išgirs ir ims dainuoti Dievo vardus? Bhaktivedanta Svamis buvo pamokslininkas, todėl jis pasirėngęs eiti bet kur, kad skleistų mokymą apie Krišnos sąmonę. Kadangi Harė Krišna mantra yra absoliuti, kiekvienam, išgirdusiam ar ištarusiam Krišnos vardus – bet kurioje vietoje, bet kuriomis aplinkybėmis, nebeteks gimti žemiausiose gyvybės formose. Šie jaunuoliai ieško dvasinės prasmės, bet nežino į kurią pusę eiti. Jie yra pasiklydę ir savo haliucinacijas laiko dvasiniais praregėjimais, tačiau, kaip ir jų bendraamžiai Žemutiniajame Ist Saide, nuoširdžiai trokšta tikro dvasinio gyvenimo. Todėl Bhaktivedanta Svamis eis į šitą renginį. To nori jo mokiniai, o jis yra jų ir Viešpaties Čaitanjos tarnas.

Mukunda, Semas ir Harvis Kouenas jau buvo susitikę su roko koncerto organizatoriumi Četu Helmsu, ir šis leido jiems pasinaudoti savo „Avalonu“. Jie sutarė, kad jei tą vakarą pavyks prisikviesti garsias roko grupes, visas koncerto pelnas, žinoma, išskaičiavus honorarą muzikantams, išlaidas, susijusias su tvarkos palaikymu bei kitais būtiniais dalykais, bus skirtas San Francisko Radha-Krišnos šventyklai. Po to Mukunda ir Semas ėmė tartis su muzikantais, dauguma kurių gyveno San Francisko ir Berklio apylinkėse. Viena po kitos populiariausios San Francisko roko grupės – „Grateful Dead“, „Moby Grape“, „Big Brother and Holding Company“, „Jefferson Airplane“, „Quicksilver Messenger Service“ – sutiko dalyvauti renginyje drauge su Svamiu Bhaktivedanta už minimalų užmokestį – pustrėčio šimto dolerių. Pažadėjo atvykti ir Alenas Ginsbergas. Taigi viskas buvo parengta.

Tą vakarą, kai turėjo įvykti „Mantra-Rock Dance“, susirinko tiek žmonių, norinčių įsigyti bilietą, kad eilė nusitįso per visą kvartalą ir dar užlinko už kampo. Bilietas kainavo pustrėčio dolerio. Buvo aišku, kad salė bus pilna. Į koncertą atėjo beveik visos vietos įžymybės. LSD pionieriui Timočiui Lyriui buvo skirta vieta scenoje. Atėjo ir Svamis Krijananda

nešinas būgnu. Kostiumuotas vyriškis su cilindru, pasipuošęs šilko juosta, ant kurios buvo parašyta „San Franciskas“, prisistatė kaip miesto meras. Tarpdury Mukunda sulaike labai kultūringai apsirengusį žmogų, bandžiusį prasmukti be bilieto. Bet čia pat kažkas papplekšojo jam per petį:

–Praleisk jį. Jam galima. Tai Ouslis.

Mukunda atsiprašė ir praleido Augustą Ouslį Stenlį Antrąjį – tautos didvyrį ir įžymųjį eksperimentų su LSD iniciatorių.

Beveik visi susirinkusieji į koncertą vilkėjo ryškiais neįprastais rūbais: indėniškais apsiaustais, meksikietiškais pončo, indišką *kurtom*, „Dievo akimis“*, buvo pasipuošę plunksnomis ir karoliais. Daugelis hipių atsinešė savo fleitas, liutnias, barškalus, būgnus, ragus ir gitaras. Lydimi draugių, pražygiavo „Pragaro angelai“, šimtą metų nešukuotais ir neplautais plaukais, visi iki vieno džinsuoti, sunkiais auliniais batais ir grubios medvilnės striukėmis. Jie rūkė cigaretes, buvo apsikarstę grandinėmis ir išsipuošę visomis karinėmis vokiečių regalijomis: emblemomis su herbais, šalmais ir t.t., tik jų motociklai liko už durų.

Bhaktai scenoje pradėjo „apšilimo“ *kirtaną*. Jie šoko taip, kaip mokė Svamis. Scenoje ir salės kampuose smilko smilkalai. Nors didžioji auditorijos dalis buvo apkvaitusi nuo narkotikų, salėje buvo ramu – jie atėjo čia trokšdami dvasinių potyrių. *Bhaktams* ėmus dainuoti ir scenoje suskambus maloniai melodijai, kai kurie muzikantai auditorijoje griebėsi savo instrumentų. Prasidėjo šviesos šou, ėmė sproginėti šviesos pliūpsniai. Šokčiodami į muzikos ritmą per sienas, lubas ir grindis nubėgo įvairiaspalviai šviesos burbulai. Šiek tiek po aštuntos valandos scenoje pasirodė „Moby Grape“. Sugaudė galingos elektrinės paprastos ir bosinės gitaros, už savo būgnų sėdo du būgnininkai – prasidėjo pirmasis jų kūrinys, galingos masyvių garso kolonėlių vibracijos sudrebino salę, ir per auditoriją nuvilnijo pritariantis staugsmas.

Apie pusė dešimtos Svamis išėjo iš savo kambario į Frederiko gatvę ir įsitaisė galinėje Harvio kadilako sėdynėje. Jis, kaip visada, vilkėjo oranžinius drabužius, ant jo kaklo kabėjo gardenijų girlianda, nuo kurios prakvipo visas mašinos salonas. Pakeliui į „Avaloną“ Svamis kalbėjo, kaip svarbu atidaryti daugiau centrų. Dešimtą valandą Kirtananandos ir Ranačoros lydimas Svamidžis pakilo laiptais į „Avaloną“. Jam įėjus į salę, *bhaktai* jį sveikindami, ėmė pūsti kriauklę. Sutratėjo būgnai, minia prasiškyrė, padarydama jam kelią iki pat scenos. Aukštai pakelta galva Svamidžis, rodė, ne ėjo, o plaukė per aplink jį susibūrusių keistų žmonių minią.

Netikėtai šviesų šou pasikeitė. Ant sienos sušvito skaidrės, vaizduojan-

* „Dievo akys“ (*angl.* „God’s eyes“) – tuo metu tarp hipių populiarūs marškinėliai su ryškiais koncentriniais ratais (vert. past.).

čios Krišną ir Jo žygius: Krišna ir Ardžuna lekia karo vežimu, Krišna vagia sviestą, Krišna kovoja su į viesulą pasivertusiu demonu, Krišna groja fleita.

Kai, prasiskyrus miniai, Svamidžis ėjo į sceną, visi pakilo iš vietų, auditorija sugaudė ir prapliupo ovacijomis. Užlipęs į sceną, Svamidžis atsisėdo ant jam paruoštos pagalvėlės. Auditorija nuščiuvo. Pažvelgęs į Aleną Ginsbergą, Svamidžis tarė:

– Papasakokit jiems apie mantrą.

Alenas pradėjo pasakoti auditorijai apie tai, kaip jis supranta Harė Krišną mantrą ir ką ji duoda būtent jam. Jis papasakojo, kaip Bhaktivedanta Svamis įkūrė šventyklą Niujorke, Antrojoje aveniu, ir kaip dainavo Harė Krišna mantrą Tomkinso parke. Tada jis pakvietė visus ateiti į šventyklą Frederiko gatvėje.

– Tiems, kurie nori „nulipti“ nuo LSD ir stabilizuoti savo sąmonę, parengti ją naujiems „skrydžiams“, – sakė jis, – aš ypač rekomenduoju ryto *kirtanas*.

Po to prabilo Svamidžis. Jis trumpai papasakojo mantros istoriją ir vėl atsigręžęs į Aleną tarė:

– Pradėkite dainuoti.

Alenas nuspaudė fisharmonijos klavišus ir ėmė dainuoti į mikrofoną. Tai buvo melodija, kurią jis atsivežė iš Indijos. Netrukus melodiją pagavo ir salė. *Kirtanai* įsisiūbavus, kai susirinkusieji salėje rodė vis didesnę entuziazmą, į sceną sulipo ir prie *bhaktų* prisijungė įvairių grupių muzikantai. Ranačora, kuris anksčiau buvo visai neprastas būgnininkas, sėdo prie „Moby Grape“ mušamųjų. Įsijungė gitaros, į sceną ėmė ropštis kiti *bhaktai* ir visas pulkas hipių. Sublykčiojo spalvotos šviesos, ir į muzikos taktą ant sienų ir lubų ėmė žaisti įvairiaspalviai ratilai. Projektoriaus šviesai atsimušus į sieną, joje užsidedė mantros žodžiai: Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė / Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė. Netrukus mantrą dainavo visa salė. Kai kurie pakilo iš vietų ir iškėlę rankas ėmė šokti.

Alenas Ginsbergas: *Dainavome Harė Krišna mantrą visą vakarą. Buvo nuostabu – visiškas sielos atsivėrimas! Tai buvo dvasinio Heit Ešberio entuziazmo viršūnė. San Franciske pirmą kartą vyko koncertas, kuriame galėjo dainuoti ir šokti visi – ne tik žiūrėti, kaip šoka ir dainuoja kiti.*

Džanaki: *Žmonės nežinojo nei ką jie gieda, nei kodėl. Tačiau matydamas, kaip tokia daugybė žmonių – nesvarbu, kad dauguma jų buvo apkvaitę nuo narkotikų – kartoja Dievo vardus, Svamidžis buvo labai patenkintas. Jam labai patiko, kad žmonės dainavo Harė Krišna.*

Hajagriva: *Aš stovėjau scenoje priekyje muzikantų apkurtintas garso – nieko nebegirdėjau. Bet Harė Krišna mantra pulsavo vis garsiau ir garsiau*

ir ėmė aiškiai išsiskirti tame triukšme. Galinėje sienoje projektorius rodė didžiulį Krišnos paveikslą. Krišna mūvėjo aukso šalną, papuoštą povo plunksna, ir laikė rankose fleitą.

Paskui Svamidžis atsistojo, iškėlė rankas ir ėmė šokti, mostu ragindamas visus prisijungti. Tie, kas dar sėdėjo, pakilo iš vietų ir pradėjo dainuoti bei šokti, siūbuodami į šonus ir imituodami Svamio judesius.

Rodžeris Segalas: *Salė atrodė tarsi vėjyje siūbuojančių kviečių laukas. Nuo to vaizdo širdyje darėsi ramu ramu – visiška priešingybė „Avalono“, kur paprastai šėlsta aistros, atmosferai. Mes dainavome Harė Krišna mantrą daugiau nei valandą, ir galų gale visi, kas dalyvavo koncerte, šokinėjo ir visa gerkle šaukė, kažkas netgi verkė.*

Šalia Svamidžio atsirado mikrofonas, ir jo balsas per galingą garso sistemą nuaidėjo salėje. Tempas vis augo. Svamidžis buvo visas šlapias nuo prakaito. Užkulisiuose stovėjęs Kirtanananda reikalavo nutraukti *kirtaną*. Pagalvokit apie Svamidžio amžių, sakė jis, tai gali blogai baigtis. Bet *kirtana* nesiliovė, ji darėsi vis greitesnė ir greitesnė, kol galiausiai mantros žodžių nebebuvo galima išskirti iš galingų garso kolonėlių plūstančios muzikos ir tūkstantinio balsų choro.

Staiga *kirtana* baigėsi. Girdėjosi tik kolonėlių ūžesys ir Svamidžio balsas. Jis sakė maldą savo dvasiniam mokytojui: „Om̐ Viṣṇupāda Paramahansa Parivrājakācārya Aṣṭottara-śata Śrī Śrīmad Bhaktisidhānta Sarasvatī Gosvāmī Mahārāja ki jaya!.. Šlovė susirinkusiems *bhaktams!*“

Svamidžis nulipo nuo scenos ir pasuko link išėjimo, braudamasis pro tirštą salėje tvyrojusių dūmų debesį ir minią žmonių. Jam įkandin sekė Kirtanananda ir Ranačora. Alenas pristatė auditorijai kitą grupę. Išėjęs iš šokių salės, pilnutėlės susižavėjusių žiūrovų, Svamidžis tarė: „Taip, brahmačariui čia ne vieta.“

* * *

Rimtesni Svamidžio pasekėjai San Franciske matė, kad kai kurie kandidatai į mokinius nė neketina laikytis įsipareigojimų, kurių išventintas mokinyss privalo laikytis visą gyvenimą. „Svamidži, – sakė jie, – kai kurie žmonės ateina į šventyklą tik tam, kad gautų išventinimą. Mes niekada anksčiau jų nematėme šventykloje ir niekada daugiau nebepamatysime.“

Paprastai Svamidžis atsakydavo, kad neturi kitos išeities – belieka riziukuoti. Sykį per paskaitą šventykloje jis paaiškino: nors išventinimo metu mokinyss išvaduojamas iš visų savo nuodėmių pasekmių, kol jis yra materialiam pasaulyje, visa atsakomybė už jo poelgius gula ant dvasinio mokytojo pečių. Todėl, sakė jis, Viešpats Čaitanja įspėjo, kad jam nederėtų priimti daug mokinių.

Kartą po vakarinės paskaitos, kai atėjo laikas klausimams ir atsakymams, kresnas barzdyla iškėlė ranką ir paklausė Svamidžio:

– Ar aš galiu gauti išventinimą?

Nepažįstamojo akibroktas tarp Svamidžio mokinių sukėlė pasipiktinimo bangą, tačiau Svamidžis išliko ramus.

– Taip, – tarė jis, – bet pirma turite atsakyti į du klausimus. Kas yra Krišna?

– Krišna yra Dievas, – atsakė vaikas pagalvojęs.

– Taip. O kas esate jūs?

Vaikas susimąstė ir po kiek laiko tarė:

– Aš esu Dievo tarnas.

– Puiku, – atsakė Svamidžis, – rytoj jūs gausite išventinimą.

Bhaktivedanta Svamis žinojo, kad Jo mokiniams iš Vakarų bus sunku išsilaikyti Krišnos sąmonėje ir pasiekti tyros dvasinės tarnystės lygmenį. Per visą gyvenimą niekas neišmokė jų nieko gero, ir, nors formaliai jie buvo krikščionys, ir dvasiniai ieškojimai jiems nebuvo svetimi, didžioji šių jaunų žmonių dalis nieko nenutuokė apie Dievo mokslą. Jie netgi nežinojo, kad nesantuokiniai santykiai ar mėsos valgymas yra blogai, bet, kai Svamidžis jiems apie tai pasakė, jie iš karto sutiko. Jie patys atėjo pas Svamidžį ir drauge su juo kartojo Harė Krišna mantrą. Kaip jis galėjo juos atstumti?

Laikas parodys, ar jie sugebės atsispirti viską persmelkiančioms majos pagundoms ir išlikti Krišnos sąmonėje. Kai kurie iš jų parklups – tai žmojiška. Bet kiti išliks. Bent jau tie, kurie rimtai vykdė jo nurodymus – kartoja Harė Krišna mantrą ir stengiasi nedaryti nuodėmių, – pasieks tikslą. Syki Svamidžis pateikė tokį pavyzdį: jei nepanaudosime šviežių produktų, po kelių dienų jie suges. Bet tai dar nereiškia, kad jie tikrai bus nepanaudoti ir suges. Taip, ateity kai kas gali parklupti – nuo to niekas nėra apsaugotas. Tačiau Bhaktivedanta Svamis manė, kad jo pareiga – užimti savo mokinius dvasine tarnyste *dabar*. Ir jis davė jiems metodą, kuris padės išvengti nuopuolio.

Netgi Svamidžio mokiniai iš Niujorko, jau nekalbant apie Vedų standartus, manė, kad San Francisko *bhaktai* ne itin griežtai laikosi dvasinės praktikos taisyklių. Kai kurie jų vis dar užsukdavo pasmaliziantį konditerijos parduotuvę, valgė Krišnai neaukotą maistą, uždraustus skanumus – šokoladą ir parduotuvinius ledus.

Po *kirtanos* kai kas čia pat, už šventyklos durų, užtraukdavo cigaretę. Buvo ir tokių, kurie gavo išventinimą netgi kaip reikiant nežinodami, ką įsipareigoja.

Kirtanananda: *San Franciske sklاندė kur kas nerūpestingesnės nuotai-kos. Bhaktai mėgo užsukti į užkandinę už kampo pasiurbčioti kavos ir*

pasmaguriaut spurgų. Tačiau Svamidžis džiaugėsi, kad į šventyklą ateina tiek daug žmonių. Ir jam labai patiko „Avalono“ programa. San Franciske buvo dvi bhaktų kategorijos: vieni griežtai laikėsi dvasinių principų, rūpindamiesi savo švara, kiti nebuvo tokie griežti ir reiklūs sau, bet norėjo kuo plačiau skleisti Krišnos sąmonę. Svamidžis buvo toks mielaširdingas, kad priėmė tiek vienus, tiek kitus.

* * *

Radha-Krišnos šventykla jau buvo pagarsėjusi Heit Ešberyje ryto ir vakaro *kirtanomis*, tačiau kai *bhaktai* ėmė kasdien dalinti nemokamus pietus, šventyklos populiarumas tarp vietos hipių dar labiau išaugo.

Svamidžis paliepė savo mokiniams gaminti ir dalinti *prasadą*, ir tai buvo vienintelis jų užsiėmimas. Jie triūsė visą dieną – pradėdavo gaminti *prasadą* dar ryte, o per pietus vaišindavo visus, kas užsukdavo į šventyklą – kartais pamaitindavo net pusantro šimto ar du šimtus hipių iš Heit Ešberio.

Merginos statė ant viryklės avižinę košę dar prieš ryto *kirtaną*, o atėjus pusryčių metui, visas kambarys prigužėdavo hipių, dauguma kurių nesumerkė akių visą naktį. Kai kuriems jų avižinė košė ir vaisiai buvo vienintelis maistas per pastarąsias kelias paras. Tačiau svarbiausias įvykis buvo pietūs. Malati ėmėsi atsakomybės už produktų supirkimą ir kur tik galėjo prašė aukų: kviečių bei nuto miltų, skaldytų žirnių, ryžių, daržovių. Bulves, morkas, ropes, griežčius ir burokus imdavo tiktai tuos, kurie buvo arba nukainoti, arba atiduodami už dyką. Virėjai kasdien virė bulvių košę, ją pagardindavo prieskoniais, kepė *čapačius* su sviestu, iš skaldytų žirnių virė *dalą* ir gamino kokį nors daržovių patiekalą – maždaug dviems šimtams burnų. Tokius pietus jiems pavykdavo organizuoti tik todėl, kad prekiautojai mielai duodavo savo produktų už dyką, įsitikinę, kad hipių maitinimas yra kilnus darbas.

Haršarani: *Mūsų pietūs sutraukdavo tuntus išbadėjusių jaunuolių iš Hipių kalno. Buvo akivaizdu, kad jie gyveno pusbadžiu. Pietų ateidavo ir kiti – tie, kurie padėdavo bhaktams, bet nebuvo įšventinti. Mes užėdavome plokštelę, kurią Niujorke įdainavo Svamidžis ir jo mokiniai. Per pietus šventykloje tvyrojo taiki šeimyniška atmosfera.*

Haridasa: *Žmonės valgydavo ir už šventyklos durų, tiesiog gatvėje, nes šventykloje visi norintieji netilpdavo. Bet didžioji dalis žmonių, žinoma, valgė šventykloje. Buvo puikūs laikai. Į krautuvėlę susirinkdavo daugybė žmonių, ir mes sodindavome juos eilėmis – nuo sienos iki sienos. Daugelis pavalgę tiesiog išeidavo. Kitos Heit Ešberio parduotuvės prekiaavo viskuo, kuo tik nori – nuo karolių iki roko muzikos plokštelių, bet mūsų krau-*

tuvėlė buvo nepanaši į jas, mes nieko nepardavinėjome, viską dalinome veltui.

Pas mus kiekvienas buvo laukiamas svečias. Hipiai rasdavo prieglobstį nuo aplinkui viešpataujančio chaoso ir beprotybės. Mūsų šventykla kažkuria prasme buvo tarsi ligoninė, ir aš manau, kad mes ne vienam žmogui padėjome, o gal ne vieną ir išgelbėjome. Turiu omeny ne jų sielas – kalbu apie jų protą ir kūną, nes toks gyvenimas gatvėse, kurį jie matė ir į kurį patys buvo pasinėrę, yra tiesiog nepakenčiamas. Aš kalbu apie narkotikų perdozavimus, apie žmones, kurie buvo niekam nereikalingi, bet kuriems reikėjo paguodos ir kurie, ieškodami paguodos, atklysdavo į šventyklą.

Kai kurie jų taip ir liko šventykloje, ir tapo bhaktais, kiti pavalgę vėl išslinkdavo į gatves. Šventykloje kasdien kas nors nutikdavo, ir mes tapdavome netikėčiausių įvykių liudytojais. Žinoma, rengti nemokamus pietus šventykloje buvo Svamidžio idėja.

Žmonės, trokštantys dvasinio peno, kuriuos domino filosofija, kurie norėjo kažko paklausti, užsukdavo į Svamidžio kambarėlį. Pas jį ateidavo visokio plauko žmonių – neabejingi karui Vietname ar turintys asmeninių problemų: nusižengę įstatymui, įklimpę į narkotikų liūną, nesuprasti mokykloje ar šeimoje.

San Francisko gyventojai susirūpino dėl didžiulio jaunuolių antplūdžio mieste. Tokia situacija kėlė praktiškai nekontroliuojamas socialines problemas. Policija ir socialiniai darbuotojai nerimavo dėl hipių sveikatos būklės, skurdžių, baisių gyvenimo sąlygų, ypač Heit Ešberyje. Jau kiek pratę San Francisko gyventojai baiminosi, kad hipiai užtvindys visą miestą. Todėl vietos valdžia labai nudžiugo, išgirdusi apie Svamio Bhaktivedantos šventyklos parodytą iniciatyvą, ir, kai Heit Ešberio savivaldybei kilo mintis įkurti Tarybą, kuri imtųsi spręsti problemas, Svamis Bhaktivedanta buvo pakviestas dalyvauti jos veikloje.

Maiklas Bouenas: Bhaktivedanta turėjo neįtikėtiną gebėjimą atratinti žmones nuo narkotikų, ypač nuo „spydo“, heroino ir LSD – nuo viso to šlamšto, – paskiepydamas jų širdyse meilę Dievui.

Haridasa: Anksti ryte policijos patruliai paprastai apvažiudavo parką ir surankiodavo iš namų pabėgusius ir ant suoliukų miegančius paauglius. Policija sulaikydavo juos ir grąžindavo tėvams. Hipiams reikėjo pagalbos, kad ir menkiausias, ir jie patys tai žinojo. Radha-Krišnos šventykla jiems buvo savotiškas dvasinis rojus. Paaugliai tai juto. Jie bėgo iš namų, gyveno gatvėse. Jie neturėjo kur eiti, neturėjo kur pailsėti. Nebuvo vietos, kur jie jaustųsi saugūs, kur niekas jų neužgauliotų. Daugelis paauglių tiesiogine to žodžio prasme tiesiog įgriūdavo į šventyklą. Manau, mūsų šventykla daug kam išgelbėjo gyvenimą. Jei ne Harė Krišna, savižudybių ir nelaimingų

atsitikimų skaičius būtų kur kas didesnis. Tai buvo tas pats, kas įkurti šventyklą mūšio lauke. Blogesnės vietos šventyklai turbūt ir su žiburiu nebūtum radęs, bet čia ji buvo reikalinga kaip niekur kitur. Ir nors niekada anksčiau Svamiui neteko susidurti su panašiais reiškiniais, jis atnešė čia mantrą ir ji darė stebuklus. Visiems patiko dainuoti mantrą, ir ji keitė paauglių gyvenimus.

Kaip Alenas Ginsbergas ir žadėjo penkiems tūkstančiams hipių „Avalone“, tiems, kurie bandė „nulipti“ nuo LSD ir „stabilizuoti savo sąmonę“, ankstyvos ryto *kirtanos* Radha-Krišnos šventykloje įkvėpė naują gyvenimą. Kartais rytais į šventyklą užsukdavo ir pats Alenas su bičiuliais, drauge su kuriais praleido bemiegę naktį, tačiau būdavo ir taip, kad bandantieji „stabilizuoti savo sąmonę ir parengti ją naujam skrydžiui“ užgriūdavo į šventyklą tiesiog vidury nakties, priversti nutūpti skrydžiui tapus nekontroliuojamam.

Sykį *bhaktus*, miegojusius šventykloje, pažadino beldimas į duris, riksmas ir policijos mašinų šviesos. Buvo antra valanda nakties. Kai jie atidarė duris, į šventyklą įpuolė jaunas raudonplaukis barzdotas hipis.

– Krišna! Krišna! Padėk man! – sušuko jis. – Neleiskite jiems manęs paimti! Vardan Dievo padėkite!

Tarpdury pasirodė policininko galva:

– Nutarėme atvežti jį pas jus – gal jūs, vaikinai, galėsit jam padėti, – pasakė jis ir nusišypsojo.

– Man blogai šiame kūne, – sudejavo hipis, kai policininko galva pradingo ir durys užsidarė. Jis ėmė karštligiškai kartoti mantrą, jo veidas išbalo kaip drobė. Iš baimės jį išmušė prakaitas. Likusias nakties valandas *bhaktai* praleido guosdami vaikiną ir kartodami drauge mantrą, kol į *kirtaną* skaityti paskaitos nusileido Svamis.

Bhaktai dažnai nukreipdavo problemų turinčius jaunuolius pas Svamidžį. Praktiškai kiekvienas galėjo ateiti pas jį ir pavogti iš jo brangaus laiko. Sykį vaikštinėdamas po miestą, Ravindra Svarupa sutiko žmogų, tikinusių neva Vietname jis matęs marsiečius. Jis buvo ką tik išėjęs iš ligoninės ir tvirtino, kad marsiečiai netgi kalbėję su juo. Ravindra Svarupa papasakojo jam apie Svamidžio knygą „Kelionė į kitas planetas“, patvirtinančią, kad kitose planetose egzistuoja gyvybė, ir patarė jam pasikalbėti su Svamidžiu – jis tikrai galėsias daugiau papasakoti apie marsiečius. Vietnamo kareivis nuėjo pas Svamidžį. „Taip, – patvirtino Svamidžis, – marsiečiai iš tiesų egzistuoja.“

Ilgainiui Svamidžio pasekėjai tapo dėmesingesni savo dvasiniam mokytojui ir ėmė jį saugoti nuo nepageidaujamų lankytojų. Viena tokių nepa-

geidaujamų personų buvo Triušis – turbūt pats purviniausias hipis, kokį tik galima rasti Heit Ešberyje. Jis niekada nesišukavo, jo plaukai buvo purvini, riebaluoti ir pilni blusų. Jis vilkėjo purvinomis nutriušusiomis drapanomis, ir nuo jo purvu apkepusio kūno trenkė baisus dvokas. Triušis bet kokia kaina buvo pasiryžęs susitikti su Svamidžiu, tačiau *bhaktai* neprileido jo prie savo guru nė per žingsnį, bijodami, kad jis savo smarve suterš Svamidžio kambarį. Ir vis dėlto vieną vakarą po paskaitos Triušis patykojo Svamidžio prie šventyklos durų. Kai tik Svamidžis išėjo pro duris, Triušis kaipmat prisistatė prie jo ir paskubomis išpyškino: „Ar galiu ateiti pasikalbėti?“ – Svamidžis sutiko.

Beveik kiekvieną vakarą kas nors ateidavo pasiginčyti. Vienas toks tipelis reguliariai ateidavo pas Svamį su paruoštais argumentais iš kažkokios filosofinės knygos ir garsiai juos skaitydavo. Svamidžis kaskart sudirbdavo jį į miltus, bet tas eidavo ieškoti naujų argumentų ir vėl netrukus pasirodydavo su savo knyga. Sykį vakare, kai jis vėl atėjo su naujais „triuški-nančiais“ argumentais, Svamidžis tik dėbtelejo į jį ir nieko neatsakė. Tyla irgi buvo jo pergalė – vyrui neliko nieko kita, kaip atsistoti ir išeiti.

Izraelį, kaip ir Triušį, Heit Ešberyje pažinojo visi. Savo ilgus plaukus jis rišdavo į kasą ir per *kirtanas* dažnai grojo trimitu. Vieną vakarą po paskaitos Izraelis uždavė Svamidžiui seniai medituotą klausimą:

– Man patinka dainuoti Harė Krišna mantrą, bet ką tai duoda pasauliui? Ką tai duoda žmonijai?

– O jūs ką – ne iš šio pasaulio? – paklausė Svamidžis. – Jei jums patinka, kodėl turėtų nepatikti kitiems. Todėl dainuokite garsiau.

Kažkoks ūsuotas žmogus, sėdėjęs salės gale, paklausė:

– Ar tiesa, kad jūs – Aleno Ginsbergo guru? *Bhaktai* žinojo, kad tai klausimas „su kabliuku“. Į jį negalėjai atsakyti nei „taip“, nei „ne“.

– Aš nesu niekieno guru, – tarė Svamidžis. – Aš esu visų gyvų būtybių tarnas. – *Bhaktams* šis dialogas atrodė transcendentinis. Tai buvo ne tik kad išmintingas atsakymas keblioje situacijoje – jame nuskambėjo gilus, nesuvaidintas nuolankumas.

Sykį ryte į šventyklą atėjo sutuoktinių pora: žmona laikė glėby vaiką, o jos vyras ant pečių kuprinę. Kai atėjo klausimų ir atsakymų metas, vyras paklausė:

– Patarkite, ką man daryti su savo protu? – Svamidžis pateikė jam išsamų filosofinį atsakymą, bet vyras neatstojo:

– Bet ką daryti su protu? Ką su juo daryti?

Svamidžis pažvelgė į jį maldaujamomis, užuojautos kupinomis akimis ir tarė:

– Aš neturiu kitų vaistų. Kartokite Harė Krišna mantrą. Daugiau nieko negaliu patarti. Neturiu kito atsakymo.

Vyriškis niekaip negalėjo nurimti, tada kažkuri iš Svamidžio mokinių nutraukė jį:

– Darykite, kaip sako Svamidžis. Pabandykite.

Svamidžis paėmė *karatalus* ir pradėjo *kirtaną*.

Vieną vakarą paskaitos metu į šventyklą įbėgo vaikinukas ir pareiškė, kad Heit Ešberyje tuoj kils maištas. Svamis tučiuojau turįs ten eiti nuraminti susirinkusią minią. Mukunda įsiterpė ir pasakė, kad Svamis niekur neis – apsieisį ir be jo. Bet berniukas žiūrėjo tiesiai Svamiui į akis ir tarytum kėlė ultimatumą: jei Svamidžis nenueis, kils didžiulis maištas, ir už tai atsakingas bus jis.

– Gerai. Aš pasirengęs, – tarė jam Svamidžis, tarsi būtų pasiruošęs vykdyti jo reikalavimus. Bet niekas niekur nėjo, ir joks maištas niekur nekilo.

Praktiškai per kiekvieną *kirtaną* būtinai atsirasdavo koks nors „narcizas“, kuris imdavo šokti tarsi aplinkui jį daugiau niekas neegzistuoję, tarsi jis būtų „pasaulio bamba“. Neretai tokie „šokėjai“ peržengdavo ribas, ir Svamidžiui tekdavo juos stabdyti. Sykį vakare per *kirtaną*, Svamidžiui dar nenusileidus į šventyklą, nepažįstama mergina mini sijonėliu ėmė staisytis ir suktis po visą salę kaip vijurkas. Kažkas iš mokinių nuėjo paklausti, kaip jiems elgtis, ir Svamidžis atsakė:

– Nekreipkite į ją dėmesio. Tegu atiduoda savo energiją Krišnai. Netrukus aš pats nusileisiu. Kai Svamidžis nusileido į šventyklą ir pradėjo naują *kirtaną*, mergina, kuri buvo neįtikėtina liesa, vėl atkuto. Svamidžis atsimerkė ir jo žvilgsnis nukrypo tiesiai į ją. Jis suraukė antakius ir nepatenkintas dėbtelejo į savo mokinius. Kažkuri mergina iš šventyklos priėjo prie „šokėjos“ ir išsivedė ją iš salės. Po kelių minučių „šokėjėlė“ grįžo vilkėdama vyriškomis kelnėmis ir šoko jau kur kas santūriau.

Kitą kartą, kai Svamidžis sėdėjo jam parengtoje vietoje ir skaitė paskaitą sausakimšai prisigrūdusioje šventykloje, nei iš šio, nei iš to prie lango sėdėjusi storulė pašoko iš vietos ir čaižiu, spiegiančiu balsu ėmė koneveikti Svamidžį:

– Ei jūs! Ar dar ilgai čia sėdėsite? Ką jūs čia veikiate? Kelkitės gi! Na ir ką pasakysite? Na ką padarysite? Ir iš vis, kas jūs toks esate?

Jos išpuolis buvo toks netikėtas ir toks įžūlus, kad visi liko sėdėti priblokšti, nežinodami ko griebtis. Svamidžis jai nieko neatsakė. Jo veide nebuvo matyti nė menkausio pykčio, bet jis atrodė įskaudintas. Tik prie pat jo sėdėjusieji *bhaktai* išgirdo, kaip jis tylutėliai, tarsi pats sau, sušnibždėjo: „Kokia tamsa, Dieve mano, kokia baisi tamsa?!“

Per kitą paskaitą prie Svamidžio, sėdinčio prieš visą auditoriją, priėjo ir prisėdo kažkoks neaiškus vaikinukas. Jis apžvelgė salę ir nutraukęs Svamidžį, tarė:

– Dabar aš noriu jums kai ką pasakyti.

Svamidžis mandagiai atsakė:

– Palaukite kol pasibaigs paskaita. Tada galėsite užduoti klausimus.

Vaikinas nepasitraukė, o Svamis tęsė paskaitą. Po kelių minučių jis vėl nutraukė Svamidžį:

– Dabar aš kalbėsiu. Noriu jums pasakyti, ką turiu pasakyti.

Salėje sėdėję Svamidžio mokiniai tyliai stebėjo kas vyksta, bijodami įsikišti ir dar labiau viską komplikuoti, tikėdamiesi, kad Svamidžis kaip nors pats išspręs situaciją. Visi sėdėjo ir laukė, kas bus toliau. Vaikinas ėmė kažką nerišliai veblenti. Tada Svamidžis paėmė savo *karatalus*:

– Na ką, pradėsime *kirtaną*.

Rėžti kalbą troškęs vaikiną visą *kirtaną* išsėdėjo prie Svamidžio, įspitrinęs į jį bepročio akimis, kuriose galėjai įžvelgti ir grasinimą. Po pusvalandžio *kirtana* baigėsi.

Svamidžis, kaip visada, paėmė obuolį ir supjaustė jį skiltelėmis. Tada, paėmęs peilį ir skiltelę obuolio dešine ranka ištiesė vaikinui. Tas pažvelgė į Svamidžį, į peilį, į obuolį. Salėje stoji mirtina tylą. Svamidžis sėdėjo nejudėdamas ir šypsodamasis žvelgė į vaikinuką. Akimirka virto amžinybe. Pagaliau vaikiną ištiesė ranką ir paėmė iš Svamidžio skiltelę obuolio – visa salė su palengvėjimu atsiduso.

Haridasa: *Aš visada stebėjau si Svamidžio sugebėjimu rasti išeitį iš panašių situacijų. Patikėkite, dažnai tai būdavo ne taip jau paprasta. Tai buvo tikras jo dvasinės stiprybės ir proto išbandymas – kaip elgtis su tokiais žmonėmis, kad jų neatstumtum, nesukeltum priešiško, kad dar labiau neįaudrintum ir nekomplikuotum situacijos. Jis mokėjo kažkokiū būdu nukreipti tokių išsišokėlių energiją taip, kad jie tuoj nurimdavo, net patys nesuprasdami kodėl, kaip užsūpuoti kūdikiai. Jis mokėjo parinkti žodžius, intonaciją, jis turėjo kantrybės jų nenutraukti, leisdavo jiems išsikalbėti, išsiliėti. Manau, jis suprato, kad jo mokiniai irgi negalėjo jiems užkimšti burnos: „Ei tu paklausyk, šventykloje taip negalima elgtis!? Būdavo tikrai labai delikačių situacijų.*

Atsirasdavo hipių, kuriuos žavėjo mintis, kad jie yra Dievas. Jie vartojo narkotikus ir dažnai patirdavo „prašviesėjimus“ arba matydavo haliucinacijas. Tomis akimirkomis jie troško visų aplinkinių dėmesio. Jie norėjo, kad visi jų klausytų ir buvo matyti, kad Svamidžis tokiems žmonėms keldavo pasipiktinimą. Kartais juos išties pagaudavo įkvėpimas ir žodžiai liejosi eilėmis, bet įkvėpimo pakakdavo kelioms minutėms, ir netrukus jų prakalbos virsdavo padriku vapaliojimu. Bet Svamis, nors ir nuramindavo žmones, buvo ne iš tų, kurie su jais terliotųsi. Jis tiesiai šviesiai paklausdavo: „Ką jūs turite omeny? Jei esate Dievas, vadinasi, viską žinote. Jei jūs – Dievas, vadinasi, turite Jo savybes. Ar jūs iš tikrųjų absoliučiai viską žinote, esate visagalis?“ Ir jis imdavo vardinti avataros savybes.

Pasitelkęs logiką ir argumentus, jis įrodydavo „dievui“, kad šis klysta. Svamis išmanė šventraščius ir logiškai aiškino žmonėms: „Jei esate Dievas, turite sugebėti tai padaryti. Ar turite tokią galią?“

Kai kas Svamidžio žodžius suprasedavo kaip iššūkį ir bandė su juo stoti į žodžių mūšį. Tada visas auditorijos dėmesys, žinoma, nukrypdavo į išsišokėlių, o tam tik šito ir reikėjo. Kartais būdavo labai keblių situacijų. Aš tik sėdėdavau ir stebėdavau: „Idomu, kaip jis susidoros su šiuo tipu? Tas tai diegas“. Bet Svamidžis buvo ne iš kelmo spirtas. Netgi jei jam nepavykdavo įtikinti paties oponento, jis bent jau įtikindavo klausytojus, palenkdamas juos savo pusėn, ir jo priešininkui belikdavo nutilti. Svamidžis laimėdavo auditorijos dėmesį, parodydamas, kad jo priešininkas nė pats nesupranta, ką kalba. Žmogelis greitai pajusdavo, kad nuotaikos salėje keičiasi, auditorija jo nebesiklauso, niekas nebetiki jo paistalais, ir užsičiaupdavo.

Taigi Svamidžis veikiau įtikindavo auditoriją, o ne patį priešininką. Bet jis niekada nepažemindavo žmogaus. Tai jam pavykdavo ne vien todėl, kad jis visus praaugo savo intelektu, bet dar ir todėl, kad jo širdis buvo kupina užuojautos. Stebėdamas, kaip Svamidžis elgiasi tokiose situacijose, aš supratau, kad jis yra didis mokytojas ir iškilus žmogus. Svamidžis mokėjo neužgauti kito savimeilės ir nepažeisti jo nei psichologiškai, nei emociškai. Jo oponentai nutilę sėsdavo į savo vietas nejausdami apmaudo, pasipiktinimo, jie nesijautė įžeisti, ar įskaudinti. Tiesiog Svamidžiui kažkoku būdu pavykdavo laimėti proto galiūny mūšį.

* * *

„Pusė septynių eisime pasivaikščioti, tarė Svamidžis vieną rytą. Nuvežkite mane į parką.“

Keli mokiniai nuvyko su juo prie Stouvo ežero Auksinių vartų parke. Jie pažinojo apylinkes kaip savo penkis pirštus ir nuvedė Svamidžį takais aplink ežerą, iš kur atsiveria nuostabus gamtovaizdis: per tiltelį, miško takeliais, per upeliuką. Jie tikėjosi, kad puikūs gamtovaizdžiai suteiks jų guru malonumą.

Svamidžis viską matė per šventraščių prizmę, ir netgi kai jis kalbėjo apie paprasčiausius daiktus, mokinių akyse jie prisipildydavo transcendentinio turinio. Vaikštinėdamas po parką, jis garsiai samprotavo:

– Kas nori išvysti Dievą, tas turi įgyti tam tikras savybes. Štai dabar saulę paslėpė debesys. Žmonės sako: „Saulės nėra“. Bet saulė yra, tik mūsų akys per debesys nemato.

Vaikinai, kaip ekskursijų gidai, rodė Svamidžiui gražiausias parko vie-

teles. Jie nuvedė Svamidžį prie gulbių, kurios plaukiojo stikliniu ežero paviršiumi.

– „Šrimad-Bhagavatam“ *bhaktai* lyginami su gulbėmis, o knygos apie Viešpatį Krišną – su skaidriu kaip krištolas ežeru, – tarė Svamidžis. – Tuos, kurie nenusilenkia Dievui, – tęsė jis, – „Šrimad-Bhagavatam“ vadina krankliais. Juos traukia apipuvusios pasaulietinių temų atmatos.

Žingsniuodamas žvyru nubarstytu takeliu, jis stabtelėjo ir tarė:

– Pažvelkit į šį keliuką. Kiek čia akmenėlių – tiek visatoje gyvų būtybių.

Bhaktai nesitvėrė džiaugsmu, vesdami Svamidžį į rododendrais apaugusį slėnį – didžiuliai jų krūmai buvo nuberti baltais ir rožiniais žiedais. Jie jautėsi tarsi likimo išrinktieji, kuriems nusišypsojo sėkmė išvysti Krišną Svamio akies krašteliumi.

Kai kitą rytą Svamidžis vėl panoro pasivaikščioti parke, jį lydėti pasišovė visas būrys mokinių. Jie jau buvo girdėję apie vakarykštį pasivaikščiojimą ir *bhaktų* išpučius. Bet tą rytą Svamidžis buvo visiškai kitoks. Vaikiniai jau ketino parodyti Svamidžiui naujus takelius aplink ežerą, bet jis, niekam netaręs nė žodžio, ėmė vaikštinėti pirmyn atgal žvyro išpiltu takeliu.

Jis sustojo po išsilapojusiu medžiu ir bakstelėjo į paukščių išmatas ant žemės.

– Ką tai reiškia? – paklausė jis kryptelėjęs į šalia stovintį vaikinuką, kuris visai neseniai pradėjo lankytis šventykloje. Svamidžio veidas buvo labai rimtas. Vaikinas net išraudo:

– Aš e-e, nežinau.

Svamidžis tylėjo susimąstęs ir laukė paaiškinimo. *Bhaktai* glaudžiai apspito jį. Vaikinas įniko įdėmiai tyrinėti ant žemės ištiškusią paukščių išmatų raštą manydamas, kad Svamidžis laukia, kol jis išvelgs kažkokią tame rašte užslėptą prasmę – panašiai, kaip žmonės nuspėja ateitį, burdami iš kavos tirščių. Jis jautė, kad būtinai turi kažką pasakyti.

– Tai e-e ekskrementai, paukščių iš-išmatos.

Svamidžis nusišypsojo ir pasisuko į kitus laukdamas, ką šie pasakys. Mokiniai stovėjo kaip vandens į burną prisėmę.

– Tai reiškia, – tarė jis, – kad paukščiai (jis kalbėjo su akcentu ir „paukščiai“ ištare „paukštai“) gyvena šiame medyje geras dvi savaites, – jis nusijuokė. – Net paukščiai, ir tie, prisiriša prie savo būsto.

Kai jie ėjo pro šaflbordo* žaidimo aikštelę, kurioje šaškes stumdė keli senukai, Svamidžis stabtelėjo ir pasisuko į mokinius:

* Šaflbordas – amerikiečių žaidimas, kuriame spalvoti mediniai ritinėliai stumdomi specialiai sužymėtoje lentoje. Gali būti žaidimas laivo denyje, specialiose aikštelėse (vert. past.).

– Seni žmonės šioje šalyje nežino, kuo užsiimti. Jie žaidžia kaip vaikai, niekais leisdami paskutiniąsias gyvenimo dienas, užuot ugde Krišnos sąmonę. Jų vaikai išaugo ir gyvena savarankiškai, taigi dabar pats metas pasirūpinti savo siela. Tačiau jie nusiperka katę ar šunį ir, užuot tarnavę Dievui, tarnauja šunims. Man gaila jų. Bet jie mūsų neklausys. Jie kitaip nesupranta gyvenimo. Todėl mes pamokslaujame jaunimui – ieškantiems žmonėms.

Kai Svamidžis ir jo mokiniai priėjo žaliuojantį šlaitą prie pat Kezaro kelio, mokiniai pasakė, kad čia ir yra garsioji Hipių kalva. Ankstų rytą nuolaidaus šlaito kalva ir plati pieva apsupta eukaliptų ir ąžuolų, skendėjo tyloje ir ramybėje. Tačiau jau po kelių valandų čia sueis šimtai hipių, susitiks su draugais, sugrius pievoje ir panirs į narkotinį transą. Svamidžis pasiūlė mokiniams čia daryti *kirtanas*.

Kirtanos Aukšinių vartų parke tapo populiarios. Jos sutraukdavo žymiai daugiau žmonių negu Tomkinso parke Niujorke. Kartais Svamidžis pats eidavo į parką ir prisijungdavo prie mokinių *kirtanos*. Vieną sekmadienį jis pasirodė parke visai netikėtai – tarp *bhaktų* kilo euforija: jis atsisėdo, paėmė *mridangą* ir skambiu balsu ėmė vesti *kirtaną*.

Visų žvilgsniai iškart nukrypo į Svamidžį. Jis išsiskyrė iš *kirtanistų* jau vien savo amžiumi ir drabužiais. Parke buvo susirinkę džinsuoti jaunuoliai, o Svamidžiui buvo per septyniasdešimt, ir jis vilkėjo laisvus šafrano spalvos rūbus. Tai, kaip džiugiai *bhaktai* pasitiko Svamidžį, kaip puolė prieš jį ant kelių, kaip švytėjo jų akys, kėlė aplinkinių susidomėjimą ir pagarbą. Kai tik jis atsisėdo, prie jo prisistatė keli vaikėzai. Jis jiems nusišypsojo ir ėmė mušti *mridangą*, o vaikai pakerėti žiūrėjo, kaip virtuoziskai juda jo pirštai.

Govinda dasi: *Pasirodžius Svamidžiui, kirtana įgijo kitą kokybę – įgavo profesionalumo ir autentiškumo, – ko jai ir trūko. Dabar jau mes buvome ne kažkokie jaunikliai iš San Francisko, dainuojantys Harė Krišna mantrą, – jam atėjus, viskas, ką mes darėme, įgijo istorinę reikšmę ir prasmę. Mūsų mėgėjiška kirtana įgavo svarumo. Jau pats Svamidžio dalyvavimas kirtanoje liudijo, kad ji turi galias istorines šaknis. Drauge su Svamidžiu į Aukšinių vartų parką atėjo visa dvasinių mokinių seka.*

Po valandą trukusios *kirtanos* Svamidžis kreipėsi į minią:

– Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė / Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė. Ši mantra sukelia transcendentines vibracijas. Transcedentiniai mantros garsai traukia kiekvieną, netgi tuos, kurie nesupranta jos žodžių prasmės. Tai ir yra jos grožis. Į ją reaguoja net vaikai.

Svamidžis pasakė trumpą kalbą, ir vėl prasidėjo *kirtana*. Keli jaunuoliai susikibo rankomis ir ėmė rateliu sukstis priešais Svamį. Paskui jie apsupo

Svamį ir laikydami už rankų šoko aplink jį. Iškart galėjai pasakyti, kad Svamidžis buvo labai patenkintas: jam patiko, kad žmonės šoka aplink jį ir dainuoja Harė Krišna mantrą. Nors dažnai hipių entuziazmas reiškėsi keistomis, jausminėmis formomis, Harė Krišna mantra kompensavo šį įspūdį ir užliejo atmosferą šviesa ir ramybe. Svarbiausia Svamidžiui buvo tai, kad visi įsitraukė į *kirtaną*, ir ji vyksta be pertrūkio. Jo oranžiniai rūbai blankstančios popiečio saulės šviesoje, rodėsi, keičia spalvas, o jis stovėjo ir žvelgė į pievoje šokančius jaunuolius kaip tėvas į savo vaikus ir nieko jiems nedraudė, o tik kvietė prisijungti ir dainuoti Harė Krišna mantrą.

* * *

Kartą Malati įbėgo į Svamidžio kambarį ir, ištraukusi iš pirkinių krepšio kažkokį daikčiuką, padėjo jį ant Svamidžio stalo:

– Kas tai, Svamidži?

Ant stalo gulėjo medinė maždaug dešimties centimetrų aukščio figūrėlė plokščia galva, juodu besišypsanti veideliu ir didelėmis apvaliomis akimis. Jos rankytės styrojo ištiestos į priekį, kūnelis buvo nudažytas dviem spalvomis – žalia ir geltona, ir ji neturėjo kojų.

Svamidžis tuojau pat sudėjęs delnus pagarbiai jai nusilenkė:

– Tu nupirkai Viešpatį Džaganathą – Visatos Viešpatį, – tarė jis nudžiugęs, spindinčiomis akimis. – Tai Krišna. Labai ačiū.

Svamidžio veidas švytėjo iš laimės, o Malati ir kiti *bhaktai* negalėjo patikėti, kad jiems pavyko suteikti Svamidžiui tokį malonumą. Svamidžis paaiškino jiems, kad Viešpaties Džaganathos (vieno iš Krišnos pavidalų) Dievybė Indijoje garbinama jau išties tūkstantmečius. Džaganatha, sakė jis, garbinamas su kitom dviem Dievybėm – Jo broliu Balarama ir sese-rim Subhadra.

Susijaudinusi Malati patvirtino, kad importinių prekių parduotuvėje „Cost plus“, kur ji rado mažytį Džaganathą, buvo ir kitų panašių figūrėlių. Svamidžis paprašė jos sugrįžti į parduotuvę ir nupirkti jas. Malati papasakojo apie tai savo vyrui Šjamasundarai, ir jiedu išskubėjo parnešti trūkstantį Dievybių – Balamos ir Subhadros.

Besišypsanti juodaveidį Džaganathą Bhaktivedanta Svamis pastatė iš dešinės. Viduryje atsidūrė pati mažiausia figūrėlė – Subhadra – su raudonom lūpytėmis ir stačiakampio formos kūneliu, nudažytu geltona bei juoda spalvomis. Trečioji, Balamos, figūrėlė – balta apskrita galva, raudonu pieštuku apvestomis akimis ir ryškiai raudonomis plačiais besišypsantiomis lūpomis, buvo su tokiomis pat į priekį ištiestomis rankutėmis, kaip ir Džaganatha, o jos kūnelis buvo nudažytas mėlyna ir žalia spalvomis. Bala-

rama atsistojo Subhadrai iš kairės. Žiūrėdamas į ant stalo stovinčias statulėles, Svamidžis paklausė mokinių, ar iš *bhaktų* kas nors moka drožinėti. Šjamasundara buvo medžio drožėjas, ir Svamidžis paprašė jo išskaptuoti iš medžio maždaug metro aukščio Džaganathos, Balaramos ir Subhadros kopijas.

– Daugiau nei prieš du tūkstančius metų, – ėmė pasakoti Bhaktivedanta Svamis, – žemėje gyveno karalius Indradjumna. Jis buvo Viešpaties Krišnos *bhaktas*. Maharadža Indradjumna labai norėjo turėti Viešpaties Dievybę, būtent tokią, kaip Jis atrodė važiuodamas su broliu ir seserim kovos vežimu į šventą Kurukšetros lauką saulės užtemimo metu. Karalius paprašė garsaus rojaus planetų dailininko Višvakarmos išdrožti skulptūras. Višvakarma sutiko, bet iškėlė karaliui vieną sąlygą: niekas neturi jam sutrukdyti dirbti. Bėgo dienos. Karalius laukė nesulaukė, kada gi skulptūros bus baigtos, o Višvakarma dirbo užsirakinęs duris. Galų gale karalius neišlaikė ir įsilaužė į Višvakarmos dirbtuvę – jam labai knietėjo kaip einasi darbas. Višvakarma buvo ištikimas savo žodžiui, ir sulig karaliaus pasirodymu pradingo, palikęs nebaigtas skaptuoti Dievybių skulptūras. Dievybės, nors ir nebaigtos, karaliui taip patiko, kad jis nutarė jas garbinti tokias, kokios jos buvo. Jis instaliavo Krišną, Subhandrą ir Balaramą šventykloje ir su didžiausia prabanga pradėjo garbinti. Nuo to laiko, tęsė Bhaktivedanta Svamis, Viešpats Džaganatha garbinamas visoje Indijoje, ypač Orisoje, Purio mieste, kur Viešpačiui Džaganthai pastatyta didinga šventykla. Kasmet per didžiąją *Ratha-jatros* šventę nusilenkti Viešpačiui Krišnai, Balaramai bei Subhadrai ir pažiūrėti, kaip *bhaktai* juos veža per miestą trijuose milžiniškuose vežimuose, į Purį suplaukia milijonai piligrimų iš visos Indijos. Paskutiniuosius aštuoniolika gyvenimo metų Viešpats Čaitanja praleido būtent Džaganatha-Puryje, ir kiekvienais metais per *Ratha-jatros* šventę ekstazės pagautas Jis dainavo ir šoko priešais Viešpatį Džaganathą.

Neabejodamas, kad Viešpats Džaganatha atsirado San Franciske Viešpaties Krišnos valia, Svamidžis pasakė mokiniams, kad jie turį elgtis su Dievybėmis labai atsakingai. Jei Šjamasundara išdroš Džaganathą, jis pats instaliuos Dievybės šventykloje ir *bhaktai* galės jas garbinti. – San Franciską, – sakė jis, bus galima pervardinti Naujuoju Džaganatha Puriu. *Jagannāthaḥ svāmī nayana-pātha-gāmī bhavatu me*, – ėmė dainuoti Svamidžis. Ši mantra, sakė jis, šlovina Viešpatį Džaganathą: „Džaganatha“ reiškia „Visatos Viešpats“. „O Visatos Viešpatie, būk man maloningas – pasirodyk.“ Tai, kad Jis atėjo pas mus, be abejonės geras ženklas.

Šjamasundara nupirko tris didelius gabalus kietmedžio, o Svamidžis padarė eskizą ir nurodė dar keletą niuansų. Naudodamasis mažutėmis skulptūrėlėmis kaip modeliais, Šjamasundara apskaičiavo būsimų Dievy-

bių proporcijas bei matmenis ir, įsitaisęs savo buto balkone, ėmėsi skaptuoti medį. O tuo metu *bhaktai* išpirko visas likusias Džaganathas iš „Cost plus“ ir įvedė šventykloje madą nešioti jas ant kaklo, priklijuotas prie paprastų vėrinukų. Kadangi Viešpats Džaganatha yra be galo kilnia-dvasiškas ir maloningas labiausiai puolusioms sieloms, netrukus *bhaktai* galės garbinti Jį savo šventykloje. Radhos ir Krišnos garbinimas reikalauja labai aukšto standarto ir San Francisko *bhaktai* tam dar nepasirengę. Bet štai Viešpats Džaganatha yra labai maloningas, ir Jį garbinti visai paprasta (praktiškai pakanka kartoti Harė Krišna mantrą) – Jį gali garbinti net visiškas naujokas. Palaipsniui, priklausomai nuo to, kaip jiems seksis tobulėti dvasiniame kelyje, Svamidžis išmokys juos sudėtingesnių Dievybių garbinimo ritualų ir pagrįs jų prasmę teologinėmis žiniomis.

Tą vakarą, kai turėjo būti instaliuojamos Dievybės, šventykla prigūžėjo pilnut pilnutėlė. Svamidžiui nusileidus į šventyklą, čia sklاندė pakylėtos šventinės nuotaikos. Diena buvo ypatinga. Visų akys krypo į ką tik išdrožtas Dievybes, stovinčias ant raudonmedžio altoriaus lentynėlės, virš kurios kybojo geltonas kupolas. Dievybių veidai buvo apšviesti prožektorių. Jos neturėjo nei drabužių, nei papuošalų – buvo išdažytos ryškiomis spalvomis: juoda, raudona, balta, žalia, geltona, mėlyna. Jos šypsojosi. Svamidžis taip pat užvertęs galvą žiūrėjo į Dievybes.

Netrukus Svamidžis pradėjo Dievybių instaliavimo ceremoniją. Dabar San Franciske buvo viskas, ko reikia dvasiniam gyvenimui: šventykla, *bhaktai*, knygos, Dievybės, *prasada*. Ir Svamis norėjo, kad čia susirinkusieji jauni žmonės pasinaudotų šia galimybe. Negalima apsiriboti gyvūnų poreikiais ar manyti, kad dvasinis gyvenimas – tai klajojimas tamsybėse, ieškant nežinia ko. Jiems reikia duoti galimybę pasinaudoti Krišnos malone ir tapti laimingiems. Būtent todėl Svamidžis buvo pasiryžęs nepalstamai jiems tarnauti.

– Hajagriva! – pašaukė jį Svamidžis. – Eikš čia!

Svamidžis paprašė *bhaktų* atnešti didelę žvakę padėkle. Apeigos, kurias jis rengėsi atlikti, buvo visai paprastos: *bhaktai* ir svečiai viens po kito turėjo priėti prie Dievybių ir sukdami ratais ugnį aukoti ją Džaganathai. „Uždekite žvakę, – paliepė Svamidžis, – kiekvienas prieš prie Dievybių ir darys taip (jis apsuoko žvakele porą ratų). – Aišku?“

– Taip, taip, – atsakė Hajagriva.

– Per *kirtaną*, kai pavargsi laikyti žvakę, perduok kitam. Kai tas pavargs, tegu perduoda kitam, ir taip toliau, kol tęsis *kirtana*. Pradedam dabar, kartu su *kirtana*. Aišku? Taip? Pradėk, o kai pavargsi, perduok žvakę kam nors kitam.

Svamidžis iš savo vietos aiškino Hajagrivai, su uždegta žvake einančiam

prie Dievybių, ką ir kaip daryti. Kelios merginos, nekantraudamos ir susijaudinusios, ėmė nervingai kikenti. „Stokis priešais Dievybes, – pasakė jam Svamidžis. – Gerai. O dabar pradėdam *kirtaną*.“

Svamidžis sudzingęs *karatalais* ir ėmė giedoti Harė Krišna mantrą. Jis giedojo pagal melodiją, kurią atvežė iš Indijos ir kuri tapo labai populiari Amerikoje.

– Priešais Dievybes, – šuktelėjo jis Hajagrivai ir rankos mostu pakvietė prieti arčiau prie Dievybių. *Bhaktai* ir svečiai ėmė kilti iš vietų ir šokti. Jie iškėlė į viršų rankas ir ritmingai siūbavo į šonus, giedodami ir neatitraukdami žvilgsnių nuo spindinčių Dievybių. Po kupolu ėmė blyksėti spalvotos lemputės – mėlynos, raudonos, geltonos, – ir mirksinčioje jų šviesoje didžiulės Džaganathos, Subhadros ir Balaramos akys atrodė dar didesnės. Tai buvo Mukundos darbas, ir dabar jis stovėjo išsišiepęs iki ausų ir žvilgčiojo į Svamidžį, laukdamas pritariamo jo žvilgsnio. Svamidžis linktelėjo jam ir toliau energingai tęsė *kirtaną*.

Hipiai dainavo ir šoko su įkvėpimu – jie žinojo, kad *kirtana* trunks apie valandą. Kai kurie jų bandė sukaupti mintis į asmeninį Viešpaties pavidalą, kaip jiems sakė Svamidžis. Ir jie iš karto suprato, kai Svamidžis pažvelgė į Dievybes ir pasakė: „Štai Jis – Krišna.“ Kiti mažai ką tesuprato, bet jiems labai patiko dainuoti Harė Krišna priešais gėlėse ir smilkalų dūmuose paskendusias besijuokiančias Dievybes.

Bhaktivedanta Svamis patenkintas stebėjo, kaip svečiai ir *bhaktai* viens po kito aukoja Viešpačiui Džaganathai ugnį. Jie atliko pačią paprasčiausią instaliacijos ceremoniją. Indijoje didelėse šventyklose Dievybių instaliavimo ceremonija yra labai sudėtinga, begalinio tikslumo reikalaujanti procedūra. Ji trunka kelias dienas, per kurias gerai apmokami šventikai atlieka įvairiausių Vedų ritualus ir aukas. Tačiau San Franciske nebuvo nei *brahmanų* šventikų, nei galimybių įvykdyti kitus instaliavimo apeigų reikalavimus.

Tą, kuris patikėjo Viešpatį Džaganathą į *mlečhų* rankas ir leido garbinti, Indijos kastiniai brahmanai apšauktų išniekintoju. Puryje į Džaganathos šventyklą nė vienas iš čia esančių, išskyrus Svamidžį, nebūtų leista nė kojos įkelti. Baltieji vakarų gyventojai gali išvysti Viešpatį Džaganathą tik sykį per metus, per *Ratha-jatros* šventę, kai Jis išeina iš šventyklos ir važiuoja per miestą savo vežimu. Tačiau šie apribojimai tėra socialiniai papročiai, neturintys nieko bendra su šventraščių priesakais. Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis leido *bhaktams* garbinti Dievybes ir siekti iššventinimo, nepaisydamas kastos, rasės, ar tautybės. Bhaktivinoda Thakura, Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio tėvas, svajotojo apie dieną, kai Vakarų pasaulio gyventojai giedos Harė Krišna mantrą drauge su savo broliais Indijoje.

Bhaktivedanta Svamis atvyko į Vakarus, norėdamas įgyvendinti savo

dvasinio mokytojo valią ir Bhaktivinodos Thakuros pranašystę – pavers-
ti Vakarų gyventojus *vaišnavais*. Bet kad Vakarų žmonės taptų *bhaktais*,
jiems reikia suteikti galimybę vertinti Dievybes. Antraip jiems bus labai
sunku apvalyti savo širdis. Bhaktivedanta Svamis beatodairiškai tikejo
savo dvasinio mokytojo nurodymais ir šventraščių žodžiais. Jis žinojo, kad
Viešpats Džaganatha ypatingai maloningas puolusioms sieloms, ir meldė-
si Jam, prašydamas, kad Jis neišsižeistų tokiu Naujojo Džaganatha-Purio
bhaktų sutikimu.

Kirtanai pasibaigus, Svamidžius paprašė Haridasos atnešti jam žvakę.
Jis perbraukė delnu ugnį ir prisilietė prie kaktos. „Parodyk visiems, – tarė
jis, – kiekvienam asmeniškai. Tegul jie aukoja Viešpačiui viską, ką gali.
Imk žvakę ir parodyk visiems.“ Jis padavė Haridasai žvakę, kad jis pri-
eitų su ja prie kiekvieno žmogaus, ir kiekvienas galėtų paliesti ugnį, kaip
rodė Svamidžis. Kai Haridasa vaikščiojo su ugnimi, tiesdamas ją kiekvie-
nai rankai, *bhaktai* pažėrė ant padėklo šalia žvakės smulkių monetų, ir jų
pavyzdžių pasekė svečiai.

Tada Svamidžis ėmė kalbėti:

– „Bhagavatam“ rekomenduojama kartoti šventus vardus ir jų klausy-
tis, galvoti apie Viešpatį ir jį garbinti. Ceremoniją, kurią mes šiandien čia
atlikome, sveikindami Džaganathos Svamio nužengimą, reiškia, kad nuo
šiol ši vieta yra šventovė. Štai taip yra garbinamos Dievybės. Ši ceremoni-
ja vadinasi „arati“. Nuo šiol kasdien po *kirtanos* darysime *arati*: paima-
me ugnies šilumą ir paaukojame truputį pinigų Dievybėms garbinti – kiek
kas gali. Tai labai paprastas veiksmas, bet jis netrukus leis jums pajusti,
kaip atsiveria Absoliuti Tiesa.

Ir dar vienas prašymas *bhaktams*: ateidami į šventyklą, atneškite Die-
vybėms vieną vaisių ir vieną gėlytę. Jei norite ir galite atnešti daugiau –
puiku. Jei ne, pakanka vieno vaisiaus ir vienos gėlės – tai gali visi. Taigi
prašau jūsų – kai ateinate į šventyklą, visada ką nors atneškite ir paauko-
kite Dievybėms. Nebūtina atnešti brangių vaisių, atneškite ką leidžia jūsų
kišenė. Vieną vaisių ir vieną gėlytę, – jis padarė pauzę ir apžvelgė susirin-
kusius. – O dabar išdalinkite *prasadam*.

Svečiai susėdo eilėmis ant grindų, ir *bhaktai*, nunešę pirmąją lėkštę Sva-
midžiui, zujo tarp eilių, dalindami svečiams *prasadaq*: *samosas*, *chaluq*,
purius, ryžius, kelis daržovių patiekalus, vaisių *čatnj*, saldumynus –
valgius, kuriuos gaminti juos išmokė pats Svamidžis ir kuriuos papras-
tai jie ruošdavo sekmadieninėms šventėms. Svečiams patiko *prasada*, ir jie
valgė kiek tilpo. Kol *bhaktai*, daugiausia merginos, nešiojo puodus norin-
tiems pakartoti, svečiai ilsėjosi, mėgaudamiesi vaišėmis ir linksmai šneku-
čiuodami. Paragavęs visų valgių, Svamidžis iš nuostabos kilstelėjo anta-
kius: – puikiai pagaminta. Šlovė virėjams!

Viešpaties Džaganathos nužengimas į šventyklą smarkiai ją pakeitė. *Bhaktai* kasdien vėrė Džaganathai girliandas. Iš Niujorko buvo atsiųsti Džaduranės tapyti Viešpaties Višnu paveikslai, o Govinda dasi nutapė didelį Svamidžio portretą, kurį *bhaktai* pakabino virš Svamidžio pasostės. Šventyklos sienas jie išpuošė indiškais paveikslėliais, vaizduojančiais Krišną.

Nuo žybsinčių lempučių, kuriomis buvo apšviestas Džaganatha, Jo akys, rodės, vartėsi, o ryškios spalvos ant Jo kūno liejosi, mainėsi, ir Džaganatha netrukus tapo ypatingu psichodelinio Heit Ešberio susidomėjimo objektu.

Svamiui paprašius, *bhaktai* ir daugelis svečių ėmė nešti Viešpačiui Džaganathai prie altoriaus įvairias aukas. Hipiai, ir tie, rasdavo ką paaukoti Viešpačiui: kviečio varpą, puskepalį duonos, kukurūzų traškučių dėžutę, karamelės gabalėlį, žvakę, gėlę ar vaisių. Nugirdę, kad prieš naudojant kokį nors daiktą, reikia pirma jį paaukoti Viešpačiui, kai kurie hipiai ėmė nešti į šventyklą ir su malda aukoti Viešpačiui Džaganathai drabužius. Nors jie ir nesilaikė Viešpaties Džaganathos nurodymų, jie troško gauti Dievo palaiminimą.

Kas vakarą *bhaktai* atlikdavo *arati* ceremoniją, kaip juos išmokė Svamidžis, paeiliui aukodami Viešpačiui Džaganathai ugnį. Vėliau jie paklausė Svamidžio, ar galėtų aukoti per *arati* Dievybėms dar ką nors, ir Svamidžis atsakė, kad jie galį aukoti dar ir smilkalus. Dievybių garbinimas susideda iš daugybės detalių. Norint viską daryti kaip pridera, sakė jis, reikėtų garbinti Dievybes visą parą. Bet jei Svamidžis iš karto viską papasakos, jie paklaiks.

Kalbėdamasis su vienu iš savo mokinių Svamidžis sakė, kad *kirtanos* metu jis galvojo apie Viešpatį Čaitanją, šokantį priešais Viešpatį Džaganathą. Jis papasakojo, kaip Viešpats Čaitanja atėjo į Purį ir šoko priešais Viešpatį Džaganathą apimtas tokios stiprios ekstazės, kad tegalėjo ištarti „Džag—, Džag—.“ – „Krišna, aš taip seniai svajojau išvysti Tave, – galvojo Viešpats Čaitanja, – ir štai galų gale aš Tave regiu.“ Viešpačiui Čaitanjai gyvenant Puryje, pas Jį kas vakarą susirinkdavo apie penkis šimtus *bhaktų*, ir jie surengdavo didžiulę *kirtaną*. Viešpats Čaitanja suskirstydavo *bhaktus* į keturias grupes – kiekvienoje grupėje po keturias *mridangas* ir aštuonias poras *karatalų*. Viena grupė ėjo Viešpačiui Čaitanjai iš kairės, kita – iš dešinės, pasakojo Svamidžis, trečia – priekyje, ketvirta – gale, o Jis pats šoko viduryje. Visi *bhaktai* šoko ir dainavo: „Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna...“ Ir taip kas vakarą, kol Viešpats Čaitanja gyveno Džaganatha Puryje.

Bhaktai aiškiai suvokė, kokia praraja skiria juos ir Svamidžį. Jis niekada nebuvo hipis. Jų aplinka – LSD sukeltos Heit Ešberio iliuzijos, psichodeliniai plakatai, roko muzikantai, hipių žargonas ir gatvėmis slampinėjantys

valkatos – jam buvo svetima. Jie žinojo, kad Svamidžis yra kitoks, tačiau dažnai apie tai pamiršdavo. Jie praleisdavo drauge marias laiko: Svamidžis drauge su jais valgė ir juokavo, jis nuo jų priklausė. Bet būdavo akimirkų, kai jie staiga prisimindavo, kas šalia jų gyvena. Kai jie drauge šventykloje giedojo priešais Viešpatį Džaganathą, jis, skirtingai negu jie, galvojo apie *kirtanas*, kurias Viešpats Čaitanja rengė Puryje. Įėjęs į Viešpaties Džaganathos šventyklą, Viešpats Čaitanja regėdavo Patį Krišną, ir Jį užliedavo toks stiprus meilės Krišnai antplūdis, kad Jis prarasdavo sąmonę. Mokiniai negalėjo nė įsivaizduoti, kur sklando Svamidžio mintys ir širdis – vis dėlto jis gyveno su jais, buvo jų geriausias draugas ir dvasinis vedlys. Jis tarnavo jiems ir mokė melstis Viešpačiui, kaip meldėsi pats, kad ir jie galėtų tarnauti Krišnai: „O Visatos Viešpatie, būk maloningas, leisk man Tave išvysti.“

* * *

Laisvai užsimetęs ant pečių *čadarą*, Svamidžis stabtelėjo prie atidarytų automobilio durelių ir atsisveikindamas paskutinį kartą pažvelgė į *bhaktus* ir šventyklą, įkurtą buvusios krautuvėlės patalpose. Dabar, be abejo, tai buvo jau nebe krautuvėlė, o kur kas reikšmingesnis pastatas – Naujasis Džaganatha-Puris. Svamidžis atvyko čia vykdydamas Bhaktisidhantės Sarasvačio valią. Ar kas nors iš jo dvasios brolių galėjo įsivaizduoti, kokią beprotystės ribą pasiekė šie hipiai Amerikoje? – „Aš Dievas?!“ Kiek čia jaunų merginų ir vaikinių – nelaimingų ir pamišusių, nepaisant to, kad gimė turtingose šeimose ir gavo gerą išsilavinimą. Bet dabar Krišnos sąmonės dėka dalis jų tapo laimingi.

Tą dieną, kai Svamidžis išlipo iš mašinos San Franciske, vienas žurnalistas paklausė, kodėl jis atvyko būtent į Heit Ešberį. „Todėl, kad čia galima nebrangiai išsinuomoti butą“, – atsakė Svamidžis. Jis norėjo paskleisti Viešpaties Čaitanos judėjimą – dėl ko gi daugiau jis važiuotų į šią mažą nušiurusią krautuvėlę ir gyventų greta kinų skalbyklos ir „Daiktų už dyką“* krautuvės. Žurnalistai paklausė, ar į savo judėjimą jis kviečia hipius ir bohema. „Taip, – atsakė Svamidžis, – aš kviečiu visus.“ Jis žinojo, kad prie jo prisijungę žmonės pasikeis ir nebebus tokie, kokie buvo anksčiau.

Dabar *bhaktai* gyvena kaip darni šeima. Jei jie laikysis Svamidžio nurodymo, išsaugos stiprybę. Jei jie bus nuoširdūs, Krišna jiems padės. Dabar

* „Digger’s Free store“. San Francisko „digerių“ grupei priklausę hipiai rinko padėvėtus drabužius, kitus panaudotus daiktus ir veltui juos dalino visiems, kam jų reikėjo (vert. past.).

jų šventykloje buvo Viešpats Džaganatha, ir *bhaktai* turėjo ištikimai Jį garbinti. Kartodami mantrą ir vykdydami savo dvasinio mokytojo nurodymus, jie būtinai apsisvalys.

Svamidžis su keliais mokiniais sėdo į mašiną ir išvažiavo į oro uostą. Iš paskos sekė keli automobiliai, pilnut pilnutėliai *bhaktų*.

Oro uoste *bhaktai* verkė, bet Svamidžis pažadėjo jiems vėl atvažiuoti, jei jie surengs *Ratha-jatros* šventę. „Surenkite procesiją pagrindine miesto gatve, – pasakė jis. – Padarykit viską kaip reikiant. Turime pritraukti kuo daugiau žmonių. Džaganatha-Puryje ši šventė vyksta kasmet – tuomet Džaganatha išeina iš šventyklos.“

Svamidžis žinojo, kad turės sugrįžti ir pasirūpinti gležnais dvasinės tarnystės daigeliais, pasodintais šių jaunų žmonių širdyse. Jei jis neatvažiuos, nepatyrę mokiniai vargu ar išgyvens Heit Ešberio materialių troškimų vandenyne. Jis keletą kartų pakartojo, kad būtinai sugrįš ir prašė mokinių – Mukundos, Šjamasundaros, Gurudasos, Džajanandos, Subalos, Gaurasundaros, Hajagrivos, Haridasos bei merginų – bendradarbiauti, padėti vienas kitam.

Čia, į šį oro uostą, kur jį pasitiko tuntas jaunuolių, giedančių Harė Krišna mantrą, jis atvyko vos prieš pustrėčio mėnesio. Daugelis jų jau buvo Svamidžio mokiniai, nors vargu ar suvokė savo dvasinę prigimtį ir vykdė duotus įžadus. Ir vis dėlto, palikdamas juos, Svamidžis nejautė sąžinės graužaties. Jis žinojo, kad jų gretos sumažės, bet jis negalėjo ilgiau pasilikti. Jis turėjo nebedaug laiko.

Bhaktivedanta Svamis, dviejų mažų nepatyrusių *bhaktų* grupelių tėvas, nuoširdžiai atsisveikino su viena iš jų ir ruošėsi vykti į Rytus, kur visiškai kitų nuotaikų apimti, džiūgaudami jo laukė kitos grupelės *bhaktai*.

* * *

Niujorkas, gegužė, 1967 m.

Rodės, nebuvo jokių požymių, kad Svamidžio sveikata rimtai sušlubuos, o jei ir buvo, niekas į tai neatkreipė dėmesio. Išsiskyres su savo mokiniais San Franciske ir sugrįžęs pas *bhaktus* į Niujorką, jis nė žodeliu neprasitarė, kad jam reikia pailsėti. Po penkias valandas trukusio skrydžio jis užsiminė, kad jam užgulė ausis, bet atrodė puikiausiai. Nė minutės nepailsėjęs po džiaugsmingų sutiktuvių oro uoste, jis nuvyko į šventyklą Antrojeje aveniu ir dalyvavo tris valandas trukusioje programoje: skaitė paskaitą, vedė *kirtaną*. Niujorko *bhaktams* jis atrodė mielas ir visas švytintis. Jo buvimas, jo žvilgsnis, žodžiai – viskas, kas su juo susiję, įkvėpė jiems Krišnos sąmonę. Ir jo pagarbus amžius (o jam jau buvo virš septyniasdešimties) jų akimis buvo viena transcendentinių jo savybių. Sva-

midžis buvo jų stiprybės šaltinis, ir jiems niekad nė į galvą neatėjo, kad reikėtų pagalvoti ir apie jo stiprybę.

Tačiau tam tikrų ženklų, liudijančių apie tai, kad Svamidžis turėtų pasirūpinti savo sveikata, vis dėlto būta. Jis nekaip pasijuto dalyvaudamas Aleno Biurko televizijos šou. Pakeliui į šventyklą jis prasarė, kad nuo prožektorių šviesų jam užėjo tokie galvos skausmai, kad jis pamanė neištersias iki laidos galo.

Kitą kartą paskaitos metu greta Svamidžio sėdėjęs Rupanuga pastebėjo, kaip drebėjo Svamidžio ranka. Prieš kelis mėnesius, kitą rytą po plokštelės įrašymo, Svamidžis atsibudo kur kas vėliau negu įprastai ir nusiskundė, kad jam spurda širdis, kad sunku pajudėti. Tada juo rūpinosi Kirtanananda. „Jei kada nors stipriai susirgsiu, – pasakė jam Svamidžis, – nekieskite daktaro. Nevežkite manęs į ligoninę. Paduokite man mano karolius ir kartokite Harė Krišna mantrą.“

Svamidžio mokiniai nedrįso varžyti jo veiklos. Kirtanananda syki pabandė tai padaryti, kai Svamidžis, visas apsipylęs prakaitu, šoko „Avalono“ salėje. Tada jis pareikalvo nutraukti *kirtaną*. Tačiau kiti *bhaktai* tik išvadino jį paranojiku.

Be to, Svamidžiui nepatiko, kai jam sakydavo, ką galima daryti, o ko – ne. Ir pagaliau kas *jie* tokie, kad nurodinėtų savo mokytoju? Jis buvo Krišnos įgaliotas atstovas, gebantis įveikti bet kokius sunkumus. Jis buvo tyras *bhaktas* – jis galėjo padaryti bet ką. Argi jis pats nesakydavo, kad tyras *bhaktas* yra transcendentalus materialioms kančioms?

Kiek anksčiau Svamidžis parašė paguodos laišką vieno savo mokinio močiutei, gulinčiai mirties patale. Tačiau kažkodėl mokiniams atrodė, kad nors Svamidžis ir gali duoti gerus patarimus mirštančioms močiutėms, jam niekada nieko panašaus neatsitiks. Žinoma, kartais jis save pavadindavo senuku, bet taip sakydavo per paskaitas, norėdamas pabrėžti, kad senatvė neišvengiama.

Bhaktams atrodė, kad Svamidžis yra stiprios sveikatos. Jo akys visada švytėjo, atspindėdamos dvasines emocijas, jo veido oda buvo glotni, lydyto aukso spalvos, o šypsena liudijo apie tai, kad jis sveikas ir puikiai jaučiasi. Kartą vienas iš vaikinių pasakė, kad Svamidžio šypsena skleidžia tiek energijos, kad, pažvelgęs į jį, nevalia prisimeni posakį „sveikas kaip ridikas“. Svamidžis maudėsi po šaltu dušu, anksti rytais vaikštinėjo po Žemutinį Ist Saidą, grojo *mridanga*, gerai valgė. Net jei jo mokiniai ir nenorėjo, kad jis eikvotų tiek energijos, ką jie galėjo padaryti?

Tačiau baigiantis gegužei Svamidžis pajuto, kad jį apleidžia jėgos. Jis ėmė skūstis, kad jaučia širdies permušimus. Tikėdamasis, kad per dieną kitą šie simptomai išnyks, Kirtanananda paprašė Svamidžio pailsėti ir nepriiminėti jokių lankytojų.

Kirtanananda: *Svamidžis pasiskundė, kad sunkiai valdo kairę ranką. Kairėje kūno pusėje jis juto traukulius, vėliau kairioji ranka iš vis liovėsi klausiusi, rodė, kažkokiu paslaptingu būdu tai žlugdė jį iš vidaus, psichologiškai.*

Ačjutananda: *Tai įvyko sekmadienį, Atminimo dienos* išvakarėse. Po pietų buvo suplanuota didelė programa viename gyvenamųjų miesto kvartaly. Bhaktai jau buvo pasirengę važiuoti, ir aš pakilau laiptais pakviesti Svamidžio. Svamidžis gulėjo baltas kaip drobė. „Paklausk, kaip plaka mano širdis“, – tarė jis man, ir aš pamačiau, kaip trūkčioja jo krūtinė.*

Greitai nubėgau laiptais žemyn, bet nenorėjau išgąsdinti bhaktų ir kelti paniką, todėl priėjau prie Kirtananandos ir tyliai tariau: „Svamidžiui prastai su širdimi.“ Mes dviese skubiai užlėkėme laiptais pas Svamidžį. „Pamasazuokite štai čia“, – paprašė jis mūsų. Aš ėmiau trinti jo krūtinę – jis parodė kaip daryti. „Jūs eikite į programą, o Ačjutananda tegul pasilieka. Jei kas atsitiks, jis jus pakvies“, – tarė Svamidžis.

Vaikinai išėjo į programą, o aš likau ir laukiau. Kartą ar du jis pasikvietė mane ir paprašė sparčiais judesiais patrinti jam krūtinę. Staiga jis atmerkė akis: jo veidas atgavo spalvą. Aš žiūrėjau į jį atvīpusiu žandikauliu, nežinodamas ką daryti. Jis pažvelgė į mane ir tarė: „Koktuščiai leidi laiką? Kartok Harė Krišna.“ Vakare Svamidžiui vėl prasidėjo priepuoliai, todėl aš atsiguliau miegoti gretimame kambaryje. Vėlai naktį jis pašaukė mane, ir aš vėl masažavau jam krūtinę.

Kirtanananda: *Tai nutiko pirmadienį, Atminimo dieną. Sėdėjau Svamidžio kambaryje. Apačioje vyko kirtana. Svamidžiui prasidėjo konvulsijos. Jo veidas išsikreipė, jis ėmė vartyti akis. Staiga Svamidžis loštelėjo ir bloškėsi atgal. Aš sugriebiau jį. Gaudydamas orą, jis vos ištarė: „Harė Krišna“, ir nurimo. „Viskas“, – pamaniau aš, bet netrukus jis ėmė kvėpuoti, jo lūpos krutėjo, girdėjau, kaip jis kartoja Harė Krišna mantrą. Bet jis visai nevaldė kūno.*

Brahmananda: *Likau tada su Kirtanananda. Buvo savaitgalis, Atminimo dienos išvakarės. Mes nežinojome, kas Svamidžiui yra. Jis negalėjo atsisėsti ir be perstojo dejavo. Niekas nežinojo, kas dedasi. Mes (aš ir Kirtanananda) sėdėjome prie Svamidžio ir darėme ką įmanydami. Aš netgi nubėgau nupirkti jam „antelę“.*

Jam paralyžiavo visą kairiąją pusę. Jis paprašė priešais jį ant sienos pakabinti jo dvasinio mokytojo nuotrauką. Bhaktai sugūžėjo į viršų, susisprietė priekiniame kambaryje. Svamidžis liepė giedoti mantrą. Vėliau jis

* Gegužės 30 d. (vert. past.).

paprašė jų melstis Nrisimhadevai, vienam iš amžinų Viešpaties Krišnos pavidalų.

Satsvarūpa: Svamis sakė mums melstis Viešpačiui Nrisimhai ir kartoti „Mano dvasinis mokytojas dar ne viską padarė“. Kartkartėmis jis leisdamas mums pakaitomis masažuoti jam kūną. Paskui jis liepė mums eiti į šventyklą ir visą naktį tęsti kirtanę.

Visą naktį skausmas buvo surakinęs jo širdį. Kitą dieną padėtis išliko kritiška. Jis tarė žodžius tyliai, lyg iš po žemių, ir buvo pernelyg nusilpęs, kad kalbėtų. Svamidžis nepasitikėjo daktarais ir pats nustatė savo diagnozę: širdies priepuolis su daliniu kraujo išsiliejimu į smegenis, sukėlusiu kairiosios kūno pusės paralyžių. „Masažas,– sakė jis,– vienintelė gydymo priemonė.“

Brahmananda: Kitą rytą po Atminimo dienos teko kviesti greitąją. „Beth Israel“ klinikos neturėjo savo greitosios pagalbos mašinos, todėl aš paskambinau į privačią kompaniją. Ligoninėje susitarėme, kad atvešime Svamidžį devintą valandą ryto, tačiau buvo jau beveik vidurdienis, o mašinos kaip nėra – taip nėra. Visą tą laiką Svamidžis be perstojo dejavo. Galų gale atvažiavo labai nemalonūs vaikinai. Jie elgėsi su Svamidžiu tarsi su skalbinių ryšuliu. Jau būtume geriau vežę jį taksi, pamaniau.

„Beth Israel“ klinikoje dauguma gydytojų buvo asistentai. Paėmę iš Svamidžio kraujo tyrimams, sulėjo jam vaistų ir ėmėsi tirti. Jie dar nenustatė galutinės diagnozės ir ketino atlikti kažkokius tyrimus. Staiga įėjo gydytojas ir pareiškė, kad būtina atlikti stuburo smegenų punkciją. Svamidžis buvo pernelyg silpnas, kad aiškintųsi, ar tikrai reikia imtis tokių drastiškų priemonių. Jam beliko tik pasitikėti savo mokinių globa ir Krišna.

Gydytojas nenorėjo, kad jam trukdytų. Jis paaiškino, kodėl reikia atlikti punkciją, bet nesikonsultavo ir nė neketino prašyti sutikimo. Visi, išskyrus Kirtananandą, kuris kategoriškai atsisakė išeiti, buvo išprašyti iš Svamidžio palatos, kol gydytojas atliks punkciją. Nei Svamidžis, kuris buvo pernelyg silpnas, nei vaikinai, kurie neturėjo nė menkiausio supratimo, kaip elgtis tokioje situacijoje, neprieštaravo gydytojui. Jie viens paskui kitą išėjo iš palatos, o gydytojas tuo metu ruošė pačią didžiausią ir baisiausią adatą, kokią jiems kada nors teko matyti.

Kai jiems pagaliau buvo leista grįžti, vienas mokinių paklausė:

– Ar skaudėjo, Svamidži?

Svamidžis buvo aprengtas ligoninės pižama, tamsaus aukso spalvos kūnas buvo apklostytas baltomis ligoninės paklodėmis. Jis kryptelėjo galvą ir tarė:

– Mes kantrūs.

Rupanuga: Kai Svamidžį pirmąkart paguldėme į ligoninę, man buvo labai neramu. Nežinojau, ką daryti. Neturėjau supratimo, kaip elgtis tokiu

atveju. Buvau visiškai pastėręs ir nežinojau, kaip galėčiau jam pasitarnauti. Labai išsigandau.

Svamidžio gyvybė kybojo ant plauko, bet jo mokiniai nežinojo, ką daryti, kaip jį išgelbėti. Jis gulėjo lovoje, visiškai atsidavęs jų valiai. O klinikų personalas traktavo jį kaip savo nuosavybę: senukas su šlubuojančia širdimi – neblogas tyrimų objektas. Ar jie sutinka, kad jam būtų atlikta EEG? Kas ta EEG? Reikia operuoti? Operacija?! Bet Svamidžis prašė niekada nevežti jo į ligoninę. „Pamasązuokite mane, – kartojo jis, – giedokite Harė Krišna mantrą.“

Birželio penktą dieną Svamidžis gavo jaudinantį laišką iš San Francisko mokinių. Perskaitęs, kaip jie visą naktį giedojo ir meldė Krišnos, kad jis pasveiktų, Svamidžis padiktavo trumpų atsakymą.

Mieli vaikinai ir merginos,

Esu labai dėkingas, kad meldėtės Krišnai ir prašėte Jo mane išgelbėti. Krišna išgirdo jūsų nuoširdžias maldas ir išgelbėjo man gyvybę. Antradienį aš tikrai turėjau mirti, bet jūsų karštos maldos gražino mane gyvenimui. Po truputi sveikstu ir tuoj vėl atgausiu normalią būseną. Dabar jau galiu tikėtis, kad mes vėl susitiksimė ir drauge giedosime Harė Krišna mantrą. Man buvo labai džiugu išgirsti, kad jūs sparčiai tobulėjate ir tikiuosi, kad suvoksitė Krišnos sąmonės mokslą. Kaip visada, laiminu jus visus ir prašau su dideliu tikėjimu kartoti Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė, Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė.

Svamidžis nekantravo kuo greičiau išeiti iš ligoninės. Jis apie tai kalbėjo jau kelias dienas. „Jie daugiau nieko nedaro, o tik bado mane,“ – skundėsi jis. Be to, kiekviena diena, kurią Svamidžis praleido klinikoje, didino bendrijos įsikolinimą. *Bhaktai* išsinuomojo nedidelį užmiesčio namelį pajūryje Long-Branče, Naujajame Džersyje, kur ketino nuvežti Svamidžį, kol jis galutinai pasveiks. Kirtanananda, nutarė jie, bus Svamidžio virėjas, o Gaurasundara ir jo žmona Govinda dasi, kurie atvyko iš San Francisko, tvarkys ūkį ir padės Kirtananandai. Tačiau gydytojas norėjo dar kartą atlikti Svamidžiui smegenų elektroencefalogramą ir dar kažkokius tyrimus.

Kartą, kai Svamidžio palatoje sėdėjo jo aplankyti atėję Brahmananda ir Gargamunis, įėjo gydytojas ir pareiškė, kad Svamidžis turįs nusileisti žemyn – reikia atlikti rentgeną.

– Jokių injekcijų? – paklausė Svamidžis.

– Ne, – atsakė gydytojas, – nesijaudinkite.

Kai seselė atvežė lovą su ratukais, Svamidžis išsireikalavo, kad jį vežtų Gargamunis. Jis atsisėdo ant lovos, po savimi sukryžiaavęs kojas ir ranką įkišo į maldos karolių maišelį. Gargamunis paskui seselę išvežė jį pro duris, pervežė per fojė ir įrideno į liftą. Jie nusileido į trečią aukštą ir įėjo

į kažkoki kambarį. Seselė paliko juos vienus. Gargamunis jautė Svamidžio nerimą. Jis taip pat nervinosi. Buvo keista ir neįprasta atsidurti su savo dvasiniu mokytoju tokioje vietoje. Įėjo kita sesutė su švirkštu.

– Laikas suleisti Svamiui truputį vaistų.

– Ne, – papurtė galvą Svamidžis.

– Atsiprašau, – kategoriškai pareiškė Gargamunis, – jam nereikia jokių vaistų.

Seselė susierzino, bet prisivertė nusišypsoti:

– Neskaudės.

– Išvežk mane iš čia, – tarė jis Gargamuniui.

Seselė žūt būt norėjo suleisti vaistus, ir Gargamunis, kaip visada tokio-
mis situacijomis, griebėsi drastiškų priemonių – žengė žingsnį priekin ir
krūtine užstojo savo dvasinį mokytoją. „Jei prireiks, paleisiu į darbą
kumščius,– sumetė Gargamunis. – Neleisiu jums to padaryti,“ – tarė jis
ir išstūmė lovą iš kambario, palikęs pastėrusią seselę.

Gargamunis pasiklydo koridorių ir durų labirinte. Jis netgi nežinojo, ar
jie trečiame, ar ketvirtame aukšte. Svamidžio palata buvo šeštajame. Jis
stūmė Svamidžio lovą, nelabai nutuokdamas, kurlink einąs, o Svamidžis
sėdėjo ant jos turkiška poza ir kartojo *džapą*. Praėjo vos kelios sekundės
nuo Gargamunio ir Svamidžio pabėgimo, ir į rentgeno laboratoriją įėjo
Brahmananda. Sesutė su internu pasiskundė jam ir papasakojo, kas įvyko.

Brahmananda: *Jie laikė tai vagyste. Svamidžis buvo jų nuosavybė. Kol
gulėjo ligoninėje, jis priklausė jiems, ir jie tarėsi galį daryti su juo ką nori.
O Gargamunis pagrobė Svamidžį jiems iš po nosies.*

Galų gale Gargamunis rado liftą. Jam buvo sunku įmanevruoti į jį su
lova, ir jis atsitenkė į sieną. Šiaip ne taip įvairavęs į liftą, jis suprato nepri-
simenąs, kuriame aukšte Svamidžio palata. Jo galvoje tvinkčiojo vieninte-
lė mintis – apginti Svamidžį, Svamidžis nori iš čia ištrūkti.

Kai Gargamunis galiausiai atidardėjo iki 607 palatos, čia jų laukė inter-
nas. Jis piktai užsipulė Gargamunį. „O man nuspjaut, – atrėžė Garga-
munis. – Jis daugiau nenori jokių adatų ir jokių tyrimų. Jis nori išsirašyti
iš čia.“ Atėjo Brahmananda. Jis nuramino savo jaunesnįjį brolių ir padėjo
Svamidžiui atsigulti į lovą.

Svamidžis pasakė, kad nori išvažiuoti iš čia. Atėjus daktarui, jis atsise-
do ir ryžtingai pareiškė:

– Daktare, aš puikiai jaučiuosi. Man daugiau nėra ko čia likti. – Ir jis
paspaudė daktarui ranką, norėdamas parodyti, koks jis sveikas ir ener-
gingas. Daktaras tyliai nusijuokė. Nors Svamidžis kiek sustiprėjo, jis turi
pasilikti dar kelioms dienoms, sakė jis. Jo gyvybei vis dar gresia pavojus.
Svamidžio sveikatos būklė būtina akylai stebėti. Be to, reikia atlikti dar
vieną elektroencefalogramą.

Svamidžis dar jautė skausmus širdies srityje, tačiau pasakė daktarams, kad vaikinai surado jam vietą pajūryje, kur jis galės pailsėti ir pasveikti. Labai gerai, pasakė gydytojas, ir vis dėlto jis negalįs jo dabar išleisti.

Tačiau Svamidžis jau buvo viską nusprendęs. Brahmananda ir Gargamunis iškviėtė taksi. Jie surinko Svamidžio daiktus ir padėjo jam apsirengti. Kai viso personalo akyse jie vedė savo guru iš ligoninės, kažkas iš gydytojų ir seselių dar sykį pabandė juos sulaikyti. Brahmananda paprašė jų nesijaudinti – Svamidžis jiems yra labai brangus, ir jie tikrai juo deramai pasirūpinsią. Jie reguliariai jį masažuos, jis daug ilsės ir gers visus vaisius, kokius tik gydytojai išrašys. Pailsėjęs pajūryje, jis būtinai atvažiuos pasitikrinti.

Brahmananda: *Tada gydytojams trūko kantrybė. Jie mums netgi pagrasino: „Jūs jį numarinsite.“ Mes tada ne juokais išsigandome. Jie sakė: „Jis numirs, ir jūs būsit dėl to kalti.“ Kai išėjome pro duris, kažkuris šuktelėjo mums pavymui: „Jis pasmerktas!“ Buvo siaubinga.*

Birželio aštuntą dieną dešimtą valandą ryto jie išvažiavo iš ligoninės. Prieš išvykdamas į Long Brančą, Svamidžis norėjo trumpam užsukti į šventyklą Antrojoje aveniu. Sverduliuodamas jis įžengė į parduotuvę ir priėjo prie savo dvasinio mokytojo Bhaktisidhantos Sarasvačio ir jo tėvo Bhaktivinodos Thakuros portretų. Pirmą kartą Svamidžio mokiniai matė, kaip jis išsitiesė ant grindų priešais savo Guru Maharadžą. Jie taip pat puolė kniūpti ant žemės ir tą akimirką suprato, kaip stipriai jį myli.

Nedidelis vienaukštis vasarnamis stovėjo tyliame priemiestyje, netoli paplūdimio. Kiemas buvo apšodintas medžiais ir krūmais, o aplink žydėjo ir kvėpėjo rožės. Tačiau oras buvo darganotas, dangus apniukęs, ir Svamidžis ėmė kalbėti apie važiavimą į Indiją – ne tik dėl sveikatos; jis sakė Kirtananandai ir Gaurasundarai, kad nori Vrindavanoje atidaryti amerikiečių centrą, kur jo mokiniai iš Amerikos galėtų susipažinti su Vedų kultūra ir pamokslauti visame pasaulyje. Jis taip pat prisitarė ketinąs keliems savo mokiniams – Kirtananandai, Brahmanandai ir Hajagrivai – duoti *sanjasos* išventinimą, ir tai norėtų padaryti būtent Indijoje. Jo svarbiausias darbas, žinoma, buvo čia, Amerikoje, – kad tik pasveiktų. Bet kurgi prapuolė saulė?

Indijoje saulėta, ir jis galėtų gydytis pas Ajurvedą išmanančius gydytojus. Bet jo planai kasdien keitėsi – San Franciskas, Monrealis, Indija, Niujorkas. Jis liepė Kirtananandai pranešti San Francisko *bhaktams*, jeigu jie surengs *Ratha-jatros* festivalį, jis būtinai atvyks pas juos.

Birželio pabaigoje Svamidžis sugrįžo į šventyklą Antrojoje aveniu ir nuvyko į ligoninę pasitikrinti. Apžiūrėjęs Svamidžį, gydytojas labai nustebo – Svamidžis beveik visiškai pasveiko – ir neprieštaravo, kad jis skris-

tų į San Franciską. Išsilgęs saulėto dangaus ir nekantraudamas vadovauti savo mokiniams San Franciske, kurie rengėsi pirmajai *Ratha-jatrai* savo gyvenime, Svamidžis užsakė du bilietus lėktuvu į San Franciską, į Naująjį Džaganatha-Purį – sau ir Kirtananandai.

* * *

San Francisko oro uoste Svamidžis visą laiką šypsojosi, bet kalbėjo mažai. *Bhaktai* pasitiko jį su gėlėmis ir *kirtana*. Šįkart viskas buvo kitaip. Pasiremdamas lazdele, jis nuėjo tiesiai prie mašinos.

Džajananda jau laukė jo savo furgonėlyje, kuriuo turėjo nuvežti Svamidžį į nedidelį užmiesčio namelį, kurį *bhaktai* išsinuomuoja šiauriniame San Francisko priemiestyje Stinson Byče. Bet pirmiausiai Svamidžis paprašė užsukti į San Francisko Radha-Krišnos šventyklą. Džajananda nuvažiavo į šventyklą Frederiko gatvėje. Išlipęs iš mašinos, Svamidžis įžengė į ankštas parduotuvės patalpas, kur jo nekantraudami laukė *bhaktai* ir svečiai. Jis nusilenkė besišypsančiam Džaganathai ir, neprataręs nė žodžio, išėjo iš kambario, sėdo į mašiną ir išvažiavo į Stinson Byčą.

Kelias per stačias pajūrio uolas buvo toks vingiuotas ir duobėtas, kad Svamidžį ėmė pykinti. Jis išsitiesė galinėse sėdynėse, Džajananda sumažino greitį, bet ir tai nepadėjo. Kirtanananda suprato, kad Svamidžis negalės važinėti iš Stinson Byčo į San Francisko šventyklą. Bet gal taip net ir geriau – jis turės daugiau laiko jėgoms atgauti.

Liepos aštuntąją, praėjus dviems dienoms nuo to laiko, kai Svamidžis atvažiavo į Stinson Byčą, čia iš San Francisko atvyko Šjamasundara ir Mukunda. Kitą dieną turėjo įvykti *Ratha-jatra*, ir Šjamasundara bei Mukunda, kurie pirmieji aplankė Svamidžį Stinson Byče, papasakojo, kaip vyksta pasiruošimas jai. Žinoma, pati idėja surengti *Ratha-jatrą* gimė Svamidžiui, tačiau *bhaktai* San Franciske nėrėsi iš kailio, kad padarytų viską būtent taip, kaip nurodė Svamidžis.

Mintis surengti *Ratha-jatros* šventę Svamidžiui kilo kartą žiūrint pro langą į Frederiko gatvę. Pamatęs pro šalį lekiančius neuždengtus sunkvežimius, jis pamanė, kad jie visai tiktų Džaganathos Dievybėms – galima būtų surengti amerikietišką *Ratha-jatrą*. Jis netgi nupiešė eskizą – sunkvežimis su baldakimu ant keturių kolonų, papuoštas vėliavėlėmis, skambaliukais ir gėlių girliandomis. Tada, pasišaukęs Šjamasundarą, tarė: „Padaryk man tokį vežimą *Ratha-jatrai*.“ Ir štai dabar Frederiko gatvėje šalia šventyklos stovėjo vežimas – geltonas *digerių* sunkvežimis, išnuomotas iš „Hertz“ kompanijos – su piramidės formos drobinu baldakimu, pritvirtintu prie pusantro metro kolonų.

Sėdėdamas su Svamidžiu prie jūros, Mukunda papasakojo, su koku

įkvėpimu dirba *bhaktai* ir kad hipiai Heit Ešberyje tik ir tekalba apie rytoj vyksiantį Viešpaties Džaganathos paradą. *Bhaktai* labai norėjo pereiti su paradu Auksinių vartų parką, tačiau policija jiems leido paraduoti tik Frederiko gatve iki jūros. Mukunda sakė, kad Dievybes *bhaktai* ketina pastatyti po baldakimu: Džaganatha žiūrės tiesiai, Subhadra – į dešinę, o Balarama – į kairę. Ar taip gerai? Šiaip jau, pasakė Svamidžis, Dievybės vežamos atskiruose vežimuose, kurių kiekvieną už virvių išilgai gatvės traukia minia žmonių. Gal kada nors taip bus ir San Franciske.

– Padarykite viską kaip reikiant, – įspėjo juos Svamidžis. – Nevažiuokite labai greitai. – *Bhaktai* turi lėtai vairuoti sunkvežimį iki paplūdimio ir visą laiką dainuoti.

Mukunda ir Šjamasundara išliaupsino Svamidžiui Džajanandą: jis išvažinėjo visą San Franciską, rinkdamas aukas – vaisius ir gėles, surado žmones, kurie papuošė vežimą, įtaisė sunkvežimyje garsiakalbius ir iškabino reklaminius skelbimus parduotuvėse. Jis dirbo be poilsio ir savo entuziazmu užkrėtė kitus. Moterys visą dieną gamino *čapačius*, kad kitą rytą juos galima būtų dalinti tūkstančiams žmonių. *Bhaktai* pripūtė šimtus balionų su užrašu „Hare Krišna Ratha-jatra“, kuriuos ketino paleisti miesto gatvėse, prasidėjus paradui.

Kai *bhaktai* paklausė, ką dar reikia padaryti, Svamidžis atsakė, kad paradas, *prasados* dalijimas ir *kirtana* – tai viskas, ko reikia. Jie turi suteikti žmonėms galimybę išvysti Viešpatį Džaganathą ir išgirsti Hare Krišna mantrą. Visą laiką, kol judės jų eiseną, jie turį giedoti ir šokti priešais vežimą. „Bet viską padarykite kaip reikiant, – priminė Svamidžis. – Pasistenkite kiek galite geriau, ir Viešpats Džaganatha bus jumis patenkintas“.

Kitą dieną jau po pusiaudienio Svamidžis sėdėjo svetainėje ir kartojo mantrą su maldos karoliais, Kirtanananda virtuvėje ruošė šventines vaišes. Staiga Svamidžis išgirdo pažįstamą *karatalų* skimbčiojimą ir iš džiaugsmo visas nušvito. Išėjęs iš namelio, jis pamatė *Ratha-jatros* vežimą su Viešpačiu Džaganatha, Subhadra ir Balarama ir keliasdešimt *bhaktų* bei hipių. Visi troško pamatyti Svamidžį. Jis išėjo jų pasveikinti ir paprašė Dievybes įnešti vidun ir pastatyti ant pianino. *Bhaktai* ir svečiai sugūžėjo į erdvią svetainę. Svamidžis šypsodamas apkabino kelis savo mokinius, kiti nusilenkė prie jo kojų. Keli *bhaktai* sukruoto padėti Kirtananandai krauti į lėkšteles pagamintus šventinius valgius, kiti viens per kitą ėmė pasakoti Svamidžiui apie *Ratha-jatros* pasisėkimą.

Buvo puiku! Neįtikėtina! Tai buvo nuostabi diena, sakė jie. Svamidžis klausėsi jų pasakojimų apie įvykusią šventę. Parade dalyvavo daug hipių.

Mukunda, Haridasa, Hajagriva ir kelios moterys važiavo vežime, muzikos instrumentai, taip pat ir fisharmonija, kuria grojo Jamuna, skambėjo per garsiakalbius. Žmonėms gatvėse jie labai patiko. Policininkai, eskortavę paradą, norėjo paraginti *bhaktus* judėti greičiau, tačiau priekyje susirinko tokia minia, kad procesija slinko lėtai kaip vėžlys, būtent taip, kaip ir norėjo Svamidžis. Subala visą laiką šoko kaip patrakęs, Džajananda šokinėjo ir daužė *karatalais*. Merginos dalino iš sunkvežimio apelsinų, obuolių ir bananų gabalėlius, kitos barstė gėles. Žmonės buvo sužavėti.

Subala pasakojo, kaip po parado jie važiavo autostrada gėlėmis išpuoštu sunkvežimiu su baldakimu – trisdešimt *bhaktų* ir Džaganatha, Subhadra bei Balarama. Per kalnus dardėjęs jų ekipažas, ko gero, buvo pati keisčiausia ir neįprasčiausia iš visų matytų transporto priemonių.

Svečiams išsiskirsčius, Dievybės pasiliko vasarnamyje su Svamidžiu ir jo tarnais. Svamidžis buvo patenkintas, kad mokiniams pasisekė surengti puikią šventę. Tegu jie ir nepatyrę, bet kokie jie nuoširdūs! Bhaktisidhanta Sarasvatis ir Bhaktivinoda Thakura tikrai būtų patenkinti, jei galėtų pamatyti šią pirmąją *Ratha-jatrą* Amerikoje.

Viso pasaulio žmonės gyvena nuolatiniame strese, kalbėjo Svamidžis tą vakarą jo kambaryje susirinkusiems *bhaktams*. Ramybė įmanoma tik dvasiniame pasaulyje. Krišnos sąmonės tikslas kaip tik ir yra padėti žmonėms atsikratyti nerimo ir sugrįžti į dvasinį pasaulį. Tokios šventės, kaip *Ratha-jatra*, atgaivina Krišnos sąmonę. Svamidžis turi begalę minčių ir planų rengti įvairiausias šventes. Jei jis turėtų pinigų ir pagalbinių, jis rengtų tokias šventes kasdien. Krišnos sąmonė atveria neribotas veiklos erdves. Ši *Ratha-jatra* buvo dar vienas ženklas, kad žmonės vakaruose yra imlūs Krišnos sąmonei.

* * *

Svamidžis nesiliovė kalbėjęs apie važiavimą į Indiją. Iš esmės tai, kad jis važiuoja, jau buvo nuspręsta, beliko tik išsiaiškinti, koku keliu geriau vykti – vakarų, per Japoniją, ar rytų, per Niujorką. Svamidžį slėgė apniukęs dangus ir neįprastai šaltas šiam sezonui oras. Jis vis dar buvo silpnas. Kartais net užsimindavo apie mirtį. Nesvarbu, kur jis mirs – Amerikoje ar Vrindavanoje, sakė Svamidžis. Jei *vaišnavas* miršta Vrindavanoje, žemėje, kur nužengė Krišna, jis būtinai sugrįš į dvasinį pasaulį. Tačiau, kai Viešpats Čaitanja keliavo po Indiją, jo *bhaktas* Advaita tarė Jam: „Vrindavana yra ten, kur esi Tu“. Jei tu nuolat galvoji apie Krišną, vadinasi, tu esi Vrindavanoje. Todėl jei Svamidžis numirs pamokslaudamas Krišnos sąmonę, nesvarbu, kur tai įvyktų, jis būtinai nukeliaus į amžinąją Vrindavaną dvasiniame danguje.

Ir vis dėlto Svamidžis norėjo vykti į Vrindavaną. Tai geriausia vieta ir mirti, ir pasveikti. Be to, jis planavo pasiimti į Vrindavaną savo mokinius, norėdamas kuo geriau juos parengti pamokslavimo veiklai Vakarų šalyse. Jis pažadėjo Kirtananandai, Hajagrivai ir dar keliems mokiniams pasiimti juos kartu ir parodyti dieviškųjų Krišnos žygių vietas. Jis galėtų panaudoti fondo, įsteigto rinkti pinigus Niujorko šventyklai, lėšas ir įkurti Vrindavanoje „Amerikiečių namus“.

Dauguma *bhaktų* turėjo likti San Franciske vildamiesi, kad ir jiems kada nors nusišypsos laimė aplankyti Svamidžį Stinson Byče. Iš kelių artimiausių Svamidžio mokinių jie buvo girdėję, kad Svamidžis išvyksta į Indiją, ir gal būt jau nebegrįš. Tai buvo baisi žinia. Kartą jis jau žengė mirties slenksčiu, bet Krišna jį išgelbėjo, ir jis vėl sugrįžo į San Franciską, nors negalėjo gyventi drauge su jais, kaip anksčiau. Dabar jis ketino išvykti į Indiją, galimas daiktas, visam laikui – ir tai dar labiau stiprino jų meilę Svamidžiui ir norą rūpintis juo.

Bhaktai nerimavo, svarstydami, ar sugebės tarnauti Krišnai likę vieni. Kažkam šovė į galvą mintis pasikviesti į Ameriką ką nors iš Svamidžio dvasios brolių, kad jis atstotų jiems Svamidžį, o jei nutiks blogiausia, perimtų vadovavimą Tarptautinei Krišnos sąmonės bendrijai. Išgirdęs tokį pasiūlymą, Svamidžis susimąstė, bet atsakė neiškart.

Mukunda: *Aš sėdėjau su Svamidžiu kambaryje. Jis buvo labai rimtas, nekalbus – tokio jo dar nebuvau matęs. Sėdėjo užsimerkęs. Staiga, visai netikėtai jo skruostais pradėjo risti ašaros. Kimiu balsu jis prašneko: „Mano dvasinis mokytojas buvo nepaprastas.“ Jis nutilo, nusibraukė ašaras ir drebančiu balsu tęsė: „Jis išgelbėjo mane.“ Tą akimirką aš tarsi suvokiau, ką reiškia „dvasinis mokytojas“ ir atmečiau bet kokią mintį apie tai, kad Svamidžį galėtų kažkas pakeisti.*

Po dviejų dienų Svamidžis pasakė, kad nekvis nė vieno iš dvasios brolių atvykti ir imtis atsakomybės už savo mokinius. Jis tarė: „Jei jis pasakytų bent žodį kitaip nei aš, jūs imtumėte abejoti, ir kiltų sąmyšis. Iš esmės, – pasakė jis, – jau pati ši mintis yra dvasinio mokytojo įžaidimas.

* * *

Svamidžis pasakė Kirtananandai galutinai apsisprendęs vykti į Indiją per Niujorką ir kuo įmanoma greičiau. Kirtanananda supakavo Svamidžio daiktus ir nuvežė jį į San Franciską, kad jis praleistų naktį šventykloje. Kitą rytą jie skris į Niujorką.

Tą vakarą visa šventykla ir netgi Svamidžio butas dūzgė kaip bičių avilys. Čia sugūžėjo visi *bhaktai* ir daugybė svečių – visiems trūks-plyš reikėjo pamatyti Svamidžį prieš jam išvažiuojant, dešimtys vaikinų ir merginų norėjo gauti išventinimą. Kirtanananda prašė Svamidžio patausoti jėgas ir nelipti apačion į vakaro programą, bet Svamidžis nutarė dalyvauti bent jau *kirtanoje*.

Kai Svamidžis įžengė į krautuvėlę, *kirtana* liovėsi, ir *bhaktai* su didžiausia pagarba jam nusilenkė. Stoją tylą. Jie pajuto jam pagarbą, kokios dar niekada niekam neįturo. Kas žino, galbūt jie mato Svamidžį paskutinį kartą. Jie nenuleido nuo jo akių per visą *kirtaną*, kai jis grojo *karatalais* ir paskutinį kartą drauge su jais giedojo. Tie, kurie dar nebuvo išventinti, troško šįvakar, kol dar nevēlu, tapti jo mokiniais. Svamidžis paprašė mikrofono. Niekas nesitikėjo, kad jis kalbės. Kirtanananda, vienintelis, kuris galėjo sulaikyti Svamidžį, nepratarė nė žodžio, sėdėjo, kaip ir kiti, nuolankus ir laukė. Svamidžis tyliu balsu ėmė kalbėti apie savo misiją; savo dvasinio mokytojo nurodymu jis pradėjo Viešpaties Čaitanjos judėjimą Amerikoje, ir Krišna buvo jam toks maloningas, kad atsiuntė daug nuoširdžių sielų. „Indijoje aš turiu kelis vaikus, kurie kažkada buvo mano šeima, – pasakė jis, – tačiau tikrieji mano vaikai esate jūs. Dabar aš trumpam išvykstu į Indiją.“

– Aš jau senas, – kalbėjo jis, – ir bet kada galiu numirti. Bet prašau jūsų vieno dalyko – tęskite *sankirtanos* judėjimą. Būkite nuolankūs ir kantrūs. Viešpats Čaitanja sako, kad *bhaktas* yra nuolankesnis už žolę ir kantresnis už medį. Norint pamokslauti pasauliui Krišnos sąmonės filosofiją, reikalingas entuziazmas ir kantrybė.

Svamidžis sėdėjo nejudėdamas ir labai rimtai kalbėjo. Jis prašė juos būti vieningus ir vardan savo bei kitų gerovės plėsti Krišnos sąmonės judėjimą. Pamokslaudami žmonėms, jie turį tiesiog pakartoti tai, ką išgirdę iš jo, sakė Svamidžis.

Tada jie turbūt pirmą kartą suvokė esą pamokslavimo misijos dalis. Jie rinkosi drauge ne vien tam, kad gerai praleistų laiką ir klausytųsi malonių vibracijų – dabar jų pečius užgulė įsipareigojimų Svamidžiui ir Krišnai našta, įsipareigojimų našta iš meilės Svamidžiui.

* * *

Niujorke *bhaktams* nebuvo kada liūdėti. Kirtanananda pasiuntė telegramą Šri Krišnai Panditui, pranešdamas, kad Bhaktivedanta Svamis atvyksta į Delį liepos dvidešimt ketvirtą dieną pusė aštuonių ryto, ir jis turįs paruošti Svamidžiui kambarį savo šventykloje Čipivadoje. Telegramoje Kirtanananda užsiminė, kad Svamidžis ketinąs pasikonsultuoti

su Ajurvedos gydytoju Delyje ir tada vykti į Vrindavaną. Jis nekantra-vo sugrįžti į Vrindavaną.

Jau anksčiau *bhaktai* prašė Satsvarupos susirasti darbą Bostone ir persikelti ten, kad galėtų įkurti Krišnos sąmonės centrą. Rupanugai jie siūlė kraustyti į Bufalo. Kai vaikinai nuėjo pas Svamidžį pasiklausti, ką jis manęs apie tokį planą, Svamidžiui jis labai patiko. Subala ruošėsi įkurti Harė Krišna centrą Santa Fe, Dajananda – Los Andžele. „Harė Krišna mantra – tarsi didžiulis pabūklas,“ – sakė jis. – „Šaudykite iš jo, kad mus girdėtų visi, ir tada *maja* pabūgus pasitrauks.“

Bhaktų galvose dilgčiojo mintis: „Kas bus, jei Jūs nesugrįšite?“ Jie taip šito bijojo. Kas bus, jeigu Krišna pasiliks Svamidžį Vrindavanoje? Kas bus, jeigu Svanidžis nebesugrįš į Ameriką? Ar jie įstengs atsilaikyti prieš *majos* spaudimą? Bet Svamidžis užtikrino, kad tos Krišnos sąmonės, kurią jie jau gavo iš Svamidžio, yra per akis, net jei jis ir nesugrįžtų.

Likus pusvalandžiui iki išvykimo į oro uostą, Svamidžis sėdėjo savo kambaryje ir kartojo mantrą, laikydamas merginos, kuri paskutinę akimirką paprašė Svamidžio išventinti ją, maldos karolius. Paskui, kaip darė tai daug kartų, nusileido laiptais, perėjo kiemą ir įžengė į šventyklą.

Atsisėdęs ant seno kilimo, jis ėmė kalbėti, ramiai, įtaigiai: „Aš išvyks-tu, tačiau mano Guru Maharadža ir Bhaktivinoda pasilieka su jumis, – jis pažvelgė į savo dvasinio mokytojo ir Bhaktivinodos Thakuros atvaiz-dus. – Aš paprasčiau jų rūpintis jumis visais, mano dvasiniais vaikais. Senelis visada geriau rūpinasi vaikais už tėvą. Todėl nebijokite. Apie jokią išsi-skyrimą negali būti ir kalbos. Mantros garsai susaiso mus labai stipriais saitais, ir mes visada būsimė kartu, net kai mano materialaus kūno čia nebebus. Pagaliau, ką jis reiškia, tas materialus kūnas? Kartokite Harė Krišna mantrą, ir aš visada būsiu su jumis. Jūs kartosite čia, o aš – ten, ir mantros vibracijos susijungs.“

Keli *bhaktai* sėdo į taksi drauge su Svamidžiu – Brahmananda prieky-je, šalia vairuotojo, Raja Rama ir Kirtanananda – gale, drauge su savo dvasiniu mokytoju. „Kai Kirtanananda pamatys Vrindavaną, – tarė Sva-midžis, – jis nustebs, kaip galima palikti tokią nuostabią vietą ir atva-žiuoti čia. Vrindavana nuostabi. Ten nepamatysi nė vienos mašinos, o čia nuo jų nutrokšti gali – pirmyn-atgal, pirmyn-atgal. Ten girdėti tik „Harė Krišna“. Ten visi kartoja mantrą. Vrindavanoje tūkstančiai šventyklų. Aš tau visas jas parodysiu, Kirtanananda. Mes su tavim viską apeisime, tu viską pamatysi.“

Brahmananda pradėjo verksti, ir Svamidžis patapšnojo jam per nugarą. „Aš suprantu, kaip skaudu išsiskirti, – sakė jis. – Aš taip pat labai ilgiuo-si savo Guru Maharadžos. Manau, kad būtent to Krišna ir nori iš mūsų.

Jei tu atvyksi pas mane į Vrindavaną, aš daug ko tave išmokysiu, ir mes paskleisime šį judėjimą visame pasaulyje. Raja Rama, tu vyksi į Angliją. Brahmananda, kur tu norėtum vykti – į Rusiją ar Japoniją? Viskas bus gerai.“

Bhaktai susirinko oro linijų kompanijos „Air India“ laukiamąjoje salėje prie apgulto kokteilių baro. Svamidžis atsisėdo į krėslą. Jis vilkėjo megztinį, per petį buvo persimetęs rūpestingai sulankstytą *čadarą*. Jo mokiniai susėdo ratu aplink jį, prie jo kojų. Svamidžis turėjo skėtį, kaip ir tada, prieš du metus, kai pirmąsyk atvyko į Niujorką. Jis buvo nuvargęs, bet šypsojosi.

Svamidžiui į akis krito freska, kurioje buvo pavaizduotos indės su dideliais ąsočiais ant galvų. Jis pasisuko į jaunutę merginą, kuri neseniai su savo vyru Hamsaduta persikėlė į ISKCONo šventyklą Monrealyje:

– Himavati, ar norėtum nuvažiuoti į Indiją ir išmokti nešioti vandens ąsočius taip, kaip šios indės?

– Taip, – atsakė ji. – Aš važiuosiu.

– Taip, – tarė Svamidžis, – vieną dieną mes visi ten nuvažiuosime.

Kirtanananda laikė rankose portatyvinį gramofoną su baterijomis ir dvi plokšteles su Hare Krišna mantra.

– Kirtanananda, – paprašė Svamidžis, – uždėk mūsų plokšteles. Žmonėms ji patiks. Kirtanananda uždėjo plokšteles. Grojo labai tyliai, bet mantra patraukė kokteilių baro lankytojų dėmesį.

– Truputį pagarsink, – paprašė Svamidžis, ir Kirtanananda pasuko garsą. Svamidžis ėmė linkčioti galva į muzikos ritmą, *bhaktai* ėmė niūniuoti. Niūniavimas netrukus virto dainavimu. Po akimirkos jie jau dainavo visu balsu. Kažkas apsiverkė.

Kai atėjo laikas lipti į lėktuvą, Svamidžis apkabino kiekvieną iš vaikinių. Jie išsirikiavo, ir po vieną ėjo atsiveikinti su Svamidžiu. Kelioms merginoms jis paglostė galvas.

Lydimas Kirtananandos, kuris buvo plikai nusikutęs galvą ir vilkėjo juodą vilnonį kostiumą, visiškai nederantį prie šukuosenos, Svamidžis lėtai žengė vartų link. Kai jis išnyko *bhaktams* iš akiračio, šie tekini pasileido į stebėjimo aikštelę paskutinį kartą nulydėti akimis lėktuvu pakylančio Svamidžio.

Lauke dulkė smulkus lietus. *Bhaktai* strimgalviais lėkė per šlapią stebėjimo aikštelę. Apačioje jie pamatė Svamidžį ir Kirtananandą, einančius lėktuvo link. Užmiršę visas padarumo ribas, jie visa gerkle šaukė. Svamidžis atsisuko ir pamojavo. Jis pakilo lėktuvo trapu, pačiame viršuje dar sykį grįžtelėjo, iškėlė rankas ir įlipo į lėktuvą. *Bhaktai* surengė audringą *kirtaną*. Jie giedojo tol, kol trapas atsiskyrė nuo lėktuvo, lėktuvo anga užsivėrė ir lėktuvas pajudėjo. *Bhaktai* prilipo prie turėklų, bet iš lėktuvo

plūstelėjusi karšto oro banga privertė juos atsitraukti. Mirksėdamas signalinėmis šviesomis ir riaumodamas, oro linijų „Air India“ lėktuvas išvairavo į pakilimo taką. *Bhaktai* nesiliovė giedoje, kol lėktuvas atsiplėšė nuo žemės, paskui virto mažu taškeliu danguje ir galop visai pranyko.

* * *

Naujasis Delis, liepos 25 d., 1967 m.

Juos pasitikęs kvapą gniaužiantis karštis Svamidžiui buvo į gera. Būtent to jis čia ir atvažiavo. Oro uosto pastate ventiliatoriai gainiojo sunkų, tvankų orą. Svamidžis ir Kirtanananda stovėjo lėtai judančioje eilėje, laukdami, kol uniformuoti indų tarnautojai, kurie skirtingai nuo vakariečių, neturėjo nei kompiuterių, nei aptarnavimo įgūdžių, patikrins jų pasus ir muitinės dokumentus. Už imigracijos ir muitinės kontrolės zonos spietėsi minia žmonių, atėjusių pasitikti draugų ar giminių. Jie mojavė rankomis ir šaukė saviškius vardais, bandydami atkreipti jų dėmesį. Atsiėmę savo bagažą ir praėję muitinės patikrinimą, Svamidžis ir Kirtanananda išėjo iš oro uosto pastato. Svamidžis nusivilko megztinį, bet Kirtanananda tebevilkėjo savo juodą vilnonį kostiumą ir jautėsi kaip pirty. Buvo antra valanda nakties. Atvykusius keleivius širdingai pasitiko ir glėbesčiavo draugai ir šeimos – kai kuriuos netgi apkarstė gėlių girliandomis, – jų laukė automobiliai ar taksi. Svamidžio niekas nelaukė. Kaip smarkiai skyrėsi ši scena nuo jaudinančių Svamidžio palydų Niujorko oro uoste, kai Svamidžis buvo apsuptas būrio mylinčių mokinių. Čia jį apspito ne mokiniai, o taksi vairuotojai ir nešikai, pasirengę už kelias rupijas nutemti jo bagažą iki mašinos. Hindi kalba Svamidžis paprašė vieno taksisto nuvežti juos į Čipivadą, į Senąjį Delį. Vairuotojas sumetė jų lagaminus į bagažinę, o Svamidžis su mokiniu susėdo galinėse sėdynėse.

Nedidukas „Ambasadorius“ nurūko gerai Svamidžiui pažįstamomis gatvėmis. Naktį gatvės buvo tuščios – pravažiudavo vienas kitas taksi, viena kita rikša. Parduotuvės buvo uždarytos, gatvėje šmėkštelėdavo koks atsitiktinis praeivis, ant šaligatvio miegojo karvės.

Dar prieš kelerius metus Bhaktivedanta Svamis pardavinėjo šiose gatvėse „Back to Godhead“, prašė aukų ir spausdino „Śrīmad-Bhagavatam“. Tada jis buvo vienas kaip pirštas, praktiškai be cento, be stogo virš galvos. Ir vis dėlto jis buvo laimingas – laimingas, nes suvokė, kad yra visiškai priklausomas nuo Krišnos.

Indijos vadovai išsižadėjo Vedų kultūros ir ėmė imituoti vakarus. Nors kai kurie indai tebesekė Vedų tradicijomis, dauguma jų buvo apnuodyti apsišaukėlių guru filosofijos, kurioje įvairiausių mokyklų filosofinės idėjos buvo atmieštos jų pačių mintimis ir kuri nepripažino, kad Krišna – Aukš-

čiausiasis Dievo Asmuo. Todėl Svamis jautėsi atsakingas už Vedų kultūrą ir norėjo ją persodinti į Vakarų dirvą. Jis griežtai vykdė savo dvasinio mokytojo nurodymus, ir laikas parodė, kad jis teisus – Vakarai buvo puiki dirva Krišnos sąmonei.

Kai jie važiavo per Senąjį Delį, netoli Čouri Bazaro, Svamidžis pamatė spaustuvę ir popieriaus parduotuvę – dabar jos buvo uždarytos. Šiuo paros metu čia, kaip įprastai, nezujo rikšos. Minami dviračiai vežimai stovėjo kelio pakrašty, o savininkai miegojo čia pat, tiesiog po atviru dangumi. Išaušus jie apsipils kibiru šulinio vandens ir vėl užguls rikšų pedalus. Kai Bhaktivedanta Svamis spausdino pirmąjį „Šrimad-Bhagavatam“ tomą, jis kasdien vaikščiojo šiomis gatvelėmis: pirko popierių, ateidavo pasiimti signalinių egzempliorių, tikrino juos, vėl nešė atgal. Pirmoji „Bhagavatam“ giesmė anglų kalba buvo didžiulė pergalė.

Čouri Bazarą juosiančios gatvės vedė į siaurus Čipivados skersgatvius, į kuriuos metaliniais stulpeliais buvo užkirstas kelias automobiliams ir rikšoms. Taksistas sustojo tuščioje gatvėje ir atsigrėžė užmokesčio. Svamidžis ištraukė iš savo piniginės keturiasdešimt rupijų, tas pačias rupijas, kurias 1965 metais atsivežė į Ameriką. Vairuotojas paėmė visus pinigus ir pasakė gražos neduosiąs. Svamidžis užprotestavo: bilietas nekainuotų nė pusės tiek! Jie ėmė garsiai ginčytis hindi kalba. Vairuotojas greitai įsibruko pinigų kišenėn nė nemanydamas kiek nors gražinti. Svamidžis žinojo, kad tokiu metu sunku prisikviesti policininkus, ir, nors tai buvo gryniausias apiplėšimas, galų gale paleido mašiną. Svamidžis ir Kirtanananda pasiėmė lagaminus ir, perėję pėsčiomis kvartalą, atsidūrė prie Čipivados Radha-Krišnos šventyklos durų.

Durys buvo užrakintos. Jie ėmė garsiai belsti. Svamidžis vardu šaukė Krišną Panditą. Pagaliau prie durų pasirodė kažkoks žmogus ir, pažinęs Bhaktivedantą Svamį, juos įleido. Jis nuvedė juos į viršų ir atrakino Svamidžio kambarį. Svamidžis įjungė šviesą.

Kambarys buvo tuštutėlis, visas dulkėtas. Nuo palubėje kybojusios lemputės krito akis režianti šviesa. Grindyse pūpsojo metro aukščio cemento piramidė – po ja akivaizdžiai buvo altorius su Radhos bei Krišnos *murti* (kad kas netyčia neužliptų ant tos vietos ir taip nepadarytų nusizenimo Dievybėms). Sieninėje spintoje gulėjo atspausdinti ir pundais sudėti „Šrimad-Bhagavatam“ puslapiai, „Šrimad-Bhagavatam“ viršeliai ir popierius galimiems Bhaktų Lygos nariams rašyti. Viskas buvo lygiai taip, kaip Bhaktivedanta Svamis paliko iš čia išvažiuodamas.

„Štai šiame kambaryje aš parašiau „Šrimad-Bhagavatam“, – pasakė Svamidžis Kirtananandai. – Štai čia miegojau. Čia buvo mano virtuvė, o čia stovėjo spausdinamoji mašinėlė. Aš miegojau ir spausdinau, gaminau valgį ir spausdinau, miegojau ir vėl spausdinau.“ Kirtananandai buvo

sunku įsivaizduoti, kaip Svamidžis gyveno tokioje celėje. Čia net nebuvo sąlygų palaikyti švarą.

Nors Kirtanananda baigė iškepti savo vilnoniniame kostiume ir tegyveno mintimi, kaip greičiau iš jo išsinėrus, jis visgi sugebėjo dar parūpinti Svamidžiui plonytį demblį. Atėjo du Ajurvedos gydytojai. Jie vieningai pareiškė, kad Svamidžio širdis nesveika, bet didžiausias pavojus jau praėjęs. Jie paliko jam vaistų ir liepė griežtai laikytis dietos, darbo ir poilsio režimo. Pasikalbėti su Svamidžiu atėjo ir Šri Krišna Panditas. Svamidžis papasakojo Panditui, kaip jam sekėsi Amerikoje, apie savo jaunus mokinius Niujorke ir San Franciske. Svamidžis uždėjo savo plokštelę, ir netrukus į kambarį sukišo nosis visas būrys smalsių šventyklos gyventojų.

* * *

Rugpjūčio pirmą dieną, išbuvęs Delyje šešias dienas, Svamidžis išvyko į Vrindavaną ir apsistojo senuose savo kambarėliuose Radha-Damodaros šventykloje. Prabėgo dar viena diena, jo sveikata truputį pasitaisė, ir jis ėmė kalbėti apie grįžimą į Ameriką. „Aš visada galvoju apie jus, mieli mokiniai,“ – rašė jis *bhaktams*.

Delyje Svamidžis gavo Brahmanandos laišką, kuriame šis rašė, kad „Macmillan“ kompanija rimtai susidomėjo jo „Bhagavad-gita“. Svamidžis parašė iš Vrindavanos, kad Brahmananda nedelsdamas pasirašytų kontraktą jo vardu. Svamidžis svarstė, kas geriau – spausdinti „Gitą“ privačiai Japonijoje ar Indijoje, ar laukti, kada imsis spausdinti „Macmillan“. Jam nerūpėjo „Macmillan“ prestižas ir net žemesnės kainos, svarbiausia jam buvo kuo greičiau ją išleisti.

Svamidžis vis dar buvo labai silpnas. Kirtanananda kasdien jį masažavo ir kaip įmandydamas juo rūpinosi, nors pats nusivarydavo nuo kojų ir buvo vos gyvas nuo karčio. Tačiau silpna sveikata Svamidžiui buvo ne kliūtis kurti viens už kitą grandioziškesnius planus savo bendrijai. Jis garsiai samprotavo apie „Šrimad-Bhagavatam“ tomus, kurie jau buvo parengti spausdinimui – jeigu tik „Macmillan“ imsis juos spausdinti ir vaikinai galės veikti jo vardu. Reikia dar tiek daug padaryti. Jis norėjo grįžti į Ameriką spalio mėnesį ir pats viską prižiūrėti.

Oro temperatūra pakilo iki keturiasdešimt trijų laipsnių, ir Svamidžis su Kirtanananda buvo priversti tūnoti namie uždaromis durimis ir įjungtais ventiliatoriais. Kirtanananda buvo leisgyvis nuo karščio ir vos ne vos susidorėjo su savo pareigomis, o Svamidžiui karštis, priešingai, suteikė jėgų, ir jis sakė sveikstąs. Dar po savaitės prasidėjo liūčių sezonas, ir karščiai atslūgo.

Rugpjūčio dvidešimt aštuntą dieną, per Džanmaštamį, Svamidžis davė Kirtananandai *sanjasio* išventinimą ir atliko išventinimo apeigas Radha-Damodaros šventykloje. Kirtanananda tapo pirmuoju Svamidžio mokinium, gavusiu *sanjasą* – Kirtanananda Svamis. Paprastai vyrai išventinami į *sanjasius* jau sulaukę penkiasdešimties metų, tačiau Svamidžis ryžosi duoti *sanjasą* dar visai jaunam mokiniui, nes jam labai reikėjo žmonių, kurie visą savo energiją skirtų keliauti ir pamokslauti Krišnos sąmonės filosofiją (imtūsi tradicinių *sanjasio* pareigų). Tokie *sanjasiai* sutvirtins Krišnos sąmonės judėjimą ir paskleis jį visame pasaulyje. Į ceremoniją šventykloje susirinko šimtai žmonių, suvažiuusių į Vrindavaną švęsti Viešpaties Krišnos gimimo dienos, ir daugelis atėjo pasveikinti jaunąjį *sanjasį*. Kažkas netgi pasakė, kad jis panašus į Viešpatį Čaitanją. Svamidžis rašė:

Jis greitai sugrįš į Valstijas ir pradės pamokslauti su dar didesne jėga ir sėkme. O aš pabandysiu pasinaudoti šiuo baltuoju *sanjasiu* čia, kad mūsų bendrijos gretas papildytų ir indai.

Rugsėjo pradžioje į Vrindavaną pas Svamidžį atvyko Ačjutananda. Labiausiai jį pribloškė tai, kaip kukliai Svamidžis gyvena. Nors Niujorke Svamidžis taip pat dėvėjo paprastus rūbus, ten jį gaubė didybė – jis buvo guru. Čia jis gyveno paprastai ir labai jau kukliai. Kartą, kai jis išėjo į verandą nusiplauti rankų, jį akimirksniu nutūpė musės. Kirtananandą ir Ačjutanandą jos baisingai siutino – buvo lietaus sezonas, o Svamidžis ramiai plovėsi rankas, rodė, jų nė nepastebėdamas.

Dalindamiesi įspūdziais, Kirtanananda ir Ačjutananda vieningai sutarė, kas Svamidžis nebuvo paprastas Vrindavanos *babadžis*. Tokio, kaip jis, daugiau nebuvo. Ir jau tikrai ne Gauračanda Gosvamis, Radha-Govindos šventyklos savininkas, kuris nešiojo akinius storais stiklais ir vos vos žlibino. Kai sykį Kirtanananda su Ačjutananda atėjo į šventyklą nusilenkti Dievybėms, Gauračanda Gosvamis garsiai jų paklausė:

– Kaip jos jums? Patinka? Kuri iš jų jums patinka labiau?

– Man patinka jos visos, – atsakė Ačjutananda.

– Man tai labiausiai patinka štai ta didelė iš krašto, – tarė šventikas, atsainiai mostelėjęs į Krišnos Dievybę. – Kažkuo ji man primena generolą Čaudri.

Svamidžio vaikinai susižvalgė – kas čia per tipas? – ir nuėjo pas Svamidžį tikėdamiesi, kad jis paaiškins.

„Tai kastiniai *gosvamiiai*, – paaiškino Svamidžis. – Šeši Gosvamiiai, tokie kaip Dživa Gosvamis, įkūręs Radhos Damodaros šventyklą, patikėjo Dievybių garbinimą šeimos žmonėms. Šie kastiniai *gosvamiiai* yra pirmų-

jų šeimas turėjusių *puđžarių* palikuonys.“ Svamidžis taip pat paaikšino, kad kastiniai *gosvami* yra ir šventyklų savininkai. Šventyklos priežiūra ir Dievybių garbinimas yra jų biznis – jie ir jų šeimos gyvena iš surenkamų lėšų. Dar prieš keletą metų kiekviena iš Dievybių, kurios dabar stovi altoriuje, turėjo atskirą šventyklą, žemės sklypą, lėšas ir šventikus, tačiau ekonomijos sumetimais *gosvami* išpardavė žemę, supaprastino garbinimo apeigas ir sunėšė Dievybes į vieną šventyklą.

Vrindavanoje buvo ir kitų įdomių tipažų: senoji našlė Saradžini plikai skusta galva, su *šikha*, nuospaudų nusėtomis kojomis, kuri miegojo kambarėlyje prie šventyklos vartų, šlavė Svamidžio virtuvę ir plovė jo drabužius; Pančuda Gosvamis, šventyklos savininko sūnus, kuris visą laiką kramtė *betelį* ir kiauras dienas apsimiegojusiomis akimis išsipustęs šilko *dhočiu* su tamsiai raudonais siūlais siuvinėtu kraštu trynėsi po kiemą; senas, tamsiaodis *babadžis*, kuris ateidavo vakarais, visą laiką kikeno ir gamino Svamidžiui sandalo pastą; vietos gydytojas-žolininkas Vanamalis Kaviradža, kuris plačiai visiems šypsodamasis viršininkavo už stalo mažyčiame kambarėlyje, kurio sienos nuo grindų lig lubų buvo prikrautos įvairiausių butelaičių; garsusis *panditas*, kuris kartis nuo karto apsilankydavo pas Svamidžį ir mūvėjo ant kaklo auksu aptaisytą *tulasi* ir žiedus su deimantais. Visi jie buvo *bhaktai*, šventosios Vrindavanos gyventojai. Bet nė vienas jų neprilygo Svamidžiui.

Kirtanananda Svamis netgi nusivylė, kad visoje Vrindavanoje nebuvo nė vieno žmogaus, panašaus į Svamidžį. Netgi žemėje, kurioje gyvena vien indai ir *bhaktai*, Svamidžis buvo vienintelis toks. Niekas negalėjo jam prilygti paprastumu, rimtumu, niekas neturėjo tokios įžvalgos ir sugebėjimo atpažinti falšą, tokios traukos, tokios meilės ir atsidavimo Krišnai. Jis vienintelis galėjo juos vesti.

* * *

Reguliarus gydymas, masažai, poilsis ir šilti Vrindavanos orai padėjo Svamidžiui – jo sveikata pasitaisė. Jau rugsėjo viduryje jis pareiškė esąs praktiškai sveikas ir galįs grįžti į Jungtines Valstijas. Jis planavo grįžti į Ameriką spalio pabaigoje. Kirtananandos Svamio ir Ačjutanandos lydimas, jis išvyko iš Vrindavanos ir sugrįžo į Delį, į Čipivados šventyklą. Spalio vienuoliką dieną jis rašė Brahmanandai:

Mes turime leisti knygas; jau ir taip sugaišom daug laiko redaguodami, ieškodami tinkamos leidyklos. Gyvendamas vienas, išleidau tris knygas, o per pastaruosius dvejus metus nebuvo išspausdintas nė vienas tomas. Tai didelis pralaimėjimas. Jeigu atsiras dar viena ar dvi tokios nuoširdžios sielos, kaip tu, ir jei mums pavyks išspausdinti kitas knygas, mūsų misiją vainikuos

sėkmė. Aš pasirengęs gyventi kad ir po medžiu, kad tik atsirastų bent viena nuoširdi siela. Tada visas ligas man kaip ranka nuimtų.

* * *

Sužinoję, kad Svamidžis ruošiasi greitai sugrįžti, *bhaktai* iš skirtingų Amerikos miestų ėmė rašyti jam laiškus maldaudami, kad pirmiausia jis atvažiuotų būtent pas juos. Lapkričio ketvirtą dieną Svamidžis parašė Mukundai: „Tu sakai, kad manęs ten trūksta kaip niekad, ir aš manau, kad turiu iš čia nedelsdamas išvažiuoti.“ Mukundos žmonai Džanakei jis rašė: „Kiekvieną minutę galvoju apie jus, ir kadangi jūs prašėte manęs iš karto, kai grįšiu iš Indijos, atvažiuoti pas jus, pasistengsiu išpildyti savo pažadą. Ketinu vykti tiesiai į San Franciską.“ Laiško pabaigoje Ačjutananda parašė keletą sakinių nuo savęs, informuodamas apie Svamidžio sveikatos būklę: „Svamidžis atrodo sveikas ir gyvena bei dirba griežtai laikydamasis režimo, tačiau jo pulsas per dažnas. Vakar jis pakilo iki devyniasdešimt penkių dūžių per minutę – labai daug netgi jam, nes jo pulsas paprastai svyruoja nuo aštuoniasdešimt trijų iki aštuoniasdešimt šešių dūžių per sekundę.“

Svamidžis nusprendė ilgiau nelaukti, nors jei būtų dar palūkėjęs, galėjo gauti leidimą nuolat gyventi Jungtinėse Valstijose. „Aš noriu sugrįžti į jūsų šalį, kurioje tyras oras ir švarus vanduo, – vieną dieną pasakė jis Ačjutanandai. – Kiekvieną dieną gaunu *bhaktų* laiškų, kuriuose jie rašo, kad laukia manęs Amerikoje. Bijojau, kad man išvykus, jie išsivaikščios kas sau ir net nenorėję vykti į Indiją. Bet dabar matau, kad Krišnos sąmonės judėjimas kasdien vis labiau plečiasi. Privalau atvykti ir prižiūrėti, kaip jis auga. Noriu sugrįžti į Ameriką.“

Laukdamas Svamidžio atvykstant į San Franciską ir norėdamas būti tikras, kad Svamidžis pirmiausiai atvažiuos būtent pas juos, Mukunda pasiuntė į Kalkutą telegramą: „Svamidži, Brahmananda ir aš pritariame, kad išvyktumėte tuoj pat. Praneškite tikslią atvykimo datą. Mukunda.“

Svamidžis nusprendė skristi per Tokiją, ketindamas sustoti dienai kitai „apsižiūrėti, ar ten yra galimybių atidaryti centrą.“ Iš Tokijo jis paskambins ir praneš Mukundai tikslų atvykimo į San Franciską laiką. Tačiau praėjo trys savaitės, o Svamidžis vis dar laukė P-formos – Indijos banko leidimo išvykti iš šalies.

O tuo metu iš Niujorko atėjo geros žinios – „Macmillan“ kompanija iš tiesų susidomėjo „Bhagava-gita“. Jie jau aptarinėja kontrakto sąlygas. Patenkintas Brahmanandos laimėjimu, lapkričio vienuoliką dieną Svamidžis parašė jam laišką, kuriame dėstė savo planus, kaip platinti filosofines Krišnos sąmonės knygas.

Jeigu turėsime knygas, iš vieno centro Niujorke arba San Franciske galėsime paskleisti savo judėjimą visame pasaulyje. Todėl visą savo energiją skirkime spausdinti „Back to Godhead“ ir Vedų raštus – „Śrīmad-Bhagavatam“, „Ācāntanjanā-ĉāritamrita“ ir t.t.

Kuo daugiau Svamidžis galvojo apie pamokslavimo veiklą, kuri laikė jo Amerikoje, tuo aiškiau matė, kas jau padaryta, ką reikia dar padaryti ir kaip tai padaryti. Kai pagaliau išaušo išvykimo diena, Svamidžis davė pasakutinius nurodymus Aĉjutanandai, kuris, nutarė jie, pasiliks pamokslauti Krišnos sąmonę Indijoje:

– Melskis Viešpaĉiui Krišnai ir prašyk, kad aš galėĉiau išvykti į Ameriką, – sakė jis Aĉjutanandai.

– Negaliu. Tada jūs mane paliksite.

– Ne, – paprieštaravo Svamidžis, – jeigu tu atsiminsi mano nurodymus, mes visada būsime kartu. Pamokslaudamas tu tapsi stiprus ir geriau suprasi, ko tave mokiau. Kai tik liausimės pamokslavę, gyvenimas sustos ir viskas aplink praras prasmę. Net ir ĉia, Indijoje, žmonės mano, kad žino viską, bet jie smarkiai klysta. Klausytis pasakojimų apie Krišną galima amžinai. Dievas yra beribis. Taigi tik kvailys gali sakyti: „Žinau viską apie Dievą“. Kas taip sako, nieko neišmano. Žmonės tavęs klausys. Nebijok.“

* * *

Keleiviams ir lėktuvo įgulai Svamidžis buvo eilinis pagyvenęs indas, vilkįs šafrano spalvos drabužiais. Stiuardės nė nežinojo, kad jis kalba angliškai, kol jis paprašė vaisių, ir jis joms labai patiko. Jis tyliai sėdėjo, užsidėjęs akinius ir skaitė seną knygą, kažkokius indų šventrašĉius, neatsitraukdamas nuo jos ištisas valandas, ar šnabždėjo indiškai maldas, krutindamas lūpas, įkišęs ranką į drobinį maišelį. Retsykiais galėjai pamatyti jį besiilsintį, užsiklojusį pledu ir užsimerkusį.

Niekas nežinojo, o ir nenorėjo žinoti, ką jis veikia. Niekas netgi neįtarė, kad San Franciske jo nekantriai laukia nerimstanĉios jaunos širdys ir kad „Macmillano“ kompanija Niujorke ketina išleisti jo „Bhagavatgitos“ vertimą į anglų kalbą. Jie nežinojo, kad jis jau turi dvasinius centrus dviejose šalyse ir planuoja įkurti tokius centrus visame pasaulyje. Svamidžis kantriai sėdėjo savo vietoje, kartodamas mantrą ir galvodamas apie Krišną.

Ir štai lėktuvus nusileido San Franciske. Drauge su šimtais kitų keleivių Svamidžis pasuko prie išėjimo. Dar nepriėjęs oro uosto pastato, leisdamas ilgą pristumiamu tuneliu, jis pamatė kelis savo mokinius. Jie šypsojosi ir mojavo jam už stiklinės sienos. Kai Svamidžis įėjo į pastatą ir priėjo prie stiklo, jo mokiniai sukrito prieš jį ant kelių, reikšdami pagarbą. Kai jie

pakėlė galvas, jis nusišypojo ir nuėjo toliau koridoriumi, o jie sekė paskui Svamidžį kitapus stiklo pertvaros. Netrukus jis ėmė leistis laiptais prie imigracijos ir muitinės kontrolės posto ir trumpam pametė juos iš akių.

Patalpa apatiniam aukšte, kur keleiviai praeina muitinės patikrinimą, taip pat buvo stiklinė, ir Svamidžis pamatė per penkiasdešimt nekantriai jo laukiančių *bhaktų* ir draugų. Kai Svamidžis vėl pasirodė jų akiratyje, jie visi drauge sušuko „Hare Krišna!“

Svamidžis atrodė puikiai. Jis praleido Indijoje penkis mėnesius ir buvo įdegęs saulėje, pajaunėjęs ir dar labiau švytėjo. Jis jiems nusišypojo ir pasveikino iškeldamas viršun rankas. *Bhaktai* iš džiaugsmo apsiverkė.

Stovėdamas eilėje prie muitinės kontrolės posto, Svamidžis išgirdo, kaip *bhaktai* pradeda *kirtaną*. Stiklo siena neužslopino viso garso. Muitininkai nekreipė į dainavimą jokio dėmesio, nors ryšys tarp šafrano spalvos rūbais vilkinčio keleivio ir laimingų pasitinkančiųjų buvo akivaizdus.

Svamidžis laukė savo eilės, karts nuo karto pažvelgdamas į giedančius mokinius. Jis teturėjo vieną lagaminą ir padėjo jį ant stalo priešais muitinės tarnautoją. Šis metodiškai patikrino Svamidžio daiktus: medvilniniai *sariai* merginoms, šilkinės girliandos Džaganathos Dievybėms, *karatalai*, šafrano spalvos *dhočiai* ir *kurto*s, trintuvė kokosams ir nedidukai ajurveidinių vaistų buteliukai.

„Kas čia?“ – paklausė tarnautojas. Buteliukai jam pasirodė įtartini, ir jis pasikvietė kitą muitininką. Gaišatis. Matydami, kaip įtarūs muitininkai rausiasi po Svamidžio daiktus, atkemša sandariai uždarytus butelius, uosto, tikrina jų turinį, Svamidžio mokiniai sunerimo.

Pagaliau muitininkai, rodos, nusiramino. Svamidžis ėmėsi uždarinėti lagaminą, bet užsikirto užtrauktukas. Vėl gaišatis. *Bhaktai* negalėjo nustygti vietoje. Jie dainavo neatplėsdami nuo Svamidžio akių ir stebėjo, kaip už Svamidžio stovėjęs žmogus padeda jam susitvarkyti su lagaminu.

Štai jis jau ir prie stiklinių durų. *Kirtana* stiprėja. Svamidžiui žengiant pro duris, kažkuris *bhaktas* ėmė pūsti kriauklę, ir jos gausmas sudrebino visą salę. *Bhaktai* užkabino Svamidžiui ant kaklo girliandą ir apspito jį iš visų pusių, tiesdami gėles. Jis stovėjo tarp jų ir atrodė kaip tėtis, kurio pagaliau sulaukė išsilgę vaikai.

Kiekvieniame mieste ir kaime

Praleidęs kelias savaites San Franciske, Svamidžis išvyko į Los Andželą. Čia, pasiturinčių juodaodžių ir ispanų kvartale, krautuvės patalpose, grupelė jo mokinių įkūrė šventyklą. Šventyklos patalpos buvo visiškai tuščios, pastatas stovėjo gana nuošalioje vietoje. Svamidžis čia išbuvo du mėnesiai: skaitė paskaitas, vedė *kirtanas*, uždegdamas ir įkvėpdamas savo mokinius. Nors jį tebevargino užėsiai galvoje, šiltas ir saulėtas klimatas suteikė jėgų toliau versti „Šrimad-Bhagavatam“.

Gegužės mėnesį, praėjus keliems mėnesiams po to, kai išvyko iš Los Andželo, Svamidžis pirmą kartą aplankė ISKCONo centrą Bostone, kur susitiko su savo mokiniais, įsikūrusiais buvusios krautuvės patalpose. Būtent čia, Bostone, Svamidžis tapo Prabhupada. Kartą, diktuodamas laišką savo sekretoriui, Prabhupada užsiminė, kad kreipinys su priesaga „dži“ nėra labai pagarbus.

– Kodėl tada mes vadiname jus *Svamidžiu*? Kaip turėtume jus vadinti?

– Į dvasinius mokytojus, – atsakė Svamidžis, – paprastai kreipiamasi Gurudevos, Višnupados ar Prabhupados vardais.

– Ar galime jus vadinti Prabhupada?

– Taip.

Iš pradžių kai kurie *bhaktai* nenorėjo skirtis su į kraują įaugusiu „svamidžiu“ – buvo sudėję į jį visą savo meilę.

– Man sakė, kad negalime jūsų vadinti Svamidžiu. Ar tai tiesa? – kartą rytinio pasivaikščiojimo metu paklausė vienas Prabhupados mokinių.

– Kas sakė? – atsisuko į jį Prabhupada.

– Sakė, jūs paaiškinote, kad taip kreiptis į dvasinį mokytoją yra nepagarbu, ir jūsų negalima taip vadinti.

- Aš niekada taip nesakiau.
- Tai mes galime jus vadinti Svamidžiu?
- Taip, žinoma.

Tačiau netrukus „Svamidžis“ išnyko iš vartosenos, ir „Back to God-head“ pasirodė straipsniukas.

PRABHUPADA

Vedų kultūroje Prabhupados titulas išreiškia didžiausią pagarbą. Taip kreipiamasi į didžius šventuosius, kuriems lenkiasi net kiti šventieji. Žodis „Prabhupada“ iš tikrųjų turi dvi reikšmes. Pirmoji reikšmė – tai tas, prie kurio pėdų (*pada*) nusilenkė daug *Prabhu* („valdovas“, guru mokiniai juo kreipiasi vieni į kitus). Antroji reikšmė – tai tas, kuris visada yra prie Krišnos lotoso pėdų (aukščiausiasis valdovas). Mokinių sekoje, per kurią Krišnos sąmonės mokslas pasiekia žmoniją, buvo daug iškilų asmenybių, kurių dvasiniai pasiekimai pelnė jiems Prabhupados titulą.

Šrila Rupa Gosvamis Prabhupada įvykdė savo dvasinio mokytojo Šri Čaitanjos Mahaprabhu valią, todėl jam ir jo bendražygiams Gosvamiams buvo suteiktas Prabhupados titulas. Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis Gosvamis Thakura įvykdė Šrilos Bhaktivinodos Thakuros valią, todėl ir jis gavo Prabhupados titulą. Mūsų dvasinis mokytojas, Om Višņupada 108 Šri Šrimad Bhaktivedanta Svamis Maharadža įvykdė Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio Gosvamo Prabhupados valią – atnešė meilės Krišnai mokymą į Vakarus, todėl nuolankūs Jo Dieviškosios Kilnybės tarnai iš įvairių *sankirtanos* judėjimo centrų, kurie seka Šrilos Rupos Gosvamo Prabhupados pėdomis, norėtų į savo dvasinį mokytoją, jam mielaširdingai sutikus, kreiptis Prabhupados vardu.

Monrealis, rugpjūtis, 1968 m.

Savo kambaryje Šrila Prabhupada kalbėjosi su keliais mokiniais.

– Na, Anapura, ar yra naujienų? – paklausė jis.

Anapura buvo jaunutė mergina iš Anglijos. Prieš keletą mėnesių jos tėvas parašė jai laišką, žadėdamas užleisti savo namą, jei *bhaktai* atvažiuotų į Angliją.

– Taip, – atsakė ji.

– Taigi, kokie mūsų planai? – buvo matyt, kad ji kažką nutyli. – Ar tavo tėvas tave palaiko?

– Taip, jis mane palaiko. Bet jis negalės mūsų priimti, kai atvyksime.

Prabhupada atrodė nusivylęs.

– Ką gi, vadinasi, tokia Krišnos valia. Kai kam nors pamokslaujame, turime nuolankiai prieš juos sudėti delnus ir prašyti: – mano brangus pone, prašau prisijunkite prie Krišnos sąmonės judėjimo.

– Prabhupada, – įsiterpė Pradjumna. – Neseniai aš skaičiau vieno garsaus svamio-ateisto knygą.

– Hmm?

– Knygos gale buvo keli laiškai, ir aš juos peržvelgiau...

– Mums visai neįdomu, ką rašo svamis-ateistas, – atsakė Prabhupada.

– Aš neskaičiau jo knygos, – pasiteisino Pradjumna. – Man tik buvo įdomu, kokiais metodais jis naudojosi pamokslaudamas Amerikoje. Kai svamis nutarė vykti į Europą, vienas jo turtingas rėmėjas per pusanтро mėnesio apvažiavo Prancūziją, Angliją, Vokietiją, Šveicariją bei Olandiją ir ten susitarė, kad svamis atvyks skaityti paskaitų. Taip tas svamis ir keliavo. Jis turėjo keletą įtakingų žmonių, kurie viską parengdavo prieš jam atvykstant... susitardavo dėl paskaitų, suformuodavo visuomenės nuomonę...

– Ar gali tai organizuoti? – paklausė Prabhupada.

– Aš štai ką pamaniau: Londone yra Karališkoji Azijos kultūros draugija. Rodos, Thakura Bhaktivinoda jai priklausė.

– Bet kur Thakuros Bhaktivinodos *sanga* (draugija)? – paklausė Prabhupada.

– Jos nėra, – nepasidavė Pradjumna, – bet vis dėlto galima būtų paieškoti žmonių – gal pavyktų užmegzti su kuo nors ryšį. Gal atsiras norinčių finansuoti jūsų keliones.

– Ar tas svamis rašė ką nors apie Krišną? – paklausė Prabhupada.

– Ne.

Prabhupada susimąstė. Anglijoje jis neturės kur apsistoti. Pradjumna kalba apie įtakingus žmones, kurie nuvyksta į užsienį, viską parengia, bet kas iš to – kur tokius rasti? Kol kas jis turi tik drovią merginą, bijančią net prasižioti, ir kurios tėvas atsisakė jiems padėti, ir Pradjumną, prisiskaičiusį ateisto knygų ir svaičiojančią apie Karališkąją draugiją, – taigi nieko konkretaus. Ir vis dėlto Prabhupada neatsiakė savo planų. Jau anksčiau jis prašė Mukundos ir Šjamasundaros vykti į Londoną įkurti ten ISKCONo centrą. Jie sutiko ir po kelių dienų turėtų iš San Francisko atvykti į Monrealį.

Dvasinis Prabhupados mokytojas Šrila Bhaktisidhanta Sarasvatis norėjo, kad Krišnos sąmonė išplistų ir Europoje. Dar 1930 metais jis nusiuntė į Londoną labiausiai patyrusius savo mokinius *sanjasius*, tačiau šie grįžo nieko „nepešę“. *Mlečhy* neįmanoma išmokyti Krišnos sąmonės, skundėsi jie. Europiečiai netgi negali išsėdėti vaišnavų filosofijos paskaitoje.

Bet Prabhupada tikėjo, kad jo mokiniams pasisėks; jie padės jam įkurti ISKCONo centrą Europoje, kaip padarė tai Šiaurės Amerikoje. Be abejonės, šitai labai nudžiugintų Bhaktisidhantą Sarasvatį. Prabhupada papasakojo jiems pasakėčią apie žmogų, kuris pamatė ant kelio moliūgą ir

nepatingėjo jo paimti. Vėliau jis rado pagalį ir galą vielos – juos taip pat prigriebė. Paskirai tie trys daiktai, rodės, buvo beprasmingi. Tačiau iš jų trijų žmogus pagamino viną (styginių instrumentą) ir ėmė ja groti – ji suskambo nuostabiai. Taip ir Prabhupada, atvykęs į Vakarų, rado keletą visuomenės atstumtų jaunuolių, o ir jis pats buvo atstumtasis Niujorke. Tačiau Krišnos malone jų sąjunga pasirodė sėkminga. Jei jo mokiniai bus nuoširdūs ir laikysis nurodymų, jiems ir Europoje šypsosis sėkmė.

Trys šeimos – Mukunda ir Džanaki, Šjamasundara ir Malati su dukrele Sarasvati, Guru dasa ir Jamuna – atvažiavo į Monrealį nekantraudami kuo greičiau vykti į Londoną. Šios trys šeimos įkūrė šventyklą San Franciske, kur jie turėjo progos artimai bendrauti su Šrila Prabhupada. Jie padėjo Prabhupadai vesti *kirtanas*, ruošti *prasadam*, surengti *Rathajatrą* tarp Heit Ešberio hipių. Dabar jie troško padėti jam skleisti Krišnos sąmonės mokymą Londone.

Prabhupada paprašė jaunų porų pasilikti su juo Monrealyje savaitei ar dviem, norėdamas išmokyti juos vesti *kirtaną*. Harė Krišna mantros dainavimas – tai ne šou programa, o religinių jausmų išraiška, ir vesti *kirtaną* turi tyri *bhaktai*, o ne profesionalūs muzikantai. Bet jeigu Prabhupados mokiniai išmoks gerai atlikti *kirtaną*, Londono gyventojai greičiau priims Krišnos sąmonę.

* * *

Netgi nuvykęs į Indiją atgauti jėgų, Prabhupada nesiliovė galvojęs, kaip grįžti į Ameriką tęsti pradėto darbo. Indams, rodės, terūpi jausmų tenkinimas, kaip ir amerikiečiams. Tačiau daugelis jaunų amerikiečių, nusivylę tėvais ir jų turtais, nenorėjo gyventi dangoraižiuose ir sekti tėvų pėdomis. Gyvendamas Niujorke ir San Franciske, Prabhupada matė, kad tūkstančiai jaunuolių ieškojo alternatyvos materialiam gyvenimo būdui. Jie buvo nusivylę gyvenimu ir subrendę dvasinėms žinioms.

Prabhupados mokiniai, kurie vis dar buvo neofitai, nieko nežinojo apie dvasinį gyvenimą ir retas kuris ką nors išmanė apie materialųjį. Bet jie nuoširdžiai priėmė Krišnos sąmonę. Prabhupada buvo įsitikinęs, kad trūkumai nesutrukdys jiems dvasiškai tobulėti. Gamtos apdovanoti gražia išvaizda, dabar šie jaunuoliai ir merginos buvo purvini ir niaurūs – jų natūralų grožį dengė neišmanymo skraistė. Tačiau Hare Krišna mantra palaipsniui prikėlė juos gyvenimui, lygiai kaip liūčių sezonas prikelia gyvenimui Vrindavaną, ir ji pasipuošia žaliu ir šviežiu lapijos rūbu. Atsikratę materialių prisirišimų, dabar jie džiaugsmo apimti šoko ir giedojo

šventus vardus, kaip kartais šoka povai Vrindavanoje. Kartą, kai vienas žurnalistas paklausė Prabhupados: „Ar jūsų mokiniai hipiai?“, jis atsakė: „Ne, mes ne hipiai. Mes tiesiog laimingi žmonės“*.

Šrila Prabhupada buvo ne tik keliaujantis pamokslininkas ar formalus vadovas – savo mokiniams jis buvo dvasinis tėvas. Mokiniai laikė jį savo tėvu, ir jis matė, kad jie iš tikrųjų jį myli ir yra visa širdimi jam atsidavę, labiau negu jo tikroji šeima. Šie vaikinai ir merginos iš Amerikos – „tautos šviesa“, kaip vadino juos Prabhupada, – gavo Viešpaties Čaitanjos palaiminimą ir dalijo jį kitiems žmonėms. Prabhupada sakė, kad jie išgelbės šalį. Jis parodė jiems metodą, bet pritaikyti jį praktiškai, turėjo jie patys.

Šrila Prabhupada mylėjo savo mokinius, o mokiniai mylėjo jį. Iš meilės Prabhupada dovanavo savo mokiniams didžiausią turtą, o šie iš meilės savo mokytojui vykdė jo nurodymus. Tai ir yra dvasinio gyvenimo esmė. Jų meilė buvo tas pagrindas, ant kurio išaugo Krišnos sąmonės judėjimas. Kai kurie mokiniai suklupo ir grįžo prie ankstesnio gyvenimo būdo. Bet Prabhupada ieškojo nuoširdžių sielų, kurios liks su juo iki pat galo. Tai svarbiausia, sakė jis. Vienas mėnulis nustelbia daugybę žvaigždžių danguje. Taigi net saujelė nuoširdžių *bhaktų* gali padaryti stebuklus. Nuoširdūs ir protingi jaunuoliai pasiliks, ir Viešpats Čaitanja Mahaprabhu suteiks jiems jėgų įvykdyti Jo norą ir skleisti meilę Krišnai. Eidami šiuo keliu, jie pasieks tobulybę – daugelis Prabhupados mokinių tai juto. Mantra veikė, nes jie nuoširdžiai ją kartojo, o Šrila Prabhupada rūpestingai ir kantriai rūpinosi transcendentinės meilės tarnystės daigeliais, kuriuos pasėjo jų širdyse.

Niujorkas, balandžio 9d., 1969 m.

Prabhupada išvyko į Niujorką – Krišnos sąmonės bendrijos lopšį, kur jo judėjimas augo ir stiprėjo jau beveik trejus metus. Nors čia buvo įkurtas pamokslavimo centras ir *bhaktai* platino knygas, jis karts nuo karto turėjo apsilankyti, kad juos įkvėptų. Matydami jį, *bhaktai* darėsi ryžtingesni ir drąsesni. Septynis mėnesius jie gyveno ir pamokslavo be Prabhupados, tačiau jo apsilankymai – kai jis sėdėdavo savo kambaryje, šiluma, kurią jie sugerdavo bendraudami su juo, – buvo jiems gyvybiškai svarbūs. Nieks negalėjo prilygti tiems susitikimams.

Prabhupados kambaryje Antrojeje aveniu susirinko daug *bhaktų*, senų ir naujų.

– Pas mane buvo atėjęs vienas žurnalistas, – ėmė pasakoti Prabhupa-

* Angliškų žodžių žaismas: „hippies“ – hipiai, „happies“ – laimingi žmonės (vert. past.).

da, – ir uždavinėjo klausimus. O paskui spaudoje pasirodė straipsnis: „Svamis – mažas žmogelis su didele misija.“ Taip ir yra. Aš esu mažas. Bet mano misija labai didelė.

Brahmananda parodė Prabhupadai gaublį su pažymėtais ISKCONo centrais.

– Atsirado dar vienas, Šiaurės Karolinoje, – pasakė Brahmananda.

– Vadinas, dabar iš viso penkiolika? – paklausė Prabhupada. Jis plačiai nusišypsojo ir apžvelgė visus *bhaktus*. – Noriu, kad kiekvienas iš jūsų įkurtumėt po centrą. Tai visai paprasta. Pasiimkite su savimi *mridangą*. Prie jūsų prisijungs dar kas nors – jis paims *karatalus*. Kai aš čia atvažiauvau, Brahmananda ir Ačjutananda ėmė šokti. Po *kirtanos* pas jus ateis ir norės drauge giedoti ir šokti šimtai žmonių.

– Merginos taip pat? – paklausė Rukmini.

– Koks skirtumas? – atsakė Prabhupada. – Krišna nedaro skirtumų – vyro drabužis, moters drabužis. Taip, moters kūnas silpnesnis, bet dvasiiniame gyvenime kūnas neturi reikšmės. Kai Viešpats Nitjananda paliko namus, Jo žmona Džahnvi devi tapo pamokslininke. Pirmiausia jūs turite išstudijuoti filosofiją. Turite mokėti atsakyti į klausimus. Krišna duos jums proto. Aš irgi nebuvau pasiruošęs atsakyti į visus klausimus, tačiau Krišna davė man proto.

Išbuvęs Niujorke aštuonias dienas, Prabhupada išvyko į Bufalo. Bufalo universitete Rupanuga dėstė oficialiai registruotą *Krišna-jogos* kursą. Į jį buvo užsirašę maždaug šešiasdešimt studentų: jie visi turėjo *džapas* ir reguliariai kartojo Harė Krišna mantrą. Prabhupada pasiliko čia kelioms dienoms: perskaitė kelias paskaitas, davė išventinimą naujiems mokiniams, o po to išvyko į Bostoną. Ten jo laukė dar kelios išventinimo ir vestuvių ceremonijos.

* * *

Naujoji Vrindavana, gegužės 21 d., 1969 m.

Lydimas Kirtananandos Svamio ir Hajagrivos, Prabhupada leidosi į Naujosios Vrindavanos fermą Vakarų Virdžinijos kalnuose. Netoli fermos vartų, dar kaimyno valdose, jų automobilis įklimpo, ir Prabhupada nutarė likusius tris kilometrus eiti pėsčiomis. Į fermą vedė nuo lietaus pažliugęs kelias, bet ir šis greitai baigėsi, ir Prabhupada su dviem vedliais pasuko siauru miško takeliu.

Buvo gegužės vidurys, ir medžiai tik tik pradėjo sprogti. Saulės spinduliai brovėsi pro šakas ir ryškiais blyksniais krito ant violetiniais fliokais išmarginto miško kilimo. Prabhupada sparčiais žingsniais ėjo priekyje – Kirtanananda Svamis su Hajagriva vos spėjo iš paskos. Kelią keliskart

pastojo vingiuotas upelis, ir jiems teko jį pereiti šokinėjant nuo akmens ant akmens.

– Čia praverstų jaučiais kinkytas vežimas, – pastebėjo Prabhupada.

Miškas buvo tikros džiunglės, būtent tokį jį Prabhupada ir įsivaizdavo.

Praeitais metais savo laiškuose Kirtananandai Svamiui ir Hajagrivai Prabhupada nuolat užsimindavo apie Naująją Vrindavaną. Tuose laiškuose ir buvo numatytos ISKCONo žemės ūkio bendruomenės plėtojimo gairės. Prabhupada sakė norįs, kad ši bendruomenė vadovautųsi Vedų tradicijomis: žmonės čia gyvens paprastai, dirbs žemę, laikys karves. *Bhaktai* turės išplėtoti šias idėjas – tam prireiks laiko. Tačiau pamatinis gyvenimo principas yra „paprastas gyvenimas – iškilus mąstymas.“ Kadangi, bendruomenė bus atkirsta nuo miesto, iš pradžių gyvenimas joje gali pasirodyti nelabai komfortiškas ir netgi asketiškas. Tačiau jis tekės ramia vaga, be įtampos, be stresų, ir bus nė iš tolo nepanašus į dirbtinus poreikius sukuriiančios urbanistinės visuomenės gyvenimą, kurio pagrindas – sunkus darbas vardan juslinių malonumų. O svarbiausia tai, kad tokios bendruomenės nariai tarnaus Krišnai ir kartos Jo šventus vardus.

Prabhupada kalbėjo mažai. Jis žengė sparčiu ir pasitikinčiu žingsniu, tarsi eitų namo. Priėję upeliuką, jie stabtelėjo, ir Prabhupada prisėdo ant pledo, kurį Kirtanananda Svamis ir Hajagriva patiesė jam ant žolės.

– Mes sustojome dėl Kirtananandos, – tarė Prabhupada. – Jis pavargo. Atsigėrę upelio vandens, jie kiek atsipūtė ir pakilo eiti.

Netrukus kelias darė vingį, nuo kalnagūbrio prieš akis atsivėrė proskyna. Kalvos papėdėje stovėjo nedidelis namukas ir tvartas. Šios dvi apleistos trobos, paaiškino Hajagriva, vieninteliai statiniai trisdešimties hektarų Naujosios Vrindavanos valdose. Čia nevažinėjo mašinos, ir keliai buvo apaugę aukšta žole. Prie seno namo glaudėsi išsikerojęs gluosnis. Vietovė dvelkė nedrumsčiama ramybe ir patriarchaliniu gyvenimo būdu.

Prabhupadai patiko paprastas gyvenimas Naujoje Vrindavanoje. Jis džiaugėsi viskuo, ką mokiniai jam siūlė. Jie atnešė piene virtos šviežiai maltų kviečių košės, ir jis labai ją išgyrė. Pamatęs virtuvės aslą, padengtą karvės mėšlu, patenkintas pasakė, kad tai jam labai primena Indijos kaimelį.

Prabhupadai patiko ir kambarys, įrengtas mansardoje, tiesiai virš šventyklos. Jis išsitraukė mažytes Radhos ir Krišnos Dievybes, kurias vežiojosi paskutiniuosius pusantr mėnesio, ir jo tarnas Devananda įrengė ant staliuko prie sienos nedidelį altorių. Iš dviejų lagaminų pasidaręs darbo stalą, Prabhupada pasistatė ant jų dvasinio mokytojo nuotrauką ir tuoj pat perėjo prie įprastinės dienvartės.

Artėjant pusiaudieniui mokiniai jį masažudavo, ir čia pat, kieme, greitomis įrengtame duše, jis po šiltu vandeniu išsimaudydavo. Kirtananan-

da Svamis ruošė Prabhupadai įprastus pietus – *dalq*, ryžius, *čapačių* ir dar pridėdavo šiose apylinkėse augančios amerikinės fitolakos lapų. Praeitą vasarą Kirtanananda Svamis ir Hajagriva pririnko ir užkonservavo gervuogių, iš kurių dabar ruošė Prabhupadai *čatni*. *Čapačius* Kirtanananda gamino iš šviežiai sumaltų kviečių. Pietus jis virė ant malkomis kūrenamos plytos – ant gyvos ugnies. Geriausias kuras gaminti valgiui, sakė Prabhupada, yra karvės mėšlas. Antrą vietą užima malkos, trečią – dujos, o elektra – paskutinę.

Didžiąją dienos dalį Prabhupada praleisdavo kieme po japoninės churmos medžiu, už trisdešimties metrų nuo namo. Sėdėdavo ir skaitydavo prie žemo staliuko, kurį padirbo vienas iš vaikinių. Jis dažnai pakeldavo akis nuo knygos ir įsmeigdavo žvilgsnį į tolį – į kalvos anapus slėnio viršūnę, kur miškas susiliejo su dangumi.

Pavakary *bhaktai* susirinkdavo po churmos medžiu ir šnekučiuodavosi su mokytoju, kol nusileisdavo saulė. Tai, kad Prabhupada su jais gyveno, jiems buvo praktinis Naujosios Vrindavanos svarbos įrodymas. Jeigu jam, iškiliausiam iš *bhaktų*, gera gyventi šioje miško gūdumoje ir kartoti Harė Krišna mantra, tai jie seks jo pavyzdžiu.

Lygindamas Naująją Vrindavaną su Indijos Vrindavana, Prabhupada sakė, kad Naujoji Vrindavana kai kuriais atžvilgiais netgi geresnė, nes Indijos Vrindavana dabar užtvindyta pasaulietinės mąstysenos žmonių. Prieš penkis šimtus metų, kai Viešpaties Čaitanjos pasekėjai Gosvamiiai Vrindavanoje vykdė kasinėjimus, bandydami atrasti Krišnos žygių vietas, ten gyveno tik tyri *bhaktai*. Tačiau pastaruoju metu į Vrindavaną ėmė plaukti materialistai ir impersonalistai. O Naujoji Vrindavana įsileis tik tuos, kurie nori gyventi dvasinį gyvenimą. Vedų visuomenėje, sakė Prabhupada, visi buvo laimingi. Žmonės gyveno nedideliuose kaimeliuose kokios nors upės pakrantėje. Nereikėjo nei fabriku, nei gamyklų. Prabhupada troško, kad pasaulis perimtų Vedų laikų gyvenimo būdą, ir Naujoji Vrindavana turinti tapti pavyzdžiu pasauliui visos žmonijos labui.

Naujojoje Vrindavanoje nebuvo telefono, o norint atsiimti paštą, reikėjo eiti tris kilometrus pėsčiomis. Šiuo požiūriu, sakė Prabhupada, Naujoji Vrindavana panaši į Indijos Vrindavaną – nei vienoje, nei kitoje nebuvo šiuolaikinių patogumų. Tačiau vaišnavų filosofija teigia, kad dėl šiuolaikinių patogumų neverta švaistyti energijos, ir kad tariamieji trūkumai iš tikrųjų yra privalumai. *Bhaktas* pasitenkina tuo, ką jam dovanoja gamta ir visą savo energiją skiria dvasinei praktikai.

Vienintelė karvė Naujosios Vrindavanos fermoje buvo mišrūnė žalmargė, vardu Kalija. Prabhupada gerdavo jos pieną ryte, per pietus ir vakare. Tokio pieno nesu geręs jau šešiasdešimt penkerius metus, sakė Prabhupada. Vieną dieną, pranašavo jis, Naujoje Vrindavanoje bus tiek daug

karvių, ir jų tešmenys bus tokie pritvinkę, jog jos savo pienu laistys ganyklas. Vakariečiai nesupranta, kokia sunki nuodėmė žudyti karves, ir kokią baisią karmą jie užsitraukia, sakė jis. Bet Naujoji Vrindavana parodys visam pasauliui, kad karves reikia globoti, kad žmonės turi gerti jų pieną, o ne skersti ir valgyti jas pačias. Naujoji Vrindavana pademonstruos pasauliui, kokią socialinę, moralinę ir ekonominę naudą duoda toks gyvenimo būdas.

Prabhupada norėjo, kad *bhaktai* statytų Naujojoje Vrindavanoje namus. Jis norėjo, kad čia iškiltų daug statinių, tegu ir paprasčiausios konstrukcijos. Buvo nubraižęs paprastų namelių iš plūkto molio planus. Jis taip pat norėjo, kad *bhaktai* čia atidarytų mokyklą, kurioje auklėtų vaikus Krišnos sąmonės dvasia, o kaimas, – sakė jis, – tam yra geriausia vieta. „Miestą sukūrė žmogus, o kaimą – Dievas“, mėgo kartoti Prabhupada, perfrazuodamas britų poetą Kuperį. Vaikai joje bus mokomi skaityti, rašyti, skaičiuoti, ir kartu bus ugdoma jų Krišnos sąmonė, kad užaugtų tyrais *bhaktais*. Jie galės žaisti mėgdžiodami Krišnos ir Jo draugų piemenukų žygius – vienas masažuos Krišną, kitas su Juo grumsis – kaip dvasiniame pasaulyje. „Moterys Naujojoje Vrindavanoje, – sakė Prabhupada, – rūpinsis vaikais, plaus šventyklą, gamins Dievybėms maistą ir muš sviestą.“

Jis turėjo galybę planų, susijusių su Naująja Vrindavana. Jis davė *bhaktams* tik idėjų užuomazgas, nesigilindamas į detales. „Subrandinkit jas, klausydami savo širdies balso“, – sakė jis Kirtananandai Svamiui. Idealią vediškąją bendruomenę, kurios nariai patys užsiaugina maistą ir pasigamina viską, ko reikia gyvenimui, – štai ką norėjo sukurti Prabhupada. Jei *bhaktai* Naujojoje Vrindavanoje nesugebės patys savęs išlaikyti, sakė jis, nėra prasmės užimti tokį didelį žemės sklypą.

Dar prieš išvykdamas į Naująją Vrindavaną, Prabhupada sakė Kirtananandai Svamiui ir Hajagrivai, kad jie turi pastatyti ten septynias šventyklas. Jie pavadins jas svarbiausių senosios Vrindavanos šventyklų vardais: Madana-mohana, Govindadži, Gopinatha, Radha-Damodara, Radha-Ramana, Šjamasundara ir Radha-Gokulananda. Prabhupada žadėjo pats atvežti Radhos ir Krišnos Dievybes į kiekvieną šventyklą.

* * *

Tai, kad Prabhupada paliks Naująją Vrindavaną, buvo neišvengiama: laikai iš Londono, Los Andželo ir San Francisko kvietė jį į kelionę. Išvykimo dieną Naujosios Vrindavanos *bhaktai* juokavo su Prabhupada, sakydami neišleisį jo iš čia. Kirtanananda Svamis pagrąšino Prabhupadai užtver-

siąs kelią. Bet Prabhupada jam atkirto: „Tu negali taip elgtis su savo dvasiniu mokytoju.“

Lydimas Kirtananandos Svamio ir Naujosios Vrindavanos *bhaktų*, Prabhupada ėjo miško takeliu. Visa Naujoji Vrindavana buvo nuklota žaliu patalu, vasariškas oras buvo karštas ir drėgnas. Prabhupada tylėjo. Jis atvyko čia įkvėpti savo mokinių, bet tai, ką rado, įkvėpė jį patį. Naujojoje Vrindavanoje paprastas kaimo gyvenimas tekėjo ramia vaga – taip gyveno Pats Krišna, kurį maitino žemė ir karvės. Kol kas čia gyveno maža saujelė *bhaktų*, bet Krišnos malone kada nors jų čia bus daug.

Prabhupada ir Kirtanananda Svamis ėjo greta. Jie beveik nekalbėjo, tačiau puikiai suprato vienas kitą ir be žodžių. Prabhupada nedavė jam konkrečių nurodymų – vienas kitas žodis pokalbio metu ar išėjus pasivaikščioti, gestas, pasitenkinimo ar susirūpinimo išraiška veide. Kirtanananda Svamis suprato, jog Naujoji Vrindavana labai brangi jo dvasiniam mokytojui ir tokia pat brangi ji turinti tapti jam. Prabhupada užtikrino jį, kad kol *bhaktai* kartoja Harė Krišna mantrą, garbina Dievybes ir rūpinasi karvėmis, juos lydės Krišnos palaiminimas ir sėkmė. Bendruomenė jau sėkmingai veikė, ir Krišna toliau rūpinsis, kad jų kelyje nebūtų jokių kliūčių.

Jie nuėjo tris kilometrus. Čia jų jau laukė automobilis, kuris turėjo nuvežti Prabhupadą į Pitsburgo oro uostą – jis skrido į Los Andželą. Mokiniai apstojo savo guru glaudžiu ratu. Keli *bhaktai* sudėjo jo lagaminus, atkeliavusius arkliu kinkytu vežimu, į mašinos bagažinę, Prabhupada atsisėdo galinėje sėdynėje. Lydimas šūksnių „Harė Krišna!“ ir „Prabhupada!“, automobilis išsuko į plentą, o jis, įsitaisęs galinėje sėdynėje, kartojo Harė Krišna mantrą.

* * *

Prabhupada reguliariai gaudavo žinių iš šešių savo mokinių, kuriuos buvo išsiuntęs į Londoną. Jie beveik neturėjo pinigų, poroms teko įsikurti skirtingose miesto dalyse, todėl didžiausias jų įkvėpimo šaltinis buvo Prabhupados laišakai. Jie dešimtis kartų skaitydavo mokytojo laiškus ir svajojo, kaip vieną dieną jis atvažiuos pas juos į Londoną. San Franciske su Krišnos sąmone susijusi veikla šioms trimis šeimoms buvo vienas malonumas, tačiau čia, Londone, kasdien viskas atrodė vis sudėtingiau. Jie buvo užsieniečiai ir negalėjo įsidarbinti, o pažįstamų praktiškai neturėjo. Čia nebuvo ir galimybės gyventi drauge, bet jie kaip įmanydami stengėsi išlaikyti pakilią dvasią ir Krišnos sąmonę.

Ir štai sunkiausiu Londono *bhaktams* metu, viduržiemį, ledai pralūžo – jie susipažino su vienu iš bitlų – Džordžu Harisonu. *Bhaktai* jau seniai

kūrė planus, kaip sudominus bitlus Harė Krišna mantra. Kartą jie nusiuntė į bitlų garso įrašų studiją „Apple“ obuolių pyragą, ant kurio užrašė „Harė Krišna“. Paskui jie siuntė prisukamą vaikščiojantį obuolį su ant jo atspausdinta mantra. Jie nusiuntė ir juostą su *kirtanos* įrašu, bet iš studijos „Apple“, kaip visada, atėjo neigiamas atsakymas. Todėl, kai Šjamasundara netikėtai susipažino su vienu populiariausių pasaulyje roko muzikantu, legendiniu Džordžu Harisonu, *bhaktai* nutarė, kad šį susitikimą suorganizavo Pats Krišna.

Plikai skusta galva, apsvilkęs *vaišnavų* rūbais, Šjamasundara sėdėjo garso įrašų studijos „Apple“ laukiamajame, kur visada būdavo krūvos žmonių. Jis vylėsi, kad jam pavyks užmegzti kontaktą su kuo nors, kas vienaip ar kitaip yra susijęs su bitlais. Kaip tik tuo metu, pasibaigus eiliniam pasitarimui, laiptais nusileido Džordžas. Įėjęs į laukiamąjį, jis pamatė Šjamasundarą. Harisonas iškart priėjo prie jo ir atsisėdo greta:

– Kur jūs buvote anksčiau? Aš jau porą metų jūsų ieškau.

Jie kalbėjosi visą valandą, aplinkui malėsi žmonės.

– Aš iš tikrųjų norėjau su jumis susitikti, – pasakė Harisonas, – klausyk, ateik rytoj pas mane į namus.

Kitą dieną Šjamasundara atėjo pas Harisoną pietų ir čia susiko kitus bitlus: Ringo Starą, Džoną Lenoną ir Polą Makartnį. Jie visi apipylė Šjamasundarą klausimais, bet Harisonas rodė ypatingą susidomėjimą.

Džordžas: *Aš turėjau plokštelę „Harė Krišna“, kur Šrila Prabhupada su bhaktais gieda Harė Krišna mantrą. Buvau nusipirkęs ją maždaug prieš dvejus metus, iškart, kai tik ji pasirodė. Buvau tam pasirėngęs. Anksčiau ar vėliau kiekvienas randa tai, ko pasąmonėje trokšta. Dažnai ją užsidėdavau. Mes klausydavom drauge su Džonu. Pamenu, kai plaukiojom prie Graikijos salų, ištisas dienas dainavom su Džonu Harė Krišna mantrą ir grojome havajietiškomis bandžomis. Taip, aš dainavau Harė Krišna mantrą dar prieš susitikdamas su Šjamasundara, Guru dasa ir Mukunda. Man patiko klausytis mantros, ir aš džiaugiausi, kad turiu tą plokštelę.*

Žinojau ir apie Prabhupadą, nes atidžiai perskaičiau viską, kas buvo parašyta ant plokštelės voko. Aš pats buvau Indijoje, ir iš jų išvaizdos – plikai skustų galvų ir drabužių — žinojau, iš kur visa tai. Mačiau juos Niujorko ir Los Andželo gatvėse. Buvau perskaitęs daugybę knygų ir ieškojau joga, todėl žiūrėjau į bhaktus kitaip negu dauguma žmonių. Ne, aš viską supratau, žinojau, kad tai labai nelengva, kad jie gyvena žymiai asketiškiau – negeria kavos, arbatos, netgi nevalgo šokolado.

Šjamasundara ėmė dažnai susitikinėti su Džordžu, ir jiedu susidraugavo. Džordžas, kuris tuo metu kartojo Maharišio Mahešos Jogio jam duotą *mantrą*, pirmą kartą iš Šjamasundaros išgirdo apie *bhakti jogą* ir Vedų

filosofiją. Jis atvirai kalbėjosi su Šjamasundara, Guru dasa ir Mukunda apie savo dvasinius ieškojimus, apie tai, kaip jis suvokė karmą.

Džordžas: *Vienas jogas, su kuriuo susipažinau Indijoje, man pasakė: „Tau tikrai pasisekė. Turi viską – jaunystę, šlovę, turtus, sveikatą, bet tau to neužtenka. Tau reikia kažko daugiau.“ Dauguma žmonių net nepakyla iki to lygmens, kad suvoktų, jog už šios sienos yra kažkas daugiau. Jie trokšta užsiropšti ant jos, kad galėtų socialiai pavalgyti, turėtų jaukius namus, visus patogumus. Man pasisekė – aš viską gavau ir supratau, kad gyvenime yra kažkas dar, kažkas svarbiau. Kiti taip ir pralaksto iki gyvenimo pabaigos, vaikydamiesi materialių gėrybių.*

1967-aisiais atvykęs į Heit Ešberį, Džordžas pajuto kaltę už tai, kad suvaidino tam tikrą vaidmenį skleidžiant LSD kultūrą. Iki tol jis manė, kad Heit Ešberio hipiai – kūrybingi ir ieškantys žmonės, tačiau pamatęs juos, apkvaišusius, purvinus, viskam apatiškus (tikras Baueris Vakariniėje pakrantėje), jis ėmė justsi sąžinės graužatį. Tada jis nutarė, kad pasinaudos savo įtaka jaunimui ir ims kurti dainas apie aukštesnius nei psichodeliniai ieškojimai ir seksas dalykus. Jis pajuto trauką Indijos dvasingumui, kuri, pasak jo, buvo per ankstesnius gyvenimus sukauptos karmos rezultatas.

Džordžas: *Krišna artimas man. Manau, tai susiję su praeitais gyvenimais. Kai pirmą kartą apie Jį išgirdau, mane apėmė toks jausmas, tarsi prieš mane atsivertę durys. Tai buvo panašu į rebusą – turėjau sudėlioti mažus sukarpytus dėlionės gabalėlius, kad išvysčiau visą vaizdą. Susitikimas su bhaktais ir su Svamiu Bhaktivedanta, kažkurio iš bhaktų man duota knyga, „Harė Krišna“ plokštelė ir buvo tie dėlionės elementai – taip palaipsniui ėmė ryškėti visas paveikslas.*

Štai kodėl aš šiltai sutikau Šjamasundarą ir Guru dasą, kai jie pirmąsyk atvyko į Londoną. Atvirai pasakysiu, jei tektų pasirinkti, aš verčiau likčiau su šiais vaikinais, negu su kuo kitu. Tikrai. Jau verčiau būsiu su bhaktais negu su tariamaisiais teisuoliais, kurie taip didžiuojasi savo „teisumu“.

Džordžas pasisiūlė padėti bhaktams įsigyti Londone nuosavą pastatą. Jiedu su Šjamasundara ėmė kalbėtis, kad būtų neblogai įrašyti plokštelėje su „Harė Krišna“ mantra, tačiau Šjamasundara stengėsi jo nespausti.

Išgirdęs apie Džordžą Harisoną, Prabhupada rimtai juo susidomėjo – jis gali tapti bhaktu. Prabhupada jau regėjo pasaulinę revoliuciją žmonių sąmonėje, kurios priekyje buvo Krišna įsisąmoninę bitlai.

Iš tavo laiško supratau, kad ponas Džordžas Harisonas prijaučia mūsų judėjimui, ir, jeigu Krišna išties bus juo patenkintas, jis galės prie mūsų prisijungti ir drauge skleisti *sankirtanos* judėjimą visame pasaulyje. Apvaizdos valia bitlai tapo visos Europos ir Amerikos dievaičiai. Harisonas linksta prie *sankirtanos* judėjimo, ir jei jis suburtų didelę *sankirtanos* grupę su bit-

lais ir ISCKONo *bhaktais*, mes, be abejonės, pakeistume savanaudiškų politikų išvargintą pasaulį.

Susidraugavę su Džordžu, Londono *bhaktai* laukė Prabhupados Londone dar didesnio jaudulio apimti. Dabar, kai čia jų mokytojo laukė ir su juo susitikti norėjo tokia pasaulinio garso įžymybė, mokiniai džiūgavo ir tikėjosi, kad Prabhupada bus patenkintas, o jų pamokslavimo veikla Londone bus sėkminga.

Pažintis su Krišnos sąmone, o ir paties Džordžo dvasinė branda paskatino jį rašyti dainas apie meilę Krišnai. Skaitydamas Prabhupados „Bhagavad-gitą, kokia ji yra“, jis suprato, kad asmeninis Dievo aspektas yra viršesnis už beasmenį. Guru dasa pacitavo Džordžui „Gitos“ posmą, kuriame Krišna sako esąs beasmenio Brahmano šaltinis. Džordžui imponavo Krišnos sąmonės filosofija, tačiau jis neskubėjo demonstruoti beatodairiško atsidavimo Prabhupadai ir Krišnai. *Bhaktai* taip pat elgėsi su juo atsargiai, nenorėdami, kad jis jaustų spaudimą.

Sausio vienuoliką dieną Šrila Prabhupada parašė Londono *bhaktams* dar vieną laišką, kuriame išdėstė keletą minčių, kaip Džordžas galėtų tarnauti Krišnai.

Džiugu, kad ponas Harisonas kuria tokias dainas, kaip „Viešpats, kurį taip ilgai ignoravom“. Jis – mąstantis jaunuolis. Susitikęs su juo būtinai papasakosiu, ką reiškia išsiskyrimas su Krišna, ir jis galės sukurti dainų, kurios neabejotinai patiks jo klausytojams. Žmonėms reikia tokių dainų, o jei jas sukurs tokios žvaigždės, kaip bitlai, jos tikrai susilauks pripažinimo.

Vėliau Džordžas įrašys kelias tokias dainas. Jo daina „Mano mylimas Viešpatie“ ištisus du mėnesius bus pirmoji iš keturiasdešimt penkių geriausių Amerikoje, o milijoniniu tiražu išeisianti plokštelė „Gyvenimas materialiaame pasaulyje“ penkias savaites užims pirmąją vietą „Billboard“ žurnalo hitų parade.

Prabhupada įspėjo *bhaktus*, kad jie nesitikėtų, jog Harisonas vienas išspręs patalpų problemą, ir patarė ieškoti ir bandyti išsinuomoti namą patiems. Tačiau Džordžas nuoširdžiai norėjo padėti *bhaktams* ir vėl pasiūlė įrašyti plokštelę garso įrašų studijoje „Apple“. Londono *bhaktai* jau seniai svajoto apie tai, kad bitlai įrašytų plokštelę su Harė Krišna mantra. Jei bitlai įdainuos mantrą, ją išgirs visas pasaulis. Džordžui patiko mintis, bet jis pasiūlė *bhaktams* dainuoti patiems, o jis išleisias plokštelę „Apple“ vardu. „Geriau tegu pinigai nubyra jums, vaikinai, o ne mums, – tarė jis. – Gerai, leidžiam plokštelę.“

Ir štai *bhaktai* nuvyko į Džordžo namus pamėginti įrašyti *kirtaną*. Džor-

džas „ant viršaus“ įrašė gitarą. Po kelių savaitių *bhaktai* vėl apsilankė pas Džordžą perklausyti įrašą. Džordžas buvo pasirengęs bandomajam įrašui studijoje, ir *bhaktai* susitarė su juo bei jo draugu muzikantu Biliu Prestonu susitikti „Trident“ studijoje Šv. Anos alėjoje. Jie įrašinėjo kelias valandas – rezultatas buvo puikus. Džordžas ir Šjamasundara sukirto rankomis – jie darys tikrą įrašą.

Tą dieną, kai buvo numatyta daryti įrašą, garso įrašų „E.M.I.“ studijoje, Ebi gatvėje susirinko apie dvylika *bhaktų*, tarp jų ir keletas naujokų anglų. Kai prie studijos privažiavo Džordžo mercedesas su pirmąja *bhaktų* grupe, minia paauglių ėmė dainuoti Harė Krišna mantrą pagal populiarią melodiją iš roko miuziklo „Plaukai“. Tuo metu, kai Jamuna piešė įrašų studijos techniniams darbuotojams *tilakas* ant kaktos, Malati ėmė traukti iš atsivežtų krepšių *prasadaq*, kiti *bhaktai* pakabino ant sienų plakatus su Krišnos atvaizdu ir uždegė smilkalus. Studija buvo „krišnizuota“.

Polas Makartnis ir jo žmona Linda sėdo prie pulto, ir įrašinėjimas prasidėjo. Viskas klojosi kaip sviestu patepta. Pirmoji keturiasdešimt penkių minučių plokštelės pusė buvo įrašyta greičiau nei per valandą. Džordžas grojo vargonais, Mukunda – *mridanga*. Jamuna dainavo solo, Šjamasundara jai pritarė, o kitų *bhaktų* balsai susiliejo į darnų chorą. Trokšdami, kad viskas kuo geriau pavyktų, *bhaktai* meditavo į Prabhupadą, prašydami mokytojo suteikti jiems dvasinių jėgų.

Ketvirtas bandymas praėjo sklandžiai. *Kirtanos* pabaigoje Malati, savo pačios nuostabai, kaukštelėjo žalvario gongą. Tada jie įrašė kitą plokštelės pusę: maldas Šrilai Prabhupadai, Viešpačiui Čaitanjai ir Jo svarbiausiems palydovams – šešioms Gosvamiams. Vėliau Džordžas „ant viršaus“ įrašė bosinę gitarą ir keletą balsų. Visi – ir operatoriai, ir *bhaktai* – liko patenkinti darbu. „Sėkmė garantuota“, – tarė Džordžas.

* * *

Plokštelė nukeliavo į masinę gamybą, o *bhaktai* sugrįžo prie savo kasdienės veiklos. Kaip ir anksčiau, jie tebegyveno pavieniui. Prabhupada ketino atvykti pas juos rugsėjo pradžioje. Pirma jis vyks į Hamburgą, o iš ten – į Londoną. Jis atvyks, jei šventyklos ir nebus. Bet likus dviems mėnesiams iki Prabhupados atvykimo, patalpų klausimas kažkoku stebuklingu būdu ėmė savaime spręstis.

Guru dasa sutiko nekilnojamo turto agentą, kuris pasiūlė jiems patalpas Beri Pleise, greta Britų muziejaus. *Bhaktai* galėjo tuojau pat ten kraustyti. Nuostabi vieta, keturiasdešimt vienas svaras per savaitę, ir galima kraustyti nors šiandien – geriau ir nesugalvosi. Mukunda parašė Prabhupadai laišką, prašydamas pinigų pirmajai įmokai. Prabhupada sutiko. Šjamasun-

dara gavo Džordžo laišką ant „Apple“ korporacijos blanko, kuriame buvo garantuojama, kad tuo atveju, jei *bhaktai* nepajėgs įvykdyti savo finansinių įsipareigojimų, jų sąskaitas apmokės „Apple“ firma. Dar tą pačią savaitę *bhaktai* įsigijo penkių aukštų pastatą pačiame Londono centre.

Tačiau kai *bhaktai* persikėlė į savo naująjį centrą Beri Pleise, miesto valdžia pareiškė jiems pretenzijas, esą jie netinkamai sutvarkę nuomos dokumentus. Rodės, biurokratiniai reikalai užsitęs savaičių savaites, o gal net ir mėnesius. *Bhaktai* ir vėl liko be vietos, kur galėtų drauge gyventi ir garbinti Krišną. Tačiau Šjamasundara, įsitikinęs, kad viskas susiklostys, būsimoje šventykloje ėmėsi remonto darbų – nutarė apkalti šventyklos kambario sienas Kalifornijos sekvoja.

Sužinojęs, kokioje padėtyje atsidūrė *bhaktai*, Džonas Lenonas pasiūlė Šjamasundarai apsisototi neseniai jo įsigytose valdose Titenherste, netoli Askoto. Jis ketino ten daryti nedidelį remontą ir, jei *bhaktai* jam padės, jie gali kurį laiką ten pagyventi. „Ar mūsų guru irgi galės ten apsisototi?“ – paklausė Šjamasundara. Džonas sutiko, ir *bhaktai* įsikėlė į jo valdas ir apsigyveno fligelyje, kur kadaise gyveno tarnai.

Likus dviems savaitėms iki Prabhupados atvykimo, išėjo jų plokštelė „Harė Krišna Mantra“. Garso įrašų „Apple“ studija pati pasirūpino reklama – pakvietė žurnalistus bei fotografus, ir jie atskubėjo ryškiaspalviu autobusu į baltai ir mėlynai išdažytą paviljoną, kur susitiko *bhaktai* ir Džordžas.

Dar pirmąją dieną buvo parduota septyniasdešimt tūkstančių plokštelių. Nepraėjo ir kelios savaitės, o *bhaktai* jau pasirodė populiariame televizijos šou „Top of the Pops“, kur atliko savo dainą.

Džono Lenono valdas, kurios anksčiau priklausė Kedberių šeimai, sudarė šešiolikos hektarų pievos ir miško plotas su dideliu namu bei daugybe pagalbinių pastatų. Džonas ir jo žmona Joko gyveno dvare, o *bhaktams* ir Prabhupadai užleido siaurą pastatą, kuriame anksčiau gyveno tarnai. Jame buvo keturi atskiri butai, ir čia susikraustė apie penkiolika *bhaktų*. Vieną butą jie paliko Prabhupadai ir jo tarnams. Lenonai jau nebe pirmą kartą priėmė *bhaktus* į savo namus. Prieš kelis mėnesius, dar gegužę, keli *bhaktai* dainavo Harė Krišna mantrą su Džonu ir Joko „Karialienės Elžbietos“ liukso kambariuose, Monrealyje.

Džonas norėjo, kad *bhaktai* išluptų ažuolines plokštes, kuriomis buvo išklotos sienos ir grindys didžiajame name. Sienas jis norėjo iškloti naujomis plokštėmis, o grindis – juodo ir balto marmuro plytelėmis. Kai *bhaktai* pradėjo remonto darbus, Išana, tik ką atvykęs iš Kanados, su keliais pagalbininkais ėmėsi pertvarkyti buvusią koncertų salę į šventyklą, kur stovės Prabhupados *vjasasana*. Būsimajame Prabhupados kambaryje, šventyklos salėje ir prie Prabhupados *vjasanos bhaktai* triūsė dieną

naktį. Jie dirbo su tokiu entuziazmu, kad Džonas ir Joko negalėjo nepasitebėti jų meilės savo dvasiniam mokytojui. Kai *bhaktai* ruošė Prabhupadai siuntinį su įrašyta magnetofono juosta, Išana paklausė Džono, ar jis nenorėtų ką nors pasakyti jų guru. Tada Džonas nusišypsojo ir pasakė, kad norėtų sužinoti Prabhupados paslaptį, kaip jam pavyko užkariauti šių vaikinių širdis.

Ir štai pagaliau scena buvo parengta. Joje netrukus turėjo pasirodyti pagrindinis veikėjas. Tyras Viešpaties Krišnos *bhaktas* pagaliau atvyksta į Angliją. Šešetui *bhaktų* – tikriems Krišnos sąmonės pionieriams Londone – teko padėti nemažai pastangų. Bet užtat svajonė, kažkada atrodžiusi nerealia, tuoj tuoj turėjo išsipildyti. Jie surado vietą, kur gyvens Prabhupada, ir patalpas šventyklai Londono centre. Tai buvo Viešpaties Krišnos malonė.

* * *

Rugsėjo 11 d., 1969 m.

Garso įrašų studijai „Apple“ ir Vokietijos oro linijų kompanijai „Lufthansa“ padedant, Londono „Heathrow“ oro uoste *bhaktai* surengė Prabhupados sutiktuves. Kai tik Prabhupada nulipo lėktuvo trapu, jis tuojau buvo pasodintas į automobilį ir nuvežtas į laukiamąjį, skirtą ypatingai svarbiems asmenims. Jam nereikėjo praeiti jokių muitinės patikrinimo formalumų. Mokytojui išlipus iš automobilio, *bhaktai* išbėgo iš oro uosto pastato ir puolė jam po kojų tiesiog ant šlapio asfalto. Šrila Prabhupada žiūrėjo į juos ir šypsojosi. *Bhaktai* pakilo purtydami išsitepusius *sarius* bei *dhočius* ir, džiaugsmingai iš visų pusių apspitę, nulydėjo į laukiamąjį.

Prasispaudę pro *bhaktų* būrį žurnalistai paklausė Prabhupados:

– Ar jūs patenkintas tokiu sutikimu?

– Man nelabai rūpi, kaip žmonės mane pasitinka, – atsakė Prabhupada. – Man rūpi, kaip jie priima mūsų judėjimą. Tai man labiausiai rūpi.

Bhaktai sutartinai sušuko:

– Haribol!

– Ar šis sutikimas surengtas kokia nors ypatinga proga, ar jus taip garbina kiekvieną dieną? – uždavė kitą klausimą žurnalistas.

– Ne, jokios ypatingos progos. Kad ir kur nuvykčiau, visur mane pasitinka mano mokiniai. Vakaruose įkūriau apie dvidešimt centrų, daugiausia Amerikoje. Amerikoje jie visada labai džiaugsmingai mane pasitinka. Kai nuvykau į Los Andželą ir San Franciską, jie surengė tikrai puikų sutikimą. Per *Ratha-jatros* šventę paskui mane išstisus du kilometrus sekė apie dešimt tūkstančių vaikinių ir merginų.

Prabhupados žodžius vėl palydėjo džiaugsmingas „Haribol!“.

– Ko siekiate juos išmokyti, pone? – toliau klausinėjo „Sun“ žurnalistas.

– Bandau juos mokyti to, ką jūs pamiršote.

– Haribol! Harė Krišna! – pritarė *bhaktai* juokdamiesi.

– Ko būtent? – pasiteiravo žurnalistas.

– Kalbu apie Dievą. Vieni sako, kad Jo nėra. Kiti sako, kad Jis miręs. Dar kiti – kad Jis beasmenis ar tuštuma. Tai nesąmonė, – aiškino Prabhupada. – Aš noriu įtikinti tuos paikus žmones, kad Dievas egzistuoja. Tai ir yra mano misija. Kad ir kokių nesąmonių prikimštos jūsų galvos, ateikite pas mane, ir aš jums įrodysiu, kad Dievas yra. Toks Krišnos sąmonės judėjimo tikslas. Mes metame iššūkį ateistams: Dievas yra. Lygiai kaip dabar matome vienas kitą, stovėdami priešais ir kalbėdamiesi, taip ir Dievą galima išvysti akis į akį, jei tik esate nuoširdus ir tikrai to norite. Tai tikrai įmanoma. Bet jūs norite Jį užmiršti, todėl gyvenime jus užgriūna daugybė nelaimių. Štai aš ir pamokslauju: pasistenkite suvokti Krišną ir būkite laimingi. Nesileiskite užsūpuojami beprotiškų *majos* – iliuzijos – bangų.

Žurnalistai klausinėjo Prabhupados, ką jis manęs apie Bilį Grehemą, apie išsilapinimą mėnulyje, apie Airijos karą, apie tai, kaip gyvena jo žmona ir vaikai. Jie paprašė Prabhupados pasisukti į juos ir ėmė spragsėti fotoaparatais. Paskui padėjo ir išsiskirstė.

Prabhupada išėjo iš oro uosto pastato ir pasuko prie baltutėlaičio spindinio rolsroiso, kurį paslaugiai atsiuntė Džonas Lenonas. Jis atsisėdo galinėje sėdynėje sukryžiaęs po savimi kojas. Limuzinas buvo su užtamsintais stiklais bei salone įrengtu televizoriumi. *Bhaktai* buvo taip susijaudinę, kad nė vienas jų taip ir nesusiprotėjo sėstis į mašiną drauge su Prabhupada ir vairuotojas išvežė jį į Titenherstą vieną. Visą kelią, kol automobilis riedėjo vingiuotu plentu, Prabhupada tylėjo, tik retkarčiais buvo girdėti, kaip jis kartoja mantrą.

Štai jis ir Anglijoje. Jo tėvas Gouras Mohanas niekada nenorėjo, kad jis vyktų į šią šalį. Kartą vienas Abhajaus dėdžių patarė jo tėvui išleisti sūnų į Angliją studijuoti teisę, bet Gouras Mohanas apie tai nenorėjo nė kalbėti. Jei sūnus ten nuvažiuos, tenykščiai anglai, kurie valgo mėsą, vartoja alkoholį ir laisvai leidžiasi į lytinius malonumus, gali išvesti jį iš kelio. Tačiau, praėjus septyniasdešimčiai metų, Prabhupada vis dėlto atvažiavo į Londoną – bet ne tam, kad jį paveiktų anglai, o tam, kad paveiktų juos pats. Jis atvyko mokyti šiuos žmones to, ką jie užmiršo.

Krišna buvo su juo, ir jį nuo pat pradžių lydėjo sėkmė. Kai Prabhupada gyveno Niuorke vienų vienas, be skatiko kišenėje, tai irgi buvo Krišnos malonė. Dabar jis vyko į Angliją prabangiu limuzinu, su asmeniniu vairuotoju – tai taip pat buvo Krišnos malonė. Neabejodamas, kad šis pasivažinėjimas yra Krišnos plano dalis, Prabhupada nė akimirksnio neužmiršo

savo vienintelio tikslo – vykdyti dvasinio mokytojo valią, kad ir kaip susiklostys aplinkybės.

Prabhupada atvyko į Lenono valdas anksčiau už savo mokinius. Bet tie, kurie čia buvo likę, džiaugsmingai jį pasitiko ir nulydėjo į jo kambary antrajame tarnams skirto pastato aukšte. Kambarys buvo mažas, gana šaltas ir drėgnas. Čia stovėjo žemas rašomasis stalas, grindys buvo nuklotos kilimais, kuriuos *bhaktai* sutempė iš kitų kambarių. Gretimas kambarėlis buvo dar mažesnis ir visiškai tuščias. Prabhupada atsisėdo prie žemo stalo.

– O kur visi? – paklausė jis.

Jis atsišliejo į sieną ir pažvelgė pro langą. Už lango jau dulksnojo lietus.

Vidurdienį pas *bhaktus* užsuko Džordžas, Džonas ir Joko. Šjamasundara pakvietė juos užėiti pas Prabhupadą. Džordžas atsisuko į Džoną ir paklausė:

– Ar eisi?

Akiniuotas, barzdotas, pečius siekiančiais plaukais Titenhersto šeimininkas sutiko. Joko taip pat buvo smalsu, ir jie trise užlipo į Prabhupados kambarėlį.

Prabhupada sėdėjo prie rašomojo staliuko. Jis pasitiko svečius malonia šypsena ir pakvietė atsisėsti. Pas jį atėjo du garsiausi Anglijos žmonės, ir Krišna norėjo, kad jis su jais pasikalbėtų. Prabhupada nusiėmė nuo kaklo girliandą ir padavė ją Šjamasundarai, mostu parodydamas, kad užkabinų ją Džordžui ant kaklo.

– Ačiū, – tarė Džordžas. – Harė Krišna.

Prabhupada nusišypojo:

– Tai Krišnos palaiminimas.

– Harė Krišna, – pakartojo Džordžas.

– Taip, – tarė Prabhupada, – vienas „Bhagavad-gitos“ posmas sako: „*yad yad ācarati śreṣṭhaḥ tat tad evetaro janaḥ / sa yat pramāṇam kurute lokas tad anuvartate.*“

– Šio posmo mintis ta, kad paprasti žmonės visada seka garsių asmenybių pavyzdžiu. „*Yad yad ācarati śreṣṭhaḥ.*“ „Sreṣṭha“ reiškia „garsūs žmonės“. „*Ācarati*“ reiškia „daro“. Kaip elgiasi didūs žmonės, taip elgiasi ir visi kiti. Jeigu įžymybės sako, kad kažkas yra gerai, visi nedvejodami sutinka. Viešpaties Krišnos malone jūs išgarsėjote, tapote tūkstančių jaunuolių dievaičiais. Jie jus myli. Taigi jei duosite jiems kažką iš tiesų gražaus, pasaulis taps geresnis.

Nors Džordžas ir Džonas buvo beveik to paties amžiaus, kaip dauguma *bhaktų*, Prabhupada juos laikė *sreṣṭhomis*, lyderiais, kuriuos gerbia visa visuomenė.

– Jūs norite, kad pasaulyje įsivyrautų taika, – tęsė Prabhupada. – Esu skaitęs jūsų pasisakymų. Jus tai taip pat jaudina. Kiekvienam dorovingam žmogui rūpi, kad pasaulyje būtų taika. Reikia tik žinoti, kaip ją pasiekti.

Jis pateikė „Bhagavad-gitoje“ siūlomą „taikos formulę“: „Taika pasaulyje įsivyras tada, kai žmonės supras, kad Aukščiausias Dievo Asmuo yra visos būties valdovas, visų aukų objektas ir visų gyvų būtybių draugas“.

Tada Prabhupada su jam būdingu tiesumu pasakė abiem bitlams tai, apie ką anksčiau teužsimindavo puse lūpų: jie turį išstudijuoti Krišnos sąmonės filosofiją ir padėti plėtoti Krišnos sąmonės judėjimą visame pasaulyje.

– Pasistenkite įsigilinti ir suvokti šią filosofiją, – sakė jis jiems, – ir jei ji jums prie širdies, vadovaukitės ja. Jūs taip pat norite ką nors padaryti pasauliui. Pabandykite duoti jam Krišnos sąmonę. Ar skaitėte mūsų knygas, „Bhagavad-gitą, kokias ji yra“?

– Aš skaičiau ištraukas iš „Bhagavad-gitos“, – tarė Džonas, – tik nežinau, kieno tai buvo vertimas. Jų tiek daug.

– Taip, vertimai labai skiriasi, – sutiko Prabhupada. – Todėl mes ir parengėme šį vertimą „Bhagavad-gita, kokias ji yra“.

Prabhupada paaiškino, kad materialus pasaulis yra kančių vieta. Gamta negailestinga. Amerikos prezidentas Kenedis buvo laikomas pačiu sėkmingiausiu ir laimingiausiu žmogumi, kurį gerbė visas pasaulis. Tačiau akimirka (Prabhupada garsiai spragtelėjo pirštais) – ir jo nėra. Viskas pasaulyje laikina. Kur jis iškeliavo? Jei gyvenimas amžinas, jeigu gyva esybė amžina, kur jis dabar? Ką jis veikia? Ar jis laimingas? Kur jis vėl gimė – Amerikoje? Kinijoje? Niekas negali pasakyti. Bet viena aišku: jis yra amžina siela ir gyvena kitą gyvenimą.

Prabhupada papasakojo apie sielų persikūnijimą. Ir vėl paprašė:

– Pasistenkite suprasti šią filosofiją, ir, jei ji jums priimtina, vadovaukitės ja. Juk jūs ieškote gyvenime kažko gražaus! Štai mano pasiūlymas.

Bitlai susižvalgė, tačiau nieko neatsakė. Prabhupada linksmai nusijuokė.

– Jūs protingi vaikinai. Pabandykite suprasti mūsų filosofiją.

Prabhupada paklausė, kokias filosofijas jie vadovaujasi.

– Vadovaujamės? – pakartojo klausimą Džonas.

– Mes niekuo nesivadovaujame, – atsakė Joko. – Mes paprasčiausiai gyvename.

– Mes bandėme medituoti, – tarė Džordžas. – Tiksliau, aš medituoju. Kartuju mantrą.

Jie ėmė klausinėti Prabhupados įvairių dalykų – tokius klausimus jis jau ne kartą buvo girdėjęs. Kai Prabhupada paaiškino jiems, kas yra Brahmanas, kad Jis – visa persmelkianti Aukščiausiojo Dievo Asmens dvasinė energija, Joko suabejojo, ar Jis gali išlikti tyras, ar laikas Jo neveikia. Prab-

hupada patarė jai rimčiau pastudijuoti Vedų filosofiją, kad galėtų suvokti jos esmę. Džonui ir Joko, užkietėjusiems eklektikams, buvo sunku sutikti su Prabhupada, kuris kalbėjo apie Vedų autoritetą.

– Mums dar reikia viską gerai prasijoti, kad pamatytume, kas teisus, – aiškino Džonas.

– Pasistenkite suprasti vieną dalyką, – tikino Prabhupada, – jei Krišna nėra aukščiausias autoritetas, kodėl žmonės skaito ir verčia Jo raštus? Patys pagalvokit.

– Aš nesakau, kad Krišna nėra Aukščiausiasis, – įsiterpė Džordžas. – Aš tuo tikiu. Nesusipratimai kyla dėl „Gitos“ vertimo iš sanskrito į anglų kalbą. Jų ganėtinai daug, ir mes supratome, kad jūs norite pasakyti, jog tik jūsų vertimas yra autoritetingas, o visi kiti neautoritetingi. Tačiau dėl Krišnos, dėl to, kas Jis yra, manau, mūsų nuomonės sutampa.

– Tai gerai, – sutiko Prabhupada, – jei tu tiki, kad Krišna yra Aukščiausiasis Viešpats, tada pamąstyk, kas labiau myli Krišną: ar tas, kuris visą dieną apie Jį kalba, ar tas, kuris apie Jį nė neužsimena. Ar tas žmogus gali būti Krišnos *bhaktas*? Ar tas žmogus, kuris nenori ištarti Krišnos vardo, gali būti Krišnos atstovas? Jeigu Krišna yra autoritetas, o jūs su tuo sutinkate, vadinasi, ir žmonės, tiesiogiai su Juo susiję, yra autoritetai.

Jų pokalbis truko daugiau nei valandą, paskui Prabhupada pavaišino Džoną, Džordžą, Joko ir kambaryje buvusius *bhaktus prasada*. Jeigu šie *srešthos* perims Krišnos sąmonę, jie padarys gera tiek sau, tiek kitiems. Jis atliko savo pareigą ir suteikė jiems tokią galimybę. Jis papasakojo jiems apie Krišnos mokymą, o ar juo vadovautis, ar atmesti – spręsti jiems.

Džonas pasakė, kad turi kažkokių reikalų, ir atsiprašęs pakilo eiti. Kai jie išėjo ir leidosi laiptais, Joko tarė Džonui:

– Pažiūrėk, kaip paprastai jis gyvena. Ar tu taip galėtum?

* * *

Bhaktai nuolat susitikdavo su Džonu ir Joko. Džonas, kurį iš pradžių domino tik dalykiniai santykiai su *bhaktais*, netrukus pajuto jiems simpatiją, tačiau draugai jam patarė nesileisti su Svamiu ir jo mokiniais į draugystes. Ir Džonas vengė užmegzti su jais artimesnius santykius.

Išana dasa: *Aš dirbau virtuvėje, o Džonas sėdėjo prie pianino. Pianinas stovėjo virtuvėje – didžiulis, pliko medžio – nuo jo buvo nušveistas visas lakas. Jis grojo pianinu ir dainavo Harė Krišna mantrą. Jis iš tiesų buvo genialus muzikantas – čia pat improvizavo įvairiausias melodijas ir dainavo mantrą tai „bluegrass“, tai klasikiniu, tai rokenrolo stiliumi. Jis lengvai pereidavo nuo vieno stiliaus melodijos prie kito, visą laiką dainuodamas mantrą. Jam viskas gavosi taip natūraliai – jis buvo tikras*

virtuozas. Man buvo smagu, bet neabejotinai ir jam tai teikė didžiulį pasitenkinimą. Ir štai, kai jo kūrybinis įkvėpimas, rodė, pasiekė kulminaciją, virtuvėje pasirodė vienmarškinė Joko Ono ir kankinės balsu sudejavo: „Dėl Dievo, Džonai, man plyšta galva. Prašau, liaukis, einam su manim.“

Džordžas buvo kitoks. Jį traukė prie Prabhupados. Kai vienas *bhaktas* kartą jo paklausė: „Kodėl iš visų bitlų tik tu vienas domiesi Krišnos sąmone?“, Džordžas atsakė: „Karma. Polinkis į dvasinius dalykus – viena iš mano zodiako savybių.“

Džordžas Harisonas: *Prabhupada buvo būtent toks, kokį jį ir įsivaizdavau. Atsimenu, prieš einant susitikti su juo, mane buvo apėmęs toks keistas jausmas – nepagrįsta baimė ir pagarba. Bet vėliau, pradėjus dažniau su juo matytis, jame man patiko būtent tai, kad jis elgiasi su manim tarsi su draugu. Su juo jaučiausi laisvai, ne taip, kaip pirmo susitikimo metu – tada nesupratau, apie ką jis kalba, ir man atrodė, kad esu toks pasaulietiškas, jog negaliu netgi prisiartinti prie jo. Vėliau jokios įtampos neliko, ir jaučiausi su juo visiškai laisvai. Jis man buvo labai draugiškas ir nuoširdus. Elgėsi su manimi kaip ir su visais kitais. Jis kalbėjo tik apie Krišną, nesvarbu, kas pas jį ateidavo. Kiek teko jį matyti, jis visada išlikdavo savimi ir niekada nekeitė savo žodžių. Jis sakė: „Kartokite Harė Krišna mantrą“, – ir niekada nekeitė savo žodžio. Jis buvo nuoseklus.*

Man visada buvo malonu jį matyti. Kartais užsukdavau pas jį spontaniškai, tiesiog pajusdavau poreikį, o kai išeidavau, širdyje visada buvo lengva ir gera.

Džordžą traukė Krišna, ir jam patiko kartoti *mantrą*. Dar prieš susitikdamas su Prabhupada jis jau buvo girdėjęs apie Krišną iš Maharišo Mahešos Jogio, iš Paramahamsos Joganandos autobiografinės knygos, be to, pats buvo Indijoje. Tačiau tik po ilgų pokalbių su Prabhupada jis pagaliau suvokė, kad Viešpats Krišna yra Absoliuti Tiesa, visos esaties šaltinis.

Džordžas: *Prabhupada padėjo man suvokti tą daugiapusį metodą, kuris suteikia galimybę priartėti prie Krišnos. Štai kad ir prasada. Manau, kad prasadam – labai svarbu, netgi jei tai nedidelė gudrybė. Kaip tam posaky: kelias į vyro širdį eina per skrandį. Jei toks yra kelias į žmogaus dvasinę sielą, ką gi, jis veiksmingas. Kas gali būti nuostabiau: šoki ir dainuoji arba tiesiog sėdi ir šnekiesi, o paskui tave dar pavaišina. Jautiesi tarsi palaimintas. O paskui mokaisi jį paliesti, Jo paragauti, ir tai taip pat labai svarbu.*

Krišna yra beribis. Esu dėkingas Prabhupadai jau vien už tai, kad jis kalbėjosi su manimi ir užliejo mane naujos informacijos banga. Netgi tada, kai protas atsisako ką nors priimti, tai irgi Krišna. Viskas yra Krišna

– daugiau nieko ir nereikia suprasti. To pakanka. Šis pasaulis taip pat yra Jo materialinė energija, Jo visatos pavidalas. Prabhupados knygoje yra iliustracija, kurioje Krišna pavaizduotas šuns, karvės ir žmogaus širdyse. Ji padeda suprasti, kad Krišna yra kiekvienos gyvos būtybės širdyje.

Nors, ko gero, Prabhupada mokė ir Gilesnių filosofijos dalykų. Iš viso to, ką jis kalbėjo, bent jau man labiausiai įstrigo, ir aš geriausiai suvokiau tai, kad Krišna yra visur ir persmelkia visą būtį. Prabhupada pasakojo apie įvairius Krišnos aspektus ir kiekvienam siūlė galimybę praktikuojant meditaciją išvysti Jį kaip asmenį, ir visur Jį regėti. Turiu galvoje, kad nėra nieko, kur nebūtų Krišnos.

Prabhupada laikė Džordžą šauniu vaikinuku ir Krišnos *bhaktu*. „Bhagavatam“ pasakyta, kad jei žmogus nėra Viešpaties tarnas ir niekada neištaria šventų Jo vardų, kad ir kokią padėtį jis užimtų visuomenėje, jis neturi jokių dorybių. Daugelis svamių ir jogų Indijoje, netgi tie, kurie laiko save *vaišnavais*, netiki Krišnos vardo galia ir jos nesuvokia. O Džordžui patiko kartoti Harė Krišna mantrą, ir jis panaudojo Krišnos vardus savo dainose, kurių klausėsi visas pasaulis. Kurdamas dainas, jis tarnavo Krišnai – tuo jis ir skyrėsi nuo kitų.

Ponas Džordžas Harisonas sudaro labai sumanaus vaikinuko įspūdį, be to, Krišnos malone jį dar lydi sėkmė. Pirmą dieną jis atėjo pas mane su Džonu Lenonu, ir mes kalbėjomės beveik dvi valandas. Jis norėjo pasikalbėti daugiau, tačiau turėjo vykti pas sergančią motiną į Liverpulį.

Žinoma, Prabhupada žinojo, kad Džordžas labai turtingas, o Viešpats Čaitanja griežtai uždraudė *bhaktams*, davusiems atsidėjimo įžadus, bendrauti su pasauliečiais. Tačiau Viešpats Čaitanja taip pat mokė, jog *bhaktas* turi išnaudoti kiekvieną progą Krišnos sąmonei skleisti.

Jeigu šis vaikinukas prisijungtų prie mūsų judėjimo, mums tai būtų labai rimta pasipirtis, nes be kita ko, jis dar ir turtingas. Su turtuoliais reikia būti labai atsargiems. Pamokslaudami neišvengiamai su jais susiduriame. Viešpats Čaitanja Mahaprabhu griežtai uždraudė bendrauti su tokiais žmonėmis. Tačiau, kita vertus, Rupa Gosvamis mokė, kad reikia pasinaudoti bet kokia galimybe Krišnos sąmonei skleisti.

Prabhupada elgėsi su Džordžu atsargiai, bet drauge skatino vaikiną kartoti mantrą, valgyti Viešpaties *prasada* ir skirti Jam visą savo kūrybą.

Džordžas: *Prabhupada niekada nesakė, kad turėčiau mesti savo veiklą. Kartais girdėdavau jį sakant savo mokiniams, kad aš – geras bhaktas. Jam patiko mano dainos ir tai, ką dariau. Jis pats niekada man to nesakė, bet aš girdėdavau tai iš kitų. Man labai patiko, kad nejaučiau iš jo pusės jokio spaudimo – jis niekada nereikalavo, kad prisijungčiau prie judėjimo ir paskirčiau jam visas savo jėgas bei laiką. Jei jis būtų mane spaudęs, jei*

būtų man sakęs: „Mesk tą savo kūrybą ir ateik pas mus į šventyklą“, būtų viską sugadinęs. Jis nė karto nedavė man preteksto pasijusti, kad esu tarp jų svetimas. Jis niekada nė puse žodžio apie tai neužsiminė.

Aš vilkiu įprastus drabužius, bet širdyje esu bhaktas. Iš tiesų laikau save bhaktu. Aš taip supratau mūsų santykius: turiu padėti, kai galiu ir kuo galiu, nes pažįstu daug įtakingų žmonių. Taip elgiasi bet koks padoresnis žmogus – stengiasi ką nors padaryti ir padėti kitam bent truputį.

Jis visada buvo manimi patenkintas, nes aš visada stengiausi kuo nors jam padėti. Turiu galvoje nebūtinai pačią Krišnos šventyklą, bet dvasinius dalykus apskritai, savo dainas ir t.t. – Prabhupadą tai džiugino. Jis man buvo draugiškas. Jis visada kartojo mantrą, kartais ir manęs prašydavo kartoti: „Visada kartok mantrą. Kartok, kai tik gali.“ Manau, kiekvienas, pradėjęs kartoti mantrą, pajunta, kokią naudą gauna.

Yra guru, kurie tiesiog atviru tekstu sako, kokie jie svarbūs, bet Prabhupada visada sakydavo: „Aš esu Krišnos tarno tarno tarnas.“ Jis iš tiesų toks buvo. Jis niekada nesakė: „Aš – visų iškiliausias“, ar „Aš – Dievas.“ Jis visada laikė save tarnu, ir būtent tai man patiko. Aš manau, kad tai yra dvasingumo požymis. Kuo daugiau žmogus žino, tuo geriau jis suvokia, kad jo prigimtis – tarnauti. O kuo mažiau jis žino, tuo greičiau įsijaučia esąs Dievo dovana visai žmonijai.

Prabhupada neabejotinai buvo labai stipri asmenybė, labai dvasingas žmogus, bet greta šių savybių jame neįtikėtinais derėjo kuklumas ir nuolankumas. Mano galva, tai ir yra svarbiausia, nes, susitikęs su juo, mokaisi netgi ne iš to, ką jis kalba, o iš jo paties pavyzdžio, iš to, kaip jis gyvena ir ką daro.

Prabhupada su savo mokiniais ir Lenonai su savo aplinka, tiesą sakant, atrodė labai jau keistai. Praėjus dviems dienoms po Prabhupados atvykimo į Titenherstą, Džonas ir Joko išskrido į Kanadą, į Torontą, kur drauge su „Plastic Ono Band“ ketino dalyvauti Varsičio stadione surengtame festivalyje „Rokenrolo atgimimas“. Spalio mėnesį Džonas ir Joko įrašė plokštelę „Vestuvinis albumas“ ir pradėjo filmuotis „Rokenrolo cirke“. Taip pat Džonas įrašė „Šaltąjį kalakutą“. Iš prigimties drovus Džonas netrukus pasirodė esąs dosnus ir geros širdies žmogus. Jis pasiūlė bhaktams visam laikui likti Titenherste, jo dvare. Jis sakė pasidalinsiąs su bhaktais viskuo, ką turįs. Vis dėlto Prabhupada su savo mokiniais išsikraustė iš Džono dvaro, tačiau pokalbiai su Prabhupada paliko pėdsaką jo sąmonėje, ir tai atsispindi maždaug tuo metu sukurtoje Lenono dainoje „Momentinė karma“.

* * *

Nors Prabhupados bute ir šventykloje Beri Pleise dar vyko remonto darbai, ir ten buvo tikras pragaras – triukšmas, netvarka, – Prabhupada nusprendė persikelti. „Man nereikia komforto, – sakė jis. – Aš noriu tik vieno – gyventi kartu su *bhaktais*.“ Jis persikėlė į šventyklą tuo metu, kai *bhaktų* plokštelė buvo prastai perkama, tad medžiagas remontui jiems teko pirkti dalimis, kai turėjo pinigų. Tačiau dabar Prabhupada gyveno su savo mokiniais, stebėjo, kaip jie dirba, ir jie buvo laimingi.

Vieną dieną paskambino kažkoks ponas Dojalas, didelės indų bendruomenės Londone atstovas. Jis pasakė girdėjęs, kad *bhaktams* reikia Radhos ir Krišnos Dievybių, o jis kaip tik Jas turįs ir galįs padovanoti. Išgirdęs šią naujieną, Prabhupada tuojau nusiuntė Tamalą Krišną, Mukundą ir Šjamasundarą į pono Dojalo namus pažiūrėti Dievybių.

Radha ir Krišna buvo iškalti iš balto marmuro, maždaug metro aukščio. Niekada anksčiau *bhaktai* nebuvo matę tokių didelių Dievybių. Jie nusielenkė Joms, išreikšdami savo pagarbą. Kai sugrįžo į šventyklą ir papasakojo apie Dievybes Prabhupadai, šis pasakė: „Kuo greičiau vežkite mane tenai!“

Šjamasundaros, Mukundos ir Tamalos Krišnos lydymas Šrila Prabhupada atvažiavo autofurgonu pas poną Dojalą. Jis įėjo į svetainę ir atsisėdo. Dievybės, apdengtos audeklu, stovėjo ant stalo kambario kampe. Tamala Krišna norėjo Jas atidengti, tačiau Prabhupada jį sulaikė: „Ne, tegu stovi kaip stovėjusios.“ Prabhupada ėmė kalbėtis su ponu Dojalu: klausinėjo, kur jis dirba, kur gyveno Indijoje. Dojalas supažindino svečius su savo šeima. Jie kurį laiką draugiškai šnekučiavosi, o *bhaktai* sėdėjo ir klausėsi.

– Svamidži, – pagaliau pasiūlė ponas Dojalas, – pažiūrėkite į mano Dievybes.

– Pažiūrėsime jas vėliau, – atsakė Prabhupada ir ėmė pasakoti jam apie savo misiją, apie Krišnos sąmonės platinimą visame pasaulyje. Po kurio laiko ponas Dojalas jį nutraukė ir vėl tarė:

– Prašau, pažvelkite į mano Dievybes.

Jis žengė prie Dievybių ir nutraukė apdangalą.

– Taip, – ištarė Prabhupada, pagarbiai sudėdamas rankas.

Ponas Dojalas paaiškino, jog vežėsi Dievybes iš Indijos sau, tačiau kelionėje Radharanei nudužo piršto gabalėlis, ir pagal hindų tradicijas, Jų nebebuvo galima instaliuoti.

– Tamala Krišna, – tarė Prabhupada, – pažiūrėk, ar Dievybės sunkios.

Viena ranka paėmęs už pagrindo, o kita apkabinęs per pečius, Tamala Krišna pakėlė Radharanę.

– Ne tokios jau sunkios, – atsakė jis.

– Šjamasundara, – pakvietė Prabhupada, – pabandyk pakelti, ar Krišna sunkus?

Dievybės iš tikrųjų buvo sunkokos vienam žmogui nešti, tačiau *bhaktai* suprato Prabhupados ketinimus.

– Nesunkus, – tarė Šjamasundara, kilstelėjęs Krišną keletą centimetrų nuo stalo.

– Gerai, – nusprendė Prabhupada, – manau, Jos mums tinka. Mes Jas pasiimam. Atvažiuom čia su furgonu.

Ir jis ryžtingai pasuko durų link, o jam įkandin, atsargiai nešdami Radhą ir Krišną, suskubo mokiniai. Prabhupada padėjo ponui Dojalui.

– Bet Svamidži! Svamidži! – užprotestavo ponas Dojalas, nesitikėjęs tokios įvykių eigos. – Dėl Dievo meilės, mes patys viską padarysime. Mūsų bendruomenės nariai patys jums atveš Dievybes.

Bet Prabhupada jau žengė pro duris, o paskui jį, apglėbę Dievybes, ir mokiniai.

– Palaukit, palaukit, – neatlyžo ponas Dojalas, – mes Jas restauruosime, tada pasiimsite.

– Mes turime specialistą. Jis pats Jas restauruos, – ramino poną Dojalą ir tuo pačiu metu vadovavo mokinių veiksams Prabhupada. Jis atidarė furgono duris, ir Šjamasundara su Tamala Krišna lėtai ir atsargiai įkėlė į jį Radhą ir Krišną. Tamala Krišna atsiklaupė furgono gale, laikydamas Dievybes, o Šjamasundara sėdo prie vairo.

– Važiuojam, – tarė Prabhupada.

Prabhupada nusišypsojo pro langą ponui Dojalui ir jo šeimai, stovintiems ant šaligatvio, ir jie nurūko.

Nespėjo Šjamasundara nuvažiuoti ir kelių kvartalų, kai Prabhupada paprašė sustoti. Atsukęs atgal, jis ėmė melstis: „*Govindam ādi-puruṣam, tam aham bhajāmi...*“ Jis ilgai žiūrėjo į baltą žydro atspalvio Krišnos skulptūrą ir į sniego baltumo Radharanę.

– Krišna toks maloningas, – tarė jis. – Matot, kaip Jis pas mus atėjo! – Tada vėl paliepė Šjamasundarai iš lėto važiuoti į šventyklą.

Prabhupada nenuleido akių nuo savo mokinių, kai jie nešė Dievybes į antrą aukštą. Jis visas švytėjo džiugiu jauduliu – į šventyklą atkeliavo Radha ir Krišna! Mokytojo nuotaika užsikrėtė ir *bhaktai*. Prabhupada paliepė mokiniams pastatyti Dievybes jo kambaryje, užtraukti užuolaidą ir tik tada sėdo prie savo rašomojo stalo.

Šjamasundara jau beveik parengė altorių. Beliko užbaigti Viešpaties Džaganathos altorėlį ir pritvirtinti kupolą virš Radhos ir Krišnos sosto. Kupolas ir altorius laikysis ant keturių masyvių maždaug dviejų metrų aukščio medinių kolonų. Į dvi galines kolonas remsis marmuro plokštė, ant kurios stovės Džaganatha, o ant dviejų priekinių kolonų virš Radhos ir Krišnos jau buvo pakabintas didelis aksomo kupolas. Kolonos buvo didelės, sun-

kios, ir Šjamasundara pavadino jas „dramblio kojomis“. Jos jau stovėjo savo vietose, bet dar nepritvirtintos. Likus dienos iki Dievybių instaliacijos, Šjamasundara buvo toks išvargęs, kad nebepajėgė atsikelti ir visą dieną paslikas pratįsojo lovoje.

Atidarymo ceremonijos dieną į šventyklą susirinko gausybė svečių, daugiausiai indų, sužinojusių apie šventę iš reklaminių skrajučių ir visame mieste iškabintų skelbimų. Salė buvo išpuošta gėlėmis – garso įrašų studija „Apple“ pasirūpino, kad ši darbą atliktų profesionalus floristas. Čia jau buvo ir BBC filmavimo grupė, pasirengusi filmuoti ceremoniją. Šventykloje vyko *kirtana*, kurioje dalyvavo dauguma *bhaktų*, o tuo metu kitame šventyklos gale, už užuolaidos, Prabhupada maudė Radhą ir Krišną.

Viskas turėjo vykti taip: po maudymo ceremonijos Dievybės užkels į altorių, ir Jamuna Jas aprens drabužėliais. Kai Dievybės jau bus išpuoštos, užuolaida atsidengs, ir svečiai išvys Šri Šri Radhą ir Krišną. Prabhupada skaitys paskaitą, o tada prasidės puota. Tačiau dėl Šjamasundaros aplaidumo Dievybių instaliacijos ceremonija vos nevirto tragedija.

Prabhupada numaudė Dievybes, ir *bhaktai* užkėlė Jas į altorių. Kaip tik tuo metu visai netikėtai „dramblio kojos“ susiūbavo. Kupolas virš Dievybių ėmė svirti į šoną. Supratęs, kas vyksta, Prabhupada akimomu atsidūrė prie altoriaus ir apglėbė kolonas. Įsirežęs iš visų jėgų, kad jas išlaikytų, jis sušuko mokiniams: „Greičiau neškite jas iš čia!“ Kol Prabhupada laikė „dramblio kojas“, keli *bhaktai* paskubomis nuėmė kupolą, o kiti pripuolė prie kolonų ir, čiupę jas po du už galų, išnešė iš šventyklos. Dievybės nenukentėjo.

Kol Prabhupada už užuolaidos gelbėjo Radhą ir Krišną, svečiai ir žurnalistai anapus nekantriai laukė, kada gi pagaliau ją atidengs. Nieko nė neįtariantys svečiai staiga išvydo, kaip iš už užuolaidos išnirio žmonės su didžiulėmis kolonomis ir kupolu. BBC operatoriai tuoj šoko juos filmuoti, manydami, kad tai apeigų dalis.

Bhaktai, triūšę su Prabhupada už užuolaidos, buvo priblokšti, tačiau nebuvo kada teisintis ar reikšti emocijas. Jamuna ėmė rengti Dievybes, o Prabhupada vis ją skubino. Kai pagaliau viskas buvo paruošta, Prabhupada atitraukė pagrindinę užuolaidą, ir šventykloje susirinkusieji svečiai išvydo nuostabius Viešpatį Krišną ir Radharanę. Prasidėjo *arati*, o Prabhupada, užsimetęs šafrano spalvos *čadara*, su gvazdikų girlianda ant kaklo, stovėjo šalimais ir pagarbiai žvelgė į Radhą ir Krišną kaip Jų tarnas ir gynėjas.

Šventė vainikavo kelių mėnesių įtemptą darbą. Iš tikrųjų ši laiminga akimirka buvo ne kelis mėnesius, o daugelį metų trukusios planingos veiklos rezultatas. Prieš šimtą metų Bhaktivinoda Thakura svajojo apie tokią dieną, kai Krišnos sąmonė pasieks Angliją. To troško ir Šrila Bhaktisid-

hanta Sarasvatis. Radhos ir Krišnos šventyklos, kuri taps pamokslavimo centru, įkūrimas Londone buvo istorinis įvykis Gaudijos vaišnavizmo istorijoje. Jie įvykdė didžiųjų praeities *ačarijų* nurodymus. Prabhupada išsiuntė laiškus savo dvasios broliams Indijoje, kviesdamas juos į Dievybių instaliavimo šventę Londone. Nė vienas iš jų, žinoma, atvykti negalėjo, bet jiems bent jau turėjo būti malonu išgirsti, kad Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio svajonė pagaliau įgyvendinta.

Prabhupadai buvo septyniadsimt treji. Per pastaruosius trejus metus jis įkūrė dvidešimt vieną šventyklą. Neseniai Prabhupada užsiminė savo mokiniams, kad jie turį įkurti ISKCONo vadovų komitetą, kuris perimtų visą administracinės veiklos našta ir leistų savo mokytojui atsidėti literatūriniam darbui. Jo mokiniai žmonijos labai platins šias knygas visame pasaulyje: jos turi atsirasti kiekvienuose namuose, visose mokyklose ir universitetuose. Savo knygoje jis gyvens amžinai. Jis nežino, kiek laiko jam dar liko šiame pasaulyje, bet jis trokšta amžinai, gyvenimas iš gyvenimo būti savo Guru Maharadžos tarnu ir vykdyti jo valią.

Tačiau nors Prabhupada norėjo nusišalinti nuo aktyvios veiklos ir atsidėti knygų rašymui, dabar jam teko naujoje šventykloje instaliuoti Dievybes ir gelbėti jas nuo mokinių aplaidumo. Jei jo čia nebūtų, šventė jau būtų virtusi katastrofa. Jis turi daug su pasiaukojimu tarnaujančių mokinių, tačiau jiems tebereikia jo asmeninio vadovavimo.

ISKCONas dar tik pradėjo augti. Prabhupada užsimojo įkurti bent jau šimtą aštuonias šventyklas. Jis tik pradėjo keliauti po pasaulį ir spausdinti knygas – kasdien jo mokinių ratas didės, augs šventyklų skaičius ir daugės rūpesčių. Jo judėjimas taps vis populiariesnis, bet drauge didės ateistų pasipriešinimas. Krišnos sąmonė plėtėsi, ir Prabhupada žengė judėjimo priešakyje. „Aš matau šviesą priešaky, – sakė jis. – Ta šviesa – tai Krišnos didybė“. Jis laikė save savo dvasinio mokytojo tarnu, o šviesi ateitis buvo Krišnos rankose.

Tą dieną, kai turėjo išvykti, Prabhupada išdalino mokiniams savo megztninius, šalikus bei kitus asmeninius daiktus. Po to nusileido laiptais į šventyklą atsisveikinti su Dievybėmis. Jis išsitiesė prieš Dievybes ant žemės visu ūgiu ir ilgai taip gulėjo, reikšdamas Joms pagarbą. Paskui pakilo ir susikaupeš ilgai žvelgė į Radharanę ir Krišną.

Jamuna: Kai Prabhupada žiūrėjo į Dievybes, iš jo veido buvo matyti, kad jis visa širdimi Joms atsidavęs. Jam labai patiko Radha ir Krišna. Jis dažnai kalbėdavo apie tai, kokios Jos gražios ir kaip viena kitą papildo. „Radharani, – sakė jis, – kartais atrodo gražesnė už Krišną, tačiau Krišnos veido, kuris šviečia kaip mėnuo, ir akių spindesys nenusileidžia Radharanės grožiui.“ Pamatęs mane, Prabhupada sausiai, be sentimentų tarė: „Jeigu viską darysi, kaip mokiau, vykdysi mano nurodymus, garbinsi

Dievybes ir skaitysį mūsų išleistas knygas, to pakaks, kad sugrįžtum pas Dievą. Daugiau tau nieko nereikia. Tiesiog daryk tai, ko tave mokiau, ir pasieksi tobulybę.“ Ir išėjo – tiesiog ėmė ir išėjo.

* * *

Iš Londono Šrila Prabhupada grįžo į Ameriką ir išbuvo ten septynis mėnesius, važinėdamas iš vieno centro į kitą. Daugiausiai laiko jis praleido Los Andžele. Čia jis ir pareiškė apie savo planą įkurti ISKCONo veiklai vadovaujančią grupę.

1970 metų liepos dvidešimt aštuntą dieną Prabhupada padiktavo šį laišką:

Aš, žemiau pasirašiusysis, A. Č.Bhaktivedanta Svamis, Om Višņupados Paramahamsos 108 Šri Šrimad Bhaktisidhantos Sarasvačio Gosvamio Maharadžos Prabhupados mokinys, 1965 metų rugsėjo aštuonioliką dieną atvykau į Jungtines Valstijas, norėdamas pradėti Krišnos sąmonės judėjimą. Vienerius metus neturėjau nuolatinės gyvenamosios vietos. Keliavau iš vieno miesto į kitą. 1966 metų liepos mėnesį įkūriau Tarptautinę Krišnos sąmonės bendriją ISKCONą (*International Society for Krishna Consciousness*)... Ji palaipsniui plėtėsi, buvo įsteigti nauji centrai. Šiuo metu veikia trisdešimt keturi centrai (jų sąrašas pateiktas toliau). Kadangi mūsų veikla išsiplėtė, manau, būtų tikslinga įsteigti bendrijai vadovaujančią tarybą GBC (*Governing Body Comission*). Aš senstu, esu septyniasdešimt penkerių metų amžiaus ir bet kurią akimirką galiu pasitraukti iš šio pasaulio, todėl manau, kad privalau palikti savo mokiniams nurodymus, kaip vadovauti bendrijos veiklai. Jie jau dabar vadovauja įvairiems centrams, kiekvienas centras turi savo prezidentą, sekretorių ir išdininką. Mano galva, jie visai neblogai tvarkosi. Vis dėlto mes norime pagerinti šventyklų valdymo ir pamokslavimo standartus, suintensyvinti knygų ir žurnalų platinimą, kurti naujus centrus ir parengti kvalifikuotus pamokslininkus.

Toliau Prabhupada išvardijo dvylika žmonių, kurie turėjo sudaryti GBC, ir pažymėjo:

Nuo šiol minėtieji asmenys yra tiesioginiai mano atstovai. Kol aš gyvas, jie bus atskirų regionų sekretoriai, o man pasitraukus, taps mano valios vykdytojais.

Kitą dieną Prabhupada parašė dar vieną svarbų dokumentą, kuriame kelis savo mokinius paskelbė leidyklos „Bhaktivedanta Book Trust“ globėjais.

„Bhaktivedanta Book Trust“ lėšos bus naudojamos mano knygų ir kitos literatūros leidybai, taip pat šventyklų statybai įvairiose šalyse, bet pirmiausiai trims šventykloms Majapure, Vrindavanoje ir Džaganatha-Puryje.

Šrila Prabhupada norėjo, kad GBC vadovautų ISKCONo veiklai, tačiau

neketino sukurti griežtos administracinio valdymo sistemos. Vienam GBC narių, Karandharai, Prabhupada rašė:

Kiekviena šventykla turi būti savarankiška ir privalo save išlaikyti. Toks buvo mano sumanymas nuo pat pradžių... Kai tik įsitvirtins biurokratija, visas žlugs. *Bhaktams* reikia suteikti galimybę rodyti iniciatyvą ir būti atsakingiems už savo veiksmus. Šventyklose reikia sukurti ir palaikyti konkurencingumo dvasią. Jokiu būdu neturime leisti, kad vienos šventyklos imtų valdyti kitas, kad vieni skirstytų gėrybes, o kitiems tektų malonės prašančiojo vaidmuo. Ne, nepabijokite vargo registruoti kiekvieną centrą atskirai, tegu kiekvienas centras turi mokesčių sertifikatą ir tampa savarankišku juridiniu asmeniu savo valstijoje. Taip jūs išmoksitė vadovauti šventykloms, išsiugdysite atsakomybės jausmą, ir jums visada bus galima pasikliauti.

* * *

Kalkuta, rugpjūtis, 1970 m.

Praėjo beveik treji metai nuo to laiko, kai Prabhupada paskutinį kartą buvo Indijoje, ir štai dabar jis grįžo į Kalkutą, savo gimtąjį miestą. Nors kelionė buvo ilga, ir jau buvo vėlu, Prabhupada leidosi lėktuvo trapu visas švytėdamas iš džiaugsmo. Skridimo aikštėje jį pasitiko Ačjutananda ir Džajapataka. Jiedu vieninteliai iš amerikiečių Prabhupados mokinių buvo Indijoje. Pamatę tarp atvykusių keleivių šafraninius šilko drabužius, jie puolė ant žemės. Prabhupada nusišypsojo ir priėjęs apkabino savo pasekėjus.

Kalkutoje buvo neramu. Čia siautėjo teroristinė komunistų-naksalitų grupuotė, kurios nariai užpuldinėjo ir žudė stambius verslininkus, kėlė grėsmę kitų žmonių gyvybei. Daugelis turtingų *marvarių**, pramonės įmonių savininkų, pabėgo į Delį ar Bombėjų. Nepasitenkinimo bangas ėmė kelti ir studentai. Vyresnioji vakarų bengalų karta, kuriai priklausė dažnai pas Prabhupadą apsilankantys žmonės, buvo sunerimusi dėl išaugusio smurto ir riaušių. „Vienintelis prieglobstis, – sakė jiems Prabhupada, – tai Krišna.“

Žmonės labai sunerimę. Jie tikisi, kad aš ką nors padarysiu, ir situacija vėl normalizuosis, bet aš tegaliu jiems patarti kartoti Harė Krišna *mantrą*, nes transcendentiniai jos garsai yra vienintelis vaistas nuo visų materialių ligų.

Prabhupada nematė reikalo kurti kokią nors specialią programą Kalkutos socialinėms problemoms spręsti. Harė Krišna mantras kartojimas yra „vienintelis vaistas nuo visų materialių ligų.“ Reikėjo tik rasti būdą, kaip geriau panaudoti amerikiečius mokinius, kad indai imtų vartoti šiuos vais-

* Verslininkų, bankininkų ir palūkininkų kasta (vert. past.).

tus. Prabhupada atvažiavo į Indiją su dešimčia savo mokinių ir prašė Vakaruose likusių ir lyderių pozicijas užimančių mokinių kitą mėnesį atsiųsti jam dar dvidešimt žmonių. Japonijos leidykloje „Dai Nippon“ jis buvo užsakęs knygų ir žurnalų už šešiasdešimt tūkstančių dolerių. Jo *sanjasiai* kiekvieną dieną ėjo į gatves ir rengė *kirtanas*.

Į *sankirtanos* grupę Kalkutos gyventojai reagavo labai šiltai. Jaunuoliai iš Vakarų, skustomis galvomis ir *śikhomis*, *vaišnavų tilakomis* ant kaktos, vilkintys šafrano spalvos drabužius, su entuziazmu grojantys *karatalais* bei *mridangomis*, dainuojantys Harė Krišna mantrą, cituojantys „Bhagavad-gitos“ posmus sanskrito kalba ir tikinantys, kad Viešpats Krišna yra Aukščiausiasis Dievo Asmuo, bengalams buvo sensacija, ir gatvėse aplink juos susirinkdavo šimtai žmonių. Prabhupada žinojo, jog jo mokiniai sujaudins kiekvieną indą, visi norės juos pamatyti, ir jis su meile vadino juos „šokančiais baltais drambliais“.

Tie patys *bhaktai*, kuriems patiko dainuoti Harė Krišna mantrą San Franciske, Los Andžele ir Niujorke, dabar rengė *kirtanas* Kalkutos gatvėse. Čia tvyrojo sekinantys karščiai, kokių Amerikoje jie net neįsivaizdavo. Tačiau, nepaisydami jų, Prabhupados mokiniai kasdien po kelias valandas giedodavo mantrą Dalhauzi aikštėje. Juos glaudžiu ratu apstodavo minia, kartais jie sukeldavo pašaipas ar juoką, kartais juos netgi plūdo, tačiau dauguma žmonių žiūrėjo į juos su didele nuostaba.

Prabhupada tikėjosi, kad, pamatę jaunuolius iš Vakarų, kurie seka Krišnos sąmonės principais, indai atsigręš į savo kultūrą. Prabhupada papasakojo mokiniams, kaip kadaise, Maharadžos Yudhišthiro valdymo laikais, Krišnos sąmonė buvo jaugusi į Indijos dvasinę kultūrą. Tačiau paskutiniąją tūkstantmetį Indija kentė užsieniečių priespaudą: iš pradžių juos valdė mogulai, paskui britai. Todėl Indijos liaudis, ypač inteligentija, pamažu prarado pagarbą savo kultūrai. Dabar jie buvo užsikrėtę materialistiniais Vakarų siekais, kurie jiems atrodė kur kas produktyvesni ir praktiškesni negu „sentimentalus“ jų protėvių tikėjimas.

Prabhupada žinojo, kad atsižadėję pasaulio ir *vaišnavais* tapę vakariečiai padarys indams stiprų įspūdį ir grąžins jiems tikėjimą savo kultūra. Bet tai buvo ne taktinis manevras – jis tikėjo dvasine jėga. Prabhupada akcentavo, kad *bhaktų* poelgiai turi būti taurūs, ir jų tyrumas taps jų stiprybe.

Kirtanos Dalhauzi aikštėje ir Čourindži gatvėje truko maždaug dešimt dienų, po to Prabhupada nutarė kuriam laikui jas nutraukti. Gatvės *kirtana* – puikus pamokslavimo būdas, bet tai ne pats geriausias metodas Indijoje. Bengalijoje buvo daug profesionalių *kirtanos* grupių, ir Prabhupada nenorėjo, kad į jo mokinius indai žiūrėtų kaip į profesionalius atlikėjus ar elgetas. Jis norėjo, kad pamokslavimas suartintų *bhaktus* su Indijos

inteligentija, šalyje gerbiamais žmonėmis, ir papasakojo mokiniams savo naujus planus.

Savo naująją programą Prabhupada pavadino „laisvąja naryste“. Jo mokiniai kvies indus, suinteresuotus paremti ISKCONą ir palaikyti su bendrija kokius nors ryšius, tapti laisvaisiais nariais. Nario mokestis, kurį sudarys tūkstantis šimtas vienuolika rupijų, suteiks teisę į daugelį lengvatų, pavyzdžiui: galimybę įsigyti Šrilos Prabhupados knygas ir teisę nemokamai apsigyventi bet kuriame ISKCONo centre.

Ši programa prasidėjo, kai vieną vakarą Prabhupada papasakojo apie ją grupei turtingų verslininkų, susirinkusių vieno jų namuose. Paskaitęs paskaitą, jis pakvietė susirinkusiuosius tapti laisvaisiais ISKCONo nariais, ir keli verslininkai iš Kalkutos tučtuojau sutiko.

B.L. Džadžu: *Mane pakerėjo Prabhupados paprastumas. Jis papasakojo, kad turėjo verslą, o paskui sutiko savo guru, kuris jam papasakojo apie Čaitanja Mahaprabhu, prieš keturis šimtus metų išpranašavusį, jog Harė Rama, Harė Krišna mantra išplis visame pasaulyje. Jis sakė, kad tai buvo jo misija, kurią jam patikėjęs dvasinis mokytojas, ir, norėdamas įvykdyti šią misiją, jis turėjo vykti į Ameriką.*

Jame nebuvo nė lašo snobizmo. Jis buvo labai paprastas. Jis kalbėjosi su manimi tarsi su savo broliu, paprasčiausiai pasakojo, kaip nuvyko į Jungtines Valstijas, kaip pradėjo pamokslauti ir kaip palaiptisniui jame subrendo ryžtas paskleisti Krišnos sąmonę visame pasaulyje.

Išvydęs jo mokinius, kurie taip radikalčiai pakeitė savo gyvenimo būdą, aš pagalvojau: „Kodėl nepabandžius ir man?“ Ir aš turėčiau ką nors daryti, kiek leidžia mano galimybės, nesidairydamas į kitus. Jis kažkaip nejučia įėjo į mano gyvenimą. Mano žmonai ir netgi mano sūnui tie baltaodžiai padarė labai didelį įspūdį. Mes nesitikėjome, kad jie gali suvokti Krišnos sąmonę, imti ją praktikuoti ir taip pasikeisti. Taigi ir mes nusprendėme griežčiau sekti „Gitos“ mokymu.

Prabhupada ir toliau rengė programas indų namuose ar priimdavo svečius savo kambaryje. Vieną dieną pas jį atėjo toks ponas Dandharija ir papasakojo, kad Bombėjuje ketinama surengti *Sadhu Samadžį* – įtakingiausių ir garsiausių Indijos *sadhu* susirinkimą. *Sadhu Samadžis* vyks Čoupati Byče ir taps vienu reikšmingiausių įvykių dvasiniame Indijos gyvenime. Ponas Dandharija pakvietė Prabhupadą į šį susirinkimą, ir Prabhupada sutiko atvykti.

* * *

Bombėjus, spalio, 1970 m.

Smėliukas Čoupati paplūdimyje buvo smulkus ir labai švarus. Čia

susirinko keli tūkstančiai žmonių. *Sadhu* susėdo scenoje, tarp jų ir Prabhupada su savo mokiniais. Ėmė temti. Dangus virš Arabijos jūros buvo debesuotas, pūtė malonus, švelnus vėjelis.

Pirmieji du *sadhu* perskaitė kalbas apie *majavados* filosofiją, ir štai atėjo Prabhupados eilė. Jis buvo paskutinis iš tų dieną numatytų oratorių. Auditorija nekantriai laukė jo pasirodymo. Prabhupados sėkmė Vakaruose sukėlė didžiulį susidomėjimą, ypač dabar, kai jis vėl atvyko į Bombėjų, ir jo pasekėjai kasdien giedojo Harė Krišna *mantrą* miesto gatvėse. Prabhupados mokiniai, kuriems iki gyvo kaulo įgriso klausytis dvi valandas trukusių kalbų hindi kalba, suirzė laukė nesulaukė kada ateis jų mokytojo eilė. Bet štai, užuot kreipęsis į auditoriją, Prabhupada atsigręžė į mokinius ir tarė:

– Pradėkit *kirtaną*!

Kai tik *bhaktai* pradėjo *kirtaną*, mažoji Šjamasundaros dukrelė Sarasvati, atsistojo ir ėmė šokti. Jos pavyzdžiu pasekė ir kiti. Kai į *kirtaną* ją pagyvindami įsijungė *karatalai* ir *mridangos*, šokančių *bhaktų* giedojimas akivaizdžiai suerzino kelis *sadhu*. Jie vienas po kito pakilo ir nulipo nuo scenos. Bet auditorija sureagavo į *kirtaną* entuziastingai, žmonės stojosi iš vietų ir plojo rankomis. Po penkių audringos *kirtanos* minučių *bhaktai* tarsi susitarę nušoko nuo scenos į smėlį ir pasileido publikos link. Tūkstančiai paplūdimyje susirinkusių žmonių pakilo iš savo vietų ir ėmė šokti drauge su *bhaktais*.

Nevaldomo džiaugsmo apimti ir sujaudinti nuoširdžios šių svetimšalių *krišna-bhakti*, kai kurie indai apsiverkė. Niekada anksčiau čia nebuvo nieko panašaus. Policininkai, žurnalistai – ir tie drauge su visais šoko ir dainavo *mantrą*. Visas Čoupati paplūdimys skardėjo nuo mantrų garsų – taip Prabhupada ir jo mokiniai pademonstravo Bombėjaus gyventojams Viešpaties Čaitanjos *sankirtanos* judėjimo galią.

Kirtana truko maždaug dešimt minučių, bet, jai pasibaigus, susijaudinimo apimta auditorija tebegaudė. Praėjo penkiolika minučių kol žmonės sugrįžo į savo vietas, ir programa tęsėsi. *Bhaktai* nulipo nuo scenos ir susėdo ant smėlio. Prabhupada liko scenoje vienas. Jo balsas per galingus garsiakalbius nuaidėjo virš Čoupati paplūdimio.

– Ponai ir ponios, manęs prašė kalbėti hindi kalba, tačiau aš nelabai pratęs ja kalbėti, todėl šio renginio organizatoriai leido man kalbėti angliškai. Tikiuosi, jūs mane suprasite, nes juk čia Bombėjus, ir dauguma jūsų moka anglų kalbą. Kaip sakė vienas kalbėjusių oratorių Jo Šventenybė Svamis Akhandanandadžis, dabar svarbiausia atpratinti žmones nuo ydingų įpročių ir išmokyti teisingai gyventi, išmokyti *sad-ačaros*. Manau, šio Kali amžiaus žmonės yra labai ydingi.

Prabhupada kalbėjo apie tai, koks galingas yra Viešpaties Čaitanjos

judėjimas, kaip jis gali padėti apvalyti visų gyvų būtybių širdis. Jis papasakojo apie du bairius nusidėjėlius Džagajų bei Madhajų ir kaip Viešpats Čaitanja juos išgelbėjo.

– Mes išgelbėsime visus Džagajus ir Madhajus, visus be išimties. Jei norime, kad įsivyrautų taika, jei norime pasiekti *sad-ačaros* lygmenį, turime paskleisti *hari-nama maha-mantrą* visame pasaulyje. Šio metodo veiksmingumas jau įrodytas praktiškai. Šie vaišnavai iš Amerikos ir Europos, kurie ką tik su mumis drauge šoko ir dainavo *mantrą*, dar neseniai valgė jautieną, vartojo svaigalus, ištvirkavo ir lošė. Tačiau, įsijungę į Krišnos sąmonės judėjimą, jie atsikratė šių bjaurių įpročių. Jie natūraliai pasiekė *sad-ačaros* lygmenį. Dabar jie negeria arbatos ar kavos ir nerūko – net Indijoje šiandien tai retas reiškinys. Jie metė tuos įpročius. Kodėl? Todėl, kad jie prisijungė prie Krišnos sąmonės judėjimo.

Prabhupada kalbėjo ne daugiau kaip penkias minutes.

– Manau, nėra prasmės sakyti ilgas kalbas. Patys matote Krišnos sąmonės judėjimo rezultata. Tai natūralus procesas. Kiekvienas ją turi. Aš nepadariau jokių stebuklų. Krišnos sąmonė glūdi kiekviename iš mūsų – mums tereikia ją atgaivinti.

Auditorija pratrūko pritariamais šūksniais ir aplodismentais. Prabhupada kur kas raiškiau ir įtaigiau negu iškalbingi *majavadžiai* parodė, kokia yra dvasinio gyvenimo esmė – giedoti šventus Dievo vardus. Jo mokiniai, atvykę čia iš Europos ir Amerikos, buvo gyvas jo žodžių įrodymas.

Kitą savaitę visas Bombėjus jau kalbėjo apie Prabhupadą ir jo mokinius. Ėmė plūsti pakvietimai su prašymais paskaityti paskaitą ar surengti *kirtaną* įvairiose vietose. Savo straipsnyje apie *Sadhu Samadžį* laikraštis „Times Weekly“ atkreipė ypatingą dėmesį į Prabhupados ir jo mokinių pasirodymą.

Dvidešimt amerikiečių, Harė Krišna judėjimo narių, pakilo į sceną. Orą sudrebino *mridangos*, *karatalai* ir *maha – mantrų* garsai. Siūbuodami į ritmą, jie dainavo Harė Krišna *mantrą*, o jų *šikhos* plaikstėsi vėjyje...

Vienas žilstelėjęs žurnalistas, kurį aš visada laikiau žmogumi be skrupulų, priėjo prie manęs ir susijaudinusi balsu tarė: „Ar suvoki, kas vyksta? Netrukus induizmas užkariaus Vakarų. Harė Krišna judėjimas sugrąžins mums tai, ką iš mūsų per ilgus šimtmečius atėmė katalikų kunigai.“

Suratas, gruodžio 17d., 1970 m.

Tai buvo tarsi sapnas. Būrelis *bhaktų* išėjo su *kirtana* į gatvę, grodami *karatalais* bei *mridangomis* ir giedodami Harė Krišna *mantrą*. Per kelis kvartalus nusitęsė tūkstančių žmonių virtinė. Žiūrovai sulipo ant stogų, prilipo prie langų, susispietė tarpduriuose, o kai kurie netgi prisijungė prie

procesijos. Sankryžose policija stabdė eismą, kad *kirtanos* procesija galėtų netrukdoma judėti. Kelias buvo ką tik švariai nušluotas, nušlakstytas vandeniui ir išpuoštas sėkmę lemiančiais Vedų simboliais – jie buvo išpiešti ryžių miltais. Abipus kelio pūpsojo žali ką tik nukirsti bananmedžiai, o ant ištemptų per siaurutę gatvelę virvių, tarsi ryškiaspalvis kupolas virš *bhaktų* galvų, plaikstėsi moterų šariai.

Ponas Bhagubhajas Džarivala, pas kurį Surate buvo apsistojęs Prabhupada, vietos laikraščiuose išreklamavo, kokią dieną ir kokiu maršrutu judės šventinė procesija, ir dabar *bhaktai* kasdien ėjo su *kirtana* į gatves. *Kirtanos* grupę sudarė daugiau nei dvidešimt Prabhupados mokinių, o prie jų džiaugsmingai jungėsi ir drauge giedojo tūkstančiai indų. Ant stogų *kirtanos* stebėti sulipusios moterys barstė ant *bhaktų* gėlių lapelius.

Procesija buvo priversta nuolat sustoti – kelią užtvėrdavo vietiniai gyventojai, ištisom šeimom ateidavę užkabinti *bhaktams* girliandų. Kartais juos taip apkarstydavo girliandomis, kad vos matėsi džiaugsmu švytintys veidai ir jie išdalindavo gautas girliandas, gatvėse susirinkusiems žmonėms. Niekas niekada nesutikdavo jų taip, kaip čia.

– Tai *bhaktų* miestas, – pasakė Prabhupada. Jis palygino Surato gyventojus su sausa žole, kuriai užsidegus, ugnis bemat išplinta. Krišnos sąmonė glūdi juose iš prigimties, bet Šrila Prabhupada ir jo *sankirtanos* grupė buvo tarsi deglas, nuo kurio miestas užsiliepsnojo ir paskendo dvasinėje ugnyje. Rodėsi, visi Surato gyventojai keliai tuo pat metu, nes septintą ryto dešimtys tūkstančių žmonių suplaukdavo ten, kur turėjo vykti *kirtana*. Vyrai, moterys, darbininkai, verslininkai, tarnautojai, jauni, seni ir vaikai – visi miesto gyventojai ateidavo į juos pasižiūrėti. Gatvėse, kur buvo numatyta *kirtana*, susidarydavo spūstys, ir *bhaktams* pasirodžius, per minią nusirisdavo džiūgavimo banga.

Prabhupada dalyvavo tik dviejose ryto *kirtanose*. Paprastai jis likdavo pono Džarivalo namuose. Kas rytą tuo metu, kai *bhaktai* rengėsi į *kirtaną*, jis išeidavo iš savo kambario į balkoną antrajame aukšte. Rytas buvo žvarboka ir ne vienas *bhaktas* jau sirguliavo, tačiau išvydus Prabhupadą, kuris kaskart laimino juos iš savo balkono, juos užplūsdavo naujos jėgos. Prabhupada mojo jiems pavymui, ir jie su *kirtana* patraukdavo numatytu maršrutu.

Bhaktai turėjo tik *mridangas* ir *karatalus* – nei vėliavų, nei orkestro, nei *rathos* (vežimo) – tik grupelė entuziastų. Tai buvo ne oficiali *Pandala* ar *Sadhu Samadža*, ne *Vedanta Samelana* ar *Gita Džajanti Mahotsava* – tiesiog Krišnos *bhaktų* miestas, *bhaktų* – laukiančių, kada pagaliau pasirodys amerikiečiai *vaišnavai*, dainuojantys Harė Krišna *mantrą*.

Bhaktų garbinimas už tai, kad jie gatvėse gieda Harė Krišna *mantrą*, buvo visiška priešingybė tai reakcijai, prie kurios jie jau buvo įpratę Vaka-

ruose. Hamburge, Čikagoje, Niujorke, Londone ir Los Andžele juos įžeidinėjo, grasino suimti, užpuldinėjo, iš jų juokėsi arba ignoravo. Taip, kartais juos toleravo, kai kas net pagirdavo, bet kad rodytų pagarbą... Tai buvo kažkas nauja.

Po kelias dienas miesto gatvėse vykusių *kirtanų* Surato meras ponas Vaikuntha Šastri išleido potvarkį uždaryti visas mokyklas ir paskelbė mieste atostogas. Dabar visi galėjo nevaržomai šlovinti Viešpaties Čaitanjos malonę ir giedoti Hare Krišna *mantrą*. Visame mieste buvo iškabinti plakatai su užrašais gudžarati kalba: – „Sveiki atvykę Krišnos *bhaktai* iš Amerikos ir Europos!“ ir „Sveiki atvykę Hare Krišna judėjimo dalyviai!“

Surate Prabhupada įgyvendino visus savo planus. Jis atnešė žmonėms šventąjį vardą, ir žmonės atvėrė jam savo širdis. Surato gyventojai gal ir nebuvo pasirengę paaukoti savo gyvenimų Krišnos sąmonės judėjimui ir gyventi taip, kaip ISKCONo *bhaktai*, bet jie iš tiesų vertino tai, kad Prabhupada pavertė vakariečius Krišnos *bhaktais* ir pamokslavo žmonėms tyrą šventraščių mokymą, ragindamas juos kartoti šventąjį Viešpaties vardą. Prabhupados pamokslavimo veikla susilaukė atgarsio ne dėl to, kad Surato gyventojai buvo dogmatinės mąstysenos ar ištikimi ritualams, o dėl to, kad jie suprato dvasinio gyvenimo svarbą ir pripažino Prabhupados bei ISKCONo autoritetingumą.

Apsilankymas Surate Prabhupados mokiniams tarsi leido akimirkai pamatyti, koks būtų pasaulis, jei jame gyventų vien *bhaktai*.

* * *

Naujoji ISKCONo būstinė Bombėjuje įsikūrė keturių kambarių bute septintajame Akaš-Gango aukšte. Už nuomą reikėjo mokėti maždaug tris tūkstančius rupijų per mėnesį, o *bhaktai*, kaip ir anksčiau, neturėjo nuolatinių pajamų. Ir vis dėlto Prabhupada surizikavo – juk pastatas buvo judriame prestižiniame rajone. Tokia būstinė buvo būtina norint pamokslauti, o jis jau turėjo pamokslavimo Bombėjuje planus – buvo numatęs surengti vienuolikos dienų *pandalos* programą. „Jeigu jau susiruošėte į medžioklę, – sakydavo Prabhupada, – medžiokite raganosį. Jei jums nepavyks, žmonės sakys: „Niekas to nepadarytų“. Bet jei jums pasiseks, visi bus priblokšti. Visi sureaguos.“

Kai Prabhupada papasakojo *bhaktams* apie savo planus surengti grandiozinį *pandalos* festivalį, tą akimirką jie suvokė, kad Prabhupada yra visos jų misionieriškos veiklos įkvėpimo šaltinis. Be jo jie niekada nebūtų išdrįšę net pagalvoti apie tokį drąsų renginį Bombėjuje. Dažnai Prabhupados mokiniai iš Amerikos ir Europos buvo minimi drauge su Prabhupada tarsi jie būtų viename lygmenyje, tačiau *bhaktai* niekada nepamiršdavo

esą tik kvaili tarnai, trokštantys būti naudingi nuoširdžiam ir tyram Viešpaties *bhaktui*. Nors Prabhupada vertino savo mokinius, jie žinojo, kad jų mokytojas yra Krišnos įgaliotas atstovas. Jis buvo jų autoritetas ir grandis, sujungiantis juos su Krišna, visi jo žodžiai ir veiksmai buvo kupini transcendentinės galios. Krišna yra beribis, ir Šrila Prabhupada – artimiausias Krišnos draugas, turi teisę reikalauti iš jų beatodairiškos tarnystės. Kas tarnauja Krišnai, tam nieko nėra neįmanomo. „Žodis „neįmanoma“, – sakydavo Prabhupada, – yra iš kvailių žodyno.“

Vis dėlto, kai Prabhupada papasakojo jiems apie savo planus dėl *pandalos* festivalio, *bhaktai* sudvejojo: iš kur jie gaus pinigų? Kaip jie pastatys tokią milžinišką palapinę? Iš kur jie gaus tiek produktų? Ir kas pagamins tokią kiekį *prasados*? Jų abejonės Prabhupadai kėlė juoką. „Jūs juk amerikiečiai, – sakė jis, – tai pademonstruokite savo išmonę.“

„Bombėjaus *pandala*, – pasakė jiems Prabhupada, – puiki galimybė sujungti Amerikos išradingumą ir Indijos dvasingumą.“ Jis palygino abi šalis su neregiu ir luošu. Pavieniui jie bejėgiai, bet jei susivienys, jei neregys užsisodins luošį ant pečių, o šis rodys jam kelią – galės šio to pasiekti. Amerika, kurią užvaldė materialistinė samprata ir kuri pamiršo Dievą, yra panaši į neregį, o Indija, nustekenta užsienio šalių priespaudos, skurdo ir klaidingų Vedų išminties traktuočių, – į luošį. Bet Amerika yra technikos pažangos, o Indija – dvasinės išminties išikūnijimas. Krišnos sąmonės judėjimo uždavinys – panaudoti abiejų šalių stipriąsias puses ir pakeisti pasaulį. Bombėjaus festivalis ir buvo praktinis žingsnis, siekiant šio tikslo.

Prabhupada paskirstė darbus: Šjamasundara bus atsakingas už reklamą, Tamala Krišna – už *pandalos* pastatymą, Giriradža – už lėšų surinkimą, Madhudviša – už festivalio programos sudarymą. Įkvėptas Prabhupados žodžių apie „raganosių medžioklę“, Šjamasundara organizavo didžiulę reklaminių kampaniją su milžiniškais plakatais ir virš gatvių ištemptais transparantais, ant kurių buvo užrašyta: „Jo Dieviškoji Kilnybė A. Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada ir Jo mokiniai iš Amerikos bei Europos. Dievo mokslas – paskaita anglų kalba. *Prasada* ir *bhadžanai* – Harė Krišna festivalis Kros Meidene kovo 25d.–balandžio 4d.“

Giriradža: *Šrila Prabhupada užėmė Bombėjų šturmu. Visas miestas su jauduliu laukė Harė Krišna festivalio. Visose pagrindinėse miesto sankryžose iškabinome transparantus, skelbiančius apie festivalį, nuklijavome plakatais visas sienas – netgi po kelis ant kiekvienos, išspausdinome laikraščiuose didžiulius reklaminius skelbimus su Šrilos Prabhupados nuotrauka Žemės planetos fone, po kuria buvo užrašas: „Pokalbiai apie Bhagavat Dharma. Harė Krišna festivalis. Visame pasaulyje žinomas bhakti kultūros pamokslininkas Jo Dieviškoji Kilnybė A. Č. Bhaktivedanta Svamis.“*

Reklaminė kampanija įgavo vis didesnę pagreitį. Kasdien įvykdavo kažkas nauja. Pagaliau, iki festivalio likus dviems dienoms, prie Viktorijos stoties – judriausioje Bombėjaus centro dalyje – mes pastatėme didžiulę skelbimų lentą. Tuo metu Bombėjyje jau visi žinojo apie rengiamą festivalį. Mieste nebuvo nė vieno, kuris nežinotų, kur ir kada jis įvyks, todėl lentoje didžiulėmis raidėmis tebuvo užrašyti du žodžiai „Harė Krišna!“.

Šjamasundara iš kažin kur iškasė milžinišką helio pripildytą oro balioną ir ilga virve pririšo jį Kros Meidene. Balionas sklاندė mieste praeiviams virš galvų, o šalia jo plaikstėsi pritvirtintas transparantas su užrašu „Harė Krišna festivalis“. Tai buvo grynai amerikietiška išmonė, grynai amerikietiškas užmojis.

Kiekvieno vakaro kulminacinis momentas buvo Prabhupados pasirodymas *pandaloje*. Jis atsisėdavo į savo *vjasasaną*, mažoji Sarasvati prieidavo ir uždėdavo jam girliandą, ir *pandaloje* susirinkusi žmonių minia sugausdavo audringais plojimais. Prabhupada laukdavo kol minia aprims, bet ji niekada nenurimdavo, ir jis imdavo kalbėti. Jo balsas aidėjo per galingus mikrofonus. Pirmąją savo paskaitą Prabhupada pavadino „Šiuolaikinės civilizacijos aklavietė. Vienintelė viltis – Krišnos sąmonė.“

Giriradža: *Prabhupada pamokslavo Bombėjaus gyventojams su tokia dvasine jėga ir taip įtaigiai, kad kiekvieną vakarą pandala buvo pilnutėlė – susirinkdavo mažiausiai dvidešimt tūkstančių žmonių. Savo kalbose Šrila Prabhupada ypač pabrėžė būtinybę laikytis religinių principų. Dauguma ten susirinkusių žmonių buvo indai, bet Prabhupada žinojo, kad jie nesilaiko šių principų. Jis kalbėjo labai tiesiai, su didžiule jėga, ir aš žinojau, kad daugeliui ten susirinkusių žmonių bus sunku priimti jo žodžius.*

Jei Prabhupada būtų panorėjęs įsisteikti auditorijai, šmėkstelėjo man tada mintis, ir kiek sušvelnintų savo filosofiją, jis pritrauktų milijonus pasekėjų. Tačiau jo kalbos buvo labai tiesios ir aštrios, be jokių kompromisų, o tai žmonėms dažniausiai ne prie širdies. Jis kirto stiprų smūgį jų jausminiam gyvenimui, tekėjusiam jutiminių malonumų vaga.

Vis dėlto žmonės ejo iš proto dėl Prabhupados ir ISKCONo. Vieną vakarą mes parodėme skaidres, padarytas per San Francisko Ratha-jatrą, ir auditorija sugriaudėjo džiaugsmingomis ovacijomis. O kai Prabhupada dešimties tūkstančių žmonių miniai pasakė, kad ketina surengti Džaganat-hos Ratha-jatrą ir Bombėjyje, ji tiesiog pakvaišo.

Kiekviena festivalio diena baigdavosi triumfu. *Pandaloje* apsilankė įtakingiausi miesto žmonės, ir visiems jiems festivalis padarė įspūdį. Į *pandalą* ateidavo baltais drabužiais pasipuošę verslininkai su savo išlepintomis žmonomis ir drauge su visais giedojo Harė Krišna mantrą. Pasiiekti Kros Meideną, kur vyko festivalis, visiems buvo patogu. Vieni

ateidavo paklaustyti paskaitos, norėdami geriau suprasti meilės tarnystės Dievui filosofiją, kiti ateidavo norėdami pamatyti Dievybes, paragauti *prasados* ir paklaustyti *kirtanos*. Vienaip ar kitaip, A. Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada ir Harė Krišna *bhaktai* atnešė į miestą naujo ir gausaus vėjo gūšį. Harė Krišna festivalis tapo reikšmingiausiu įvykiu Bombėjaus gyvenime.

Vieną iš festivalio vakarų tūkstančių žmonių akivaizdoje Prabhupada atliko Vedų kultūrai būdingas vestuvių ir mokinių iššventinimo apeigas. Tada tuokėsi Vegavanas iš Švedijos ir Padmavati dari iš Australijos. Jiedu tiesiog pakerėjo publiką. Nuotaka dėvėjo puošnų raudoną *sarij*, segėjo indiškus papuošalus ir netgi buvo įsivėrusi į nosį auskarą. Vegavanas vilkėjo baltus kaip sniegas *kurtą* ir *dhotį*, buvo plikai nusiskutęs. Tuo pat metu buvo iššventinti šeši *brahmačariai*.

Giriradža: *Publikai festivalis padarė didžiulį įspūdį. Juos stulbino jau patys bhaktai iš Vakarų – užsieniečiai sadhu. Negana to, dešimttūkstantinės minios akivaizdoje jie atliko iššventinimo ir vestuvių apeigas – Bombėjaus gyventojams tai buvo tikra sensacija. Ceremonijos metu Šrila Prabhupada paskelbė du savo mokinius vyru ir žmona ir paminėjo, kad vienas jų yra australas, o kitas – švedas. Tada jis pridūrė: „Tai ir yra Jungtinių Tautų organizacija.“ Žmonės ėmė ploti.*

* * *

Gegužė, 1971 m.

Šrila Prabhupada rengėsi į ilgą kelionę aplink pasaulį. Nors maršrutas dar nebuvo galutinai suplanuotas, jis ketino per kelis mėnesius aplankyti nemažai šalių, apkeliauti Jungtines Valstijas, užsukti į Londoną ir vėl grįžti į Indiją. Prabhupada buvo išsiuntęs kelis savo mokinius į Australiją ir Malaiziją, o dabar norėjo juos aplankyti. Taip pat ketino vykti į Maskvą ir laukė sovietinės valdžios leidimo įvažiuoti į šalį. Iš pradžių jis plėtojo savo judėjimą Amerikoje, pamokslaudamas didžiausiuose miestuose. Ten Prabhupada paliko kelis mokinius, kurie turėjo tęsti jo pradėtą darbą, o pats ketino išplėtoti savo veiklos lauką visame pasaulyje.

Sidnėjus, gegužės 9 d., 1971 m.

Sidnėjuje Prabhupados niekas nelaukė. Pirmoji telegrama vietos *bhaktams* pranešė apie Prabhupados atvykimą, bet antroji įspėjo, kad „Prabhupada dabar neatvyks.“ Paskui jie gavo dar vieną telegramą, kurioje buvo rašoma, kad pas juos atvažiuoja Bali-mardana, Australijos GBC sekretorius. Todėl, kai atėjo ketvirtoji telegrama, kurioje tebuvo vienas žodis

„atvažiuoja“ ir data bei reiso numeris, *bhaktams* nė į galvą nešovė, kad pas juos atvyksta ne Bali-mardana, o Prabhupada. Suvėrė kuklią girliandą, jie nuvažiavo į oro uostą pasitikti Bali-mardanos. Bet kai atsidarė muitinės durys, ir pro jas žengė Prabhupada, jie neteko amo.

Su baltutėliu portfeliu kaireje rankoje ir lazdele dešinėje, per pečius užsimetęs lengvutį *čadarą*, Šrila Prabhupada įėjo į oro uosto pastatą. Pasirenkę interviu su Bali-mardana, žurnalistai tekini pasileido prie Prabhupados, ir vienas iš jų pasidomėjo, koku tikslu Prabhupada atvyko į Australiją.

Prabhupada tyliai atsakė, kad jis keliauja po pasaulį kaip ir prekybos agentai, ieškantys klientų visame pasaulyje. Jis keliauja po pasaulį ir ieško pakankamai išmintingų žmonių, kad priimtų jo filosofiją.

– Nėra jokio skirtumo, ar vykti į Australiją, ar kur kitur, – pasakė Prabhupada. – Sienų ribas nubrėžė vyriausybės: „Štai čia Australija“, tačiau mes į visą pasaulį žiūrime kaip į Krišnos žemę.

Prabhupada suprato, kad Australijos *bhaktai* mažai ką nutuokia apie Krišnos sąmonę. Jo mokiniai Upendra ir Bali-mardana, pirmieji į Australiją atvykę *bhaktai*, įkūrė čia centrą ir netrukus išvyko. Lankėsi juose labai retai, taigi dar neapsiplunksnavę Australijos *bhaktai* faktiškai buvo palikti likimo valiai. Nė vienas iš jų negalėjo skaityti paskaitų, todėl rytais paprasčiausiai skaitydavo sutrumpintą „Bhagavad-gitos, kokia ji yra“ variantą – vienintelę Prabhupados knygą šventykoje. Vis dėlto jų tvirtas tikėjimas Prabhupada kompensavo jų nepatyrimą. Jie buvo įsitikinę, kad Prabhupada yra tyras *bhaktas*, turintis tiesioginį ryšį su Dievu, ir laikė Jo knygas absoliučia tiesa, o Krišną – Aukščiausiuoju Dievo Asmeniu. Bet daugybės praktinių dalykų jie tiesiog nežinojo – jie nežinojo, kaip gaminti maistą, kaip skaityti paskaitas, kaip garbinti Dievybes. Jie tik žinojo, kad Prabhupada nori, jog jie giedotų Sidnėjaus gatvėse Harė Krišna *mantrą*, platintų žurnalą „Back to Godhead“, ir darė tai kasdien. Australijos *bhaktus* dažnai suimdavo ir uždarydavo areštinesė, bet jie nenutraukė *sankirtanos*. Nuoširdumo jiems netrūko – trūko tik praktinės patirties.

Vaibhavi-devi dasi: *Prabhupada instaliavo Radhos ir Krišnos Dievybes šventykoje. Tą pačią dieną davė išventinimus. Išventinimo ceremonija įvyko iš karto. Jis inicijavo visus, kas buvo šventykoje, netgi vaikiną, atsikrausčiusį pas mus prieš kelias dienas, apie Krišnos sąmonę išgirdusį tik prieš porą savaitių. Jis išventino netgi tuos, kurie negyveno šventykoje, visus, kurie tą dieną buvo atėję ir vienaip ar kitaip atliko kokią nors tarnystę. Prabhupada norėjo, kad Krišnos sąmonė pasklistų ir Australijoje, todėl išventino visus. Jis iš karto atliko pirmo ir antro išventinimo apeigas, nes, instaliavus šventykoje Dievybes, joje turėjo būti brahmanų.*

Bet mes nieko nežinojome. Mes nebuvo tam pasirengę. Netgi altorius nebuvo užbaigtas. Prabhupada paaiškino man, kad turime suverti Dievybėms girliandas. Aš visai nusivariau nuo kojų bėgiodama ir ieškodama gėlių bei siūlo.

Tas pats nutiko ir su šventomis brahmano virvelėmis. Mes jų neturėjome. Duodamas brahmano įšventinimą, Prabhupada turėjo uždėti vaikinams šventas brahmano virveles, bet niekas iš mūsų nežinojo, ką tai reiškia. Man teko bėgti į parduotuvę pirkti virvės ir, kol Prabhupada atlikinėjo įšventinimo apeigas, aš sėdėjau šalia ir pagal Bali-mardanos brahmano virvelę dariau tokias pat kitiems mokiniams.

Surišau penkias virveles, ir atėjo mano eilė. Pasibaigus apeigoms, kai išėjau iš Prabhupados kambario, kur jis davė man Gajatri mantrą, bhaktai pasakė: „Dabar tu esi brahmanė, todėl taip pat turi nešioti virvelę. Aš jos nepasidariau, nes vėliau sužinojau, kad moterys jų nenešioja. Mes daug ko nežinojome.

* * *

Prabhupada stovėjo priešais ką tik instaliuotas Radhą ir Krišną maldai sudėjęs rankas. Nepraėjo nė savaitė, o jis jau turėjo išvykti. Jis žinojo, kad Sidnėjaus *bhaktai* neatitinka reikalavimų Dievybėms garbinti. Žinojo, kad rizikuoja patikėdamas Jas visiškiems neofitams. Bet jis buvo *paramparos* įgaliotas *ačarja* ir Viešpaties Krišnos atstovas, todėl privalėjo skleisti Krišnos sąmonę visur, kur ji galėjo prigyti. Pasauliui reikėjo Krišnos sąmonės. Jis buvo įsitikinęs, kad jei jo mokiniai vykdys nurodymus – kartos Krišnos vardą ir laikysis reguliuojančių principų, netrukus taps tyrais.

Sykį kalbėdamas jis panaudojo analogiją: materialiam pasaulyje norintis tapti teisėju žmogus pirmiausia turi įgyti atitinkamą kvalifikaciją, tačiau Krišnos sąmonėje nuoširdžiam *bhaktui* pirma pasiūlomos „brahmano pareigos“, o vėliau šventojo vardo ir dvasinio mokytojo malone jis įgyja reikiamą kvalifikaciją. Ir vis dėlto, Sidnėjaus *bhaktai* buvo visiškai „žali“, ir Prabhupada kreipėsi į Radha-Gopinathą su ypatingu prašymu: „Aš patikiu Jus *mlečhoms*. Negaliu už juos garantuoti. Meldžiu, pasirūpinkit šiais vaikiniais ir merginomis, suteikite jiems intelekto, kad jie galėtų tinkamai Jus garbinti.“

Maskva, birželis, 1971 m.

Prabhupada su sekretoriumi ir tarnu greitai, be jokių nesklandumų, praėjo tarybinės muitinės kontrolę, ir valstybinės turizmo kompanijos

atstovas limuzinu nuvežė juos į viešbutį „Nacional“. Viešbutis šalia Raudonosios Aikštės, Lenino mauzoliejaus ir Kremliaus, buvo brangus, tačiau gana prastas. Prabhupados kambarys buvo tamsus ir ankštas, čia vos tilpo lova ir du foteliai. Šjamasundarą ir Aravindą viešbučio administratorė apgyvendino kitame koridoriaus gale, todėl Prabhupada nutarė, kad Aravinda persikraustys pas jį, nors dviese čia nebuvo kur ir apsisukti.

Aravinda pasakė viešbučio administratoriui, kad jie nevalgys viešbučio restorane, o gamins maistą patys. Iš pradžių administratorė nenorėjo apie tai nė girdėti, bet vėliau nusileido ir davė leidimą naudotis kambarinių virtuve.

Viena problema buvo išspręsta – dabar reikėjo gauti produktų. Prabhupada išsiuntė Šjamasundarą apsipirkti. Perėjęs skersai gatvę, Šjamasundara rado pieno parduotuvę, kur nupirko pieno ir kefyro, tačiau neparnešė nei vaisių, nei daržovių, nei ryžių. Prabhupada vėl jį išsiuntė, ir Šjamasundara pradingo visai dienai. Vakarop jis grįžo su keliomis kopūstų galvutėmis. Kitą dieną Prabhupada išsiuntė jį parnešti ryžių. Po kelių valandų Šjamasundara pagaliau parsirado su labai prastos kokybės Šiaurės Korėjoje augintais ryžiais. Prabhupada paprašė vaisių, ir Šjamasundarai teko klaidžioti po nepažįstamą miestą, kol galop rado trešnių. Visur buvo milžiniškos eilės. Tiesa, paprastai kas nors pastebėdavo, kad jis turistas iš užsienio, ir užleisdavo jį į priekį. Visas prekes galima buvo įsigyti tik už talonus.

Prabhupados niekas negalėjo išmušti iš vėžių. Jis laikėsi savo dienotvarkės: anksti kėlėsi ir vertė, kas rytą, kai dar buvo vėsoka, ėjo pasivaikščioti tuščiomis Maskvos gatvėmis. Jis sparčiai žingsniuodavo įsilupęs į *čadara*, o Šjamasundara vis užbėgdavo į priekį norėdamas jį nufotografuoti.

Vieną rytą, kai jie ėjo pro Lenino mauzoliejų, prie jo jau stoviniavo eilutė žmonių.

– Tik pažvelk, – pasakė Prabhupada, – tai jų Dievas. Jie nesuvokia skirtumo tarp kūno ir sielos, todėl laiko kūną asmenybe.

Prabhupadai patiko, kad gatvėse nedidelis judėjimas – troleibusai, autobusai, bet daugiausiai pėstieji. Eidamas pro senus įmantraus stiliaus namus, jis pamatė, kaip pagyvenusios moteriškos plovė žarnomis plačias gatves, ir jam labai patiko ši švaros palaikymo tradicija. Iš visko sprendžiant, rusai gyvena kur kas saikingiau nei amerikiečiai. Šie paprasti prie sunkaus gyvenimo pratę žmonės dar nesugadinti hedonizmo, kuris klesti Amerikoje – jie būtų puiki dirva Krišnos sąmonei. Atkirsti nuo dvasinio pasaulio, jie atrodė niūrūs ir nelaimingi.

Prabhupada ištisus mėnesius planavo kelionę į Maskvą. Jis norėjo Rusijos žmonėms pamokslauti, be to, dar turėjo labai konkretų tikslą – susi-

tikti su Rusijos Orientalistikos profesoriumi G.G. Kotovskiu. Profesorius Kotovskis buvo TSRS Mokslų Akademijos Maskvoje Rytų kultūrų instituto Indijos ir Pietų Azijos kultūrų studijų skyriaus vedėjas, ir Prabhupada jau metus su juo susirašinėjo.

Prabhupada paliepė Šjamasundarai surengti jam susitikimą su profesoriumi Kotovskiu. „Inturistas“ parūpino jiems automobilį, gidą, ir jie visi išvyko pas profesorių – į jo darbo kabinetą sename baltame pastate, priklausiame Mokslų Akademijai.

Pamatęs Prabhupadą, profesorius – vidutinio amžiaus vyras, vilkįs pilku kostiumu – pakilo nuo popieriais užversto rašomojo stalo ir pakvietė svečius užėti į savo nedidelį kabinetą, tačiau elgėsi ir kalbėjo kažkaip neryžtingai, kur kas atsargiau nei savo laiškuose. Kai Šjamasundara užsiminė jam apie Prabhupados norą skaityti paskaitą Mokslų Akademijoje, profesorius Kotovskis kategoriškai atsisakė – to jiems niekas niekada neleis. Jo atsakymas Prabhupadą akivaizdžiai nuvylė.

Tačiau po minutės jis lyg niekur nieko šnekučiausiai su profesoriumi. Sėdėjo priešais savo pašnekovą ant kietos kontorinės kėdės tiesia nugarele ir, kaip visada, buvo kuklus bei mandagus. Šjamasundara įjungė magnetofoną, profesorius įtariai dėbtelėjo į jį, bet nieko nepasakė.

– Vakar ar užvakar skaičiau laikraštį „Maskovskije novosti“, – tarė Prabhupada. – Ten buvo rašoma apie komunistų suvažiavimą, kuriame prezidentas pareiškė: „Mes siekiame tobulėti ir esame pasiryžę perimti kitų šalių patirtį“. Aš manau, kad Vedų koncepcija apie socializmą ar komunizmą patobulintų jūsų komunizmo idėją.

Profesorius Kotovskis įdėmiai ir mandagiai klausėsi svečio iš užsienio, o šis pasakojo, kaip Vedų visuomenėje *grihastha* rūpinasi visomis jo namuose gyvenančiomis gyvomis būtybėmis, netgi driežais, ir pats, prieš sėsdamas už stalo, išėina į gatvę pakviesti visų išalkusiųjų.

– Vedų koncepcijoje, – aiškino Prabhupada, – yra daug vertingų minčių apie komunizmą, ir aš manau, kad jas būtų naudinga išgirsti jūsų šalies inteligentijai. Todėl aš ir noriu gauti leidimą skaityti paskaitą.

Profesorius Kotovskis savo ruožtu pateikė kelis klausimus, į kuriuos Prabhupada mielai atsakė, bet jie akivaizdžiai bylojo, kad profesorius laikosi oficialios sovietinės ideologijos. Prabhupada netrukus suprato, kad profesorius yra netikras mokslininkas, o greičiau sovietinės akademinės sistemos sraigtelis. Profesorius žvelgė į Prabhupadą kaip į politinį priešininką ir naudodamasis proga stengėsi išgauti iš jo kuo daugiau informacijos apie Indijos kultūrą, kad jo vyriausybė galėtų įsiskverbti į ją su savo ideologija. Už jo demonstratyvaus domėjimosi Vedų kultūra slėpėsi komunistinės partijos ideologija, diametraliai priešinga Vedų filosofijai. Bet Prabhupada, nekreipdamas į tai dėmesio, taktiškai dėstė Krišnos

sąmonės filosofiją, gautą per *paramparą*, citavo šventraščius ir loginiais argumentais bandė įtikinti profesorių.

– Šiuolaikinės visuomenės trūkumas yra tas, – sakė Prabhupada, – kad ji nesuvokia gyvenimo tikslo. Žmonės nežino, kad egzistuoja pomirtinis gyvenimas. Nėra tokios mokslo šakos, kuri bandytų mokslškai perprasti, kas nutinka žmogui, kai miršta jo kūnas.

Čia Profesorius Kotovskis mandagiai, tačiau nė kiek neabejodamas paprieštaravo:

– Svamidži, kai kūnas miršta, miršta ir jo savininkas.

Prabhupada nieko jam neatsakė.

Išsilavinęs profesorius, vadovaujantis Indijos kultūros tyrimų katedrai Mokslų Akademijoje, pademonstravo savo neišmanymą. Jo samprata apie savąjį „aš“ mažai kuo skyrėsi nuo gyvūno.

Po trijų dienų Prabhupados misija Maskvoje, rodės, baigėsi. Jis susitiko su profesoriumi Kotovskiu, ir daugiau nebeliko ką veikti. Sovietinė vyriausybė jam nieko neleis. Ji neleido jam įvežti į šalį knygų ir atsisakė leisti viešai prabilti į visuomenę. Užsieniečiams buvo draudžiama bendrauti su rusais. Prabhupada niekur negalėjo važiuoti pats – tik su ekskursantų grupe. Jis neturėjo jokios galimybės pamokslauti, tūnojo savo ankštame kambaryje, po masažo nusimaudydavo, valgė tai, ką Šjamasundarai pavykdavo pagaminti iš gautų produktų, diktavo laiškus, kartojo Harė Krišna mantrą ir vertė „Šrimad-Bhagavatam“.

Drauge su kitais turistais Prabhupada leidosi autobusu į ekskursiją po Maskvą. Jis matė, kaip pagyvenę rusai traukia į cerkvę. Prie durų stovėjo ginkluoti milicininkai, ir Prabhupada įtarė, kad jų darbas – neįleisti į cerkvę jaunų žmonių. Tačiau kelionė greitai jį nuvargino, ir ekskursijos gidei teko iškviešti taksį. Paaiškinusi taksistui, kur jį vežti, gidė išsiuntė Prabhupadą į viešbutį „Nacional“.

Ieškodamas šviežių maisto produktų, Šjamasundara lakstydavo kiau-ras dienas. Išgirdęs, kad kažkokiame turguje parduodami apelsinai, jis patraukė į kitą miesto galą. Jo skusta galva ir baltas *dhotis* traukė visų dėmesį. Praeiviai gręžiojosi į jį, o kai, jau sutemus, Šjamasundara traukė namo, jį sustabdė uniformuoti vyrai su raudonais raiščiais ant rankovių. Iš visko sprendžiant, tvarkos saugotojai palaikė jį vietiniu. Jie užlaužė Šjamasundarai rankas už nugaros ir rusiškai šaukė. Šjamasundara suprato tik vieną žodį „dokument“ ir bandė paaiškinti: „Dokument, hotel! hotel!“ Tik supratę, kad Šjamasundara užsienietis, pareigūnai jį paleido. Grįžęs į viešbutį, jis viską papasakojo Prabhupadai.

– Rusiją gali išgelbėti tik Krišnos sąmonė, – tepasakė Prabhupada.

Kitą dieną eilėje prie pieno produktų stovintį Šjamasundarą užkalbino už jo stovėjęs vyriškis. Jis sakė besidomįs joga. „Man reikia su jumis pasi-

kalbėti“, – jis pasakė savo vardą ir nurodė, kada ir kur jie galėtų saugiai susitikti. Kai Šjamasundara papasakojo apie vaikiną Prabhupadai, Prabhupada pasakė: „Tai jų agentas. Niekur neik.“

Prabhupada stovėjo prie lango ir stebėjo Raudonojoje Aikštėje vykstančią paradą: gatvėmis traukė kavalerija, tankai, sunkioji artilerija ir raketos.

– Nuolat rengdamasi karui, – tarė Prabhupada, – rusų valdžia baugina liaudį, kad ši nesugalvotų sukilti.

Jis palygino karingą Rusiją su *asurom* (demonais), apie kuriuos pasakoja senieji Vedų šventraščiai, ypač „Šrimad-Bhagavatam“.

Vieną dieną du vaikinai, Indijos diplomato Maskvoje sūnus ir jo bičiulis maskvietis, slampinėdami prie Raudonosios aikštės, išvydo neįprastą vaizdą. Visas švytėdamas pilkoje beveidėje minioje, tiesiai į juos žingsniauvo augalotas vyrukas skusta galva, ilga rusva sruoga pakaušyje, baltais besiplaikstančiais rūbais. Tai buvo Šjamasundara. Indijos diplomato sūnui buvo gerai pažįstami šie drabužiai, ir jis užkalbino *bhaktą*. Šjamasundara nusišypsojo ir pasakė:

– Harė Krišna, brolau.

Jiedu ėmė kalbėtis. Indukas buvo vardu Narajana. Jo bičiulis Ivanas šiek tiek suprato angliškai ir ištempęs ausis klausėsi jų pokalbio. O pokalbis darėsi vis rimtesnis.

– Gal norėtumėte užsukti pas mus, supažindinčiau su savo dvasiniu mokytoju, – pakvietė juos Šjamasundara.

Vaikinai su džiaugsmu patraukė paskui Šjamasundarą į „Nacional“ viešbutį. Kai jie įėjo į kambarį, Prabhupada sėdėjo ant lovos. Jis buvo patenkintas ir šypsojosi. Aravinda masažavo jam pėdas. Šjamasundara nusilenkė. Ivanas buvo pakerėtas.

– Užeikite, – pakvietė juos Prabhupada, ir jie trise susėdo prie Prabhupados kojų. Pažvelgęs į Narajaną, Prabhupada paklausė, kuo jis vardu ir ką Rusijoje veikia jo tėvas. Narajanai labai patiko Prabhupada, ir vaikinai pasisiūlė atnešti jam šviežių daržovių. Jo tėvas užima aukštas pareigas Indijos ambasadoje ir gaunąs produktų iš Indijos.

Ivanas susidomėjo naujaisiais pažįstamais netgi labiau nei jo bičiulis indas, ir Prabhupada ėmėsi aiškinti jam Krišnos sąmonės filosofiją, Narajana vertėjavo. Ivanas su didžiausia pagarba klausinėjo įvairiausių dalykų, ir Prabhupada atsakinėjo, dėstydamas *vaišnavų* filosofijos pagrindus ir stengdamasis suteikti kuo daugiau informacijos, kiek tai įmanoma per vakarą. Jis paaiškino, kuo skiriasi siela nuo kūno ir kad siela amžinai susijusi su Krišna, Aukščiausiu Dievo Asmeniu. Jis papasakojo Ivanui apie „Bhagavad-gitą“, apie įvairiose pasaulio šalyse įkurtas šventyklas, kuriose gyvena *bhaktai* ir praktikuoja *bhakti-jogą*.

Prabhupada užsiminė apie savo norą pamokslauti Rusijoje. Čia, jo manymu, puikios sąlygos Krišnos sąmonei, nes rusai – atvira naujoms idėjoms ir juslinių malonumų nesugadinta tauta. Jis norėjo, kad jo knygos patektų į Rusijos bibliotekas, skaityklas, ir Rusijos žmonės turėtų galimybę su jomis susipažinti.

– Krišnos sąmonės filosofiją, – sakė jis, – reikia pamokslauti labiau siai išsilavinusiems Rusijos žmonėms, tačiau dėl valdžios vykdomos suvaržymų politikos tai daryti reikia apdairiai. Čia *bhaktai* negali dainuoti ir šokti gatvėse, tačiau galima tyliai giedoti *mantrą*, susirinkus kieno nors namuose.

Ir Prabhupada tyliai uždainavo, o vaikinai ėmė jam pritarti. Ivanas klausėsi Prabhupados sulaikęs kvėpavimą. Jis atrodė nelyginant išbadėjęs žmogus prie valgiais apkrauto stalo. Bet praėjo jau kelios valandos, ir reikėjo eiti. Rytoj jie vėl ateis.

Šjamasundara susibičiuliavo su Ivanu ir Narajana. Ivanas buvo orientalistikos instituto studentas, protingas ir smalsus vaikiną. Jam rūpėjo sužinoti, kas dedasi pasaulyje. Jam patiko bitlai, ir Prabhupada papasakojo apie savo pažintį su Džordžu Harisonu bei Džonu Lenonu. Ivanas kalbėjosi su Šjamasundara apie tai, kaip ir kuo gyvena užsienio jaunimas. Šjamasundara paaiškino, kad Krišnos sąmonė yra visų dvasinio pažinimo metodų pagrindas, papasakojo apie svarbiausius *bhakti-jogos* principus, kad reikia kasdien kartoti šešiolika ratų *džapos*, ir padovanojo jam savo „Bhagavad-gitą, kokia ji yra“.

Prabhupada išmokė Ivaną gaminti *čapačius*, virti ryžius ir paprašė nebevalgyti mėsos. Ivanui viskas labai patiko: ir kartoti *mantrą*, ir nauja dieta. Prabhupada mokė Ivaną įvairiausių dalykų, kad, jiems išvykus, jis galėtų praktikuoti *bhakti-jogą* savarankiškai. Netrukus vaikiną pajus, kaip keičiasi ir dvasiškai tobulėja, o po kurio laiko galės gauti išventinimą. Ivanas žadėjo papasakoti apie Krišnos sąmonę savo draugams. Prabhupadai beliko dvi dienos Maskvoje, tad jis stengėsi kuo daugiau išmokyti Ivaną. Pažintis su šiuo protingu ir žinių trokštančiu rusu, Prabhupados manymu, buvo jo kelionės į Rusiją tikslas. Kad suprastum, ar ryžiai išvirė, mėgo sakyti Prabhupada, pakanka paragauti vieną grūdėlį. Lygiai taip, susipažinęs su vienu rusų jaunuoliu, Prabhupada suprato, kad rusų liaudis nėra patenkinta gyvenimu „idealioje“ marksizmo šalyje. Ivanas gyvai susidomėjo Krišnos sąmonės filosofija, vadinasi, ja susidomės milijonai rusų.

Vedų filosofas Čanakja Panditas kažkada pasakė, kad nuo vieno prąžydusio žiedo pakvimpa visa giria, ir nuo vieno užsiliepsnojusio medžio supleška visas miškas. Marksizmo filosofijos požiūriu, Ivanas buvo tarsi užsiliepsnojęs medis, nuo kurio Krišnos sąmonės ugnis gali peršokti į kitus

ir sutriuškinti komunistinę ideologiją, o Prabhupados požiūriu, jis buvo tarsi kvapni gėlė, kurios kvapu prakvips visa aplinka. Prabhupada ne veltui važiavo į Rusiją – čia, šioje Dievo užmirštoje žemėje, atsirado galiomybė pasėti Krišnos sąmonės sėklą.

Šrila Prabhupada atnešė Viešpaties Čaitanjos judėjimą dar į vieną šalį. Kadaiše Čaitanja Mahaprabhu išpranašavo, kad *sankirtanos* judėjimas pasklis po visus miestus ir po visus kaimus, bet ištikus šimtmečius jo žodžiai tebuvo graži pranašystė. Nuo tada, kai pirmą kartą atvyko į Ameriką 1965-aisiais, Prabhupada sėjo Krišnos sąmonės sėklas pačiose, rodės, neįtikimiausiose vietose. O Rusija pranoko jas visas. Per trumpą viešnagę šioje šalyje, nors ir sekamas vietos valdžios, jis pasėjo Krišnos sąmonės sėklas Sovietų Sąjungos teritorijoje. Jis buvo tarsi adata, o viskas, kas su juo susiję, tarsi siūlas sekė iš paskos.

Profesorius Kotovskis, kalbėdamasis su Prabhupada, pasidomėjo, ar jam nenuobodu leisti laiką senamadiškame viešbutyje. Tačiau profesorius Kotovskis nežinojo, kad Prabhupada yra transcendentalus šiai vietai kaip ir bet kuriai kitai materialiam pasaulyje. Jis atvyko čia, ir Krišna atsiuntė jam nuoširdžią sielą, kuriai reikėjo Krišnos sąmonės dovanos. Tai nebuvo diversija prieš sovietų valdžią. Prabhupada buvo tyras *bhaktas* ir troško patenkinti Krišną pamokslaudamas, o Krišna, atsižvelgdamas į jo troškimą, savo ruožtu pasiuntė jam nuoširdų vaikiną, nuo kurio šiuo troškimu užsikrės ir kiti. Niekas, net geležinė uždanga, negali užtverti kelio Krišnos sąmonei. Tarnauti Krišnai – natūrali sielos paskirtis, o natūralus Krišnos troškimas – išpildyti savo *bhakto* norus.

Nairobi, rugsėjis, 1971 m.

Prabhupada norėjo pamokslauti afrikiečiams. Kenijoje indai ir afrikiečiai gyveno atskirti ir nebendravo tarpusavy. Tačiau Krišną įsisąmoninęs žmogus nedaro skirtumų fiziniu pagrindu, ir Prabhupada sakė, kad indai privalo pasidalinti savo kultūros turtais su afrikiečiais.

Prabhupados įkurto GBC atstovas Afrikoje buvo Brahmananda Svamis. Prabhupada ne kartą pabrėžė Brahmanandai, kad svarbiausia jo pareiga Afrikoje – skleisti Krišnos sąmonę afrikiečiams. Bet karti patirtis rengiant gatvės *kirtanas* Turkijoje ir Pakistane, neįkvėpė Brahmanandai ūpo eiti į gatves Nairobi. Be to, dauguma afrikiečių kalbėjo svahili kalba; jie buvo išaukę visiškai kitokioje kultūroje ir gyveno pernelyg skurdžiai, kad galėtų pirkti knygas. Taigi jis net neįsivaizdavo, kaip sudominti juos Krišnos sąmone. Pamokslauti indams buvo kur kas lengviau, jiems tai buvo natūralu.

Tačiau Prabhupada norėjo, kad jo mokiniai pamokslautų afrikiečiams.

– Tai afrikiečių šalis, – sakė jis. – Jie yra šeiminingai, ir mes privalome pamokslauti jiems.

Kaip ir visa kita Krišnos sąmonėje, Prabhupada pats parodė, kaip tai padaryti. Jis pasinaudojo Radha-Krišnos šventykla miesto centre, kvartale, kur gyveno daugiausiai afrikiečiai. Šventyklos salės durys atsivėrė tiesiai į judrią gatvę, ir Prabhupada paliepė *bhaktams* per *kirtanas* palikti atlapas duris. Taip šie ir padarė – po penkių minučių pas juos ėmė plūsti žmonės. Tai buvo vargingas miesto rajonas. Žmonės buvo beraščiai, purvini, tačiau labai smalsūs ir noriai prisijungė prie *kirtanos*. Plačiai šypsodamiesi jie šoko ir dainavo. Brahmananda Svamis išėjo iš salės ir nuėjo į gretimą namą pas Prabhupadą.

– Salė pilnutėlė, – tarė jis, – bet jums nebūtina ateiti. Mes viską padarysime patys.

– Ne, – atsakė Prabhupada, – aš privalau ateiti.

Brahmananda stengėsi jį atkalbėti.

– Ne, aš turiu eiti, – pakartojo Prabhupada. – Palydėsi mane?

Kai Brahmananda su Šrila Prabhupada grįžo į šventyklą, salėje buvo dar daugiau žmonių nei prieš penkias minutes. Prabhupada šafrano spalvos šilko rūbais, rodė, visas švytėjo purvinoje ir blausiai apšviestoje auditorijoje. Kai jis ėjo per salę, minia prasiskyrė, ir visų akys smalsiai jį tyrinėjo. Prabhupada užlipo ant pakylos, įsijungė į *kirtaną*, o vėliau kreipėsi į susirinkusius žmones. Nors auditorija suprato tik svahili, jie su pagarba jo klausėsi. Jiems labai patiko *kirtana*.

Indų bendruomenės nariai nuogaštavo, kad Prabhupada atvėrė jų šventyklos duris afrikiečiams. Kai kurie jų netgi atėjo pasižiūrėti, kas čia vyksta. Tačiau, pamatę, kokią labdaros programą surengė Prabhupada, maloniai nustebo. Ši iš pirmo žvilgsnio paprasta programa turėjo tokią dvasinę galią, kad neabejotinai galėjo sugriauti visus dėl kultūrinių skirtumų iškilusius barjerus.

Prabhupada atkakliai tvirtino, kad Brahmanandos Svamio misija Afrikoje yra atnešti Krišnos sąmonę jos tikriesiems gyventojams – afrikiečiams. Programa turi būti paprasta: dalinkite *prasadą* ir knygas, giedokite Harė Krišna ir muškite būgnais bei *karatalais*. Krišnos sąmonė neturi virsti eiline indų religijos organizacija, kurių apstu Nairobyje. Žinoma, gerai, kad indai dalyvauja jos veikloje, aukoja pinigus ir t.t., bet pamokslauti Brahmananda turįs afrikiečiams – juos reikia skatinti tapti naujais bendrijos nariais.

Kai pas Prabhupadą iš Amerikos į Nairobį atvažiavo keli juodaodžiai mokiniai, jis jiems pasakė:

– Prieš keturis šimtmečius jūsų protėvius išvežė iš tėvynės kaip vergus. Bet štai dabar jūs sugrįžote čia kaip šeiminingai.

Prabhupada Nairobyje surengė pirmą gatvės *kirtaną*. *Bhaktai* atėjo prie didžiausio medžio Kamakundžio parke. Tai buvo istorinė vieta, susijusi su Nairobio nepriklausomybe. Kai jie čia pradėjo dainuoti Harė Krišna mantrą, aplink susibūrė didžiulė minia, ir daug kas ėmė pritarti. Atsirado netgi tokių, kurie pradėjo šokti kažkokį ritualinį šokį. Vienas vaikinąs priėjo prie jų ir pasisiūlė versti Brahmanandos kalbą į svahili. *Bhaktai* vaikščiojo minioje ir dalino saldumynus *bundi*. Afrikiečiai buvo sužavėti. Viskas praėjo tiesiog puikiai.

Nuskubėjęs pas Prabhupadą, Brahmananda papasakojo, kaip praėjo *kirtana* parke. Jis jautėsi taip, kaip ir 1966-aisiais, kai pranešė Prabhupadai apie pirmosios gatvės *kirtanos* Niujorke sėkmę. Dabar, kaip ir tąsyk, jų pirmąją *kirtaną* vainikavo sėkmė. Įkvėpęs *bhaktus* savo pavyzdžiu ir kiek spustelėjęs Brahmanandą, Prabhupada per kelias dienas pakeitė pamokslavimo taktiką Afrikoje – nuo indų prie afrikiečių.

Tą vakarą, kai Nairobio universitete Šrila Prabhupada skaitė paskaitą, auditorijoje susirinko du tūkstančiai afrikiečių studentų, o dar šimtai spietėsi prie atlapų durų, žiūrėjo pro langus. Pirmiausia Prabhupada davė žodį Bhuta-bhavanai, juodaodžiui mokiniui iš Amerikos. Jis pasakė trumpą įžanginę kalbą, įterpdamas frazių svahili kalba.

– Harambai, – pradėjo jis, o tai reiškia: „Sveiki, broliai! Būkime vieningi!“

Tada į juos kreipėsi Prabhupada:

– Žmonėms būdingi troškimai. Žmonės trokšta įvairiausių dalykų, o juos praradę, sielvartauja. Štai jūs, afrikiečiai, trokštate būti panašūs į europiečius ir amerikiečius. O europiečiai prarado imperiją, ir jų širdys iki šiol kraujuoja. Vieni trokšta, kiti kenčia... Ir taip visada...

Mes atvykome į Afriką pakviesti visų išmintingų afrikiečių prisijungti prie mūsų. Ateikite pas mus, įsigilinkite į mūsų filosofiją ir skleiskite ją. Jūs norite tobulėti, taigi tobulėkite visu pajėgumu. Nesekite amerikiečiais ar europiečiais, kurie gyvena kaip katės ir šunys. Jų civilizacija pasmerkta. Jie jau sukūrė atominę bombą, ir, kai tik kils naujas karas, jų dangoraižiams – viskam, ką jie sukūrė – ateis galas. Pasistenkite suvokti, koks iš tiesų yra gyvenimo tikslas. Krišnos sąmonės judėjimas padės jums jį rasti, todėl kviečiame jus – pasistenkite įsigilinti į mūsų filosofiją. Ačiū jums.

Auditorija prapliupo plojimais. Visi atsistojo. Tokia reakcija dar kartą paliudijo, kad Krišnos žinia sujaudina žmonių širdis nepriklausomai nuo jų politinių pažiūrų, geografinės ar socialinės padėties. Kai Prabhupada pirmą kartą išlipo Nairobio oro uoste, jis pasakė žurnalistams, kad pamokslaus afrikiečiams. Ir laikėsi savo žodžio. Jis pamokslavo afrikiečiams tą patį mokymą ir kalbėjo apie tą pačią meilės tarnystę Krišnai, kaip ir amerikiečiams. Tiek afrikiečių, tiek amerikiečių troškimus gali išpildyti

tik Krišnos sąmonė. Į Krišnos sąmonę žmonės sureaguos visur, jei ją skleis nuoširdūs ir protingi žmonės.

Prabhupados pamokslavimas Nairobyje buvo ypatingai veiksmingas. Jis pasėjo Krišnos sąmonės sėklą naujame mieste ir parodė Brahmanandai, kaip pamokslauti Afrikos žemyne. O Šjamasundara nesitraukė nuo stalo, rašydamas savo GBC broliams laiškus ir pasakodamas apie neįtikėtiną sėkmę.

Čia viskas vyksta žaibiškai. Jo Dieviškoji Kilnybė atvėrė naują veiksmų lauką. Žmonės plūsta pas mus būriais: vieni iš smalsumo, kiti su rimtais klausimais... Kartą, pasibaigus iki vėlyvo vakaro užsitęsiam pamokslavimo maratonui, Prabhupada paprašė valgyti ir pasakė: „Matote, aš išalkęs. Aš turiu kalbėti – tai mano gyvenimas. Neleiskite man nutilti...“

Čia iškils šventykla

Kalkuta, kovas, 1971 m.

Vidurnaktis. Šrila Prabhupada sėdi ant pagalvio prie žemo rašomojo staliuko. Visame name tamsu, šviesa dega tik jo lange. Priešais jį ant staliuko diktofonas ir „Šrimad-bhagavatam“ tomas su komentarais bengalų kalba. Tarp dviejų vazelių su rožėmis ir astrais stovi įrėminta dvasinio mokytojo Bhaktisidhantos Sarasvačio nuotrauka. Ant grindų prie staliuko guli platus balta medvilne užtiestas demblys, ant kurio prieš kelias valandas sėdėjo *bhaktai* ir svečiai.

Dabar kambaryje jis vienas. Paprastai jis gula dešimtą, o po trijų ar keturių valandų keliasi ir dirba prie vertimo, bet šiandien jis taip ir neatsigulė, jo „Bhagavatam“ guli užversta, diktofonas dėkle.

Du savo mokinius – Tamalą Krišną ir Bali-mardaną – jis išsiuntė į Majapurą pirkti žemės. Praėjo jau šešios dienos, o jų vis nėra, ir jokių naujienų. Jis liepė mokiniams negrįžti be sutarties, bet šešios dienos – daugiau nei pakankamas laikas ją sutvarkyti. Jis negali nuvyti neramių minčių apie savo mokinius.

Pūsteli lengvas vėjelis, ir per atdarą langą į kambarį padvelkia nimmedžio aromatas. Naktį oras atvėso, ir Prabhupada apsigaubia pečius plonučiu *čadaru*. Jis sėdi atsilošęs į pagalvį, pasinėręs į savo mintis, tarsi nematydamas jį supančių daiktų. Šalia molinis ąsotis su geriamu vandeniu ir ant medinio pastovo vazonas su *tulasi*. Nei dieną, nei naktį elektros praktiškai nebūna, bet dabar ją įjungė, ir aplink virš galvos kybančią pliką elektros lempuotę sukinėjasi drugiai bei muselės. Lubas patruliuoja driežas, kuris karts nuo karto metasi prie lempuotės pasičiupti aukos.

Kodėl Tamala Krišna ir Bali-mardana taip užtruko? Jam neramu ne dėl to, kad jie negrįžta šešias dienas. Jau daugelį metų jis mėgina įsigyti žemės Majapure. Šį kartą viskas klojosi kaip niekad gerai. Tamalai Krišnai ir Bali-mardanai jis davė aiškius nurodymus, ir jie jau turėjo grįžti. Tai, kad jie užtruko, galėjo reikšti nenumatytus sunkumus ar net pavojų.

Žemė, kurią jie nori įsigyti, – dviejų su ketvirčiu hektaro sklypas Bhaktisidhantos gatvėje, apie pusantro kilometro nuo Viešpaties Čaitanjos Mahaprabhu gimimo vietos. Ūkininkai broliai Sekai (musulmonai) už sklypą iš pradžių užsiplėšė pernelyg daug. Tik dabar vienam advokatui iš Kalkutos, pažinėjusiam Navadvipą kaip penkis savo pirštus, po atkaklių derybų pavyko suderėti neblogą kainą. Broliai Sekai sutiko parduoti sklypą už keturiolika su puse tūkstančio rupijų, ir Prabhupada davė įgaliojimus paimti pinigus iš sąskaitos Krišnanagaro banke. Gavę įgaliojimus, Tamala Krišna ir Bali-mardana išvyko į Majapurą, o Prabhupada liko laukti Kalkutoje. Čia jis tvarkė būtinus reikalus, bet iš galvos nėjo mintys apie tai, kaip sekasi jo mokiniams. Jis patikėjo jiems labai svarbią užduotį ir, nuolat prisimindamas mokinius, laimino juos savo mintimis.

Prabhupada sėdi giliai pasinėręs į savo apmąstymus, o jo ausis pasiekia įprasti nakties garsai – tarpusienyje krebžda pelė, verandą drebina kažkurio iš *brahmačarių* knarkimas, o kažkur toli, lazda kaukšėdamas į grindinį, savo ratus eina naktinis sargas. Mašinos čia nevažinėja, tik retsykais duobėta gatve nudarda medinis rikšos vežimaitis.

Prabhupada nuogaštuoja, ar tik jo vaikinukų kas neapiplėšė?! Prieš juos išsiųsdamas, jis parodė Tamalai Krišnai, kaip saugiai laikyti pinigus sava-darbėje medžiaginėje juostoje aplink liemenį. Tačiau suma nemenka, o ir apiplėšimai Navadvipoje ne tokia jau retenybė. Gal jie vėluoja dėl kokių nors kitų priežasčių? Dažnai, sudarant stambią žemės pirkimo sutartį, teismas reikalauja, kad banko tarnautojas registruotų kiekvieno banknoto vertę ir serijos numerį. O gal nuo bėgių nuriedėjo traukinys?

Staiga laiptinėje pasigirdo žingsniai. Kažkas atidarė laukujas duris ir patraukė per verandą už sienos. Atsargus beldimas į duris.

– Kas ten?

Įėjo Tamala Krišna ir nusilenkė Prabhupadai, išsitiesdamas ant grindų visu kūnu.

– Na, tai kokios naujienos?

– Žemė jūsų!

Prabhupada su palengvėjimu atsiduso ir atsilošė.

– Labai gerai! – Tarė jis. – O dabar pailsėkite.

* * *

Londonas, rugpjūtis, 1971 m.

Prabhupada paprašė Indijos aukščiausiojo komisaro Jungtinėje Karalystėje pakviesti į Majapure vyksiančią ISKCONo šventyklos kertinio akmens padėjimo ceremoniją Indijos ministrę pirmininkę Indirą Gandi. Prabhupada jau davė nurodymus visiems GBC nariams atvykti į ceremoniją, paprašė *bhaktų* pakviesti į ją kuo daugiau žymių Kalkutos žmonių. Mokiniams į Indiją jis parašė, kad, Indirai Gandi atsisakius atvykti, jie turį pasirūpinti, kad ceremonijoje dalyvautų bent jau Bengalijos gubernatoriumius Šri S.S. Dhavanas.

Tuo metu Londone Prabhupada susitiko su keliais gerai architektūrą ir projektavimą išmanančiais mokiniais ir paprašė jų parengti Majapuro šventyklos projektą. Nara-narajana prieš tai konstravo *Ratha-jatros* vežimus ir projektavo šventyklų interjerus. Ranačora studijavo architektūrą, o Bhavananda buvo profesionalus dizaineris. Prabhupada pats apgalvojo, kaip turėtų atrodyti Majapuro šventykla, tad jo paskirtam trijų asmenų komitetui teliko parengti brėžinius ir pagaminti maketą. Pats jis nieko nelaukdamas ims rinkti aukas ir užsitikrins paramą projektui Indijoje. *Bhaktai*, girdėjęsiejį apie Prabhupados ketinimus, laikė šventyklos statybą ambicingiausiu ISKCONo projektu.

Rytinių pasivaikščiojimų po Raselo skverą metu Prabhupada rodė tai į vieną, tai į kitą pastatą ir vis klausė, koks jų aukštis. Pagaliau vieną rytą jis pareiškė, kad pagrindinė Majapuro šventykla bus ne mažesnė kaip devyniasdešimties metrų aukščio! „Liūčių sezono potvyniai ir smėlėtas Majapuro gruntas – visa tai sukels didelių sunkumų,– sakė jis. – Pastatą teks statyti ant specialių pamatų, savotiškos plaukiojančios platformos.“ Vėliau jo žodžius patvirtino statybų inžinierius.

Pirmiausia, sakė Prabhupada, turi iškilti dideli keturių aukštų svečių namai. Jo sumanytas statinys neatitiko jokio konkretaus architektūros stiliaus, tačiau labiausiai buvo panašus į Radžastano architektūrą. Jis norėjo, kad pastatas būtų rausvos spalvos su daugybe arkų ir plačiomis marmuru išklotomis verandomis visuose aukštuose, išskyrus pirmąjį. Pastato šoninės sienos turi žiūrėti į rytus ir vakarus – išilgai saulės judėjimo kelio, kad tiesioginiai jos spinduliai niekada nekristų ant pastato fasado. Pietinis vasaros vėjas atneš į svečių namus malonią vėšą. Pastate būtina įrengti elektrinį apšvietimą ir ventiliatorius, tualetus ir dušus. Erdvūs ir gerai vėdinami kambariai bus apstatyti baldais. „Svečių namus reikia pastatyti kuo greičiau, – sakė Prabhupada, – o tuoj po jų pradėti kitų pastatų statybą.“ Jis norėjo, kad čia būtų vietos apsistoti penkiems šimtams *bhaktų* ir kad čia būtų didelė virtuvė bei salė, kurioje galima bus pavaišinti *prasada* kelis tūkstančius žmonių, o aplink laukuose ganytūsi *gošalos* karvės. Ilgainiui ISKCONas įsigis su jų žeme besiribojančius

sklypus, kur įrengs parkus su gėlynais, medžiais, fontanais, alėjomis ir pavėsinėmis.

Pagrindinis pastatas – didingas Majapuro Čandrodajos *mandiras* – sieks devyniasdešimt metrų ir, greičiausiai, atsieis dešimtis milijonų dolerių. Prabhupados projektas savo užmoju pribloškė ne tik architektus, bet ir *bhaktus* – būsimoji šventykla savo didybe nustelbs Jungtinių Valstijų Kapitolijų ir Šv. Petro baziliką. Po centriniu šventyklos kupolu bus įrengtas trimatis visatos modelis, kuris vaizduos ne tik materialią visatą, bet ir dvasinį pasaulį.

Įėję į pagrindinę salę ir pažvelgę viršun, lankytojai išvys planetas, išsidėsčiusias taip, kaip aprašyta „Šrimad-Bhagavatam“: apačioje pragaro planetos, aukščiau vidutinės planetos, prie kurių skirtina ir Žemė, dar aukščiau – pusdievių gyvenamos rojus planetos ir pagaliau Brahmaloka – aukščiausioji materialaus pasaulio planeta. Virš Brahmalokos jie išvys Viešpaties Šyvos buveinę, o dar virš jos – dvasinį dangų, *brahmadžjoti*. Dvasiniame *brahmadžjoti* švytėjime sklės šviesą skleidžiančios Vaikunthos planetos, kuriose gyvena amžiną išlaisvinimą pasiekusios sielos. O pačiame viršuje spinduliuos Krišnaloka, kur Dievas savo pirmąpradžiu amžinuoju pavidalu pramogauja su artimiausiais savo tarnais.

Šventykloje taip pat bus miniatiūriniai rūmai, kur tarp šilko drapiruočių ir sidabru, auksu bei brangakmeniais išpuoštų kolonų stovės Radhos ir Krišnos Dievybės. Majapuro Čandrodajos *mandiras* ir pats Majapuro miestas taps ISKCONo būstine.

Bet kodėl toks neregėtas architektūros stebuklas turi iškilti tokiaame užkampyje? Todėl, paaiškino Prabhupada, kad Majapuras joks užkampis. Taip tik *atrodo*, žvelgiant iš žemiškos perspektyvos. Pasauliečiui viskas, kas svarbu, atrodo tolima ir nereikšminga. Jam nė motais siela ir pomirtinis gyvenimas; svarbiausia – kūnas ir ranka pasiekiami jusliniai malonumai. Pastatęs Vedų planetariumo šventyklą Majapure, Šrila Prabhupada atkreips materializmu sergančio pasaulio dėmesį į tikrąjį būties centrą.

ISKCONo miestelio Majapure grožis pakerės visus nuoširdžius lankytojus – jie pasijus esą dvasiniame pasaulyje. O Majapure gyvenantys *bhaktai*, kurie be atvangos giedos šventuosius vardus ir diskutuos Krišnos sąmonės filosofiją, įtikins bet kurį mąstantį lankytoją, kad Viešpaties Čaitanjos Mahaprabhu mokymas yra aukščiausioji tiesa. *Bhaktai* supažindins svečius su absoliučios tiesos filosofija, ir jie prisilies prie tikrosios dvasinės tiesos, kuri pranoksta bet kokią sektantišką religinę dogmą. O nenutrūkstanti *kirtana*, Hare Krišna giedojimas ir Viešpaties tarnystei atsidėję džiaugsmu švytintys *bhaktai* bus geriausias įrodymas, kad *bhakti*

joga yra pats paprasčiausias ir natūraliausias meditacijos į Aukščiausiąjį Asmenį, Dievą, metodas. Pagyvenęs ISKCONo miestelyje Majapure, žmogus netrukus pats taps Viešpaties tarnu, ims palaimingai šokti ir giedoti šventuosius vardus.

Šrila Prabhupada norėjo parodyti, kaip per *bhakti jogą*, materialias vertybes susiejus su Aukščiausiuoju Asmeniu, Dievu Krišna, galima sudvasinti pasaulį. Ar tokio dvasinio projekto triumfas nenustelbtų visų materialistų laimėjimų?

Šrila Prabhupada vėl sugrįžo į Indiją, jis keliavo ir pamokslavo kartu su savo mokiniais. Po sėkmingo dešimties dienų dvasinio festivalio Naujajame Delyje, kurio metu milžiniškoje palapinėje (*pandaloje*) apsilankė keletas šimtų tūkstančių žiūrovų, jis nutarė surengti mokiniams trumpą ekskursiją į Vrindavaną. Su pastoracine misija Prabhupada pabuvojo Armitsare, Surate, Indore, Gorakpure, Alahabade ir Benarese, bet į Vrindavaną taip ir nebuvo užsukęs. Į Naujojo Delio festivalį susirinko daugybė jo mokinių, todėl jis nutarė, kad tai pats tinkamiausias metas aplankyti netoliese esančią Vrindavaną.

Vrindavanoje Prabhupadą, jo sekretorius ir moteris iš jų grupės apsisotė savo namuose, Saraf bhavane, pakvietė ponas G. L. Sarafas. Likusieji *bhaktai* įsikūrė kaimynystėje esančioje *dharmasaloje*.

Prabhupadai atvykimas į Vrindavaną nebuvo vien piligriminė kelionė. Čia jis ketino surasti sklypą ISKCONo šventyklai. 1967 metais jis važiavo iš Amerikos į Vrindavaną atgauti jėgų, bet ir tą kartą žvalgėsi, kur galėtų įkurdinti savo mokinius. Jis norėjo įkurti Vrindavanoje Amerikos centrą, kad jo mokiniai galėtų pagyventi idealioje dvasinėje aplinkoje, mokytis Krišnos sąmonės ir perimti jos kultūrą, o vėliau skelbti ją Vakaruose. Tada jis tepagyveno Vrindavanoje du mėnesius, ir jokių vilčių įkurti tokį centrą nebuvo.

Tačiau šįkart jis atvyko į Vrindavaną kaip pasaulinę šlovę pelnęs šio miesto ambasadorius, žinomas Radhos ir Krišnos bei Vrindavanos dvasinės didybės skelbėjas Vakaruose. Drauge su savo užsieniečiais mokiniais Prabhupada apkeliavo daugelį Indijos miestų, kur rengė *kirtanas*, skaitė „Šrimad-bhagavatam“ paskaitas ir pasakojo apie Krišnos sąmonę Vakaruose. Garsas apie Harė Krišna judėjimo sėkmę nuvilnijo per visą Indiją. Todėl Prabhupadai ir jo keturiasdešimčiai mokinių atvykus į Vrindavaną, apie tai netrukus jau žinojo visi miestelėnai.

Prabhupadai į akį krito žemės sklypas Ramana-retyje. Jam patiko, kad Vrindavanos pakraštyje esantis sklypas buvo šalia judrios Čatikaros gatvės – pagrindinės Vrindavanos gatvės ir magistralės, jungiančios miestą su Agra ir Tadž Mahalu. Šalia sklypo driekėsi Vrindavaną juosian-

tis *parikramos* kelias, kuriuo, užsukdami į šventyklas ir įvairias šventąsias vietas, kasmet praeidavo milijonai piligrimų. Mažne visas Ramana-retis („kerintys smiltynai“) buvo apžėlęs krūmynais ir medžiais. Šiuose apleistuose laukuose buvo įsikūrę keli *ašramai*. Garsėjantį, kaip viena mėgstamiausių Krišnos žaidimų vietų, kur prieš penkis tūkstantmečius Krišna leido laiką su savo broliu Balarama ir draugais piemenukais, Ramanaretį, kaip ir visą Vrindavaną, gaubė ypatinga meilės Dievui persmelkta atmosfera.

Nors kai kurie oficialūs miesto valdžios atstovai užsiminė, kad miestas gali padovanoti jiems žemės, Prabhupada žymiai rimčiau sureagavo į pono S. pasiūlymą. Ponas S. pasakė Prabhupadai, kad nemažai *sadhu* norėtų gauti iš jo sklypą, bet jiedu su žmona dar nėra galutinai apsisprendę, kuriam jį padovanoti. Jie norėtų atiduoti žemę tiems, kurie iš karto imsis statyti čia Radhos ir Krišnos šventyklą. Prabhupada užtikrino poną S., kad būtent tam ši žemė jam ir reikalinga, ir galų gale ponas S. tarė Parabhupadai, kad nuo šiol jis galys laikyti ją savo nuosavybe.

Prabhupada jau ne kartą girdėjo tokius pažadus, kurie dažnai pasirodydavo neverti ir nudilusio skatiko. Tačiau šis pasiūlymas Prabhupadai pasirodė rimtas, ir jis nurodė keliems mokiniams pasilikti Vrindavanoje, kad pasirašytų su ponu S. dovanojimo sutartį.

Nuo 1965 iki 1970 metų Šrila Prabhupada daugiausia dėmesio skyrė Krišnos sąmonės pozicijų įtvirtinimui Amerikoje. Jis tikėjosi, kad amerikiečiams prisijungus prie Krišnos sąmonės judėjimo jų pavyzdžiu paseks visas pasaulis. Pamokslauti anglakalbiams jis pradėjo dar būdamas Indijoje, tačiau beveik šeši dešimtmečiai pastoracinio darbo, neturint jokios paramos, įtikino jį, kad indai yra arba perdėm pasinėrę į politiką, arba nieko neišmano apie savo dvasinį paveldą, arba visiškai išsekinti skurdo, kad galėtų rimtai vertinti Krišnos sąmonę. Todėl Indijoje jam taip ir nepavyko susilaukti sėkmės.

Sėkmė jį aplankė Jungtinėse Valstijose. Buvo akivaizdu, kad Amerika – palankiausia vieta Krišnos sąmonei skleisti. Vis dėlto Prabhupados akimis Vakarai atrodė nekultūringas ir necivilizuotas kraštas. Jei kur nors ir išliko civilizacijos pėdsakų, tai tik Indijoje – Vedų kultūros lopšyje.

Sprendžiant iš aktyvios Prabhupados pastoracinės veiklos ir kelionių iki 1970 metų, buvo akivaizdu, kad jis rengiasi skleisti Krišnos sąmonę ne tik JAV, bet ir visame pasaulyje, pirmiausia, pačioje Indijoje. Prabhupada vienodą reikšmę teikė misionieriškai veiklai Amerikoje ir Indijoje, tačiau Jungtinėse Valstijose ji sėkmingai klostėsi ir be tiesioginio, nuolatinio jo vadovavimo – Prabhupados mokiniai Amerikoje buvo pajėgūs tęsti mokytojo pradėtą darbą savarankiškai.

O štai Indijoje Prabhupada negalėjo patikėti mokiniams vadovauti ISKCONui. Jis matė, kaip dažnai ir kaip lengvai indai jiems apdumia akis. Pusė ISKCONo įdirbio Indijoje nuėjo veltui, sakė jis, kadangi jo mokinius nuolat apgaudavo. Jei programą *pandaloj* organizuotų jo mokiniai, jie sumokėtų keliskart daugiau. Indijoje ISKCONas galėjo augti tik tiesiogiai vadovaujamas Prabhupados.

Nuo 1970 metų su negausiu mokinių būriu iš Amerikos Prabhupada keliavo po Indiją kaip tikras *sanjasis*. Jo kelionės atvėrė ISKCONui naują ir labai platų veiklos barą. Dabar jis jau planavo Indijoje pastatydinti tris didžiules šventyklas – Vrindavanoje, Majapure ir Bombėjuje. Vrindavanoje dar 1967 metais Prabhupada ketino atidaryti savo mokiniams Amerikos centrą. Majapuras itin svarbi vieta, nes čia gimė Viešpats Čaitanja, o Bombėjus – stambiausias šalies miestas, „vartai į Indiją“. Kaip paprastai, net patys artimiausi Prabhupados mokiniai ne iki galo suprato, kokie grandioziški jo užmojai. Tačiau pats Prabhupada puikiausiai žinojo, ko nori. Jis žinojo ir tai, kad viskas priklauso nuo Krišnos valios. Tolydžio jis ėmė realizuoti savo sumanymus.

Bombėjus, lapkritis, 1971 m.

Jau ištisus metus *bhaktai* gyveno dviejuose butuose vadinamajame „Akaš Gango“ komplekse, pačiame Bombėjaus centre. Tačiau Prabhupadai to buvo maža. Jis norėjo Bombėjuje pirkti žemės, statyti, plėsti savo veiklą. Jis buvo kupinas ryžto. Rytai, užuot kaip įprasta ėjęs pasi-vaikščioti, Prabhupada ilgai važinėjo po miestą ieškodamas tinkamo sklypo.

Daugelis laisvųjų ISKCONo narių gyveno aristokratiškajame Malabbara Hilo rajone, tad Prabhupados mokiniai buvo įsitikinę, kad būsimai šventyklai tai pati tinkamiausia vieta. Kelis kartus Prabhupada buvo nuvykęs į Malabharo kalvos viršūnę ir vaikščiojo ten, žiūrindamas žemės sklypus ir didesnius pastatus, kuriuose būtų galima įkurdinti šventyklą. Bet kažkokių priežasčių nėra vienas iš namų jam nepasirodė tinkamas.

Ir štai lapkritį kažkoks ponas N. pasiūlė ISKCONui pirkti iš jo du hektarus žemės Džuhu rajone, pačioje Arabijos jūros pakrantėje. Dar neprivažiavęs sklypo Šrila Prabhupada prisiminė jį matęs ir apie jį galvojęs prieš keletą metų. 1965 metų rugpjūtį, prieš išvykdamas į Ameriką, Prabhupada kurį laiką gyveno „Sindijos“ kolonijoje. Vakaris jis ateidavo į „Sindijos“ garlavių kompanijos savininkės ponios Sumatės Morardžės namus Džuhu rajone, kur skaitė ir komentavo „Šrimad-bhagavatam“ šeimininkei bei jos svečiams. Kelis kartus jis praėjo pro sklypą ir pamanė, kad jis būtų nebloga vieta *ašramui* ir Radha-Krišnos šventyklai. Nors tuo metu visos jo mintys sukosi apie išvykimą iš Indijos, sklypas patraukė jo dėmesį. Štai

jis ir vėl atsidūrė Džuhu, apžiūrinėjo tą pačią žemę, kuri krito jam į aki jau prieš keletą metų. Šią aplinkybę jis suvokė kaip Krišnos ženklą.

Sklypas buvo užžėlęs aukšta žole ir krūmais, čia augo daug kokoso palmių. Sklypo gilumoje pūpsojo keli nuomininkų nameliai. Jis ribojosi su Džuhu Roud – pagrindine transporto arterija, vedančią į Bombėjaus centrą, už dvidešimties kilometrų į pietus nuo Džuhu. Paėjus kelias minutes pėsčiomis atsidurdavai paplūdimyje – plačioje smėlio juostoje, besidriekiančioje Arabijos jūros pakrante.

Vieta buvo puiki – rami, tačiau ir nenuošali. Prie pat netoliese esančio paplūdimio stūksojo keli penkių žvaigždučių viešbučiai, netoliese statybos kompanijos buvo pradėjusios statyti naujus viešbučius ir namus. Pasivaikščiojęs paplūdimiu Prabhupada dar labiau užsidedė pirkti čia žemę. Pakrantėje rikiavosi daugybė pasiturinčių indų užmiesčio vilų, kuriose jie praleisdavo savaitgalius. Į Džuhu paplūdimį sekma dieniais plūstelėdavo tūkstančiai miestelėnų. Ilga ir plačia jūros pakrante kasryt prieš darbą išeidavo pasivaikščioti šimtai Džuhu gyventojų. Čia beveik visada būriavosi žmonės, bet nepaisant to, paplūdimys buvo švarus. Švelni bangų mūša ir tyras oras viliojo čia žmones. Tai buvo ideali vieta ne tik viešbučiams, bet ir Krišnos sąmonės centrui.

Prabhupada norėjo pirkti žemę Džuhu, ir nors mokiniai rodė jam namus Malabharos kalvos rajone, jis buvo tvirtai apsisprendęs. Mokiniai norėjo to paties, ko norėjo Prabhupada, tačiau perspektyva apsigyventi taip toli nuo miesto, kur nebuvo ne tik šventyklos, bet ir padoresnių gyvenimo sąlygų, didelio entuziazmo jiems nekėlė.

Ponas N., dviejų hektarų žemės sklypo Džuhu rajone savininkas, nurodė gana priimtina kainą ir atrodė malonus bei nuoširdus žmogus. Tačiau žemės pirkimas visada susijęs su tam tikra rizika, o šiuo atveju Prabhupada turėjo pagrindo juo nepasitikėti. Per savo advokatą jis sužinojo, kad prieš kurį laiką ponas N. susitarė dėl žemės pardavimo su S. kompanija, bet vėliau sutartį nutraukė. Kompanija iškelė ponui N. bylą dėl sutarties nutraukimo. Jei Bombėjaus Aukščiausiasis teismas išspręs bylą S. kompanijos naudai, žemė atiteks jai. Kai Prabhupados sekretorius paklausė pono N. apie bylą, ponas N. jį užtikrino, kad S. kompanija neturi šansų ją laimėti, tačiau šiaip ar taip ISKCONas galys nesumokėti dalies sumos, kol nesibaigs bylinėjimasis su S. kompanija.

Ponas N. Bombėjeje buvo gerai žinoma figūra. Dirbęs Bombėjaus šerifu, o pastaruuju metu tapęs vieno stambiausių Bombėjaus dienraščių anglų kalba leidėju, ponas N. buvo turtingas – jam priklausė keletas žemės sklypų ir namų Džuhu rajone bei pačiame Bombėjeje – ir įtakingas, žodžiu, ne tas žmogus, su kuriuo vertėtų pyktis. Reikėjo nemažai drąsos, kad pasiryžtum pirkti žemę Džuhu esant tokioms aplinkybėms.

Gruodžio pabaigoje Prabhupada susitiko su ponu ir ponias N. ir atvira jiems pasakė, kad žemės sklypas jam patinkas, tačiau jis turės mažai pinigų. Ir vis dėlto atrodė, kad ponas N. simpatizavo Prabhupadai ir pareiškė norįs parduoti žemę būtent jam. Ilgai nelaukę, jie sudarė žodinį susitarimą.

Prabhupada ir ponas N. susitarė dėl dviejų šimtų tūkstančių rupijų rankpinigių. Sumokėjęs rankpinigius, ISKCONas iškart gaus žemės perdavimo dokumentą. Likusią sumą – vieną milijoną keturis šimtus tūkstančių rupijų – ISKCONas sumokėsias dalimis vėliau. Prabhupada dar aptarė rankpinigių mokėjimo sąlygas. Jis pasiūlė sumokėti penkiasdešimt tūkstančių rupijų iškart, vėliau dar penkiasdešimt tūkstančių, kad sumokėjęs šią sumą ISKCONas įgytų teisę į žemę. Kai tik bus sumokėta likusi šimto tūkstančių rupijų suma, ponas N. perduos pirkimo sutartį. Ponas N. sutiko su tokiomis sąlygomis.

Šrila Prabhupada visada buvo itin atsargus sudarydamas verslo sutartis, todėl kruopščiai viską apgalvodavo. Jis dažnai sakydavo: „Jei verslininkas tikina dėl jūsų atsisakęs pelno, jis paprasčiausiai meluoja.“ Todėl dar pirmaisiais ISKCONo veiklos metais, kai Niujorke vienas nekilnojamojo turto vertėiva dėjosi esąs *bhaktų* geradarys, Prabhupada labai įtariai vertino jo pasiūlymą. Nors mokytojas ir įspėjo *bhaktus*, šie užkibo ant sukčiaus kabliuko. Dabar, kaip ir kažkada Niujorke, Prabhupada ne itin pasitikėjo ponu N., tačiau jis norėjo gauti žemę Džuhu ir nutarė surizikuoti.

Prabhupados planai statyti Bombėje centrą sukėlė džiaugsmo visuose centruose, dvejonių turėjo tik patys Bombėjaus *bhaktai*. Įsivaizduoti, kad šiame šabakštyne iškils šventykla, o dar ir penkių žvaigždučių ISKCONo viešbutis, apie kurį kalbėjo Prabhupada, buvo išties nelengva. Sklypo galugalyje nuomojamuose namuose laisvų vietų nebuvo, ir pagal Indijos įstatymus iškelti nuomininkus niekas neturėjo teisės. Jei *bhaktai* ketina čia kurtis, jiems teks pasistatyti laikiną būstą ir net laikiną šventyklą, o čia tikras uodų bei žiurkių knibždėlynas. Džuhu – nedidukas, beveik izoliuotas rajonas. ISKCONas čia neturėjo turtingų globėjų. Nors Prabhupada (ir žemės perpardavinėtojai) pranašavo, kad Džuhu augs ir plėsis, tuo metu tai buvo paprasčiausias kaimelis, kuriame gyveno vos du tūkstančiai žmonių. Gyvenimas Džuhu bus visai kitoks nei komfortiškame Akaš Gange, pačiame Bombėjaus centre.

Tamala Krišna aiškino Prabhupadai:

– Mes iš Vakarų. Negalime taip gyventi, mes įpratę prie durų su rankenomis ir vandentiekio.

– Argi jūs nenorite dvasiškai apsivalyti? – paklausė jo Prabhupada.

Kai Bombėjaus *bhaktai* sužinojo apie Tamalos Krišnos pokalbį su Prabhupada, žodžiai „argi jūs nenorite dvasiškai apsivalyti?“ giliai įkrito jiems

į širdį. Jie suprato, kad mokytojas prašo juos būti asketiškesniais jų pačių labui. Kraustymasis į Džuhu dabar jiems atrodė kaip rimtas dvasinis išbandymas. Džuhu projektas jų dvasiniam mokytojui buvo labai svarbus. Tada *bhaktai* negalėjo suvokti, koks jis iš tikrųjų grandiozinis ir puikus.

Nors Prabhupada ir toliau tiesiogiai vadovavo visai ISKCONo veiklai, jis pageidavo, kad už praktinį darbą atsakomybę prisiimtų GBC sekretoriai. Jis manė, kad visą savo energiją ir jėgas turėtų skirti šventraščių vertimui. „Jei GBC gerai tvarkysis, – sakė Prabhupada savo sekretoriui Šjamasundarai, – mano galva bus rami ir visą laiką galėsiu skirti naujoms knygoms. Aš galiu išversti jums Vedas, Upanišadas, Puranas, „Mahabharatą“, „Ramajaną“ – daugybę knygų. Mūsų *sampradajos* Gosvamiiai parašė tomų tomus apie dvasinę tarnystę. Administracinis darbas atima per daug laiko. Aš galėčiau atsidėti filosofijai, bet dabar dieną ir naktį mano galva ūžia nuo įvairiausių problemų. Jos neleidžia man užsiimti tuo, kuo iš tikrųjų turėčiau užsiimti.“

Prabhupada ne tik tiesiogiai vadovavo projektams Indijoje, bet dar kasdien atsakinėjo į mažų mažiausiai tuziną laiškų, kuriuos jam siuntė mokiniai iš visų pasaulio kampelių.

– Kodėl jie visą laiką rašo ir klausinėja? – paklausė jis savo sekretoriaus.

– Jie nori išgirsti jūsų nuomonę, – atsakė Šjamasundara, – nes GBC sekretoriai ne visada gali teisingai atsakyti į klausimus.

– Dabar jie jau viską žino, – atsakė Prabhupada. – Aš daviau viską. Jei jie nežino atsakymo į klausimą, gali surasti jį mano knygoje. Aš jau senas. Leiskite man ramiai užsiimti filosofija. Visą dieną skaitau laiškus, tvarkau reikalus, naktimis rašau laiškus – taip juk negalima! Aš noriu, kad manęs neslėgtų šie rūpesčiai. Tai gali daryti GBC nariai.

Tačiau tai buvo neįmanoma. Kai tik Prabhupada pajusdavo, kad jo mokinius vedžioja už nosies, bemat įsikišdavo pats. O mokiniai vis rašė ir rašė jam laiškus, klausinėdami apie svarbius dalykus ir konsultuodamiesi administraciniais klausimais. Prabhupada negalėjo jų nuvilti. Jis tebesvajėjo pasitraukti nuo reikalų ir atsidėti vien tik literatūriniam darbui, tačiau visa tai taip ir liko svajonėmis. ISKCONas augo, ir vargu ar jis galėjo tikėtis ramybės.

Majapuras, vasaris, 1972 m.

Prabhupada atidėjo Majapuro statybų kertinio akmens padėjimo ceremoniją iki *Gaura-purnimos* (Viešpaties Čaitanjos apsišventinimo dienos), kuri turėjo įvykti vasario dvidešimt devintą dieną. Jis norėjo, kad būtų surengtos didelės išskilmės *pandaloj* su nemokamomis vaišėmis svečiams. Į šventę turėjo suvažiuoti jo mokiniai iš visų pasaulio kampelių.

Labai noriu šiais metais švęsti *Gaura-purnimą* kartu su visais savo mokiniais. Tai labai svarbi diena. Ši šventė bus mūsų tarnystė Šrilai Bhaktivinodai Thakurai ir Jo sūniui Šrilai Bhaktisidhantai Sarasvačiui. Todėl pasistenkite gerai ją parengti.

Prabhupada apžiūrėjo *bhaktų* gyvenamąsias patalpas. Čia stovėjo erdvios balto brezento palapinės – viena vyrams, kita moterims – apšviestos dienos šviesos lempomis. Pačiame centre, apsupta kitų palapinių, stovėjo didžiulė *pandala*, o palapinaitėję už jos, kiek atokiau, įsikūrė virtuvė. Nedidelę aptvertą teritoriją supo ryžių laukai, todėl žemė čia buvo gana drėgna, o šalimais, vandeniu užlietuose laukuose, veisėsi stambūs uodai, kurių vakarop negalėjai atsiginti. Gyvenimo sąlygos Majapure buvo spartietiškos, tačiau daugelis čia įsikūrusių *bhaktų* prieš tai jau pusantrų metų keliavo po Indiją, gyveno purvinose *dharmasalo*se su plikomis sienomis ar šaltose palapinėse. Majapure *bhaktai* ieškojo ne komforto, o galimybės pasitarnauti Prabhupadai. Kada nors jų pastangų dėka tūkstančiai *bhaktų* galės susirinkti Majapure, gyvens erdviuose ir patogiuose namuose, taip, kaip tai sumanė Prabhupada.

Puikiai suvokdamas, kad vakariečiai nepratę prie spartietiško gyvenimo Indijoje, Prabhupada norėjo sukurti tokias gyvenimo sąlygas, kad jo mokiniai jaustųsi patogiai ir kad sunki Indijos buitį netrukdytų jiems visas savo jėgas skirti dvasinei praktikai.

Prabhupada apsigyveno paprastutėje maždaug dvylikos kvadratinių metrų ploto trobelėje šiaudiniu stogu ir plūkto molio grindimis. Plonytė pertvara skyrė pagrindinį kambarį nuo tarnams skirtos patalpos. Iš priekio prie trobelės šliejosi nedidukė veranda, už trobelės – sodas, kuriame Prabhupada darė masažą. Čia stovėjo rankinė vandens pompa maudytis ir lauko tualetas. *Bhaktams* ėmus atsiprašinėti Prabhupados už tokį kuklų būstą, jis atsakė, kad jam patinka paprastumas. „Net jei būtumėte pastatę man didžiausius rūmus, – pasakė jis, – aš vis tiek mieliau įsikurčiau čia.“

Kukliai gyvendamas Majapure Prabhupada sakė, kad mato čia puikų miestą. Radhos ir Madhavos Dievybės stovėjo palapinėje, o jis kalbėjo apie ateityje iškiliančius marmurinius rūmus. Kalbėjo jis ir apie kambarius su visais patogumais svečiams bei *bhaktams*, nors tuo metu nedaug ką tegalėjo jiems pasiūlyti. Prabhupada jautėsi laimingas paprastoje šiaudinėje trobelėje ir, sukvietęs mokinius, pasakojo jiems apie savo sumanymus. Jo paprašyti, *bhaktai* pagamino nedidelį pirmojo stambaus statinio modelį ir padarė būsimos Žmogiškojo pažinimo šventyklos brėžinius. Prabhupada pageidavo, kad jų pastatytame Majapuro mieste išaugtų atskiri kvartalai visoms keturioms visuomenės klasėms, kurias numato *varnašramos* socialinė sąranga.

Į penkias dienas trukusiančio *Gaura-purnimos* festivalio programą buvo

įtraukta ištisą parą vyksianti *kirtana*. *Bhaktai* giedos ir gros grupėmis, pasikeisdami kas dvi valandas. Kasryt *bhaktai* masiškai rinksis dalyvauti eitynėse ir su *kirtana* trauks aplankyti vieną iš Navadvipos šventų vietų: *nimo* medį, kurio paunksmėje gimė Viešpats Čaitanja, į Šrivasos Thakuro namą, kur Viešpats Čaitanja sykiu su savo palydovais atlikdavo naktines *kirtanas*, vietą, kurioje Kazis bandė sustabdyti Viešpaties Čaitanos *sankirtaną*, į Bhaktivinodos Thakuro namus (Šrila Prabhupada pasakoją *bhaktams*, kad Bhaktivinoda Thakura dažnai stovėdavo priešais savo namą, nukreipęs žvilgsnį į kitą Džalangės krantą – būtent ten, kur dabar plyti jų žemė).

Ištisas dienas, ypač vakarais, *bhaktai* būriavosi oranžinėmis juostomis nudažytos *pandalos* scenoje, kurios centre, tradicinėje bengališkoje *simhasanoje*, suręštoje iš drožinėtu bananmedžio kamienų ir išdabintoje spalvota folija bei gėlių girliandomis, puikavosi Radhos ir Madhavos Dievybės. Prabhupada suteikė galimybę savo mokiniams patiems sakyti kalbas publikai. Pagrindinis oratorius buvo Ačjutananda Svamis – jis kalbėjo bengališkai.

Žmonės plaukė čia nenutrūkstamu srautu, o *bhaktai* platino „Back to Godhead“ žurnalą bengalų, anglų ir hindi kalbomis. Vakarais buvo rodomos skaidrės arba filmai. Pro savo langą Prabhupada su ypatingu malonumu stebėjo kaip dalinama *prasada*, – šimtai aplinkinių kaimelių gyventojų sėdėjo ilgomis eilėmis ir valgė *kičrį*, patiektą ant apvalių bananmedžio lapų. „Tegul tai tampa tradicija, – kalbėjo Prabhupada mokiniams, – visad dalinkite *prasada*.“

Majapure sujudimą sukėlė ne tik šventyklos statyba, bet ir pastoracinė Prabhupados veikla. Nors kitos greta esančios *mathos* taip pat šventė *Gaura-purnimą* – čia paprastai suvažiuodavo našlės iš Kalkutos, kurios už tam tikrą mokestį kelioms dienoms apsisistodavo šventyklėje ir lankydavo šventas Navadvipos vietas, – Prabhupados suorganizuota šventinė programa *pandaloje* buvo pati gyviausia ir pritraukė daugiausiai lankytojų. „Jei nepamokslausime, Viešpaties Čaitanos Mahaprabhu gimimo vieta niekam nebus įdomi“, – sakė Prabhupada. Žmonės suplaukia čia tik per *Gaura-purnimą*, kitu metų laiku į Majapurą užklysta vienas kitas atvykęlis. „Kas svarbiau, – klausė Prabhupada, – vieta, kur gimė Viešpats Čaitanja, ar Jo veikla (*karma*)? Jo darbai svarbesni už Jo *džanmą* – gimimo vietą.“ Viešpats Čaitanja giedojo Harė Krišna mantrą ir dovanojo žmonėms Dievo meilę. Tą patį Majapure turėtų daryti ir *bhaktai*.

Gaura-purnimos dieną atvyko dešimt *sanjasių*, Prabhupados dvasios brolių, drauge su Prabhupados mokiniais ir šimtais svečių dalyvauti būsimos šventyklos pašventinimo ir kertinio akmens padėjimo ceremonijoje. Prabhupada buvo labai draugiškas ir malonus savo dvasios broliams. Jis

džiaugėsi galimybe drauge su jais pažymėti būsimos Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos pasaulinės būstinės statybų pradžią.

Sėdėdamas ant pagalvio šalia aukuro ir kartodamas *mantrą* maldos karoliais, Prabhupada išventino į mokinius šešis bengalus, vieną jauną mokinį – į *sanjasius*. Pasibaigus išventinimo apeigoms, kalbėjo Prabhupados dvasios broliai. Jie aukštai įvertino Prabhupados veiklą Vakaruose.

Pagaliau visi susirinko aplink kvadratinę pusanthro metro pločio ir keturių su puse metrų gylio duobę. Šalia jos buvo išdėlioti įvairūs šventinimo reikmenys, kuriuos pagal šventraščių reikalavimus reikėjo sudėti į iškasą: penkių rūšių gėlės, penkių rūšių javai, penkių rūšių lapai, penkių rūšių metalai, penkių rūšių vaisių sultys, penkių rūšių birūs dažai, penkių rūšių vaisiai ir brangakmeniai. Prabhupados dvasinis brolis Puris Maharadža kopėčiomis nusileido į duobę ir ant gėlėmis papuošto plytų altoriaus padėjo indą su kokoso riešutais bei bananų lapais.

Paskui jį į duobę nusileido Prabhupada, rankose laikydamas dėžutę, kurioje buvo auksinė Ananta Šešos *murti* rubiniais inkrustuotomis akimis. Tą rytą Prabhupada slapčiomis parodė *murti* keletui savo artimiausių mokinių. „Tai Viešpats Ananta, – pasakė jis, – gyvatė, ant kurios guli Viešpats Višnu. Jis laikys šventyklą ant savo galvos.“

Prabhupada padėjo Ananta Šešą ant altoriaus ir kopėčiomis išlipo iš duobės. Po to laimingas Prabhupada paragino visus mesti į duobę aukas – gėles, pinigus, o paskui saują žemės.

Šventė truko penkias dienas. Jai pasibaigus, Prabhupada išvyko į Vrindavaną, kur planavo atlikti dar vieną kertinio akmens padėjimo ceremoniją. Sklypas Majapure tebebuvo neužstatytas, ir Prabhupada primygtinai prašė mokinius Indijoje toliau rinkti šventyklos statybai reikalingas lėšas.

Majapure mes sukūrėme grandiozinius planus, ir jei bendromis jėgomis juos įgyvendinsite – nustebinsite visą pasaulį. Tai bus pasaulinis dvasinės kultūros sklaidos centras. Į Majapurą mokytis suvažiuos žmonės iš viso pasaulio, ir mes suduosime deramą atkirtį vis labiau įsigalinčioms ateizmo bei komunizmo idėjoms, kurias skleidžia filosofuojantys nedorėliai. Mes turime priiimti atsakomybę už šios nepaprastai svarbios misijos įgyvendinimą ir nė akimirka neužmiršti apie ISKCONą. Tai mano prašymas – juo kreipiuosi į kiekvieną iš jūsų.

* * *

Prabhupada ir ponas S. atvyko į Mathuros magistrato teismą pasirašyti žemės sklypo Ramana-retyje perdavimo sutartį. Dalyvaujant advokatams,

jie sutvarkė visus formalumus. Gero žemės sklypo Vrindavanoje įsigijimą Prabhupada suprato kaip Krišnos malonės išraišką. Jis parašė į Ameriką GBC sekretoriams ir paprašė jų atsiųsti kuo daugiau žmonių naujam projektui įgyvendinti. Prabhupada pasidalino savo ketinimais – su Rupos ir Dživos Gosvamių palaiminimu sukurti čia unikalų centrą Vrindavanos dvasiniam gyvenimui atkurti.

Vienam iš Indijoje gimusių savo mokinių Kširoadakašajui Prabhupada pasakė: „Aš norėčiau pažymėti šį įvykį. Reikia pagaminti daug *prasados* ir pakviesti į vaišes visus lig vieno Vrindavanos gyventojus.“ Po dviejų dienų Prabhupada surengė kertinio akmens padėjimo ceremoniją Ramana-retyje. Jis vėl nusileido į apeiginę duobę padėti Viešpatį Anantą, savo galva paremsiantį būsimą šventyklą.

Tą naktį *bhaktų* žemė buvo užpulta. Garbaus amžiaus našlė indė, garsėjusi tarp vietos žmonių kaip *sadhu*, įtūžo ant pono S., atsisakiusio jai padovanoti šį sklypą. Naktį ji užsiundė *gundas*, kad šie sugriautų ceremonijos metu iš plytų suręstą pamatą ir išniekintų duobę, kurioje išvakarėse buvo padėta gėlių ir apeiginiai reikmenys. *Gundos* atkasė duobę, privertė į ją šiukšlių ir pavogė ženklą su užrašu apie savininko pasikeitimą.

Prabhupada sužinojo apie šį įvykį savo kambaryje Radha-Damodaros šventykloje. Jis labai supyko ir liepė mokiniams kreiptis į policiją. Kitą naktį žemę saugojo keli policininkai. Kai nusamdyti *gundos* vėl pasirodė, pareigūnai pagrasino juos areštuoti, jeigu jie dar kelsią rūpesčių. Tuo viskas ir baigėsi.

Prabhupada dažnai kartojo, kad tapęs *bhakta* žmogus įgyja daug priešų. Pastarasis incidentas dar kartą patvirtino tai, kuo Prabhupada buvo įsitikinęs ir anksčiau: ISKCONui įsigijus žemę, joje nieko nelaukiant reikia pradėti statybą arba bent jau aptverti sklypą, pastatyti namelius ir apsigyventi juose dar vykstant paruošiamiesiems darbams.

Tedžas: „Čia iškils Krišna-Balaramos šventykla“, – pasakė Prabhupada. *Iš tikrųjų mes ne viską iki galo suvokėme. Mums visiems atrodė, kad tai įvyks dar greit. Ramana-retis – paprasčiausias užkampis. Aplink nė gyvos dvasios. Tai buvo tikrai labai atkampi, maža to, plėšikų pamėgta vieta. Mums atrodė, kad į tokioje dykynėje pastatytą šventyklą niekas neis. Bet Prabhupada pasakė: „Jei čia bus Krišna, žmonės ateis.“*

Prabhupados sekretorius Šjamasundara laiške savo dvasios broliui apie neseniai įsigytą sklypą Vrindavanoje rašė:

Šiandien ryte prieš pusryčius Prabhupada sutvarkė reikalus dėl mums dovanoto maždaug ketvirčio hektaro žemės sklypo Ramana-retyje, kur kitados žaliavusioje giraitėje Krišna žaisdavo su savo draugais. Ramana-retis yra už dešimties minučių kelio pėsčiomis nuo Radha-Damodaros šventyklos. Vir-

vele nuo moskitų tinklo Prabhupada pats išmatavo sklypą, vedė derybas, sudarė sklypo planą ir sutartį, nuvyko į Mathuros magistrato teismą, pasirašė dokumentus, padėjo spaudą, perėmė nuosavybės teises – viską iškart.

Prabhupada jūsų prašo NEDELSIANT ATSIŪSTI IŠ AMERIKOS Į INDIJĄ NE MAŽIAU KAIP PENKIASDEŠIMT (50) ŽMONIŲ!!! Pagaliau Indijoje mes turime rimto darbo: milžiniškus projektus Majapure, Vrindavanoje ir Bombėjuje. Sklypai nupirkti, dėl visko sutarta, ir visa tai Prabhupada padarė pats. Tačiau mūsų čia per mažai, kad pajėgtume susidoroti su milžiniška užduotimi – didžiausia per visą mūsų Bendrijos gyvenimo istoriją – šių trijų projektų įgyvendinimu. Patikėk manim, Prabhupadai jie už vis brangiausi.

* * *

Tą mėnesį, kai Prabhupados Bombėjuje nebuvo (jis išvyko vasario dešimtą dieną), jo mokiniai sutartyje numatytu laiku sumokėjo ponui N. penkiasdešimt tūkstančių rupijų. Į Džuhu atsikraustė keletas *bhaktų*, tiesa, kraustyti čia niekas neskubėjo. Gyveno naujakuriai palapinėje, žiurkės ir uodai nedavė naktį ramybės. Bandydami išnaikinti išsikerojusias piktžoles, *bhaktai* aptiko krūvą tuščių butelių nuo alkoholio ir perpildytą kanalizacijos šulinį. Be Prabhupados jų ryžtas ėmė blėsti.

Padėtis pasikeitė, kai atvažiavo Brahmnanada Svamis, Prabhupados paskirtas vadovauti Bombėjaus projektui. Jis sugrįžo iš Kalkutos, kur gyveno su Šrila Prabhupada.

Brahmananda Svamis užkrėtė Bombėjaus *bhaktus* savo entuziazmu. Reikėjo išvalyti sklypą ir tučtuojau pastatyti *pandalą*. Iki šiol Brahmanandai neteko rengti programų *pandaloje*, tad jis nusamdė rangovą pastatyti kelias palmių lapais dengtas trobeles *bhaktams* ir festivaliui skirtą palapinę. Tačiau prieš prasidedant statybos darbams, reikėjo padaryti sklype tvarką.

Ponas Sethis, kaimynas ir laisvasis ISKCONo narys, nusamdė darbininkų brigadą piktžolėms bei šabakštynui iškirsti. Padėti pasisiūlė ir kiti laisvieji Bendrijos nariai iš Bombėjaus. Ponas N. atsiuntė vieną savo padėjėjų, poną Matarą, kad šis organizuotų sklypo valymo darbus.

1971 metais Bombėjuje Prabhupada instaliavo Šri Šri Radha-Rasaviharį – Radhos ir Krišnos Dievybes. Ir štai vieną dieną Jos atvyko į ISKCONo nuosavybę – „Harė Krišna Lendą“ Džuhu rajone. *Bhaktai* atgabeno Dievybes taksi, paeiliui laikydami jas ant kelių. Kraustymasis vyko ne pirmą kartą. Tik šį kartą laikinu jų prieglobsčiu tapo palapinė. Prabhupadai nurodžius pervežti Radha-Rasaviharį į Džuhu, kai tik bus sumokėtas pirmasis įnašas, *bhaktai* suabejojo, ar verta ten Dievybes vežti, kai dar niekas nesutvarkyta? Gal geriau palaukti, kol bus pastatyta šventykla? „Kai ins-

taliuosime Dievybės sklype, jų jau niekas negalės iš ten išvežti“, – atsakė Prabhupada.

Prabhupada geriau už kitus išmanė, kaip garbinti Radha-Rasaviharij, tačiau dabar svabiausia buvo įsitvirtinti žemėje. „Kaipgi aš pasodinsiu Radha-Rasaviharij į karališkąjį sostą šventykloje, – sakė jis, – jei jos pačios nepareikš nuosavybės teisių, apsigyvendamos „Harė Krišna Lende.“

Radha-Rasavihari atvykimas į Džuhu sukėlė *bhaktams* papildomų rūpesčių – dabar jie turėjo būtinai atlikti rytinę *pudžą* ir savo primityvioje, kukloje virtuvėje šešis kartus per dieną gaminti Dievybėms maistą. Net Radha-Rasaviharijo palapinė buvo pastatyta negrabiai ir, pūstelėjus vėjui, stipriai lingavo.

Tačiau Šrila Prabhupada persikraustymą laikė būtinu transcendentinės taktikos žingsniu. Kadangi Prabhupada sukėlė nepatogumų Pačiam Viešpačiui Krišnai, melddamasis Rasavihariui, jis prašė Viešpaties pasilikti, pakentėti ir žadėjo pastatydinti Jam puikią šventyklą.

Kai Prabhupada grįžo į Bombėjų, Radhos ir Rasavihari Dievybės jau puikavosi ant pakyls *pandaloje*. Svečių į festivalį susirinkdavo ne tiek, kiek būtų galima tikėtis Bombėjaus centre – vos apie penki šimtai kas vakarą, bet Šrila Prabhupada buvo patenkintas. Festivalis vyko jų nuosavoje žemėje, ir tai buvo tik pradžia.

Praėjus kelioms dienoms po atvykimo į Džuhu, Prabhupada pasišovė surengti statybos pradėtuvių ir kertinio akmens padėjimo ceremoniją. Tai buvo dar vienas taktinis žingsnis, užsitikrinant nuosavybės teisę į žemę. Visų pirma, jis norėjo kuo greičiau pastatyti šventyklą – Radhai ir Rasavihariui palapinėje tikrai ne vieta, Jiems derėtų stovėti marmuro altoriuje, sidabro ir tikmedžio *simhasanoje* (soste), su gopių – Višakhos ir Lalitos – *murti* iš abiejų pusių. Marmuriniai šventyklos kupolai iškils į dangų daugiau nei trisdešimt metrų. Kasdien *daršano* ir *prasados* čia ateis tūkstančiai maldininkų bei svečių.

Kartą ryte, pačiame festivalio įkarštyje, Prabhupada sykiu su *bhaktais* iš „Harė Krišna Lendo“ atliko kuklią kertinio akmens padėjimo ceremoniją. Iškasę gilią duobę, jos dugną išklojo plytomis. Nusileidęs į duobę, Prabhupada padėjo Šešos Dievybę. Po to atsėdėjo ant nedidelės pakyls ir ėmė mušti ritmą variniu gongu, akompanuodamas *kirtanai*, o *bhaktai* paeiliui prieidavo prie mokytojo ir metė po saują žemės į duobę, kol sulygino su žeme. Ceremonijos metu iš šalia degusio aukuro į dangų kilo dūmai.

Prabhupada rengėsi ilgai kelionei po pasaulį. Jos maršrutas direkėsi rytų kryptimi. Jis ketino vykti į Australiją, Japoniją, Havajų salas, JAV, galbūt užsukti į Meksiką, o po to aplankyti Europą. Į Indiją jis grįš ne anksčiau kaip po pusės metų, todėl norėjo būti tikras, kad, jam nesant,

Bombėjuje reikalai nepakriks. Tačiau likus kelioms dienoms iki mokytojo išvykimo, Brahmananda Svamis pranešė, kad, jam (Brahmanandai) išvykus iš Nairobio, pamokslavimo veikla ten apmirė. Prabhupada sutiko, kad Brahmananda privalo grįžti ir vykdyti savo ankstesnes pareigas. Ir vėl teko ieškoti naujo žmogaus, galinčio vadovauti darbui Bombėjuje. Šįkart Prabhupada pasirinko Giriradžą, jaunutį *brahmačarij*, kuris sėkmingai pamokslavo Indijoje ir pritraukė gausiausią būrį laisvųjų ISKCONo narių. „Vadovas turi sugebėti rinkti aukas ir pritraukti naujus laisvuosius narius, – kalbėjo Prabhupada. – Giriradža tai gerai moka. Vadinasi, nepaisant jauno amžiaus ir gyvenimiškos patirties trūkumo, jis turi svarbiausias savybes, reikalingas šiam darbui.“ Prabhupada jau įsitikino, kad Giriradža yra kuklus ir nuoširdžiai nori padėti savo mokytojui įgyvendinti „Harė Krišną Lendo“ projektą.

Prabhupados paskaitų Bombėjuje ateidavo pasiklausyti jaunas architektas iš Olandijos Hansas Kielmanas, kurį sudomino Krišnos sąmonė, ir Prabhupada įtikino jį tapti *bhaktu* ir padėti pastatyti Bombėjuje Harė Krišną miestelį. Prabhupados vadovaujamas Hansas tučiuojau ėmėsi braižyti būsimų pastatų architektūrinius eskizus.

Prabhupada pasakė Giriradžai ir kitiems *bhaktams*, kad šventyklos statybai reikia surinkti šešiasdešimt keturis *lakhus* rupijų. *Bhaktai* neturėjo žalio supratimo, iš kur gauti nors dalį šios milžiniškos sumos, bet Prabhupada pasufleravo keletą idėjų. Jis pasiūlė užsitikrinti įtakingų žmonių finansinę paramą, įdiegus *bhent-namos* sistemą – parduodant teisę visą gyvenimą naudotis viešbučio numeriu. Jis turėjo ir kitų pasiūlymų.

Bet pirmiausiai reikėjo išpirkti sklypą. Žeme jie jau naudojosi, bet, prieš pradėdant statybos darbus, buvo būtina gauti dokumentą, patvirtinantį nuosavybės teisę. Kadangi ponas N. vėlavo perduoti pirkimo-pardavimo sutartį, Prabhupada paliepė Giriradžai jį spustelėti, kad įforminimas nebūtų vilkinamas, ir žemė kuo greičiau atitektų *bhaktams*.

* * *

Prabhupada turėjo nepaprastą gebėjimą nušviesti materialų pasaulį dvasinio regėjimo šviesa, taip transformuoti materialaus pasaulio dalį į dvasinę energiją, kad ir pačiam paprasčiausiam žmogui prieš akis atsiverdavo dvasinė tikrovė. Šiam tikslui jis skyrė visas savo pastangas. Dažnai transcendentalistai, baimindamiesi prarasti dvasinę jėgą, vengia saitų su materialiu pasauliu. Vedos neatsitiktinai įspėja transcendentalistą šalintis pinigų bei materialistiškų žmonių. Tačiau Prabhupada, ištikimas Šrilos Rupos Gosvamo tradicijų sekėjas, manė, kad materija gali būti panaudota Krišnos tarnystei ir kad tokiu būdu jai bus gražinta pirmą kartą dvasinė

esmė. Laikydamasis šio principo, patyręs *bhaktas*, net veikdamas materialioje erdvėje, nė akimirkai nepraranda sąlyčio su dvasine energija. Tokiam *bhaktui* viskas yra dvasia.

Iškilių Viešpaties tarną Naradą Munį, turintį gebėjimą atversti materialistus, Vedų šventraščiai vadina *čintamani* – filosofiniu akmeniu. Lygiai kaip *čintamani* paverčia geležį auksu, kraujo ištroškusį medžiotoją Narada pavertė *bhaktu*. Vedos šlovina Naradą už dvasios žygdarbius, kuriuos jis atliko tolimoje senovėje, o šiais laikais ne menkesnės šlovės nusipelnė ir Šrila Prabhupada. Tiesiogiai perkeldamas Krišnos sąmonės principus į praktiką, jis daug kartų įrodė galįs net užkietėjusį materialistą paversti visiškai atsižadėjusiu ir aktyviu Viešpaties tarnu. Ir štai po to, kai jam pavyko iš *majos* stovyklos nuvilioti saujelę *bhaktų*, jis rengėsi patikėti jiems svarbų darbą – paversti kuo didesnę materialaus pasaulio dalį gyvąja dvasia. Savo transcendentiniais ir pranašiškais žodžiais jis stengėsi transformuoti akmenį ir žmogiškąją energiją į didingos dvasios šventovę.

Didelių ambicijų užvaldyti materialistai neretai smerkia transcendentalistus už neveiklumą, tačiau Prabhupados tuo negalima apkaltinti – jis niekad nesėdėjo rankų sudėjęs. Kartais žmonės jį išvadindavo kapitalistu *sanjasio* rūbais, tačiau tokia kritika Prabhupados neišmušdavo iš vėžių – jis vykdė praeities *ačarjū* valią. Savo nuomonę Prabhupada išdėstė „Šrimad-bhagavatam“ dar prieš atvykdamas į Ameriką, 1965 metais:

Todėl išminčiai ir ištikimi Viešpaties tarnai tvirtina, kad menas, mokslas, filosofija, fizika, chemija, psichologija ir visi kiti mokslai turi tarnauti Viešpačiui.

Prabhupada svajojo ištisas materialaus pasaulio sritis paversti dvasiniu pasauliu. Jis suvokė, kad, užsimojęs pastatyti dvasinį miestelį Džuhu, pradėjo generalinį puolimą prieš *mają*. Praėjo vos keli mėnesiai, o Prabhupada jau susidūrė su daugybe sunkumų ir kliūčių, kurios trukdė įgyvendinti jo planus. Kiek jų dar bus! Juk mūsų tik prasidėjo.

* * *

Šrila Prabhupada su nedidele mokinių grupele išvyko iš Bombėjaus į pasaulinę pamokslavimo kelionę. Jie apkeliavo Singapūrą, Sidnėjų, Melburną, Oklendą, Tokiją, Portlendą, Oregono valstiją, iš kur išskrido į Paryžių, o vėliau į Glazgą. Iš Glazgo Prabhupada vėl sugrįžo į Jungtines Valstijas, į Naujosios Vrindavanos kaimo bendriją Vakarų Virdžinijoje, o po daugiau nei penkių mėnesių, praleistų kelyje, atvyko į Los Anželą – ISKCONo būstinę Vakarų pasaulyje.

Iš Los Anželo jis parašė laišką Bombėjaus *bhaktams*, dar kartą pati-

kindamas, kad jie neturėtų žiūrėti į Džuhu kaip į problemų šaltinį – tai vieta, kurioje bus įgyvendinamas grandiozinis sumanymas. Dėl jo verta pakovoti.

Nekantrauju sužinoti, ar jau pasirašyta žemės perdavimo sutartis, ir koks jos turinys. Prašau kuo greičiau atsiųsti man notaro patvirtintą sutarties nuorašą – tikrai jį gavęs jausiuosi ramus. Pasirašę nuosavybės teisių perdavimo dokumentą, iškart pradėkite statybos darbus. Netrukus – vėliausiai spalį – aš sugrįšiu į Indiją, ir man norėtųsi matyti, kad statybos Bombėjuje, Majapure ir Vrindavanoje vyksta visu pajėgumu. Bombėjaus projektas – vienas svarbiausių mūsų projektų pasaulyje. Aš tikiu jumis ir visais kitais Bombėjaus *bhaktais*, ir viliousi, kad jūs kuo puikiausiai susidorosite su šia užduotimi.

Prabhupada ne kartą nurodė Bombėjaus projekto vadovams griežtai vykdyti pirkimo-pardavimo sutarties sąlygas. *Bhaktai* turį primygtinai reikauti, kad ponas N. laikytųsi pirminio susitarimo.

Nesulaukęs žinių iš savo advokato pono D., Prabhupada sunerimo. Prieš dvi savaites jis išsiuntė telegramas ponams N. ir D., prašydamas paaiškinti delsimo priežastis. Tačiau atsakymo nei iš vieno, nei iš kito taip ir nesulaukė. Tada jis parašė kitam advokatui, savo draugui iš Bombėjaus, ir paprašė išsiaiškinti, kas nutiko. Ir štai į Los Andželą atėjo atsakymas: ponas D. atsisakė jam atstovauti. Praėjus kelioms dienoms po šios šokiruojančios naujienos, Prabhupada gavo tai patvirtinantį raštą iš pono D.

Iš visų naujienų, pasiekusių jį pastaruoju metu iš Bombėjaus, ši kelė didžiausią susirūpinimą. Prabhupadai tapo aišku, kad ponas N. jau nuo pat pradžių rezgė klastingą planą. Kaltos buvo ne kažkokios biurokratinės kliūtys – ponas D. ir ponas N. paprasčiausiai susimokė. Abu jie buvo sukčiai. Dabar turėjo užvirti tikras mūšis – ISKCONui teks kreiptis į teismą ir pateikti ieškinį dėl baudžiamosios bylos iškelimo ponui N. Karas buvo neišvengiamas, bet Prabhupada neabejojo, kad įstatymas jo pusėje.

Prieš išvykdamas iš Los Andželo, Prabhupada apsvarstė tolesnį veiksmų planą. Jis parašė Giriradžai, nurodydamas paskelbti laikraštyje, kad ISKCONas pasirašė sutartį dėl sklypo Džuhu pirkimo iš pono N.

Nors Prabhupada paskyrė GBC sekretorius vadovauti Krišnos sąmonės judėjimo veiklai įvairiose pasaulio dalyse, Indijos GBC sekretoriaus funkcijas iš tikrųjų vykdė jis pats. Todėl, kad ir kur būtų, jis atidžiai sekė, kaip ten klostosi reikalai. Prabhupada buvo puikus GBC sekretorius. Visa galva pasinėręs į praktinę veiklą, jis vis dėlto sugebėdavo išlaikyti transcendentinę distanciją – visuose savo darbuose pasikliovė Krišna ir be atilsio skelbė Jo žodį.

* * *

Spalio 6 d.

Trumpo apsilankymo Berklyje metu Prabhupada susitiko su Kalifornijos universiteto dėstytojų grupe ir vietos šventykloje instaliavo Radhos ir Krišnos Dievybes. Tačiau jo mintys vis krypo į Bombėjų. Tamalai Krišnai Gosvamiui jis rašė:

Savo sukybėmis ponas N. ir ponas D. sujaukė visus mūsų planus Bombėjuje ir įstūmė Giriradžą į labai keblią padėtį. Žemiškuose reikaluose jis naivus kaip vaikas, todėl nieko nelaukdamas važiuok ir padėk jam. Bet būk labai atsargus. Pinigus reikia sumokėti teismo registratūroje. Jokiu būdu neduok jų ponui N. arba jo advokatui į rankas. Reikia tinkamai sutvarkyti šitą reikalą, o jei nepavyks, teks kreiptis į teismą ir pateikti ieškinį dėl civilinės arba baudžiamosios bylos iškėlimo ponui N. už sukčiavimą.

Į pagalbą Bombėjaus *bhaktams* Prabhupada nutarė pasiųsti Karandharą, kurį laikė gerai išmanančiu šiuos klausimus. Norėjo siųsti ir Šjamasundarą, tačiau šis buvo išvykęs į Londoną tvarkyti formalumų, susijusių su užmiesčio dvaru, kurį dovanuoja Džordžas Harisonas. Tiesa, Prabhupada pranešė Šjamasundarai, kad, baigęs tvarkyti reikalus Londone, jis turįs nedelsdamas važiuoti į Bombėjų. Prabhupada buvo pasirengęs kovai – jis nesileis apgaunamas.

* * *

Keliaudamas atgal į Indiją, Prabhupada vėl pabuvojo ISKCONo centre Honolulu, o spalio vienuoliktą dieną atvyko į Manilą, kur negausi jo mokinių grupelė organizavo programas šventykloje ir viešbutyje „Intercontinental“.

Maniloje Prabhupada kruopščiai pasvėrė savo galimybes išsaugoti sklypą Džuhu ir padarė išvadą, kad laimės bylą. Laiške Giriradžai jis išdėstė savo argumentus:

1. Kaip pirkėjai, mes įvykdėme visus savo įsipareigojimus.
2. Ponas N. sąmoningai dėsė sutvarkyti reikalus, norėdamas mus apgauti, kaip iki tol apgaudinėjo kitus.
3. Tačiau jam nepavyks mūsų apgauti – mes perėmėme žemę savo nuosavybėn ir instaliavome joje Radhos ir Krišnos Dievybes.
4. Mes turime nedelsdami kreiptis į teismą ir priversti jį kuo greičiau įforminti žemės pardavimo dokumentus.
5. Net jei bylinėjimasis užsitęs, mūsų tai nesustabdys.
6. Be teismo jokio kompromisinio susitarimo su juo mums pasiekti nepavyks.
7. Tikiuosi, kad mums pavyks surinkti visą sumą – keturiolika *lakhų* ir atsi-kratyti šio niekšo.

8. Tačiau be teismo mes neapsieisime – kitaip būsime šalis, pažeidusi pirkimo-pardavimo sutartį. Vadinasi, turime bylinėtis ir tik po to siekti kokio nors kompromiso.

* * *

Vrindavana, spalio 17 d., 1972 m.

Prabhupada atvažiavo į Vrindavaną praleisti *Kartikos* mėnesį (nuo spalio šešioliktosios iki lapkričio keturioliktosios). Čia, prie Rupos Gosvamio *samadhio* Radha-Damodaros šventyklos kiemelyje jis ketino kasdien skaityti paskaitas pagal „Atsidavimo nektarą“ – savo paties verstą Rupos Gosvamio „Bhakti-rasamrita-sindhu“. Keliaudamas po Vakarų šalis, jis kvietė *bhaktus* atvažiuoti į Vrindavaną sykiu su juo praleisti *kartiką*, ir štai kelios dešimtys *bhaktų* iš Amerikos, Europos, Indijos ir kitų šalių suplaukė į Vrindavaną pabūti kartu su juo.

Prabhupada rūpėjo, kaip vyksta šventyklos statyba Vrindavanoje, todėl, užuot skubėjęs į Bombėjų, jis pirmiausiai atvažiavo čia, o Bombėjuje kilusių problemų spręsti išsiuntė savo aktyviausius mokinius ir dabar lyg armijos generolas, veikiantis kitame fronte, laukė pranešimų iš savo karininkų. Prabhupada, kaip paprastai, apsigyveno dviejuose kambarėliuose Radha-Damodaros šventykloje, o jo mokiniai įsikūrė netoliese, buvusiuose Maharadžos Bharatpuros rūmuose – daug regėjusiam istoriniame pastate prie Jamunos.

* * *

O tuo metu Tamala Krišna Gosvamis, Šjamasundara ir Karandhara atvyko į Bombėjų. Giriradža pranešė jiems apie susikomplicavusią padėtį. Pamatęs laikraštyje skelbimą, kad ISKCONas sudarė sutartį dėl sklypo Džuhu, ponas N. tiesiog pasiuto. Giriradža atskubėjo pas poną N. nuolankiai sudėjęs delnus ir puolė jam į kojas, bet ir tai nepadėjo. Ponas N. atsiėmė savo pažadus ir atšaukė pirkimo-pardavimo sutartį motyvuodamas tuo, kad *bhaktai* neiformino dokumentų per nustatytą pusės metų terminą. Jis pareiškė, kad dviejų *lakhų* pradinis įnašas priklauso jam ir pareikalavo, kad *bhaktai* nedelsiant išsinešdintų iš šio sklypo.

Ponas N. išjungė vandens tiekimą „Harė Krišna Lendui“, o dar po kelių dienų prie jėgimo į sklypo teritoriją lyg iš po žemių išdygo grėsmingos išvaizdos žmogysta. Jis svaidėsi grasinimais ir grūmojo pro šalį einantiems *bhaktams* dideliu dviašmeniu peiliu. Pono N. draugas išspausdino skelbimus, kuriais kaltino amerikiečius *bhaktus* tariamai skandalingu elgesiu, ir organizavo jų platinimą gretimoje „Vile Parle“ geležinkelio stotyje.

Nemaža dalis Prabhupados mokinių jau buvo išvykę, nemaža jų dar rengėsi išvykti, Bombėjuje tebegyveno apie trisdešimt amerikiečių *bhaktų*.

Visų pirma, sakė Karandhara, reikia susirasti naują advokatą. Jis kreipėsi į pačius žinomiausius Bombėjaus advokatus ir nusamdė specialistą, gerai išmanantį žemės pirkimo bei pardavimo sutarčių klausimus. Po to vietinio ISKCONo centro vadovai ir jų advokatas susitiko su ponu N. jo biure. Ponas N. užsispyrė ir nenorėjo leisti į jokių kompromisus. ISKCONo advokatas grasino. Bylinėjimasis atrodė neišvengiamas.

Tamala Krišna Gosvamis, Karandhara, Bhavananda ir Šjamasundara surengė pasitarimą, bet kuo ilgiau jie tarėsi, tuo aiškiau suvokė, kad šitas sumanymas pasmerktas – Džuhu byla yra tuščias reikalas. *Bhaktų* ir Dievybių buitinės sąlygos buvo apgailėtinos – stogas kiauras, cementinės grindys beviltiškai suskilinėjusios. Aplink knibždėte knibždėjo žiurkių ir tarakonų, sukosi debesys musių ir uodų, sliūkinėjo būriai laukinių gatvės šunų, pasitaikydavo net nuodingų gyvačių. *Bhaktus* kamavo tropinės ligos, ypač maliarija ir hepatitas.

Naujasis ISKCONo advokatas buvo pasirengęs kreiptis į teismą, bet patys *bhaktai* dvejojo. Ponas N. pareiškė, kad tai jis turėtų paduoti *bhaktus* į teismą, nes jie iki šiol nesugebėję gauti viešųjų darbų komisararo leidimo, taigi žemę buvo užėmę neteisėtai. Jis grasino paduosias ieškinį dėl nuostolių atlyginimo. *Bhaktams* susidarė įspūdis, kad Ponas N. gali griebtis prievartos. Viską pasvėrę, vadovai, kuriems Prabhupada patikėjo išspręsti šią painią istoriją, nutarė, kad ISKCONas turi atsisakyti žemės. Visi drauge jie parašė laišką ir pavedė Šjamasundarai vykti į Vrindavaną – perduoti laišką Šrilai Prabhupadai asmeniškai.

Prabhupada perskaitė laišką iš Bombėjaus savo kambaryje Radha-Damodaros šventykloje. Jis skausmingai išgyveno tai, kas vyko ten, už šimtų kilometrų nuo Vrindavanos. Prabhupada išsiėmė su ponu N. sudarytos sutarties nuorašą, pasikvietė sekretorių ir ėmė diktuoti atsakymą Bombėjaus projekto vadovams.

Laišką jis rašė kaip teisininkas, logiškai atsakydamas į kiekvieną punktą. Vienas iš argumentų, kuriuo jo mokiniai grindė savo norą atsisakyti žemės, buvo tas, kad viešųjų darbų komisararas neišdavė jiems leidimo. „Jei taip, – samprotavo Prabhupada, – turite pasistengti pirma susigrąžinti pinigus, o jau tada atiduoti žemę. Bet viešųjų darbų komisararas neatsisakė išduoti leidimo, o viso labo atidėjo jo išdavimą – tai smulkmena. Nors ponas N. ir minėjo pusės metų terminą leidimui gauti, pirminėje sutartyje, – pabrėžė Prabhupada, – apie jį visai nekalbama.“

Kitas Prabhupados mokinių argumentas, kuriuo jie grindė norą atsisakyti žemės, buvo pono N. teiginys, esą jie nesugebėję įforminti žemės pardavimo dokumento per šešis mėnesius, kaip iš pradžių buvo sutarta. Į šį

argumentą Prabhupada atsakė, kad pagal tą straipsnį, anuluoti sutartį per šešis mėnesius yra pirkėjo, o ne pardavėjo prerogatyva. Bet visų svarbiausia tai, kad ponas N. per tuos šešis mėnesius gavo čekius ir vieno *lakho* rupijų pradinę įmoką, taigi *bhaktai* iš savo pusės įvykdė visas sutarties sąlygas.

Mūsų požiūriu, jis jau pardavė žemę, ir mes norime ne jos atsisakyti, o sutvarkyti visus formalumus ir „padėti taškai“ šioje istorijoje. Jis vedžioja jus visus už nosies ir bando apeiti šį klausimą. Jis pagrąsino, o jūs išsigandote ir pasidavėte jo spaudimui. Jis įteigė jums, kad įstatymas yra jo pusėje, nes tikisi, kad duosite jam pinigų. Bet tai paprasčiausia gudrybė. Daugiau jam nemokėkit. Iškelkite jam bylą. Kodėl nuleidot rankas ir drebinat kinkas? Mūsų pozicija yra labai tvirta.

Jei ponas N. grasina griebtis prievartos, tai irgi dar nėra pagrindas atsisakyti žemės. *Bhaktai* sklype gyvena teisėtai ir turi kreiptis į policiją, kad juos apgintų.

Turiu jums pasakyti, vaikinai, kad nemokate tvarkyti tokių reikalų, per daug jau jūs baikštūs. Savo nuomonę aš pasakiau, o dabar elkitės, kaip išmanote. Reikėtų nedelsiant kreiptis į teismą dėl baudžiamosios bylos iškelimo, o jūs delsiate, nes tikite jo apgaulę. Jis daro skambius pareiškimus, svaidosi grasinimais, o jūs akiai juo tikite ir šokate pagal jo dūdelę. Aš to nesiirengiu daryti.

Laiško pabaigoje Prabhupada patarė *bhaktams* kreiptis į magistrato teisėją ir pasakyti jam: „Mes davėme ponui N. pinigų, o šis grasina jėga išvartyti mus iš sklypo.“ Jiems nėra dėl ko jaudintis.

* * *

Prabhupada nekantravo Ramana-rettyje pradėti šventyklos statybą. Naujienos iš Bombėjaus nė kiek nepakeitė jo ketinimų. Jis nurodė *bhaktams* kasdien rengti *sankirtanos* eitynes iš Radha-Damodaros šventyklos iki sklypo Ramana-rettyje. Kartkartėmis jis ir pats su *bhaktais* eidavo apžiūrėti statybviėtės, bet be kelių šiaudinių trobelių, tvoros su spygliuota viela ir nedidelių statybinių medžiagų atsargų ten, kaip ir anksčiau, nieko nebuvo. Subala, jo mokinys vadovavęs statybos darbams, dirbo vangiai, be entuziazmo, ir, tai matydamas, Prabhupada paprašė Tamalos Krišnos Gosvamio atvažiuoti iš Bombėjaus perimti vadovavimą. Vieną ankstų rytą Subala atžygiavo iš Ramana-rečio, kur jis gyveno, į Radha-Damodaros šventyklą ir pakilo pas Šrilą Prabhupadą ant stogo.

– Prabhupada, – tarė jis, – man labai sunku. Aš neturiu kada skaityti, kaip reikiant sukurti mantrą, negaliu galvoti apie Krišną. Visos mano

mintys sukasi apie tai, kaip mus mausto rangovas, apie čekius už darbą ir medžiagas, kuriuos reikia pasirašyti. Man to jau per akis. Visi tie rūpesčiai neleidžia man pagalvoti apie Krišną.

– O tau atrodo, kad Ardžuna Kurukšetros lauke sėdėjo sudėjęs rankas ir galvojo apie Krišną!? – atšovė Prabhupada. – Manai Ardžuna sėdėjo paniręs į jogos transą, o Krišna už jį liejo prakaitą mūšio lauke? Ne, jis kovėsi, jis žudė vardan Krišnos. Jo mintys sukosi apie visus tuos kareivius, kuriuos jis turėjo nužudyti dėl Krišnos. Galvoti apie čekių knygelę, žmones ir apie rangovus – tai galvoti taip, kaip galvoja Ardžuna. Visa tai – Krišnos tarnystė. Nesirūpink dėl to, kad negali galvoti tiesiogiai apie Krišną. Ardžuna juk irgi nesėdėjo prie Krišnos, pasinėręs į transą, medituodamas jo paveikslą. Jis tarnavo Krišnai. Tavo darbas taip pat yra tarnystė Krišnai, ir tu turi jį atlikti. Visas tavo gyvenimas yra tarnystė Krišnai – kas gali būti geriau?

Kiek tai leido galimybės, Prabhupada stengėsi kiekvienam mokiniui pasiūlyti jo būdą atitinkančią tarnystę. Tačiau tarnauti Krišnai turėjo visi. Prabhupada norėjo pastatydinti šventyklą Vrindavanoje, todėl kiekvienas, kuris jam padėjo ją statyti, nesvarbu moka jis ką nors ar nemoka, turi kam nors polinkį ar ne – kiekvienas, kuris siūlė pagalbą, buvo labai brangus jam ir Viešpačiui Krišnai.

Bhaktai visame pasaulyje dirbo išsijuosę, kad ISKCONo projektai taptų realybe. Jų pajamų šaltinis buvo nuolat didėjantis Šrilos Prabhupados knygų platinimas ir iš dalies smilkalai, gaminami nuosavoje „Spiritual Sky“ firmoje. Nors Prabhupada dar neturėjo architektūrinio Vrindavanos šventyklos projekto, jis nutarė paimti pinigų iš knygų fondo, surinkti jų iš *bhaktų*, kad pakaktų lėšų statybinėms medžiagoms pirkti ir darbo jėgai apmokėti. Kartą jis atėjo į statybvietę ir, paprašęs vieno iš *bhaktų* pagaminti jam šiek tiek cementinio mišinio, savo ranka išliejo pirmąjį betoną šventyklos pamatui.

* * *

Haidarabadas Lapkričio 11 d., 1972 m.

Prabhupada atvažiavo į Haidarabada dalyvauti *pandaloje* rengiamoje programoje. Jo paskaitos sutraukdavo minias klausytojų. Pasirodžius Prabhupadai, net jam įlipant ar išlipant iš automobilio, aplink spietėsi žmonės, norėdami prisiliesti prie jo lotoso pėdų. Tuo metu Haidarabada kankino sausra, bet, praėjus porai dienų po Prabhupados atvykimo, prapliupo lietūs. Vienas iš laikraščių rašė, kad galą sausras, matyt, bus padariusi *harinama-kirtana*, kurią su didžiuoju užsidegimu atliko Prabhupada ir jo pasekėjai. Prabhupada tam visiškai pritarė.

Susitiko jis ir su ponu N., atvykusių į Haidarabadaį iš Bombėjaus. Tarp Šjamasundaros ir pono N. užsimezgė bičiuliški santykiai, nes ponas N. tiesiog įsimylėjojo trejų metų dukrelę Sarasvatę. Būtent Šjamasundara nuėjo pas poną N. ir įkalbėjo jį susitikti su Prabhupada. Ponas N. sutiko, nors ir bijojo, kad Prabhupada savo mistinėmis galiomis privers jį veikti prieš savo valią. Jis atėjo su kažkokiu guru, vildamasis, jog tas neutralizuos Prabhupados dvasines galias. Trise, ponas N., jo guru ir Šjamasundara – atėjo į Panilalo Prithio namus, kur apsistojo Prabhupada. Prabhupada sutiko svečius labai maloniai ir jie ilgai bendravo, valgydami *prasada*. Po kiek laiko Prabhupada nusižiovavo, ir pono N. guru tarė jam:

– Svami, jūs, matyt, labai nuvargot. Mes jums netrukdydysime. Pailsėkit, o pasikalbėti galėsime ir vėliau.

– Taip, iš tiesų, – atsakė Prabhupada, – aiškiai pavargau.

Tada ponas N. ir jo guru, atsiprašę, išėjo į gretimą kambarį.

Po kelių minučių Prabhupada pasikvietė Tamalą Krišną Gosvamį.

– Jei žmogus klausia, ar tu nepavargęs, – pasakė Prabhupada, – žinok, kad jis pats yra pavargęs. Žvilgtelk į gretimą kambarį, dedu galvą, kad jiedu miega.

Jis liepė Tamalai Krišnai atsargiai pažadinti poną N., kad neišgirstų jo guru, ir atsivesti jį į kambarį. Įsėlinęs ant pirštų galiukų į gretimą kambarį, Tamala Krišna rado poną N. ir jo guru miegančius lovose. Jis tylutėliai priėjo prie pono N. ir prisilietęs prie jo rankos sušnibždėjo:

– Pone N., pone N., atsibuskit. Prabhupada norėtų su jumis pasikalbėti. Eime greičiau.

Apsnūdęs ponas N. paklusniai nusekė į Prabhupados kambarį, visai užmiršęs apie savo draugą guru. Dvi valandas Prabhupada kalbėjo su ponu N. ir galų gale sudarė naują sutartį. Tamala Krišna ir Šjamasundara, darbavęsi kitame kambaryje, rengė ir mašinėle spausdino dokumentus, o tuo tarpu Prabhupada su ponu N. derino paskutines teisingas detales.

Galutinai suderinus sutartį, ponas N. ją pasirašė, o jo bičiulis guru ir toliau kietai miegojo. Tą pačią dieną Tamala Krišna prisipažino Šrilai Prabhupadai:

– Aš taip jaudinausi dėl visų tų įvykių, kad negalėjau ramiai kartoti mantros.

– Nieko nuostabaus, – atsakė Prabhupada, – aš ir pats negaliu, kai dėl ko nors nerimauju...

– Bet man atrodo, kad tai netrukdo man dvasiškai tobulėti, – pastebėjo Tamala Krišna.

Prabhupada linktelėjo.

– Anksčiau aš galvodavau, kaip išvengti sunkumų, – pasakė Tamala Krišna, – dabar supratau – jų nereikia vengti.

– Ne, – pritarė Prabhupada, – sunkumų nereikia bijoti. Jie mums suteikia galimybę dvasiškai tobulėti.

Antroje dienos pusėje Šjamasundara ir Tamala Krišna Gosvamis kartu su ponu N. išskrido atgal į Bombėjų. Pagal naujos sutarties sąlygas ISKCONas turėjo pervesti ponui N. penkis *lakhus* rupijų valstybiniais mokesčiams, o ponas N. – ją įforminti. Bet buvo nustatytas ir naujas trijų savaičių terminas, tad *bhaktams* reikėjo paskubėti. Prabhupada taip pat rengėsi netrukus vykti į Bombėjų, kad galutinai sutvarkytų šį reikalą.

* * *

Bombėjus, lapkričio 25 d., 1972 m.

Prabhupada atvyko į Bombėjų, tikėdamasis galutinai sutvarkyti sklypo pirkimo dokumentus, tačiau, nepaisydamas naujos sutarties, ponas N. ir toliau delsė. Buvo akivaizdu, kad jis išsisukinėja ir toliau vykdo savo planą, norėdamas ISKCONą apgauti. Pralaukęs Bombėjuje ne vieną dieną, Šrila Prabhupada galų gale iškeliavo į Ahmedabadą, į *pandalos* šventę. Mokiniais jis nurodė užbaigti sutartį pagal naujas sąlygas arba susigrąžinti pirmąjį įnašą – du *lakhus* rupijų.

Tačiau Prabhupadai išvykus, Šjamasundara, Tamala Krišna ir kiti *bhaktai* ėmė kalbėti, kad jei vieną gražią dieną Harė Krišnos bendruomenė ir gaus nuosavybės dokumentus, statyti čia šventyklą, apie kurią svajojo Prabhupada, iš esmės būsia neįmanoma. Šjamasundara įrodinėjo, kad, net ir gavus žemę, tiesiog kvaila tikėtis šiose džiunglėse pastatyti didžiulę šventyklą bei viešbutį. Nieko iš to nebūsią. O Prabhupada, net viešėdamas Ahmedabade, tęsė savo kampaniją už Bombėjaus projekto įgyvendinimą. Jis paprašė ponus N. ir D. atvykti į Ahmedabadą ir pamėginti susitarti. Šie atsakė.

Tuo metu Bombėjuje *bhaktai* sužinojo, kad norėdami susigrąžinti pradinį įnašą ir tuos penkis *lakhus*, kuriuos sumokėjo kaip kapitalo priedaugio mokesčių, jie turį nedelsdami nutraukti naująją sutartį. Jie nežinojo, ką daryti, o laikas bėgo.

Vieną rytą į Ahmedabadą iš Bombėjaus atvažiavo Prabhupados mokinė Višakha devi dasi. Prabhupada išsikvietė ją ir liepė tučtuojau važiuoti atgal į Bombėjų su laišku. Baimindamasis, kad jo atstovai Bombėjuje padarys klaidą ir atsakys žemės, jis liepė perduoti, kad jie nieku gyvu nenutrauktų sutarties su ponu N. „Šiaip jau, – pasakė jis, – tai ne moters darbas, bet visi kiti arba labai užsiėmę programos *pandaloje* rengimu, arba dar per trumpai yra mūsų gretose, kad jiems būtų galima patikėti šią užduotį.“

Višakha sėdo į artimiausią traukinį, išvykstantį iš Ahmedabado. Kitos

dienos ryte ji jau buvo Bombėje, tačiau tai, ko bijojo Prabhupada, jau buvo įvykę: *bhaktai* nutraukė žemės pirkimo sutartį. Jie buvo įsitikinę, kad įsigiję žemę jie padarys klaidą. Advokatai pritarė jų nuomonei, tvirtindami, kad norint atgauti pinigų, būtina tučtuojau nutraukti sutartį. Išgirdę apie Prabhupados nurodymą, pasiekusį juos iš Ahmedabado, *bhaktai* visiškai sutriko. Dabar jie neturi jokios teisės pretenduoti į žemę. Maža to, jie neįvykdė Prabhupados valios! Giriradža paskambino Prabhupadai į Ahmedabadą ir pranešė kas įvyko.

– Bhaktivedanta Svamis klauso, – pakėlęs ragelį pasakė Prabhupada. Giriradža pasakė, kad iš Ahmedabado pas juos su pranešimu atvyko mergina.

– Taip, taip, – atsakė Prabhupada, – tai ką?

Sukaupęs visą drąsą, Giriradža išpyškino:

– Mes nutraukėme sutartį.

Prabhupada tylėjo.

– Dabar viskas baigta. – Galiausiai ištarė jis. Jo balse buvo justis pykčio ir susitaikymo gaidelės.

Čia iškils šventykla Antra dalis

„Šitas niekšas ponas N. nesulauks, kad atiduočiau jam „Harė Krišną Lendą“, – rašė Prabhupada vienam iš laisvųjų narių prieš išvykdamas iš Ahmedabado į Bombėjų. Nieko nelaukdamas, jis ėmė svarstyti, kaip ištaisyti mokinių klaidą. Kol kas pinigai nebuvo pervesti, tad galbūt dar nevelu.

Ponas N. niekaip negalėjo suprasti, kodėl Prabhupada taip atkakliai kaunasi dėl žemės Džuhu. Ne todėl, kad Prabhupada slėptų savo ketinimus, o todėl, kad suprasti *bhaktos* mintis ir veiksmus tegali kitas *bhaktas*. Ponas N. su Prabhupada laikėsi tokios pat taktikos, kaip ir su kompanija C. Jis apgavo kompaniją C, o dabar mėgino apgauti ir ISKCONą. Ponas N. nė kiek neabejojo, kad Prabhupados bei ir jo mokinių veiksmus diktuoja tas pats motyvas, kuris vadovauja ir jam, vienintelis jam suprantamas motyvas – godumas.

Iš esmės kalbant, net Prabhupados mokiniams buvo sunku suprasti neregėtą savo mokytojo atkaklumą. Pagrindinis Šrilos Prabhupados motyvas buvo skelbti Krišnos sąmonę Bombėjuje. „Mano Guru Maharadža nurodė man skleisti Krišnos sąmonę Vakaruose, ir šį jo nurodymą aš įvykdžiau. Dabar noriu pamokslauti Indijoje,“ – sakė Šrila Prabhupada. Bombėjus vaidino labai svarbų vaidmenį šalies gyvenime – tai vartai į šalį. Bombėjuje Krišna parodė Prabhupadai būtent šį žemės lopinėlį, kur jis jau pradėjo savo misiją, kur jau atsivežė Radhos ir Krišnos Dievybes. Prabhupados nuomone, ši žemė geriausiai tiko jo suplanuotiems statiniams – stambiai šventyklai ir tarptautiniam viešbučiui.

Bombėjus – ypač svarbus miestas. Vietos šventykloje turi būti atliekamos labai ištaigingos apeigos, čia reikia dalinti *prasadą*, rengti didelės šventės ir įvairias Vedų kultūrą propaguojančias programas. Sklypas Džuhu ideali vieta mokyklai, teatrui, bibliotekai – žodžiu, išstisam Harė Krišna miestui. Tad ar gali Prabhupada nusileisti šitam niekšui, norėjusiam jį apmauti? Krišnos sąmonė visad turės priešininkų, sakė Prabhupada, tačiau tai nereiškia, kad *bhaktai* turi jiems nusileisti. Pamokslininkas turi būti tolerantiškas, tačiau kartais, kai nieko kito nelieka, ir ant kortos pastatomi Krišnos interesai, jis turi stoti į mūšį.

Prabhupada neketino atsakyti šio sklypo dar ir dėl to, kad davė pažadą Dievybėms – Radhai ir Rasavihariui. Kviesdamas Krišną ateiti čia, jis meldėsi ir sakė: „O Viešpatie, lik čia, ir aš pastatysiu Tau įstabią šventyklą.“ Taigi jei troškimas panaudoti šią žemę misionieriškai veiklai buvo akivaizdi arba išorinė priežastis, paaiškinanti Prabhupados ryžtą nepaleisti iš rankų „Harė Krišna Lendo“, vidinė, nematoma priežastis buvo pažadas, kurį jis davė Jų Šviesybėms Šri Šri Radhai ir Rasavihariui. Prabhupados, žūt būt siekiančio išlaikyti žemę, kovingumas buvo toks stiprus, kad dažnai rodė, jog jis kovoja vardan pačios kovos. Kartais jis net palygindavo poną N. su „Šrimad-bhagavatam“ aprašytu demonu Kamsa, kuris nesykį mėgino nužudyti Krišną, pasitelkęs į pagalbą visą tuntą žemesnio rango demonų. Lygiai taip elgėsi ir ponas N., nusamdęs demonus pagalbininkus – bičiulius advokatus bei banditus. Kamsos ir į jį panašių demonų žudymas Krišnai buvo pramoga, *lila*, – Jis galabijo juos su malonumu. Lygiai taip ir Prabhupada, ištikimas Krišnos tarnas, buvo visa savo esybe pasišventęs kovai. Jis niekada neprarasdavo budrumo ir kovos dvasios. Kai ponas N. ėmė blefuoti ir gąsdinti *bhaktus*, jie atsitraukė, bet Prabhupada neketino užleisti savo pozicijų. Jis nedvejodamas stoji į mūšį, nes Krišnai ir Jo misijai buvo mestas iššūkis.

Prabhupada ėmėsi Dievybių ir Bombėjaus ISKCONo gynėjo bei tėvo vaidmens. „Atsidavimo nektare“ rašoma, kad daugelį iškilių Viešpaties tarnų su Krišna sieja globėjo ir globotinio santykiai. Kai, būdamas dar vaikas, Krišna susikibo su slibinu Kalija, Krišnos tėvus sukaustė transcendentinė baimė. Jie savo akimis matė, kaip slibinas apsvijio jų kūdikį ir, išsigandę dėl sūnaus gyvybės, troško Jį apginti. Amžinieji Krišnos tėvai visada nerimauja, kad Krišnai kas nenutiktų, ir kai Krišnai iš tikrųjų gresia pavojus, jų baimė išauga šimteriopai. Taip reiškiasi jų beribė meilė Krišnai. Šrila Prabhupada, lygiai kaip Krišnos tėvai, stengėsi apginti Radha-Rasaviharį ir Krišnos sąmonės judėjimą. Jis puikiai žinojo, kad Krišna Pats yra Aukščiausiasis globėjas, ir niekas negali pasipriešinti Jo valiai, tačiau, skatinamas troškimo skelbti Krišnos šlovę ir apsaugoti šią misiją, bijojo, kad demoniškas ponas N. nepadarytų Krišnai ko nors pikta.

Lygiai toks pat nerimas ir globėjjiškas jausmas buvo būdingas Prabhupados santykiams su mokiniais. Jis laikė mokinius vaikais, kurie dar nepažįsta gyvenimo, nežino, kaip elgtis susidūrus su sukčiais, tad lengvai gali pakliūti į jų pinkles. Bet jei sūnus perdėm patiklus, tėvas turi būti dar įžvalgesnis ir tvirtesnis, kad apgintų šeimą. Ėmėsis *bhaktų* ir Krišnos misionijos globėjo vaidmens, Prabhupada norėjo padaryti viską, kad jo mokiniai turėtų kuo geresnes, netgi prašmatnias sąlygas tarnauti Krišnai. Prabhupada neatsiliko nuo savo dvasinio mokytojo Bhaktisidhantos Sarasvačio, kuris teigė, kad Krišnos sąmonę skelbiantiems pamokslininkams reikia duoti viską, kas geriausia, nes jie yra geriausi Krišnos tarnai. Todėl Prabhupada buvo kupinas ryžto pastatyti Bombėjuje Harė Krišna miestą. Jis pasirinko ne elgetaujančio klajūno, kuriam visai nerūpi materialus pasaulis, kelią. Prabhupada jautėsi atsakingas už tūkstančių mokinių likimus, ir jo pečius slėgė daugybė rūpesčių.

Ponas N. nesuvokė Šrilos Prabhupados veiksmų motyvų ir neįsivaizdavo, kuo gresia priešprieša su Krišna ir Jo tyru tarnu (*bhaktu*), nors žinomiausiuose Indijos klasikose veikaluose – „Bhagavat-gitoje“, „Šrimadbhagavatam“, „Ramajanoje“ – pasakojama apie pragaištingus tokios laikysenos padarinius. Prabhupada kovėsi Krišnos puseje, vadinas, ponas N. veikė prieš Aukščiausiąjį Asmenį, prieš Dievą.

* * *

Prabhupados mokiniais nutraukus sutartį, teisiškai ISKCONo pozicijos susilpnėjo, tačiau Prabhupada buvo įsitikinęs, kad kol jie neišsikėlė iš žemės jie turi nemažą pranašumą. Taip pat jis primygtinai prašė *bhaktus* daugiau pamokslauti, kad šie neimtų manyti, jog be šventyklos misionieriška veikla neįmanoma. Šiuo tikslu jis organizavo dar vieną stambų festivalį Bombėjaus centre. Festivalis susilaukė didžiulės sėkmės, kas vakarą į jį susirinkdavo apie dvidešimt tūkstančių žmonių.

Festivalio atidaryme kalbėjo svarbūs svečiai, net pats Bombėjaus meras R.K. Ganatra. Aktyviai jame dalyvavo ir *bhaktai* – jie rengė festivalį, rūpinosi jo reklama, gamino ir dalino *prasada*, platino Šrilos Prabhupados knygas, pamokslavo, atsakinėjo į žmonių klausimus. Festivalis pakėlė *bhaktams* ūpą ir išskleidė niūrias nuotaikas dėl užsitęsusio bylinėjimosi ir atšiaurių gyvenimo sąlygų Džuhu.

Paskutiniąją 1973 metų savaitę Prabhupada susitiko su ponu N. pono Mahadevjos namuose. Prabhupados advokatai padavė ieškinį baudžiamajai bylai iškelti, ir vis dėlto Prabhupada norėjo susitarti be teismo. Su ponu N. jis būdavo malonus ir net žaismingas, o ponas N. atrodė supratinas ir mandagus. Bet šįsyk viskas buvo kitaip – nei šypsenu, nei malo-

nių žodžių – tik šaltas dalykiškumas. Po kelių minučių Prabhupada liepė mokiniams išeiti iš kambario.

Pokalbis vyko hindi kalba. Ponas N. ėmė kaltinti Prabhupadą ir jo pasekėjus ryšiais su ČŽV.

– Pirmadienį, – lediniu tonu ištarė ponas N., – aš įteiksiu jums čekį dviems *lakham*s rupijų – jūsų pradinį įnašą.

– Gerai, – atsakė Prabhupada. – Jei nenorite skirtis su savo žeme, mes išsikraustysime. Tačiau prieš tai padarydamas, gerai pagalvokite.

Ponas N. toliau žėrė kaltinimus:

– Jūs laikote save žemės savininkais, o aplinkiniams neduodate ramybės, pažadinat juos ketvirtą ryto ir apskritai...

– Mes nesiskelbiame savininkais, – atkirto Prabhupada. – Tikrasis jos savininkas – ne aš, o Krišna. Krišna čia jau gyvena. Nekvaršinkit man galvos! Imkit pinigus ir atiduokite mums žemę, o jei ne, išrašykite čekį.

Ligi tol Prabhupada tvardėsi, bet dabar jis nejuokais įpyko:

– Atneškite čekį, ir rytoj ryte mes išsikraustysim. Ne, mes išeisime dar šį vakarą! Gražinkite pinigus! Kur mūsų pinigai?

Čia ir ponas N. pratrūko riksmu:

– Aš pats iškraustysiu jūsų Dievybes! Išmesiu jus lauk ir jūsų šventyklą suljginsiu su žeme!

Ir išlėkė iš kambario.

Tą pačią savaitę poną N. ištiko sunkus širdies smūgis. Jis buvo išvežtas į ligoninę, o po dviejų savaitių mirė.

Ponia N., nors ir mažiau išmanė teisę už savo velionį vyrą, toliau tęsė kovą, o jos advokatai, varvindami seilę dėl honorarų, netgi arčiau už ją pačią bylinėjosi su ISKCONu ir siekė iškeldinti *bhaktus*. 1973 metų balandį ISKCONui pateikus ieškinį, bylą nagrinėjo Aukščiausiasis Teismas. Tačiau dėl taktinių manevrų byla buvo vilkinama, o sprendimas mėnesių mėnesius atidėliojamas.

Prabhupada nesiryžo pradėti statybos sklype, nes neturėjo nei žemės nuosavybės dokumentų, nei tvirto įsitikinimo, kad juos gaus. Jis išvyko į pamokslavimo kelionę po Vakarų šalis, vėl sugrįžo į Indiją, tačiau per tą laiką niekas nepasikeitė.

Ir štai kartą, be jokio įspėjimo, ponია N. surengė tikrų tikriausią išpuolį. Birželio pirmosios rytą, tuo metu, kai *bhaktai* buvo užsiėmę įprastiniais darbais, į sklypo teritoriją įvažiavo sunkvežimis su griovimo darbų brigada nuversti šventyklos. Poniai N. kažkokiu būdu pavyko įtikinti vieną iš savivaldybės valdininkų duoti leidimą nugriauti šventyklą – kuklų plytų ir gelžbetonio statinį. Giriradža rodė brigadininkui raštą, patvirtinantį ISKCONo teisę į žemę, bet jis, nė nepažvelgęs į raštą, davė ženklą pradė-

ti griovimo darbus. Netrukus atvažiavo ir daugiau sunkvežimių su darbininkais. Apie šimtas vyrų su autogonais ir kūjais rankose ėmė pjaustyti ir naikinti viską, kas pasitaikė jų kelyje.

Užsilipę kopėčiomis, jie kūjais ėmė daužyti pagrindinės šventyklos salės stogą, kiti autogonais perpjovė plienines atramas. Pirmiausiai darbininkai ketino išversti plienines *kirtanų* salės atramas, o tada imtis altoriaus namelio, kuriame stovėjo Radha ir Rasavihari. *Bhaktai* mėgino sustabdyti šiuos vandališkus veiksmus, tačiau netrukus pasirodė policininkai ir, pasiskirstę poromis, griebė besipriešinančius *bhaktus* už kojų bei rankų ir tempė į šalį. Jie tąsė moteris už plaukų, o šį vaizdą stebėjo į įvykio vietą iš greta esančių namų atskubėję nuomininkai. Vieni jų džiaugėsi, kad griauinama šventykla, kiti buvo *bhaktų* pusėje, bet baiminosi policijos ir nedrįso kištis.

Viena Prabhupados mokinių Minasvi nuskuodė skambinti ponui Mahadevajai, kuris tučtuojau kartu su savo bičiuliu Vinodu Gupta išskubėjo į „Harė Krišna Lendą“. Jiems atvykus į įvykio vietą, policininkai vilko už plaukų paskutinę besipriešinančią merginą. Ją užpuolė trise kaip tik tuo metu, kai ji, norėdama apsaugoti Dievybes, mėgino uždaryti altoriaus dureles. Ponas Mahadevja tekinas pasileido pas greta gyvenusį ir *bhaktams* simpatizavusį poną Ačarją paskambinti savo broliui Čandrai Mahadevajai, turtingam verslininkui bei geram vieno iš pačių įtakingiausių Bombėjaus partijų lyderio Balo Thakuro draugui, ir pranešti, kas vyksta: vienos induistės iniciatyva ir savivaldybės valdininko induisto nurodymu griauinama Viešpaties Višnu šventykla. Ponas Thakuras pranešė apie įvykį savivaldybės įgaliotiniui, kuris teigė nieko nežinąs apie jokią potvarkį nugriauti šventyklą ir savo ruožtu paskambino į vietos savivaldos atstovo biurą, pasiuntusį griovimo brigadą. Vietos savivaldos atstovo biuras išsiuntė žmogų sustabdyti griovimo darbų. Valdininkas atvyko į vietą apie antrą valandą, kaip tik tą akimirką, kai darbininkai, perpjovę paskutines atramas, ardė stogą virš Dievybių. Griovimui vadovavęs valdininkas, gavęs nurodymą sustabdyti darbus, paliepė savo žmonėms liautis. Išpuolio prieš šventyklą metu Prabhupada buvo Kalkutoje. Kai *bhaktams* pavyko prisiskambinti Prabhupadai, jis paragino juos organizuoti ISKCONui prijauniančius vietos žmones ir laisvuosius narius pradėti protesto kampaniją prieš šį išpuolį žiniasklaidoje ir išsiaiškinti jo kaltininkus. Tai būsiąs labai stiprus ginklas kovoje su ponu N. ir jos rėmėjais.

Prabhupada nurodė keletą laisvųjų narių, kurie, jo manymu, galėtų padėti. Ponas Sada Dživatlalas, „Hindu Viswa Parishad“ vadovas, padės pritraukti visuomenės dėmesį. Jo organizacija gina *hindu-dharma*, padeda būtent tokiose situacijose – tam ji ir buvo sukurta. Šis įvykis, pasakė Prabhupada, yra Krišnos plano dalis, tad *bhaktams* nėra ko bijoti.

Kitą rytą pirmajame „Free Press Journal“ puslapyje buvo išspausdinta sugriautos šventyklos nuotrauka su antrašte: „SAVIVALDYBĖ NUGRIOVĖ NETEISĖTAI IŠKILUSIĄ ŠVENTYKLĄ“.

Bhaktai pradėjo kampaniją prieš neigiamą viešąją nuomonę. Pono Sados Dživatlalo biuras miesto centre virto ISKCONo būstine, kur jis drauge su *bhaktais* atsiraitoję rankoves ėmėsi darbo. Nepaisant šmeižikiškos propagandos, daugelį indų šokiravo šis prievartos aktas. Savivaldybės komiteto nariai vienbalsiai pasmerkė pareigūnus, atsakingus už išpuolį prieš induistų šventyklą. *Bhaktai* dirbo Sados Dživatlalo biure nuo šeštos ryto iki devintos vakaro – skambino į laikraščių redakcijas, rašė laiškus ir reklaminius prospektus, ieškojo kontaktų su potencialiais rėmėjais.

Politinės partijos „Jan-Sangh“, kovojusios už induizmo kultūros Indijoje išlaikymą, narys ponas Vinodas Gupta, taip pat Kartikėja Mahadevja ir kiti įtakingi ISKCONo bičiuliai suformavo komitetą „Išgelbėjime šventyklą“. Ponas Gupta parengė ir išspausdino skrajutę, kurioje rašė, kad ISKCONas yra tikra induistinė organizacija. Po to kai Giriradža susitiko su oficialiais asmenimis iš vyriausybės ir užsitikrino jų paramą, didžiulė grupė žymių Bombėjaus gyventojų, įsitikinę Harė Krišna judėjimo istoriniu autentiškumu, ėmė jam simpatizuoti ir siūlyti savo paramą.

Ponios N. ir jos advokatų taktika atsigrėžė prieš juos pačius. Jie manė, kad turi reikalą su saujele geltonsnapių užsieniečių, tačiau netrukus pamatė, jog prieš juos pasisako nemažai pačių įtakingiausių Bombėjaus žmonių.

Šrila Prabhupada pranašavo, kad viskas baigsis gerai. Po incidento praėjus kelioms dienoms, jis rašė:

Tai, kad savivaldybė nugriovė šventyklą, tik sustiprino mūsų pozicijas. Savivaldybės nuolatinis komitetas pasmerkė skubotus miesto valdžios veiksmus ir sutiko savo lėšomis atstatyti stoginę. Maža to, jis priėmė nutarimą dėl laikinų statinių mūsų teritorijoje išsaugojimo iki teismas nuspręs, kas yra žemės savininkas. Taigi mes turime tučiuojau atstatyti stoginę Dievybėms ir aptverti sklypą spygliuota viela. Jei įmanoma, priešais stoginę su Dievybėmis iš turimų medžiagų reikia nedelsiant pastatyti laikiną *pandalą*. Kai tai bus padaryta, aš sugrįšiu į Bombėjų ir pradėsiu *Bhagavat Parajaną*, kurią tęsime iki pat teismo sprendimo. Toks yra mano pageidavimas.

Bhaktai visus įvykius ėmė suvokti kaip Krišnos malonę, nes susidariusi padėtis paskatino daugelį laisvųjų narių reikšmingai pasitarnauti Prabhupadai ir Viešpačiui Krišnai. Per praėjusius metus Prabhupada ne sykį buvo apsistojęs laisvųjų narių namuose, pamokslavo jiems bei jų artimiesiems ir įtikino juos savo nuoširdumu bei kilniais judėjimo tikslais. Bhagubajus Patelis, Beharilalas Khandelvalas, Bridžratanas Mohatta, daktaras Č. Balis

ir kiti laisvieji bendrijos nariai veikė skatinami ne vien religinių sentimentų, bet ir didelės pagarbos bei šilčiausių jausmų Prabhupadai.

Sados Dživatlalo padedamas, Giriradža mėgino įtikinti savivaldybės tarybą išduoti *bhaktams* leidimą statyti šventyklą. Čia ir paaiškėjo, kad tą pačią dieną (penktadienį), kai jis vedė derybas su tarybos nariais, ponias N. padavė teismui prašymą uždrausti ISKCONui vykdyti atstatymo darbus. Teisėjas Nainas pasakė Giriradžai neketinas patenkinti ponios N. prašymo, neišklausęs priešingos šalies. Tai reiškė, kad šventyklai atstatyti *bhaktai* turėjo dvi paras – nuo šeštadienio iki pirmadienio ryto.

Bhaktams buvo aišku, kad leidimo atstatyti šventyklą jie iš esmės neturi, bet nebuvo ir įstatymo, kuris uždraustų jiems tai daryti. Jei teisėjas Nainas būtų išspręs ne jų naudai, atstatyti šventyklą bus nepaprastai sunku. Todėl jie nutarė atstatyti ją per savaitgalį. Ponas Lalas, buvęs statybų rangovas, padėjo gauti statybinių medžiagų: plytų, skiedinio, asbesto plokščių. Ponas Sethis atsiuntė statybininkų brigadą. Aštuntą valandą vakaro mūrininkai pradėjo darbą ir, nepaisydami lietaus, dirbo visą naktį. Pirmadienio rytą sužinojęs apie naujai iškilusią šventyklą, teisėjas paskelbė: „Kas pastatyta, tas pastatyta. Nugriauti šventyklos niekas neturi teisės.“

Išgirdęs naujieną, Prabhupada pasakė, kad jie laimėjo. Šventykla atstatyta, o visuomenės nuomonė sparčiai keitėsi ISKCONo naudai.

* * *

Majapuras, birželio 1 d., 1973 m.

Prabhupada persikraustė gyventi į naująjį pastatą, nors šis dar nebuvo baigtas. Jis įsikūrė antrajame aukšte, dviejuose pereinamuose kambariuose – vienas virto jo kabinetu, o kitas – miegamuoju. Tuo tarpu šventyklos salėje ir kitose pastato dalyse toliau vyko statybos darbai. Persikraustymo dieną pakilo audra, dangų užtraukė didžiuliai juodi debesys, pūstelėjo stiprus vėjas, tačiau audra truko neilgai ir nepridarė daug nuostolių.

Aš ką tik atvažiavau į Majapurą su viltimi, kad čionykštė transcendentinė aplinka padės man atgauti jėgas bei sveikatą. Džiaugiuosi kiekviena čia praleista akimirka.

Vakarais pas Prabhupadą iš šventyklos ateidavo *pudžaris* Džananivasa. Jis atsinešdavo molinį puodą su įkaitintomis anglimis ir smilkalų, kuriuos smilkė, kol kambarys prisipildydavo dūmų. Taip jis vaikė vabzdžius, bet Prabhupada manė, kad, be kita ko, smilkalai apvalo atmosferą.

Kartais nuolatinis plaktukų kaukšėjimas trukdė susikaupti, bet apskri-

tai naujoje vietoje buvo ramu. Majapure gyveno tik keli *bhaktai*, tad Prabhupada daug vertė, leido laiką priimdamas svečius, kalbėjosi su mokiniais, vadovavusiais Majapuro centro statybai. Savo norus ir pageidavimus Prabhupada dažniausiai dėstė Bhavanandai Maharadžai ir Džajapatakai Maharadžai – per juos įgyvendindavo savo valią.

Tame pačiame pastate su Prabhupada gyvenę *bhaktai* laikė save Prabhupados tarnais, gavusiais mokytojo leidimą gyventi jo namuose. Žinia, visi ISKCONo pastatai priklausė Prabhupadai, tačiau Majapure galėjai tai justti ypač stipriai. Paprastai visuose ISKCONo centruose patys *bhaktai* pasirūpindavo jų išlaikymu, tačiau Majapure finansavimo šaltinių ieškojo pats Prabhupada. Jis įsteigė fondą „Majapuro-Vrindavanos trestas“. Šį fondą sudarė jo mokinių paaukoti pinigai ir bankų indėlių procentai. Jei mokiniai nevykusiai panaudodavo pinigų, jei jų pastangos nebūdavo tikslingos, ar kaip nors nukentėdavo bendrijos nekilnojamas turtas, Prabhupada visada tai imdavo giliai į širdį. Dabar, kai Prabhupada pats buvo įvykių centre, jis dažnai apeidavo statybviетę, duodavo išsamius nurodymus ir reikalavdavo, kad *bhaktai* ištaisytų trūkumus. Rausvas pastatas buvo tarsi milžiniškas transcendentinis laivas, o Šrila Prabhupada – jo kapitonas, kuris vaikščiojo plačiomis jo verandomis ir duodavo griežtus nurodymus komandos nariams, kad jame viskas vyktų kaip reikiant.

Mokiniais, paskyrusiems Majapuro projektui visas savo jėgas, Prabhupada jautė ypatingą prielankumą ir didžiulį dėkingumą. Kartą vakare jis pasikvietė Bhavanandą pas save ir ėmė klausinėti, kaip sekasi *bhaktams*. Netikėtai jo skruostais nusirito ašaros: „Žinau, kaip jums, jaunuoliams ir merginoms iš Vakarų, sunku čia, – tarė jis, – jūs taip pasišventę mano misijai. Žinau, kad kartais netgi neturite *prasados*. Kai pagalvoju, kad negaunate net pieno, kad atsisakėte jaukaus gyvenimo, atvykote čia ir niekada man nesiskundžiate, jaučiuosi visiems jums labai skolingas.“

Bhavananda: *Marmuro tašytojai gyveno plūkto molio trobelėse prie pat statybų aikštelės. Šalia kylančio pastato stovėjo rankinė vandens pompa, iš kurios darbininkai sėmė vandenį skiediniui — ten ir prausėmės. Kiek atokiau buvo įrengtos dvi lauko išvietės, viena – moterims, kita – vyrams. Tai tebuvo dvi žemėje iškastos duobės, aptvertos molio sienele. Šėlstant audrai ir pliaupiant lietuvi, mes klampojome per laukus iki kelių purve, o aplink knibždėte knibždėjo gyvačių. Šiurpas! Žodžiu – tai buvo statybviетė. Normalūs žmonės statybviетėje negyvena, o mes gyvenome. Mes važiuojome ten dėl Šrilos Prabhupados, ir mums buvo gera. Neturėjome nei vonios, nei kitų patogumų – tik plikas cementines grindis.*

Nors *bhaktai* stoviškai kentė gyvenimo Majapuro centre, tiksliau sakant, statybų aikštelėje, sunkumus, kartais jiems atrodydavo, kad daugiau nebeįstvers. O Prabhupada gyveno sau lyg niekur nieko ir stengėsi įkvėpti

bhaktus. „Majapuras – įstabi vieta. Čia galima gyventi vien oru ir vandeniui.“

Aplinkui driekėsi ryžių laukai. Norint nusigauti nuo įėjimo į sklypą iki pačios šventyklos, tekdavo apie du šimtus metrų laviruoti siaurais near-
tos žemės takeliais, kurie skyrė ryžių laukus. Prie įėjimo į teritoriją buvo įrengta iš bambuko suręsta ir brezentu dengta virtuvė.

Bhaktai, galima sakyti, gyveno be šviesos, nes elektrą dažnai išjungdavo. Vakarais jie išžiėbdavo žibales lempas. Prabhupada reikalavo, kad *bhaktai* kasdien jas išardytų, pakirptų dagčius ir nuplautų stiklus. „Kada nors, – sakė jis, – mes patys auginsime ricinmedžius ir iš jų sėklų spausime aliejų lempoms.“

Prabhupada išmokė *bhaktus* pasistatyti paprastas pašiūres. Jis norėjo, kad nuo kelio pusės Jo mokiniai aptvertų sklypą tvora su vartais, o prie sienos pristatytų kambarėlius – „bakūžes“, kaip jis juos vadindavo. Juose ir apsigyvens *bhaktai*. Jis norėjo sklype pasodinti kokoso palmes ir bananmedžius.

Viešbutis dar nebuvo baigtas, bet svečių čia netrūko – dauguma jų atvažiuodavo pasikalbėti su Prabhupada. Kasdien jis valandų valandas leido su svečiais, kalbėdamas apie Krišnos sąmonę – vieni klausinėjo apie jo judėjimą, kiti norėjo tik pasipasakoti ir pakalbėti apie savo išpažįtamą gyvenimo filosofiją. Kartais jis pasiskųsdavo, kad tas ar kitas svečias gaišina jo laiką, bet su niekuo neatsisakydavo susitikti. Sykį pas Prabhupadą iš Kalkutos atvyko pasiturintis induistas vardu Bridžratanas Mohata su žmona – multimilijonieriaus R.D.Birlos dukra. Šrila Prabhupada pasistengė, kad jo svečiai būtų priimti tinkamai. Jis asmeniškai surašė meniu ir nurodė mokiniams, kaip aptarnauti poną Mohatą ir jo žmoną. Svečių vaišinimas *prasada* yra labai svarbi *vaišnavų* etiketo dalis, todėl Šrila Prabhupada nuolat pabrėždavo, kad, pasirodžius svečiui, jam pirmiausia reikia pasiūlyti *prasados*.

„Reikia būti visada pasirengus pasiūlyti svečiui vandens, karštų *purių*, keptų baklažanų ir saldumynų“, – sakė Prabhupada. Jei svečias drovėjosai vaišintis, Prabhupada primygtinai prašė jo valgyti. Nors ponias Mohatas buvo kilusi iš vienos turtingiausių Indijos šeimų, ji liko patenkinta kukliomis vaišėmis ir Šrilos Prabhupados bei jo mokinių svetingumu. Kambarys, kuriame juos apgyvendino, buvo iki galo neįrengtas – grindys nenupoliruotos, visur aplink virė darbas. *Bhaktai* tegalėjo jiems pasiūlyti čiužinius ir pagalves, tačiau svečiai, rodė, buvo visai patenkinti ir dėkingi.

Bhavananda: *Majapure Prabhupada atskleidė mums nemažai Indijos kultūros ypatumų. Kartą, dar Los Andžele 1970 metais, jis paprašė manęs*

susiūti kelias paklodes ir užkloti kilimą jo kambaryje. Po to kartu su manimi keturpėsčias lygino raukšles.

Tą patį turėjome padaryti ir Majapure – čiužiniais išklajome grindis mokytojo kambaryje, o išilgai sienų išdėliojome cilindro formos pagalvius. „Pasiūkite iš baltų paklodžių užvalkalus, – pasakė jis, – ir kasdien keiskite juos.“ Kai pas Prabhupadą svečiuodavosi bengalai, jie susėdavo ant čiužinių išilgai sienų ir remdavosi į pagalvius.

Jie atrodė labai aristokratiškai. Buvo justi, kad Prabhupada – mahantas, namų šeimininkas, ačarja. Aristokratiški bengalų džentelmenai taip pat atkreipė dėmesį į jo pastangas atkurti atmosferą, kurioje pirmaisiais amžiaus dešimtmečiais gyveno senoji aristokratija. Prabhupada atsinešė jos dvasią iš vaikystės, praleistos Malikų namuose, bet dabar ši dvasia sparčiai nyko. Iš senosios kultūros beveik nieko nebuvo likę, nes daugelis senųjų aristokratų šeimų nusigyveno ir sunyko.

Savo apsilankymo Majapure 1973 metų vasarą metu Prabhupada pasidalino tolesniais šio ISKCONo centro plėtojimo planais. *Bhaktai* jau žinojo, kad jo užmojai grandioziniai, ir jų įgyvendinimas kainuos milijonus. Vieną pastatą jie jau turi – bet tai tik pradžia. Numatytame projekte jis atrodė visai nereikšmingas. Prabhupada kalbėjo apie gigantišką šventyklą, kurios didžiulis kupolas boluos virš transcendentinio miesto. Majapuro Čandro-daja-mandire bus įrengtas didžiausias pasaulyje planetariumas, vaizduojantis visatą tokią, kokia ji aprašoma Vedų raštuose.

Norėdamas įgyvendinti šį sumanymą, Prabhupada užsimojo išmokyti savo mokinius vedišku amatų, kurie Bengalijoje buvo bebaigią išnykti. *Bhaktisidhanta Sarasvatis* labai domėjosi galimybe panaudoti diaramas (trimačius skulptūrinius modelius) Krišnos ir Viešpaties Čaitanjos *liloms* įamžinti. Prabhupada norėjo, kad jo mokiniai perimtų jų kūrimo įgūdžius iš vietos dailininkų.

Birželį mokytiis lipdyti molio figūras diaramoms į Majapurą atvyko Baradradža, Adideva, Murti ir Išana. Dar Prabhupada pageidavo, kad kuris nors iš jo mokinių išmokytų gaminti *mridangas*. Pas juos kasdien atėidavo puodžius ir mokė Išaną žiesti bei degti molinius *mridangų* korpusus. Šiaudais dengtoje trobelėje, kurioje anksčiau gyveno Prabhupada, *bhaktai* įrengė keramikos dirbtuves, o Prabhupada ėmė kviestis į Majapurą kitus savo mokinius.

Majapuras pats savaime yra nuostabi vieta, nes čia Viešpaties Krišnos gimtinė. Ir jei į Majapurą suvažiuos talentingi žmonės iš Vakarų, kurie pastatys čia transcendentinį miestą, Majapuras išties taps unikaliu kampeliu šioje žemėje.

Jei Majapure išaugs tikras miestas, sakė Prabhupada, bus įvykdyta praeities *ačarjū* valia. Miestui išsiplėtus, jo gyventojų skaičius pasieks penkiasdešimt tūkstančių, ir jis taps viso pasaulio dvasine sostine. Su gigantiška šventykla centre ir atskirais kvartalais *brahmanoms*, *kšatrijoms*, *vaišjoms* bei *šudroms*, miestas taps pavyzdžiu visiems pasaulio miestams. Ateis diena, kai visi didieji miestai virs griuvėsiais, o žmonija persikraustys į miestus, pastatytus pagal Majapuro pavyzdį. Majapuro atsiradimas atvers naują žmonijos istorijos puslapį – Krišnos sąmonės epochą. Šri Čaitanjos Mahaprabhu mokymas tolydžio susilauks vis didesnio pripažinimo, ir išsipildys Jo pranašiški žodžiai: „Mano vardas skambės kiekviename pasaulio mieste ir kaime.“

Prabhupada kalbėjo, kad ilgainiui Majapuras tapsias žymiai geriau pasiekiamu – iš Navadvipos į jį bus galima atvykti persikėlus tiltu, iš Kalkutos atplaukti motorine valtimi Gangos upe, o iš kitų pasaulio kraštų atskristi lėktuvu. Milijonai Bengalijos gyventojų nuo gimimo yra Viešpaties Čaitanjos pasekėjai. Jie lengvai priims Krišnos sąmonę, nes tai jų pačių kultūra grynuoju pavidalu. „Ką daro Bengalija, tą daro ir visa Indija“, sako patarlė. Taigi, jei Bengalija dvasiškai atsinaujins imdama pavyzdį iš Krišnos sąmonę praktikuojančių Amerikos *vaišnavų*, atsinaujins ir visa Indija. O kai Krišnos sąmonė užkariaus Indiją, jos pavyzdžiu paseks visas pasaulis. „Aš padovanojau jums Dievo karalystę, – pasakė Prabhupada Majapuro projekto vadovams. – Imkite ją, pastatykite čia miestą ir laimingi joje gyvenkite.“

* * *

Birželio 27 d., 1973 m.

Iš Majapuro Prabhupada iškeliavo į Kalkutą. Tamalai Krišnai Gosvamiui jis rašė:

Šjamasundara ragina mane atvykti į Londoną, į dvarą, kurį mums dovanojo Džordžas, susitkti su labai įtakingais žmonėmis... Bet prieš sugrįždamas į Europą ar Ameriką, aš noriu galutinai sutvarkyti visus reikalus Bombėjuje. Jei Bombėjuje jūs surastumėte tinkamą vietą, kur galėčiau kelioms dienoms apistoti, aš iš karto atvažiuočiau, o jau iš ten skrisčiau į Londoną.

Planuodamas savo kelionės maršrutą, Prabhupada kelias dienas praleido Kalkutos šventykloje, esančioje Alberto gatvėje. Jo durys buvo atviros visiems, kas tik pageidavo, jo kambaryje visada šurmuliavo žmonės – vietiniai bengalai ir jo mokiniai. Vakaraus valandai kitai jis vykdavo pas ką nors į svečius pamokslauti, net jei dėl to tekdavo sukart ne vieną kilometrą siaurutėmis žmonių užtvindytomis gatvelėmis.

Kartkartėmis į šventyklą aplankyti savo mylimo brolio ir ką nors jam pagaminti užsukdavo ir Šrilos Prabhupados sesuo, kurią jo mokiniai vadino Pišima. Kartą, prisivalgiusį jos *kačorių*, Prabhupadą surėmė aštrūs pilvo skausmai, ir jis atsigulė savo kambaryje. Mokiniai ne juokais susirūpino. Prabhupados tarnas Šrutakirtis, įėjęs į kambarį, pamatė Prabhupadą susirietusį iš skausmo:

– Šrila Prabhupada, kas atsitiko?

– Raižo skrandį, – atsakė Prabhupada, – tas kokosinis *kačoris* nebuvo gerai iškepęs.

Priepuoliai tęsėsi visą naktį. Keli *bhaktai* nesustodami masažavo Prabhupadą, daugiausiai pilvo sritį, tačiau kiekvieną jo atodūsiį palydėdavo dejonė. Šalimais stovėjo Pišima, bet *bhaktams* ji kėlė dar daugiau nerimo – kad tik jai nešautų į galvą kuo nors dar pavaišinti brolių.

Prabhupada paprašė nuo altoriaus atnešti ir pastatyti prie jo lovos Viešpaties Nrisimhos atvaizdą. Kažkas išsigando, kad Prabhupada gali numirti. Kitą rytą jo būklei nepagerėjus, *bhaktai* išsikvietė vietos *kaviradžą*. „Ūmi kraujuojanti dizenterija,“ – nustatė diagnozę pagyvenęs daktaras. Jis paliko vaistų, bet ir tie nepadėjo. Tada Prabhupada pasikvietė Bhavanandą ir paprašė jį pagaminti jam *purių* su nediduke *patala* ir druska. Bhavananda ėmė protestuoti: tokios būklės jam nėra nieko blogiau už keptą maistą. Bet Prabhupada paaiškino, kad tai vaistai nuo dizenterijos – taip jį vaikystėje gydydavusi mama. Po to jis pasikvietė seserį ir paprašė jos pagaminti *purių* su *patala*. Praėjus kelioms valandoms po valgio, Prabhupada vėl išsikvietė Bhavanandą – jis pasijuto geriau. „Mano motina buvo teisi“, – pasakė jis.

Iš Šjamasundaros atėjo ilga telegrama, kurioje jis rožinėmis spalvomis piešė misionieriškos veiklos perspektyvas Londone. Tiesiai iš oro uosto sraigtasparniu Prabhupada būsiąs nuskraidintas į pagrindinį renginį – didžiausią iš kada nors rengtų *Ratha-jatry*. Procesija trauks Pikadilijo gatve į miesto centrą ir užsibaigs didžiuliame paviljone Trafalgaro aikštėje.

„Kalk geležį kol karšta, – pasakė jis. – Taip, regis, sako anglai. Tik taip jai galima suteikti norimą formą. Vakaruose žmonės yra viskuo persisotinę. Todėl mes ir norime dovanoti jiems dvasinį nušvitimą.“

Prabhupada bemat įtikino mokinius savo nepaneigiamais argumentais. „Vakarūs yra užkariavusios dvi melagingos teorijos, – sakė jis. – Viena teigia, kad gyvybė atsiranda iš materijos, o kita – kad gyvename tik kartą, todėl reikia išsemti visus jo džiaugsmus. Sakoma, viskas materialu. Vadinasi, kuo labiau plėsis Krišnos sąmonės judėjimas, tuo labiau išsikvėps komunizmas. Žmonės kalba apie vienybę, bet ribotas mąstymas neleidžia jiems suvokti, kaip ją pasiekti. Iš pradžių jie sukūrė milžinišką ir labai kva-

lifikuotą Nacijų lygą, dabar – Jungtines Tautas, ir kas iš to? Bet štai jums paprastas būdas – *Ratha-jatra*, vis plačiau užkariaujanti pasaulį. „Džaganatha“ reiškia „Visatos valdovas“. ISKCONui pavyko pasiekti, kad Viešpats Džaganatha Dievu būtų pripažįstamas visame pasaulyje. Todėl aš ir vykstu į Vakarų, aš noriu visą tai dovanoti žmonėms.“

Nors Prabhupada atrodė fiziškai per silpnas skristi į Londoną, kur jo laukė aktyvus misionieriškas darbas, mokiniai pakluso jo valiai, suvokdami tai, kaip dar vieną Krišnos stebuklą.

Londonas, liepos 7 d., 1973 m.

Paravidha: *Tą dieną vyko Ratha-jatra. Aš pamačiau Prabhupadą įeinantį į šventyklą. Jis atrodė itin tvirtas. Mane tai pribloškė, tačiau aš supratau, kad jo jėga plaukia iš dvasios.*

Dhruvanatha: *Mes laukėme Prabhupados prie Marmurinės arkos aikštėje, kur paprastai vyksta įvairūs paradai. Iš ten turėjo pajudėti mūsų procesija. Prabhupados laukė puikiai išpuošta vjasasana. Visi tikėjosi, kad Prabhupada sės į iškilmių vežime įrengtą vjasaną ir važiuos gatvėmis, kaip per kitas Ratha-jatras.*

Tačiau, atvažiavęs į vietą, Prabhupada, mūsų nuostabai ir džiaugsmui, atsisakė sėsti į vjasaną. Jis gestais parodė, kad rengiasi šokti ir eiti procesijos priešakyje.

Jogešvara: *Buvo atneštos kopėčios, kad Prabhupada galėtų pakilti į rathą, vežimą, ir atsisėsti į vjasaną. Bet jis mostu parodė jas išnešti ir žengė drauge su šokančia procesija.*

Dhirašanta: *Aš pasitempiau pėdą ir negalėjau paeiti, todėl važiauvau vežime ir labai gerai mačiau Prabhupadą. Revatinandana Maharadža giedojo į mikrofoną, įrengtą vežime, bet maždaug po penkiolikos minučių Prabhupada liepė perduoti Revatinandanai Maharadžui ir kitiems, kad jie nusileistų iš vežimo ir giedotų eidami gatve kartu su juo.*

Revatinandana: *Išvydęs vežime jam skirtą vjasaną, Prabhupada pasakė: „Ne, ne, aš paprastas bhaktas. Eisiu kartu su visais.“ Tai buvo grandiozinė ir nuostabi kirtana. Solo giedojo Hamsaduta, giedojau aš, giedojo Šjamasundara – vienas po kito prie mikrofono ėjo vis kitas bhaktas. Kirtana buvo fantastiška. Prabhupada su karatalais rankose visą tą laiką buvo pačiame kirtanos sukūryje. Jis šoko, strykčiojo, šoko.*

Rohini-nandana: *Vežimas riedėjo vėžlio greičiu. Prabhupada ėjo maždaug už dešimties metrų, procesijos priešakyje, o bhaktai vežime giedojo į mikrofonus. Prabhupada pasikvietė juos į apačią, surikiavo aplink save, ir visi kartu dainavo Harė Krišna mantrą. Kartas nuo karto jis atsigręždavo, didingai iškeldavo į viršų rankas ir šuktelėdavo: „Džaja Džaganatha!“ Kai mes atitrūkdavome nuo procesijos, Prabhupada*

atsigrėždavo atgal ir laukdavo, kol vežimas priartės. Jis tai šokdavo, tai sustodavo iškėlęs viršun rankas.

Šaradija dasi: Prabhupada ėjo šokdamas. Žengęs keletą žingsnių, jis atsigrėždavo, pakeldavo rankas ir žiūrėdavo į Dievybes. Keletą minučių jis šokdavo medituodamas į Dievybes, po to vėl nusigrėždavo ir traukdavo toliau. Jis šoko visą kelią. O bhaktai, susiėmę už rankų ir apsupę Prabhupadą, saugojo jį nuo minios. Tai buvo nuostabus transcendentinis reginys – Prabhupada žvelgia į Dievybes, o už jo minia bhaktų.

Sudurdžaja: Prabhupada mus tikrai stebino. Mes nesupratom, sveikas jis ar ne, buvo neaišku, kaip jis jaučiasi, ar jam nesilpna. Buvo akimirky, kai jis atrodė rimtai sergantis, o kartais į jį žiūrint atrodė, kad jis žvalus kaip aštuoniolikmetis. Mes nežinojome, ką ir galvoti. Jis žingsniavo pasiramsčiuodamas lazdele, bet kai imdavo šokti, iškeldavo ją į viršų. Po kiek laiko prie manęs prišoko Šjamasundara ir pasakė: „Klausyk, Prabhupada neišlaikys. Jis stipriai serga. Važiuok iš paskos su mašina. Laikykis netoliese, kad, jeigu kas nors atsitiks, mes galėtume per pusę minutės pasodinti jį į mašiną.“ Prabhupada žingsniavo Park-Lein gatve, ir kartais vežimą tempiantys bhaktai tiesiog nespėdavo iš paskos. Tada jis atsigrėždavo ir iškėlęs rankas sušukdavo: „Haribol!“ Tai kartojosi keletą kartų. Prabhupada žingsniavo taip spėriai, kad tarpais jam tekdavo sustoti ir palaukti, kol mokiniai jį pavys. Bhaktai šoko, oras buvo puikus, minia linksmai šėlo.

Dhruvanatha: Praeiviai stovėjo kaip įbesti ir spoksojo į Prabhupadą. Tokio amžiaus žmogus, o šoka ir strykčioja kaip vaikigalis – neįtikėtina! Kas penkias minutes Prabhupada atsigrėždavo ir pažvelgdavo į Džaganathą. Bhaktai stengėsi palikti laisvą praėjimą, kad niekas neužstotų jam Dievybių – kad Džaganatha, Balarama ir Subhadra atsivertų jam visu savo grožiu. Tačiau netrukus prisistatė policininkai ir rankų mostais parodė, kad nestoviniuotume. Mes turėjome judėti, nes spūstys keliuose grėsmingai didėjo. Bhaktai garsiai šaukė, giedojo ir šoko – tiesiog spengė ausyse.

Šrutakirti: Prabhupadai šokant, prie mūsų vis priedavo policininkai ir žvalgėsi, kas vadovauja procesijai. Galų gale jie pasičiupo mane: „Pasakykite savo vyriausiajam, kad jis atsisėstų. Jis kelia erzelij. Minia šėlsta, ir mes negalime jos suvaldyti.“ – „Gerai,“ – atsakiau aš, bet Prabhupadai nieko nesakiau.

Tada jie priėjo dar kartą: „Liepkite jam atsisėsti.“ – „Gerai,“ – vėl pasakiau, ir patapšnojau Prabhupadai per petį. Visą tą laiką jis buvo apimtas ekstazės, šoko priešais vežimą ir ragino šokti kitus. Rankų mostais kvietė bhaktus nesiliauti. Kurstė šventinę nuotaiką ir neleido jai užgęsti. Aš pasakiau jam: „Prabhupada, policininkai prašo jūsų atsisėsti. Jie sako,

kad jūs audrinate minią.“ Prabhupada žvilgtelėjo į mane, nisisuko ir lyg niekur nieko šoko toliau. Į policininkus jis visiškai nekreipė dėmesio. Ir jie nieko negalėjo padaryti. Prabhupada šoko kaip šokęs, ir policininkai daugiau nieko nebesakė.

Paravidha: Aš platinau „Back to Godhead“ žurnalus visą laiką, kol vyko eitynės. Visai nusivariau nuo kojų bandydamas neatsilikti, o Prabhupadaėjo priekyje ir šoko tarsi jaunutis berniukas. Aš negalėjau atsistebėti – iš kur ta dvasinė energija.

Dhruvanatha: Kai priėjome Pikadilio aikštę, Prabhupada netikėtai sustabdė procesiją. Pikadilio aikštė, savaimė suprantama, buvo užtvindyta žmonių. Mes stovėjome apie tris minutes, o Prabhupada, apsuptas bhaktų, nesiliovė šokęs.

Rohini-nandana: Kai atėjome į Pikadilio aikštę, Prabhupada įsismarkavo kaip reikiant, jis šokinėjo kaip pašėlęs. Vežimas sustojo. Žinot, tas vaizdas buvo labai panašus į „Čaitanja-čaritamritoje“ aprašytą Rathajatros procesiją, kuriai vadovavo Viešpats Čaitanja. Tai va, vežimas sustojo, ir Prabhupadai teko laukti, kol jis vėl pajudės iš vietos.

Jogešvara: Kai pagaliau atėjome į Trafalgaro aikštę, ir Prabhupada pamatė didžiulę palapinę bei viską, kas padaryta rengiantis šventei, jis vėl iškėlė rankas į dangų. Visą kelią jis šoko kartu su procesija. Eitynės truko mažų mažiausiai valandą – visą kelią nuo Haid parko iki Trafalgaro aikštės jis buvo ant kojų.

Rohini-nandana: Atėjęs į Trafalgaro aikštę, Prabhupada iškart atsisėdo į nedidukę vjasaną, įrengtą ant Nelsono kolonos cokolio, ir skaitė paskaitą apie šventąjį Krišnos vardą – skaitė paskaitą iškart po valandą trukusių eitynių ir šokio maratono.

Kitą dieną laikraščiai išspausdino palankius atsiliepimus apie šventę. Vienam iš savo mokinių Los Andžele Prabhupada rašė:

Manau, tau bus džiugu sužinoti, kad Ratha-jatra Londone susilaukė didžiulės sėkmės. „Daily Guardian“ pirmajame puslapyje išspausdino nuotrauką, vaizduojančią mūsų vežimą, ir parašė, kad mes sėkmingai konkuravome su paminklu lordui Nelsonui Trafalgaro aikštėje. Mano sveikata nebloga, kasdien einu pasivaikščioti ir ryte skaitau paskaitas.

Kitame laiške Prabhupada rašė:

Praeivių reakcija į mūsų šventę buvo labai šilta. Mane tai taip įkvėpė, kad visą kelią nuo Haid parko iki Trafalgaro aikštės nuėjau šokdamas.

* * *

Bhaktai pakvietė į susitikimą su Šrila Prabhupada ištisa būrį garsių britų, ir šie mielai priėmė kvietimą. Žadėjo atvažiuoti ekonomistas Ernstas Šumacheris ir filosofas Seras Alfredas Dž. Ajeris. Kai Šjamasundara papasakojo, kokia įžymybė yra Ajeris, Prabhupada jo pasiteiravo:

– Kokia jo filosofijos esmė?

– Hm, Dievo egzistavimu jis netiki, – atsakė Šjamasundara.

– Aš jam įrodysiu, – pasakė Prabhupada, – aš jo paklausiu, kaip jis suprantą sąvoką „Dievo egzistavimas“. Aš paprašysiu pateikti jo argumentus, paneigiančius Dievo buvimą.

Prabhupada mėgo bendrauti su filosofais, „įvaryti juos į kampą ir sutriuškinti“.

Istorikas Arnoldas Toinbis buvo senas ir pasiligojęs, todėl Prabhupada sutiko pats pas jį nuvažiuoti. Daktaras Toinbis domėjosi pomirtiniu gyvenimu. Jis klausinėjo Prabhupados apie *karmą*. Dauguma žmonių, pasakė istorikas, bijosi mirties. Prabhupada pritarė jam ir pridūrė, kad pagal vieno astrologo sudarytą horoskopą, vienas iš neseniai mirusių Indijos lyderių gimė šunimi.

– Žmonės bijo nusiristi iki žemesniųjų gyvybės formų, – pasakė jis.

Toinbis pasidomėjo, ar galima pakeisti *karmą*.

– Galima, – atsakė Prabhupada, – bet ją gali pakeisti tik *bhakti*, atsida-
vimas Dievui.

Džordžas Harisonas, bendraudamas su Prabhupada, visada laikėsi nuolankiai, kaip ir Prabhupados mokiniai. Kartą Prabhupada kartu su Džordžu valgė *prasadą* – tai buvo specialiai jiems pagaminti pietūs: *samosos*, *chalva*, daržovės, grietinė, *puriai*, – ir Prabhupada ėmė pasakoti Džordžui apie Vrindavanos *pandas*, kurie mėgsta „gerai užkirsti“. Vienas vargšelis taip prisisprogo, kad vos neiškeliavo į dausas, bet sūnui su pasididžiumu pasakė: „Šiaip ar taip, mirštu ne iš bado, o nuo persivalgymo. Nėra nieko gėdingiau, kaip mirti iš bado.“ Kalbėdamasis su Džordžu, Prabhupada plačiai šypsojosi ir padėjo už padovanotą dvarą.

– Ar matėte mano kambarį? – pasiteiravo Prabhupada. – Na, namas tai jūsų, bet kambarys – mano.

– Ne, ne, – užprotstavu Džordžas. Muzikantas buvo linkęs ir toliau vaidinti nuolankaus mokinio vaidmenį. – Tai Krišnos namas ir jūsų kambarys.

Džordžui prisipažinus, kad dėl Krišnos sąmonės nuo jo ima nusigręžti draugai, Prabhupada jam pasakė, kad dėl to neverta nerimauti. Jis perskaitė Džordžui ištrauką iš „Gitos“, kurioje Krišna nurodo, kad pažinti Jį galima tik per dvasinę tarnystę.

– Kada nors, – susimąstė Džordžas, – ISKCONas taip išsiplės, kad jam prireiks turėti savo valdymo struktūrą.

– Aš suskirsčiau pasaulį į dvyliką zonų, kuriose turiu po savo atstovą, – pratešė jo mintį Prabhupada. – Jei jie laikysis dvasinių principų, Krišna jiems visada padės.

Prieš išeidamas, Džordžas patikino Prabhupadą padėsiąs jam išigyti naujų šventyklų. Vėliau Prabhupada pasakė: „Krišna rodo Džordžui kelią.“

Susitikti su žymiu Harė Krišna judėjimo lyderiu Džordžas Harisonas įtikino ir kitą garsų pop dainininką bei muzikantą Donovaną. Donovanas atėjo su savo bičiuliu muzikantu ir mini sjonėlius vilkinčiom draugėm. Donovanas atsisėdo priešais Prabhupadą. Stoją nejauki tylą.

– Viename Vedų posme pasakyta, – nutraukė tylą Prabhupada, – kad muzika yra aukščiausia žmogaus ugdymo forma.

Jis ėmė aiškinti, kaip muzikantas gali pasitarnauti Krišnai.

– Imkite pavyzdį iš savo draugo Džordžo, – pasakė Prabhupada. – Mes pasiūlysimė jums temų, o jūs kurkite dainas.

Prabhupada paaiškino, kad Krišnos tarnystei galima panaudoti viską, net pinigus.

– Bet pinigai materialūs, – įsiterpė į pokalbį Donovaną draugužė.

– Iš kur jūs žinote, kas – materialu, o kas – dvasiška? – pasidomėjo Prabhupada.

Jis pasisuko į Donovaną:

– Jūs suprantate, apie ką aš kalbu?

Donovanas kukliai atsakė, kad jo „makaulė dirba lėtai“, bet jis stengiasi suprasti. Donovaną draugė pasilenkė ir kažką pašnibždėjo jam į ausį. Donovanas pakilo ir tarė:

– Na, mums jau metas.

Prabhupada primygtinai prašė, kad, prieš išeidami, jie pasivaišintų *prasada*.

Kai tik svečiai uždarė duris, Prabhupada ir jo mokiniai prapliupo kvatoti. Prabhupada tarė:

– Ji pamanė...

Ir leido mintį pabaigti mokiniams.

– Ji pamanė, – tarė Jogešvara, – kad, jei Donovanas rimtai susidomės Krišna, ji jį praras.

Prabhupada nepaprastai mėgo pamokslauti garsiems svečiams ir stengėsi nepraleisti progos su jais susitikti. „Nuo šiol man atvykus į naują vietą, – rašė vienam iš mokinių Prabhupada, – reikia būtinai kviesti į susitikimą žymius ir įtakingus žmones pasikalbėti apie Krišnos sąmonės judėjimą.“

Jis gyveno Menoro dvare jau ištisą mėnesį. Iki *Džanmaštamio* ir Dievybių instaliacijos dar liko kelios savaitės, todėl, kai Bhagavanas paprašė

Prabhupados atvykti į Paryžių ir instaliuoti ten Radhos ir Krišnos Dievybes, Prabhupada mielai sutiko.

* * *

Paryžius, rugpjūčio 9 d., 1973 m.

Bhaktai organizavo Prabhupadai oficialų priėmimą miesto rotušėje. Dalyvaujant Paryžiaus merui ir jo administracijos atstovams, Šrila Prabhupada pareiškė, kad valstybės vadovų, nesistengiančių įskiepyti jos piliečiams tikros Dievo sąmonės, negalima vadinti atsakingais vadovais. Kitos dienos reportaže apie šį susitikimą laikraščio žurnalistas teigė, kad Svamis nepagailėjęs kritikos net Napoleonui Bonapartui.

Bhagavanas: *Mes ką tik persikraustėme į mūsų naująją šventyklą Paryžiuje, Rue Le Sueur gatvėje Nr. 4, ir jau turėjome didesnes nei metro aukščio Radhos ir Krišnos Dievybes. Prabhupada liepė Pradjumnai kartoti mantras ir atlikti Dievybių apiplovimo apeigas, o pats, sėdėdamas vjasasanoje, viską stebėjo ir davė nurodymus. Aš padėjau Pradjumnai. Akimirksniui grįžtelėjau ir netikėtai išvydau Prabhupadą visai greta. Jis sėmė rankomis apeiginiam apiplovimui skirtus medų, jogurtą, lydytą sviestą ir tepė jais skaištų tarsi lotosas Šrimatės Radharanės veidelį. Kai Dievybės buvo instaliuotos altoriuje, Prabhupada atliko arati. Aš jam patarnavau – padavinėjau reikiamus apeiginius reikmenis. Instaliacijos ceremonijai pasibaigus, mes nuskubėjome į viršų pas Šrilą Prabhupadą ir ėmėme prašyti jo suteikti mūsų Dievybėms vardus. Jis atsilošė kėdėje ir pasiūlė pavadinti Dievybes Radha ir Parisišvara, po to paaiškino, kad indai važiuoja į Angliją, siekdami išsilavinimo, o į Paryžių – pramogų. Jis nusijuokė ir pasakė, kad Krišna atvyko į Paryžių pasiieškoti sau gopių, prancūzaičių, kadangi prancūzaitės laikomos gražiausiomis merginomis. „Radharani – tikra gražuolė, – pasakė Prabhupada, – tikra paryžietė. Krišna atvyko čia susirasti šios gražiausios gopės. Todėl Jis ir vadinsis Parisišvara.“*

* * *

Šrila Prabhupada atvyko į Londoną. Čia jis susilaukė svarbaus skambučio iš Bombėjaus. Giriradža norėjo, kad jis skubiai atvyktų ir pats suderintų sklypo Džuhu pirkimo reikalus su poniu N. Giriradža pasikonsultavo su naujuoju advokatu ponu Bakhilu, ir tas pasakė, kad Prabhupada turėtų pats dalyvauti derybose dėl žemės. Kitas ISKCONo advokatas, ponas Čandavalas, taip pat rekomendavo, kad Šrila Prabhupada nedelsdamas atvyktų į Bombėjų. Giriradža labai prašė jį atvykti ir galutinai susitarti su

ponia N. Prabhupada sutiko. Jis pabus Londone iki *Džanmaštamio*, o po to sugrįš į Bombėjų.

Bombėjus, rugsėjo 15d., 1973 m.

Kitą dieną po atvykimo Šrila Prabhupada susitiko su ponios N. advokatais ir išklaušė jų pasiūlymų. Nors pokalbis, rodė, teikė šiokių tokių vilčių, susitarti vis dėlto nepavyko. Visuomenės reakcija į bandymą nugriauti šventyklą pakeitė ponios N. nusiteikimą. Savo advokatui ji pareiškė, kad jei Prabhupada iškart sumokėsiąs jai likusius dvylika *lakhų* rupijų, ji sutiksianti perleisti žemę. Prabhupada su pasiūlymu mielai sutiko, bet nenorėjo žengti jokių žingsnių, kol neįsitikins ponios N. ketinimų rimtumu.

Su ponia N. reguliariai susitikdavo Bombėjaus advokatas ir ISKCONo laisvasis narys ponas Asnanis, ir bandė ją įtikinti susitarti su Prabhupada. Tą patį jai siūlė jos advokatai. Tačiau Prabhupada praleido Bombėjuje jau kelias savaites, o susitikimas su ponia N. taip ir neįvyko. Kartą ponas Asnanis nuvyko pas ponią N., ketindamas ją atsivežti pas Prabhupadą, bet sušlubavo jos sveikata. Kiekvieną mielą dieną ponas Asnanis žadėjo Prabhupadai, kad ponia N. atvažiuosianti rytoj. Prabhupada neslėpė nusi-vylimo dėl nuolatinio atidėlio-jimo. Tai matydami, sekretoriai pareiškė ponui Asnaniui, kad jie neabejoja jo gerais ketinimais, tačiau nori patikėti tvarkyti reikalus kitiems advokatams. Ponas Asnanis paprašė duoti jam dar keturiasdešimt aštuonias valandas, ir jis įformins žemės nuosavybės teisių perdavimo dokumentus. Ponas Asnanis atvyko pas ponią N., sveikstanciją po ligos vienuose iš savo namų. „*Matadži*, – pasakė jis maldaujamai, – mano Guru Maharadža rytoj išvažiuoja. Jei jūs neatvažiuosite šiandien vakare, žemės klausimo sprendimas užsitęs dar metams.“ Ponia N. sutiko. Apie devintą valandą vakaro jiedu atvažiavo prie pono Bogilalo Patelio namų, kur Prabhupada dalyvavo programoje su *kirtana* ir „Bhagavatam“ paskaita. Tuo metu Prabhupada rengėsi ant stogo skaityti paskaitą, tačiau, sužinojęs apie ponios N. atvykimą, nutraukė programą ir nusi-leido į savo kambarį susitikti su viešnia. Po trumpo pokalbio Prabhupada atsiprašė jos ir užlipo ant stogo skaityti paskaitą.

Jis sugrįžo į kambarį apie pusiaunaktį su savo tarnu ir sekretoriumi. Ponia N. jo tebelaukė. Ji apsipylė ašaromis ir puolė Prabhupadai į kojas:

– Atleiskite man už viską, ką aš padariau, – kūkčiodama pasakė ji. – Meldžiu atleisti man.

Ji pažadėjo padarysianti viską taip, kaip nori Prabhupada. Prabhupada žiūrėjo į ją užuojautos kupinomis akimis, jis nujautė kas vyksta jos širdyje.

– Jūs man kaip dukra, – pasakė jis. – Nesijaudinkit, aš jums pasirūpinsiu. Aš rūpinsiuos jums visą likusį gyvenimą.

Prabhupada pasakė sutinkąs su visomis ankstesnėmis jos sąlygomis: jis sumokėsiąs likusius dvyliką *lakhų* rupijų ir dar penkiasdešimties tūkstančių kompensaciją už vėlinimąsi sumokėti.

Lapkričio pirmąją pusę šešių vakaro Šrila Prabhupada sėdėjo prie savo žemo staliuko tarp dviejų langų, nugara į sieną. Jo kambaryje buvo ponia N. su savo advokatais, civilinių aktų registratorius, ponas Asnanis, ponas ir ponia Sethai ir apie aštuonis *bhaktus*. Sausakimšame kambaryje buvo karšta ir tvanku. Ponia N. sėdėjo Prabhupados dešinėje, o registratorius rengė dokumentus pasirašymui. Šrila Prabhupada buvo susikaupęs. Kambaryje tvyrojusią tylą nutraukdavo tik popierių šlamėjimas ir plunksnų krebždėjimas. Žemės nuosavybės teisių perdavimo dokumentų parengimas truko kiek daugiau nei dvidešimt minučių. Prabhupada sumokėjo pinigus poniai N., po to ji pasirašė dokumentus. Nuo šiol žemė teisėtai priklausė ISKCONui.

Giriradža: *Pasirašant dokumentus, kambaryje stoji mirtina tyla. Visi kambaryje jautė akimirkos svarbą – atrodė, kad pasirašoma sutartis tarp dviejų didžiųjų valstybių. Po to, kai ponia N. pasirašė dokumentus, visi tylėdami stebėjo, kaip jais pasikeičiama. Netikėtai ponia N. pravirko. Tamala Krišna Gosvamis pasiteiravo, kodėl ji verkia, ir ponia N. paaiškino, kad būtent tą dieną pas ją lankėsi ponas Mataras, kuris sakė radęs pirkėją, pasiūliusį už žemę gerokai didesnę sumą nei ta, kurią mokėjome mes. Tiesą sakant, žiūrėdami į ponį N. mes galvojome – dabar ji, ko gero, prisimena viską, kas nutiko per visą tą laiką, ką ji padarė, taip pat savo vyro mirtį. Tai buvo labai įtemptos akimirkos – ilgus mėnesius trukusios varginančios kovos kulminacija. Prabhupadai, bhaktams ir Prabhupados rėmėjams šio vakaro įvykiai buvo daugiametės svajonės išsipildymas.*

Šrila Prabhupada paprašė mokinių pranešti naujienu dienraščiams, o visus susirinkusius pakvietė pasivaišinti salėje priešais jo kambarį, kur dviem eilėmis buvo patiesti dembliai. *Bhaktai* atnešė lėkštes iš bananų lapų, išdėliojo jas priešais susodintus svečius ir ėmė vaišinti juos įvairiaisiais valgiais.

Prabhupada stovėjo. „Na ką gi, pradėsim“, – pasakė jis, kai buvo baigta nešioti *prasada*. *Bhaktai* pagamino keletą patiekalų – ryžių, *dalo*, įvairių rūšių *pakorų* (su bulvėmis, žiediniais kopūstais, baklažanais), bulvių *sabdži*, *papadamų*, *barfi*, *sabdži* su žiediniais kopūstais, *ladu*, *čamčamų* (saldumynų iš pieno), *khirą* su vermišeliais, chalvos ir gėrimo su laimų sultimis. Svečių nuotaika buvo šventiška ir labai pakili.

Ponia Vorier („Harė Krišna Lendo“ gyventoja): *Pasirašius perdavimo dokumentus, bhaktai sušuko: „Džaja!“ – jie buvo laimingi. Po to*

Prabhupada perskaitė paskaitą apie Bombėjaus projektą. Jis kalbėjo, kad viskas ten bus iš marmuro. kažkas suabejojo, ar tai įmanoma, bet Prabhupada užtikrino, kad tai realiai įgyvendinama. Jis pristatinėjo projektą labai vaizdingai, jo žodžių auditorija klausėsi sulaukiusi kvapą. Šventyklos kompleksas taps vienu iš pasaulio stebuklų. Jo pasižiūrėti plauks žmonės iš visų žemynų. Jis bus Bombėjaus įžomybė. Prabhupada pasakojo apie šventyklos kompleksą taip, tarsi aiškiai jį matytų, ir pridūrė, kad baigtas kompleksas pranoks ir drąsiausias mūsų fantazijas. Jis bus neįtikėtinas!

Vakarienė pasibaigė vėlai. Kai svečiai išsiskirstė, Prabhupada grįžo į savo kambarį. Atsisėdęs prie rašomojo stalo, jis atsilošė ir susijaudinęs tarė: „Tai bent mūsų!“

* * *

Vrindavana, kovas, 1974 m.

Visos Šrilos Prabupados mintys sukosi apie Krišna-Balaramos *mandiro* statybą. 1972 metų balandį jis paprašė savo mokinio Hanso Kielmano (dabar jis buvo Surabhis), projektavusio Bombėjaus centrą, padaryti Vrindavanos šventyklos eskizą Indijos renesanso stiliumi. Prabhupadai patiko Govindadžio šventykla šalia pirmosios Govindadžio šventyklos, kurią pastatė Rupa Gosvamis. Jam patiko jos atviras arkados apsuptas kiemas, jos fasadas su laipteliais, vedančiais į *daršany* zoną. Jis pasiūlė kai kuriuos Govindadžio šventyklos architektūrinius sprendimus pritaikyti ir jo šventykloje. Surabhis, padedamas vietos architekto, parengė projektą, ir Prabhupada jį patvirtino.

Tai bus didingiausia šventykla Vrindavanoje. Daugybė *bhaktų* iš aukščiausių Delio visuomenės sluoksnių mielu noru pasinaudos galimybe praleisti čia savaitgalį. Jie pasijus čia kaip Vaikuthoje. Pastatykit tokią šventyklą, kuri visus priblokštų. Antraip užtrauksite gėdą visiems amerikiečiams. Pastatę didingą šventyklą, jūs pateisinsit Indijoje susiklosčiusią nuomonę apie Ameriką. Vrindavanos projektas – vienas svarbiausių ISKCONo projektų.

Guru dasa reguliariai susirašinėjo su Prabhupada, tačiau nesugebėjo atlikti Vrindavanoje kelių labai svarbių darbų, kurių mokytojas jo ne kartą prašė: neiškasė šulinio ir negavo iš miesto valdžios leidimo. 1972 metų vasarą Prabhupada rašė:

Aš iš pat pradžių sakiau, kad noriu Vrindavanoje pastatyti šventyklą, panašią į Govindadžio šventyklą. Tiek kartų tau rašiau apie tai, bet tu nieko nepadarei. Na, dabar tai jau nesvarbu – man patinka Surabhisio projektas.

Prabhupada buvo įsitikinęs, kad pastatyti šventyklą Vrindavanoje nėra jau

taip sunku, todėl iš vietos nejudantys reikalai sekino jo kantrybę. Bijodamas, kad dėl *bhaktų* ir architektų neapdairumo statybos kaina gali labai išaugti, jis nurodė griežtai laikytis jo aprobuoto projekto – geriau jau tegu pastatas bus pigesnis, nei iš pradžių buvo manyta. Jis norėjo, kad darbams vadovautų patyręs mokinys, kuris nesileistų apgauldinėjamas.

Dar 1972 metų balandį Prabhupada išreiškė pageidavimą, kad svarbiausios Dievybės jo šventykloje Vrindavanoje būtų Krišna ir Balarama. „Krišna bus juodas, Balarama – baltas, o stovės jie tokia poza, kaip pavaizduota žurnalo „Back to Godhead“ viršelyje.“ Jis prašė, kad prie įėjimo kabotų iškaba „Šri Krišna-Balarama mandiras“.

Viena iš priežasčių, kodėl pagrindinėmis Dievybėmis savo šventykloje Prabhupada pasirinko Krišną ir Balaramą, buvo ta, kad Vrindavanoje dominavo Radhos ir Krišnos šventyklos – taigi ISKCONo šventykla būsianti vienintelė ir nepakartojama. Kita priežastis buvo ta, kad ISKCONui priklausantis žemės sklypas buvo Ramana-rettyje, kurio giraitėse ir smėlynuose prieš penkis tūkstantmečius žaisdavo piemenukai Krišna ir Balarama. Vrindavana – pati tinkamiausia vieta šlovinti vaikiškas Krišnos ir Balaramos pramogas bei lenktis Jiems.

Nors nuo Krišnos apsiareiškimo Vrindavanoje dienos praslinko tūkstantčiai metų, miestelio atmosfera mažai pasikeitė – čia išliko panašūs peizažai, skambėjo pažįstami garsai. Kaip ir ankščiau, ant namų stogų bei medžių šakų tupėjo ir smėlyje žaidė povai, ulbėjo balandžiai, kukavo gegutės, plasnojo žaliais sparnais papūgos. Vrindavanos miške šie garsai ir vaizdai nesikeitė išties amžinybę.

Įkurdamas čia Krišnos ir Balaramos šventyklą, Prabhupada norėjo suteikti galimybę visiems – ir užsienio turistams, ir svečiams iš Delio, ir savo mokiniams – pasidžiaugti transcendentine ramybe spinduliuojančia Ramana-rečio aplinka. Jis jau gavo laišką iš stambios tarptautinės kelionių agentūros, kuri prašė numatyti galimybę apgyvendinti turistus, mat ketino įtraukti ISKCONo svečių namus į oficialius turistinius maršrutus po dvasinę Indiją. Norinčiųjų susipažinti su šventomis Indijos vietomis niekada netrūko, deja, dauguma turistų lankomų vietų nebuvo autentiškos tradicijos pavyzdys, dažnai jose knibždėte knibždėjo įvairaus plauko apsišaukėlių, todėl ISKCONo centras įgauna ypač didelę svarbą. Prabhupada rašė:

Įsteikite pamokslavimo centrą europiečiams ir kvieskite jame lankytis visus į Vrindavaną atvykstančius turistus bei hipius. Vaišinkite juos *prasada*, raginkite giedoti, tvarkyti šventyklą, skaityti mūsų knygas, žodžiu, suteikite jiems galimybę tapti *bhaktais*.

Nuo paskutiniojo Prabhupados vizito į Vrindavaną per 1972 metų *Kartiką* prabėgo jau daugiau nei metai. Visą tą laiką jis vadovavo šventyklos sta-

tybai susirašinėdamas su mokiniais. Krišnos sąmonės judėjimui sparčiai augant ir plečiantis visuose kontinentuose, Prabhupadai teko daug keliauti. Tačiau trys projektai – Bombėjaus, Vrindavanos ir Majapuro – domino jo korespondencijoje, į juos jis daugiausia investavo.

Kartą masažo metu Prabhupada prisipažino tarnui: „Dauguma mano amžiaus žmonių atsistatydina. Aš nebe noriu vadovauti. Aš noriu rašyti.“ Prabhupada pasidomėjo, ar yra pasaulyje tokia vieta, kur pusę metų jis galėtų pabūti vienas, kur jam niekas netrukdytų ir neateitų laiškai.

Prabhupados tarnas pasiūlė jam vykti į Teheraną. Prabhupada apgalvojo pasiūlymą, bet netrukus prisiminė Naująją Vrindavaną. Jis papasakojo apie Mohandasą Gandį, neturėjusį ramybės net naktį – jį visur persekioję žmonės, nos jis keliavo inkognito.

Tą pačią dieną atėjo Bhagavano laiškas iš Paryžiaus. Jis kvietė Prabhupadą aplankyti ISKCONo centrus Europoje. Prabhupada užsidedė ir pasakė, kad važiuos.

– Bet dar ši rytą, – priminė jam tarnas, – jūs norėjote atsiskirti ir pabūti vienas.

Prabhupada nusijuokė:

– Tik ne ši gyvenimą. Jau geriau aš keliausiu ir mirsiu kaip karys. Kariui pridera pasitikti mirtį mūšio lauke. Argi ne taip?

* * *

Guru dasa išsiuntinėjo laiškus į visus ISKCONo centrus, kviesdamas *bhaktus* atvykti į Krišna-Balaramos *mandiro* atidarymą Vrindavanoje. Jis pakvietė ir laisvuosius Bendrijos narius iš Bombėjaus bei Kalkutos, rezervavo jiems vietas traukinyje. Prabhupada taip pat kvietė mokinius atvažiuoti į Vrindavaną švęsti *Džanmaštamio*. Skaitydamas paskaitą šimtams savo mokinių Los Andžele, jis pasakė: „Kviečiu visus į Vrindavaną, į Krišna-Balaramos *mandiro* atidarymą.“ Prabhupada išsiuntė kvietimus ir savo dvasios broliams. Vienam iš jų priėmus kvietimą, Šrila Prabhupada laiške užtikrino patogiai jį apgyvendinsiąs ir paaiškino, kaip lengviausia iš Kalkutos atvykti į Vrindavaną.

Liepos penkioliktąją, likus dešimčiai dienų iki numatomo atvykimo į Vrindavaną, Prabhupada parašė beveik vienodo turinio laiškus savo mokiniams *sanjasiams*. Mokytojas kvietė juos atvykti ir aptarti asmeninius bei dalykinius klausimus, kurių sprendimas buvo atidėliojamas dėl jo užimtumų kelionės metu.

Tačiau niekas iš Vrindavanoje gyvenusių *bhaktų*, išskyrus Guru dasą, netikėjo, kad pastatas bus pabaigtas iki numatytos iškilmingo atidarymo ceremonijos. Darbas, kaip įprasta, vyko lėtai, ir visa teritorija, išskyrus

Dievybių salę, tebebuvo statybų aikštelė. Šventykloje nei altorių, nei Dievybių nebuvo. Tedžaso manymu, Guru dasa labai bijojo supykdyti Prabhupadą ir nesiryžo pripažinti, kad pastatas nebus baigtas laiku. Data jau buvo numatyta, ir Prabhupada nenorėjo girdėti jokių pasiteisinimų. „Darbus būtina baigti iki *Džanmaštamio*, – rašė Prabhupada, – apie datos nukėlimą negali būti nė kalbos.“ Guru dasa pripažino, kad iki *Džanmaštamio* šventykla nebus *visišškai* užbaigta, tačiau sakė, kad atidarymo ceremonija galinti vykti, net jei baigiamieji darbai ir nebus iki galo padaryti.

Indijoje nebuvo nuolatinio GBC sekretoriaus, todėl Prabhupada negaudavo tikslų ataskaitų apie statybos darbų eigą Vrindavanoje. Prieš kelis mėnesius Tamala Krišna Gosvamis pasitraukė iš GBC sekretoriaus Indijai pareigų ir išvyko pamokslauti į Vakarų. Tik po trijų mėnesių Prabhupada vietoj jo paskyrė Karandharą, bet, prabėgus vos kelioms savaitėms, Karandhara irgi atsistatydino. Todėl Guru dasa buvo vienintelis Prabhupados informacijos šaltinis. Artinosi liepos pabaiga, ir *bhaktai* rengėsi vykti į Vrindavaną, kur jų laukė visiškas fiasko.

Vrindavana, rugpjūčio 4d., 1974 m.

Prabhupados automobiliui privažiavus prie ISKCONo sklypo Ramanaretyje, su *kirtana* ir gėlėmis jį pasitiko būrys mokinių. Į iškilmingą atidarymo šventę jau buvo suvažiavę virš dvidešimt *bhaktų* iš viso pasaulio šventyklų. Kartu su Vrindavanoje gyvenančiais *bhaktais* jie džiaugsmingai apsupo Prabhupadą. Pėsčiųjų takeliai dar buvo neįrengti, tad Prabhupada, norėdamas patekti į Dievybių salę, ėjo pro nebaigtas statyti sienas, smėlio krūvas ir suverstas plytas. Net ir salėje nebuvo pradėti apdailos darbai, akį režė plikos, nedekoruotos sienos bei aplinkui suverstos statybinių medžiagų atliekos.

– Ką visa tai reiškia, – klausinėjo Prabhupada vaikščiodamas po statybvietyje. – Čia nieko nėra. Kurgi šventykla? Jūs sakėte, kad šventykla užbaigta.

Guru dasa, Surabhis, Gunarnava ir kiti *bhaktai*, tiesiogiai atsakingi už šventyklos statybą, neturėjo ką pasakyti. Jie stovėjo balti kaip drobės.

Prabhupadą apėmė įtūžis.

– Ir ką jūs čia ruošiatės „atidaryti“?

Į Vrindavaną atvykę *bhaktai* taip pat ėmė tarpusavyje kuždėtis: niekas juk nepabaigta. Koks čia gali būti atidarymas!?

– Bet Prabhupada, – išdrįso prabilti vienas iš *bhaktų*, – čia jau važiuoja *bhaktai* iš viso pasaulio.

– Tučtuojau juos sustabdykite! – paliepė Prabhupada. – Atidarymas atšaukiamas.

Muilo burbulas sprogo, Prabhupada išskleidė iliuzines viltis, kad iki išskilmingo atidarymo galima suspėti. Prabhupada buvo ne juokais užsirištinęs, ir aplik jį susispietę *bhaktai* jau neatrodė linksmi ir nerūpestingi.

– Jūs rimtai ketinate atidaryti šią šventyklą? – kreivai šyptelėjo Prabhupada.

– Altorius baigtas, – pasakė Harikeša, atskridęs į atidarymą iš Japonijos. – Mes instaliuosime Dievybes ir... .

– Mes negalime atidaryti šitos šventyklos! – riktelėjo Prabhupada. – Šventykla nebaigta!

Lydimas Vrindavanos projekto vadovų ir dar kelių Bendrijos lyderių, Prabhupada patraukė į savo namą. Kiti *bhaktai* stengėsi nepakliūti jam į akis. Išsigandusi Prabhupados rūstybės, Surabhio žmona nuskuodė mels-tis Krišnai.

Atėjęs į savo kambarį, Prabhupada davė valią pykčiui. Jis apšaukė Guru dasą, priekaištavo jam už atsakomybės stoką. Šaukė ant Surabhio. Šaukė ant visų. Niekas nedrįso teisintis ar aiškintis. Visi stovėjo pabalę ir prislėgti. Staiga Prabhupada paklausė:

– Ar galima ką nors padaryti, kad šventykla būtų atidaryta? Ar galite pabaigti bent Dievybių kambarius? – jis pasisuko į Surabhį. – Kokia gėda mūsų Bendrijai. Ką pagalvos žmonės!? Mes juk visur ištrimitavome apie atidarymą!

– Iš tikrųjų beveik niekas apie tai dar nežino, Šrila Prabhupada, – atsargiai pasakė Surabhis, dar kartą iššaukdamas ugnį į save.

– Ką!? – pasakė Prabhupada kiek pasikeitusiu balsu. – Tu sakai, kad jūs dar niekam nepranešėte? Ir kvietimų neišsiuntėte?

– Dar ne, Prabhupada. Bent jau Vrindavanos gyventojai nieko nežino. Jie ir nelaukia atidarymo, nes mato, kad nėra ką atidarinti. Jie žino, kad šventykla neužbaigta.

– Tai kažkoks farsas, – susiraukė Prabhupada. – Visiškas fiasko.

Neslėpdamas nepasitenkinimo jis nužiūrėjo Vrindavanos projekto vadovus.

– Mes privalome atidaryti šventyklą. Ką galima padaryti, kad atidarymas įvyktų per *Džanmaštamį*?

– Šrila Prabhupada, – pasakė Surabhis, – net durys dar nebaigtos. Jas tebedrožinėja.

Prabhupada paklausė Jamunos apie Dievybes. Ji papasakojo, kad dra- bužėliai ir papuošalai Joms jau nupirkti, tačiau sostai dar nebaigti.

– Ką tu apie tai manai? – paklausė jos Prabhupada.

– Žinoma, ne man spręsti, ir aš neturiu teisės apie tai kalbėti, – tarė Jamuna, – bet, mano galva, atidaryti šventyklos iš esmės neįmanoma. Be to, mes neturime *pudžario*.

Visiškos nevirties apimtas, Prabhupada pasakė:

– Tada reikia atšaukti atidarymą. Bet mes pakvietėme daugybę žmonių iš viso pasaulio. Man niekas nepasakė. Dabar spręskite patys.

Po kurio laiko Prabhupada paklausė:

– *Kada* galime ją atidaryti? Gal per *Divalį*?

– Spalį, Šrila Prabhupada.

– O gal Bhaktisidhantos Sarasvačio apsišaukimo dieną? – pasiūlė kažkuri *bhaktas*. – Gruodžio pabaigoje.

Nepatenkintas Prabhupada tylėjo. Prakalbo Surabhis:

– Mums reikia šešių, o gal ir septynių mėnesių.

Galų gale Prabhupada pasiūlė atidaryti šventyklą per *Rama-navami*, balandį, tada ceremonija sutaptų su kasmetiniu *bhaktų* susitikimu Majapure ir Vrindavanoje.

Prabhupada pyko ant mokinių neilgai. Tai buvo natūrali reakcija į jų kvailumą. Jis auklėjo juos ir tuo pačiu surengė jiems išbandymą. Bet pats giliausias jausmas, kurį išgyveno Prabhupada, buvo transcendentinis nekantravimas ir nusivylimas – jo dvasinė tarnystė Vrindavanoje vis dar neįgijo apčiuopiamo pavidalo. Jis norėjo pastatydinti didingą šventyklą Krišnos sąmonės judėjimo garbei, šventyklą, kuri pakels Krišnos sąmonės reputaciją visame pasaulyje. Tai buvo jo auka dvasiniam mokytojui, be to, jis davė pažadą Krišnai. O statybos tebejudėjo vėžlio greičiu.

Visą atsakomybės našta už patirtą fiasko, už mokinių nesugebėjimą įvykdyti užduoties, žinoma, teks prisiimti jam pačiam. Mokiniai buvo jo įrankis Krišnos tarnystėje. Jei įrankis veikia blogai, tai jo paties bėda. Jei rankos ir kojos neklauso, kenčia visas kūnas. Mokinių nesugebėjimas įgyvendinti jo valios buvo jo paties pralaimėjimas. Todėl neįvykęs Krišna-Balaramos *mandiro* atidarymas per *Džanmaštami* sukėlė jam transcendentinę širdgėlą.

Prabhupados išgyvenimai, nors ir transcendentiniai, vis dėlto buvo visiškai realūs – tai nebuvo apsimetinėjimas auklėjamaisiais tikslais. Praskaidrinti dvasinio mokytojo nuotaiką nebuvo taip paprasta – čia nuvalkiotų paguodos žodžių aiškiai nepakako. Norėdami iš tikrųjų padėti Prabhupadai, mokiniai turėjo perprasti jo transcendentinę jauseną ir tarnauti, orientuodamiesi į ją. Prabhupada reikalavo iš savo mokinių praktinės, konkrečios tarnystės. Tarnystė turėjo būti grindžiama ne sentimentais, o sunkiu darbu. Dvasinė tarnystė – tai aktyvi veikla. Prabhupada norėjo, kad mokiniai padėtų įgyvendinti projektus, kuriuos jis skyrė Guru Maharadžai, projektus, kuriuos sėkmingai įgyvendinus, pasaulyje neliktų kančių.

Didžiausias deficitas buvo cementas. Surabhis, Gunarnava, Tedžas ir kiti nuolat nerimavo ir laužė galvą iš kur jo gauti, bet atrodė, kad visoje Indijoje jo nė su žiburiu nerasi. Bėgo mėnesiai, o *bhaktai* vis laukė valstybės leidimo. Kasdien, nuo tada kai Prabhupada atvyko į vadinamąjį šventyklos atidarymą, *bhaktai* autobusu ar rikša važiavo į Madhurą, vildamiesi gauti nors keletą cemento maišų.

Kartais juos paprasčiausiai apgaudavo. Vienoje dvidešimties maišų partijoje į cementą buvo kažko primaišyta – iš jo išliejus koloną, skiedinys per keturias dienas taip ir nesutvirtėjo, ir kolona, savaime aišku, sutrupėjo. Kai pagaliau cementą atgabeno, ir buvo galima užbaigti darbus, *bhaktai* neabejojo, kad tokios sėkmės priežastis – Prabhupados atvykimas į Vrindavaną.

Prabhupada nurodė Gunarnavai skaičiuoti visus atvežamus cemento maišus. Sunkvežimiai su kroviniais nenutrūkstamu srautu važiavo nuo aštuonių ryto iki pusės dešimos vakaro. Kiekviename jų sėdėjo po keturis krovėjus, kurie nešė sunkius maišus ant nugaros ir krovė juos po stogine. Gunarnava ištisą dieną stovėjo su bloknotu bei rašikliu ir žymėjo kiekvieną naujai atvežtą maišą. Keletą kartų Prabhupada išėjo į lauką ir atidžiai stebėjo šį procesą. Vakare, darbams pasibaigus, jis pasikvietė Gunarnavą užėiti.

– Kiek maišų atvežta? – paklausė Prabhupada.

Gunarnava nurodė tikslų maišų skaičių.

– Viską užrakinote? – paklausė Prabhupada.

– Taip, Šrila Prabhupada.

Prabhupada kalbėjo apie cementą taip, tarsi tai būtų auksas.

* * *

1975 vasario-kovo mėnesiais Šrila Prabhupada leidosi į dar vieną tolimą kelionę. Iš pradžių jis vyko į rytus, į Los Andželą per Tokiją ir Havajus. Kelionėje jį pasiekė žinia, kad gubernatorius Redis priėmė kvietimą atvykti į Vrindavanos šventyklos atidarymą per Rama-navamį. Jis gavo ir laišką su džiugiomis naujienomis iš Surabhio. Surabhis žadėjo, kad šįsyk šventyklos atidarymas būtinai įvyksias. „Aš džiaugiuosi, kad jūs tikitės viską baigti laiku, – rašė Prabhupada. – Būtent to aš ir noriu.“

Po to Prabhupada aplankė Meksiko miestą ir Venesuelos sostinę Karasą. Iš ten leidosi į trumpą turnė per Jungtines Valstijas – Majamį, Atlantą, Dalasą, Niujorką, – o juk iš Indijos jis išvyko vos prieš mėnesį. Apkeliavęs JAV, Prabhupada nvyko į Londoną, Teheraną, o vasario šešioliktą dieną jau buvo Indijoje. Tai buvo aštuntoji Prabhupados kelionė aplink pasaulį per pastaruosius dešimt metų.

Majapuras, kovo 23d., 1975 m.

Į šių metų festivalį suvažiavo bemaž penki šimtai *bhaktų* iš viso pasaulio. Per rytinius pasivaikščiojimus kaimyniniais laukais, prie įėjimo į Radha-Madhavos šventyklą, per „Čaitanja-čaritamritos“ paskaitas – visą laiką Prabhupada buvo dėmesio centre. Kasryt po paskaitos, lydimas mokinių, jis ratu apeidavo šventyklos salę. Abiejuose altoriaus pusėse kabojo bronziniai varpai. Eidamas ratą aplink Dievybes, Prabhupada sustodavo prie vieno iš jų ir, timpltelėjęs virvę, kelis syk suskambindavo jais. O tuo metu vyko siautulinga *kirtana*. Po to, laikydamas lazdą rankoje, jis aplenkdamas altorių iš galo ir skambindavo kitoje pusėje kabojusiu varpu.

Glaudžiai apsupę Prabhupadą iš visų pusių, *bhaktai* šokinėjo ir giedodavo Harė Krišna, Harė Krišna, Krišna Krišna, Harė Harė / Harė Rama, Harė Rama, Rama Rama, Harė Harė. Patenkintas ir šypsodamasis Prabhupada vėl ėjo aplink šventyklos salę. Jis vėl priedavo prie pirmojo varpo ir stipriai timplteldavo virvę. Apėjęs altorių penkis-šešis kartus, griaudint *kirtanai*, jis laimingas išeidavo iš šventyklos. Išėjęs į akinamų ryto saulės spindulių nutviekstą lauką, jis sukdamo prie plačių laiptų ir kildavo į savo kambarį.

Kasmetiniam GBC susirinkimui ir vėl pirmininkavo Prabhupada. Jis asmeniškai pritarė sprendimams arba juos keitė. ISKCONas išties augo ir plėtėsi, bet, kaip Prabhupada kartą pasakė savo draugui garbaus amžiaus Gopalai Ačarjai iš Madraso: „Krišna ir Krišnos sąmonės Bendrija yra viena ir tas pat. Rūpindamiesi Krišnos institucija, *bhaktai* niekad neužmirš Krišnos.“

Primygtinai reikalaujamas, kad *bhaktai* kasmet leistųsi į piligriminę kelionę po Indijos šventąsias vietas, Prabhupada siekė sutvirtinti ISKCONo, jo įsteigtos transcendentinės organizacijos, dvasinius pamatus. Jis meldėsi Krišnai ir dėjo visas pastangas, kad *dhamose* iškiltų ISKCONo centrai, kuriuose, kaip ir Majapure, rinktųsi jo pasekėjai. Jis norėjo, kad dabar ir vėliau jo pasekėjai galėtų atrasti prieglobstį ir dvasiškai apsivalyti Majapure bei Vrindavanoje, norėjo, kad tokių vietų būtų daugiau. Po truputį jo planas ėmė įgauti realius kontūrus – Viešpaties Čaitanjos judėjimas plito po visą pasaulį ir gelbėjo pasaulį.

Vrindavana, balandžio 16 d.

Kai Prabhupada atvažiavo vadovauti ilgai lauktai Krišna-Balaramos *mandiro* atidarymo ceremonijai, jis maloniai nustebo, išvydęs virš šventyklos iškilusius tris aukštus kupolus. Jie buvo pastatyti per aštuonis

mėnesius po jo paskutinio apsilankymo Vrindavanoje. Per tą laiką *bhaktai* išmūrijo ir keturaukštį tarptautinių svečių namų pastatą. Surabhis kiauromis paromis buvo statybos aikštelėje ir rūpinosi, kad viskas būtų baigta laiku.

Aukštas centrinis kupolas ir du šoniniai – po vieną virš kiekvieno alto-riaus – atrodė didingai. Jų grakščios linijos kvietė žiūrovą mintimis atsiplėsti nuo žemės ir noromis nenoromis vertė patikėti dangišių sferų, plytinčių anapus materialaus pasaulio, egzistavimu. Kupolų tvirtumas ir grožis priminė svečiams, kad po jais įsikūrė Aukščiausiojo Viešpaties Dievybės. Šventykla turi skleisti šviesą, sklaidyti tamsius neišmanymo debesis, o kupolai kaip tik ir bylojo pasauliui apie šią misiją. Didingai iškilę virš Vrindavanos ir iš toliausiai matomi kupolai garsiai skelbė pasauliui – čia garbinami Krišna ir Balarama.

Kupolus vainikavo varinės *kalasos*, sudarytos iš trijų rutulių, simboli-zuojančių žemutines, viduriniąsias ir aukščiausias planetas, o pačiame viršuje bolavo amžinoji Sudaršana *čakra* – grėsmingas Viešpaties Višnu ginklas. Sudaršana *čakra* yra Pats Krišna. Užtenka *bhaktui* išvysti šį didingą simbolį *mandiro* viršūnėje, ir jo širdį užlieja pergalingas džiaugsmas. Jį išvydę, net svečiai juto baimingą pagarbą. Virš Sudaršanos *čakros* dangų skrodė varinės pergalės vėliavos.

Apeidinėdamas užbaigtą statinį, Prabhupada negalėjo atplėsti nuo kupolų akių.

–Oho! – išreiškė savo susižavėjimą jis, – kupolai tikrai įspūdingi. O kaip jums atrodo?

Prabhupada pasisuko į jį lydėjusius *bhaktus*.

– Jie nuostabūs! – pasakė vienas iš jų.

– Taip, taip, – nusišypsojo Prabhupada. – Visi giria Surabhį.

Prabhupada pasisuko į Surabhį, kuris kelias savaites beveik nemiegojo.

– Tik aš to nedarysiu. Aš visą laiką jus kritikuoju, nes toks mano darbas – aš turiu nuolat kritikuoti savo mokinius.

Ne mažiau kaip šeši šimtai mokinių iš įvairių ISKCONo centrų suva-žiavo į Vrindavaną dalyvauti kasmetinėje piligriminėje kelionėje po šven-tąsias vietas. Iškilmių kulminacija turėjo tapti Dievybių instaliavimas ir šventyklos Vrindavanoje atidarymas. Visu greičiu vyko paskutiniai paren-giamieji darbai – *bhaktai* valė, tvarkė ir puošė šventyklą, gamino valgį. Atvyko daug svarbių laisvųjų Bendrijos narių. Jie apsigyveno svečių namuose, kur buvo įrengta keturiasdešimt kambarių. Pagaliau Prabhu-pados vizija tapo realybe. Jis pastatydino bene gražiausią ir didingiau-sią šventyklą Vrindavanoje, kurioje kaip niekur kitur viešpatavo dinamiš-ka tarnystės ir pamokslavimo dvasia. Be to, prie šventyklos iškilo vienas geriausių vietos viešbučių, skirtas *krišna-bhakti* siekiantiems svečiams.

Apžiūrinėdamas teritoriją aplink šventyklą, Prabhupada užsuko į vidinį kiemelį su švariai nuplautomis, tviskančiomis marmuro grindimis. Tai tikrai ne nuomojamos ir kitiems tikslams skirtos patalpos, kaip tai buvo Amerikoje, tai – tikra šventykla, panaši į „Šrimad-bhagavatam“ aprašomas Vaikunthos šventyklas. „Tai rojus žemėje, – pasakė Prabhupada, – mano galva, puikesnės šventykloje nėra visoje Indijoje.“

Šypsodamasis Prabhupada stovėjo priešais seną plačiai išsikerojusį *tamalos* medį kiemelio kampe. Jis prisiminė siūlymus jį nukirsti ir didžiausias diskusijas dėl jo, bet jis nesutiko. Tamalos medžiai siejami su Šrimatės Radharanės dieviškaisiais žaidimais ir jų labai reta. Vrindavanoje jų, ko gero, telikę trys: vienas čia, Krišna-Balaramos kiemelyje, kitas – prie Seva Kundžos, o trečiasis – Radha-Damodaros kieme. *Tamalos* medis labai suvešėjo, o tai, pasak Prabhupados, liudijo apie čia gyvenančių *bhaktų* dvasinės tarnystės nuoširdumą.

Išitikinęs, kad šventykla iš tikrųjų baigta, Prabhupada patraukė į savo namą, kuris stovėjo tarp šventyklos ir viešbučio. Reikėjo išspręsti dar nemažai smulkesnių problemų, dar daug ką aptarti su mokiniais, kurių čia atvyko gražus būrys.

Ramana-retyje, nuošaliame žemės kampelyje, nuoširdus Viešpaties tarnas ištare: „Čia iškils šventykla, čia bus tarnaujama Viešpačiui!“ – ir buvusi dykvietė virto piligrimystės vieta. Tokia yra tyraširdžio *bhakto* troškimų galia.

Rytai susijungia su Vakaraais

San Franciskas, liepos 5d., 1970 m.

1970 metais Šrila Prabhupada atvyko į San Francisko *Ratha-jatrą*. Šventės diena buvo šalta ir vėjuota, tačiau Viešpaties Džaganathos procesijoje per Auksinių vartų parką dalyvavo apie dešimt tūkstančių žmonių. Šrila Prabhupada šoko gatvėje kartu su tūkstančiais *Ratha-jatros* dalyvių, miesto paplūdimio salėje sakė kalbą didžiulei auditorijai ir stebėjo, kaip mokiniai nemokamai dalina šventinę *prasada* tūkstančiams svečių. O kai vienas iš *bhaktų* atnešė jam pustuzinį signalinių pirmojo „Krišna, Aukščiausiasis Dievo Asmuo“ tomo egzempliorių, jo veidas nušvito ypatingu džiaugsmu.

Apsuptas *bhaktų* ir susidomėjusių šventės dalyvių, Prabhupada laikė rankose knygą, grožėdamasis spalvingu jos viršeliu, vaizduojančiu Radhą ir Krišną. Knyga buvo didelio formato – aštuoniolikos centimetrų pločio ir dvidešimt septynių centimetrų aukščio, su blizgiu sidabrinu aplanku ir ryškiai raudonu užrašu „KRIŠNA“. Šrila Prabhupada su pagarba žvelgė į transcendentinį stebuklą savo rankose.

Visiems magėjo žvilgtelėti Šrilai Prabhupadai per petį, ir minia už jo nugaros vos ant jo neužvirto. Kai Prabhupada šypsodamas atvertė knygą, žiūrovai negalėjo sulaukyti susižavėjimo šūksnių. Prabhupada įdėmiai apžiūrinėjo iliustracijas, nagrinėjo spaudos kokybę, popierių, įrišimą. „Labai gerai“, – pagyrė jis, paskui atsivertė vieną iš knygos puslapių ir ėmė įdėmiai skaityti. Po to Prabhupada pakėlė akis ir pareiškė, kad ši knyga apie Krišną yra neįkainojama, ji ką tik išėjo iš spaudos, ir ją privalu perskaityti visiems. Laikydamas vieną egzempliorių rankoje (kiti gulėjo krūvelėje šalia), jis pasakė, kad norintieji gali prieiti ir įsigyti knygą.

Minia suklego, žmonės tiesė rankas su dešimties dolerių kupiūromis ir prašė: „Man, duokit man!“ Per kelias akimirkas Prabhupada pardavė visas knygas, nepasilikęs egzemplioriaus net sau.

Prabhupados suorganizuotas knygų pardavinėjimas *bhaktams* tapo įsimintiniausiu šventės įvykiu. Jie būriavosi aplink nupirktas knygas ir kalbėjo apie Krišnos žygius ir apie tai, kaip jos paveiks Amerikos žmones.

Brahmananda papasakojo, kaip 1967 metais Prabhupada Satjavratai padovanojo signalinį „Viešpaties Čaitanjos mokymo“ egzempliorių. Jie buvo Prabhupados kambaryje Antroje aveniu, Niujorke. Kai jam atnešė knygą, Šrila Prabhupada sėdėjo ir kalbėjosi su savo mokiniu Satjavrata. Satjavrata jau kuris laikas nesilankė šventykloje dėl kažkokių nesutarimų su dvasios broliais. Tada Prabhupada švelniai pavartė knygą ir padovanojo Satjavratai.

Pamatęs, kaip mokytojas atiduoda Satjavratai vienintelį egzempliorių, Brahmananda apstulbo. Jis dalyvavo leidžiant knygą ir žinojo, kiek darbo Prabhupada įdėjo į ją ir kaip nekantriai laukė jos pasirodymo. Ir štai, tik gavęs knygą į rankas, Prabhupada tuoj pat ją atidavė, ir dar kam – Satjavratai, kuris vargu ar laikėsi reguliatyvių principų. Satjavrata paėmė knygą, padėkojo Šrilai Prabhupadai ir išėjo. Daugiau jo niekas nematė.

Šrila Prabhupada norėjo, kad mokiniai platintų Krišnos sąmonės knygas su tokiu pat entuziazmu kaip ir jis, tačiau nė vienas jų nežinojo, kaip tai daryti. Paduoti praeiviui žurnalą ir paprašyti nedidelės aukos nesudėtinga, bet parduoti didelę knygą kietais viršeliais – visai kas kita. Kai 1967 metų balandį visa „Viešpaties Čaitanjos mokymo“ siunta pasiekė Niujorką, *bhaktai* išsinuomojo sunkvežimį ir atvežė knygas į Antrąją aveniu. Po to išsiuntinėjo jas į Los Andželo, San Francisko, Bostono, Monrealio ir kitus ISKCONo centrus. Ten jos ir liko.

Kai kurie *bhaktai* mėgino reklamuoti knygas žurnaluose, bandė parduoti knygynams, bet jų niekas nepirko. Kaip parduoti dideles knygas kietais viršeliais, ir toliau liko paslaptis, kol neįvyko paprastas dalykas, tapęs netikėtu atradimu.

Viena gražią dieną – tai buvo 1971 metais – du *brahmačariai*, grįždami į šventyklą po *kirtanos* San Francisko centre, sustojo degalinėje pasipildyti kuro atsargas. Kai degalinės darbuotojas priėjo prie lango pinigų, vienas *bhaktas* parodė jam knygą apie Krišną. Darbuotojas susidomėjo, ir *bhaktai* ėmė jam pamokslauti, pasakoti apie Krišnos sąmonę. Jie pasiūlė vyrukui mainais už degalus paimti knygą, ir šis sutiko.

Stebėdamiesi tuo, kas įvyko, ir įkvėpti sėkmės, kitą dieną *brahmačariai* su keliomis „Krišnos“ knygomis nuvažiavo prie maisto parduotuvės. Jiems ir vėl pasisėkė – iš jų nupirko dvi knygas.

San Francisko šventyklos vadovas Kešava paskambino GBC kuratoriui

(ir broliui) Karandharai į San Franciską ir papasakojo kas įvyko. „Tai tikras stebuklas!“ – sušuko Kešava. Karandhara pritarė jų taktikai ir paragino toliau eksperimentuoti. Neilgai trukus San Francisko šventytkloje susiformavo šešių *bhaktų* grupė – jie ėjo pas žmones į namus ir siūlė nusi-pirkti knygų. Kai Budhimantą įsigudrino parduoti po penkias knygas per dieną, jo pavyzdžiu nutarė pasekti ir Los Andželo, San Diego bei Denverio šventyklų *bhaktai*. Visi, kam pavykdavo parduoti knygą, patirdavo nenu-sakomą džiaugsmą ir nenorėjo sustoti.

Knygų platintojai pasakoja apie nepaprastą jausmą, kurį jie išgyvena pardavę Šrilos Prabhupados knygą. Tai ne tas džiaugsmas, kurį patirtum netyčia atradęs sėkmingą ir didelį pelną žadantį pardavimo būdą. Skirtu-mas tas, kad, platindamas knygas, *bhaktas* tarnauja Krišnai, ir ta tarnys-tė suteikia jam transcendentinės ekstazės jausmą, kuriam nė iš tolo nepri-lygsta kad ir pats didžiausias materialus džiaugsmas.

Įprastas verslas ir knygų apie Krišnos sąmonę platinimas skiriasi kaip materialus gyvenimas skiriasi nuo dvasinio. Kas vertina dvasinį gyveni-mą materialiu požiūriu, tas niekada jo nesupras. Bhaktisidhanta Sarasva-tis palygino empirinį Krišnos sąmonės palaimos supratimą su mėginimu pasmaguriauti medaus, laizant uždarytą stiklainį.

Jaunuoliai ir merginos, pradėję platinti Šrilos Prabhupados knygas Amerikoje, suprato, kad mokytojas, davęs Krišnos sąmonę, išgelbėjo juos nuo pragaišties, ir norėjo padėti jam dovanoti Krišnos sąmonę kitiems. Jie pamokslovo platindami knygas ir, tai darydami, jautė tikrą džiaugsmą – dvasinę ekstazę.

1971 metų vidury šventytklos jau parduodavo šimtus „Krišnos“ egzemplio-rių per savaitę. Prabhupados knygų fondo valdytojas Karandhara pradėjo siųsti *sankirtanos* informacinius biuletenius į Šiaurės Amerikos šventyk-las, taip pat ir Šrilai Prabhupadai. Juose kas mėnesį buvo skelbiami visų šventyklų platinimo rezultatai, ir tai skatino konkurenciją. 1971 gruodžio mėnesį išleistame biuletenyje, apibendrinęs metų rezultatus, Karandhara ragino *bhaktus* dar labiau pasistengti.

Pastaruoju metu pagal kolektyvinio platinimo gatvėse programą San Fran-cisko šventykla parduoda vidutiniškai dvidešimt „Krišnos“ egzempliorių per dieną. Kokia yra tokio sėkmingo platinimo paslaptis? Kešava Prabhu sako: „Tiesiog knygų platinimas yra prioritentinė mūsų veiklos kryptis. Tereikia užsinerėti ir iš visų jėgų pasistengti. Kur nors eidami, mes visada nešamės žurnalą „Back to Godhead“ ir knygų „Krišna“. Knygas mes nešamės visada – eidami su *sankirtanos* grupe, nuo durų prie durų, į savitarnos skalbyklą ar parduotuvių.“ Ko tik mes nesugalvojom, kad pagerintume pardavimo rezulta-tus, bet patirtis rodo, kad geriausias būdas – pasiimti pundelį knygų į rankas,

belstis į kiekvienas duris ir nešti žmonėms šią Bepriežastinę Malonę. Paklauskime savęs, kiek valandų per dieną mes praleidžiame platindami Šrilos Prabhupados knygas – brangiausią jo turtą?

Tačiau baigiamasis metų akordas buvo ne *sankirtanos* rezultatai biuletenyje, o Šrilos Prabhupados laiškas adresuotas Kešavai, „Krišnos“ knygų platinimo „karaliui“.

Aš nuolat gaunu pranešimus apie tai, kad pagal platinimo rezultatus niekas nepranoksta San Francisko šventyklos *bhaktų*. Jie parduoda net septyniasdešimt „Krišnos“ egzempliorių. Jei tai tiesa, sugrįžęs į JAV, aš būtinai užsuksiu pagyventi jūsų šventykloje. Platindami mano knygas tokiais kiekiais, jūs suteikiate man didžiulį įkvėpimą versti. Jūs padedate man įvykdyti mano Guru Maharadžos priesaką. Už tai esu jums nepaprastai dėkingas. Neabejoju, kad už tokias pastangas Krišna suteiks jums milijoną palaiminimų. Tikiuosi, kad tu ir visi mano mylimi mokiniai San Francisko šventykloje esate sveiki ir gerai nusiteikę.

Laiškas buvo padaugintas ir išsiuntinėtas į visus ISKCONo centrus. Prabhupada visad laimindavo mokinius, bet niekas neprisiminė, kad jis būtų kada pasakęs *bhaktui*, jog Krišna laimins jį „milijoną kartų“.

Nors paprastai Prabhupada adresuodavo laišką kuriam nors vienam mokiniui, nurodymai dažnai būdavo skirti visiems. Prabhupados laiškai aiškiai rodė, kad svarbiausias mokinio uždavinys – platinti knygas.

Džiaugiuosi girdėdamas, kad jūs išplatinate vis daugiau mūsų knygų ir žurnalų. Tai ženklas, kad jūsų pamokslavimo darbas vyksta labai aktyviai. Kuo aktyviau pamokslausite, tuo daugiau knygų parduosite. Noriu, kad mano knygos būtų aktyviai platinamos.

Prabhupada svajojo apie tai, kad transcendentinė literatūra išstums pasaulietinę. „Kiekvienuose namuose turi būti nors viena knyga apie Krišnos sąmonę. Jei žmogus perskaitys bent puslapį, – sakė Prabhupada, – jis žengs žingsnį tobulėjimo link. Jei bent vienas procentas skaitytojų taps *bhaktais*, pasaulis pasikeis.“ Agentūros, reklamuojančios prekes paštu, džiaugiasi, jei atsiliepia penki procentai reklamos gavėjų, bet Šrila Prabhupada nesitikėjo net tokio atsako. Jis vylėsi, kad bent vienas procentas iš gavusiųjų jo knygą taps tyrais Viešpaties tarnais. „Bhagavad-gitoje“ jam antrina ir Pats Viešpats Krišna: „Iš tūkstančių žmonių vargu ar atsiras bent vienas, kuris siekia tobulumo, o iš pasiekusiųjų tobulumą vargu ar atsiras bent vienas, kuris iš tiesų pažįsta Mane.“ Vadinasi, norint, kad visas pasaulis įsisąmonintų Krišną, būtina išplatinti milijonus transcendentinių knygų.

Šrila Prabhupada norėjo, kad jo mokiniai suvoktų, kodėl būtina platinti jo knygas ir laiškuose jiems rašė:

Į klausimą, kas yra Dievas, galima atsakyti keturiais žodžiais – Krišna yra Aukščiausiasis Valdovas. Jei neabejojate šia tiesa ir su entuziazmu ją skelbiate – sėkmė jums garantuota. Skelbdami šią tiesą, jūs padarysite didžiausią paslaugą visoms gyvoms būtybėms.

Džajavratui jis rašė:

Šios knygos ir žurnalai – svarbiausias mūsų idėjų skleidimo ginklas, užtikrinantis pergalę prieš neišmanymą skleidžiančios *majos* jėgas. Kuo daugiau išleisime šių knygų ir kuo daugiau jų išplatinsime visuose kraštuose, tuo didesnė tikimybė, kad išgelbėsime pasaulį nuo pražūties, į kurią jis sparčiai artėja.

Laiške Džagadišai Prabhupada rašė:

Mane labai nudžiugino tavo ataskaita apie knygų platinimą, nes ji rodo, kaip tau rūpi, kad kuo daugiau žmonių skaitytų mūsų knygas. Mūsų misio-
nieriškai veiklai padėtas tvirtas pagrindas – joks kitas judėjimas neturi tokios gausios ir autoritetingos literatūros, į kurią galėtų atsiremti pamokslaudamas. Jei žmogus susipažins su mūsų Krišnos sąmonės filosofija, visos jo abejonės bus išsklaidytos.

Prabhupada ir toliau reikalavo, kad *bhaktai* neapleistų svarbiausiųjų Krišnos sąmonės programų – Dievybių garbinimo, viešų *kirtanų* ir paskaitų. Svarbios buvo visos programos, bet, jei yra galimybė, jas reikia papildyti dar ir knygų platinimu. Vienam *sanjasiui*, kuris daugiausia dėmesio skyrė viešų paskaitų skaitymui, Prabhupada rašė:

Platink knygas, platink jų kuo daugiau. Jei žmogus išgirs mūsų skelbiamas filosofines idėjas, tai jam, žinoma, labai padės. Bet jei jis nusipirks knygą, ji gali apversti visą jo gyvenimą. Todėl knygų platinimas yra geriausia pamokslavimo forma. Pardavinėk knygas, organizuok *kirtanas* viešose vietose – mokyklose ir koledžuose, pamokslauk.

Tą pačią mintį Prabhupada akcentavo ir laiške Bhagavanui, gyvenusiam Prancūzijoje: „Ką žmogui gali duoti tavo trijų minučių pamokslas? Duok jam knygą, ir tu pakeisi jo gyvenimą.“

* * *

Kitas knygų platinimo rekordas buvo pasiektas 1972 metų pabaigoje. Praėjusiais metais (1971 metais) *bhaktai* taip pat pasinaudojo prieška-

lėdiniu laikotarpiu ir vaikščiojo po namus, nuo durų prie durų, siūlydami žmonėms „Krišnos“ knygą, bet tada niekas net neįtarė, kokios svarbios gali būti Kalėdų išvakarės.

Ramešvara: *Tai įvyko 1972 metų gruodžio dvidešimt antrąją. Tą dieną Los Andžele visai atsitiktinai sužinojome, kas yra Kalėdų maratonas. Žinoma, mes pastebėjome, kad parduotuvėse gerokai padidėjo pirkejų skaičius, ir jos dirbo iki vidurnakčio. Aš stovėjau prie parduotuvės „Pas Zodi Barbanke“. Tuo metu pas mus Los Andžele vyko įtemptos varžybos – laimėjusiems buvo žadami prizai – ir jos virto tikra karštlige.*

Ištiesą dieną platinau kaip patrakęs – pardaviau šešis šimtus penkiasdešimt žurnalų ir surinkau apie tris šimtus penkiasdešimt dolerių. Artėjo dešimta valanda vakaro. Buvau įsitikinęs, kad pasiekiau naują ISKCONo pasaulio rekordą, ir kad tądien manęs niekas nepralenks. Nors parduotuvė veikė iki vidurnakčio, žmonių labai sumažėjo, ir aš pamaniau: „Ko gero, laikas grįžti. Dar niekas nėra platinęs iki aštuonių vakaro. Visi jau laukia manęs. Negerai versti juos laukti.“ Protas įkalbinėjo mane grįžti.

Apie vienuoliktą parduotuvė ištuštėjo. Sėdau į mašiną ir pasukau į šventyklą. Pakeliui pravažiavau dar vieną „Zodi“ – „Holivudo Zodi“ ties Sunseto ir Vesterno gatvių sankryža. Negalėjau apsispręsti – sustoti ar ne, nes parduotuvė buvo pilnutėlė ir veikė iki vidurnakčio. Geriau grįžti į šventyklą, pamaniau, bhaktai greičiausiai jau sugrįžę ir laukia manęs, nekantraudami sužinoti, kiek knygų išplatinau. Tad prie parduotuvės nesustojau.

Kai pagaliau atvažiavau į šventyklą, buvo be dešimt dvylika. Nusukėjau į sankirtanos štabą, bet ten radau tik sekretorių Madhukanthą. Nustebęs paklausiau: „Nejaugi jie jau miega?“ Jis atsakė: „Ne. Niekas dar negrįžo.“ Aš parlėkiau pirmas! Taip gimė Kalėdų maratonas. Niekas jo neplanavo. Niekas mums nesakė, kad reikia pasilikti iki vėlumos. Viskas įvyko savaime.

Pagaliau, pusę pirmos nakties, į šventyklą sugrįžo visi bhaktai. Mes sėdėjome kartu ir tyrinėjome sankirtanos žemėlapi. Apie miegą niekas net negalvojo, perdaug visi buvo susijaudinę. Mūsų galvose kirbėjo viena vienintelė mintis: „Kur dar rasti sąlygotų sielų, kurioms galima būtų parduoti knygų?“ Mes triukšmavome ir kvatojome kaip girti, net pažadinome Karandharą, miegojusį gretimame kambaryje, savo kabinete. Jis įėjo svyrudamas, trindamas užsimiegojusias akis, bet pamatęs mus ir supratęs, kas čia vyksta, nusijuokė ir liepė eiti miegoti: „Ruoškites rytdienai.“ Taip mes surengėme trijų dienų maratoną gruodžio 22-24 dienomis.

Niekas per visą mūsų judėjimo istoriją dar nebuvo išplatinęs tiek daug

knygų. Iki tol parduoti nuo dvidešimt penkių iki keturiasdešimties knygų per dieną buvo didžiulė sėkmė, o per maratoną mes kasdien išplatindavome penkis-šešis tūkstančius. Viena šventykla vos per tris dienas išplatino aštuoniolika tūkstančių knygų ir žurnalų.

* * *

Sužinojęs apie knygų platinimo rezultatus Los Andžele ir kituose JAV miestuose, Prabhupada labai nustebė ir apsidžiaugė. Nors darbų buvo per akis, jis viską atidėjo į šalį ir triumfavo dėl Amerikos platintojų pergalės. Tučtuojau pasikvietęs sekretorių, jis ėmė diktuoti laišką:

Mielas Ramešvara,

Aš gavau tavo laišką, rašytą 1972 metų gruodžio dvidešimt septintą dieną, ir su didžiausiu malonumu skaičiau apie tai, kiek daug knygų jūs išplatinote per tris dienas (1972 m. gruodžio 22-24 dienomis). Neįtikėtina, kad viena šventykla per tris dienas sugebėjo parduoti septyniolika tūkstančių knygų! Tai rodo, kad jūsų šalies žmonės pagaliau ėmė rimčiau vertinti Krišnos sąmonės judėjimą. Jei būtų kitaip, argi jie pirktų mūsų knygas? Juk jie mato, kaip nuoširdžiai ir rimtai *bhaktai*, mūsų vaikinai ir merginos, žiūri į Krišnos sąmonės mokymo skelbimą. Žmonės tai žavi, todėl jie ir perka mūsų knygas. Pasaulis to dar nematė. Aš labai džiaugiuosi visais vaikinais ir merginomis Los Andžele ir kituose pasaulio kampeliuose, nes jie suvokia ir aukštai vertina mūsų transcendentinės literatūros unikalumą ir, nepaisydami jokių sunkumų, savo noru eina platinti knygų. Vien dėl to jie verti sugrįžti namo, atgal pas Dievą.

Tą pačią dieną Prabhupada padiktavo laišką Karandharai.

Niekad nemaniau, kad galima išplatinti tiek daug mūsų knygų. Tai Krišna laimina mus už jūsų nuoširdų darbą dėl Jo. Iš esmės, tai ir yra visa mano sėkmės paslaptis. Aš pats jokių stebuklų nedarau, tai vis mano pagalbininkų nuoširdumas. Už viską reikia dėkoti jiems. Štai kodėl mus lydi sėkmė visame pasaulyje – ten, kur kiti patyrė nesėkmę. Kruopelytė nuoširdumo – tokia retenybė mūsų vėidmainystės ir melo amžiuje. Bet man nusišypsojo didžiulė sėkmė, nes Krišna siuntė man jus – nuostabius vaikus ir merginas, nuoširdžius pagalbininkus. Perduok visiems, kad aš jiems labai dėkingas.

Šrilos Prabhupados dėkingumo laišakai už Kalėdų maratoną ir patikiniamas, kad *bhaktai* sugrįš pas Dievą, davė stiprų impulsą į naujuosius metus įžengiančiam *sankirtanos* judėjimui. *Bhaktai* atrasdavo naujus platinimo būdus ir vietas. Nauji rekordai triuškinė senuosius, *bhaktai* kūrė vis grandioziškesnius ateities planus.

Praghoša: *Aš reguliariai lankiau vakarines paskaitas Detroito*

šventykloje, dirbau atsitiktinius darbus, tiesiog padėjau bhaktams. Vakaraš dažiau sienas ir mačiau iš sankirtanos grįžtančius bhaktus, linksmus, susijaudinusius. Man knietėjo sužinoti, ką gi jie ten veikia, kad sugrįžta tokios pakilios nuotaikos. Užsikoręs ant kopėčių, dažiau ir klausiausi jų pokalbių, o jie sėdėjo ant grindų, gėrė karštą pieną ir pasakojo įvairiausias istorijas, kaip pasibelsdavo į duris, ką sakydavo – man buvo labai įdomu.

Maždaug po savaitės, kai persikrausčiau gyventi į šventyklą, kažkas manęs paklausė, ar nenorėčiau pabandyti platinti knygas. Išėjau į gatvę kaip stoviu, su dhočiu ir tilaka. Priėjau prie žmogaus, užkalbinau, daviau kvietimą ir knygą, papasakojau, kas joje rašoma, parodžiau Prabhupados portretą ir prašiau nedidelės aukos. Kiekvienoje mano ląstelėje kunkuliavo nepaaiškinamas džiaugsmas. Eidavau į gatvę kaip ant sparnų. Tiesą sakant, niekas negalėjo paaiškinti, kodėl platinimas teikė tokį didžiulį džiaugsmą.

Vakaraš mes ilgai negalėdavome užmigti. Brahmačariai gyveno viename dideliame kambaryje. Gulėjome ant grindų miegmaišiuose ir kuždėjomės: „Ką jam sakei?“ Kartais prakalbėdavome ištisą naktį. Būdavo, užgesiname šviesą ir kalbamės, pasakojame viens kitam, ką sakėme, siūlydami žmonėms Prabhupados knygas.

Tripuraris: Aš bendravau su Prabhupada per atstumą – buvau vykdytojas. Daugelį vyresniųjų bhaktų Prabhupada mokė asmeniškai, bet man neteko išeiti tokio parengimo. Aš mokiausi iš Šrilos Prabhupados, įsiklausydamas į širdies balsą. Manau, tą patį galima pasakyti apie visus knygų platintojus. Jie turi labai stiprų artumo Prabhupadai jausmą, nors asmeninio kontakto su juo praktiškai neturėjo. Sankirtanos bhaktų artumas Prabhupadai ir realus pojūtis, kad jie labai gerai pažįsta Prabhupadą, sietinas su jų tarnyste, kurią Prabhupada vadino brangiausiu savo turtu – rūpinimusi, kad jo knygos pasiektų skaitytoją.

* * *

1973 metų vasarą bhaktai pastebėjo, kad koncertų metu vos per kelias valandas galima parduoti šimtus „Krišnos“ knygų. Tada jau buvo išleistas „Krišnos“ tritomis minkštasis viršeliais su Džordžo Harisono pratarme, ir tai ypač patiko jaunimui. Liepos mėnesį Ramešvara parašė Prabhupadai, kad Los Andželo šventykla išplatina du tūkstančius „Krišnos“ knygų per savaitę, o kartą per koncertą, vos per dvi valandas, buvo išplatinta šeši šimtai knygų.

Los Andželo bhaktai nutarė, kad Tripuraris ir kiti geriausi platintojai turėtų keliauti po Amerikos šventyklas ir dalintis savo patirtimi. Rameš-

vara rašė Prabhupadai: „Tai Šri Šri Rukminės ir Dvarakadišos (Los Andželo šventyklos Dievybių) malone mes turime galimybę išsiųsti tiek daug *bhaktų* į kitus centrus. Naujojoje Dvarakoje atsiveria tikri lobiai.“ Liepos trečiąją Prabhupada parašė atsakymą:

Nėra jokių abejonų, kad knygų platinimas yra svarbiausia mūsų veiklos kryptis. Šventykla – ne valgykla ir ne nakvynės namai, šventykla yra bazė, iš kurios siunčiame savo į kovą su *maja*. Kovoti su *maja*, reiškia bombarduoti sąlygotas sielas milijonų milijonais knygų, daryti tai, kas daroma karo metu, kai dangus pratrūksta bombų kruša?

Man patiko jūsų planas siųsti geriausius platintojus mokyti kitų. Tik mokydamas kitus, *bhaktas* iš tikrųjų tobulėja ir priartėja prie Krišnos. Tęskite šią programą, kad ateityje kiekvienas *bhaktas*, mūsų judėjimo narys įsivintų knygų platinimo meną. Aš pritariu jūsų veiksams.

Sura: Mes su Vaišešika platinome knygas oro uoste. Jis priešdavo prie žmonių ir sakydavo: „Laba diena, pone. Šlovė Šri Krišnos sankirtanos judėjimui, kuris apvalo širdį ir yra didžiausias palaiminimas žmonijai.“ Jis skaitė Viešpaties Čaitanjos „Šikšaštakos“ maldą tiesiai iš knygos, ir žmonės, kad ir kaip keista, pirko. Knygos viršelyje buvo pavaizduoti Krišna ir įvairios sakralinės scenos. Daugeliui mūsų buvo neaišku, ar žmonės supranta, ką perka. Bet Prabhupada norėjo, kad platintume šias knygas. Jis prašė pasakoti, kuo jos vertingos. Kartą vienas *bhaktas* paklausė, kaip pristatyti knygą, kad ją nupirktų, o Prabhupada atsakė: „*kṛṣṇe svadhānopagate*.“ Šis posmas, teigia, kad „*Šrimad-bhagavatam*“ spindi tarsi saulė, patekėjusi tam, kad dovanotų šiame tamsybės amžiuje tikrąją religiją. Mes kartojome šį posmą, ir tikėjimas šių žodžių galia padėjo platinti knygas.

Mes ėjome į gatves ir matėme, kaip Krišnos sąmonė veikia žmones. Jie suprato, kad *bhaktai* nuoširdūs ir rimti, ir tai jiems darė stiprų įspūdį. Kasdien mes įsitikindavome, kad žmonės supranta Prabhupados knygų vertę. Žinoma, buvo ir tokių, kuriems nepatikdavome, bet Prabhupada įspėjo, jog visada susidursime su sunkumais. Knygų platinimo patirtis tik patvirtino jo žodžius. Jis kalbėjo, kad knygų platintojams nebus lengva, kad jam teks susidurti su šaltu priešiškuumu, tačiau jie turi išmokti būti pakantūs.

Oro uoste mes sutikdavome ir kalbėdavomės su dėstytojais, teisininkais – su pačių įvairiausių profesijų žmonėmis. Dažnai jie ginčydavosi, ir mums tekdavo nuolat ginti Prabhupados knygas bei jo judėjimą, kalbėti jo vardu. Visai kas kita buvo stovėti degalinėse ir prašinėti moterų po penkiasdešimt centų už smilkalus. Mes siūlėme Prabhupados knygas filologams, kalbėjomės su majavadžiais, mokslininkais, verslininkais, su

Čikagos, Niujorko, Los Andželo ir San Diego intelektualais. Tai buvo patyrę ir gerai „pasikaustę“ žmonės. Kadangi mums teko leisti su jais į dvasinius debatus, mes patys ėmėme geriau suprasti Prabhupados knygas ir išmokome taip jas pristatyti, kad galėjome įtikinti net tuos, kurie nenorėjo būti įtikinti. Jie mus priverė gerai jas išstudijuoti.

* * *

Naujas proveržis knygų platinimo srityje įvyko, kai į Ameriką sugrįžo Tamala Krišna Gosvamis, ketverius metus ėjęs Šrilos Prabhupados zoninio sekretoriaus Indijai pareigas. Drauge su savo bičiuliu Višnudžana Svamiu jis subūrė „Radha-Damodaros“ *sankirtanos* grupę, kuri keliavo po Ameriką autobusu su Radhos ir Krišnos Dievybėmis, platino knygas ir rengė festivalius.

Šrila Prabhupada labai domėjosi „Radha-Damodaros“ grupės reikalais. Jis leido BBT suteikti šiai grupei paskolą įsigyti daugiau autobusų. Taip susikūrė *sankirtanos* armija, kuri keliavo rekonstruotais firmos „Greyhound“ autobusais. 1974 metų pabaigoje „Radha-Damodaros“ grupė turėjo tris autobusus, kelis autofurgonus ir išpūdingą būrį platintojų. Prabhupada autobusus vadino „keliaujančiomis šventyklomis“ ir ragino „Radha-Damodaros“ grupės *bhaktus* tęsti platinimą, užtikrindamas juos, kad ši tarnystė teikia didžiulį džiaugsmą Viešpačiui Čaitanjai. „Aš džiaugiuosi, kad jūs supratote mano knygų svarbą, – rašė Prabhupada. – Štai kodėl nuolat kartoju, kad mūsų knygas turi turėti kiekvienas.“

Šrila Prabhupada norėjo, kad „Radha-Damodaros“ grupė plėstų savo veiklą, įsigytų šimtus autobusų ir tokiu būdu įgyvendintų Šri Čaitanjos Mahaprabhu valią – neštų Krišnos sąmonę į kiekvieną miestą ir kaimą. Su džiaugsmu ir pritarimu jis stebėjo transcendentines varžybas tarp Los Andželo šventyklos, Tripurario vadovaujamos BBT ir „Radha-Damodaros“.

1974 metais buvo suformuota dar viena BBT grupė, platinusi knygas bibliotekose. Idėja platinti bibliotekose kilo, kai Hridajananda Gosvamis pasiuntė kelis savo keliaujančios grupės *brahmačarius* platinti knygas prestižiniuose Naujosios Anglijos universitetuose. Vėliau drauge su profesionaliai organizuotu knygų platintojų biuru Los Andžele jie suformavo BBT bibliotekų grupę. Šie vaikinai pirmieji pradėjo pardavinėti Prabhupados knygas pilnais komplektais, įskaitant jau išspausdintas bei dar spausdinamas septyniolikos tomų „Čaitanja-čaritamritą“ ir šešiasdešimties tomų „Šrimad-bhagavatam“. Nuo pat pradžių juos lydėjo didžiulė sėkmė.

Šrila Prabhupada seniai puoselėjo šią idėją. Dar prieš atvykdamas į Ameriką, jis vaikščiojo į Indijos bibliotekas su pirmosios „Šrimad-bhagavatam“ giesmės tomiais. Sėkmė jam nusišypsojo Naujajame Delyje – Jungtinių Valstijų Kongreso biblioteka įsigijo kelis jo knygų egzempliorius. Dabar Prabhupados svajonė išvysti savo knygas visose JAV bibliotekose ir universitetuose pradėjo pildytis. Informaciniame biuletenyje, išsiuntinėtam į visas šventyklas, BBT kuratorius Ramešvara rašė:

Šrila Prabhupada skiria šiai programai vis daugiau dėmesio ir laiko ją vienu iš prioritetų. Jo Šventenybę Satsvarupą Gosvamį, kuris šiuo metu yra ir GBC, ir asmeninis Šrilos Prabhupados sekretorius, Jo Dieviškoji Kilnybė siunčia atgal į JAV organizuoti BBT bibliotekų programą ir tapti jos vadovu.

Satsvarupos vadovaujama grupė išvažinėjo JAV skersai ir išilgai. Kiekvieną savaitę ji sudarydavo dešimtis prenumeratos sutarčių su Jeilio, Harvardo, Kolumbijos, Prinstono, Stenfordo bei kitų universitetų bibliotekomis. Praėjus vos keliems mėnesiams, iš universitetų dėstytojų buvo sulaukta palankių atsiliepimų, daugelis jų užsakinėjo Prabhupados knygas savo dėstomiems kursams. Aprūpinusi pilnais Prabhupados knygų rinkiniais daugumą Amerikos ir Kanados bibliotekų, BBT bibliotekų grupė nukreipė savo dėmesį į Europą ir Indiją, kur jų laukė nemažesnė sėkmė.

Sanskritologas iš Kolumbijos universiteto, daktaras Aleksas Veimanas, rašė:

Su didžiausiu malonumu neseniai perskaičiau puikiai išleistą A.Č. Bhaktivedantos Svamio Prabhupados „Šrimad-bhagavatam“ vertimą. Kiekviename puslapyje krenta į akis nepaprastas kruopštumas, ištikimybė sanskrito žodžiui ir tiksliai jo reikšmei. Esu tikras, kad šis monumentalus darbas supažindins su iškilomis „Bhagavatam“ idėjomis daugybę anksčiau tokios galimybės neturėjusių skaitytojų Vakaruose.

Vakarų specialistų pripažinimas džiugino Prabhupadą, ir jis dažnai rodė svečiams savo knygų recenzijas. „Man labai patinka knygų platinimo bibliotekoms pagal prenumeratą programa, – rašė Prabhupada. – Pasistenkite padidinti prenumeratorių skaičių iki penkiasdešimties tūkstančių.“

1974 metų rugsėjį Šrila Prabhupada kelias savaites sirgo, bet knygų platinimo ataskaitos jam buvo geriausi vaistai. „Kaskart, kai gaunu ataskaitą apie mano knygų platinimą, – rašė jis bibliotekų grupei, – jaučiu jėgų antplūdį. Štai ir dabar skaitau jūsų ataskaitą ir, nors liga mane išsekino, jaučiu, kaip grįžta jėgos.“ Sirgdamas jis rašė Ramešvarai:

Dėl knygų platinimo, tęskite šį darbą. Tai vienintelis mano gyvenimo džiaugsmas. Kai girdžiu apie puikius mano knygų platinimo rezultatus, mane užlieja energija, ir jaučiuosi kaip jaunuolis.

Šrilos Prabhupados sveikata pagerėjo. 1974 metų pabaigoje puikiai klostėsi ir BBT reikalai – prasidėjo karštingiškas Kalėdų maratonas, ir šventyklos vėl varžėsi. BBT biuras Los Andžele pranešė Prabhupadai, kad per metus parduota apie trys šimtai septyniasdešimt septyni tūkstančiai knygų kiektais viršeliais, tai yra šešiasdešimt septyniais procentais daugiau nei praėjusiais metais. Buvo išplatinta kone keturi milijonai žurnalo „Back to Godhead“ egzempliorių (aštuoniasdešimt devyniais procentais daugiau). Amerikos BBT pardavė šventykloms iš viso šešis milijonus šeši šimtai šešiasdešimt aštuonis tūkstančius knygų ir žurnalų egzempliorių – dešimčia procentų daugiau nei praėjusiais metais.

Nuo tokių naujienų Prabhupadą „užplūsdavo naujos energijos banga, ir jis jautėsi kaip jaunuolis.“ Knygų platinimo judėjimas į naujuosius metus žengė akivaizdžiai augdamas – dvigubindamas ir trigubindamas neįtikėtinius 1974 metų rezultatus. Maža to, BBT plėtėsi – visame pasaulyje kūrėsi nauji BBT skyriai.

1972 metais Šrila Prabhupada įsteigė „Bhaktiviedanta Book Trust“ (BBT) kaip nepriklausomą organizaciją, kurios uždavinys buvo užtikrinti tolesnę jo knygų leidybą ir platinimą. BBT dirbs išimtinai Tarptautinės Krišnos sąmonės bendrijos naudai, tačiau išliks nepriklausoma nuo jos.

Leidyklos nuostatai numatė, kad pajamas, gautas, pardavus knygas, jos globėjai skirs ISKCONui ir padalins po lygiai dviem fondams – vienas jų finansuos knygų spausdinimą, kitas – žemės sklypų įsigijimą bei šventyklų statybą. „Jei išlaikysime lygų santykį, – sakė Prabhupada, – Krišna pasirūpins, kad ISKCONą lydėtų sėkmė.“ Jis nuolat rėmėsi šia formule pokalbiuose, laiškuose ir net „Šrimad-bhagavatam“ komentaruose.

Šrila Prabhupada suteikė savojo BBT globėjams teisę sudarinėti leidybos planus, kuriuos vėliau tvirtino pats. BBT globėjams jis nustatė taisykles. Keisti jas globėjai turėjo teisę tik pasitarę su Prabhupada, o pakeitimams jis retai kada pritarė. Paprastai Prabhupada asmeniškai parinkdavo knygos formatą, meninį apipavidalinimą, pateikdavo pasiūlymų dėl jos tiražo, transportavimo, pardavimo šventykloms, kitaip sakant, jis pats sprendavo beveik visus klausimus, susijusius su BBT leidybine veikla. Prabhupada įsikišdavo net tada, kai šventyklos nepervesdavo pinigų BBT.

Labai negerai, kai nesusimoka tokios stambios šventyklos, į kurias lygiuojasi visa mūsų Bendrija. Taip neturėtų būti. Aš norėčiau atsakyti administracinių pareigų, bet ar galiu likti nuošalyje, kai taip elgtis sau leidžia net šventyklų prezidentai ir GBC nariai? Sistema turi veikti be pertrūkių, tik tada būsiu ramus.

Prabhupada buvo griežtas vadovas. „Pasak Vedų, – sakydavo jis, – susirgus, kilus gairui ar įsiskolinus, nevalia delsti. Šias problemas reikia spręsti tučtuojau.“

Knygų platinimą Šrila Prabhupada laikė vienu iš ISKCONo ekonominės veiklos ramsčių. Galima plėtoti ir kitokį verslą, bet geriausia platinti knygas, nes knygų platinimas sykiu yra ir pamokslavimas, ir geras pajamų šaltinis. Vienam iš šventyklų prezidentų jis rašė:

Mane labai nudžiugino tavo pranešimas apie sėkmingą knygų platinimą. Tai mūsų svarbiausias verslas visose pasaulio šalyse. Jei skirsite jam reikiamą dėmesį, lėšų niekada nepritrūksite.

O štai ištrauka iš kito laiško:

Dėl Bendrijos lyderių akcentuojamos būtinybės užsiimti verslu: pirmiausia jūs turite suprasti verslo prasmę. Verslas turi padėti misionieriškai veiklai. Verslas mums reikalingas tik kaip priemonė pamokslavimo finansinei bazei kurti – pats savaime jis mūsų nedomina. Norint finansiškai aprūpinti mūsų judėjimą, mano supratimu, pakanka verstis vien knygų platinimu.

* * *

Atkakliai platindami Šrilos Prabhupados knygas, Krišnos sąmonės judėjimo nariai patiria giliausią meilės tarnystės Krišnai, meilės išsiskyrus, jausmą – aukščiausią dvasinės ekstazės formą. „Nesistenkite išvysti Dievą, – kartodavo Šrilos Prabhupados dvasinis mokytojas, – elkitės taip, kad Jis Pats jus pastebėtų.“ Kitaip sakant, nuolankiai vykdydami Krišnos tarno *tarno* valią, Prabhupados mokiniai neišvengiamai atkreips į save Krišnos dėmesį ir pelnys Jo meilę.

„Lengviausia atkreipti į save Krišnos dėmesį, – sakė Šrila Prabhupada, – sudominus Krišnos sąmone kitą žmogų.“ Neatsitiktinai knygų platinimo jautė ypatingą abipusį ryšį su savo dvasiniu mokytoju – tai skatino juos dar daugiau jam tarnauti ir platinti knygas.

Sandžaja: *Teoriškai mes supratome, kad, eidami platinti knygas, darome tai, ko iš mūsų nori mūsų dvasinis mokytojas. Mes tai žinojome. Dėl to nekilo jokių klausimų. Be to, buvome tikrų tikriausi idealistai: tikėjome, kad mūsų knygos ir žurnalai pakeis pasaulį. Įsisąmoninus Krišną, atsiveria akys, ir tampa aišku, koks apgailėtinas šis pasaulis, koks jis žemas, kokie pavydūs žmonės ir koks baisus materialus gyvenimas. Nušvinta kaip diena. Imi suprasti, kad pats nieko nepakeisi, bet taip pat supranti, kad žmogus, paėmęs į rankas ir atsivertęs Prabhupados knygą, patirs dvasinę transformaciją. Dėl to mes nė kiek neabejojome.*

Supratome, kad plisdama Krišnos sąmonė sukels pasaulyje esminius pokyčius. Be to, pats Prabhupada sakė, kad pakanka prisiliesti prie Krišnos knygos, ir žmogaus gyvenimas pasikeičia. Mes tikėjome knygų galia, tikėjome Šrila Prabhupada.

Kešava Bharatis: Paduodamas knygą žmogui į rankas, pajunti kontaktą su Prabhupada. Vienas dalykas, kai žmogus paima iš tavęs knygą, visai kas kita, kai, tarkim, smilkalą, – vidiniai išgyvenimai yra tiesiog nesulyginami. Visą dieną, kol platindavome knygas, mes jutome ryšį su Prabhupada. Mums neatrodė, kad gauname mažiau Prabhupados dėmesio už tuos bhaktus, kurie buvo arčiau Prabhupados fizine prasme. Knygų platintojai nuolat juto dvasinį pakilimą. Mes skaitėme apie Haridasą Thakurą, kuris eidavo į gatvę ir voliodavosi dulkėse prieš žmones, maldaudamas kartoti šventąjį vardą. Tokie pasakojimai mums teikė dvasinį įkvėpimą.

Vaišešika: Mes galvojome apie tai, kiek laiko Prabhupada praleidžia su diktofonu, kad parašytų knygas. Negalėjome pamiršti, kad jis miega vos kelias valandas per parą, ir kiek daug atsisako, kad galėtų rašyti. Todėl ir mes stengėmės atidėti visus reikalus į šalį ir skirti kuo daugiau laiko platinimui. Prabhupada sakė, kad bhaktas turėtų persiimti šešių Gosvamių dvasia, todėl kasdien giedojome jiems skirtas maldas. Mes jautėme labai realų ryšį su Prabhupada. Dar pačioje judėjimo pradžioje vienas bhaktas kartą pasakė: „Ar tu žinai, kur ieškoti Prabhupados? – ir pats atsakė. – Jo knygoje.“ Tokia buvo visų mūsų jausena. Mes visada jautėme su juo ryšį.

Džagadhatri devi dasi: Platindama Prabhupados knygas, aš suvokiau, kad tai pati geriausia tarnystė jam. Aš padedu Prabhupadai įvykdyti jo dvasinio mokytojo valią, todėl jis manimi patenkintas. Bet dar daugiau jis džiaugiasi manimi, jei man pavyksta tai daryti gerai. Aš daug kartų girdėjau pasakojant, kad Bhaktisidhanta Sarasvatis džiaugdavosi, kai kuriam nors iš jo mokinių pavykdavo parduoti bent vieną žurnalą, nes tai ir yra tikroji sankirtanos dvasia – eiti pas sąlygotas sielas ir dovanoti joms Viešpaties malonę. Tai užvis svarbiausia.

Aš visad norėjau ištiesti žmogui pagalbos ranką. Man patinka būti naudinga žmonėms, o knygų platinimas – tai didžiausias gėris, nes mes padedame žmonėms sugrįžti namo pas Dievą. Man tai ir buvo didžiausias stimulus. Be to, atveddami kitas gyvas būtybes pas Krišną, mes dvasiškai apsisivalome ir patys.

Lavanga-latika devi dasi: Dažnai klausydavausi Šrilos Prabhupados paskaitų, jis nuolat citavo šventraščius – „Šrimad-bhagavatam“ – ir ragino duoti tas žinias kitiems. Tai gerokai palengvino mūsų gyvenimą – mes žinojome, ko iš mūsų nori Šrila Prabhupada. Jis nuolat kartojo dovanojąs mums žinias, o mes turį jas perduoti kitiems. Šrila Prabhupada atvyko į Ameriką, kad pamokslautų su savo mokiniais. Ir mes turime tai

daryti, nes tokia buvo Prabhupados valia. Mes platinome knygas, kurioms versti jis sugaišo tiek daug laiko. Mes tiesiog norėjome jas išplatinti, norėjome, kad žmonės jas turėtų namuose.

* * *

Vrindavana, Indija, balandžio 20 d., 1975 m.

Per iškilmingą Krišna-Balaramos *mandiro* atidarymą Šrila Prabhupada instaliavo Dievybes. Į ceremoniją susirinko apie tūkstantis jo mokiniių, kaip garbės svečias atvyko Utar Pradešo gubernatorius. Po kelerių metų atkaklaus darbo iškilmingas šventyklos atidarymas tapo tikru Šrilos Prabhupados ir jo judėjimo triumfu. Atlikęs pirmąją *arati* ir stovėdamas prie Krišnos ir Balaramos altoriaus, Prabhupada kreipėsi į susirinkusiuosius. Jis pasakė, kad Krišna-Balaramos šventykla yra tarptautinė, į ją iš viso pasaulio galės atvažiuoti žmonės, nusilenkti ir garbinti Gaura-Nitai, Krišna-Balaramą, Radha-Krišną. Vakare Šrila Prabhupada sėdėjo savo kambaryje su keliais GBC nariais. Buvo karšta. Jo *kurta* buvo atsepta, basos kojos ištiestos po žemu staliuku, jis buvo atsipalaidavęs. Aplink mokytoją blausioje stalinės lempuotės šviesoje sėdėjo mokiniai. „Mes užbaigėme labai svarbų etapą, – pasakė Prabhupada, – bet reikia neužmigtį ant laurų ir judėti toliau.“ Dar reikia nemažai padaryti, kad šventykla ir svečių namai veiktų kaip reikiant.

Šrilos Prabhupados mintys neapsiribojo Vrindavana, jos siekė toliau. „Labai svarbu statyti šventyklas, – sakė jis, – ir tokios šventyklos, kaip ši, statybai esu pasiryžęs išleisti daug lakhų rupijų. Tačiau, kad ir kokia svarbi šventyklų statyba, knygų leidyba yra svarbesnė.“ Šie žodžiai dar kartą patvirtino, kad knygų leidyba yra didžiausias prioritetas. Per patį Vrindavanos šventyklos iškilmių įkarštį Prabhupada pabrėžė, kad knygų leidyba yra pats svarbiausias uždavinys.

Tačiau Šrila Prabhupada buvo nelabai patenkintas tuo, kad jo sanskrito redaktorius jau keletą mėnesių vėluoja atiduoti „Čaitanja-čaritamritos“ rankraštį. Rūsčiu veidu Prabhupada pareiškė, kad jau seniai pabaigė „Čaitanja-čaritamritą“, bet knyga iki šiol neišleista. Be to, jis seniai baigė visus keturis ketvirtosios „Šrimad-bhagavatam“ giesmės tomus ir pradėjo dirbti prie penktosios, bet kol kas iš spaudos išėjęs tik pirmas ketvirtosios giesmės tomas.

Vienas iš mokinių, nesupratęs Prabhupados žodžių prasmės, pastebėjo, kad Prabhupada netrukus vyksiąs į Havajus ir ten galėsias dirbti ramioje aplinkoje. Prabhupada atsakė, kad vėluojantis knygų publikavimas atimąs iš jo bet kokią norą rašyti.

BBT leidykla, kelerius metus dirbusi Niujorke, kraustėsi į Los Andželą.

Radhavalabha bus atsakingas už gamybinę dalį, o BBT vadovas Ramešvara galės sutelkti dėmesį į knygų leidybą. Ramešvara nieko nežinojo apie vėluojantį „Čaitanja-čaritamritos“ rankraščio publikavimą, apie tai išgirdo čia, Vrindavanoje. Jis pažadėjo Prabhupadai, kad nedelsdamas pasirūpins leidyklos įkūrimu Los Andžele ir imsis spausdinti „Čaitanja-čaritamritą“.

1973-1974 metais, per aštuoniolika mėnesių, Šrila Prabhupada išvertė „Čaitanja-čaritamritą“ ir parašė jai komentarus – tai buvo tikras žygdarbis, nes tuo pat metu jam teko tvarkyti daugybę administracinių reikalų bei nuolat keliauti. Prabhupadą užgriuvo rimtos problemos dėl kai kurių lyderių, palikusių savo postus, jis pats vykdė GBC sekretorius Indijai pareigas, užsiėmė kitais su ISKCONo valdymu susijusiais reikalais. Jis sankcionavo stambias BBT paskolas ir patvirtino ISKCONo plėtros bei vystymosi planus visose pasaulio dalyse. Be to, Prabhupadai teko reguliariai atsakinėti į nenutrūkstamą laiškų srautą, kasdien bendrauti su svečiais ir visur, kur tik atvykdavo, skaityti „Bhagavatam“ paskaitas. Versti jam pavykdavo tik naktį: jis keldavosi pirmą valandą nakties ir įtemptai dirbdavo dvi-tris valandas. Ir taip kiekvieną dieną.

Los Andželas, birželio 20 d., 1975 m.

Atvykusio į Los Andželą Šrilos Prabhupados laukė džiaugsmingas sutikimas. Jį lydėjo vadovaujantys *sanjasiai* ir GBC sekretoriai: Kirtanananda Svamis, Višnudžana Svamis, Brahmananda Svamis, Tamala Krišna Gosvamis ir kiti. Vėliau, sėdėdamas savo kambaryje – viename mėgstamiausių visame ISKCONe – Prabhupada tik probėgšmais užsiminė apie knygų leidybos vilkinimą. Jis atrodė kiek susirūpinęs, bet šia tema kalbėjo nedaug. Prabhupada labai džiaugėsi vėl galėdamas pamatyti šventyklą ir Rukmini-Dvarakadišos Dievybes.

Trumpoje kalboje atvykimo proga Prabhupada paaiškino mokiniams, kodėl taip primygtinai ragina greičiau leisti jo knygas. „Aš tikrai neturiu reikiamos kvalifikacijos, – sakė Prabhupada, sėdėdamas pliušu aptrauktoje *vjasasanoje*, – tiesiog noriu pradžiuginti savo dvasinį mokytoją. Mano Guru Maharadža kartą manęs paprašė: „Jei kada nors turėsi pinigų, spausdink knygas.“ Jis paprašė manęs asmeniškai. Tai įvyko Radha-kundoje – ten buvo ir kai kurie žymūs mano dvasios broliai. Guru Maharadža pasakė man: „Nuo tada, kai pastatėme Bagbazare marmuro šventyklą, prasidėjo nesutarimai. Kiekvienas tik ir galvoja apie tai, koks kambarys jam atiteks. Norėčiau parduoti šventyklą, parduoti marmurą ir spausdinti knygas.“ Tada iš jo paties lūpų sužinojau, kad jis labai vertina knygas. Jis man asmeniškai pasakė: „Jei kada nors turėsi pinigų, spausdink knygas.“ Štai kodėl aš taip atkakliai klausinėju: „Kur knygos? Kur knygos?“ Padė-

kite man. Aš jūsų labai prašau. Su šiuo prašymu kreipiuosi į kiekvieną. Spausdinkite kuo daugiau knygų, verskite jas į kuo daugiau kalbų, platininkite jas visame pasaulyje – ir Krišnos sąmonės judėjimas neišvengiamai augs.“

Kitą rytą vaikštinėdamas su mokiniais Venecijos paplūdimiu, Šrila Prabhupada išskėlė negirdėtą ultimatumą. Apsuptas mokinių, jis ėjo paplūdimiu, lengvai baksnodamas lazdele smėlį.

– Septyniolika neišleistų tomų, – pradėjo jis. – Tai labai rimta problema mūsų judėjimui.

– Taip, Prabhupada, – gaudydamas kiekvieną jo žodį, susirūpinęs atsakė Ramešvara. Kiti *bhaktai* pritariamai linksėjo. Kažką būtina daryti.

– Jas reikia nedelsiant išleisti, – tęsė Prabhupada.

– Taip, Prabhupada, – klusniai atsakė Ramešvara.

– Aš manau, kad jas galima išleisti per du mėnesius, – užbaigė Šrila Prabhupada.

Ramešvarai pasirodė, kad jis kažko nenugirdo. Leidykla ką tik atsidarė. Dailininkų dirbtuvėse dar net nėra šviesos. Du mėnesiai – tai nerealu, paprasčiausiai neįmanoma. Pats metas papasakoti Šrilai Prabhupadai apie jų planus, kaip paspartinti knygų leidybą. Ramešvara žengtelėjo arčiau.

– Šrila Prabhupada, – prabilo jis, – mes buvome susirinkę aptarti šį klausimą. Dabar, kai leidykla pagaliau įsikūrė naujoje vietoje, aš manau, mes galėsime paspartinti jūsų knygų leidimą keturis kartus. Mūsų manymu, vieną knygą galėsime išleisti ne per keturis mėnesius, o per mėnesį.

Ramešvara ir Radhavalabha ėjo iš vienos Šrilos Prabhupados pusės, o Tamala Krišna Gosvamis ir Brahmananda Svamis – iš kitos.

– Vieną knygą per mėnesį, – pakartojo Šrila Prabhupada, tarsi garsiai svarstydamas jo žodžius. – Tai užtruks daugiau nei metus. Per lėtai.

Bhaktų akys susmigo į Ramešvarą ir Radhavalabhą. Jie susižvalgė.

– Per du mėnesius turite išleisti visas knygas, – pakartojo Šrila Prabhupada.

Šįkart neliko abejonių, klausia jų neapgavo. Vadovai nustėro, jie netikėjo savo ausimis.

– Šrila Prabhupada, – pasakė Ramešvara, – manau, tai neįmanoma. Galbūt mums pavyks paspartinti darbą?

Ūmai Šrila Prabhupada sustojo. Įbedęs lazdele giliai į smėlį jis pasisuko į Ramešvarą ir pasakė nepiktu, bet labai rimtu balsu:

– „Neįmanoma“ – tai žodis iš kvailių žodyno.

Tą akimirką Ramešvara suprato, kad ant kortos pastatytas jo dvasinis gyvenimas. Pasakyti „neįmanoma“ nuo šiol reikėtų, kad jis netiki Krišnos

atstovu, netiki Dievo visagalybe. Jis turi atmesti savo materialius išskaičiavimus ir racionalius samprotavimus.

Ramešvara ir Radhavalabha stovėjo netekę amo, o Šrila Prabhupada nužingsniavo toliau. Įkandin nusekė ir kiti. Abu *bhaktai* puolė juos vytis, bet dabar visi žvelgė į juos tarsi sakydami: „Šalin abejonės, vaikinai. Reikia tai padaryti.“ Ramešvara paklausė Šrilos Prabhupados, ar jie galėtų pasitarti su kitais leidykloje dirbančiais *bhaktais*, o paskui pateikti ataskaitą.

– Žinoma, – pasakė Prabhupada. – Darykite viską, ką reikia.

Ramešvara ir Radhavalabha grižo atgal, o Šrila Prabhupada kartu su likusiais *bhaktais* patraukė toliau vandenyno pakrante.

Per rytines pamaldas šventykloje Ramešvara ir Radhavalabha mėgino susikaupti ir kartoti *džapą* bei klausytis Prabhupados paskaitos, bet visos jų mintys sukosi vien apie tai, kaip per du mėnesius išleisti septyniolika tomų. Susitikę su leidyklos darbuotojais, jie jau tikėjo, kad tai įmanoma, tarsi būtų supratę, jog jei tik pasiryš truks plyš įvykdyti šią užduotį, įsikiš aukštesnės jėgos. Gerai pasistengus, tai galima padaryti. Jie išdėstė savo planą ir įtikino kitus leidyklos darbuotojus.

– Tai įmanoma, – pasakė Ramešvara, atėjęs pas Prabhupada.

– Hm-m-m, – numykė Šrila Prabhupada.

– Tačiau yra keli „bet“, – pridūrė jis.

Norint, kad bengališko teksto redagavimas vyktų sklandžiai, redaktoriams būtina sudaryti galimybę reguliariai konsultuotis su Šrila Prabhupada. Prabhupada iškart sutiko – jis pasiryžęs pasilikti Los Andžele tiek, kiek būtina, kad jie baigtų darbą per numatytą dviejų mėnesių laikotarpį. Ir dar vienas dalykas – dailininkai dirbs kiek leidžia žmogaus jėgos, bet kokybės Ramešvara negarantuoja. „Geriau žvirblis rankoj, negu briedis girioj“, – atsakė Šrila Prabhupada. Ramešvarai užsiminus, kad dailininkai turės daug klausimų, Prabhupada sutiko skirti jiems laiko. Jis sutiko, kad iliustracijoms būtų naudojami ne tik paveikslai, bet ir fotonuotraukos, vaizduojančios su Viešpaties Čaitanjos *lilomis* susijusias šventąsias Indijos vietas.

Po pokalbio su Šrila Prabhupada Ramešvara ir Radhavalabha pajuto, kad jie turi šansą. Išėję iš mokytojo kambario, *bhaktai* strimgalviais puolė laiptais žemyn. Maratonas prasidėjo!

Nors Šrila Prabhupada žadėjo pasilikti Los Andžele, jis netrukus nusprendė tęsti iš anksto suplanuotą kelionę. Jausdamas pareigą rūpintis savo mokinių visoje šalyje dvasine gerove, jis išvyko į kelionę po trylika ISKCONo centrų JAV ir Kanadoje. Nepraėjus ir mėnesiui, jis vėl sugrįžo į Los Andželą pasižiūrėti, kaip jo leidyklos darbuotojams sekasi vyk-

dyti pažadą išleisti septyniolika „Čaitanja-čaritamritos“ tomų per du mėnesius.

Šrila Prabhupada džiaugėsi savo mokinių nuoširdumu. Jis pareikalavo, kad per du mėnesius mokiniai išleistų septyniolika knygų, o jie, net ir nemėgindami aiškinti, kad tai neįmanoma, labai rimtai išklaušė jo nurodymą. Jiems net mintis į galvą nešovė jį atmesti ar kaip nors pakeisti. Užuoat keitę mokytojo nurodymą, jie pakeitė savo gyvenimą. Kasdieniškas metodiškas darbas užleido vietą nežmoniškai įtampai, ir tai teikė didžiulį pasitenkinimą ne tik Prabhupadai, bet ir jiems patiems. Pasak Prabhupados, jie tai darė norėdami įtikti Viešpačiui Čaitanjai ir praeities *ačarjoms*.

Šrila Prabhupada nutarė tęsti savo kelionę po Ameriką, apsilankyti Laguna Byče ir San Diege, po to nuvykti į Dalasą. Iš ten jis patrauks į Naująjį Orleaną, užsuks į netoliese, Misisipės valstijoje, esančią ISKCONo fermą. Toliau keliaus į Detroitą, Torontą, Bostoną, Niujorką, galiausiai skris į Europą ir Indiją.

Prabhupados požiūriu, tokios kelionės buvo būtina Krišnos sąmonės plėtros sąlyga. Paskutinį kartą lankydamasis Berklyje jis pasakė: „Aš leidžiuosi į keliones po pasaulį du-tris kartus per metus. Mano pareiga – pasirūpinti, kad mano mokiniai, pasirinkę mane savo guru, nepatirtų nuopuolio. Tai mano pagrindinis rūpestis.“

Prabhupadai rūpėjo ne tik jo mokiniai, bet ir visa žmonija. Skaudama širdimi jis žvelgė į neišmanymę skęstančius, degradavusius Vakarų pasaulio žmones. Jis norėjo padėti angliškai kalbančioms šalims, toks buvo jo dvasinio mokytojo nurodymas. Būtent šiuo noru jis vadovavosi prieš dvejus metus Kalkutoje, kai, pakilęs iš ligos patalo, išskrido į Londoną dalyvauti *Ratha-jatros* festivalyje. Pamokslauti Vakarų žmonėms, kurie, suklaidinti spekuliatyvių filosofinių teorijų, neigia Dievą ir į padanges kelia juslinius malonumus, – toks didžiausias Prabhupados troškimas. Daugumai bus nelengva nusikratyti neišmanymo ir necivilizuotų įpročių, tačiau jei jam pavyksią bent vieną žmogų paversti tyru Viešpaties tarnu, sakė Prabhupada, jis dirba neveltui.

Prabhupada įtemptai dirbdavo prie kelių svarbių projektų Indijoje, po to sugrįždavo į Vakarus, kur keliavo ir plėtojo misionierišką veiklą. Ir viena, ir kita – jo sumanymų įgyvendinimas Indijoje ir kelionės Vakaruose – buvo vienodai svarbu.

* * *

Detroitas, rugpjūčio 2 d., 1975 m.

Susidūręs su Šrilos Prabhupados mokiniais Detrote ir perskaitęs „Bhagavad-gitą, kokia ji yra“, Krišnos sąmone susidomėjo Henrio Fordo pro-

anūkis Alfredas Fordas. Jis ėmė laikytis Krišnos sąmonės priesakų ir kasdien su maldos karoliais kartojo šešiolika mantros ratų. Gavęs Šrilos Prabhupados išventinimą, jis tapo Ambariša. Šiandien jis atvažiavo į oro uostą baltu „Lincoln Continental“ limuzinu pasitikti Šrilos Prabhupados. Pamatęs mokytoją, Ambariša išlipo iš mašinos ir nusilenkė. Kaip paprastas vairuotojas, jis atidarė dureles, įsodino Šrilą Prabhupadą ir sugrįžo į vairuotojo vietą.

„Mes, Viešpaties tarnai, irgi turime mašinas, – pasakė Prabhupada, mašinai pajudėjus, – bet mes važinėjame jomis į šventyklą arba platinėti knygų. Krišnos tarnystėje galima panaudoti viską. Štai kad ir turtuolio sūnus Alfredas Fordas. Mes dovanojome jam dvasines žinias, ir jis yra laimingas.“

Šrilos Prabhupados mokine tapo ir Detroito profsąjungų lyderio Volterio Reiterio dukra Elizabet Reiter, po išventinimo gavusi Lekhašravan-ti devi dasi vardą. Ambariša pasakė Prabhupadai, kad Fordai ir Reiteriai buvo didžiausi priešai, bet dabar du jų palikuonys dirba drauge dėl Krišnos. Šrilai Prabhupadai patiko šių dviejų mokinių kuklumas, ir nors jis šiek tiek juos išskyrė iš kitų savo mokinių, jų kilmei neteikė ypatingos reikšmės. Ambariša ir Lekhašravan-ti laikė save nuolankiais *vaišnavų* tarnais.

Pakeliui į šventyklą Prabhupada pravažiavo didžiulį šiuolaikinį pastatą, priešais kurį plaikstėsi įvairių pasaulio šalių vėliavos. Milžiniška iškaba skelbė: „Fordo pasaulinė būstinė“.

Vienas iš *bhaktų* pasisuko į Ambarišą:

– Tu čia dirbi?

Nuo galinės sėdynės pasigirdo Prabhupados balsas:

– Ne, jis čia šeimininkas.

Kai mašina važiavo pro didžiulį rekonstruojamą pastatą, Prabhupada paklausė:

– Kas tai?

– Tai Detroito atgimimo centras, – paaiškino Ambariša.

– Jie niekada neatgims, – tarė Prabhupada.

Detroito šventykla buvo įsikūrusi sename plytų name, o šventyklos kambarys – trečiajame aukšte, palėpėje. Neilgai trukus turėjo baigtis nuomos terminas, ir šventyklos prezidentas Govardhana ieškojo naujos vietos. Jis parodė Prabhupadai šventyklai tinkamų pastatų nuotraukas, tarp kurių buvo ir velionio automobilių gamintojo, milijonieriaus Lorenso Fišerio rezidencija. „Rūmai, ko gero, per brangūs, – pasakė Govardhana, – bet to, jie prastame rajone.“

Tačiau Prabhupada jais susidomėjo. Paprastai viską, ką *bhaktai* supeik-

davo, Prabhupada vertindavo teigiamai arba bent jau laikė lengvai pataisoma. Sužinojęs apie didelį nusikalstamumą rajone, Prabhupada pasakė: „Jums nėra ko bijoti. Giedokite Harė Krišna ir vaišinkite žmones *prasada*. Kvieskite kaimynus – vagis ir sukčius – į *kirtaną*, maitinkite *prasada*, ir pas jus nebus vagysčių.“

Bhaktai priminė Prabhupadai, kad Detroitas – JAV nusikalstamumo sostinė, kad lindynių kvartalai, kur yra rezidencija, garsėja narkotikų prekyba, plėšimais ir žmogžudystėmis. Bet Prabhupada pakartojo, kad jiems nėra ko bijoti. „Aš gyvenau Baueryje“, – pasakė jis ir papasakojo, kaip valkatos šlapindavosi ant jo laukujų durų ir voliojosi prie slenksčio. Bet kai jis grįždavo namo, jie atsistodavo ir sakydavo: „Prašom, pone. Eikite, pone.“

„Pirkite namą, – pasakė Prabhupada,– giedokite jame Harė Krišna kiaurą parą, o jei ateis vagis, mes jam pasakysime: „Pirma paragauk *prasados*, o tada imk ką nori. O be to, ką iš mūsų gali pavogti?“

Šrila Prabhupada sykiu su Govardhana, Ambariša ir keliais GBC nariais nuvyko apžiūrėti namo. Juos pasitiko šeimininkas ir ponia, prisistačiusi nekilnojamojo turto pardavimo agente.

Kuo ilgiau šeimininkas vedžiojo juos po namą, tuo labiau jis Prabhupadai patiko. Puošnus, didžiulis pastatas stovėjo pusantrą hektaro sklype, apjuostas aukšta akmenine siena. Sklype žaliavo apleistas dekoratyvinis sodas, čia buvo pėsčiųjų takai, fontanai ir baseinas. Kai kuriems *bhaktams* pastatas su ekstravagantišku trečiojo dešimtmečio dekoru pasirodė agresyviai neskoningas, bet Prabhupadai jis pasirodė labai perspektyvus.

Kai tik Prabhupada įėjo į vestibulį ir pamatė itališkas dekoratyvines plyteles bei marmuro arkas, jo veidas nušvito. Įžengę į holą, *bhaktai* pakėlė akis į aukštas lubas, dekoruotas klasikinio stiliaus lapeliais ir rozetėmis bei ant tinko tapytomis gėlėmis. Jie perėjo į didžiulę pokylių salę marmuru klotomis grindimis ir aukštomis skliautinėmis lubomis su freska, kuri vaizdavo mėlyną vakarėjantį dangų, išmargintą debesų ir žvaigždžių. Specialiu apšvietimu buvo sukurtas realistiškas šviečiančių žvaigždžių įspūdis. Trys marmurinės arkos salės gale atrodė tarsi sukonstruotos pagal Prabhupados padarytą šventyklos eskizą. Čia galima įrengti tris altorius, o pokylių salė beveik be jokių pakeitimų virstų šventykla. Apie tai, kad pokylių salė atitinka šventyklai keliamus reikalavimus, Prabhupada nieko nepasakė, tačiau *bhaktams* tai buvo akivaizdu.

Toliau svečiai buvo nuvesti į čia pat, pastato viduje, įrengtą vandens garažą-prieplauką. Joje galėjo švartuotis keletas jachtų. Nuo prieplaukosėjo kanalas, išsiliejantis į netoliese tekančią Detroito upę. Prabhupada pastebėjo, kad *bhaktai* galėtų įsigyti jachtą ir panaudoti ją misionieriškai veiklai.

Eidami iš vienos prašmatnios salės į kitą, Prabhupada ir jo palyda gerėjosi raižytomis akmens kolonomis, grindimis su piešiniais, itališkomis ir graikiškomis sienų plytelėmis, lubomis, išpuoštomis paaukuotais lipdiniais. Daugelyje kambarių kabojo senoviniai krištoliniai sietynai. Svetainės, bibliotekos, valgomasis, biliardo kambarys, muzikos salonas, du šeiminkų miegamieji ir miegamieji svečiams – viskas stebino puošnumu ir ekstravagancija. „Kiekvienas kambarys vertas visos tos sumos“, – tyliai pasakė Prabhupada *bhaktams*.

Šeiminkas kalbėjo apie majų, maurų, ispanų, graikų ir italų įtaką. Jis pažymėjo, kad dvi drožtos spiralinės kolonos, kurias svečiai matė valgomajame, parsigabentos iš vienių senovinių rūmų Europoje. Kur tik nepažvelgsi, visur prabanga: marmuro fontanas po stogu, glazūruotomis plytelėmis išklajuota siena, piešiniais išpuošti karnizai. Net erdvūs vonios kambariai buvo ypatingi – kloti importinėmis plytelėmis, išdabinti auksu.

Apžiūrėję namus, Prabhupada su palyda ir šeiminku bei nekilnojamojo turto pardavimo agente nuėjo į vidinį kiemėlį ir susėdo prie stalelio po skėčiu, pastatytu šalia baseino. Šrila Prabhupada jau minėjo mokiniams, kad šeiminkas turėtų padovanoti pastatą ISKCONui misionieriškiems tikslams ir nurodė Brahmananda Svamiui kreiptis į jį su šiuo prašymu. Kadangi šeiminkas apie kainą dar nekalbėjo, Prabhupada prabilo pirmas.

– Mes neturtingi, – pasakė jis rimtai, bet balse buvo girdėti humoro gaidelė. Ambariša ir Upendra nejaukiai nudelbė akis.

– Mes neturime pinigų, – lyg niekur nieko tęsė Prabhupada. – Todėl mes prašome jūsų paaukoti mums šį namą.

Šeiminkas suglumęs pažvelgė į savo agentę ir nervingai nusijuokė.

– Apie tai negali būti nė kalbos, – pasakė jis. – Aš to negaliu padaryti. Agentė irgi buvo sukręsta ir susierzinusi.

– Jis negali, – sušnabždėjo moteris.

– Aš negaliu jums jo padovanoti, – paaiškino šeiminkas. – Patyriau nuostolių, išlaikydamas namą, ir man reikia susigrąžinti pinigus. Namas yra didžiausias mano turtas.

– Na, gerai, – pasakė Prabhupada, – kiek jūs norite?

– Na, – atsakė šeiminkas, – aš turiu gauti bent tris šimtus penkiasdešimt tūkstančių dolerių.

Nė vienas iš *bhaktų* nepratarė nė žodžio. Šiek tiek pagalvojęs, Prabhupada pasakė:

– Mes jums sumokėsime tris šimtus tūkstančių grynaisiais.

– Man reikia pagalvoti, – pasakė šeiminkas.

Nekilnojamojo turto agentė pašoko ir pareiškė, kad paprastai tokie sandėriai nesudaromi tiesiogiai su šeiminkais. Tačiau Prabhupada nesurea-

gavo į jos žodžius ir pradėjo girti šeiminkui jo namą. Po to Prabhupada atsistojo ir kartu su mokiniais išėjo į sodą šiek tiek pramankštinti kojas.

Govardhana paklausė Prabhupados, ar namas jam patiko. Prabhupada atsakė:

– O kam jis galėtų nepatikti?!

– Ambarišai nepatiko, – pasakė Govardhana.

– Tikrai?

– Ambariša pareiškė, kad, jo manymu, šie rūmai yra *maja*.

– Tu teisus, – sutiko Prabhupada, – bet *maja* irgi yra Krišna. Viską galima panaudoti Krišnos tarnystėje.

Sodo takeliu grįžtant prie mašinų, Prabhupada paklausė Ambarišos:

– Na, ar tai įmanoma?

– Taip, Prabhupada, įmanoma.

Vos tik grįžę į šventyklą, Ambariša ir Lekhašravanti ėmė tartis. Lekhašravanti palikimas nebuvo itin didelis, bet šimtą dvidešimt penkis tūkstančius ji galėsianti sukrapštyti. Likusią sumą turėsiąs surinkti Ambariša.

Kitą dieną pas Šrilą Prabhupadą atvažiavo rūmų šeiminkas, lydimas dviejų moterų. Trijulė buvo šiek tiek išgėrusi. Vyriškis pareiškė priimąs Prabhupados pasiūlymą. Prabhupada nusišypsojo ir patikino pirksiąs namą.

Svečiams išėjus, Prabhupada neslėpė džiaugsmo dėl pirkinio. „Tik pagalvokit, – pasakė jis, – neturėdamas nė cento aš jam pasiūliau tris šimtus tūkstančių grynais. Ir štai Krišna atsiuntė mums pinigų.“

Prabhupada prisipažino namo šeiminkui: „Aš – *sanjasis*. Aš neturiu pinigų.“ Gavęs tris šimtus tūkstančių iš savo mokinių, jis vis tiek liko be pinigų. Po kelių dienų Prabhupada išvyko į Torontą, neturėdamas nė cento. Viskas priklauso Krišnai ir turi būti panaudota Jo tarnystėje.

* * *

Toronte Prabhupados turnė po Šiaurės Ameriką netikėtai nutrūko. Tedžas atsiuntė telegramą iš Naujojo Delio. Jis rašė, kad jei Prabhupada nori susitikti su Indira Gandhi, jis turįs nedelsdamas vykti į Indiją. Telegrama atėjo be jokių platesnių paaiškinimų, o Prabhupados sekretoriui taip ir nepavyko prisiskambinti į Delio šventyklą. Bet Prabhupadai paaiškinimų ir nereikėjo. „Kai tik atsiranda palanki galimybė, – sakė jis, – *bhaktas* turįs veikti nedelsdamas.“

Harikeša taip suplanavo kelionę, kad jie galėtų pernaktoti Monrealyje. Iš ten skris į Paryžių, kur Prabhupada galės pailsėti prieš keliaudamas į Delį. Kai tik pasklido žinia apie greitą Prabhupados išvykimą, keli

Toronto *bhaktai* suskubo su juo susitikti, norėdami gauti paskutinius nurodymus dėl jiems patikėtų projektų. Iš Los Andželo paskambino Ramešvara. Jis spaudė Harikešą parodyti Prabhupadai klausimų, paskutinę minutę kilusių redaktoriams dėl penktosios „Šrimad-bhagavatam“ giesmės, sąrašą. Visi jų klausimai buvo susiję su „Bhagavatam“ visatos sąrangos aiškinimu. Tačiau Prabhupada numojo į klausimus ranka, pavadindamas juos nemokšiškais. Jis nurodė BBT spausdinti knygas nieko nekeičiant.

Sugrįžti į Indiją Prabhupadą vertė ne tik numatomas susitikimas su ministre pirmininke Indira Gandhi, bet ir iki galo neįgyvendinti projektai, visų pirma, šventyklos Bombėjuje statyba. Brahmanandos Svamio nuomone, Prabhupada tik ir laukė dingsties nutraukti turnė po Vakarų šalis, sugrįžti į Indiją ir perimti vadovavimą šventyklų statyboms į savo rankas. Prabhupada ką tik padiktavo laišką Surabhiui į Vrindavaną, kuriame reiškė nusivylimą, kad be jo reikalai nejuda į priekį.

Tu vis rašai ir rašai laiškus. Pats, be manęs, nieko negali padaryti – tik susirašinėti. Šiaip ar taip, būk atsargus ir įsitikink, kad šis žemės pirkimo sandoris nebūtų apipintas kokiomis slaptomis machinacijomis. Reikalas susijęs su labai didele rizika, tad būk apdairus. Primygtinai prašau tavęs reguliariai pranešti apie statybos Bombėjuje eigą. Aš labai nerimauju, todėl džiaugsiuos, jei gausiu iš tavęs reguliarias ataskaitas.

Naujasis Delis, rugpjūčio 22 d., 1975 m.

Ryte, ketvirtis po devintos, Šrila Prabhupada drauge su keliais pagrindiniais mokiniais atvažiavo prie ministrės pirmininkės rezidencijos, kur juos kruopščiai apieškojo. Prieš dvi dienas buvo nužudytas Bangladešo ministras pirmininkas. Sklido gandai, kad kita auka bus Indira Gandhi, todėl jos rezidenciją buvo apsupęs ginkluotos apsaugos kordonas. Apsaugininkai prie vartų pareiškė užsieniečių neįleisą, eiti galys tik Šrila Prabhupada. Vienas iš apsaugininkų atidarė vartus, o kitas pasodino Šrilą Prabhupadą į mašiną, kuri nuvežė jį prie paradinio įėjimo į ministrės pirmininkės rezidenciją.

Tuo tarpu *bhaktai* nerimaudami laukė už vartų. Paprastai Prabhupadą visur lydėjo būrelis mokinių. Jo mokiniai, tarsi susirūpinę tėvai, nerimavo dėl jo ir buvo pasiryžę, esant reikalui, atskubėti į pagalbą.

Smulkiu sunkiai išskaitomu raštu Šrila Prabhupada pasižymėjo adresu knygelėje klausimus, kuriuos ketino aptarti su ponija Gandhi.

1. Leisti imigruoti į šalį penkiems šimtams užsieniečių.
2. Visi parlamento nariai – dvasinį išventinimą turintys brahmanai.
3. Karalius Sandžaja.
4. Uždaryti skerdyklas.

5. Šventųjų vardų kartojimas.
6. Mėsa valgoma tik namuose. Jos valgymas viešose vietose draudžiamas.
7. Basmė už prostituciją.
8. Leidžiamos tik autentišką „Bhagavad-gitos“ mokymą išpažįstančios religinės grupės.
9. Visi valstybės tarnautojai dalyvauja *kirtanoje* mažiausiai dukart per dieną.
10. Remti Krišnos sąmonę visame pasaulyje.

Aktualiausias klausimas sąrašė įrašytas pirmuoju: ponja Gandi turėtų suteikti Prabhupados mokiniams iš Europos ir Amerikos leidimą nuolat gyventi Indijoje. Vos prieš kelias savaites Majapure keliems *bhaktams* iš užsienio buvo nurodyta išvykti iš šalies. Jau daugelį metų, susitikęs su valstijų gubernatoriais, parlamento nariais ir kitais įtakingais žmonėmis, Prabhupada prašė jų pasirūpinti, kad jo mokiniams būtų leista nuolat gyventi šalyje. Norint pratęsti vizą dar pusmečiui, *bhaktams* tekdavo periodiškai išvažiuoti iš šalies. Jų nuolatinės kelionės pirmyn ir atgal sudarė nemažus nuostolius ir rimtų kliūčių ISKCONo veiklai Indijoje. Štai kodėl Prabhupada norėjo, kad Indira Gandi leistų penkiems šimtams mokinių iš užsienio nuolat gyventi Indijoje.

Kiti punktai Šrilos Prabhupados sąrašė – tai šventraščių priesakai. Laikydamasi šių priesakų, ministrė pirmininkė sudvasintų savo valdymą ir būtų panaši į didžiuosius Vedų civilizacijos laikų *radžarišius*. Tai buvo tie patys dvasinio valdymo priesakai, kuriuos jis propagavo visada ir visiems. Prabhupada buvo tvirtai įsitikinęs – jei valstybių vadovai juos taikys, žemėje įsivyras taikos, klestėjimo ir laimės era. Indira Gandi buvo linkusi į autoritarizmą, todėl ji turėtų derinti savo vadovavimą su Vedų priesakais. Tada jos valdymas bus labai efektyvus ir naudingas visiems.

Valstybės tarnautojas atidarė automobilio, kuriuo atvažiavo Šrila Prabhupada, dureles, ir palydėjo ją tiesiai pas ministrę pirmininkę. Prabhupadai įėjus į kambarį, ponja Gandi atsistojo jo pasitikti. Nors ministrė pirmininkė sutiko ją labai maloniai, pasiūlė atsisėsti, jis išsyk pastebėjo, kad jai dabar rūpi kas kita – ji baiminasi dėl savo gyvybės. Ponja Gandi pati tai pripažino ir pridūrė, kad dabar ne pats geriausias metas susitikimui. Prabhupada jautė, kad ji būtų linkusi apskritai su juo nesusitikti ir priėmė tik todėl, kad buvo žadėjusi. Tai, kad ministrė pirmininkė vis dėlto ją priėmė, bylojo apie jos polinkį į dvasinį gyvenimą, tačiau Prabhupada suprato, kad šio vizito metu neverta pristatinėti plataus jo apgalvotų priemonių plano.

Ponja Gandi aukštai įvertino Šrilos Prabhupados veiklą visame pasaulyje. „Tai šaunūs vaikinai“, – į pagyrimą atsakė Šrila Prabhupada ir paprašė padėti išrūpinti jiems nuolatinės vizas. Ji sutiko padėti, bet vėl prakal-

bo apie ją slegiantį nerimą. Netrukus pokalbis baigėsi, ir Šrila Prabhupada išėjo.

Po kelių dienų, dar būdamas Naujajame Delyje, Šrila Prabhupada gavo laišką iš Ramešvaros. BBT Los Andžele stebuklingu būdu pavyko įvykdyti Šrilos Prabhupados nurodymą. Jie, ko gero, išspausdins septyniolika tomų per du mėnesius. Teksto rinkėjai, redaktoriai, dailininkai ir darbininkai su didžiausiu pakilimu baigė maratoną – viskas įvykdyta pagal grafiką! Kai iš spaustuvės atkeliavo pirmosios knygos, *bhaktai* padėjo jas ant Rukmini-Dvarakadišos altoriaus ir iš džiaugsmo apsverkė. Jie kartojo maldas Šrilai Prabhupadai ir juto, kokią galią gauna vykdydami savo dvasinio mokytojo nurodymus. *Bhaktai* suprato, kad jie – įrankiai iš pažiūros neįvykdamai užduočiai įgyvendinti.

Šiandien mūsų rinkėjas baigė rinkti paskutiniuosius „Čaitanja-čaritamritos“ tomus. Kitą trečiadienį, rugpjūčio dvidešimtą dieną, visi tomai bus pradėti spausdinti. Mes jau pradėjome rinkti penktąją giesmę, ir iki *Vjasa-pudžos* ji jau visa bus spaustuveje.

Laiške buvo žadama atsiųsti knygas vėliausiai iki spalio. Jį pasirašė apie šešiasdešimt *bhaktų*: „Jūsų netikėtarnai iš ISKCON Press“. Jų vardu Ramešvara pareiškė:

Mes jau nebeturime jokių kitų troškimų, išskyrus troškimą milijoniniais tiražais leisti Jūsų transcendentes knygas ir platinti jas kiekviename pasaulio mieste bei kaime.

Jau kitą dieną Šrila Prabhupada parašė jiems iš Delio atsakymą.

Dėl jūsų troškimo išleisti visas dvylika giesmių, būkite tikri – jums pavyks. Krišna būtina išpildys jūsų troškimą.

Rugpjūčio dvidešimt pirmąją, Viešpaties Balaramos apsiareiškimo dieną, Ramešvara atsiuntė Šrilai Prabhupadai telegramą:

VIEŠPATIES BALARAMOS NITJANANDOS MALONE PASKUTINYSIS ČAITANJA-ČARITAMRITOS TOMAS ŠIANDIEN ATIDUODAMAS Į SPAUSTUVĘ. JŪSŲ MALONE IR AUKŠČIAUSIOJO VALIA DARBAS BAIGTAS.

Nors Šrila Prabhupada išvyko į Vrindavaną, *bhaktai* sugebėjo išsiųsti jam signalinius visų penkiolikos tomų egzempliorius jo aštuoniasdešimtojo jubiliejaus (rugpjūčio trisdešimt pirmą dieną) proga. Kai tik Prabhupada

grįžo į savo kambarį po ceremonijos šventykloje, į Vrindavaną atvažiavo jo mokinys su paskutiniaisiais šešiais „Čaitanja-čaritamritos“ tomiais.

Su didžiausiu malonumu ir pasitenkinimu Šrila Prabhupada apžiūrinėjo naujas knygas. Jam patiko iliustracijos, ir jis išsyk įsigilinęs ėmė skaityti pasakojimus apie Viešpaties Čaitanjos žygius. Jis pajuto neregėtą įkvėpimą ir net pasakė Vrindavano *bhaktams* svarstąs galimybę atsiskaičiuoti kelionių, pasilikti Vrindavanoje ir visą savo laiką skirti vertimams. *Bhaktai* iš „ISKCON Press“ taip nuoširdžiai atsiliepė į jo prašymą, kad Prabhupada panorą jiems atsakyti tuo pačiu. Jis parašė laišką „Mielam Ramešvarai ir draugams“:

Jūs labai rimtai ėmėtės leisti ir platinti mūsų knygas. Čia glūdi mūsų misijos sėkmė. Jūs dirbote nuoširdžiai, ir aš žinau, kad mano Guru Maharadža tikrai džiaugiasi jumis, nes jis kaip tik ir pageidavo, kad būtų leidžiamos knygos. Jūsų pastangos atvers visiems jums kelią atgal pas Dievą.

Šrila Prabhupada savo akimis matė, kaip vos per kelerius metus ISKCONo leidykla, žengusi pirmuosius žingsnius ankštose buvusios Niujorko parduotuvės patalpose ir teturėdama nedidelę rankinę spausdinimo mašiną „A. B. Dick“, virto modernia BBT leidykla su centru Los Andžele, aprūpinta kompiuterizuotomis rinkimo mašinomis, kurioje dirba didžiulis pasišventusių ir darbščių vadovų, redaktorių, korektorių, dailininkų, fotografų, dizainerių, maketuotojų ir fototechnikų kolektyvas. Kadaisė Indijoje, dar prieš išvykdamas į Vakarus, Šrila Prabhupada vienas įtemptai dirbo mėnesių mėnesius, kad išleistų vienintelį savo išverstos „Šrimad-bhagavatam“ tomą, o dabar jo ištikimi mokiniai publikuoja jo vertimus tokiu tempu, kad jis vos spėja versti. Maža to, tuo pat metu jo knygos verčiamos į kitas pasaulio kalbas.

Vrindavana, rugsėjo 13 d., 1975 m.

Radhaštamio dieną Šrila Prabhupada atliko didžiulio būsimos *gurukulos* korpuso šalia Krišna-Balaramos *mandiro* kertinio akmens padėjimo ceremoniją. Jis pasakė, kad baigę *gurukulos* statybą, *bhaktai* turi įkurdinti čia penkis šimtus mokinių iš viso pasaulio. Puošni šventykla, svečių namai ir nerukus čia iškilsianti *gurukula*, Prabhupados sumanymu, sutrauks į Krišnos buveinę daugybę žmonių. Vardan šio tikslo jis buvo pasiryžęs paaukoti viską, net ramų vertimo darbą. Vardan jo jis reikalavo pasiaukojimo ir iš savo mokinių.

Nuolatinės kelionės, sakė Šrila Prabhupada, tampa jam vis didesne našta. Tai ir buvo viena priežasčių sugrįžti į Indiją. Tačiau tai visai nereiškė, kad

dabar jis sėdės vienoje vietoje. Jei jis liausis keliavęs, jo judėjimas gali prarasti gyvybingumą ir užgesti. Todėl, nepaisydamas sunkumų, jis ketino ir toliau keliauti. Mokiniai nuolat kvietė jį atvykti, ir štai visai neseniai Pušta Krišna Svamis pakvietė jį apsilankyti Pietų Afrikoje. Gavęs Prabhupados sutikimą, Pušta Krišna skubiai organizavo spalio mėnesį vyksiančią plačią trijų savaitių programą – dešimt festivalių ir kitokių renginių Durbane bei Johannesburge.

Prabhupados atvykti prašė ir *bhaktai* iš Mauricijaus, šalies, kurioje daugumą gyventojų sudarė induistai. *Bhaktai* rašė, kad su Prabhupada nori susitikti šalies ministras pirmininkas, ir Prabhupada priėmė kvietimą. Iš Vrindavanos jis iškeliavo į Afriką, trumpam stabtelėdamas Delyje, Ahmedabade ir Bombėjuje.

Mauricijus, spalio 24 d.

Prabhupada atvyko į Mauricijų, kur jo laukė susitikimas su šalies ministru pirmininku. Išreikšdamas savo draugiškumą, ministras pirmininkas vizito laikotarpiu pasiūlė Šrilai Prabhupadai automobilį su vairuotoju. Vieną dieną Prabhupada išsirengė pasivažinėti užmiestyje ir jau ketino sėsti į automobilį iš dešinės pusės, bet Pušta Krišna pasiūlė: „Šrila Prabhupada, prašom sėsti iš kitos pusės. Taip bus saugiau.“ Prabhupada paklausė patarimo. Apie pusvalandį jie važiavo vaizdingomis užmiesčio vietovėmis: už lango lingavo cukranendrių laukai, į dangų stiebėsi kalnai, ošė vandenynas. Jie trumpam sustojo pasivaikščioti stataus skardžio pakraščiu vandenyno pakrantėje, o kai sugrįžo prie automobilio, ir Brahmananda Svamis atidarė dureles dešinėje pusėje, Prabhupada pakartojo Pušta Krišnos žodžius: „Ne, ne. Kitoje pusėje važiuoti saugiau.“

Po kelių minučių iš už posūkio netikėtai išnėrė „Volkswagen“ automobilis ir greitai artėjo į jų juodą „Citroeną“ ta pačia kelio juosta. Prabhupada sėdėjo už Pušta Krišnos, o Brahmananda – už vairuotojo nugaros. Akimirka prieš pasirodant „Volkswageni“, Šrila Prabhupada įsitaisė sėdynėje sukryžiuavęs kojas, lazdele atsirėmęs į grindis.

Pamatęs priešpriešiais atlekiantį „Volkswageną“, vairuotojas nuspaudė stabdžius ir pasuko į kairę, tačiau ir „Volkswagenas“ šoko į tą pačią pusę. Mašinos susidūrė. Pušta Krišna galva išdaužė priekinį stiklą. Vairuotojas taip pat trenkėsi į stiklą, jo veidas pasruvo krauju.

Šrila Prabhupada suakmenėjusiu veidu sėdėjo, kaip sėdėjęs, užpakalinėje sėdynėje. Ištiktas šoko Brahmananda staiga apglėbė Prabhupadą, tarsi gindamas nuo pavojaus, nors jis jau buvo praėjęs.

Po akimirkos Brahmananda iššoko iš mašinos, norėdamas sustabdyti pro šalį važiuojantį automobilį. Pušta Krišna išsiropštė pro atdaras užpakalines dureles. Jis pamatė kraujosruvas ant Šrilos Prabhupados veido,

kraujuojančią koją, prie pėdų pažirusias stiklo šukes. Prabhupada sėdėjo sustingęs, nepratardamas nė žodžio – buvo neaišku, ar jis rimtai sužeistas. Ūmai Pušta Krišnai toptelėjo, kad sudaužytas automobilis stovi posūkyje, o tai labai pavojinga. Jis išėjo į kelią ir atsistojo šalia Brahmanandos, norėdamas įspėti vairuotojus ir, jei pavyks, ką nors sustabdyti.

„Citroenas“ ir „Volkswagenas“ buvo visiškai sudaužyti, „Volkswageno“ keleiviai – vyras ir moteris – sužeisti. Netrukus sustojo keletas mašinų, sužeistiesiems buvo suteikta pagalba. Prabhupada ir *bhaktai* persėdo į vieną iš sustojusių mašinų ir nuvažiavo atgal į šventyklą.

Harikeša jau ėmė nerimauti, todėl Šrilos Prabhupados taip ilgai nėra, ir štai netikėtai netvirtai laikydamasis ant kojų ir nepratardamas nė žodžio įėjo Prabhupada. Pamatęs, kad visi trys sužeisti, Harikeša sušuko: „Dieve mano! Kas atsitiko!? Kas atsitiko!?“ Tačiau Šrila Prabhupada taip pat tylėdamas nuėjo į savo kambarį ir atsėdėjo. Kažkuris iš *bhaktų* atnešė tvarsčių perrišti matomiausius sužeidimus: Prabhupadai smakrą, ranką ir koją, Pušta Krišnai ir Brahmanandai – galvas.

Nuo susidūrimo akimirkos Prabhupada nepratarė nė žodžio. Pagaliau jis prabilo: „*Asann api kleśa-da āsa dehaḥ,*“ – ir tuoj pat išvertė: „Vos tik gavę materialų kūną, susiduriame su daugybę sunkumų. Mes ramiai sau sėdėjome automobilyje, ir staiga – avarija.“ Jis trumpai papasakojo apie įvykį, o Brahmananda Svamis prisiminė, kad prieš pat avariją Prabhupada atsirėmė į savo lazdelę ir tokiu būdu išvengė rimtesniu sužalojimų.

„Paimkite šiek tiek sakų ir maltos ciberžolės, – pasakė Prabhupada, – sumaišykite su nedideliu kiekiu pelenų šarmo ir pašildykite.“ Prabhupada vėl kalbėjo – citavo „Bhagavatam“ ir davė praktinius patarimus, kaip gydyti sužeidimus. Tačiau *bhaktai* tebebuvo gerokai išsigandę dėl įvykio, ir Prabhupada paprašė surengti *kirtaną*. „Krišna mus išgelbėjo“, – pasakė Prabhupada. Turint galvoje tai, kad mašinos buvo sumaltos į šipulius, sužalojimai, iš esmės, buvo visai nereikšmingi.

Prabhupada sėdėjo tarsi mūšio didvyris su geltonu tepalu suteptomis žaizdomis, o Harikeša balsu skaitė ištrauką iš „Čaitanja-čaritamritos“ – „Haridasos Thakuros pasitraukimas iš šio pasaulio“.

Po to Šrila Prabhupada prakalbo apie keliavimo pavojus ir suabejojo, ar jam verta tiek daug keliauti. Jo misija – versti „Šrimad-bhagavatam“ ir kitą *vaišnavų* literatūrą – esanti per daug jam svarbi, kad jis galėtų sau leisti rizikuoti gyvybe važinėdamas automobiliais. Anksčiau jis svarstė kelionės į Nairobį galimybę, tačiau dabar nutarė jos atsisakyti. Jis pasakė apskritai nenorėjęs važiuoti iš Bombėjaus, tačiau *bhaktai* Afrikoje organizavo daugybę renginių, ir jam tekę tai padaryti. Avarija, matyt, buvo ženklas, kad jis turįs grįžti į Indiją.

Kitą rytą Prabhupada, kaip paprastai, išėjo į rytinį pasivaikščiojimą, tik

kiek atsargiau statydamas koją su sužeistu keliu. Jam iš paskos ėjo Brahmananda Svamis ir Pušta Krišna Svamis. Prabhupada vėl ėmė svarstyti, ar jam verta važiuoti į Nairobį – geriau grįžti į Indiją. ISKCONo centro Nairobyje prezidentas Čjavana įtikinėjo Prabhupadą vykti į Nairobį: jis jau dėl visko sutaręs, ir *bhaktai* laukia savo guru. Jei Prabhupada atšauks vizitą dabar, jie dar ilgai jo nesulauks. Kiti *bhaktai* kategoriškai teigė, kad apie tai negali būti nė kalbos – negalima prašyti Prabhupados tęsti kelionę po sužeidimo. Prabhupada turįs skristi tiesiai į Bombėjų.

Prabhupada iš klausė abiejų pusių argumentus. Argumentas, kad jis nuvils *bhaktus* Nairobyje, paveikė jį stipriau negu argumentai apie būtinybę atgauti jėgas po avarijos. Jis nutarė vykti į Nairobį.

Tačiau praleidus Nairobyje kelias dienas, Prabhupados mintys vėl nukrypo į Indiją. Jį pasiekė žinios apie vadovavimo klaidas Bombėjaus šventykloje, apie tai, kaip susitarę darbininkai, sandėlininkas ir *čaudhikarai* (sargai) išvogė statybines medžiagas. Išgirdęs šią žinią, Prabhupada taip nusiminė, kad net liovėsi vertęs. Būdamas už tūkstančių kilometrų nuo Bombėjaus, Prabhupada sielojosi labiau už vietoje buvusius *bhaktus*. Daugelis jų nė neįtarė, kad statybinės medžiagos yra vagiamos. Kai Brahmananda Svamis paklausė Prabhupados, kodėl jis nieko nevalgo, mokytojas tarė: „Kaip galiu valgyti, kai mus apvaginėja?“

Bombėjus, lapkričio 1d.

Šrilos Prabhupados lėktuvas iš Nairobio į Bombėjų nusileido pirmą valandą nakties. Nors buvo labai vėlu, prie šventyklos jį pasitiko būrelis mokinių, artimiausių laisvųjų Bendrijos narių ir net keletas nuomininkų iš *bhaktų* sklype esančių namų. Pasitikusieji palydėjo Prabhupadą į jo kambarį, kur mokytojas patvirtino, kad avarija buvusi rimta ir net parodė įbrėžimą ant kelio. Jis sakė džiaugijasis, kad sugrįžo į Bombėjų. Iš Bombėjaus Prabhupada rašė:

Avarija buvo tikrai baisi, bet, nepaisant nieko, Krišna išgelbėjo mus. Aš, ko gero, kurį laiką pagyvensiu čia – sulauksiu šventyklos statybų mūsų sklype pabaigos.

Šrila Prabhupada išsyk ėmėsi darbo. Jis atleido inžinierių, apkaltinęs jį aplaidumu, prastovomis ir statybinių medžiagų vagyste. Nuo pat pradžių Prabhupada nenorėjo tartis su statybos kompanija. Jis nutarė, kad statybų darbams vadovaus Surabhis – jis skirstys darbus įvairiems statybų rangovams. Tačiau ši sistema nepasiteisino.

Šrila Prabhupada norėjo ją keisti, bet nežinojo nuo ko pradėti. „Mes atėjome į Krišnos sąmonę, kad patirtume amžiną palaimą, – pasakė jis

Surabhiui, – bet vietoj palaimos aš patiriu nuolatinį stresą.“ Jis kreipėsi į Surabhį, Giriradžą ir kitus, prašydamas ką nors sugalvoti.

Neilgai trukus vienas iš laisvųjų Bendrijos narių, statybų inžinierius, apžiūrėjęs statybą pasakė Šrilai Prabhupadai, kad šventyklą ir svečių namus galima nesunkiai pabaigti per pusę metų. Tada Prabhupada užsi puolė Surabhį, teigusį, kad pusės metų tam nepakaks. „Dabar aš liksiu be nieko, – pagalvojo Surabhis, – aš neteksiu savo tarnystės.“

Kiek vėliau kitas laisvasis Bendrijos narys, vyriausiasis E.C.C. (pačios stambiausios ir geriausią reputaciją turinčios Indijos statybų kompanijos) inžinierius, ponas Omkaras Prakašas Diras, atėjo į sekmadienines vaišes ir ta pačia proga apžiūrėjo statybas. Pasibaisėjęs žema statybos darbų kokybe, jis pareiškė, kad po dvejų trejų metų pastatai sugrius.

Giriradžai šovė į galvą idėja nusamdyti stambiausią didžiulę patirtį turinčią Bombėjaus statybos kompaniją, ir jis pasidalino savo mintimis su Prabhupada. Prabhupada susidomėjo. Surabhis iš pradžių pasiūšaušė, pamanęs, kad iš jo atimamas darbas, tačiau, susitikęs su ponu Diru, irgi užsidegė.

Sutartis su E.C.C. buvo pasirašyta, ponas Diras pateikė darbų grafiką, statyba buvo padalinta etapais, ir grafike nurodyti kiekvieno iš etapų darbų terminai. Šrilai Prabhupadai patiko jų profesionalus požiūris į darbą, nors darbų kaina gerokai šoktelėjo. Bet dabar galima buvo tikėtis, kad darbai bus atlikti profesionaliai ir per trumpiausią laiką – o tai buvo visų svarbiausia.

Bombėjejue Prabhupada liko iki lapkričio pabaigos. Statybos darbai vyko sparčiai. Jie gali sau leisti nesismulkinti dėl kelių centų, aiškino jis Surabhiui. Šventykla turi tapti tikru brangakmeniu, kad pažvelgti į ją suvažiuotų žmonės iš visos Indijos. Kai jie statė šventyklą Vrindavanoje, Prabhupada nerimo: „Kam taip brangiai!? Argi negalima padaryti paprasčiau?“ O dabar jis kartojo: „Nereikia taip smulkintis.“ Marmurinė šventykla turi būti stulbinamai puošni ir graži, svečių namai – aukščiausios klasės, apstatyti geriausiais baldais su elegantišku restoranu. Koncertų salė su oro kondicionavimo sistema būsianti viena geriausių visame Bombėjejue.

– Kodėl grindys ne marmurinės? – klausė Prabhupada, kalbėdamas apie svečių namų kambarius.

– Tai labai daug kainuos, – atsakė Surabhis.

– Dėl pinigų nesirūpink, – tarė jam Prabhupada. – Ar galima grindis iškloti marmuru? Jei galima – taip ir padaryk!

Surabhis padarė, kaip liepė mokytojas, tačiau taupumo sumetimais koridoriuose panaudojo pigesnę akmenį. Pamatęs tai, Prabhupada buvo nepatenkintas. „Marmuras turi būti visur,“ – pasakė jis.

Bombėjaus šventyklos statyba buvo finansuojama daugiausia iš knygų platinimo Amerikoje, ir Šrila Prabhupada reguliariai gaudavo ataskaitas apie jo eigą. Lapkričio aštuoniolikta dieną Ramešvara atsiuntė telegramą su geromis naujienomis.

ATSPAUDINTAS 1 MILIJONAS „BACK TO GODHEAD“ EGZEMPLIORIŲ. BHAKTAI KRAUSTOSI IŠ PROTO. ŽADA VISKĄ IŠPLATINTI PER MĖNESĮ. IŠSPAUDINTA „GITA“ ISPANŲ KALBA. ŠIMTAI MILIJONŲ KNYGŲ PRIE JŪSŲ LOTOSO PĖDŲ. JŪSŲ MALONE VISKAS ĮMANOMA.

Denverio šventyklos prezidentui laiške paklausus, ar *bhaktams* galima prekiauti juvelyriniais dirbiniais, Šrila Prabhupada atsakė tam nepritariaus.

Kam jiems užsiimti verslu? Komercinė veikla sukurs nepalankų mikroklimatą. Mes versimės tik knygų platinimu. Jei tapsite *karmiais* ir imsite vaikytis pelno, nukentės jūsų dvasinis gyvenimas. Tokio verslo jokių būdu neskaitykit. Pakeisti *sankirtaną* komercine veikla – netikusi mintis. Nėra geresnio būdo už *sankirtaną*. Verslu teužsiima *grihastos*, tačiau ir tai su sąlyga – jei aukos ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų pajamų ISKCONui. Ir vis dėlto geriausias verslas – *sankirtana*.

Prabhupada buvo įsitikinęs, kad iš knygų platinimo galima finansuoti ne tik Bombėjaus šventyklos statybą, bet ir žymiai ambicingesnę Majapuro projektą. Jis patvirtino planą, pagal kurį visi BBT skyriai turės skirti mažiausiai dešimt procentų savo metinių pajamų tarptautinių ISKCONo projektų Indijoje įgyvendinimui, pirmiausia būsimo Majapuro miesto su virš jo iškiliančia Pažinimo šventykla statybai. Visame pasaulyje išsibarsčiusių BBT skyrių bendradarbiavimas padės išlaikyti besiplečiančio Krišnos sąmonės judėjimo vienybę. Knygų platinimas – pelningas verslas ir pati geriausia pamokslavimo forma. Amerikiečių pinigai ir Indijos dvasinė kultūra – tokia buvo Prabhupados formulė. Jis skatino Ramešvarą grįsti *sankirtaną* JAV būtent šiuo principu.

Amerika turtinga, ir mes padėsime neregiiui veikti išvien su luošiu. Santykiai tarp Amerikos ir Indijos dėl to tik pagerės. Kai man pasitaikys dar viena proga susitikti su Indira Gandhi, aš ją informuosiu, kiek užsienio valiutos mes atsiunčiame į Indiją. Gavę jūsų daug vilčių teikiantį patikinimą, kad, augant knygų platinimui, padidės ir BBT pervedamos pinigų sumos, nutarėme pradėti įgyvendinti Kurukšetros ir Džaganatha-Purio projektus. Šiuo metu investuojame Indijoje, bet ateityje investuosime visame pasaulyje. Tai gerokai praturtins dvasinį Amerikos gyvenimą.

Visad pasikliaukite Guru ir Krišna, ir jus visada lydės sėkmė.

Po „BBT Press“ surengto maratono 1975 metų vasarą leidykla daugiau

nebeatsiliko nuo Šrilos Prabhupados, spausdindama jo išverstas knygas. Tarp Prabhupados, jo leidyklos ir platintojų užsimezgė transcendentinės varžybos. 1975 metų lapkritį Prabhupada rašė vienam iš pirmaujančių platintojų:

BBT tvirtina, kad dabar jie spausdina knygas neatsilikdami nuo manęs, o knygų platinimo tempai neatsiliks nuo knygų leidybos tempų. Tai labai gerai. Tačiau aš vis dar pirmauju. Jie dar neišleido šeštos „Šrimad-bhagavatam“ giesmės, o aš jau verčiu septintąją.

Tiesa, pastaraisiais mėnesiais Prabhupados literatūrinio darbo našumas kiek sumažėjo, daugiausia dėl to, kad jam teko nemažas administracinio darbo krūvis.

Iš esmės kalbant, žodis „vertimas“ ne visai tiksliai atspindi Šrilos Prabhupados literatūrinės kūrybos esmę. Verčiami buvo tik patys posmai ir sanskrito pažodinis, be to, jis kūrė komentarus – gilias rašytines meditacijas, kurias vadino „asmenine ekstaze“. Posmų vertimai ir komentarai jam pavykdavo geriausiai, jei jis turėdavo galimybę galvoti apie juos visą dieną, o ne tik pirmą valandą nakties, kai įjungdavo diktofoną. Jis vertė gilius ir sudėtingus Vedų tekstus į šiandieninę kalbą, padarydamas juos suprantamus skaitytojams Vakaruose. Tai buvo didinga ir nelengva užduotis.

Kad „Šrimad-bhagavatam“ tiesos rastų lengviausią kelią į viso pasaulio žmonių širdis, Šrilai Prabhupadai reikėjo kuo palankesnių darbo sąlygų. Todėl, pasibaigus Majapuro festivaliui, jis sudarė savo kelionių maršrutą taip, kad maždaug po mėnesio atsidurtų Havajuose. Jis vylėsi, kad aplinka ten bus palanki jo literatūriniam darbui.

Havajai, gegužės 3d., 1976 m.

Trumpam stabtelėjęs keliuose Indijos miestuose, taip pat Melburne, Oklande ir Fidžyje, Šrila Prabhupada atvyko į Havajus numatytu laiku ir nieko nelaukdamas griebėsi darbo.

Po savaitės, praleistos Honolulu, vieną rytą vaikščiodamas Vaikiki paplūdimiu, jis pareiškė, kad šiandien vakare tikisi pabaigti paskutinįjį septintosios „Bhagavatam“ giesmės komentarą. Hari-šauris džiaugsmingai pasitiko šią naujieną, o Prabhupada pareiškė: „O, aš galėčiau pabaigti knygą labai greitai, bet turiu rašyti taip, kad jūs suprastumėte. Norint tai padaryti, reikia viską labai gerai apgalvoti, kad tekstas būtų suprantamas paprastam žmogui.“

Prabhupada iškart ėmėsi aštuntosios giesmės, kurią pradėjo maldos

žodžiais: „Prieš imdamasis šio darbo, su didžiausia pagarba ir nusižeminimu lenkiuosi mano dvasinio mokytojo Jo Dieviškosios Kilnybės Šri Šrimad Bhaktisidhantos Sarasvačio lotoso pėdoms.“ Prabhupada paaiškino, kad 1935 metais Radha-kundos pakrantėje jo dvasinis mokytojas nurodė jam daugiau dėmesio skirti ne šventyklų statybai, o knygų leidybai. Vykdydamas šį priesaką, 1944 metais jis pradėjo leisti žurnalą „Back to Godhead“, o 1958 metais – versti „Šrimad-bhagavatam“. Išleidęs tris „Šrimad-bhagavatam“ tomus Indijoje, 1965 metų rugpjūtį jis išvyko į JAV.

Prabhupada kalbėjo apie tai, kad nori padaryti „Bhagavatam“ prieinamą paprastam žmogui. Tačiau tai jokiū būdu nereiškia, kad jo versti ir komentuoti tekstai neperteikia giliausios šio kūrinio prasmės, priešingai, autorius pateikia ją išgrynintu pavidalu. Laikydamasis pačios „Bhagavatam“ tradicijų, jis praleidžia viską, kas nereikšminga, tai kas blaško skaitytojo dėmesį, atrinkdamas praeities *ačarijų* komentaruose tai, kas pastūmėtų jį skaitytojus užsiimti tyra dvasine tarnyste.

Dauguma universitetuose dirbančių mokslininkų, kurie įdėmiai skaitė Prabhupados knygas, labai teigiamai įvertino jo tekstų ištikimybę *paramparos* tradicijai. Atsiliepimai apie Prabhupados knygas plaukė iš visų žemės kampelių.

„Tiems, kurie nemoka sanskrito, šios puikiai parašytos knygos leis įsigilinti į „*Bhagavatam*“ skelbiamų idėjų esmę.“ Dr. Alaka Hedžibas, Harvardo universiteto Sanskrito ir indologijos studijų fakultetas.

„Tai giliai išjaustas, suprastas ir puikiai atliktas darbas. Nežinau, ar verta aušinti burną, giriant šį „Bhagavad-gitos“ vertimą, drąsų medžiagos pateikimo metodą ir begalinę jame glūdinčių idėjų įvairovę. Aš dar niekad nebuvau skaitęs „Gitos“ vertimo ir komentarų, kurie pasižymėtų tokiu stiliaus didingumu ir turinio prasmingumu šis vertimas užims svarbią vietą intelektualiniame ir doroviniame šiuolaikinio žmogaus gyvenime.“ Dr. Šaligrama Šukla, Džordžtauno universiteto lingvistikos profesorius.

„Pirmą kartą mus pasiekė taip lengvai suprantamas šio didingo religinės klasikos kūrinio leidimas, kuris suteikia galimybę visiems – ir studijuojantiems Indijos literatūrai, ir Krišnos sąmonės tradicijos pasekėjams – palyginti originalą su šiuolaikine anglų kalba parašytu vertimu, o taip pat, pasitelkus į pagalbą mokslinius Šri Bhaktivedantos komentarus, įsigilinti į kūrinio dvasinę prasmę.

Kiekvienas, kuris įdėmiai perskaitys komentarus, įsitikins, kad šiame, kaip, beje, ir kituose darbuose, Šri Bhaktivedanta vykusiai suderino aistringą *vaišnavo* pasišventimą bei estetinį skonį su intelektualiniu lingvistu griežtumu. Autorius nė karto neleido sau iškreipti originalo teksto prasmės, nuolaidžiaudamas kuriai nors iš doktrinų.

Šiais puikiai parašytais tomiais mielai savo bibliotekas papildys visi skaitytojai, kurie domisi Indijos dvasine ir religine literatūra, nesvarbu, kas įžiebė

jų susidomėjimą: mokslininko smalsumas, pamaldumas ar meilė knygai.“
Dr. Briusas Longas, Kornelio universiteto Orientalistikos fakultetas.

„Angliškasis leidimas su A. Č. Bhaktivedantos Svamio Prabhupados vertimu tiesiog puikus. Jame yra originalūs tekstai sanskrito ir bengalų kalbomis, transliteruoti jų variantai, pažodinis, vertimas ir išsamūs komentarai, bylojantys apie autoriui būdingą gilų dalyko išnamumą.“ Dr. O.B.L. Kapuras, Valstybinio profesinės kvalifikacijos kėlimo koledžo garbės narys ir profesorius emeritas, Gajanpuras, Indija.

Norėdamas padaryti „Bhagavatam“ „prieinamą“ skaitytojui, Prabhupada neketino jos supaprastinti, o atkakliai beldėsi į skaitytojo širdį, ragindamas išsižadėti iliuzinio pasaulio ir stoti į Krišnos sąmonės kelią, vedantį į amžinąjį išvadavimą.

Tačiau šiuolaikinė visuomenė taip stipriai degradavo, kad pamokslininkas jau nebegali remtis vien Vedų šventraščių autoritetu – tai nebėra svarus argumentas. Neatsitiktinai Šrila Prabhupada savo veikaluose nagrinėja atsitiktinio gyvybės atsiradimo, Darvino evoliucijos ir gyvybės atsiradimo cheminės reakcijos būdu teorijas. Šrilos Prabhupados svarūs loginiai argumentai visiškai nuvainikuoja šias teorijas, jis įtikinamai įrodo, kad gyvybę gimdo gyvybė, o ne bedvasė materija.

Savo veikaluose Prabhupada taip pat kovoja su melagingais mokymais, skelbiamais apsišaukėlių jogų, pseudo guru ir Dievo „išsikūnijimų“, kurie melo ir veidmainystės amžiuje – Kali *jugoje* – užtvindė ne tik Indiją, bet ir Vakarus. Be to, savo kūrinuose jis kritiškai nagrinėja šiuolaikines politines institucijas, analizuoja monarchijų žlugimo ir demokratijos nesėkmių priežastis, atsako į klausimą, kodėl tolydžio rasis vis daugiau diktatoriškų režimų. Mokesčių spaudos politika, valstybinė propaganda, raginti žmones keltis į miestus ir lenkti nugarą gamyklose, atsisakius paprasto gyvenimo kaimo vietovėse, – visus šiuos klausimus autorius nagrinėja šventraščių skelbiamų tiesų požiūriu.

Keliaudamas po pasaulį, Šrila Prabhupada savo akimis matė žmonijos degradaciją: seksualinį išsivadavimą, susižavėjimą narkotikais, negailestingą gyvūnų žudymą skerdyklose ir kasdieniniu įpročiu virtusį mėsos valgymą. Viename „Bhagavad-gitos“ komentarų, jis atskirai aptarė branduolinio holokausto pavojų.

Tokie žmonės yra žmonijos priešai, nes galų gale jie išras tai, kas sunaikins visa, kas gyva. Netiesiogiai šis posmas nuspėja branduolinio ginklo, kuriuo taip didžiuojasi šiuolaikinis pasaulis, sukūrimą. Karas gali įsipliksti bet kurią akimirką, ir tada branduoliniai ginklai nušluos viską nuo žemės paviršiaus. Kaip nurodyta posme, visa tai kuriama išimtinai naikinimo tikslais. Dar viena priežastis, sąlygojusi šio ginklo sukūrimą, yra bedievystė. Šis ginklas neatneš žmonėms nei taikos, nei klestėjimo.

Prabhupados kritika negailestinga ir argumentuota, jis kalba taip, kaip ir dera tikram *ačarjai*. Jo bekompromisiškumas negali nesužavėti skaitytojo. Jis nevynioja žodžių į vatą, kaip mokslininkas, užuominomis kalbant apie neaiškias istorines paraleles. Nepaisant bekompromisiškų argumentų, visuose jo veikaluose girdimas nuolankus prašančiojo balsas, savo žodžiais jis taiko tiesiai į skaitytojo širdį. Taip Krišnos tarno tarnas maldaui kiekvieno atsigręžti į Krišną ir sugrįžti į savo prigimtinį būvį – amžinatvę, palaimą ir žinojimą.

Kartą Prabhupada jau atidėjo į šalį savo literatūrinį darbą, pradėtą dar Radha-Damodaros šventytkoje, Vrindavanoje, kad galėtų pamokslauti Vakaruose. Dabar jis galėjo lygiai taip pat atsisakyti savo kūrybinės vienuolystės Havajų salose ir vėl atsidėti misionieriškai veiklai. Šiaip ar taip, kelionės jam nesutrukdys rašyti. Jis pabus Havajuose mėnesį – nesirengė įsikurti ten visiems laikams. Asmeniškai susitikimai buvo reikalingi jo mokiniams, nes Prabhupada jiems buvo jėgų ir įkvėpimo šaltinis, ir jis ketino tęsti šią savo misiją iki paskutinio atodūso.

* * *

Pirmiausia Prabhupada rengėsi apsilankyti Los Andželo centre, kuris išaugo ir tapo didžiule, klestinčia *bhaktų* bendruomene. Jis pamatys jų naują šventyklos salę su marmuro arkomis ir įstabių tapybos darbų galerija, dalyvaus puošnioje Rukmini-Dvarakadišos Dievybių garbinimo ceremonijoje, apžiūrės pagal paskutinį technikos žodį įrengtą garso įrašų studiją „Aukso *avatara*“ ir muziejų „FATE“*, kuriame eksponuojamos „Bhagavad-gitą“ iliustruojančios diaramos. Jis sėdės sode ir klausysis „Krišnos“ istorijų, vaikščios Venecijos paplūdimiu su dr. Svarupa Damodara ir diskutuos su juo mokslines teorijas. Ir, žinoma, savo buvimu sukels naują knygų platinimo bangą. Kartą sėdėdamas automobilyje, jis pasakė: „Artimiausius dešimt tūkstančių metų mano knygos bus įstatymų sąvadas, kuriuo vadovausis visa žmonija.“

* * *

Niujorkas, liepos 9d., 1976 m.

Džajananda vairavo mašiną. Drauge su Prabhupada dar važiavo Tamala Krišna Gosvamis ir Ramešvara Svamis. Jie pasitiko Šrilą Prabhupadą ir Hari-šaurį „La Guardia“ oro uoste.

* FATE (First American Transcendental Exhibition) – pirmoji transcendentinė paroda Amerikoje (vert. past.).

Įvažiuojant į Manheteną, Prabhupada paklausė:

– Na kaip, ar jums gerai sekasi?

Tamala Krišna atsakė, kad viskas dar tik prasideda. *Bhaktai* kraustosi į dvylikos aukštų pastatą Manhetene ir baigia rengtis *Ratha-jatrai*.

– Darbas virte verda. Patys pamatysite, – pridūrė jis.

– Pasistenkite gerai tvarkytis, – pasakė Prabhupada. – Krišna mus viskuo aprūpina. Mums nieko nestinga. Jei nuosirdžiai dirbsime, Krišna apšvies mums protą ir duos visko, ko reikia. Jo malone atsiveria visi keliai. Štai koks yra Krišna – jis gali dovanoti jums viską.

Kai automobilis privažiavo milžinišką Bruklino tiltą, Šrila Prabhupada paklausė:

– Tai Bruklino tiltas, ar ne? Kažkada aš ateidavau čia, sėdėdavau ten prie tilto apačioje.

– Prie upės? – paklausė Tamala Krišna. Jis labai mėgo klausytis pasakojimų apie tuos laikus, kai Šrila Prabhupada gyveno Niujorke vienui vienas.

– Taip, prie upės, – atsakė Prabhupada. – tada aš gyvenau Baueryje. Čia visai netoli. Aš čia ateidavau, vaikščiodavau, sėdėdavau po tiltu ir galvojau: „Kada aš pagaliau sugrįšiu į Indiją?“

Jis prapliupo juoku. Jis klausinėjo apie kitas vietas, kaip klausinėjama apie senus draugus: apie metro stotį Fultono gatvėje ir apie Čamberso gatvę.

Tamala Krišna papasakojo Prabhupadai, kad naujasis ISKCONo centras yra netoli „Empire State“ dangoraižio, tad iš jo kambario vienuoliktame aukšte atsiveria puikus vaizdas į šį pastatą.

– Mūsų namas, – pasakė Tamala Krišna, – yra pačiame teatrų, restoranų ir įvairių pasilinksminimo įstaigų kvartalo centre.

– Niujorke, – tarė Prabhupada, – jaučiuosi beveik kaip namie, juk čia pirmiausia ir atvykau. Aš klaidžiojau miesto gatvėmis. Gyvenau čia nuo 1965 rugsėjo iki 1967 liepos – niekur nebuvau išvykęs.

– Šįryt Tamala Krišna skaitė paskaitą, – pasakė Ramešvara Svamis. – Jis kalbėjo apie tai, kad mes dar iki galo nesuvokėme, kokia laimė nusišypojo šiam miestui, kad čia atvažiavote jūs.

– Taip, kai apsisprendžiau vykti į užsienį, – prisiminė Prabhupada, – neketinau važiuoti į Londoną, norėjau važiuoti į Niujorką. Paprastai visi važiuoja į Londoną, bet aš pamaniau: „Ne, geriau važiuosiu į Niujorką.“

– Šiuolaikiškas mąstymas, – pastebėjo Tamala Krišna.

– Na, nežinau, – nusijuokė Prabhupada. – Tai Krišna pakišo man šią mintį. Galėjau važiuoti į Londoną. Londonas arčiau. Bet aš pagalvojau: „Ne, važiuosiu į Niujorką.“ Kartais net sapnuodavau, kad esu Niujorke.

Jie važiavo pro Manheteno kvartalus, ir Šrilą Prabhupadą užliejo prisiminimai. Jis paminėjo daktaro Mišros jogos studiją, savo kambarį Septy-

niasdešimt antroje gatvėje šimtuojų numeriu pažymėtame name, kur iš jo pavogė magnetofoną bei rašomąją mašinėlę, ir Vest Endo universalinę parduotuvę, kur pirkdavo vaisius.

– Man atrodo, kad užklysdavau į šį rajoną šiaip sau, be jokio tikslo, – Prabhupada pažvelgė pro langą. – Taip, taip, tiesiog vaikštinėdamas Ant-
raja aveniu.

Kai mašina privažiavo Penkiasdešimt penktąją gatvę, *bhaktai* parodė jam ISKCONo pastatą, ant kurio šoninės sienos aukso raidėmis vertikaliai buvo parašyta „Harė Krišna“. Ant fasado plaukštėsi geltonas audeklas, vaizduojantis giedantį Viešpaties Čaitanjos pasekėją. Prie įėjimo, ant šaligatvio, stovėjo stilingas tentas su į akis krentančiu užrašu „Harė Krišna centras“. Pamatę Prabhupados automobilį, šimtai prie įėjimo susibūrusių *bhaktų* ėmė skanduoti jo vardą.

Tai buvo pats didžiausias ISKCONo *bhaktų* susibūrimas po festivalio Majapure. Daugelis jų sukorė netrumpą kelią į Niujorką vien tam, kad pamatytų Šrilą Prabhupadą – pastate apsistojo per šešis šimtus *bhaktų*. *Kirtana* buvo griausminga. Prabhupada, patenkintas, stovėjo prie Radhos ir Govindos Dievybių. Trečiajame altoriuje puikavosi paveikslas, vaizduojantis Viešpatį Džaganathą, Balaramą ir Subhadrą. Prabhupada prisipažino nekantraująs išvysti Juos per *Ratha-jatrą*.

Atsisėdęs į didžiulę žalią *vjasaną*, kuri laiką nuo jį užplūdusių emocijų Prabhupada negalėjo pratarti žodžio.

– Visų pirma, aš turiu padėkoti visiems jums už tai, kad atvežėte mane į naująją šventyklą, – pradėjo jis. – Atvykęs į Ameriką, aš svajojau čia, Niujorke, atidaryti šventyklą, ir ieškojau galimybių tai padaryti.

Jis papasakojo apie pirmuosius nevykusius bandymus įsigyti nedideles patalpas Manhetene, apie tai, kad jam nepavykė gauti pinigų.

– Aš neturėjau kur gyventi, – tęsė Prabhupada. – Kur jau ten šventykla, jei neturėjau stogo virš galvos. Aplinkybės vertė mane galvoti, kaip čia grįžus į Indiją. Kone kas savaitę aš ėjau į laivų kompaniją. Tai ilga istorija, kaip aš atvykau čia, ketindamas atidaryti šventyklą. Prieš dešimtį metų, 1965-aisiais, tai buvo neįmanoma. Ir štai Krišnos ir mano Guru Mahara-džos malone jums pavyko įsigyti šį pastatą. Iš visos širdies dėkoju jums už šią šventyklą.

* * *

Visas dešimt dienų, kurias Prabhupada praleido Niujorke, *bhaktai* buvo apimti euforijos. Jie triumfavo. Miesto valdžia davė leidimą surengti *Ratha-jatrą* Penktojoje aveniu. Prabhupada kartą pasakė, kad Niujorkas – svarbiausias miestas žemėje, ir kad dangoraižis šiame mieste galėtų tapti

Krišnos sąmonės švyturiu, rodančiu kelią visam pasauliui. Ir štai ISK-CONas turi savo dangoraižį Manhetene, *bhaktai* ketina surengti *Ratha-jatrą* Penktojoje aveniu, o su jais yra pats Prabhupada.

Ratha-jatros eisena su trimis maždaug penkiolikos metrų aukščio iškilmių vežimais prasidėjo „Grand Army“ aikštėje, Penktojoje aveniu, ir patraukė link centro. Jaunuoliai ir merginos su *sariais*, indai, niujorkiečiai – šimtai žmonių, įsikibę virvių, traukė didžiulius vežimus. Vežimai su vėjo plaikstomo geltono, žalio, raudono ir mėlyno šilko kupolais lėtai ir didingai plaukė į pietus. Saulėtas oras puikiai atitiko eisenos dalyvių – šimtų giedančių ir šokančių *bhaktų* bei tūkstančių žiūrovų – nuotaiką. Procesijos maršrutas driekėsi per penkias dešimtis Penktosios aveniu – „svarbiausios pasaulio gatvės“ – kvartalų iki Vašingtono aikštės.

Prabhupada prisijungė prie procesijos Trisdešimt ketvirtojoje gatvėje. Kai tik jis priėjo, rengdamasis lipti į Subhadros vežimą, *bhaktai* bematant apgulė jį iš visų pusių, nustebindami policininkus ir žiūrovus savo spontaniška pagarbos Krišnos atstovui išraiška. Nors *Ratha-jatra* simbolizuoja *gopių* troškimą, kad Krišna sugrįžtų į Vrindavaną, *bhaktams* tą akimirką svarbesnis buvo Šrilos Prabhupados sugrįžimas į Niujorką.

Šventė tapo tikra Prabhupados dešimties metų misionieriškos veiklos Niujorke kulminacija. Atvykęs į Niujorką, jis neturėjo nei pinigų, nei patalpų, kur žmonės galėtų susirinkti ir pasiklausyti pasakojimų apie Krišną, nei stogo virš galvos. Ir štai dabar, per *Ratha-jatros* šventę, jis didingai keliauja Penktąja aveniu, o jo Dievybės, Radha ir Govinda, turi nuosavą dangoraižį. 1965-aisiais jis buvo vienas ir tuščiomis rankomis, o dabar jį lydi šeši šimtai mokinių, garsiai giedančių šventus vardus ir gelbėjančių milijonus sąlygotųjų sielų.

Kai procesija pasiekė Vašingtono parką, čia jau buvo susispietusi minia žmonių. Parko aikštėje buvo įrengta laikina scena Šrilai Prabhupadai ir Dievybėms. Kirtanananda Svamis pristatė Šrilą Prabhupadą susirinkusiesiems, ir Prabhupada pakilo sakyti kalbos.

Vakare teigiamus reportažus apie eitynes ir šventę rodė visos stambiausios televizijos kompanijos, o kitą rytą laikraščiai išspausdino straipsnius su nuotraukomis. Labiausiai Prabhupadai patiko du viduriniai „New York Daily News“ puslapiai, kur buvo išspausdinta keletas nuotraukų su stambia antrašte: „Penktojoje aveniu Rytai susitiko su Vakaraais.“

– Išsiuntinėkite šį straipsnį į visas šventyklas, – pasakė Prabhupada. – Nusiųskite jį Indirai Gandi. Geresnės antraštės ir negalėjo būti. Jie suvokė dalyko esmę. „Rytai susitiko su Vakaraais“. Aš jau ne vieną kartą jums pasakojau apie luošį, kuris susitiko neregį. Kartu jie gali kalnus nuversti, o atskirai yra bejėgiai. Vienas – luošas, kitas – aklas. Tačiau jei Indijos kultūra ir Amerikos gerovė susijungs, jie išgelbės visą pasaulį.

Prabhupada balsu perskaitė straipsnį iš „New York Times“, rašiusį, kad eisenoje dalyvavo šimtai indų, „kurie džiaugėsi galį išlaikyti savo tikėjimą net Niujorke“. Straipsnis citavo „vieną imigrantą iš Indijos“: „Mes mylime Niujorką, mylime Ameriką. Tai geriausia vieta pasaulyje. Jokia kita šalis neleistų mums taip laisvai švęsti mūsų šventes.“

– Grynčiausia tiesa, – pasakė Prabhupada, – aš visad taip sakiau. „Times“ pirmasis pranešė apie mane, kai surengiau *kirtaną* Tomkinso parke.

Aikštėje, kurioje vyko šventė, *bhaktai* pavaišino *prasada* septynis tūkstančius žmonių. Ir net vėlai vakare, kai jie su vežimais grįžo atgal giedodami mantrą, jiems iš paskos sekė šimtai žmonių. *Bhaktai* jau tarėsi, ką reikia padaryti, kad kitais metais šventė dar labiau nusisektų. Reikėtų skirti specialias vietas spaudos atstovams, o Prabhupada pasiūlė išsnuomoti nedidelį namą miesto centre ir pavadinti jį Gundiča*. Viešpats Džaganatha galėtų ten įsikurti ištisai savaitei. Po savaitės *bhaktai* galėtų surengti dar vieną procesiją – Viešpaties Džaganathos sugrįžimo į šventyklą Penkiasdešimt penktojoje gatvėje šventę.

– Vakar, – pasakojo Tamala Krišna Gosvamis, – visą vakarą valėme parką. Prie mūsų priėjo moteris ir pasakė: „Kol aš čia gyvenu, dar nė karto nemačiau tokios puikios šventės.“ Tarnautojas, atsakingas už parko priežiūrą, interviu CBS pasakė: „Mes didžiuojamės šiuo parku. Jis įkurtas prieš šimtus metų, kai Amerika buvo religinga šalis. Didžiuojamės, kad ir šiandien Vašingtono parke nenutrūksta dvasinis gyvenimas.“

– Tai gal vertėtų kreiptis į merą ir paprašyti pastatyti mums ten šventyklą? – paklausė Prabhupada.

Bhaktai paplūpo juoku, bet Prabhupada kalbėjo visiškai rimtai.

Šrilos Prabhupados sveikata vėl ėmė šlyti – taip dažnai atsitikdavo įtemptų kelionių metu. Ypač blogai jis pasijuto Niujorke. Toliau buvo numatyta jo kelionė į Londoną, paskui į Paryžių, Teheraną, Bombėjų ir Haidarabadą, kur jis turėjo vadovauti naujos ISKCONo šventyklos atidarymo ceremonijai. Vyresnieji *bhaktai* prašė jo pailsėti prieš kelionę į Angliją ir Indiją. Šio vizito metu vieną dieną Prabhupada praleido Pensilvanijos valstijoje įsikūrusioje fermoje. Čia jam labai patiko. *Bhaktai* pasiūlė mokytojui praleisti fermoje du-tris mėnesius – jis galėsias rašyti ir pataisyti sveikatą. Kiekvieną mielą dieną jie prašė Prabhupados niekur nevažiuoti. Išklauses visų GBC narių iš Niujorko nuomonę, kad jam vertėtų atidėti kelionę, jis pasakė: „Gerai, lieku čia.“

* Šventykla Orisos valstijoje (Indija), kurioje pagal tradiciją kasmet savaitei per *Ratha-jatros* šventę apsisoja Viešpats Džaganatha.

Tačiau Prabhupada nebuvo GBC valios vykdytojas, jis buvo Krišnos tarnas. Jis turėjo lėktuvo bilietus ir apsisprendė tęsti kelionę.

Ryte, prieš Prabhupadai išvykstant, keli *bhaktai* atėjo pas mokytoją pasukutinį kartą pabandyti įkalbėti jį pasilikti. Prabhupada juos išklausė, bet nieko neatsakė – buvo akivaizdu, kad jis tvirtai apsisprendęs. Tarnai pakavo jo lagaminus, viskas buvo parengta išvykimui. Net tada, kai jis įėjo į liftą, iš paskos sekė jo mokiniai ir prašė neišvažiuoti.

– Prabhupada, nevažiuokit, – prašė Ramešvara Svamis.

Iki tos akimirkos, nepaisant fizinio silpnumo ir mokinių maldavimų, Prabhupada buvo gerai nusiteikęs. Tačiau dabar jo veidas pasikeitė.

– Neišvažiuokit, – tarė vienas iš *bhaktų*.

Kitas dar pridūrė:

– Pasilikit pailsėti.

Prabhupada atsigręžė – jis žvelgė tarsi iš kito pasaulio. Tada, kaip niekad aiškiai, jie pajuto, kad jis gyvena kitur.

– Aš noriu, kad Krišna suteiktų man palaiminimą kovoti dėl Jo iki pasukutinio atodūσιο – taip, kaip kovojo Ardžuna.

Visi tylėjo. Jo žodžiai giliai įsmigo jiems į širdis. Liftas pasiekė pirmąjį aukštą. Durys atsidarė, ir čia jį džiaugsmingai pasitiko šimtai susirinkusių mokinių. Prabhupada žengė prie mašinos.

Paskutinis nurodymas

Bombėjus, Sausio 9d., 1977 m.

Šrila Prabhupada išėjo pasivaikščioti dar prieš auštant. Kelią jis ir *bhaktai* žinojo gerai: per „Harė Krišna Lendą“ – į plentą. Išėjusi pro vartus, grupelė iš pradžių pasuko kairėn, po to – dešinėn ir nuėjo vieną kvartalą link paplūdimio. Brėško. Prieblandoje beveik nesimatė, kur baigiasi žemė ir prasideda jūra, nesimatė horizonto linijos, skiriančios jūrą nuo dangaus. Tačiau netrukus aušra nudažė dangų virš horizonto švelnionimis rytmečio spalvomis, ir prieš *bhaktų* akis atsivėrė Arabijos jūros plynuma, tolumoje susiliejanči su beribiu dangumi, kuriame mirgėjo žvaigždės. Prabhupada su būreliu *bhaktų* žingsniavo plačia paplūdimio juosta, kairėje rikiavosi palinkusios palmės, dešinėje ošė jūra.

Šrilos Prabhupados pečius gaubė pilkas vilnonis *čadaras*, jis vilkėjo šilkinę *kurtą* ir *dhotį*, avėjo persikų spalvos storos drobės batelius. Jis ėjo sparčiu žingsniu, lengvai pasiremdamas lazdele: mesteldavo ją priekin, įbesdavo į smėlį ir vėl keldavo, tarsi mušdamas ritmą. Jis ėjo tiesia nugara ir aukštai iškelta galva.

Štai tolumoje pasirodė ilga vilkstinė žmonių iš Bombėjaus – daugiausia į rytinį pasivaikščiojimą pakrante išsirengusių Džuhu gyventojų. Keli prekiautojai kokosais jau atridenos savo vežimėlius ir, laukdami pirmųjų pirkėjų, sunkiais peiliais kapojo rinktinių vaisių viršūnėles. Šrila Prabhupada mėgo vaikščioti ankstyvomis ryto valandomis ir, jei leisdavo oras, visad eidavo pasivaikščioti, kad ir kokiame pasaulio kampelyje tuo metu būtų. Džuhu paplūdimys buvo viena mėgstamiausių jo pasivaikščiojimų vietų.

Pakeliui prie jų prisijungė daktaras Patelis su keliais draugais gydytojais ir teisininkais. Jis vilkėjo baltus marškinius ir baltas kelnes.

Netikėtai Šrila Prabhupada tarė:

- Prieš mus rengiamas stambus sąmokslas.
- Kas jį rengia? Bažnyčia? – bandė spėti daktaras Patelis.
- Ne, ne bažnyčia, – atsakė Prabhupada.
- Visuomenė?

Prabhupada susimąstė:

- Hmm... Jie nutarė susidoroti su mūsų judėjimu.

Smulkiau jis nieko nepaaiškino – nei daktaras Patelis, nei kiti taip iki galo ir nesuprato, ką Prabhupada turėjo galvoje.

– Kad ir kas rengtų tą sąmokslą, – pasakė daktaras Patelis, – Indijoje jis neįmanomas.

– Kaip tik todėl ir norėjau pradėti judėjimą Indijoje, – atsakė Prabhupada. – Prašiau savo draugų: „Duokite man nors vieną savo sūnų!“ Niekas nesutiko. Jie sakė: „Svamidži, kas iš to, kad mano sūnus taps *vaišnavu* arba *brahmanu*?“ Jie nevertina mūsų judėjimo ir ketina jį kaip nors užgniaužti.

Ponas Patelis, aistringas Indijos patriotas, atsakė:

- Labai būdinga amerikiečiams – jie nuolat varo propagandą.

– Visos šalys turi ir gerų, ir blogų bruožų, – pastebėjo Prabhupada. – Krišna sako: *manuṣyaṅānāṁ sahasreṣu*. Iš tūkstančių žmonių gal tik vienas kitas siekia tobulumo. Kali *juga*.

Be penkių minučių septintą Šrila Prabhupada iš paplūdimio patraukė atgal į „Harė Krišna Lendą“. Artindamasis prie šventyklos, jis žvelgė į aukštus ISKCONo svečių namų bokštus ir dar aukštesnius bei didingesnius šventyklos kupolus. Apdailos darbai nebuvo baigti, bet pastatai jau stovėjo. Dar reikėjo padengti marmuru šventyklos bokštus, užbaigti apdailos darbus daugelyje kitų vietų. Prabhupada norėjo kuo greičiau atidaryti šventyklą, tačiau statybai vadovaujantis Surabhis Maharadža nuolat kalbėjo apie vėluojančius darbus, todėl atidarymo datos niekaip nepavykdavo nustatyti.

Sunkumai, susiję su šventyklos statyba, prasidėjo dar 1971 metais, kai Prabhupada pasirašė žemės pirkimo sutartį su ponu N., ir nuo tos akimirkos persekiojo jį kiekviename žingsnyje. Bet štai Radha-Rasavihario Dievybių instaliavimo iškilmės vienoje puikiausių Indijos šventyklų jau ne už kalnų. Šrila Prabhupada ir toliau keliavo po pasaulį, spartindamas ISKCONo darbą visuose frontuose, bet laikas nuo laiko sugrįždavo į Bombėjų. Prabhupada matė, kad darbininkai „tempia“ laiką, suprato, kad neretai ir sukčiauja, o *bhaktai* apie tai nė nenutuokia. Šį kartą jis rengėsi čia kiek užtrukti, jis turi patarti, tik tada vėl leistis į kelią.

Bhaktai tebegarbino Radhą ir Rasaviharį laikinoje stoginėje, pastatytoje dar 1971 metais. Tačiau dabar už stoginės dunksojo didinga šventyk-

la, bylojanti apie greitas Radhos ir Rasavihario įkurtuves Jų naujuosiuose rūmuose.

Sugrįžęs į ISKCONo žemę, Šrila Prabhupada patraukė prie Dievybių dar kartą išvysti jų kerintį grožį. Jis ne sykį sakė, kad Radha ir Rasaviharis jam pačios gražiausios iš visų Dievybių. Neilgai trukus išsipildys jo pažadas Radhai ir Rasavihariui – šventykla beveik pabaigta, nors kartais jis garsiai suabejodavo, ar sulauks šventyklos atidarymo dienos. Jam jau buvo per aštuoniasdešimt, ir jį nuolat puldinėjo ligos.

Mirties artumas, suprantama, nebuvo Prabhupadai jokia naujiena – nuo 1965-ųjų, kai pradėjo pamokslauti Vakaruose, jam ne kartą teko kovoti su sunkiomis ligomis. Jis dažnai užsimindavo norįs perduoti reikalus mokiniam, bet jie sunkiai tai įsivaizdavo. Taip, žūt būt reikia pabaigti statybas ir atidaryti Bombėjaus šventyklą, taip, reikia Prabhupadai suteikti galimybę perduoti reikalus, kad jis galėtų pabaigti „Šrimad-bhagavatam“. Tačiau mokiniai neabejojo, kad Krišna leis jam pasilikti su jais bent tol, kol bus įgyvendinti šie du projektai.

Kas mėnesį GBC nariai paeiliui atvažiuodavo tarnauti Šrilai Prabhupadai – dirbti jo sekretoriais, mokyti iš jo ir asmeniškai su juo pabendrauti. 1977 sausio mėnesį Prabhupados sekretoriumi tapo Ramešvara Svamis. Prabhupada nuoširdžiai apsidžiaugė, kai vieną rytą, atskridęs į Bombėjų tiesiai iš Los Andželo, jo kambario duris pravėrė Ramešvara. Prabhupada laikė Ramešvarą patyrusiu ISKCONo vadovu, ypač Krišnos sąmonės literatūros leidybos ir platinimo srityje, kurią laikė prioritetine misionieriškos veiklos kryptimi.

Šrilos Prabhupados paprašytas papasakoti naujienas, Ramešvara Svamis papasakojo apie puolimą, kurį Krišnos sąmonės judėjimas patyrė Amerikoje. Šrila Prabhupada jau buvo informuotas – tai tas pats sąmokslas, apie kurį jis kalbėjo ryte per pasivaikščiojimą. Šalyje nepaprastai suaktyvėjo kultų priešininkų judėjimas, kurio dalyviai Harė Krišna judėjimą suplakė į vieną krūvą su įvairaus plauko nesenais atsiradusiais judėjimais. Šrila Prabhupada buvo gerai informuotas apie vadinamųjų „deprogramuotojų“ veiklą – jie pagrobdavo *bhaktus* ir naudojo prieš juos intensyvų psichologinį spaudimą. Bet Prabhupada įrodė, kad šie išpuoliai jo negąsdina. Jis patikino *bhaktus*, kad Krišna juos apgins ir kad galų gale tai išeis tik į naudą.

Pats svarbiausias mūšis, štai jau kelis mėnesius prikaustęs Šrilos Prabhupados dėmesį, buvo teismo procesas Niujorke, kur šventyklos prezidentas Adi Kešava Svamis buvo kaltinamas psichologinės kontrolės metodu naudojimu ir prievartiniu *bhaktų* laikymu šventykloje. Dviejų pilnamečių *bhaktų* tėvai pateikė šiuos kaltinimus po to, kai jų samdytiems „deprogramuotojams“ nepavyko priversti jų vaikus išsižadėti Krišnos sąmonės.

Generalinio prokuroro padėjėjas, naudodamasis visais jam prieinamais teisiniais ir administraciniais svertais, paskelbė kryžiaus žygį prieš visus kultus. Pilietinių teisių ir laisvių gynėjai pasipiktino jo veiksmais ir žadėjo *bhaktams*, kad jų priešininkams niekada nepavyks laimėti bylos, tačiau galimi bylinėjimosi padariniai vis tiek atrodė bauginantys. Teisme buvo keliamas klausimas, ar Krišnos sąmonės judėjimas gali vadintis autentiška religija, ir ginčijama pilnamečių *bhaktų* teisė dalyvauti judėjime prieš tėvų valią. Taip pat buvo sprendžiamas klausimas, ar *bhaktai* savo valia apsisprendė dalyvauti Krišnos sąmonės judėjime, ar prisijungė prie jo, nes jiems buvo taikyti psichologinio manipuliavimo metodai ir „smegenų plovimas“. Kai, būdamas Vrindavanoje, Šrila Prabhupada pirmąkart išgirdo apie šį procesą, jis parašė *bhaktams* laišką, kuris nuskambėjo kaip raginimas paskelbti karą iliuzijos jėgoms.

Mūsų judėjimo autoritetingumo klausimu jūs galite pateikti tokius argumentus: „Bhagavad-gita“ susilaukė daugybės leidimų, mūsų knygos senesnės už Bibliją, Indijoje milijonai Krišnos šventyklų. Tegul teisėjai ir prisiekusieji paskaito mūsų knygas ir susipažįsta su žinomų mokslininkų bei profesorių nuomone. O dėl antrojo kaltinimo punkto – tėvų valdžios vaikams ribų – aš iškelčiau kelis klausimus. Ar tėvai nori, kad jų vaikai taptų hipiais? Kodėl jie tam nesipriešina? Ar tėvai nori, kad jų vaikai užsiimtų prostitucija ir vartotų narkotikus? Kodėl jie tam nesipriešina?

Jie jau pajuto mūsų judėjimo galią. Iš pradžių jie manė: „Šitai tuoj praeis“, bet dabar jie mato, kad mes nesiruošiamo trauktis. Mes įžiebėme ugnį, ir ji liepsnos. Jos neįmanoma užgesinti. Galima iškviešti daug ugniagesių brigadų, bet ir jos neužgesins Krišnos sąmonės gaisro. „Smegenis plaušančios“ knygos jau išspausdintos. Net jei jie oficialiai uždraus mūsų veiklą, ji toliau plėtosis žmonių širdyse. Mūsų pagrindinis propagandos įrankis ir svarbiausias darbas – knygų platinimas. Belskitės į kiekvienas duris. Tikroji kova dar tik prasideda. Krišna jus apsaugos nuo visų negandų. Kartokite „Harė Krišna“ ir tęskite kovą.

Kalbėdamas su Šrila Prabhupada Bombėjuje, Ramešvara Svamis papasakojo, kad Niujorko byloje jų pusėn stėjo nemaža profesorių ir teologų, jie netgi įsteigė nacionalinį komitetą Krišnos sąmonės judėjimui ginti, juos remia teisininkai ir psichologai.

Materialistų pasipiktinimą sukėlė tai, paaiškino Prabhupada, kad Krišnos sąmonės judėjimas ryžtingai pasisako prieš neleistinus lytinius santykius, prieš mėsos ir svaigalų vartojimą. Pats faktas, kad kažkas gali atsakyti šių dalykų, jiems atrodo neįtikėtinas, ir jie negali to racionaliai paaiškinti. Jie negali patikėti, kad šio atsisakymo priežastis – autentiška dvasinė patirtis. Šrila Prabhupada prisiminė jau vykusį teismo procesą Vokietijoje: „Vokietijoje mus irgi kaltino tuo, kad štai Los Andžele yra kažkoks senis, kuris verčia tuos vaikigalius rinkti jam pinigus. Jie mano,

kad aš galiu pavergti žmonės veikdamas jų psichiką – vaikai renka pinigų, o aš mėgaujuosi gyvenimu.“

Šrila Prabhupada prisiminė, kad dar 1969 metais, kai Los Andželo šventykloje padaugėjo *bhaktų* ir jie įsigijo keletą automobilių, kaimynus pagavo pavydas. Prabhupada pasakojo, kad jis ir kaimynus kvietė prisijungti prie Krišnos sąmonės, bet jie visad atsisakydavo. Kuo daugiau triukšmo kelia priešininkai, sakydavo Prabhupada, tuo populiariesnė tampa Krišnos sąmonė. Jis tvirtino, kad jo bekompromisė misionieriška veikla visad sukelia atgarsį žmonių širdyse.

– Jūs nežinote, kaip susiremti su priešininku, – sakė *bhaktams* Šrila Prabhupada.

Jis buvo susijaudinęs, nusiteikęs polemizuoti ir degė noru parodyti mokiniams, kaip susidoroti su oponentais. Kartais jis vadindavo savo dvasinį mokytoją *simha-guru* (guru-liūtu), ir dabar, žvelgdami į Prabhupadą, mokiniai suvokė, ką jis turėjo galvoje.

– Kuo daugiau randasi priešų, – pasakė jis, – tuo stipresnės turi būti mūsų gynybinės pozicijos.

– Kaltindami mus smegenų plovimu, – pasakė Ramešvara, – jie teigia, kad mūsų gyvenimo būdas atskiria *bhaktą* nuo išorinio pasaulio.

– Taip, tikra tiesa, – sutiko Prabhupada, – mes nenorime su jumis bendrauti. Išauklėtas žmogus vengia nedorėlių draugijos. Varnos laikosi atokiau nuo ančių ir baltųjų gulbių, o gulgės šalinasi varnų. Tai natūralus susiskirstymas. Panašus linksta prie panašaus.

– Jie sudarė sąrašą, kuriame nurodė penkias ar šešias sąlygas, kurioms esant, susidaro palanki aplinka smegenims plauti. – Pridūrė Ramešvara, – Jie tvirtina, kad mes sukuriame šias sąlygas mūsų bendrijos nariams.

– Taip, mes plauname žmonėms smegenis, – atsakė Prabhupada, – išplauname viską, kas bloga, ir paliekame tik gera. Toks mūsų darbas. Mes išplauname visą bjaurastį. Jūsų smegenys kimšte prikimštos visokio šlamšto – jūs valgote mėsą, užsiimate neleistiniais lytiniais santykiais, lošiate. Todėl mes ir plauname jums smegenis. Juk jūs plaunate namuose grindis? Ar tai blogai? Jei jūs išsiplauinate purvinas grindis, ar sveiko proto žmogus ims jums dėl to priekaištauti? Bet jums patinka būti purviniems, todėl kaltinate mus: „Kam jūs plaunate purvą?“ Mes plauname purvą, o jūs protestuojate. Toks jūsų mąstymo lygis. Protingi žmonės išmeta šiukšles. Civilizuotas žmogus rūpinasi švara. Būtent tai mes ir darome... Vedų civilizacijos požiūriu, visi jūs – neliečiamieji. Bet mes atėjome ir prisilietėme prie jūsų. Todėl nusiprauskit – iš pradžių jums reikia nusiprausti. Indijoje šuo laikomas neliečiamu gyvūnu, bet čia jis – geriausias žmogaus draugas. Vadinas, ir prie jūsų negalima liestis, todėl mums ir tenka plauti jums smegenis. Kol jums smegenys neišplautos, Krišnos jūs nesuprasite.

„Pasakyk, kas tavo draugas – ir aš pasakysiu, kas tu.“ Jūs miegate kartu su šunimi, valgote su šunimi, šuo – jūsų geriausias draugas, sakykite, kas tuomet jūs patys? Jus būtina išprausti, nugramdyti nuo jūsų purvą.

– Bet jie pateikia tokį argumentą: „Amerikoje lavinimas apima daugelį sričių – mokslą, muziką, meną, literatūrą. Šis kultūros ir švietimo modelis suformuotas europietiškojo renesanso idėjų. Tačiau mes, Krišnos sąmonės judėjimo nariai, atsiribojame nuo šio modelio ir skaitome tiktai knygas apie Krišną.“

– Visa kita net nėra kultūra. Kintami dalykai negali vadintis kultūra. Tai – *mano-dharma*, prasimanymas. Taip, mes norime padaryti galą jūsų puoselėjamam absurdui. Tai – mūsų misija. Mąstantys žmonės jau priėmė mūsų kultūrą. Dabar jūsų eilė.

– Jie sako: „Jei teigiate, kad jūsų judėjimo nariai – išauklėti ir dori žmonės, kodėl jie oro uostuose kabinėjasi prie žmonių?“

– *Bhaktai* nesikabinėja, jie užsiima šviečiamąja veikla. Kai vagiui pataria: „Liaukis vogęs“, jam atrodo, kad prie jo kabinėjasi, bet iš tikrųjų jam duoda gerą patarimą.

– Jie tai vadina kišimusi į asmeninį gyvenimą. Kiekvienas žmogus turi teisę turėti savo nuomonę.

– Taip, būtent. Vadinasi, aš turiu teisę turėti savo nuomonę ir pardavinėti knygas.

– „Bet aš nenoriu nieko girdėti apie jūsų filosofiją, kodėl jūs man ją peršate?“

– Mes nieko neperšame. Tai verta dėmesio filosofija. Mes įtikinėjame: „Paimkite knygą. Ji jums bus labai naudinga.“ Ir žmonės iš tikrųjų gauna didžiulę naudą. Aš taip pat paklausiu jūsų – kodėl naudojate reklamą: „Ateikite! Pirkite!“ Kam peršate mums tą šlamštą? Ką?

Žodžių mūsų truko ne vieną valandą. Ramešvara klojo argumentus prieš Krišnos sąmonės judėjimą, o Šrila Prabhupada malė juos į miltus. Prabhupada vadino argumentus „vaikiškais“, „kvailais“ ir negailestingai kritikavo juos pagimdžiusią materialistinę mąstyseną. Remdamasis *šastra* ir logika, jis įrodinėjo, kad nuo Viešpaties nusigręžęs žmogus neturi jokių dorybių ir yra žemesnėje raidos pakopoje už gyvūnus, nes neįsisąmonino Dievo. Tokiam žmogui, sakė Prabhupada, nevertėtų atverti burnos, nes, kritikuodamas kitus, jis teparodo, kad nėra nenutuokia, koks tikrasis žmogaus gyvenimo tikslas.

Gindamas Krišnos sąmonę, Prabhupada nematė nieko aplink. Jis mėgavosi kova, kurioje gynė Viešpaties Čaitanjos interesus. Prabhupados žodžiai, žinoma, pirmiausia buvo skirti mokiniam, bet juose atsispindėjo ir atjauta visoms gyvoms būtybėms bei ištikimybė Krišnos sąmonės judėjimui.

– Tačiau krikščionys, remdamiesi Biblija, sako: „Jei Viešpats būtų norėjęs, kad mes tikėtume Krišna, jis būtų apie tai paskelbęs ant Sinajaus kalno arba Jėzaus Kristaus lūpomis. Juk Jėzus yra pasakęs: „Aš esu kelias.“

– Tas teisybė, tačiau Jėzus Kristus neatskleidė jums visko, nes jūs – nenaudėliai. Jūs netgi nevykdote jo priesakų. Jis sakė: „Nežudyk.“ Ne Jėzus Kristus čia kaltas – tai jūs esate nusidėjėliai ir negalite jo suprasti. Todėl jis ir paliko jus, nedorėlius. Juk jūs nevykdote jo priesakų. Kaip gi jį suprasite? Todėl jis nieko daugiau nepasakė.

– Regis, visus argumentus jau išsakėm.

– Iš tikrųjų, – apibendrina Šrila Prabhupada, – jie neturi tvirtų argumentų. Vadinas, visas vyksta pagal Krišnos planą, kurį įgyvendindamas Jis siekia, kad mes įgytume didesnį svorį visuomenėje.

Jis pasakė, kad priešininkų išpuoliai prieš *bhaktus* yra gera proga pamokslauti. Bet, norėdami teisingai elgtis teisme ir įveikti bet kokią rimtą puolimą, *bhaktai* turi žinoti, *kaip* pamokslauti. Jie turi neprarasti dvasinės stiprybės. Taip jis rengė mokinius būsimoms kovoms, mokė dieną ir naktį.

Bhubanešvaras, sausis, 1977 m.

Po mėnesio Šrilos Prabhupados sekretoriaus pareigas iš Ramešvaros Svamio perėmė kitas Prabhupados GBC narys – Satsvarupa dasa Gosvamis. Vieną vakarą, sėdėdamas Prabhupados kambaryje, Satsvarupa pasiūlymė:

– Šrila Prabhupada, kai atvykau čia, Ramešvara Maharadža užsiminė, kad, anot Jūsų, Krišnos sąmonė Jungtinėse Valstijose įgis milžinišką įtaką, bet aš sunkiai tai įsivaizduoju – šiuo metu ten vyksta visai priešingi procesai.

– Tas teisybė, – pasakė Prabhupada, – tačiau mūsų judėjimas tik įleido šaknis. Medžiu reikia rūpintis, jį laistyti – tada jis duos vaisių. Jūs turite rūpintis juo. Reikia, kad žmonės sužinotų apie mus iš mūsų knygų, ir mes turime pasakoti jiems apie savo knygas.

– Vadinas, tam tiesiog reikia laiko?

– Taip, – pasakė Prabhupada, – tai laipsniškas procesas. Sėkla jau pasėta. Dabar reikia rūpintis daigeliu – siekti, kad kiekvienuose namuose būtų kuo daugiau knygų.

Prabhupada vėl sugrįžo prie Niujorko teismo temos:

– Pasakykite jiems, kad bent perskaitytų mūsų knygas, – pasakė jis. – Tai mūsų sąlyga. Mūsų gynybos pozicija turi būti tokia: pirma perskaitykite mūsų knygas, o jau tada darykite išvadas. Perskaitykite jas visas, o tada priimkite nuosprendį. Įteikite jiems visus aštuoniasdešimt keturis tomus.

Mintis apie teisėjus ir advokatus, skaitančius jo knygas, sužavėjo jį patį. Jis kalbėjo visai rimtai ir primygtinai prašė, kad *bhaktai* pateiktų teismui knygas, kaip įrodymą, ir priverstų valdininkus jas perskaityti. Šrila Prabhupada tęsė:

– Krišna sako: „*sarva-dharmān parityajya*“ – „Atsižadėk visų religijų ir nusilenk Man.“ Čia jūs paklaus: „O kodėl turėčiau lenktis?“ Tada galite ginčytis ir įrodinėti savo tiesą nors tris metus. Neišvengiamai iškils daugybė kitų klausimų: Kas yra Dievas? Kas yra kūrinija? Koks mūsų vaidmuo? Kodėl reikia nusilenkti Dievui? Na, ką pasakysite?

– Taip, teisme turime kuo daugiau papasakoti apie savo knygas, – pasakė Satsvarupa. – Aš parašysiu į Niujorką ir paprašysiu kuo daugiau dėmesio skirti knygoms.

– Atneškite į teismą visas mūsų knygas. Kadaisė Kalkutoje – ėmė pasakoti Prabhupada, – gyveno žymus advokatas, ponas Ghošas. Kartą į teismą, kaip įrodymą, jis atsinešė didžiausią krūvą knygų. Teisėjai, pono Ghošo bičiuliai, pertraukė jį per dantį: „Pone Ghošai, jūs atvilkote čia visą biblioteką!“ – „Taip, gerbiamieji, – pasakė ponas Ghošas, – aš pamokysiu jus teisės.“ Šrila Prabhupada nusikvatojo ir pakartojo: „Taip, gerbiamieji, aš pamokysiu jus teisės.“

Prabhupada norėjo, kad Niujorko teisme jo mokiniai pasirinktų tą pačią taktiką. Jei teisėjas ims prieštarauti: „Kam jūs atsinešėte tiek knygų? Norite užvilkinėti procesą?“, *bhaktai* jam atsakys: „Jūs privalote mus išklausti. Net jei tai truktų dvylika metų, jūs turite mus išklausti. Toks įstatymas.“ Tai nebuvo lengva, bet ką darysi, jie turėjo pamėginti. Toks buvo Prabhupados nurodymas.

– Mes turime pasakyti, – kalbėjo Prabhupada, – kad niekam nesisten-gėme plauti smegenų. Mes veikėme griežtai laikydamiesi *šastrų* priesakų. Štai mūsų įrodymai. Mes patys nieko neišgalvojome. Tegu jie perskaito visas mūsų knygas. Manau, kad būtent tokią gynybos taktiką reikia pasirinkti.

– Mūsų gynybos argumentai jau išdėstyti mūsų knygoje, – pasakė Hari-šauris.

– Ar pasiūlyti jiems perskaityti konkrečius skyrius, – paklausė Satsvarupa, – ar reikalauti, kad jie perskaitytų visas mūsų knygas!?

– Visas iki vienos! – sušuko Prabhupada. – Nuo pirmo iki paskutinio puslapio! Mūsų gynybos argumentas – aštuoniasdešimt keturi tomai.

– Bet jie sakys, – įsiterpė Guru Kripa Svamis, – kad, skaitant knygas, jiems taip pat bus plaunamos smegenys.

– Tokia mano pareiga, – atsakė Prabhupada. – Jūs stengiatės plauti smegenis man, o aš – jums, ir taip iki begalybės. Tai kova. Susirėmimas. Jūs tikrinatė savo jėgas, aš – tikrinu savo. Antraip, kokia tai kova? Jūs

turite teisę nesutikti su manimi, aš turiu teisę nesutikti su jumis – kas ką nugalės.

Majapuras, vasario 7 d., 1977 m.

Prie pagrindinių vartų į Majapuro Čandro-dajos mandiro teritoriją Prabhupadą su *kirtana* pasitiko daugiau nei aštuoniasdešimt *gurukuloje* besimokančių bengalų berniukų ir apie šimtas *bhaktų*. ISKCONo valdos skendo gėlėse, o ką tik rausvai nudažyti šventyklos mūrai spindėjo tarsi pirmieji patekančios saulės spinduliai. Naujasis pastatas – ilgas gyvenamasis korpusas – buvo beveik baigtas. „Štai aš ir namie, pas Dievą,“ – tylutėliai pasakė Prabhupada, kai automobilis įvažiavo pro vartus ir lėtai pajudėjo šventyklos link.

Vėliau, jau sėdėdamas savo kambarielyje antrajame aukšte, Šrila Prabhupada gyrė *bhaktus* už tai, kad jie taip gerai išvalė ir apželdino teritoriją. Šimtais gėlių išpuoštas jo kambarys buvo panašus į žydintį sodą. „Šios gėlės – jūsų pirmoji sėkmė,“ – pasakė Prabhupada. Atsipalaidavęs jis atsilošė krėslė. Prabhupada buvo ypač pakiliai nusiteikęs – tokia nuotaika jį aplankydavo kaskart, kai jis atsidurdavo mielame jo širdžiai Majapure. „Kai norite pasitarnauti Krišnai, – pasakė Prabhupada, – jūsų galvoje gimsta sumanymas, ir tuo Krišna labai džiaugiasi. Jei Krišnos tarnystei reikalingos gėlės, Krišna jas duoda. Duoda *viską*, ko mums reikia tarnystei, o ne mūsų pačių savanaudiškam pasitenkinimui. Krišnos tarnystėje įmanoma labai įvairi veikla – šią idėją įgyvendino Bhaktisidhanta Sarasvatis. Tai jo nuopelnas.“

Po to Šrila Prabhupada panorio apžiūrėti naująjį pastatą, kuris, Džajapatakos Maharadžos žodžiais, buvo ilgiausias pastatas Vakarų Bengalijoje – jo ilgis siekė daugiau nei du šimtus metrų. Šrila Prabhupada palygino jį su traukiniu. Jis apžiūrėjo visus kambarius, ir priminė, kad darbai turi būti baigti iki festivalio. Eidamas veranda, jis pastebėjo: „Visai kaip Penktoji aveniu.“

Kelios kitos dienos buvo ramios. Prieš vidurdienį Prabhupadą masažuodavo ant stogo tarp šimtų vazonų su gėlėmis. Kartą, atsirėmęs į verandos turėklą prie savo kambario, jis žiūrėjo į gazoną, kur viena jo mokinių skynė gėles Dievybėms. „Štai kas yra šventykla, – pasakė jis, – čia nuolat kas nors vyksta. Kaskart, nuskydusi gėlę, ji padaro dar vieną žingsnelį dvasinio tobulėjimo link.“ Prabhupada džiaugėsi, kad Majapur-Čandro-daja-mandiras yra nuolat plečiamas ir tobulinamas. Jis mėgo stovėti ant balkono ir žiūrėti, kaip į šventyklą atvyksta svečiai ir kaip dirba *bhaktai*, įkūnydami vis naujus planus.

Tačiau Prabhupados sveikata negerėjo. Tai dėl *pitos* ir *kaphos* (tulžies ir oro) disbalanso, sakė jis. Kartą ryte tarnui pasidomėjus, kaip jis jaučiasi,

Prabhupada atsakė: „Labai blogai.“ Tačiau neretai po „labai blogo“ ryto netrukus jis pasijusdavo visai gerai.

Bhaktų įsitikinimu, Prabhupados negalavimų priežastys buvo nematerialios, ir vis dėlto jie nerimavo. Pastaraisiais metais jis pergyveno ne vieną krizę, bet mokiniai žinojo, kad jo negalavimai transcendentiniai, o jų eigą lemia Pats Krišna. 1974 metais smarkiai susirgęs Vrindavanoje, Prabhupada pasakė, kad ligos priežastis ta, jog mokiniai nepakankamai griežtai laikosi reguliatyvių Krišnos sąmonės principų. Mokiniai suprato – jei jiems iš tikrųjų rūpi dvasinio mokytojo sveikata, jie privalo griežtai laikytis jo nurodymų. Jis ir toliau buvo linkęs rizikuoti: priimti naujus mokinius, keliauti ir pamokslauti, bet mokiniai turį stengtis elgtis taip, kad nepakenktų jo sveikatai. Dauguma Prabhupados mokinių vylėsi, kad netrukus jo sveikata pagerės. O ir pats Prabhupada beveik negalvojo apie savo sveikatą, jam labiausiai rūpėjo tolesnė Krišnos sąmonės judėjimo plėtra.

Praejus kelioms dienoms po atvykimo į Majapurą, Šrila Prabhupada iš pradžių automobiliu, o vėliau keltu nuvyko į Navadvipą aplankyti savo dvasios brolio Bhaktirakšakos Šridharos Maharadžos ašramą. Lipant stambiais akmeniniais laiptais, Prabhupadai pakirto kojas, ir jis krito. Laimei, greta ejęs Hari-šauris spėjo jį sučiupti. Tai buvo jau antras toks atvejis per pastarąsias dvi savaites. Abu kartus tai nutiko pamokslaujant, ir abu kartus Prabhupada tęsė aktyvią misionierišką veiklą, neimdamas į galvą šių „menkniekių“.

Kartą ryte, tuoj po pusryčių, Prabhupada stovėjo verandoje ir žvelgė į plačią Majapuro panoramą. Atsigręžęs į Hari-šaurį, jis tarė: „Tiesą sakant, nieko nenuitiktų, jei dabar ir numirčiau. Pamatai jau padėti, ir, kad viskas klostytųsi sėkmingai, jums tereikia tinkamai tvarkytis ir tęsti mano pradėtus darbus.“ Klausydamasis šių žodžių, Hari-šauris sunerimo, bet nieko nepasakė. Kiek patylėjęs, Prabhupada pridūrė: „Vis dėlto norėčiau pabaigti „Šrimad-bhagavatam“.

Iki Gaura-purnimos liko mažiau nei savaitė, ir ISKCONo centrą kas vakarą aplankydavo tūkstančiai Bengalijos piligrimų. Nenutrūkstamu srautu jie plaukė į šventyklos salę, norėdami dalyvauti *kirtanoje* ir pamatyti Radha-Madhavą. Iš šventyklos jie traukė apžiūrėti ISKCONo foto parodą. Tai buvo didžiausias ir geriausiai organizuotas festivalis iš visų, kada nors vykusių Majapure. Nepaisydamas pasipriešinimo, su kuriuo *bhaktai* susidūrė Amerikoje, Viešpaties Čaitanjos judėjimas plėtėsi, *sankirtanos* potvynio banga užliedamas visą pasaulį. Daugiau nei penki šimtai *bhaktų*, suvažiavusių į Majapurą iš visų kontinentų, buvo nepaneigiamas besiplečiančio Krišnos sąmonės judėjimo įrodymas.

Ramešvara Svamis sugrįžo į Indiją su naujaisiais duomenimis apie neseniai išleistų Prabhupados knygų tiražus. Vien anglų kalba buvo atspausdinta keturiasdešimt trys milijonai keturi šimtai penkiasdešimt tūkstančių egzempliorių knygų ir žurnalų, o bendras Prabhupados knygų tiražas dvidešimt trimis kalbomis, įskaitant rusų, sudarė penkiasdešimt penkis milijonus tris šimtus keturiolika tūkstančių. Daugiau nei devyniasdešimt procentų šio tiražo jau buvo parduota. Ramešvara įteikė Prabhupadai ką tik išspausdintą knygą – pirmąją devintosios „Šrimad-bhagavatam“ giesmės dalį. Radhavalabha pranešė, kad kitas „Bhagavad-gitos“ leidimas bus išspausdintas tokiu dideliu tiražu, kad tam prireiks septyniiasdešimt šešių vagonų popieriaus. Išgirdę šiuos įspūdingus skaičius, Prabhupada ir *bhaktai* ėmė juoktis.

Prabhupada padėkojo *bhaktams* už nuveiktą didžiulį darbą. „Tai mano Guru Maharadžos malonė, – pasakė Prabhupada. – Jis taip šito norėjo. Mes stengiamės įvykdyti jo valią, todėl jis palaimino mus.“

Šrila Prabhupada ir toliau aktyviai dirbo: įkvėpinėjo *bhaktus*, rašė ir pamokslavo. Tačiau netrukus po to, kai *bhaktai* suvažiavo į šventę, jo sveikata vėl sušlubavo. Jo darbo grafikas buvo nepaprastai įtemptas, tačiau jis neketino jo keisti.

GBC nariai susirinko Majapure į metinį trijų dienų posėdžių maratoną ir kasdien lankė Prabhupadą. Jis išklausė mokinių pasiūlymus ir, kiek pakoregavęs, jiems pritarė. Paskutinė pozicija GBC rezoliucijų sąrašė buvo su Prabhupados sveikatos pablogėjimu susijęs nutarimas visose ISKCONo šventyklose rengti *kirtanas* ištisą parą. *Bhaktai* jas ėmė rengti jau 1974 metais, kai Prabhupada smarkiai sirgo. „Taip, – pasakė Prabhupada, išgirdęs apie šį sprendimą, – šventojo vardo kartojimas – vienintelis vaistas nuo visų negalavimų.“

Maždaug po dviejų savaitių, Šrilai Prabhupadai dar esant Majapure, „The Times of India“ pirmajame puslapyje paskelbė Niujorko teismo sprendimą. Tamala Krišna Gosvamis nedelsdamas nunešė laikraštį Prabhupadai ir, jo paprašytas, garsiai perskaitė pranešimą:

HARÈ KRIŠNA JUDĖJIMAS – AUTENTIŠKA RELIGIJA

Vašingtonas, kovo aštuoniolika diena. Vakar Niujorko Aukščiausiojo Teismo teisėjas paskelbė, kad Harè Krišna judėjimas yra autentiška religija ir atmetė šio judėjimo vadovams iškeltus kaltinimus dėl „neteisėto įkalinimo“ bei „bandymo prievartauti pinigais“. Abu šiuos kaltinimus iškėlė pasipiktinę vieno jaunuolio tėvai. Jie tvirtino neva judėjimo nariai neleistinais laiko jų sūnų bei dar vieną jaunuolį ir plauna jiems smegenis. „Esminis

klausimas, kurį turi išspręsti teismas, – pareiškė teisėjas, atmesdamas kaltinimus, – ar dviems tariamiems nukentėjusiesiems ir kaltinamiesiems bus leista praktikuoti jų pasirinktą religiją, ir vienintelis atsakymas į šį klausimą yra „taip“. Teisėjas ponas Džonas Li pareiškė: „Harė Krišna judėjimas yra autentiška jau tūkstančius metų Indijoje išpažįstama religija. Merilas Krešo- veris ir Edvardas Šapiro turi neginčijamą teisę išpažinti šį tikėjimą, ir niekas jos negali paminti. Būtina užtikrinti religijos atskyrimą nuo valstybės. Mūsų šalis ir toliau turi išlikti teisine valstybe. Didžiosios žiuri iškelti kaltinimai ir jų pateikimo forma akivaizdžiai pažeidžia konstitucines kaltinamųjų teises.“ Teisėjas pasakė, kad jam susidaręs įspūdis, jog „kaltinimas buvo grindžiamas klaidinga prielaida, kuri ir privertė priėti prie klaidingos išvados. Protokole neužfiksuota nė vieno melagingo kaltinamosios šalies parodymo ar bandymo suklaidinti teismą.“ Teisėjas pasakė: „Tikėjimo ar religinės praktikos netradiciškumas, taip pat visuomenės nuomonė ar tradicinių religijų požiūris negali būti pagrindas apriboti sąžinės laisvę. Be religijų įvairovės ir teisės ieškoti kelio į Dievą, vadovaujantis savo sąžine, teisė laisvai išpažinti religiją bus ne konstitucinė žmogaus teisė, o tušti žodžiai. Šis mėginimas, nepaisant to, kokiais ketinimais – sąžiningais, gerais ar piktais – buvo grindžiamas, yra aiškus ir tiesioginis kėsینimasis į pagrindinę ir amžiną mūsų piliečių laisvę – sąžinės laisvę.“ Pastaruosius keletą mėnesių Harė Krišna judėjimas patyrė įvairių grupuočių spaudimą, ir, tikėkimės, šis teismo sprendimas padarys jiems galą.

„Pagaliau mano misiją galima pavadinti sėkminga, – pasakė Šrila Prabhupada. – Atvykau į Ameriką 1965 metais, ir štai dabar, praėjus dvylikai metų, mus pagaliau pripažino. Prisimenu, kaip klaidžiojau gatvėmis vienut vienas su savo knygomis ir niekam nerūpėjau... Krišna nesiliauja manęs stebinęs. Nėra nuostabesnio už Jį. Jis gali sukurti bet kokį stebuklą.“

Šrila Prabhupada išsakė dar keletą pritariamų pastabų dėl teismo sprendimo. Jis prisipažino bijojęs, kad teismas neužsitęstų keturiolika metų, o šis netruko net keturiolikos valandų. Krišna padarė stebuklą.

* * *

Kovo 22 d.

Vyresnieji *bhaktai* Majapure laikėsi nuomonės, kad Šrila Prabhupada pernelyg silpnas, kad leistųsi į kelionę – jam reikėtų pasilikti Majapure sustiprėti. Be to, iš Bombėjaus plaukė prieštaringi pranešimai. Žinodamas, kad Prabhupados kambariai dar neįrengti, Surabhis Svamis atsiuntė Prabhupadai telegramą, prašydamas nevažiuoti, kol darbai nebaigti. Tačiau Giriradža ir kiti *bhaktai* organizavo Šrilai Prabhupadai paskaitų programą *pandaloje* Azab Maidane. Giriradža jau buvo atsiuntęs Prabhu-

padai kvietimą. Prabhupada negalėjo praleisti tokios galimybės. Netrukus iš Majapuro į Bombėjų atėjo telegrama:

PRABHUPADA ATVYKSTA ANTRADIENĮ 13.50 DARYKIT KĄ NORIT
KAMBARIAI TURI BŪTI PARENGTI

Tačiau Prabhupadai atskridus į Bombėjų, jo sveikata taip sušlubavo, kad ekipažas padėjo jam nusileisti hidrauliniu liftu – nulipti trapu jis nebepajėgė. Kai jis atsistojo ant žemės, prie jo pripuolė *bhaktai*. Prabhupada jautėsi silpnai, tačiau, pamatęs oro uoste susirinkusius *bhaktus*, linksmai nusišypsojo.

„Harė Krišna lende“ virė darbas. Maždaug du šimtai amatininkų, vadovaujami Surabhio Svamio ir jo pagalbininkų, baigė statyti kompleksą, kurį sudarė šventykla ir svečių namai. Apie dvylika darbininkų pjaustė raudonąjį akmenį plokštėmis betoninių svečių namų apdailai, apie penkiasdešimt meistrų tašė marmurą dekoratyvinėms kolonomis ir arkoms, o akmenskaldžiai bei apdailininkai triūsė teatro pastate. Didžioji darbų dalis jau buvo pabaigta, tačiau pastatai tebeatrodė kaip apnuoginti griaučiai. Svečių namuose dar nebuvo nei langų, nei durų, jau nekalbant apie baldus ar užuolaidas, šventykloje taip pat dar daug kas nebuvo padaryta. Brigados dirbo spėriai. Pagrindinės pajėgos buvo sutelktos Šrilos Prabhupados apartamentuose vieno iš svečių namų bokštų viršutiniame aukšte.

Ižengęs į savo puikią rezidenciją „Harė Krišna lende“, Prabhupada pastebėjo, kad dar niekas nepranoko Surabhio Svamio. „Manau, niekur pasaulyje neturiu tokių apartamentų, – pasakė jis. – Los Andželas, Niujorkas, Londonas ir Paryžius – milžiniški miestai, bet net ir ten man niekas nepasiūlė tokių ištaigingų, karališkų kambarių.“

Apžiūrėjęs didžiulį kambarį, kuriame viskas buvo labai racionaliai pritaikyta jam gyventi ir dirbti, Šrila Prabhupada pasakė: „Visai kaip mano kambarys Radha-Damodaros šventykloje. Viename kampe rašau, kitame ilsiuosi, o trečiame valgau *prasada*. Šis palyginimas *bhaktams* pasirodė keistokas, kadangi kambarys Radha-Damodaros šventykloje buvo ankšta celė. Bet Prabhupada tarp jų įžvelgė sąsajas: pradžia – Vrindavanoje, o kulminacija – Bombėjuje. Kad ir kur Prabhupada būtų, jis visur buvo vienas ir tas pats žmogus: valgė *prasada*, rašė knygas ir kūrė grandiozinius planus, susijusius su Krišnos sąmonės skleidimu.

Kartu su keliais mokiniais ir daktaru Šarma Šrila Prabhupada aptarė savo dienotvarkę Bombėjuje. Jis pasakė, kad kasdien eis į Dievybių

daršaną ir kartą per savaitę, sekmadieniais, skaitys paskaitą. Lankytojus savo kambaryje priimsias tik išimtiniais atvejais.

– Paprastai, – pasakė jis, – žmonės ateina ir klausinėja: „Kaip jūs laiko-tės? Kaip jūs jaučiatės?“ ir kalba apie nereikšmingus dalykus kartais net pusę valandos. Kokia prasmė gaišti tam laiką!? „Kaip jūs jaučiatės?“ Visi juk ir taip žino, kad nekaip.

– Jei nori, jie gali rytais ateiti į šventyklą, – pasiūlė Tamala Krišna Gosvamis.

– Gera mintis, – sutiko Prabhupada, – jei jie iš tikrųjų nori mane pama-tyti, aš ateisiu į šventyklą ir pusę valandos jie galės mane ten matyti. O tie klausinėjimai „Kaip jūs laiko-tės? Kaip jūs jaučiatės?“ niekam nereikalingi. Tai ne pokalbis.

– Užuoat tai darę, – įsiterpė Gargamunis Svamis, – jie gali apačioje nusi-pirkti jūsų knygų.

– Taip, – pasakė Prabhupada, pritariamai linksėdamas galva. – Tai tuš-čias laiko gaišimas. Aš nebenoriu daugiau atsakinėti į tuos nesibaigiančius „Kaip jūs jaučiatės?“

Prabhupada pasakė, kad, išvengęs beprasmiško laiko ir jėgų švaistymo, jis galėsias daugiau dėmesio skirti knygų rašymui. *Bhaktai* užtikrino mokytoją, kad tokia dienotvarkė visus tenkins, ir visi džiaugsis, kad Prab-hupada rašo dešimtą giesmę.

– Manau, aš galiu pradėti darbą šiandien pat, – paskelbė Prabhupada. – Dabar aš turiu patogų kambarį, visišką laisvę, ir niekas man netrukdo.

Be žodžių buvo aišku, kad Prabhupada negalės eiti iš ryto pasivaikščio-ti. Tiems, kurie žinojo įprastą Šrilos Prabhupados dienotvarkę, teko susi-taikyti su nauju jo gyvenimo būdu – be rytinių pasivaikščiojimų ir beveik be paskaitų. Kažkas pasiūlė, kad galbūt Prabhupadai patiks vaikščioti ant stogo, tačiau ir tai jam buvo per sunku.

Kartais Prabhupada mėgino, tiesa, nesėkmingai, atsisakyti kai kurių administracinių darbų, susijusių, pavyzdžiui, su statybos Bombėje vilki-nimu. Jis girdėjo iš statybų sklindantį triukšmą, dažnai gana stiprų, tačiau ramybės jam nedavė ne triukšmas, o lėta darbų eiga. Kartais jis valan-dų valandas neprataravo nė žodžio, o po to ūmai pasakydavo tarnui ar sekretoriui, kad jį labai liūdina prastovos. „Jūs dirbate sąžiningai, – sakė Prabhupada atsakingiems už statybas *bhaktams*, – tačiau sumanumu tikrai negalite pasigirti. Aš matau, kad statybos nejuda. Negaliu užsi-merkti – šį tą aš manau šiuose reikaluose. Kaip man apsimesti, kad nieko nematau? Jie tik išsisukinėja ir maitina jus pažadais.“

Šrila Prabhupada neturėjo nuolatinio gydytojo. Laikas nuo laiko pas jį ateidavo koks nors *kaviradža*, nustatydavo diagnozę ir išrašydavo vaistų. Tačiau Prabhupada į *kaviradžas* nežiūrėjo rimtai. Jis nelaike jų tikrais

gydytojais, ir, jeigu vaistai pasirodydavo kartūs arba neveiksmingi, jis jų nevartodavo. Viskas buvo Krišnos rankose, ir joks gydytojas nieko negalėjo pakeisti. Kartais Prabhupada kalbėdavo apie ajurvedinių ar homeopatininių vaistų privalumus, bet, kaip ir kitos pasaulietinės temos, medicina jį ne itin domino.

Dienos bėgo ramiai. Į Šrilos Prabhupados kambarį dažnai dvelktelėdavo švelnus gaivinantis vėjelis. Prabhupada tebebuvo aštraus ir aiškaus proto, tačiau jo sveikata negerėjo. Iš Majapuro atvykęs Bhavananda Gosvamis iš visos širdies slaugė Šrilą Prabhupadą, tačiau jam netrukus teko grįžti į Bengaliją svarbiais misijos reikalais. Bhavananda, be jokių abejonų, geriausiai atlieka masažą ir slaugo savo dvasinį mokytoją, bet asmeninio tarno pareigos nėra tokios svarbios kaip pamokslavimas, sakė Prabhupada.

Šrila Prabhupada dažnai kartojo, kad ISKCONo lyderiai turi pasiruošti tęsti misiją jam tiesiogiai nevadovaujant. Kartą, prisiminęs pirmuosius metus Niujorke, jis ūmai prakalbo apie ateitį:

– Tik nieko nesugadinkit, – pasakė jis. – Dabar viskas jūsų, mano vyresniųjų mokinių, rankose. Aš galiu jus palikti. Mano sveikata prasta, aš jau senas. Taigi čia nėra nieko keista. Dabar jūsų eilė, jūs – GBC, jūs – jauni, jūs – amerikiečiai, jūs turite patirtį. Sumanumo jums netrūksta. Tad pasistenkite nieko nesugadinti. Tegul judėjimas plečiasi. Jūs turite nemažai puikių šventyklų. Visiems užteks. Net jei aš išeisiu, nieko baisaus neatsitiks. Savo mintis ir priesakus aš išdėščiau knygose. Jums tereikia juos surasti. Manau, savo darbą atlikau. Juk taip? Kaip manote, atlikau ar ne?

– Taip, Jūs padarėte viską, ką reikia. Ir vis dėlto mes norėtume, kad pabaigtumėte „Bhagavatam“, Šrila Prabhupada.

– Pabaigsiu, – pasakė Prabhupada. – O jei ir nepabaigsiu, nieko baisaus. Jūs patys turite galvas ant pečių. Pabaigsite patys. Dabar jūs patys galite tvarkyti visus finansus, ir aš norėčiau atsisakyti administracinio darbo. Vieno prašau – nieko nesugadinkite. Kartais aš jus pabardavau, bet tik tam, kad jūs nieko nesugadintumėte.

Prabhupada pasakė, kad jis bus laimingas, jei, jo lyderiams vadovaujant, ISKCONo reikalai klostysis sėkmingai. „O aš toliau rašysiu knygas. Ar susitarėm?“ Jis nutarė kurį laiką visiškai nevalgyti. Būnant fiziškai neaktyviu, nėra prasmės per pietus valgyti *čapačius* ir ryžius.

Giriradža pasakė, kad *bhaktai* džiaugiasi, kai Prabhupada su apetitu valgo *prasada*. Šrila Prabhupada nuleido pastabą negirdomis – pasak jo, smegenys gali gauti energijos iš vaisių ar iš pieno.

Tačiau tokios nuotaikos – kai Prabhupada prabildavo apie būtinybę atsisakyti administracinio darbo, pasninkauti ar net užsimindavo apie

greitą pasitraukimą – trukdavo neilgai. Tomis akimirkomis jis būdavo praktiškas, blaiviai protaujantis realistas, tačiau netrukus vėl grįždavo prie reikalų aptarimo, žadėjo rūpintis mokiniais bei savo judėjimu ir vėl įnirtingai pliekė mokslininkus bei politikus už jų kvailybę.

Laikas nuo laiko Šrila Prabhupada imdavo kalbėti apie kelionę ten, kur klimatas palankesnis jo sveikatai. Buvo gegužė, ir Bombėjų kankino karščiai. Artinosi musoninių liūčių sezonas. Jis norėjo važiuoti į Kašmyrą, kurio oras ir vanduo garsėjo savo gydomosiomis savybėmis, tačiau *bhaktams* vis nepavykdavo rasti tinkamo būsto, o ir orai ten nebuvo itin vėsūs. Ir štai kartą Šrilą Prabhupadą aplankė buvęs Gudžarato gubernatorius Šrimanas Narajana.

– Jūs turite pasirūpinti savo sveikata, – pasakė Šrimanas Narajana. – Tikuosi dabar jūs jaučiatės geriau.

– Juk tai sena mašina, – nusijuokė Prabhupada, turėdamas omeny savo kūną. – Kuo daugiau ją remontuoji, tuo blogiau ji veikia. Tačiau aš ir toliau dirbu. Darbas niekad nesustoja. Mano pagrindinis darbas – rašyti knygas, ir aš nesirengiu jo atsisakyti.

Kambaryje buvo dar keli svečiai indai, ir jie vienas po kito ėmė siūlyti Prabhupadai kurortines vietas: Šrinagaras, Kašmyras, Dehraduras, Mai-suras, Simla, Hardvaras.

– Taip, vanduo Hardvare tikrai geras, – pasakė Šrimanas Narajana, – bet dar geresnis Hrišikeše, kur teka Ganga. Jei vietovė prie Gangos krantų, vadinasi, vanduo ten geras. Mes galime organizuoti kelionę.

Taip buvo apsispręsta keliauti į Hrišikešą. Prabhupada nutarė vykti ten ne vėliau kaip po savaitės.

Pirmoji savaitė Hrišikeše buvo idiliška, nežemiška. Orai buvo puikūs, atsirado vilčių, kad Prabhupada netrukus pradės valgyti ir sveikti. Tačiau aštuntąją naktį prasidėjo tikras uraganas, ir Prabhupados sveikata smarkiai pablogėjo. Jis pareiškė, kad jo dienos suskaičiuotos, ir paprašė tuč-tuočiau vežti jį Vrindavaną. Jis norėtų būti Vrindavanoje, jei Krišna nutars, kad jam jau laikas pasitraukti iš šio pasaulio.

Hrišikeše *bhaktai*, o ir pats Prabhupada, buvo pakiliai nusiteikę. Keliantis per Gangą, Prabhupada paprašė, kad vandens atsigerti jie semtų upės viduryje. Prabhupadai patiko namelis, kuriame jį apgyvendino šeimininkas, kartais jis net ateidavo į virtuvę ir mokė *bhaktus* gaminti. Žinia apie tai, kad atvyksta A. Č. Bhaktivedanta Svamis Prabhupada, akimirksniu apskriejo piligrimų ir turistų pamėgtą miestą, ir Prabhupada sutiko kasdien nuo penktos iki šeštos valandos rengti *daršanas*. Apie penktą valandą kambarys jau būdavo sausakimšas, kasdien ateidavo keturiasdešimt-penkiasdešimt svečių – hipiai ir turistai iš Vakarų, į piligriminę kelionę ar

į Hriškešą atostogauti atvykę indai. Nors Šrilos Prabhupados balsas buvo silpnas, kalbėjo jis labai įtaigiai, nuolat pabrėždamas autentiškos „Bhagavad-gitos“ reikšmę.

Kartą, kai vienas amerikietis hipis, neslėpdamas skepticizmo, ėmė jo klausinėti, Prabhupada atrėžė: „Jūs to niekad nesuprasit, nes jūs beprotis.“ O vienai damai pareiškus, kad didžiausias gėris – tai labdaringa veikla, Prabhupada tarė: „Jūs viso labo pučiate į šunvotę ir tikitės, kad ją išgydysite?“

Hriškeše su Prabhupada buvo sujelė mokinių, ir jiems pasirodė, kad Prabhupada stebuklingai pagijo. Prabhupada mokė juos gaminti, ir gamindamas pasakojo įvairias istorijas. Žmogus, nemokantis pasigaminti valgyti, kartą pasakė jis, yra didžiausias tinginys, ir papasakojo bengališką alegorinę istoriją apie du tinginius. Gyvenęs kartą karalius. Vieną gražią dieną jis nusprendęs sukviesti į vargšų prieglaudą visus savo karalystės tinginius ir juos pamaitinti. Suplaukė marios žmonių, ir visi tvirtino esą tinginiai. Tada karalius liepęs savo patarėjui padegti prieglaudą – tinginiai spruko iš degančio namo kaip kas gali, išskyrus du. Du taip ir liko ten sėdėti. „Kažkaip šonas kaista,“ – tarė vienas. – „O tu apsiversk ant kito,“ – atsakė antrasis. Ir tada karalius pasakė: „Šiedu tikrai yra tinginiai. Pamaitinkite juos.“

Tačiau gegužės penkioliktosios vakarą Šrila Prabhupada negalėjo nei užmigti, nei versti su diktofonu. Uraganas, paskelbęs liūčių sezono pradžią, nutraukė elektros perdavimo linijas ir paliko Hriškešą be elektros. Ventilatoriai neveikė. Pučiant stipriam vėjui, tekdavo uždaryti langines – kambaryje buvo karšta ir tvanku.

Penktą ryto Šrila Prabhupada pasikvietė Tamalą Krišną Gosvamį ir pasakė, kad jam labai silpna. Tamala Krišna masažavo Prabhupadą ištisa valandą. Pradėjo brėkšti, bet smėlį nešantis vėjas nerimo.

Audra siautėjo ir kitą naktį, šviesos vėl nebuvo. Tamala Krišna paklausė Prabhupados, kodėl taip smarkiai patinusios jo rankos ir kojos. Prabhupada suirzo: „Ko tu jaudiniesi, tai *mano* kūnas, o aš nė kiek nesijaudinu.“ Kiek patylėjęs, jis pridūrė: „Materialiu požiūriu, nieko gero tai nežada. Pagalvok, kaip visus reikalus perduoti GBC, kad, man pasitraukus, darbas vyktų kaip vykęs. Sudaryk testamentą, aš jį pasirašysiu.“ Dabar jis tiesiai kalbėjo apie tai, apie ką anksčiau kalbėdavo tik užuominomis.

Netikėtai pusė dviejų nakties Prabhupada paskambino varpeliu. Atsiliepdami į jo kvietimą, atskubėjo Tamala Krišna ir Kširačora Gopinatha. Gulėdamas po tinkleliu nuo moskitų, Prabhupada pasakė: „Kaip sakiau, simptomai nežada nieko gera. Aš noriu tuojau pat vykti į Vrindavaną. Jei atėjo mano valanda, tegul tai įvyks Vrindavanoje.“ Kadangi Prabhupada norėjo išvykti nedelsdamas, *bhaktai* nebeėjo gulti ir likusias nakties valan-

das pakavo daiktus, rengėsi išvykti. Bilietų traukiniui užsakyti nepavyko, tad buvo nutarta vykti mašina.

Kai mašina pasuko iš Delio-Agros plento, Prabhupada pirmąkart pamatė akmeninę rodyklę su užrašu: „Bhaktivedanta Svami Marg“. Netrukus jie išvydo Gunarnavą – jis laukė jų apsižergęs motociklą. Džiaugsmingo jaudulio apimtas, jis nuskriejo pirmyn pranešti Krišna-Balaramos mandiro *bhaktams* apie atvažiuojantį Prabhupadą. Prie šventyklos vartų susirinko didelis būrys, čia buvo *gurukuliečiai*. Jie pasitiko Prabhupadą su *kirtana*. Keturi *bhaktai palankinu* nunešė Prabhupadą į šventyklą, kur jis nusilenkė Krišnai ir Balaramai. Po jo garbei surengtos *arati* ceremonijos Šrila Prabhupada pasakė trumpą kalbą.

„Jei jau mirti, – kalbėjo jis, – tai mirti čia.“ Žiūrėdami į Šrilą Prabhupadą ir girdėdami šiuos netikėtus žodžius, kai kurie *bhaktai* salėje apsvirkė. „Taip, – tęsė jis, – nieko nauja aš jums nepasakysiu. Viską, ką norėjau pasakyti, aš pasakiau savo knygoje. O jūs pasistenkite suprasti, kas jose rašoma, ir tęskite mano pradėtą darbą. Būsiu su jumis ar ne – ne taip jau svarbu. Krišna gyvena amžinai, gyvoji būtybė taip pat gyvena amžinai, bet *kīrtir yasya sa jīvati*: kas pasitarnavo Viešpačiui, tas gyvens per amžių amžius. Aš išmokiau jus tarnauti Krišnai, o kas su Krišna – tas gyvens amžinai. Mūsų kūno žūtis nieko nereiškia. Kūnas vis tiek pasmerktas išnykti. Todėl tarnaukite Krišnai ir gyvenkite amžinai.“

Dieną praleidęs Vrindavanoje, Šrila Prabhupada rašė:

Aš važiauvau į Hriškešą tikėdamasis pataisyti sveikatą, tačiau ji dar pablogėjo. Dabar aš vėl namie, Vrindavanoje. Jeigu kas nors atsitiks, aš bent jau būsiu čia, Vrindavanoje.

Šrila Prabhupada išsikvietė Tamalą Krišną Gosvamį: „Yra du keliai, – pasakė jis, – stengtis išgyventi arba ruoštis mirčiai. Geriau rengtis blogiausiam. Pasirūpink, kad šalia manęs nuolat būtų trys-keturi žmonės, kad „Bhagavatam“ skaitymas ir *kirtana* niekad nenutrūktų. Aš mėginu šiek tiek valgyti. Parikšitas Maharadža net vandens negėrė.“

Matydamas, kaip nusiteikęs Šrila Prabhupada, Tamala Krišna priminė, kad reikia parašyti testamentą. Prabhupada sutiko.

Testamentą reikėjo parašyti ne todėl, kad jau atėjo galas, bet tam, kad būtų „pasiruošta blogiausiam“. Be to, reikėjo iki galo sutvarkyti reikalus, neatidėliojant iki paskutinės minutės. Prabhupada norėjo apsaugoti savo judėjimą nuo galimų nemalonumų, turėjo pasirūpinti, kad ISKCONo nuosavybė būtų valdoma Bendrijos *bhaktų* ir kad ateityje nebūtų iškraipomi jo nurodymai. Visa tai reikėjo užfiksuoti testamente. Vrindavanoje

turi susirinkti visi GBC nariai sutvarkyti likusius neišspręstus klausimus ir pabūti su juo.

Tamala Krišna nutarė įsitikinti, ar Prabhupada iš tikrųjų nori, kad į Vrindavaną iš viso pasaulio suvažiuotų GBC *bhaktai*. Jų atvykimas nemažai kainuotų ir sukeltų šiokių tokių problemų, todėl jis norėjo būti tikras, kad Prabhupada iš tiesų pageidauja juos matyti. Kai Šrila Prabhupada patvirtino savo valią, Tamala Krišna, kuris laikė savo pareiga tenkinti kiekvieną Šrilos Prabhupados norą, tam pritarė.

– Jie jus myli, – pasakė Tamala Krišna, – todėl aš neabejoju, kad jie norės atvykti ir pabūti su jumis.

– Jūsų meilė man, – atsakė Šrila Prabhupada, – parodys jūsų noras bendradarbiauti tarpusavyje ir palaikyti mūsų Bendrijos vienybę po to, kai aš pasitrauksiu.

Tamala Krišna Gosvamis pranešė apie Prabhupados valią visiems GBC sekretoriams. Šrila Prabhupada bet kurią akimirką gali pasitraukti iš šio pasaulio ir pageidauja, kad tą akimirką jie būtų šalia jo, Vrindavanoje. GBC nariai atidėjo visus reikalus į šalį ir išskubėjo pas Prabhupadą.

Susirinkę drauge, GBC nariai nutarė, kad be testamentu, įtvirtinančio ISKCONo teises į Bendrijos nuosavybę ir banko sąskaitas, yra klausimų, kuriuos jie turi pateikti Prabhupadai, kol dar nevēlu. Jis turi paaiškinti kelis dalykus, pavyzdžiui, kaip ateityje bus iššventinami mokiniai, antraip, Šrilai Prabhupadai pasitraukus, gali kilti įvairių spekuliacijų, kurios sukels sumaištį Bendrijos narių gretose.

Ir štai GBC narių išrinktas komitetas stoji prieš Šrilą Prabhupadą. Prabhupada sėdėjo lovoje dideliame pirmo aukšto kambaryje. Komiteto vardu turėjo kalbėti Satsvarupa dasa Gosvamis, tačiau jis varžėsi ir jautėsi nejaukiai. Stovėti prieš Šrilą Prabhupadą ir klausinėti apie tai, ką reikėtų daryti jam pasitraukus, galėjo pasirodyti netgi labai netaktiška. Tačiau kitos išeities jie neturėjo. Šrila Prabhupada pats prašė GBC narių atvykti į Vrindavaną ir aptarti būtent tokius klausimus.

– Šrila Prabhupada, – pradėjo Satsvarupa, – GBC nariai mūsų prašė pateikti jums keletą klausimų. Mes – pirmosios sudėties GBC, kuri sudarėte jūs pats, nariai. Mūsų pirmasis klausimas dėl GBC sekretorių: kiek laiko jie turi eiti šias pareigas?

– Iki gyvenimo pabaigos, – lėtai, dusliu balsu prakalbo Šrila Prabhupada. – GBC yra geriausi mano mokiniai, ir jų keisti nevalia. Jei atsiras kvalifikuotų žmonių, įtraukit į GBC ir juos.

Satsvarupa pasidomėjo, ką daryti, jei GBC narys savo noru atsisakys pareigų. Prabhupada atsakė, kad tokiu atveju GBC turi jį pakeisti kitu *bhaktu*.

– Kitas mūsų klausimas, – tęsė Satsvarupa, – apie iššventinimo tvarką

ateityje, ypač tada, kai jūsų jau nebus su mumis. Mes norime žinoti, kaip suteikti pirmąjį ir antrąjį išventinimą?

– Taip, – pasakė Šrila Prabhupada, – aš rekomenduosiu kai kuriuos iš jūsų.

Tai, apie ką jis ne kartą rašė savo komentaruose, dabar reikėjo įgyvendinti praktiškai: jo mokiniai patys taps guru ir turės savo mokinių.

Satsvarupa klausinėjo Šrilos Prabhupados dėl BBT reikalų:

– Dabar, jums neperžiūrėjus ir nepritarus, negali būti išspausdintas nė vienas vertimas. Todėl mes norim žinoti, kokia ateityje turėtų būti vertimų, kurių jūs gal būt jau nebeamatysite, leidybos sistema?

– Tai mes turime labai gerai apsvarstyti, – atsakė Prabhupada. Jis pritarė tam, kad ateityje knygos ir toliau būtų verčiamos iš sanskrito, tačiau įspėjo: „Nedaug kas iš mano mokinių gali tinkamai atlikti šį darbą.“

Šrila Prabhupada plačiau papasakojo apie savybes, kuriomis turėtų pasižymėti sanskritu parašytos vaišnavų literatūros vertėjas. Pirmiausia jis turėtų būti dvasiškai susivokusi asmenybė. „Antraip, jei bus verčiama paraidžiui, tai tebus imitacija, ir iš to nieko gero nebus. Mano komentarai patinka žmonėms, nes jie pagrįsti praktine patirtimi, o to neįmanoma pasiekti nesusivokus dvasiškai.“

Šrila Prabhupada jau buvo bendrais bruožais išdėstęs savo valią Tama-lai Krišnai Gosvamiui. GBC turėtų tapti aukščiausiaja vadovaujančia ISKCONo institucija. Visą ISKCONo nuosavybę valdys trys GBC paskirti patikėtiniai. GBC turi parengti smulkų testamentą ir patvirtinti jį pas notarą.

Šrila Prabhupada sudarė testamentą, norėdamas apsaugoti savo ISKCONą. Jis pasakė, kad *bhaktui* savanaudiškumas visiškai svetimas – jis viską daro dėl Krišnos. Tačiau taurios sielos *bhaktas* neturi būti naivus. ISKCONas – didelė auganti organizacija, valdanti nemažai nuosavybės ir kapitalo, kuris turi būti naudojamas išimtinai Krišnos tarnystei. Šrila Prabhupada paragino GBC narius neprarasti budrumo.

Tomis akimirkomis tapo visiškai aišku, kad artinasi diena, kai Prabhupados vaikams teks suaugti ir imtis vadovauti mokytojo sukurtai organizacijai, patiems ją ginti ir plėsti. Gali būti, kad šis susitikimas jiems yra paskutinė galimybė mokytis asmeniškai iš Prabhupados, būti šalia jo, drauge kartoti šventuosius vardus, paskutinė galimybė pažadėti jam paskirti visas savo jėgas įgyvendinant jo valią, susijusią su ISKCONo ateities vizija.

Po kelių dienų galutinis testamentą variantas buvo patvirtintas pas notarą. GBC nariai, kurių, kaip vadovų jiems priskirtose zonose, laukė neatidėliotini administraciniai reikalai, pajuto, kad laikas grįžti. Kai kurie jų išreiškė pageidavimą sugrįžti ir tęsti darbą. Prabhupada davė savo suti-

kimą. Pabuvę savaitę visi kartu, vienas po kito jie ėmė skirstytis. Per savaitę beveik visi GBC nariai išvažiavo iš Vrindavanos, ir Šrila Prabhupada liko su nedidele padėjėjų komanda. *Bhaktai* iš Krišna-Balaramos šventyklos ir toliau ištisą parą pakaitomis giedojo šventykloje.

* * *

Birželį Vrindavanoje, kaip paprastai, svilino. Bet štai ryškiai mėlynas dangus padūmavo, ir pasirodė pirmieji artėjančio liūčių sezono požymiai. Nuo vidurdienio iki ketvirtos po pietų žemė taip įkaisdavo, kad ant jos buvo neįmanoma pastatyti basos kojos, ir Vrindavanos gyventojai nekišo iš namų nosies, o reikalus tvarkydavo iš ryto arba vakare. Dieną negalėjai net valgyti – karštis atimdavo bet kokį apetitą. Jamuna nuseko, ir jos įkaitęs vanduo jau nebevėsino. Išdegė žolė, ir karvės, nuo bado įkritusiais šonais, vos vilko kojas. Karšto, sauso vėjo gūsiai sukeldavo virš Vrindavanos smėlio debesis. Musės ir uodai dvėse tiesiog ore. Vienas nedaugelio vasaros malonumų buvo aromatas, kurį skleidė Prabhupados sodo tvorelę apsviję bengaliniai vijokliai, kažkokiu nepaaiškinamu būdu vis dar nenumetantys žiedų sausame karštyje. Pirmosiomis birželio dienomis atsirado vilčių, kad Šrila Prabhupada vis dėlto pasveiks. Jis paprašė atnaujinti rytinius pasivažinėjimus automobiliu. Nuneštas į apačią prie mašinos, jis pasakė: „Netrukus aš galėsiu pats nulipti laiptais.“ Atvažiavo daktaras Ghošas, senas Prabhupados draugas iš Alahabado. Jis diagnozavo Prabhupados ligą: nerimas dėl *bhaktų*, Krišnos sąmonės judėjimo narių. Daktaras liepė reguliariai matuoti Šrilos Prabhupados kraujo spaudimą, išrašė daugybę vaistų ir skyrė specialias procedūras. Prabhupada sutiko su jo diagnoze, tačiau daktaro paskirto gydymo nesilaikė. Jis geriau pasijusdavo po masažo, kurį jam darė tarnai. Jei ir toliau taip eisis, sakė Prabhupada, po kokio pusantro mėnesio jo sveikata vėl pasitaisys, ir čia pat pridurdavo: „Kol visiškai nepasveiksiu, iš Vrindavanos niekur nevažiuosiu.“

* * *

Liepą Vrindavanoje prasidėjo liūčių sezonas. Jau liepos pradžioje danguje ėmė tvenktis debesis, o mėnesio viduryje lijo kiekvieną dieną. Ore tvyrojo tirštas *kadambos* medžio aromatas, o palijus pasklisdavo į svingūnų panašus *nimo* žiedų kvapas. Povai iškleistomis uodegomis šoko iki apsvaigimo, skardžiai kviesdami savo drauges. Kartais lietus užklupdavo Prabhupadą atviroje verandoje, sėdintį lovoje arba prie rašomojo stalo. Prapliupus lietui, tarnai puldavo prie Prabhupados, skubėdami kuo greičiau nunešti jį į namą. Dažnai, kai lietus neleisdavo Prabhupadai būti

sode, jis sėdėdavo nedideliame į sodą išeinančiame priebutyje. Bet reikėjo džiaugtis bent tuo, kad keturiasdešimties laipsnių karštis atlėgo, ir buvo galima kiek lengviau atsikvėpti.

Prabhupada ramiai ilsėjosi, užsiėmė įprastais darbais ir laukė, kada paaiškės Krišnos planai. Jis dažnai pabusdavo apie šeštą ryto ir atsimerkęs pamatydavo prie savo lovos Tamalą Krišną. Ištiesęs rankas, duodavo ženklą, kad nori atsisėsti. Tamala Krišna švelniai glostė Šrilai Prabhupadai nugarą, o Prabhupada kalbėjo apie tai, kas tuo metu slėgė jo širdį.

Iš *bhaktų* mažai kas atvažiuodavo į Vrindavaną, o ir svečiai retai gaudavo leidimą pasimatyti su Prabhupada. Jo sveikata negerėjo, bet krizė jau buvo praėjusi. Jis ir toliau beveik nieko nevalgė, todėl fiziškai tebebuvo silpnas. Pagrindinis jo vaistas buvo *kirtana*, „Šrimad-Bhagavatam“ ir „Čaitanja-čaritamrita“.

Liepą „Šrimad-Bhagavatam“ vertimas gerokai pasistūmėjo į priekį. Šrila Prabhupada, kaip ir anksčiau, diktavo anksti ryte bei antroje dienos pusėje. Per mėnesį jis baigė aštuntą ir devintą dešimtosios giesmės skyrius. „Šrimad-Bhagavatam“ vertimas teikė Prabhupadai didžiulį pasitenkinimą – jis užmiršdavo savo fizinę būklę, širdies ritmo sutrikimus ir silpnumą. Jam buvo sunku sėdėti, bet kai pradėdavo dirbti, jau niekas nebegalėjo jo sustabdyti.

Pamiršęs negalvimus, Prabhupada su mikrofonu rankoje kantriai ir metodiškai pasakojo, kaip Nandos Maharadžos šeimos žynys Gargamunis atliko Krišnos vardo davimo ceremoniją. Komentaruose Šrila Prabhupada dažnai dalinosi su skaitytojais savo asmenine patirtimi ir įžvalgomis.

Šrila Prabhupada dirbo ir priešaušrio valandomis, sėdėdamas atviroje verandoje, ir drėgoje popiečio kaitroje. Jis pasakojo pasauliui apie neišsenkamą Vedų išmintį, kaip tai darė jo pirmtakai – šeši Gosvamiai ir Krišnadasa Kaviradža, gyvenę ir garbinę Krišną bei Viešpatį Čaitanją Vrindavanoje. Tačiau Šrila Prabhupada buvo pirmasis *ačarja*, kuris knygas apie Krišnos sąmonę padarė prieinamas viso pasaulio žmonėms, nepriklausomai nuo jų kilmės ar būdo. Tuo metu, kai jis dirbo prie paskutinių „Šrimad-Bhagavatam“ skyrių, tūkstančiai jaunuolių ir merginų visame pasaulyje jo vardu skelbė Vedų tiesas. Jo mokiniai niekad neužmiršdavo, kad Šrila Prabhupada sirgdamas rašo dešimtosios giesmės komentarus, ir meldė Viešpatį Krišną leisti jam gyventi dar daug metų ir pabaigti visą „Šrimad-Bhagavatam“.

Šrilai Prabhupadai rūpėjo, kad visos jo parašytos knygos būtų išspausdintos ir išplatintos, nes rašymas buvo jo tarnystė Guru Maharadžai. Jis labai džiaugėsi girdėdamas, kad knygų platinimas visame pasaulyje auga. Šiaurės ir rytų Europos GBC kuratorius Harikeša Svamis pranešė apie

dideliais tiražais spausdinamas knygas trylika kalbų. Neišklaušęs šio pranešimo iki galo, Šrila Prabhupada sušuko: „Te laimina tave Bhaktisidhanta Sarasvatis Maharadža! Tu esi vienas svarbiausių Bhaktisidhantos Sarasvačio vaikaičių! Tęsk ir toliau savo darbą.“

Lygiai taip Šrila Prabhupada skatino GBC kuratorių Indijai Gopala Krišną greičiau versti jo knygas į hindi kalbą ir didinti leidžiamų knygų tiražus. Kai Gopala Krišna ateidavo tuščiomis, Prabhupada jį peikdavo už lėtapėdiškumą, ir Gopala nutarė – kol neturės naujos knygos, nesirodys Prabhupadai į akis. Liepos viduryje Gopala Krišna pasirodė su pirmosios „Šrimad-Bhagavatam“ giesmės antra dalimi hindi kalba, ir Šrila Prabhupada, visas nušvitęs iš laimės, pasakė: „Dabar jis neateis, kol neišleis dar vienos knygos, nes aš jį visą laiką baru: „Kur knygos? Kur knygos?“

Liepos pabaigoje Prabhupados sveikata vėl pablogėjo, ir jis vėl prakalbo, kad mirtis gali ištikti bet kurią akimirką.

Jau pusę metų be pertraukos Tamala Krišna ėjo Prabhupados asmeninio sekretoriaus pareigas. Jis tapo Prabhupados akimis ir ausimis, jo atstovu, ypač sprendžiant ISKCONo valdymo klausimus, jo patikėtiniu, su kuriuo Prabhupada dalindavosi savo transcendentiniais išgyvenimais. Kaip nuoširdus tarnas, jis nutarė išmėginti dar vieną vaistą. Pastaruoju metu Šrila Prabhupada ne kartą kalbėjo apie savo didžiulį prierašumą mokiniams, užsiėmusiems misionieriška veikla. Jo žodžiai pakišo Tamalai Krišnai mintį, kad kelionė į Vakarų pasimatyti su mokiniais suteiks Prabhupadai naujų jėgų. Jis pasakė apie tai Prabhupadai.

– Bet jei man lemta mirti, – atsakė Prabhupada, – aš norėčiau mirti Vrindavanoje.

Tamala Krišna paprieštaravo, kad Šrilai Prabhupadai dar anksti galvoti apie mirtį. Jei jis nuvyks į Vakarų, jei pamatys *bhaktus*, valgys su jais *prasada*, pagamintą iš ISKCONo fermose išaugintų vaisių bei daržovių, jo širdis būtinai atsilies į mokinių atsidavimą, ir tada jis atgaus apetitą bei jėgas.

Tamala Krišna toliau ragino Prabhupadą:

– Nuvykęs ten ir atsidūręs tarp *bhaktų*, kurie aukojasi dėl jūsų ir visas jėgas atiduoda Krišnos sąmonės skleidimui, jus pajusite energijos antplūdį. Jums nereikės daug kalbėti, svarbiausia ten būti. Jūs išvysite *bhaktus*, o jie – jus, daug jėgų tai neatims. O ir orai Londone šiuo metu puikūs. Rūgįjūtis ten – puikus metų laikas.

Prabhupada pasisuko į Upendrą ir pasakė:

– Vien nuo jo žodžių pasijutau geriau. Štai pasiklausiau, ir pajutau energijos antplūdį.

– Šrila Prabhupada, – pasakė Tamala Krišna, – aš įsitikinęs, kad kelionė į Vakarų padės jums pasveikti.

– Kad tavo žodžius išgirstų Krišna, – pasakė Šrila Prabhupada.

1977 metais atėjus liūčių sezonui, dievotiems induistams prasidėjo ypatingas metas, trunkantis keturis mėnesius. Šiuo laikotarpiu Vrindavanos gyventojai daugiau laiko skiria šventraščių skaitymui ir šventų vietų lankymui. 1977 metų pabaigoje, kai augmenija pasipuošė nauju žaliu rūbu, į Vrindavaną ir Krišna-Balaramos mandirą ėmė miniomis plūsti piligrimai. Purvas ir lietus negadino jų pakilios nuotaikos, žmonės lengviau atsikvėpė karščiams atslūgus ir nekantraudami laukė *Džhulan-jatros*, Radhos ir Krišnos sūpynių šventės. *Džhulan-jatra* – didžiausia Vrindavanos šventė – 1977 metais buvo švenčiama rugpjūčio viduryje.

Vietos laikraščiai skelbė pranešimus apie Šrilos Prabhupados sveikatos būklę. Vrindavanos ir aplinkinių kaimelių gyventojai nuoširdžiai dėl jo nerimavo. Nemažai žmonių ateidavo į Krišna-Balaramos mandirą ne tik dėl to, kad prasidėjo švenčių sezonas, bet ir todėl, kad jaudinosi dėl Šrilos Prabhupados. Atėjusieji į šventyklą apie devintą ryto matydavo Šrilą Prabhupadą per rytinę Dievybių *daršaną*.

Apetitas taip ir neatsirado – pastarąsias šešias savaites Prabhupada nieko nevalgė. Jis miegojo, buvo masažuojamas, sėdėjo ir vertė nebesilaikydamas griežtos dietotvarkės. Jis jautė besiantinančią krizę, ir, gavę jo sutikimą, visose ISKCONo šventyklose *bhaktai* meldėsi: „Viešpatie Krišna, jei tokia bus Tavo valia, padėk Šrilai Prabhupadai pasveikti. “Kiekvieną rytą jis ateidavo nusilenkti Dievybėms. Su tamsiais akiniais nuo saulės, tiesia nugara, Prabhupada sėdėjo supamajame krėslė maldingai sudėjęs rankas, o du tarnai, vienas iš priekio, kitas už nugaros, atsargiai nešė krėslą į šventyklą. Iš pradžių jie pastatydavo krėslą priešais Viešpatį Čaitaną ir Nitjanandą, po to perkeldavo jį prie Krišnos ir Balaramos, o galiausiai prie Radhos ir Šjamasundaros. Po to vaikinai išnešdavo krėslą į vidinio kiemelio vidurį ir nuleisdavo jį ant marmurinių grindų, *tamalos* medžio paunksnėje.

Šrila Prabhupada sėdėdavo veidu į Krišną ir Balaramą, o aplinkui susėdę *bhaktai* pradėdavo giedoti. Prasidėjus *kirtanai*, prie Prabhupados prieidavo du *gurukulos* berniukai ir, iškėlę rankas, imdavo šokti, o jų medvilniniai *čadarai* plaikstėsi į šokio taktą. Paprastai Šrila Prabhupada tylėdavo, net nešypteldavo, po kelių minučių nusiimdavo gėlių girliandas ir atiduodavo kuriam nors iš *bhaktų*, o tas užkabindavo jas berniukams ant kaklo. Paskui juos pakeisdavo ir iš jų girliandas perimdavo kita *gurukuliečių* pora. Giedama ir šokama būdavo apie pusvalandį. Aplink *bhaktus* susirinkdavo į šventyklą atėję svečiai, dažnas aukojo pinigų, padėdamas juos prie Prabhupados pėdų, besiilsinčių ant išsiuvinėtos šilko pagalvėlės.

Šrilos Prabhupados pasiryžimas vykti į Vakarų tolydžio stiprėjo. „Jei man pavyktų dar šiek tiek padirbėti, – sakė jis, – mūsų Bendrija dar labiau sustiprėtų. Aš norėčiau dar labiau sutvirtinti jos pagrindus.“

Tačiau Prabhupados garsiai išreikštas noras vykti į kelionę nesėkmingai sutapo su jo sveikatos pablogėjimu. Jis kalbėjo vis mažiau. Kartą, kai Tamala Krišna norėjo paskatinti jį imtis vertimo, Prabhupada atkirto: „Aš jo imsiuos, kai bus įkvėpimas. Nespauk manęs. Dabar man sunkus metas, man neramu. Negaliu versti mechaniškai.“

Dauguma piligrimų, suplaukusių švęsti *Džhulan-jatros*, buvo kaimo žmonės iš Radžastano. Vyrai ir moterys vilkėjo ryškiais, įvairiaspalviais drabužiais, moterys dėvėjo sidabrines apyrankes ir papuošalus ant basų kojų – joms einant, girdėjosi švelnus skimbčiojimas. Padaugėjo elgetaujantių *sadhu*. Apsibarstę pelenais ir išsitemę moliu, su ryškiomis *tilakomis* ant kūno, jie tapo įprastu reginiu. Jamuna daugelyje vietų buvo patvinusi, jos srovė taip pagreitėjo, kad joje maudytis buvo pavojinga. Kasdien į Krišna-Balaramos mandirą, tapusį viena populiariausių šventyklų Šiaurės Indijoje, ateidavo tūkstančiai lankytojų. Vakarinėje *arati* susirinkdavo tiek daug žmonių, kad *bhaktai* nebegalėjo įtilpti. Jiems tekdavo stovėti kiemelio gale už svečių nugarų. Svečius pasitikdavo *gurukuliečiai*, siūlydami „Back to Godhead“ žurnalą hindi kalba. Kiekvienas iš jų parduodavo po du-tris šimtus egzempliorių. Šrilą Prabhupadą tai labai džiugino.

Abhirama iš Kalkutos pranešė, kad Šrilos Prabhupados pasas pagaliau atgautas, ir Amerikos konsulatas Kalkutoje padės išrūpinti jam leidimą laikinai gyventi JAV.

Tamala Krišna užskriejo laiptais viršun pranešti Prabhupadai naujieną:

– Geros naujienos!

Šrila Prabhupada gulėjo lovoje, tačiau, išgirdęs naujieną, ėmė ploti ir pasakė:

– Ateik su gera naujiena, ir tu prailginsi man gyvenimą!

Mintimis jis jau buvo Londone.

– Ten tokios gražios Dievybės, – pasakė jis. – Radha-Londonišvara – skaisčius berniukas.

Šrila Prabhupada prisiminė „Bhaktivedanta Manor“ dvarą:

– Ten po mano kambario langais nuostabi veja! Manau, man ten bus gerai.

* * *

Kai Prabhupada atvyko į Londoną, *bhaktai* buvo sukręsti. Jie net įsivaizduoti negalėjo, kad jis šitaip sulysęs ir kad tokios būklės žmogus apskritai gali keliauti. Išvydę Prabhupadą oro uoste, jie vos neapsiverkė. Net ir tie iš jų, kurie skaitė pranešimus iš Vrindavanos apie Prabhupados sveikatos būklę, emociškai nebuvo pasirengę tokiai permainai. Prabhupada buvo kaip visada transcendentiškas, ko gero, dar transcendentiškesnis negu visada, tačiau, jį pamatę, *bhaktai* pastėro. Mokytojas buvo tarsi nepaprastų galių turįs išminčius, žmonijos labui ilgai marinęs kūną ir nutraukęs su juo bet kokias sąsajas, nors vis dar tebegyvenęs jame. Ir vis dėlto Prabhupados atvykimas į Londoną įžiebė jų širdyse viltį, kad jis pasveiks.

Šrila Prabhupada nekantriai laukė kelionės į Ameriką. Jis ketino vykti tuoj po Džanmaštamio, kuris tais metais buvo švenčiamas rugsėjo šeštąją, prabėgus dviem savaitėms po atvykimo į Angliją.

– Aš norėčiau dar šiek tiek pagyventi, – pasakė jis, – ir patobulinti tai, kas padaryta.

– O kaip jūs rengiatės tai pasiekti? Būdamas su *bhaktais* ir asmeniškai juos įkvėpdamas, – paklausė Tamala Krišna, – ar įgyvendindamas kokią nors konkrečią programą?

– Įgyvendindamas konkrečią programą, – pasakė Šrila Prabhupada. – Aš noriu įvesti *varnašramos* sistemą. Mūsų fermoje Pensilvanijoje jau išspęsta pagrindinė – apsirūpinimo maistu – problema.

Jis svarstė galimybę ISKCONo žemės ūkio bendruomenėse įvesti pavyzdinę Vedų socialinę sistemą. Tai buvo svarbi ir iki šiol neįgyvendinta jo misijos dalis.

Tačiau prabėgus dviem savaitėms po atvykimo į Londoną, kitą dieną po gimimo dienos iškilmių, Prabhupados sveikata ūmai pablogėjo. Tai buvo pirmoji krizė Prabhupadai atvažiavus į Angliją, ir jo planai iškart pasikeitė. Užuoat važiavęs į Jungtines Valstijas, kaip planavo anksčiau, Prabhupada pasiprašė atgal į Indiją, sakė norįs vykti į Bombėjų. „Jei pragyvensiu dar kelias dienas, – pasakė jis, – norėčiau dalyvauti Bombėjaus šventyklos atidaryme. Mes galime palaukti čia, o po to skristi į Bombėjų. Aš atidaviau tiek daug jėgų, kad įvyktų šis atidarymas. Jei pamatysiu šventyklos atidarymą, galėsiu ramiai numirti, o jei nemirsiu, vėl sugrįšiu.“

Šrila Prabhupada nuvyko į Bombėjų, bet ten jo sveikata nepagerėjo. Galiausiai jis pareiškė, kad tokios kritinės būklės, užuoat likęs Bombėjuje, jis verčiau sugrįšias į Krišna-Balaramos šventyklą Vrindavanoje.

– Šrila Prabhupada, – pasakė Tamala Krišna, – o kas bus su visais čia pasiliksiančiais *bhaktais*? Jie taip nuoširdžiai jums tarnavo. Kaip jie atidarys šventyklą be Jūsų? Manau, išgirdę naujieną apie Jūsų išvykimą į Vrin-

davaną, visi panorės ten vykti. Niekas nenorės čia pasilikti. Jie mes į šalį visus reikalus ir važiuos į Vrindavaną kartu su Jumis.

– Tegu važiuoja, – atsakė Prabhupada, – aš neprieštarauju.

Jei į Vrindavaną pabūti su Prabhupada suvažiuos tūkstančiai *bhaktų*, pastebėjo Tamala Krišna, tai neigiamai atsilieps ISKCONo veiklai visame pasaulyje. Bet Prabhupada dar kartą pakartojo: jis neprieštaraujas, kad *bhaktai* atvažiuotų į Vrindavaną. Tamala Krišna paklausė, ar privalo atvažiuoti visi GBC nariai, ir Prabhupada atsakė teigiamai.

* * *

Bhaktai Krišna-Balaramos mandire labai nusiminė, pamatę kaip stipriai pablogėjo Prabhupados sveikata per mėnesį, kai jis buvo išvykęs. Jo kambaryje niekas nepasikeitė, atsirado tik didelė dvigulė lova. Prabhupada atsigulė, o *bhaktai* nuleido užuolaidas ir pritemdė šviesą. Apie penkias minutes jis gulėjo nejudėdamas, užmerkęs akis.

– Štai jūs ir namie, Šrila Prabhupada, – pasakė Tamala Krišna.

Prabhupada ir toliau gulėjo nejudėdamas. Po to, lėtai ant krūtinės sunėręs rankas, pasakė:

– Ačiū.

Rodės, jam palengvėjo.

– Dabar jums rūpinis Krišna ir Balarama, – pasakė Tamala Krišna.

Šrila Prabhupada nusišypsojo ir linktelėjo galva.

– Taip, „*kṛṣṇa tvadīya-pada-pāṅkaja-pañjarāntam*, – atsakė jis, turėdamas galvoje karaliaus Kulašekharos maldą: „O Krišna, padėk man numirti dabar, kai mano proto gulbė įstrigo Tavo lotoso pėdų melduose, nes kaipgi kitaip aš galėsiu prisiminti Tave, iškvėpdamas paskutinį atodūsi?“

Nors Šrilos Prabhupados būklė buvo kritiška, visos jo mintys, kaip ir anksčiau, krypo į Krišną – Jo vardą, Jo paveikslą, Jo žygius, dvasinę tarnystę Jam. Prabhupada pasakė, kad pusę dešimtos eis pažiūrėti į Krišną ir Balaramą, kaip tai darydavo anksčiau, tačiau jo tarnai patarė šiandien pailsėti ir atidėti savo planus rytdienai.

– Darysiu, kaip pasakysite, – pasakė Prabhupada.

Tamala Krišna pasiteiravo, ar Prabhupada nenorėtų, kad būtų iškvietas *kaviradža*.

– Kaip jūs ir sakėte, Prabhupada, ir varge, ir džiaugsmo kažkas turi tvarkyti reikalus.

– Dabar tvarkykite visus reikalus patys, – pasakė jis, – o man leiskite galvoti apie Krišną ir Balaramą.

Atsiliepdami į Šrilos Prabhupados raginimą, į Vrindavaną susirinko visi dvidešimt trys GBC nariai. Jie atvažiavo prislėgti, tačiau, atėję pas Šrilą

Prabhupadą, bemat atsigavo ir ėmė pasakoti apie jo vardu vykdomos misionieriškos veiklos laimėjimus. Šrila Prabhupada džiaugėsi geromis naujienomis ir, nors jautėsi prastai, kaip visada, ragino juos dirbti.

Iš esmės Prabhupada sukvietė GBC narius, kad jie būtų šalia jo ir giedotų šventuosius vardus. Dabar, kaip niekada anksčiau, jam reikėjo ne gydytojų pagalbos, o gydomosios šventųjų vardų galios. Sužinojęs, kad jo draugas daktaras Ghošas rengiasi atvykti į Vrindavaną, norėdamas atidaryti ligoninę, ir siūlosi paskirti jam vaistus, Prabhupada atsisakė jo vizito:

– Gydytojai skirs vaistų ir mėgins mane gelbėti, – pasakė jis, – bet aš nenoriu, kad mane gelbėtų. Tegu daktaras Ghošas atidarinėja savo ligoninę, bet man jos nereikia.

Tamala Krišna paklausė, gal bent vertėtų pasikviesti kokį nors vietinį Vrindavano gydytoją.

– Ne, – atkirto Prabhupada, – aš pritariu tik vienam iš tavo pasiūlymų – tegu skamba *kirtana*.

Tamala Krišna sutiko, kad *kirtana* yra geriausias vaistas – giedodami šaukiamės Krišnos pagalbos.

– Nereikia prašyti Krišnos mane gelbėti, – pasakė Prabhupada, – leiskite man numirti.

Kai Harikešai telefonu pranešė, kad jis turįs nedelsdamas vykti į Vrindavaną ir „pasiruošti blogiausiam“, jis tučtuojau susisiekė su spausdintuve, spausdinančia iškart kelias naujas knygas, ir pasakė, kad rytoj jam žūt būt reikia jų signalinių egzempliorių. Jis įlipo į lėktuvą nešinas keliais šviežutėliais antrosios „Šrimad-bhagavatam“ giesmės tomais bei „Krišnos“ tritomiu vokiečių kalba ir „Šri Išopanišad“ serbų-kroatų kalba. Įėjęs pas Prabhupadą, Harikeša paklojo prieš mokytoją septynias naujas knygas. Prabhupada paėmė pirmąjį trilogijos „Krišna“ tomą, palaikė jį rankose, pažiūrėjo į Radhos ir Krišnos atvaizdą viršelyje, ir jo skruostais nusirito ašaros. Jis ištiesė ranką, mėgindamas paglostyti Harikešai galvą. Harikeša sustabdė Prabhupadą, laikydamas save nevertu tokios malonės.

– Čia, Vrindavanoje, jis ištisas dienas kiurksojo prie spausdinamosios mašinelės, – pasakė Šrila Prabhupada, turėdamas galvoje tuos laikus, kai Harikeša buvo jo sekretorius. – Aš pasakiau: „Važiuok iš čia.“ Turėjau dešimt tarnų. Tu manei, kad atėmiau iš tavęs tarnystę ir vijau lauk? Ne. Ar dabar tai supratai?

– Taip, Šrila Prabhupada, supratau, – kūkčiodamas atsakė Harikeša.

– Vaikinas turi galvą ant pečių, pamaniau, kurių galų jis kirmija prie spausdinamosios mašinelės?

Prabhupada apžiūrėjo kiekvieną knygą.

– Spauda – viskas aukščiausios klasės, – pasakė jis. – Koks tiražas?

– „Krišnos“ trilogijos – šimtas dvidešimt tūkstančių, antrosios „Šri-

mad-Bhagavatam“ giesmės – šešiasdešimt tūkstančių, o „Išopanišados“ – dešimt tūkstančių.

– Ar jums pavyks išplatinti „Išopanišadą“? – pasidomėjo Prabhupada. *Bhaktai*, susirinkę pas Prabhupadą, žinojo, kad Harikeša platina Šrilos Prabhupados knygas komunistinėse Rytų Europos šalyse, dažnai rizikuodamas savo gyvybe. Ši aplinkybė dar labiau sustiprino ir taip didžiulę emocinę įtampą, tvyrojusią kambaryje.

Harikeša patikino Prabhupadą, kad knyga Jugoslavijoje bus išplatinta.

– Jei taip, atspausdinkite daugiau, – pasakė Prabhupada.

Kurį laiką jie aptarinėjo knygų leidybos planus. Prabhupadai šios knygos išties buvo brangiausias turtas. Kai Harikeša su knygomis įėjo į kambarį, Prabhupada patyrė giliausią ekstazę, kuri persidavė Harikešai ir visiems čia buvusiems *bhaktams*. Visi suprato, kad emocijos, kurias jie tą akimirką išgyveno, buvo ypatingos transcendentinės meilės, siejančios juos su Prabhupada, išraiška, ir kol jie bus nuoširdūs, ta meilė neužges jų širdyse.

– Dabar jūs tiesiog privalote pasveikti, – pasakė Harikeša.

– Pasveikti!? – nustebo Prabhupada, – aš neturiu nieko bendra su šiuo kūnu.

Šrila Prabhupada vis labiau linko prie minties, kad jam laikas pasitraukti iš šio pasaulio. Kartą, kai Tamala Krišna pastebėjo, kad Prabhupada var-toja mažai skysčių, jis atsakė neturįs jokio noro gerti.

Bhaktams buvo sunku susitaikyti su Prabhupados apsisprendimu pasitraukti iš šio pasaulio. Jausdamiesi bejėgiai, jie ieškojo paguodos į viską mėgindami žvelgti filosofiskai. Rupanuga palygino Prabhupadą su užsienio šalies pasiuntiniu, kurį atėjo laikas atšaukti. Džajadvaita sakė, kad Prabhupada išmokęs juos, kaip reikia gyventi, o dabar moko, kaip reikia mirti. Kalbėdamiesi tarpusavyje, *bhaktai* nuolat pabrėždavo bendradarbiavimo svarbą, taip pat kalbėjosi apie ISKCONo ateitį. Tačiau nuo tų kalbų jiems nebuvo lengviau.

Ir vis dėlto po truputį jiems teko priprasti prie nemalonios neišvengiamybės – Prabhupada netrukus juos paliks. Iš jo žodžių *bhaktai* suprato, kad jis galutinai apsisprendė pasitraukti iš gyvenimo, ir jautėsi vis labiau prislėgti, nors pasitaikydavo ir šviesesnių akimirkų, kai slogią nuotaiką pakeisdavo iškilmingas liūdesys.

Šrila Prabhupada liepė mokiniams susižinoti iš Narajanos Maharadžos, į *sanjasius* jį iššventinusio guru mokinio, kaip atliekamos *vaišnavo* laidojimo apeigos. Jis taip pat nurodė, kur turėtų būti jo *samadhi* (kripta), ir paprašė, kad po jo mirties visose pagrindinėse Vrindavanos šventyklose būtų surengtos vaišės ISKCONo sąskaita.

Iš pažiūros gyvenimas tekėjo įprasta vaga. Atėjo spalvis, nusistovėjo puikūs orai. *Gurukuloje*, kaip ir anksčiau, vyko pamokos, šventykloje, kaip ir anksčiau, buvo laikomos pamaldos Krišnai ir Balaramai. Bet dabar prie šventyklos triūsė darbininkai – jie ruošė vietą Prabhupados *samadhi*.

Nors mokiniams buvo žadėjęs dar šiek tiek pagyventi, Šrila Prabhupada pasakė, kad jo gyvenimas, kaip, beje, ir visa kita, yra Krišnos valioje. Tai, kad jis turėjo pasirinkimo laisvę, jokių būdu nereiškė, kad jis yra visiškai nepriklausomas. Priešingai, tyraširdis Viešpaties tarnas bet kuriomis aplinkybėmis siekia paklusti Krišnos valiai. Reikšdamas jausmus, kuriuos išgyvena artimiausi Krišnos *bhaktai* – gopės, Viešpats Čaitanja Mahaprabhu meldėsi: „O Viešpatie, net jei Tu šurkščiai suspausi mane savo glėbyje ar sudraskysi man širdį, nepasirodymas prieš akis, Tu visad besąlygiškai būsi mano mylimiausias Viešpats.“

Viešpaties ir Jo tyraširdžių *bhaktų* savitarpio santykiai yra be galo asmeniški, todėl ir Viešpačiui, ir Jo tarnams būdingi troškimai ir asmeninė valia. Išdykaudamas vaikystėje, Krišna kartais sudaužo Jašodos puodynę, o kartais leidžiasi jos pagaunamas ir surišamas virvele. Viešpaties valia visada sutampa su *bhaktų* norais, nors kartais jų santykiai įgyja dviejų mylimųjų kivirčo formą. Lygiai taip ir dabar, nors Šrila Prabhupada žadėjo *bhaktams* nepalikti šio pasaulio ir mesti iššūkį mirčiai, jis nesirengė ir priešintis Krišnos valiai.

Šrila Prabhupada išreiškė savo nuolankumą Krišnai maldoje, kurią jo vardu kartojo mokiniai: „O Viešpatie Krišna, jei tokia bus Tavo valia, padėk Šrilai Prabhupadai pasveikti.“ Įterpdamas žodžius „jei tokia bus Tavo valia“, jis norėjo priminti mokiniams apie Krišnos valios viršenybę ir prašė Jam paklusti. Sykiu jis parodė, kaip dera kreiptis į Krišną ko nors prašant. Panašiomis aplinkybėmis 1967 metais jis davė mokiniams kitą maldą: „Mano mokytojas dar nebaigė savo darbo.“ Tada jis pasakė, kad Krišna išklaušė *bhaktų* maldas ir išpildė jų norą. Dabar Šrila Prabhupada atsiliepė į *bhaktų* prašymą, ir Krišna suteikė jam pasirinkimo laisvę. Tačiau, pakludamas Krišnos valiai, Šrila Prabhupada laukė, kaip įvykiai klostysis toliau, ir stengėsi išpėti, ko nori Pats Krišna. Jis suformulavo šią mintį kalbėdamas su Kirtanananda, kai mokinyš pakvietė jį atvykti į Naująją Vrindavaną, į „jam pastatytus rūmus“. Tada jis atsakė: „Bus matyt, į kieno rūmus aš vyksiu.“

Meilės santykiai tarp Aukščiausiojo Viešpaties ir Jo tyraširdžio tarno kartais būna įtempti. Lygiai tokia pat įtampa dabar atsirado tarp Šrilos Prabhupados ir jo sekėjų. Iki to momento, kai mokiniai ėmė desperatiškai jo prašyti nepasitraukti, Šrila Prabhupada jautė pareigą pamokyti juos, kaip dera mirti. Vienas iš jo uždavinių buvo savo pavyzdžiu parodyti, kaip

bhaktas turi išlaikyti svarbiausiąjį gyvenimo egzaminą. Bet mokiniai maldavo jį atidėti šią pamoką neapibrėžtam laikui ir pratęsti misionierišką veiklą. Prabhupada sutiko, įrodydamas, kad panorėjęs galėtų likti gyventi. Tačiau anksčiau ar vėliau jam teks sugrįžti prie nutrauktos pamokos ir savo pavyzdžiu parodyti, kaip elgtis akistatoje su mirtimi.

Šrila Prabhupada išsiskyrė tuo, kad bet kuriomis aplinkybėmis elgėsi kaip paprastas žmogus, tačiau tuo pačiu visad išlikdavo tarsi nuošalyje – transcendentiškas viskam, kas vyko aplink. Jam, kaip tyraširdžiam Viešpaties tarnui, negaliojo karmos dėsnis – atoveikis už gerus ir blogus darbus. Jis gimė ne todėl, kad buvo veikiamas karmos, ir ne karma lems jo mirtį. Kaip sakė Šrila Rūpa Goswamis, „kas kūnu, mintimis ir žodžiais yra visiškai atsidėjęs Viešpaties Krišnos dvasinei tarnystei, tas yra išsivadavusi siela, net jei gyvena šiame pasaulyje.“ Žmonės dažnai neteisingai supranta tyraširdžio Viešpaties tarno poelgius materialiam pasaulyje. Šiuo požiūriu jie panašūs į žmogų, kuris žiūri į debesis, plaukiančius pro mėnulį, ir mano, kad juda pats mėnulis. Neatsitiktinai *šastros* įspėja mus, kad nevalia žvelgti į guru kaip į paprastą *karmos* supančiotą žmogų.

Būdamas transcendentiškas šio pasaulio atžvilgiu, Šrila Prabhupada parodė sąlygotosioms sieloms, kad jos taip pat gali išsivaduoti – tas, kas nuolat atmins Krišną ir Jam tarnaus, po mirties kelias į amžiną Viešpaties buveinę, dvasinį pasaulį. Visos Prabhupados pamokos buvo labai praktiškos ir visiems suprantamos. Pavyzdžiui, Šrilos Prabhupados knygos. Jo knygos – ne sausa teorija, o veikimo vadovas, jos pagrįstos jo asmeniniais išgyvenimais ir patirtimi. Šrilos Prabhupados žodžiai niekada nesiskyrė nuo darbų, jis gyveno taip, kaip mokė. Net turėdamas šeimą, jis ėmėsi misionieriškos veiklos ir visą laisvą laiką skyrė žurnalo „Back to Godhead“ leidimui bei platinimui. Neturtingas ir niekam nežinomas, jis iš visų jėgų stengėsi pradėti dvasinį judėjimą ir Krišnos bei dvasinio mokytojo malone susilaukė sėkmės. Veikdamas kaip paprastas mirtingasis, jis įrodė, kad nebijo askezių ir yra pasiryžęs drąsiai žvelgti pavojams į akis. Jis buvo nepriekaištingas pavyzdys, kaip reikia dvasiškai gyventi. Jau sulaukęs garbaus amžiaus, vienas išvyko į visiškai svetimą šalį ir Niujorko parke giedojo Harė Krišna mantrą, stengdamasis sudominti Krišnos sąmonės filosofija Amerikos jaunimą. Visi turėtume pasimokyti iš jo ir, nepaisydami sunkumų, tarnauti Krišnai.

Šrila Prabhupada susidūrė su daugybe kliūčių, tačiau, ryžtingai veikdamas ir Krišnos padedamas, jis įveikė jas visas, ir taip parodė mums sektingą pavyzdį. Viešpats Krišna ragino nusilenkti Jam jau prieš penkis tūkstantmečius, tačiau, kol nenužengė Viešpats Čaitanja ir savo pavyzdžiu prieš penkis šimtus metų neparodė, kaip tai padaryti, tokių sielų buvo reta.

Ir štai dabar, dvidešimtajame amžiuje, Šrila Prabhupada Krišnos sąmonę padarė prieinama visiems pasaulio žmonėms.

Šrila Prabhupada suprato, kad jo misija nebus įvykdyta iki galo, jei jis savo pavyzdžiu neparodys, kaip reikia mirti. Krišnos malonė, mokinių maldos ir nuoširdus bei karštas troškimas platinti Krišnos sąmonę visame pasaulyje ne kartą išgelbėjo jį nuo neišvengiamos mirties. Tačiau ženklai, kuriuos Viešpats Krišna pasiuntė 1977 metais, skatino Šrilą Prabhupadą kryptingai ir ryžtingai pasiręgti savo misijos materialiam pasaulyje pabaigai. Viena jo paskutinių pareigų buvo išmokyti žmones pasitikti mirtį. Jis parodė puikų pavyzdį, kaip įveikti išbandymą, kuris laukia visų mūsų, patį sunkiausią išbandymą – mirtį.

Tačiau jam trukdė meilė. Prabhupada mylėjo savo mokinius ir žinojo, kad jie dar nėra iki galo subrendę. Jo judėjimas įgavo pagreitį ir pasiekė tam tikrą pripažinimą pasaulyje, tačiau ir priešų judėjimas turėjo nemažai. Visus tuos metus jis gynė savo judėjimą ir mokinius – visas gyvas būtybes, net gyvūnus. Todėl, kai artimiausi ir ištikimiausi Prabhupados mokiniai ėmė maldauti jų nepalikti, tikindami be jo neapsieisų, jis kuriam laikui nutraukė savo paskutiniąją pamoką, sutikdamas dar pabūti su jais ir toliau pamokslauti. Ar ateis toks laikas, kai jam bus leista pasitraukti? Ar ateis toks laikas, kai jis galės pasakyti, kad pasaulyje neliko *majos* ir Krišnos priešų? Ar ateis toks laikas, kai jo mokiniai galutinai suaugs?

Nutaręs atidėti pasitraukimą, Šrila Prabhupada patikėjo savo likimą mokiniams, leido jiems globoti ir rūpintis savimi. Kiek prisiminė šalia jo buvę *bhaktai*, Šrila Prabhupada dar niekad nebuvo taip arti prisileidęs savo mokinių. Ko gero, paskutiniuosius metus drauge galima buvo palyginti tik su Prabhupados ir jo pirmųjų mokinių santykiais 1966 metais Niujorke, kai jo pasekėjai dar neturėjo nė žalio supratimo apie bendravimo su dvasiniu mokytoju etiketą. Tačiau *bhaktai*, buvę kartu su Šrila Prabhupada tada ir dabar, sakė, kad niekad anksčiau nebuvo taip suartėję su juo.

Kartą, padavęs Prabhupadai sulčių, Kirtanananda ėmė primygtinai reikalauti, kad Prabhupada išgertų visą stiklinę, ir nors Prabhupada nenorėjo, laikėsi savo. Jam buvo nesmagu: „Aš juk ne mama Jašoda, kad leisčiau sau taip elgtis, – sakė jis, – aš nepamirštu, kad jūs – mano dvasinis mokytojas.“ Šrila Prabhupada nusileido. Bhavananda, Tamala Krišna, Bhaktičaru, Upendra ir kiti Šrilos Prabhupados tarnai įkalbinėjo jį laikytis dietos ir nuolat rūpinosi jo sveikata. Matydami tai, kiti *bhaktai* prisiminė Išvarą Purį, kuris rūpinosi prieš mirtį negalios ištiktu savo dvasiniu mokytoju Madhavendra Puriu. Pasak „Čaitanja-čaritamritos“, rūpindamasis paliegusiu savo guru, Išvara Puris įrodė jam savo meilę ir tokiu būdu pelnė teisę tapti Viešpaties Čaitanjos dvasiniu mokytoju.

Šrila Prabhupada trumpam nutraukė savo paskutinę pamoką ir suteikė mokiniams retą galimybę rūpintis juo ir parodyti jam savo meilę. Jam pasitarnauti galėjo kiekvienas *bhaktas*, atvykęs į Vrindavaną. Čia suvažiaavo nemažai *bhaktų*, ir visi jie galėjo patekti į Šrilos Prabhupados kambarį, jį masažuoti, būti šalia jo ir dieną ir naktį – kiek norėjo, ir kartoti šventuosius vardus. Šrila Prabhupada vėl pradėjo versti. Visi galėjo matyti, kaip jis dirbo. Jei anksčiau Prabhupada versdavo užsidaręs, tai dabar, kai lovoje diktavo Bhaktivedantos komentarus, kvietė *bhaktus* ateiti ir būti šalia. Vienas *bhaktas* tyliai skaitydavo jam sanskrito tekstą, o kitas laikydavo prie lūpų mikrofoną. Kartais jo balsą vos galėjai girdėti. Su baiminga pagarba mokiniai stebėjo, kaip dirba jų dvasinis mokytojas. Kaip ir anksčiau, jis buvo visiškai aiškaus proto, iš atminties citavo šventraščius, o jo filosofiniai tekstų komentarai, kaip visada, pliekė negailestingai ir buvo skrupulingai tikslūs. Prabhupada visiškai atsidavė *bhaktų* globai ir net prašė jų: „Niekad nepalikite manęs vieno,“ arba „Aš negaliu be jūsų gyventi.“ *Bhaktai* meldė jo pasilikti, ir jis pasiliko, atiduodamas savo likimą į jų rankas.

Tie, kuriems tuomet nusišypsojo laimė pasitarnauti Prabhupadai, juto, kaip išnyksta visos anksčiau sunkiai įveikiamos kliūtys – nenoras tarnauti ir įvairūs materialūs troškimai. Tarnaudami Šrilai Prabhupadai ir artimai su juo bendraudami, jie juto visiško paklusimo dovanojamą galią ir ėmė suvokti, kad ši galia palaikys juos visada, net ir tada, kai Šrila Prabhupada išeis iš šio pasaulio.

Kaip ir ankščiau, pastaraisiais mėnesiais Prabhupada tvirtino nebijąs mirties – visos jo mintys buvo sutelktos į transcendentinę Vedų išmintį. Paėmęs į rankas Hridajanandos neseniai atspausdintas knygas portugalų kalba, Prabhupada pagyrė jį ir pasakė:

– Štai kur gyvenimas. Materialus pasaulis – tai griaučiai. Griaučiai neturi gyvybės jėgos, o mums rūpi būtent gyvybės jėga. Su kaulais ar be jų – koks skirtumas. Griaučiuose gyvybę palaiko mūsų tikroji esmė – gyvybės jėga. Yra net toks padavimas apie *rišį*, iš kurio buvo belikę vieni griaučiai. Egzistuoja net mokslas, kuris leidžia palaikyti gyvybę griaučiuose, kaip tai padarė Hiranjakašipu.

– Ir kaip tai darote jūs, Šrila Prabhupada, – pridūrė Tamala Krišna.

– Reikia rūpintis savo kaulais, kol tai įmanoma, – pasakė Prabhupada, – tačiau nereikia užmiršti, kas yra tikroji gyvybė. Gyvenimas materialiam pasaulyje iš esmės yra rūpinimasis savo kaulais ir kūnu. Tačiau žmonės nežino, kas jie iš tikrųjų yra.

Kai pas Šrilą Prabhupadą atėjo Atrėja Rišis ir paprašė atvažiuoti į Teheraną, Prabhupada pasakė, kad yra pasiryžęs vykti, tačiau jiems teksią „vežtis su savimi maišą kaulų“. Žinoma, tai buvo pokalbiai ta pačia tema,

kurią jis ne kartą gvildeno savo knygoje. Tačiau dabar, kai jis kalbėjo apie savo padėtį, jo žodžiai smigo tiesiai į širdį ir buvo kur kas įtaigesni.

Nemažai *bhaktų* lygino Prabhupadą su Bhišmadeva, kuris mirties aki-vaizdoje nesiliovė skelbęs svarbias tiesas. Bhišma nejuto skausmo, gulėdamas „strėlių guolyje“. Jo lūpos tarė išmintingus ir meilės kupinus žodžius; jis pats pasirinko, kada mirti. Lygiai taip ir Šrila Prabhupada gyveno savo paskutines dienas, užmiršęs apie fizinę būklę, metęs iššūkį mirčiai ir mokydamas dvasinės brandos dar nepasiekusius sūnus. Tačiau Prabhupados sūnūs negalėjo tiesiog stovėti šalia ir klausytis jo filosofinių pamokymų. Prabhupada atsiliepė į mokinių meilę ir prieraišumą, kai jie meldė nepalikti jų, o dabar jie troško išreikšti savo atsidavimą tame vieninteliame jiems suprantamame pasaulyje, kuriame Prabhupada gyveno ir kalbėjosi su jais, juokėsi kartu su jais, o prireikus ir subardavo. Jie laukė kada jis vėl ims valgyti ir gerti, kada atgaus fizines jėgas.

Tačiau Šrila Prabhupada, matyt, nutarė dar kartą apversti viską aukštytyn kojom – jis atsisakė valgyti ir gerti. Jis atidėjo pasitraukimą iš materialaus pasaulio, suteikdamas mokiniams galimybę išreikšti jam savo meilę, bet sykiu atsisakė valgyti, tarsi būtų nutaręs išeiti. Atsakydamas į įkyrius klausinėjimus, jis pripažino, kad nevalgydamas ir negerdamas ilgai neišgyvens. Jis nelaukė ir nenorėjo stebuklų. Kad pasveiktų, jis turėjo valgyti, tačiau dėl kažkokių tik jam žinomų priežasčių atkakliai atsisakinėjo maisto. Noras pasveikti, sakė jis, yra materialus, ir sveikti jis nenorįs.

Šrila Prabhupada gyveno įsiklausydamas į Krišnos valią, visiškai atsi-duodamas šventojo vardo galiai. Pas Prabhupadą ateinantys gydytojai dažnai nežinojo, ką ir galvoti, tačiau *vaišnavai* viską suprato ir gerbė jo pasirinkimą. Prabhupados tarnai labai jaudinosi dėl savo guru ir kaip galėdami stengėsi jį įkalbėti rimtai gydytis. Tačiau Prabhupada pirmenybę teikė *kirtanai* ir „Bhagavatam“, nors drauge išlaikė ir pasiryžimą gyventi. Suprasdamas savo mokinių nerimą, Prabhupada kantriai aiškino, kokioje sudėtingoje situacijoje jie atsidūrę: jis norėjo, kad mokiniai rūpintųsi juo, ir leidosi gydomas, nes tai sustiprins jų meilę ir ištikimybę, tačiau tolydžio aiškėjo ir Krišnos valia – Jis norėjo, kad Prabhupada pasitrauktų.

– Šrila Prabhupada, – įtikinėjo jį Bhavananda, kuris visada vadovavosi prielaida, kad panorėjęs Prabhupada galėtų su jais pasilikti, – jūsų buvimas šioje planetoje yra vienintelė kliūtis, sulaukanti Kali *jugos* įsigalėjimą. Mums baisu pagalvoti kas atsitiks, jei jūs išeisite.

– Aš nieko negaliu pakeisti, – atsakė Šrila Prabhupada, iki paskutinės minutės išlaikęs šviesų protą. – Viskas priklauso nuo Krišnos ir Balaramos.

Šrila Prabhupada visada mintis dėstė aiškiai, logiškai ir kiekvienas jo žodis buvo persmelktas meile Krišnai. Iki pat paskutinio atodūσιο jis

sprendė įvairias su praktine veikla susijusias problemas, įsteigė „Bhaktivedantos Svamio labdaros fondą“, kurio tikslas – senovinių Bengalijos šventyklų restauravimas, derino klausimus, susijusius su ISKCONo nuosavybe ir finansais. Dirbdamas organizacinę darbą, jis niekad neprarasdavo guvaus proto ir susitelkimo į *kirtaną* bei „Bhagavatam“.

Tačiau mokiniams tapo aišku, kad, nepaisydamas duoto pažado, Šrila Prabhupada nutarė sugrįžti prie nutrauktos pamokos ir šį kartą užbaigti ją iki galo – išmokyti juos, kaip dera mirti. Jis parodė mokiniams, kad meilė pranoksta mirtį, kad mokinio meilė gali sugrąžinti dvasinį mokytoją į materialųjį pasaulį, ir kad tyraširdis *bhaktas* gali pasilikti šiame pasaulyje ilgiau, nei jam atseikėta. Šrilos Prabhupados gyvenimas neišvengiamai artėjo į pabaigą. *Bhaktai* nepyko ant jo ir nesijautė apgauti. Prabhupada sakė jiems, kad Krišna apdovanojo jį laisva valia. Jie irgi turėjo valios laisvę, ir pasinaudoję šia laisve – paprašė jo pasilikti. Jis sutiko, tačiau *bhaktai* suprato, kad negali primesti jam savo valios. Jei, nepaisant *bhaktų* maldų, Viešpats Krišna vis dėlto liepia Šrilai Prabhupadai sugrįžti namo, pas Dievą, jiems nelieka nieko kita, kaip tik susitaikyti. Jei su tuo susitaikys Šrila Prabhupada, susitaikys ir jie. Tačiau niekas negalėjo sugriauti jų meilės ir atsidavimo Prabhupadai. Tarp jų užsimezgė ryšys, kurio negalėjo išardyti jokios materialios permainos. Jie išlaikė amžinos meilės tarnystės išbandymą, ir jokia mirtis negalėjo to iš jų atimti.

Iki paskutinės akimirkos Prabhupada spinduliavo šilčiausiais jausmais jį supusiems žmonėms ir neprarado ryžto kautis dėl Krišnos. Kartą į Vrindavaną netikėtai atvažiavo Prabhupados sesuo Pišima, ir Prabhupada paprašė jos pagaminti *kičrį*. Tuo metu Kirtanananda labai stengėsi, kad Prabhupados sveikata imtų taisyti. Jis duodavo Prabhupadai gerti daugiau skysčių, tad jis ir kiti *bhaktai* prieštaravo, kad Prabhupada valgytų sunkų maistą. Tačiau Šrila Prabhupada atkakliai laikėsi savo.

– Visai nesvarbu, ar jos maistas bus sveikas, – pasakė Šrila Prabhupada. – Ji – *vaišnavė*, ir man jos pagamintas maistas bus naudingas.

Jis patylėjo ir labai nuolankiai pridūrė:

– Turbūt aš šiek tiek užriečiau nosį dėl visų tų turtų ir sėkmės. Tai Viešpats ėmė ir kirto man per savimeilę: kuo didžiulotis, jei neturi kūno?

– Bet Šrila Prabhupada, – ėmė prieštarauti Bhaktičaru, – jūs viską darėte dėl Dievo.

– Gal ir taip, bet šiame pasaulyje galima nenoromis ką nors užgauti.

Išgirdusi jo žodžius, Pišima sušuko:

– Ne, ne, jis niekad nieko nėra įskaudinęs.

– Jūs negalite nieko įskaudinti, – pasakė Bhaktičaru, – jus Dievas taip brangina. Kaip jūs galite ką nors įskaudinti?

– Kartais aš pasikarščiuodavau, – atsakė Prabhupada, – pamokslaudamas nevensčiau pasakyti „niekšas“ ar kito aštresnio žodžio. Aš negalėjau pakęsti kompromisų. Apie mane sakydavo – „vėzdas vienoje rankoje, „Bhagavatam“ – kitoje.“ Toks mano stilius. Na tiek to, parūpinkite viską, ko reikia mano seseriai.

Retkarčiais Prabhupadą aplankydavo jo dvasios broliai, ir jis vėl prašydavo atleisti už įžeidimus. Kartą pas jį užsuko Niškinčana Krišnadasa Babadžis, Puris Maharadža, Ananda Prabhu, Purušetama Brahmačaris ir dar apie dvidešimt žmonių. Įėję į kambarį, jie susėdo aplink Prabhupados lovą.

Svečiam atėjus, Prabhupada miegojo, tad jie prisijungė prie *kirtanos*. Pabudęs ir pamatęs savo dvasios brolius, Prabhupada paprašė jį kilstelėti lovoje ir pusiau sėdom kreipėsi į juos:

– Pasaulyje yra daug puikių galimybių skelbti Krišnos sąmonę. Aš niekad per daug nesijaudinau dėl to, ar man pavyks, ar ne. Žmonės patys nori sužinoti, ir jie pritaria mūsų skelbiamoms tiesoms. Jei mes pamokslausime visi drauge, Mahaprabhu pranašystė – *prthivite* – išsipildys. Mes turime viską, kad tai įvyktų. Skleiskime šventąjį vardą ir platinkime *prasada*. Galimybės puikios – Afrikoje, Rusijoje – žmonės visur reaguoja.

Kai Prabhupada paprašė dvasios brolių atleidimo, jie ėmė protestuoti:

– Tu esi mūsų lyderis, – pareiškė vienas iš jų, – tu turi teisę vadovauti mums, vesti paskui save ir supeikti.

– Atleiskite už visus įžeidimus, – kartojo Prabhupada, – aš pasikėliau į puikybę dėl visų tų turtų.

– Ne, – paprieštaravo Puris Maharadža, – puikybė tau visad buvo svetimta. Turtus ir pripažinimą tau atnešė misionieriška veikla. Tai buvo Šri Čaitanjos Mahaprabhu ir Šri Krišnos palaiminimas. Apie tai, kad tu būtum ką nors įskaudinęs, negali būti nė kalbos.

Šrila Prabhupada pavadino save *maha-patita*, didžiausiu nusidėjėliu, Puris Maharadža negalėjo su tuo sutikti:

– Tu išgelbėjai milijonus žmonių visame pasaulyje – apie kokius nusižengimus kalbi. Tave reikėtų vadinti *maha-patita-pavana* (didžiuoju nusidėjėlių gelbėtoju).

Tai, kad Prabhupada prašė savo dvasios brolių atleidimo, mokiniai suvokė kaip jo nuolankumo apraišką. Ir vis dėlto juos tai glumino. Taip, Prabhupados dvasios broliai nuoširdžiai sakė, kad Prabhupada nieko negalėjo įskaudinti. Jis viską darė vardan Krišnos. Bet Prabhupada nuoširdžiai prašė atleidimo. Tai buvo įstabiausias jo nuolankumo pasireiškimas – prašyti atleidimo iš kiekvieno.

Jei Prabhupada būtų toks nuolankus, skelbdamas užuojautos kupiną Krišnos mokymą, vargu ar jis pasklistų po visus miestus ir kaimus. Tačiau

dabar jo nuolankumas niekam netrukdė. Kiek anksčiau Londone, o dabar čia, Vrindavanoje, Prabhupados meilė ir dėkingumas mokiniams pasireiškė žymiai stipriau, jis apsiėjo be kritikos, kuri neišvengiama auklėjant mokinius. Jo nepaprastas nuolankumas liudijo, kad Prabhupada pasiekė aukščiausią dvasinę pakopą. Savo knygoje Šrila Prabhupada rašė, kad *madhjama-adhikaris*, antrosios klasės *bhaktas*, skirsto žmones į *bhaktus*, neišmanėlius ir demonus, o *maha-bhagavata*, aukščiausio lygio *bhaktas*, visus žmones, išskyrus save patį, suvokia kaip Dievo tarnus. Tačiau kartais *maha-bhagavatos* iš užuojautos nusileidžia į žemesnį lygį ir užsiima misionieriška veikla, skelbia Krišnos sąmonę. Prabhupados mokiniai skaitė šventraščiuose apie *maha-bhagavatos* savybes ir jiems prieš akis iškildavo Prabhupados paveikslas. Jis vadino save didžiu nusidėjėliu ir visų prašė atleidimo.

Išgirdęs apie vieno iš savo mokinių Lokanathos Svamio vykdomą programą – su nedidele *bhaktų* grupe jis keliavo po Indijos kaimus jaučių tempiamu vežimu, propagavo Krišnos sąmonę, ir ką tik buvo aplankęs Bhardarikašramą, Bhim Kapurą ir daugelį kitų *tirthų* – Šrila Prabhupada visas atgijo ir užsidedė transcendentiniu noru jaučių traukiamu vežimu apvažiuoti Vrindavaną. Tuo metu Šrilai Prabhupadai tarnavę ir labai artimai su juo bendravę Tamala Krišna ir Bhavananda negalėjo pritarti šiam jo norui. Jų manymu, nusilpęs Prabhupados organizmas neatlaikys kelionės duobėtais keliais.

Tačiau Šrila Prabhupada pasakė: „Mirti *parikramos* metu – didelė garbė“, ir paprašė organizuoti šią kelionę. *Bhaktų* nuomonės išsiskyrė. Vieni sakė, kad Prabhupados troškimą vykdyti į *parikramą* reikia nedelsiant įvykdyti, nes tai dvasinio mokytojo nurodymas – jo noras yra įsakymas. Tačiau gydytojas juos įtikinėjo, kad Prabhupados organizmas neišlaikys kratymosi duobėtais keliais. Prie Prabhupados lovos susirinkę *bhaktai* niekaip negalėjo prieiti prie vieningos nuomonės. Norėdamas įvykdyti Prabhupados prašymą, Lokanatha nusamdė vežimą ir parengė jį *parikramai*. Lokanatha ir Hamsaduta rengėsi atlikti *parikramą* į Vrindavanos centrą arba apvažiuoti septynias svarbiausias šventyklas, kurias pastatė Gosvami. Vėliau jie pakeitė nuomonę: rytoj bus Govardhana-Pudža, todėl Prabhupada gali vykdyti prie Govardhanos kalvos. Tačiau Tamala Krišna ir Bhavananda apie *parikramą* nenorėjo ir girdėti.

– Tai eksperimentas vienai dienai, – pasakė Prabhupada, – viso labo viena diena. Galite būti tikri, per vieną dieną aš nenumirsiu.

Jam patiko pasiūlymas nuvažiuoti prie Govardhanos kalvos:

– Ten bus galima ir *prasados* pagaminti.

Prabhupada įtikinėjo visus, kad Lokanatha Svamis patyręs žmogus.

– Surenkite gerą iškylą, – nurodė jis.

Apsvarstę visus „už“ ir „prieš“, *bhaktai* galiausiai nutarė, kad rytoj anksti ryte jie nuveš Šrilą Prabhupadą vežimu prie Govardhano. Tada *bhaktai* išsiskirstė ir paliko Prabhupadą nakčiai vieną.

Vėliau tą patį vakarą Šrilą Prabhupadą aplankė Niškinčana Krišnadasa Babadžis. Jis sėdėjo prie Prabhupados, kartojo mantrą, kartas nuo karto pasišnekučiuodamas su Prabhupada bengališkai. Staiga pas mokytoją susijaudinę, su ašaromis akyse atbėgo Tamala Krišna ir Bhavananda.

– Jūs norite, kad aš nevažiuočiau? – paklausė Prabhupada.

– Taip, Šrila Prabhupada, – atsakė Tamala Krišna, – ten, viršuje, aš negalėjau sau rasti vietos. Du *bhaktai* man sakė, kad kelias į Govardhaną labai blogas – jus visą laiką kratys ir purtys. Kelias baisus. Aš tiesiog nesuprantu, Šrila Prabhupada, kodėl važiuoti reikia būtinai rytoj. Aš tikrai neprieštarauju, kad jūs važiuotumėt, bet kam važiuoti tokios būklės? Šito aš niekaip negaliu suprasti. Ir kodėl būtent rytoj? Nesuprantu.

– Gerai, – tyliai atsakė Šrila Prabhupada ir paklusniai atšaukė kelionę.

– *Džaja*, Šrila Prabhupada, – sušuko kambaryje buvęs Bhaktičaru.

– Ačiū, Šrila Prabhupada, – lengviau atsiduso Bhavananda.

– Nėra už ką. Na, dabar jūs patenkinti?

– Dabar taip, Šrila Prabhupada, – pasakė Bhavananda. – Aš taip jaudinausi.

– Gerai, daugiau dėl manęs jums nereikės nerimauti.

– Tiesa pasakius, Šrila Prabhupada, – pasakė Tamala Krišna, – mes taip prie Jūsų prisirišę, kad kartais mus varote iš proto tiesiogine to žodžio prasme. Štai kad ir šiandien, mes vos neišsikraustėme iš proto.

– Ne, ne, daugiau aš taip nedarysiu, – atsakė Šrila Prabhupada. – Babadži Maharadža, – kreipėsi jis į Niškinčaną Krišnadasą Babadžį, – tik pažiūrėkit, kaip jie prie manęs prisirišę.

– Šrila Prabhupada, – pasakė Tamala Krišna, – Jūs taip elgiatės su mumis, kad mūsų prisirišimas nuolat didėja.

– Tai mano pareiga, – pasakė Prabhupada, ir *bhaktai* pritariamai nusijuokė.

Taip, jie suprato – tai jo pareiga. Visais savo darbais ir poelgiais Prabhupada siekė užkariauti žmonių širdis ir sugrąžinti juos pas Krišną. Jis siekė užkariauti širdis per meilės tarnystę, bet darė tai ne dėl savęs. Jis vedė žmones pas Krišną. Taip jis suprato savo pareigą.

1977 metų lapkričio 14 dieną pusė aštuonių vakaro savo kambaryje, Krišna-Balaramos mandire davęs paskutinį nurodymą mokiniams, Šrila Prabhupada paliko šį mirtingųjų pasaulį ir sugrįžo pas Dievą.

Jis parodė pavyzdį, kaip dera gyventi ir kaip pasitraukti iš šio pasaulio.

Jis garbingai užbaigė gyvenimą, paskirtą tyrai dvasinei Viešpaties Krišnos tarnystei. Kelios dienos iki mirties Šrila Prabhupada pasakė mokiniams, kad padės jiems savo pamokymais tol, kol pajėgs, o jo sekretorius pridūrė: „Jūs įkvepiate mus.“ – „Taip, – atsakė Šrila Prabhupada, – ir darysiu tai iki paskutinio atodūσιο.“

Šrilos Prabhupados „paskutinis atodūsis“ buvo didingas ne todėl, kad paskutinę akimirką jis parodė kokį nors stebuklą, o todėl, kad visos jo mintys buvo sutelktos į Krišną. Tarytum Bhišmadeva, iki pat paskutinės akimirkos jis buvo susikaupęs, spinduliavo didinga ramybe ir mokė. Jis mokė, kad gyvybė kilo ne iš materijos, o iš gyvybės, ir savo pavyzdžiu rodė, kad *bhaktas* turi pamokslauti iki paskutinio atodūσιο. Susibūrę didžiajame kambaryje mokiniai buvo liudininkai, kad Prabhupada iki paskutinės akimirkos išliko toks, koks buvo visada. Jie nepastebėjo nieko, kas nors kiek prieštarautų tam, ko jis mokė juos anksčiau. Mirties akimirką jis parodė, kaip dera mirti visiškai pasikliaujant Krišna. Prabhupada pasitraukė ramiai. Lapkričio keturioliktosios vakarą *kaviradža* paklausė: „Gal jūs ko nors norite?“ – ir Prabhupada silpnu balsu atsakė: „*kuch icchā nahi* – „Aš nebeturiu jokių troškimų.“ Jis pasitiko mirtį idealiomis aplinkybėmis: Vrindavanoje, apsuptas *bhaktų*. Prieš kelis mėnesius Vrindavanoje mirė maža mergaitė, vieno Prabhupados mokinio dukrelė, ir, kai Prabhupados paklausė, ar ji sugrįžo pas Dievą, ar asmeniškai bendrauja su Krišna, jis atsakė: „Taip, kiekvienas, kuris pasitraukia iš kūno Vrindavanoje, pelno išvadavimą.“

„Vrindavana“, savaime suprantama, reiškia ne tik geografinę vietovę, bet ir grynosios Krišnos sąmonės būklę. Kreipdamasis į Viešpatį Čaitanją, Advaita Ačarja pasakė: „Vrindavana yra ten, kur esi Tu.“ Tą patį galima pasakyti ir apie Šrilą Prabhupadą. Kad ir kur jis pasitiktų mirtį – Londone, Niujorke ar Maskvoje – jis vis tiek sugrįžtų pas Dievą. „Bhagavad-gitoje“ Viešpats Krišna sako: „Kas nuolat galvoja apie Mane, būtinai pasieks Mane.“ Ir vis dėlto Vrindavana yra aukščiausia Krišnos karalystė visatoje, ideali vieta išeiti iš šio pasaulio. Pasirinkęs Vrindavaną paskutini stotele prieš iškeliaudamas pas Dievą, Šrila Prabhupada parodė sektingą pavyzdį visiems, kurie eina jo pėdomis.

Vaišnavai, davę įžadą niekada neišvažiuoti iš Vrindavanos, matė, kaip paaukojęs viską, taip pat ir galimybę gyventi Vrindavanoje, vardan puolusių sielų Dievo užmirštuose žemės kampeliuose, Prabhupada sugrįžo į šventąją Vrindavaną ir iš čia iškeliaavo į pirmąją Viešpaties buveinę dvasiniame pasaulyje. „Šrimad-Bhagavatam“ pasakyta: „Kiekvienas, kuris užsiima dvasine tarnyste Vrindavanoje, palikęs kūną būtinai sugrįš namo, atgal pas Dievą.“

Šrilos Prabhupados mirtis buvo nepriekaištinga dar ir todėl, kad, išėida-

mas iš kūno, jis kartojo šventuosius vardus ir jų klausėsi. Vadinasi, mirties valandą su juo buvo Pats Aukščiausiasis Viešpats, kaip kitados Jis buvo su Bhišmadeva. „Nors Viešpats vienodai gailėstingas visiems, sakė Bhišma, man Jis parodė ypatingą malonę – apsireiškė man mano mirties valandą, nes aš – ištikimas Jo tarnas.“ Krišna pasirodė Bhišmadevai ir patikino ją bei visus, buvusius šalia mirštančiojo, kad Bhišma eis namo, atgal pas Dievą. Lygiai taip ir dabar Viešpats *nama-avataro* – Harė Krišna mantros – pavidalu buvo šalia Šrilos Prabhupados jo mirties valandą.

Visą savo gyvenimą Šrila Prabhupada paskyrė šventojo vardo skleidimui kiekviename pasaulio mieste ir kaime, ir ištisą mėnesį prieš mirtį gyveno nuolat ją girdėdamas. Labiausiai jis norėjo, kad mirties valandą kambaryje *bhaktai* giedotų Harė Krišna mantrą, ir Viešpats išpildė jo troškimą. Prabhupada išėjo iš šio pasaulio pačiomis palankiausiomis aplinkybėmis: švenčiausioje pasaulio vietoje – Vrindavanoje, apsuptas šventuosius vardus giedančių *vaišnavų*.

Idealus dvasinis mokytojas (*ačarja*) visada elgiasi taip, kad jo pavyzdžiu galėtų pasekti kiti. „Šrimad-Bhagavatam“ pasakyta, kad didžiosios sielos, kurios perplaukia gimimo ir mirties vandenyną Krišnos lotoso pėdų eldija, stebuklingu būdu palieka ją šitame krante, kad ja galėtų pasinaudoti kiti. Visoms sąlygotosioms sieloms Šrilos Prabhupados mirtis tapo pavyzdžiu, kaip dera pasitikti didžiausią gyvenimo išbandymą. Norint garbingai sutikti mirtį, nepakanka psichologiškai jai pasirengti ir atsisveikinti su gyvenimu nesisielojant, nieko nesigailint. Juk mirties akimirka siela atsiskiria nuo kūno ir gimsta iš naujo. Tik Krišną įsisąmoninusi siela, išėjusi iš pasaulio, kuriame karaliauja gimimas ir mirtis, pelno amžiną, palaimingą gyvenimą dvasiniame pasaulyje. Kitaip sakant, mirties akimirka įvertinamas visas mūsų gyvenimas.

Mirtis ištinka tada, kai siela daugiau nebegali gyventi kūne, kai dėl vienokių ar kitokių materialių priežasčių, jos būklė tampa nebepakenčiama. Tačiau ir pats atsiskyrimas nuo kūno yra labai skausmingas. Neatsitiktinai *šastros* ragina mus ištrūkti iš užburto gimimų ir mirčių rato. Gėdinga mirtis ir naujas gimimas žemesnėse gyvybės formose – baisiausia, kas gali nutikti gyvai būtybei. Mirtis kelia tokį siaubą, kad žmonės stengiasi apie ją tiesiog užmiršti. Mirtis skausminga todėl, kad amžina siela atsiduria visiškai nebūdingoje jai situacijoje: ji, amžina ir nemirtinga, yra priversta mirti, nes susijusi su materialiu kūnu. Mirties akimirka, siela yra verčiama atsiskirti nuo kūno ir nežinia kur iškelti. Ji kenčia, ją kausto baimė. Baimė ir skausmas mirties akimirka paprastai yra tokie stiprūs, kad apie nieką, išskyrus materialius prisirišimus ir fizinį skausmą, nėra galvojama. Neveltui Prabhupada dažnai cituodavo karaliaus Kulašekharo maldą: „O Viešpatie, leisk man numirti su Dievo vardu lūpose, be įkyrių minčių apie

fizinę baigtį. Jei mirties akimirka visos mano mintys bus nukreiptos į Tave, aš pasieksiu tobulumą.“

Paskutiniaisiais gyvenimo materialiam pasaulyje mėnesiais Šrila Prabhupada mokė *bhaktus*, kaip nuosekliai ruošti mirčiai, ne akimirkai neužmirštant Krišnos. Likus kelioms dienoms iki mirties vienam iš savo mokinių *sanjasių* jis pasakė: „Nemanyk, kad tau tai nenutiks.“ Krišnos paprašytas, Prabhupada atėjo į materialųjį pasaulį, kad išmokytų mus, kaip gyventi tyra širdimi, įsisaugojus Krišną, kaip skirtą valandą išeiti iš šio pasaulio ir pelnyti amžiną gyvenimą. Prabhupada pasitiko mirtį kaip reta garbingai, bet sykiu jis parodė, kad ir mes galime pasekti jo pavyzdžiu. Kai išmuš mūsų valanda, mums padės prisiminimai apie tai, kaip su kūnu atsisveikino ši iškili asmenybė, kaip, artinantis mirčiai, pasinėrė į mintis apie Krišną, gydė savo sielą Harė Krišna mantra, nepasotinamai troško klausytis pasakojimų apie Krišną ir atsiribojo nuo apgailėtinos materialios būties.

Ši paskutinė Šrilos Prabhupados pamoka buvo viena įstabiausių ir esmingiausių. Jis mokė mus savo gyvenimu, savo knygomis, o priėjęs gyvenimo kelio pabaigą, ir savo mirtimi. Mirties neišvengs nei gyvūnas, nei žmogus, tačiau žmogus tuo ir skiriasi nuo gyvūno, kad turi žinoti, kaip mirti, kad sugrįžtų į dvasinį pasaulį. Visa savo esybe pasinėręs į Krišnos sąmonę, Šrila Prabhupada mokė mus, kaip tai padaryti – geresnį mokytoją sunku būtų rasti. Mirdamas jis parodė nepriekaištingą pavyzdį, kuriuo visi mes galime ir turime pasekti.

Pats Šrila Prabhupada paliko šį materialų pasaulį be širdgėlos ir sugrįžo pas Dievą, tačiau jo mokiniams bei viso pasaulio žmonėms jo pasitraukimas yra didelis paradimas – jie neteko savo dvasinio globėjo, savo dvasinio tėvo. Viename „Šrimad-Bhagavatam“ komentarų Šrila Prabhupada rašė: „Kai gyvybė išeina iš mirtingo dvasinio mokytojo kūno, mokinys turi raudoti, kaip rauda karalienė, apverkdama mirusį karalių.“ Mirus jo dvasiniam mokytojui, Šrila Prabhupada rašė: „Tą dieną, o Mokytojau, iš sielvarto aš negalėjau sulaikyti ašarų, negalėjau susitaikyti su mintimi, kad Jūsų daugiau nebėra.“ 1977 metų lapkričio 14 dieną, kai liūdna žinia apskriejo pasaulį, tuos, kurie pažinojo ir mylėjo Šrilą Prabhupadą, apėmė nenumaldomas sielvartas. Skausmingas išsiskyrimas su Šrila Prabhupada privertė juos užmiršti viską. Ir jie ėmė ieškoti paguodos Prabhupados knygoje.

Tačiau mokinių ir dvasinio mokytojo niekas negali išskirti, nes dvasinis mokytojas yra su mokiniu tol, kol jis vykdo dvasinio mokytojo priesakus.

Toks ryšys vadinamas *vani*. Dvasinio mokytojo fizinis buvimas vadinamas *vapuh*, ir tol, kol dvasinis mokytojas turi fizinį kūną, mokinio pareiga – jam tarnauti. Kai fizinė dvasinio mokytojo būtis nutrūksta, mokinys turi tarnauti jo priesakams.

Šrilos Prabhupados mokiniai ir anksčiau vykdė jo nurodymus, tačiau nuo šiol jie turės tai daryti, neturėdami galimybės bendrauti su guru asmeniškai, matyti jo ir būti šalia (*vapuh*). Iš pradžių jiems buvo labai sunku pažvelgti tiesai į akis, tačiau nuoširdūs mokiniai netrukus suprato, kad Šrila Prabhupada paliko jiems didžiulį turtą: galimybę tarnauti jam ir išsiskyrus.

Tarnystė išsiskyrus yra aukščiausia dvasinės meilės ir ekstazės apraiška. Šią mintį skelbė Viešpats Čaitanja Mahaprabhu, apibūdindamas Viešpaties Krišnos ir Jo iškiliausių *bhaktų* – Vrindavanos *gopių* – santykius. Kai Krišna paliko Savo mylimas *gopes* Vrindavanoje ir visiems laikams išvyko į Mathurą, *gopės* (kaip visi kiti Vrindavanos gyventojai) išsiskyrimo sielvarto apimtos, nepaliojamai verkė. Jos taip stipriai mylėjo Krišna, kad be Jo negalėjo gyventi, negalėjo apie jį nemąstyti ir, kad bent kiek numaldytų išsiskyrimo skausmą, ėmė apie Jį kalbėtis: apie Jo vardą, didybę, grožį, ir viską, kas su Juo susiję. Su meile prisimindamos Krišną ir nekantriai laukdamos Jo sugrįžtant į Vrindavaną, *gopės* išgyveno *sajungos išsiskyrus* ekstazę, kurią Gaudijos *vaišnavizmo* klasikais laiko aukščiausia ekstazės forma, pranokstančia net tą ekstazę, kurią *gopės* patiria, būdamos kartu su Krišna. Krišna yra absoliutus, todėl, net prisimindamas ar kartodamas Krišnos vardą, *bhaktas* sueina su Juo į tiesioginį sąlytį. Tačiau sykiu jis išgyvena išsiskyrimo kartėlį, kuris suteikia jo jausmams papildomą nesuvokiamos sąjungos išsiskyrus perspektyvą. Ši būseną yra kulminacinis Krišnos sąmonės momentas.

Prabhupados mokiniams buvo žinomas tarnystės išsiskyrus principas, apibrėžiamas specialiu terminu *vipralambha-seva*, tačiau daugeliui *bhaktų* tai buvo tik teorinė sąvoka. Norint patirti beribį meilės išsiskyrus su Krišną jausmą, pirmiausia reikia karštai Jį pamilti. Tačiau sąlygotos sielos, kuri nusigręžė nuo Krišnos ir Jį užmiršo, kuri *majos*, iliuzijos, kerų paveikta, nupuolė į materialųjį pasaulį, „išsiskyrimo“ su Krišna priežastis yra visiška nežinia ir užmarštis.

Pirmuosius dvasinio gyvenimo žingsnius žengiantis neofitas ima suvokti Dievo buvimą tada, kai atsikrato klaidingų ateistinių sampratų. Tarnaudamas dvasiniam mokytojui, jis laipsniškai per dvasinę praktiką užmezga tarnystės santykius su Krišna. Beribė meilė Krišnai išsiskyrus yra aukščiausia dvasinės tarnystės pakopa, todėl neofitas tiesiog negali jos patirti. Neatsitiktinai tarnystė išsiskyrus daugeliui Prabhupados sekėjų tebuvo teorinė samprata.

Tačiau Šrilai Prabhupadai išėjus iš šio pasaulio ir patikėjus mokiniams tęsti savo misiją, jie išsyk suvokė, ką reiškia sąjunga su juo išsiskyrus. Prabhupada išėjo, tačiau jo dvasia buvo juntama visur. Mokinių jausena nebuvo apsimestinė, tai nebuvo nei fantazija, nei sentimentalių pergyvenimų sukeltas psichikos reiškinys – spiritistinis „bendravimas su mirusiųjų dvasiomis“. Jo buvimas buvo apčiuopiama, nuoga akimi matoma tikrovė, gyvenimo faktas. Šrila Prabhupada suteikė jiems galimybę pasitarnauti jam asmeniškai – jie ir toliau jam tarnaus. Prabhupada buvo gyvas savo pamokymuose, o jaudinančios betarpiško bendravimo su juo akimirkos – Krišnos sąmonės nektaras, kurį jis dovanojo ir kuriuo dalinosi su jais, – tebebuvo jų širdyse.

Tarnystė išsiskyrus Prabhupados mokiniams buvo neabejotina, faktinė tikrovė. Jei būtų kitaip, kaip be Prabhupados jie galėtų tęsti savo dvasinį gyvenimą? Tai, kad jie ir toliau tarnavo dvasiniam mokytojui, tai, kad jų meilė ir atsidavimas tolydžio stiprėjo, reiškė, kad Šrila Prabhupada, kaip ir anksčiau, buvo drauge su jais. Jei paskutiniosiomis gyvenimo dienomis Šrila Prabhupada mokė juos, kaip žmogui dera mirti, tai dabar, po mirties, jis mokė, kaip praktiškai įgyvendinti iškiliausią Gaudijos vaišnavizmo filosofinį mokymą.

Ši įžvalga įkvėpė *bhaktams* didžiulę viltį, kad Šrila Prabhupada ir revoliucingas gyvenimas su Krišnos sąmone, kurią jis atsinešė su savimi, nenustos egzistuoti ir jam pasitraukus. Neretai, mirus iškiliai asmenybei, kartu su juo miršta ir jo misija, tačiau Šrilos Prabhupados pradėtas darbas gyvavo ir plėtojosi, įkvėpdamas jo mokinius bei pasekėjus. Prabhupada, kaip ir anksčiau, buvo jų vedlys.

Priedai

Apie autorių

Satsvarupa dasa Gosvamis gimė 1939 metais gruodžio 6 dieną. 1966 metų liepą jis susitiko su Jo Dieviškąja Kilnybe A. Č. Bhaktivedanta Svamiu Prabhupada ir tų pačių metų rugsėjo mėnesį tapo Jo mokiniumi. Kurį laiką Satsvarupa dasa Gosvamis rašė straipsnius Harė Krišna judėjimo leidžiamam žurnalui „Back to Godhead“, vėliau tapo jo vyriausiuoju redaktoriumi. 1967 metų rugpjūčio mėnesį jis išvyko į Bostoną ir įkūrė ten pirmąjį ISKCONo centrą. Satsvarupa dasa Gosvamis buvo vienas iš vienuolikos mokinių, kuriuos 1970 Prabhupada paskyrė GBC nariais vadovauti ISKCONo veiklai. Iki 1971 metų jis vadovavo ISKCONo šventyklai Bostone, po to persikėlė į Dalasą ir čia tapo pirmosios ISKCONo vaikų mokyklos – *gurukulos* – direktoriumi.

1972 metų gegužę, Viešpaties Nrisimhadevos atėjimo dieną, Jo Dieviškoji Kilnybė Šrila Prabhupada išventino jį į *sanjasius*, ir jis ėmė keliauti po Jungtines Amerikos Valstijas, skaitydamas paskaitas koledžuose ir universitetuose. 1974 metų sausio mėnesį, Šrilai Prabhupadai paprašius, Satsvarupa dasa Gosvamis tapo jo asmeniniu sekretoriumi ir lydėjo Prabhupadą kelionėse po Indiją ir Europą. 1976 metais jis išleido knygą „Vedų skaitiniai“ („Readings in Vedic Literature“) – glaustą Vedų filosofijos apžvalgą, kuri šiandien kaip mokomoji priemonė naudojama daugelyje pasaulio universitetų. Eidamas GBC sekretoriaus ir išventinančiojo guru pareigas, Satsvarupa dasa Gosvamis parašė dar ir nemažą pluoštą knygų, tarp jų šešiatomį „Šrilos Prabhupados lilamrita“ ir parengė sutrumpintą jo versiją „Jis pastatė namus, kuriuose gali gyventi visas pasaulis“.

Vardų ir terminų glosarijus

Ačarja – tas, kuris moko Krišnos sąmonės savo pavyzdžiu.

Ajurvedinis – Vedų medicinos.

Ananta-Šeša – pirmoji Viešpaties Višnu ekspansija daugiagalvės gyvatės pavidalu.

Arati – Dievybių garbinimo apeigos.

Ašramas – gyvenamoji vieta, kurioje užsiimama dvasine praktika.

Babadžis – atsiskyrėlis, atsižadėjęs pasaulio vardan dvasinio pažinimo .

Balarama – pirmoji Viešpaties Krišnos ekspansija.

Basmati – aukščiausios kokybės ryžių rūšis.

Bhadžanas – dvasinės giesmės.

Bhagavanas – Aukščiausiasis Dievo Asmuo.

Bhaktas – Viešpaties Krišnos, arba Višnu, tarnas.

Bhakti-joga – dvasinė tarnystė Aukščiausiajam Viešpačiui; veikla, susiejanti žmogų su Aukščiausiuoju.

Bharata-bhumi – tradicinis Indijos pavadinimas.

Brahmačaris – mokinys, kuris laikosi skaitybės įžadų.

Brahmanas – 1) Aukščiausioji siela, Absoliuti Tiesa; beasmenis Absoliuto aspektas, 2) žmogus, suvokęs dvasinę gyvenimo priedermę ir gebantis mokyti kitus.

Barfis – saldumynai iš sutirštinto pieno.

Chalva – saldus patiekalas iš pakepintų svieste manų kruopų.

Čadaras – šalis, berankovis apsiaustas.

Čaitanja-čaritamrita – Krišnadasos Kaviradžos Gosvamio poetinis veikalas bengalų kalba, aprašantis Viešpaties Čaitanjos gyvenimą ir mokymą. Užbaigtas 1616 metais.

Čaitanja Mahaprabhu – Viešpaties Krišnos įsikūnijimas Kali *jugoje*, nužengęs 1486 m. Bengalijoje ir mokęs žmones pamilti Dievą, kartojant Jo šventuosius vardus.

Čapatis – plonas kvietinių miltų paplotėlis, kepamas ant atviros ugnies.

Čaukidharas – sargas.

Dalas – aštri sriuba iš įvairių rūšių indiškuų lęšių.

Dandavatai – nusilenkimai, kuriais *bhaktas* išreiškia pagarbą Dievybei arba dvasiniam mokytojui, lenkdamasis jiems į kojas.

Daršana – susitikimas su Dievybe arba šventu žmogumi.

Dharma – amžina gyvosios būtybės priedermė Viešpačiui; religijos principai.

Dharmašala – nakvynės namai piligrimams Indijoje.

Dhotis – tradicinis indiškas vyrų rūbas iš vientiso audeklo, juosiamas aplink klubus.

Dievybės – skulptūrinis Viešpaties atvaizdas, garbinamas šventykloje. Dievybių instaliavimo metu, tyras *bhaktas*, atlikdamas apeigas prašo Viešpatį nužengti į šią formą ir ją sudvasinti.

Divali – šventė, kasmet rengiama sėkmės deivės Lakšmi garbei.

Džaganatha – Visatos Viešpats, Viešpaties Krišnos forma, garbinama garsiojoje Džaganathos šventykloje Puryje (Orisos valstija).

Džapa – Harė Krišna mantrų kartojimas maldos karoliais.

Džapa-mala – maldos karoliai iš 108 karoliukų, kuriais kartojama Harė Krišna mantra.

Gandža – marihuana.

Gaudijos matha – Šrilos Bhaktisidhantos Sarasvačio įkurta misija.

Gaudijos vaišnavas – Viešpaties Krišnos (Višnu) *bhaktas*, priklausantis Viešpaties Čaitanjos Mahaprabhu pradėtai mokinių sekai.

Gopės – Vrindavanos piemenaitės, mylimiausios Krišnos *bhaktės*.

Gosvamis – žmogus, suvaldęs savo jusles; *sanjasiams* suteikiamas titulas.

Govinda – Aukščiausiasis Viešpats Krišna, suteikiantis palaimą žemei, karvėms ir juslėms.

Grihasta – šeimos žmogus Vedų socialinėje sistemoje.

Gulabdžamunai – saldumynai iš pieno miltelių, kepti lydytame svieste ir mirkyti aromatizuotame cukraus sirupe.

Gundos – samdomi banditai.

Gunos – materialios būties savybės.

Guru – dvasinis mokytojas arba globėjas.

Gurudeva – pagarbus kreipinys į dvasinį mokytoją.

Haribol! – pasveikinimas arba šūksnis, reiškiantis: „Kartokite Hari (Krišnos) vardus!“

Haridasa Thakura – vienas Viešpaties Čaitanjos palydovų, kilęs iš musulmonų šeimos.

Jamunačarja – didis vienos iš vaišnavų *sampradajų* (mokyklų) *ačarja*.

Joga – dvasinė praktika, siekiant apsisvalyti ir suvokti savo dvasinę esmę.

Kačoris – pyragėlis su aštriu daržovių įdaru.

Kali juga – paskutinis amžius iš keturių amžių ciklo, aprėpiantis vieną *maha-jugą*; nesantarvės ir veidmainystės amžius.

Kanti-mala – *tulasi* karoliukai, kuriuos Viešpaties Krišnos *bhaktai* dėvi ant kaklo.

Karatalai – mušamasis muzikos instrumentas; dvi nedidelės bronzinės lėkštelės.

Karma – savanaudiška veikla, sukurianti tiek gerą, tiek blogą atoveikį.

Kaviradža – ajurvedinis gydytojas.

Khadis – namų darbo medvilnės drabužis.

Khiras – saldus sutirštintas pienas.

Kirtana – kongregacinis Viešpaties šlovinimas, drauge giedant Jo šventus vardus.

Kičris – patiekalas iš *dalo* ir ryžių.

Kšatrijas – antrojo Vedų visuomenės luomo (valdininkų ir karių) atstovas.

Ladu – saldumynai iš avinžirnių miltų.

Lakhas – šimtas tūkstančių.

Lilos – karmos nesukuriantys dvasiniai Aukščiausiojo Viešpaties ir tyro Jo *bhakto* žygiai.

Maha-mantra – didžioji išsivadavimo giesmė: Harè Krišna, Harè Krišna, Krišna Krišna, Harè Harè / Harè Rama, Harè Rama, Rama Rama, Harè Harè.

Maja – iliuzinė Aukščiausiojo Viešpaties energija.

Majapuras – miestas Vakarų Bengalijoje, kur gimė Viešpats Čaitanja.

Majavada – impersonalizmo filosofija.

Mandiras – šventykla.

Mantra – meditacinis garsų derinys protui išvaduoti.

Matha – misija, misionieriška organizacija.

Mlečhos – žmonės, valgantys mėsą.

Mridanga – dviejų membranų molinis būgnas, naudojamas akompanuoti
kirtanai.

Murti – Dievybės; skulptūrinis Viešpaties atvaizdas.

Nrisimha – Aukščiausiojo viešpaties įsikūnijimas pusiau žmogaus, pusiau liūto pavidalu.

Pakoros – tešloje keptos daržovės.

Pandala – didžiulė palapinė.

Panditas – išminčius, Vedų žinovas.

Papadamai – dideli, plonyčiai dalo miltų papločiai.

Parampara – mokinių-mokytojų seka.

Parikrama – šventųjų vietų lankymas – piligrimystė.

Prasada – Aukščiausiajam Viešpačiui altoriuje paaukotas vegetarinis maistas.

Pudža – Dievybių garbinimo šventykloje ceremonija pagal nustatytas taisykles.

Pudžaris – šventikas, atliekantis Dievybių garbinimo apeigas.

Puris – kvietinių miltų paplotėlis, keptas lydytame svieste.

Pušpana ryžiai – patiekalas iš ryžių su keptais sūrio rutuliukais, riešutais, razinomis ir t.t.

Radha-kunda – švenčiausias ežeras Vrindavanoje.

Radžarišiai – šventieji valdovai Vedų epochoje.

Rama – vienas Aukščiausiojo Viešpaties įsikūnijimų.

Rama-navami – Viešpaties Ramos apsiareiškimo diena.

Ratha – kovos arba iškilmių vežimas.

Ratha-jatra – vežimų šventė Viešpaties Džaganathos garbei.

Rišis – išminčius.

Sabžis – daržovių patiekalas.

Sadhu – šventasis.

Samadhi – transo būseną, visiškai panirus į Dievo sąmonę.

Samosa – keptas pyragėlis su daržovių arba vaisių įdaru.

Sampradaja – mokinių seka, kuria perduodamos dvasinės žinios.

Sanjasa – paskutinioji dvasinė pakopa, pasaulio atsižadėjimas.

Sanjasis – pasaulio atsižadėjęs šventasis.

Sankirtana – *kirtana* arba viešas Aukščiausiojo Viešpaties šlovinimas; plačiąja prasme, bet kuri pamokslavimo forma.

Saris – tradicinis Indijos moterų drabužis.

Simhasana – altoriuje įrengtas sostas Dievybėms.

Subhadra – Krišnos sesuo, Jo vidinės energijos išsikūnijimas.

Svamis – juslių valdovas; *sanjasio* titulas.

Šastros – apreikštieji šventraščiai.

Šikha – vaišnavų nešiojama plaukų sruoga pakaušyje, simbolizuojanti atsižadėjimą.

Šriman, Šrimati – pagarbus kreipinys į vaišnavus – vyrus ir moteris.

Šrimati Radharani – pagrindinė Vrindavanos *gopė*, amžinoji Viešpaties Krišnos sutuoktinė, Jo palaimos išsikūnijimas.

Šudra – ketvirtojo Vedų visuomenės luomo (darbininkų) atstovas.

Tilaka – šventi moliu ant kūno piešiami vaišnavų ženklai.

Tirtha – šventa vieta.

Tulasi – vaišnavų garbinamas šventas medelis.

Upanišados – Vedų šventraščiai, kuriuose dėstomos Vedų filosofijos tiesos.

Vaišija – trečiojo Vedų visuomenės luomo (žemdirbių arba prekijų) atstovas.

Vaišnavas – Viešpaties Višnu arba Krišnos tarnas.

Varnašrama – Vedų socialinė sistema, dalijanti visuomenę į keturis luomus ir keturis dvasinio tobulėjimo etapus.

Vedos – Senovės Indijos šventraščiai, kuriuos Pats Viešpats paskelbė žmonijai.

Višnu – Krišnos ekspansija, kurianti ir palaikanti materialias visatas.

Vjasa-pudža – dvasinio mokytojo, Vjasadevos atstovo, garbinimo ceremonija.

Vjasasana – specialus sostas, skirtas dvasiniam mokytojui.

Vrindavana – šventas kaimelis Šiaurės Indijoje, kuriame prabėgo Krišnos vaikystė.

Kaip tarti sanskritą

Visi sanskrito terminai ir vardai pateikiami pagal lotyniškąją sanskrito transliteracijos sistemą, kuri tiksliai perteikia sanskrito rašybą. Kiekvieną sanskrito abėcėlės (*devanāgarī*) ženklą žymi atitinkama lotyniška raidė (su diakritiniu ženklu arba be jo) arba šių raidžių junginys. Tai pasaulio mokslininkų pripažintas ir plačiai vartojamas metodas sanskrito žodžiams rašyti. Žemiau pateikiamas smulkus tarimo paaiškinimas.

Trumpasis balsis **a** tariamas kaip **a** žodyje „kad“, ilgasis **ā** — kaip **a** žodyje „lašas“. Trumpasis **i** tariamas kaip **i** žodyje „tik“, ilgasis **ī** — kaip **y** žodyje „lyja“, trumpasis **u** — kaip žodyje „kur“ ir ilgasis **ū** — kaip žodyje „dūmai“. Balsis **ṛ** tariamas kaip **ri** žodyje „rimas“. Balsiai **e** ir **ai** tariami kaip **ei** žodyje „keistas“ ir **o** bei **au** tariami kaip **o** anglų kalbos žodyje „go“ [gou] („eiti“). *Anusvāra* (**m̐**) yra grynas nosinis garsas ir tariamas kaip **n** prancūzų kalbos žodyje „boñ“ („geras“). *Visarga* (**ḥ**) — stiprus aspiratas (artikuliacijai būdingas stiprus iškvėpimas, kylantis dėl staigaus oro srovės nutraukimo). Dvieilio gale **aḥ** tariamas kaip **aha**, o **iḥ** — kaip **ihi**.

Guturaliniai (gomuriniai) priebalsiai — **k**, **kh**, **g**, **gh** ir **ṅ**; juos tariant, liežuvio užpakalinė dalis pakyla ir priartėja prie minkštojo gomurio. **K** tariamas kaip žodyje „kalnas“, **kh** — kaip junginys „kch“, **g** — kaip žodyje „gilus“, **gh** — kaip junginys **gh** ir **ṅ** — kaip žodyje „dingti“.

Palataliniai (liežuvio vidurinieji) priebalsiai — **c**, **ch**, **j**, **jh** ir **ñ**; juos tariant liežuvio vidurinė dalis pakyla ir priartėja prie kietojo gomurio. **C** tariamas kaip žodyje „čia“, **ch** — kaip junginys **čch**, **j** — kaip žodyje „džiaugsmas“, **jh** — kaip junginys **džh** ir **ñ** — kaip anglų kalbos žodyje „canyon“ („kanjonas“).

Cerebraliniai priebalsiai — **ṭ**, **ṭh**, **ḍ**, **ḍh** ir **ṇ** — tariami panašiai kaip

dantiniai, tačiau liežuvio priešakinė dalis neliečia dantų, bet užsiriečia į viršų ir apatine puse liečia priešakinę kietojo gomurio dalį.

Dantiniai priebalsiai — **t, th, d, dh** ir **n**; juos tariant liežuvio priešakinė dalis liečia dantis. **T** tariamas kaip žodyje „tikslas“, **th** — kaip junginys **tch**, **d** — kaip žodyje „diena“, **dh** — kaip junginys **dh** ir **n** — kaip žodyje „ne“.

Labialiniai (lūpiniai) priebalsiai — **p, ph, b, bh** ir **m**; juos tariant dalyvauja lūpos. **P** tariamas kaip žodyje „pintinė“, **ph** — kaip junginys **pch**, **b** — kaip žodyje „banga“, **bh** — kaip junginys **bh** ir **m** — kaip žodyje „miegas“.

Pusbalsiai **y, r, l** ir **v** tariami atitinkamai kaip žodžiuose „jautrus“, „ratas“, „laikas“ ir „vaikas“. Sibiliantai (švilpiamieji ir šnypščiamieji) — **š, ś** ir **s** tariami atitinkamai kaip žodžiuose „šaltis“, „šienas“ ir „saulė“. Raide **h** žymimas garsas tariamas kaip žodyje „himnas“.

Pastaba: junginys **jñ** tariamas kaip **gj** (pvz.: **yajña** — kaip „jagja“).